Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1. У Сомбору, 10. Јануара 1887. Год. XIX.

САМОРАДЊА ПРИ НАСТАВИ.

Саморадња је једна од главних наставних начела. На њу се врло мало пажње поклања, сигурно с тога, што свако зна, да се она са човеком рађа; на против врло их мало знају, да се нагон те саморадње врло често неупутним и неуким руковођењем потире и угушује. Сви ми појединце и скупа живимо од своје саморадње, и људи без ње никада не могу да буду друго, него паразити, који ништа немају свога: ни свога знања, ни своје зараде, ни другога чега свога, — него и што знају и имају, то је све туђе. По томе било би као главан задатак васпитања и наставе, да, колико је већма могуће, најбоље развија саморадњу у човека. Па многи од нас нема ни у памети, да много пута родитељи и школа баш ту врлину у детету угушују. А без саморадње нема човек оне вештине и окретности у раду. Многи учитељ обманује себе тиме, што заборавља, да успех наставе независи од његове радње, него од саморадње његових ученика. Славни педагог Дистервег у погледу саморадње о е је знамените речи изговорио: „Младић ће само тако нешто бити, ако своју снагу напрегне, — и зато је најглавнији задатак васпитања, да подстрекава ученика на напрезање својих собствених снага.“

Али, да се ученик привикне и обучи на саморадњу, иште се од учитеља: да има знања, вештине, стрпљења — и труда. Отуда је код нас пуно школа, у којима су ученици осуђени на вечито слушање, писање — и дремање Они су дакле у пасивном стању, а учитељ непрестано говори и ради. Шта више много је у нас школа, у којима је строго забрањено и сматра се за дрскост, да ученик изјави своју сумњу о нечем, да се распитује о чему, или да се изрази својим речима, а не онако, као што је у књизи, или као што је учитељ казао. У томе

многи учитељ налази себе увређеним од стране ученика, јер тиме као бајаги ученик се хоће да прави ученији од свога учитеља, те тако ученик навуче на себе мржњу учитељеву. Особито се то опажа на средњим школама. У овима скоро у сваком разреду наће се по један-два ученика, који радо при предавању запиткују, и примећују својим учитељима, али такови ученици, које би требало у томе још већма подстрекавати, — учитељима нису баш најмилији. Може учитељ говорити месецима, а ученик слушати годинама, никада ученик не ће знати сам мислити, ни стварати; никада не ће стајати на својим собственим ногама. Што год се с поља развија, није својина нашег духа; што год се у нама од самог себе створи, то је баш наша својина. Спољашњи свет треба да нам даде само надражај и материјала; а дух после од тога нека по својој моћи ствара, мисли и пресуђује. Школа, у којој учитељ увек говори и све сам ради, а ученици само слушају, моћи ће ови од многог слушања стећи неко недостатно и површно знање, али дух, дух ће остати необразован и неразвијен, а баш на то свака права школска настава мора пазити. Хајдемо да посмотримо то на једном примеру! Неки учитељ рад је да научи децу, како се пишу писма и други писмени састављи. Тај свој посао не ће да води експерименталним путем, јер је дужи и неравнији од теоријског, ма да је онај сигурнији. Пред својим ученицима држи читава предавања, како треба писати и спољашње уредити неко писмо, како треба писати признанице. Од свега тога врло је мала добит за децу; јер ова само по чувењу знају за писмо и друге списе и то им је све знање о тим стварима. Да је учитељ позвао децу, да под његовим надзором напишу писмо оцу, матери или другом коме познатом, па тако кад би се чинило неколико пута, онда би се тек видило, колико су деца схватила, т. ј. том би се дечијом саморадњом образовао њихов дух, а за тим треба да тежи сваки учитељ код сваког наставног предмета. Али ту треба знања, вештине и стрпљења, а тога код нас понајвише недостаје.

Код сваког предавања добар учитељ мора имати на уму, да ученик треба сам да види, чује, да мисли и премишља, да сам суди и пресуђује и да сам ради и ствара. У свему томе учитељ је ту само помагач и путовођа.

Свака школа, која иде само за тим, да саопштава знања, и која тражи, да ученици та знања запамте и кад устреба ме-

ханично изговоре, а забрањује саморадњу дечију, заслужује сваку осуду — и најбоље би било, кад је не би ни имали. Из таке школе не добићемо никада људе умно изображене, него тек механично дресиране, а од тога је слабе користи, јер то није својина њихова, па ће по времену све заборавити.

(Наставиће се.)

ЧИТАЊЕ У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.

Стара педагогија је узимала читање као споредан предмет у школи, и није му довољно пажње обраћала.

Читање у старој школи било је механично и површно, али новија педагогија хоће да докаже, да је баш читање један од најмоћнијих фактора, којима се разум дечији развија и унапређује.

Механично читање може се у школи допустити само дотле, док дете не стече толико вештине, да може сваку лакшу реч изговорити без шчитавања, а кад се ово постигне, иште се од ђака, да и разуме оно, о чему чита и да је кадар и другоме изрећи оно, што је прочитао. Према томе мора се на механично читање непосредно надовезати разумљиво читање. Да би се ово постигло како ваља, мора учитељ имати више воље и много више труда полагати на овај предмет, него што се то, на жалост, ради данас по нашим школама.

Истина, да је данашња школа оптерећена и претоварена многим предметима. Учитељу не остаје скоро ни мало времена, што је одређено за школску наставу; шта више недостаје му ни толико, да може ваљано распоредити свој рад. Али кад новија школа хоће да пребаци старој школи механизам у настави, она то треба да учини с правом, а то ће учинити, ако се читање почне неговати по начелима новије и напредније педагогије.

Читање ће тек онда бити савршеније, ако учитељ жртвује више труда и потражи начина, који је целосходнији и којим ће што пре доћи до ваљаног резултата, а при том уштедити скупоцено време и употребити га на другу сврху. Све се може, кад се само хоће, па нашто онда мучити и себе и друге.

За разумљиво читање одредио је најславнији методичар нашег времена покојни: Карло Кер врло важна правила.

Он вели, да се читање овако предузима:

1. Учитељ позове ђаке, да нађу у читанци предмет за чи-

тање и да га сами једанпут тихо (у себи) прочитају. При том учитељ пази, да сва деца заиста читају.

2. Кад су сва деца једанпут прочитала одређени предмет, оставе књиге на страну, а учитељ прочита исто још једанпут лагано, јасно и разговетно. Ђаци за то време слушају. Код мање деце може се учитељево читање успешније заменити приповедањем, ако је предмет удесан за то, т. ј. ако је приповетка.

3. Учитељ позива боље ђаке да приповедају оно, о чему се читало. Ако би приповедање ишло теже, учитељ задаје питања.

4. Кад се приповедање сврши, отворе ђаци књиге и читају тачку по тачку, а учитељ разјашњава непознате речи т. ј. ако ђаци не разумеју њихово значење.

5. По што се ово сврши, узме се још једанпут цео предмет свестрано у претрес све дотле, док сва деца не схвате потпуно све, што им је непознато и неразумљиво.

6. За тим учитељ напише на школској табли удесна питања, а деца напишу одговоре на својим таблицама или у прописима. (Ово се може употребити као писмено вежбање, као школска задаћа, или код куће у доколици).

Уз оно, што је напред речено, ваља особито пазити на јасан и правилан изговор појединих речи и реченица, на правилан нагласак и спуштање гласом, где то смисао и правилност говора изискује.

Кад се цео предмет тако у школи сврши, зада се за читање код куће и до идућег предавања све још једанпут прочита и разјасни.

Ко овако покуша читати у школи, брзо ће се уверити, да му ђаци боље и лакше читају, да лакше мисле и да могу увек дати рачуна о ономе, што су прочитали.

Код нас је све, што се из школе изнесе у живот читање писање и рачунање. Остале се науке врло лако и брзо забораве и не користе толико, колико ово троје.

Осим тога кад се узме у обзир, да деца слабо код куће и непрочитају оно, што им се у школи зада, онда је овај начин заиста оправдан. Данас што се у школи научи, то је све. Ту ће прут и затвор врло мало, или баш неће ни мало помоћи.

Истина, да је ово тежак посао и много тежи од онога старинског задавања: „одавде-довде". Али кад учитељ дође до уверења, да је боље мање но темељније него много а површно, онда ће доћи до закључка, да треба овако радити. А кад овако

узради, онда ће његов тежак рад бити крунисан сјајним успехом, што ће се за кратко време познати и осетити.

Дете у народној школи не схвата управо за што учи. Њему је школа нека казна и једва чека, да је се опрости, а то све за то, што се механично ради; ништа га не занима, ништа га не привлачи и не слади му науку. Тек у старијим младићким годинама, када дође до зрелог разума и увиди потребу знања, онда ће тражити науке, а ту ће наћи помоћу читања, а како ће да чита, кад је дотле заборавио читати, јер није никад честито ни знао? Како ће да схвата што чита, кад не зна мислити?

Из овога се види јасно, да је читање у народној школи један од главних и најглавнијих предмета и према томе ваља уважавати његову стварну вредност и неговати га онако, како најбоље знамо, да се може дотерати и усавршити.

Кад се овако буде у школи учило читање, онда ће се она с пуним правом назвати новија и напреднија од старе. Само тако ће школа и њено учитељство потпуно одговорити своме позиву, а механичним читањем никако не ће одговорити свом задатку и захтевима савремене педагогије.

Јефрем Миковић,
учитељ.

НАРЕДБА

високог српско-народног Школског Савета од 16 (28.) Августа 1885. бр. 90. ех 73.

којом се опредељује отношај између српске учитељске школе и српских народних школа у Сомбору.

Управи српске учитељске школе у Сомбору.

Срб. народни црквено школски Савет је дознао, да на сомборским варошким срп. основним школама, што служе за вежбаоницу учитељској школи сомборској, почињу од кратког времена, на штету обе школе, све јаче да се појављују мане и недостатци нарочито у погледу њихове органичке свезе са учитељском школом, што је и сл. бачбодрошко државно школ. надзорништво опазило, — па да би се те мане одклониле, и ове обе школе свој како по град Сомбор, тако и по цео народ врло важан рад успешније и без препона вршити могле, наређује се следеће:

1. Пошто сомборске варошке срп основне школе, у смислу завештања православне општине још при искању и примању учитељске школе у своју средину, служе за вежбаоницу учитељске школе, то не само да оне у смислу §. §. 92. 110. и 115. највише одобрене школ. уредбе од године 1872. под непосредном управом срп. учит. школе стоје, него и скупа са овом под управом и надзором српско-народног црквеног школског савета

2. Местни школ. одбор има да сврши све, што му §. 126. горепомену̂те школ. уредбе у дужност ставља, и има по средством својих чланова да пази, да учитељи ови не само школ. часове тачно држе, него и све у дисциплинарним правилима III. С. бр. 124/168. из 1876. прописане дужности у школи и у цркви точно врше; а нема утицати у унутарње односаје тих школа, ни у одређивање наставе и наставнога плана; него је ово дужност управитеља учитељске школе те, који је и управитељ свију поменутих школа вежбаоница (§. 110.). Он има мероданни и одлучни глас у одређивању специјалног наставног плана и методичног поступка у настави; и њему се у строгу дужност ставља пазити, да учитељи наставу у смислу више наредбе тачно и у одређено време предају, а он у смислу §. 115. школ. уредбе стојећи под непосредним надзором српско-народног црквеног школског савета прима непосредно од овог све наредбе тичуће се наставе у реченим школама, и има у делима тих школа и о раду тих учитеља непосредно српско народном црквено школском савету да подноси извештаје и предлоге као и све налоге, што се односе на унутарња дела тих школа, да непосредно учитељском збору и појединим учитељима саопштава, а местни школ. одбор о томе и о учињеном расположењу само знања ради да извести.

3. Управитељу се у строгу дужност ставља, да пре почетка школ. године подноси српско народном црквено школском савету на одобрење специјални наставни план, распоређен на недеље; и пошто га српско-народни црквено школски савет одобри, има се како управитељ, тако и учитељско тело тога строго држати.

4. Учитељима речених школа ставља се у строгу дужност налоге управитеља тачно вршити, и како у школском раду, тако и у спољном животу свом бити примери приправницима знајући и назад на уму имајући, да су по средством ових вечити узори за учитеље целог народа.

5. Пошто су учитељи вежбаоница практични учитељи приправнички у држању школе, то се имају и сами тачно држати прописа садање дидактике и методике, те науком овом напредовати упоред са учитељском школом, па зато неизоставно учествовати на свима конференцијама учитељских кандидата под председништвом управитеља.

Српско-народни црквени школски савет налажући и у строгу дужност учитеља речених школа ово стављајући, очекује од њих, да ће они увидећи важност свог положаја у настави народног учитељства не само све наведено, него и остало радити, да се цел ова што боље постигне. Уједно се овим налаже г. г. школским референтима, да строго пазе на вршење ових прописа. Од правос. општине сомборске, као једне од првих и најодличнијих општина српских, која је кроз прошлих 70 година, од кад учитељска школа ту постоји боље него све друге увидела корист хармоничке свезе ове обе школе и корист доброг васпитања деце и учитеља, очекује, да ће и она не само по завештању, него као и пријатељ најбољи своје деце и народа свим можним приномоћи, да се наредбе ове тачно врше.

Из седнице српско-народног црквеног школског савета држане у Карловцима 16. (28) Августа 1885.

Герман с. р. патријарх.

СЕДНИЦА В. СРБСКО НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА ОД 3. И 4. НОВЕМБРА 1885.

II.

Прочитани су годишњи извештаји српске учитељске школе Сомборске и Горњокарловачке о стању тих школа, о годишњим испитима и о испитима о учитељској оспособљености за 1886. годину, заједно са извештајем г. главног школског референта и са предлозима његовим о унапређењу ових школа. По гласу извештаја г. главн. школског референта успех је у наукама у истим школама као и до сада био добар. Пошто се приметило, да црквено појање многим ученицима потешко иде, то је на предлог г. гл. школ. референта наређено, да се уз досадашњих пет часова црквенога појања придода још један наставни час у истом предмету, да се наставницима хармонијског појања наложи, да особито настоје, да приправници у два гласа науче појати, и да их упућују, како ће децу научити у два гласа појати, такође и да се већа брига полаже на учење одабраних дечијих песама. За наставу у економији употребити се има још један наставни час, који би се од осталих за природне науке одређених часова узети имао. Даље позвати се имају поново наставници обе учитељске школе да уџбенике, у колико их још штампаних нема, што скорије сачине и на свет издаду, и да при настави у свима учевним предметима свагда пред очима имају методични поступак, који се за наставу у тим предметима у народној школи употребљује. Како су ученици у учитељским школама са много наставних часова превећ обтерећени, то се позвати имају управе тих школа, да поднесу предлоге, како би се тај велики терет приправницима олакшати могао.

Том приликом наређено је, да се тезе за испите о учитељској способности на табацима написане сваке године 1. Марта имају Школ. Савету подносити; и да се набаве учила, справе за наставу у кућарству нуждне; Сомборска црквена обштина поново се има пожурити, да у течају идућег лета разшири здање учитељске школе са трећом школском двораном и нуждним локалитетима за практичну наставу у свиларству.

Како је по гласу извештаја г. главног школског референта г. Стеван Коњовић учитељ сомборски другог семестра 1886. практично вртларство приправницима и приправницама тако добро предавао, да су они приправници при испиту похвалан успех показали и г. гл. референт школски осведочио се том приликом о способности истог учитеља у вртларству, виноградарству и пчеларству и о ревностном и неуморном труду његовом око наставе у тим предметима: то се исти г. Стеван Коњовић за помоћног учитеља вртларства у срб. учитељској школи сомборској — по молби својој — потврђује, а у једно упућује се Сомборска црквена обштина, да њему употребљење свог школског врта са свима тамо налазећима се справама ради обучавања приправника и остале младежи школске што скорије преда.

Чита се званични извештај управе учитељске школе Сомборске о том, да је Јован Борјановић, бивши учитељ сомборски а од дужег времена званичник код неког енглеског друштва за осигуравање, после

сето месечног неоправданог одсуства од школе, просто на пријаву своју да је оздравио, од Сл. местног школ. одбора у Сомбору закључком од 2. Септембра о. г. већином гласова у учитељско звање поново без сваке истраге и казни 3 Септембра у школу опет уведен, но да је он наскоро затим оставку дао на учитељском звању и да је 18. Септембра, по дозволи г. К. Радуловића председника местног школ. одбора, а без пријаве управитељу школском, одпутовао у Земун на три дана, одкуда се до краја месеца није вратио. Како је даље Сл. м. школ. Одбор у Сомбору на упражњено учитељско место III разреда мушке школе, која приправницима за вежбаоницу служи, поставио за заменицу до сталног попуњења свршену приправницу ђицу Милеву Плавшићеву, а не узевши ни у обзир званично од управе препорученог за ово место отличног мушког учитеља школе овдашње на Буковцу г. Велимира Чонића, који је за ово место компетовао и који сва својства ваљаног учитеља ове школе у пуној мери притежава. Усљед тога није могуће дозволити, да мушки приправници ову школу полазе и у њој се под надзором једне учитељице вештбају; те потоме за сада немају прилике приправници упознати се са практичним радом у III. разреду основне школе, сва дотле, док не буде место учитеља у тој школи оспособљеном мушком учитељском снагом попуњено.

Све ово до знања стављајући високом школ. савету, управа Сомборске учитељске школе званично моли, да се Школски Савет постара својим аукторитетом што скорије прибавити важност својој наредби нод бр. 90/73. од 1885. којом се српске народне школе Сомборске, што за вештбаонице приправницима служе, у органску свезу са учитељском школом доводе.

Усљед тога закључено је, да се председништво местног школског одбора званично позове, да у смислу препоруке управе школске г. Велимира Чонића за заменика III. разреда средсредње мушке школе неотложно увести има, постављену пак заменицу да има из школе одмах уклонити и о извршењу ове наредбе најдаље за 14 дана, под теретом најстрожије одговорности, високом школском савету званичан извештај поднети има. Уједно пак има се учитељство Сомборско преко управе учитељске школе тамошње непосредно и поново позвати, да се наредби вис. школ. савета од 1885. бр. 90/73. у свему и без сваког изговора одмах покорити има, као што је то истом учитељству преко црквене општине Сомборске још 23. Нов. 1885. бр. 217. од школ. савета строго заповеђено; а сва дисциплина над овим учитељима предаје се у руке управитеља учитељске школе, као уједно и управитеља вештбаоница приправничких, који у погледу на управу ових школа под непосредном власти школског савета стоји.

Пошто је високи школски савет из званичног извештаја управе српске учитељске и народних школа Сомборских дознао, да наредба од 23. Нов. (5. Дец.) 1885. на броју 127. православној општини Сомборској упућена, од местног школског одбора исте општине оним учитељима, који се наредчи овог савета од 1885. год. бр. 90. у свему не хтедоше повиновати, још до данас објављена није; то је наређено, да се управитељу учи-

тељске школе Сомборске иста наредба у препису концепта званично доставн с налогом, да је има дотичним учитељима одмах прочитати и позвати их, да својеручним подписима потврде, да им је наредба та прочитана; уједно да им званично изјави, да се они под теретом најстрожијег дисциплинарног поступка тој наредби повиновати имају.

Молбеница Бранка Чавића учитеља у Иванди, да му се дозволи приватни испит о учитељској способности положити, одбија се, пошто проситељ није учитељску школу свршио.

Г. Кирил Каракашевић умировљени учитељ кр. грађанске школе тителске, а сада привремени учитељ комуналне школе у Сасама моли да му се дозволи у Сомборској учитељској школи из славенског и српског језика и из црквеног појања испит положити, како би тим начином и у вероисповедним школама учитељско звање одправљати могао. Молба се овог проситеља као оспособљеног за комуналне школе учитеља уважава, и њему се дозвољава да из гореозначених предмета у сомборској учитељској школи под председништвом г. Љубомира Купусаревића протопресвитера, као испитног повереника испит положити може, а о успеху издаће му се сведочба од управе исте школе.

Рукопис под насловом: „Литургика за IV. разред срб. нар. школа" написао Светозар Мештеровић управљајући учитељ школе Мостарске са приметбама стручног оценитеља има се писцу повратити, да га по тим приметбама исправи.

На молбу г. Ст. В. Поповића шк. референта за бачку и будимску епархију, решено је, да се књига његова: „Читанка" за I. и II. разред занатлијских школа, и у вероисповедним српским повторним варошким школама као учебник употребити може.

Молба преч. г. Младена Борђошког администратора парохије Сомборске, да син његов Лазар приватни ученик IV. разреда грађанске школе у Тителу, који има у истој школи с концем Јануара 1887. по новом испит полагати; међутим као ванредни слушатељ први разред учитељске школе полазити може, из наведених у њој разлога уважава се и Лазару Борђошком дозвољава се, да може првог семестра као ванредни слушатељ полазити I. приправнички разред, а пошто сведочанство о свршеном четвртом разреду грађанске школе покаже, и испит првог семестра положи, има се он за редовног приправника I. разреда уврстити.

На молбу „Матице Српске" решено је, да се „књижице за народ" свезка 1—7. што их је „Матица Српска" из закладе покојног добротвора народног: П. Коњевића издаје, препоруче преко Епархијских школских власти свима црквеним општинтма и школским Одборима, да се набављају и на дар дају доброј школској деци, а учитељима се препоручује, да ове користне а јефтине књижице народу за читање особито препоручују.

Усљед извештаја управе учитељске школе у Горњем Карловцу решено је, да се г. Арсенијевићу наставнику природних наука у истој школи после десетогодишње службе други квинквенални додатак одобрава и умољава се в. саборски одбор, да му тај додатак асигнује.

Извештај горњо-карловачке учитељске школе, да је Ч. П. тамошњи приправник због неморалног владања из завода искључен. Одобрава се.

Л 65
3444

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 57374

ШКОЛСКИ ЛИСТ

ЗА

1887. ГОДИНУ.

Година XIX.

УРЕДИО И ИЗДАО:

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ

УПРАВИТЕЉ
СРБСКЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ и СРБ. НАРОДНИХ
ШКОЛА СОМБОРСКИХ.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА * БЕОГРАД *

У Сомбору, 1887.
ШТАМПАРИЈА ФЕРДИНАНДА БИТЕРМАНА.

САДРЖАЈ.

	стр.
Саморадња при настави од А. Р. П.	1 и 25.
Читање у народној школи од Јеврема Миковића	3.
Наредба вис. Шк. Савета од 16. Августа 1885.	5.
Седница вис. Шк. Савета од 3—4 Новембра 1886.	7 и 27.
На распис награда	10.
Камење деци за игру и забаву превод Љ. Лотића	11.
Говор на св. Саву просветитеља од М. Ђ.	21.
Светосавска прослава у Сомбору од В.	31.
Пролеће и школа од А. Р. П.	38.
О важности моралног васпитања	39. 56. 93. и 151.
Наше учитељице (за награду)	41. 74. 95. 112. 152. 167. 182 и 199.
Ко да буде учитељ, превод И. М. П.	41.
Глас из Босне од З.... Ш.	13.
Узорно држање пера	15. 44. 58 и 120.
Сава Поповић нови добротвор народни	46.
Коњовићева кошница од проф. Ј. Живановића	46.
Неколико белешке за историју педаг. у Срба од В. Красића	53 и 92.
Школски запт	57 и 202.
Поправљена Коњовићева кошница од проф. Ј. Живановића	61.
† Никанор Грујић од В.	70.
Седница вис. срб. нар. Шк. Савета од 13. и 14. Апр. 1887.	77 и 99.
Како да се подхрањује у деце љубав к истини и којим начином да се већ навикнуто лагање искорени	81 и 118.
Српскому народном учитељству (позив средишњег одбора савеза хрв. учитељских друштава	83.
Писмо владике Никанора Грујића	84.
Уредба вис. срб. нар. Школског Савета о одржању учитељских зборова	80.
Српско православно пјеније (приказ) Драгутина Блажека	100.
Свечана прослава седамдесетогодишњице срб. учитељске школе у Сомбору од В.	105.
Основи беседе управитеља српске учит. школе Сомборске приликом 75 годишње прославе обстанка исте школе 1897. држана	106 и 130.
Испити у српској учитељској школи Сомборској	114.
Опјени црквослав. књига буквара Часловца и Псалтира од М. Нешковића написао Ј. Петровић катихета	117 и 147
Удружење	122.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

стр.
† Др. Ђорђе Натошевић од Н. Ђ. В. . . . 125 и 146.
Смрт Дра Ђорђа Натошевића . . . . . 134.
Дру Ђ. Натошевићу отцу нове срб. школе (стихови) од М. Ђ. К. 138.
Испити за учит. оспособљење у Г. Карловцу од —ћа . . 158.
Седница вис. Срб. нар. Школ. Савета од 8. Авг. 1887. . 156.
Сагласије од К. Радељевића . . . . . 163.
Седница вис. школ. Савета од 8 и 10 Септембра 1887. 165 и 186.
Аманет вам браћо фонд Дра Ђорђа Натошевића од П. Стефановића учитеља . . . . . 171 и 184.
Извештај о српској учит. школи у Гор. Карловцу . . 172.
Домаће васпитање од Дра. Војислава Бакића . . 175 и 189.
Свечани спомен Дра Натошевића . . . . . 181.
Оцена црквослов. књига буквара. Часловца и Псалтира од М. Нешковића написао Н. Ђ. Вукићевић 177 и 203.
Извод из записника скупштине учитељског друштва Земунског 191.
Изваштај о стању школе у Мартоношу од Б. . . . . 191 и 205.

Дописи.

Светосавска прослава у Будапешти, од П. Берића . . 29.
Приправничка беседа у Сомбору од Ивана, . . . 32.
Добровољни прилози на исту беседу од Ст. Коларића . . 65.
Освећење школске Заставе у Јамени . . . . . 63.
Из св. Петра о смрти А. Лазића добротвора школ . . 84.
Из Боботе о парастосу покојном Ђ. Натошевићу . . . 159.
Из Аде о школ. испиту од В. . . . . 150.
Са Цетиња (о Црногорским школама) . . . . . 177.
Из манастира Ковиља . . . . . 177.
Педесетогодишњица српског учитеља од В. . . . . 101.
Из Грачанице (о крштењу једног Мухамеданца) . . . 205.

Осим тога скоро у сваком броју: Школске вести; Некролог; разно; нове књиге; упражњена учитељска места и т. д.

На предлог исте управе повисује се плата служитељева у том заводу са 80 ф. на 120 ф.

Владимир Красић учитељ горњокарловачке школе, која је уједно и вештбаоница тамошње српске учитељске школе, ужива само 600 ф. плате од тамошње обштине, по молби својој и у смислу највише уредбе за српске народне школе, добија ће од сада додатак од 100 ф. из нар. фондова, те тиме му се дозначује плата, која је за учитеље вештбаоница законом прописана.

Пошто је пак исти господин најпре у Пакрацу уз малену плату од 300 ф., а затим у Карловцу с платом од 500 ф. многе године у звању учитељском ревностно служећи, и уз то дужности учитеља вештбаонице најсавестније и са самопрегоравањем вршећи, јако оболео; то му се, по молби његовој, у награду његовог многогодишњег службовања у обе горепомануте учитељске школе и ради лечења за опорављење здравља, одређује накнадно награда од 300 ф. — Овај закључак има се в. саборском одбору с препоруком за остварење поднети.

На предлог г. главног школ. референта има се поново наложити управама учитељских и виших девојачких школа, да у смислу наредбе овог Савета од 1882. бр. 126. набавити имају учила за наставу у кућарству.

Управа учитељске школе Сомборске подноси штампани извештај о истој школи за годину 1886. у 10 примерака. Два примерка остављају се у архиву, а остали се међу члановима подељују.

Управе карловачке и новосадске гимназије подносе штампане извештаје за 1886. Остављају се у архиву школског савета.

Управа учитељске школе Сомборске подноси извештај професора природних наука о стању физикалног кабинета у истом заводу, из којег се види, да је збирка физикална пр. г. са 28. бројева умножена. (Свршиће се).

НА РАСПИС НАГРАДА ЗА 1886. ГОДИНУ.

Бр. 2.
IX. 1886.

Славном уредништву „Школскога Листа“

у Сомбору.

Сљед решења збора овога најучтивије се извештавате, да је исти — на основу позива сл. уредништва од 30. Октобра о. г — по претресу чланака за награду, штампаних у овогодишњем „Школском Листу“, решио сљедеће чланке награде ради препоручити и то:

За I. награду: „Које су мане домаћег васпитања?“

За II. награду: „Шта има да чини учитељ за одржање запта?“

За III. награду: „Како се деци може омилити похађање школе?“

Из седнице местног српско-правосл. учитељског збора држане у В. Кикинди 9. Дец. 1886. год.

Глиша Јорговић, председник.

Милан Петровић, перовођа.

Усљед овог уваженог решења Славног учитељског збора у Великој

Кикинда уредништво је у присутству велештоване господе учитеља сомборских Стевана Арсеновића и Стевана Коњовића 23. Децембра о. г. отворило три запечаћена писма, из којих се види, да је за прву награду препорученог чланка под насловом: „Које су мане домаћег васпитања“ (штампаног у бр. 3., 4. и 5. Школскога Листа од пр. године) писац г. *Аркадије Павловић учитељ у Старом Керу;* за другу награду препорученог чланка: „Шта има да чини учитељ за одржање запта“, (види бр 11. Шк. Л. од пр. год.) писац је господин *Кузман Миловановић учитељ у Доњем Ковиљу;* и на последку за трећу награду препорученог чланка под насловом: „Како се деци може омилити похађање школе“ писац је такође г. *Аркадије Павловић* неуморни сурадник овога листа, ком је и прва награда досуђена.

Објављујући ово надамо се, да ћемо у стању бити награђеним писатељима заслужене награде што скорије доставити.

Уједно за пријатну дужност сматрамо, да Славном учитељском збору у Вел. Кикинди најтоплије захвалимо на усрдној готовости, којом је доброту имао молби нашој одазвати се и како оцењивање ових награда савестно и точно извршити, тако и за награђивање ове године намењене врло важне теме уредништву овом предложити, које ћемо у идућем броју — ако Бог да — приликом расписивања награда за 1887. употребити.

У Сомбору, на ново љето 1887.

Уредништво „Школскога Листа“

КАМЕЊЕ — ДЕЦИ ЗА ИГРУ И ЗАБАВУ.

Приближује се Божић . . . дућани се већ почињу пунити разним дечијим играчкама, и родитељи ће за свој скупи новац опет да стеку то искуство, да дете далеко већма воли какву покретну парчад, из које оно само може да ствара нешто, него готове играчке. Готове играчке, и ма да су како лепо направљене и ишаране, не привезују за дуго дечију пажњу уз себе, те за то деца из природне радозналости и зар из тежње за знањем, или што пре покваре такве играчке, да могу простудирати унутрашњост њину, или ако им родитељи ово не допуштају, онда им оне за кратко време постану дотужне, па само праве кртога у кући.

Деци су нужни делићи за забаву и играње. Делићи, из којих ће оно моћи да створи нешто, па да то онда опет и раскварити може. А да им ову забаву већма омилимо, треба да им дамо такве делове, из којих се и што трајније може да створи.

„Државно стовариште учила“*) у Пешти продаје у сандучићима такве разне саставне делове, који горњим захтевима одговарају, и не само да дају детету прилике, да може с њима да за неколико тренутака гради, него да то и на дуже време остане.

Из углачане опеке су направљени ови делови, те су по томе бољи

*) Оно их набавља у Бечу код фирме: *Richter F. Ad & Comp.* Могао би и наш који трговац или књижара покушати трговину овим, па нека се онда обрати или на државно стовариште, или на ову бечку фирму ради наручбине.

и од дрвених коцака, јер се њима може лакше и трајније да зида, пошто су теже од ових. Боја им је од три врсте: црвена, жута и сива. А обојадисани су за то, да дижу у деци већу вољу за слагање, и да сложена зграда већма одговори природности. Тих саставних делова, који се у већим или мањим групама продају, има у различитим облицима, као: призме, коцке, ваљци, полутине и четвртине круга, а неких од ових има и у различитој величини. Кад ко узме мањи сандучић овака камења, или ако се већ од купљених који део изгуби — и у једном и у другом случају могу се и само поједини делови ради умножења или ради допуне купити.

Уз сваки од ових сандучића с камењем дају се и упутства, како треба тим камењем да се гради. Ових упутстава има на више језика, па ако их на српском можда неби било, могли би наши купци тог камења сами наручити, да ти горњи продавци и таке набаве. Ова упутства показују методичном системом: како се камење то може да слаже од најпростије, па до највелељепније зграде, као црква па и читав мали град. Већ дете од четир године може поред упућивања материна, да се игра и забавља овим камењем, а већи могу, гледајући са вешто израђених слика, и најлепше грађевине да подигну.

Дете може с овим камењем да гради, што год хоће, па може после ово и да расквари; али, ако му се направљена зграда допада, може оно лепом и да уледи наслагане делове једно уз друго, те ће онда имати трајну зграду. А осим слика у упутствима може оно за преглед узети и друге цртеже, па може баш и само направити ове, те, са њих гледајући, да слаже разне зграде.

И забавишта и породице подједнако добијају овим камењем, јер они систематичном постепеношћу развијају у детету моћ за стварање и изналажење. Дете почиње слагање то имитацијом слика, а после оно само измишља и умује, па тако постане својим камењем читав мали уметник.

Најбоље су, наравно, оне игре, које јачају живце, те тако довађају телесни и умни развитак у склад. Али често надођу таке прилике, да дете или због болести, или са рђава времена, а и у дугим зимњим вечерима мора да седи у соби, те онда су му нужне таке играчке, којима ће оно моћи створити себи задовољства и у собној игри. Дете увек тежи, да проводи време ма у каквом раду или забави, па и ми морамо неговати у њему тежњу ову, али у томе морамо добро пазити, да оно тој својој тежњи у каквом кориснијем раду за доста учини.

Ал овим камењем, које споменух, моћи ћемо постићи то. Забава, коју ми њиме деци пружамо, привеже уз себе пажњу дечију, а са обазривог слагања приликом њиног играња овим камењем и разум ће се користити, па после и прибављена вештина у томе даје им моралне користи. Забава и играње овим камењем добра је нарочито и за варошку децу; то разнолико слагање спасти ће их од дуга времена, а сачуваће их од раздражења живаца, јер ће се они привикнути, да за дуже време обрате пажњу своју на један предмет, те ће онда престати код њих нервозне жеље сад за овим — сад за оним.

Цена сандучића оваковог камења простире се у граници од 70 нов.

до 34 фор. И ја га препоручујем и српским породицама за божићње поклоне, јер оно ће српској деци далеко више користи дати него готове играчке.

Из „Naptanitók Lapja“ извео, пред Божић 1886. Љуб. Лотић.

ГЛАС ИЗ БОСНЕ.

III.

Рад сам, да у овоме одијељку речем што о народним основним школама (државне — комуналне школе) у Босни Херцегевини, да речем оно и онолико, што и колико према сигурним податцима, у колико се исти набавити могоше, — казати умијем. Истина — могао би тко примјетити, да — како Срби по Аустро-Угарској од комуналнијех школа у опште са неком извјесном мјером оправданости зазиру и зебу — чему да се тој категорији школа посвећује баш особита пажња у српском школ. листу! Али кад се узме у обзир, да државне установе све више и више увлаче људски живот у оквир са га непосредног властитог дјеловруга — дакле и образовање држављања — кад се узме даље у обзир, да већина српског подмлатка у монархији, а биће скоро и у Босни-Херцеговини, добива своје основно, а готово и све више образовање по државнијем школама, онда је заиста и наша повремена књижевност дужна, да води озбиљан рачун о тијем преважнијем фактима, па да се апсолутно никако не туђи од што већег и потпунијег испитивања и познавања те установе. А учитељима — већ по њиховој струци — особита је корист, да познају разне школске установе далеко изван круга своје уже и шире отачбине, а камо ли не оне: у блиској, сусједној, сродној земљи.

Кад је наша монархија свршила окупацију и пацификацију ове земље, државна је управа одмах почела, да посвећује своју пажњу просвећивању народа, школ. образовању. Тога ради настојало се, да се у мјестима, ће је само могуће, подижу државне опште школе, а да се с друге стране и постојавше дотле вјерске школе у своме развићу и напретку потпомогну. Но, премда је настојање државе било моћно и енергично, земаљска је влада могла, да у овој земљи, као што сам већ у приступу навео, досад подигне и устан ви само 91. општу школу. Да како, да је тај број према величини земље и броју година премален, али, као што рече заједнички министар пл Калај у прољетошњој аустр. делегацији: оскудица је у пуждијем средствима а и учитељима, па је још зло и у томе (што би ја додао) што — осим по градовима и већијем варошима — ријетко ће да је проведена организација политичких општина, које је — судећи по досадањем правцу школ. система — и државна управа ове земље узела за основну јединицу у главни фактор у школ. питању. Додајмо томе још и тегобе, што потичу са вјерскијех одношаја у овој земљи, онда као да ћемо имати на видику све главне узроке, што број државнијех школа није већи. Истина, ради се споро и врло обазриво; установа државнијех школа не ставља се народу у облигатну државну дужност, али што је досад учињено, то постоји све на чврсту, солидну темељу. Даљи ток овијех врста показаће истинитост горњег тврђења. Од подигнутијех школа 50 их је по градовима и варошима и 41 по селима

највише их је по Тузланском и Бањалучком, а најмање у Сарајевском окружју.

Народне основне школе издржавају се приносом редовнијех прихода дотичнијех политичкијех општина уз руковођење и по одређеној државне управе. У мјестима, ђе нема општине, подиже влада школе о своме трошку; сиромашнима пак општинама даје велике, довољне приносе за издржавање школе. Политичка општина дужна је да набави све, што је за потребе школе и учитеља прописано; што није у стању да учини, намирује сама влада.

Отуда и долази, да је економска страна овијех школа на сигурну темељу и сасвим повољна. Школе су већином свуда смјештене по љепшијем зградама у мјесту, које су или власништво општине, или пак узете под најам; но саграђено је досад и неколико управо краснијех школскијех зграда. Ове године н. пр. подиже се у Бијељини школско здање, за које се, осим цигље, креча и пјеска, што даје градска општина, предиминира још свота од 13,400 фор. Све нове зграде за школу и учитеља праве се строго по одређеном плану и уз искључиво руковођење државне управе. Школама су осим осталога одређене и повећи вртови како за учитеља, тако и за наставу ђеце у земљорадњи; та се установа већином красно извела.

Општа школа је установљена и удешена за све вјероисповијести, којијех у овој земљи има. Отуд је она уређена тако, да својијем унутарњијем установама задовољи општијем потребама, као и у мјесним захтјевима свију постојећијех конфесија, премда је у основи својој неконфесионална.

Наставни је језик српски („земаљски“ = „босански“) азбука ћириловска и латинска, од којијех има да се свака подједнако његује, да како са првенством према већини дјеце по конфесији. Тако н. пр. за дјецу прав. вјере у првенству је ћирилица, а за све остале конфесије латиница. У пракси изгледа то овако: ђе су у некој школи или два, или већина ђеце ист. православне вјере, ту се у I. разреду учи само ћирилица и чита читанчица штампана ћирилицом, а тек при крају II. семестра упознају се ђеца и са латиницом. Иначе пак бива обратно. У дољним разредима иде све и у читанкама и прописима упоредо и подједнако.

Наставу у вјери предају својој ђеци свештеници дотичне вјероисповијести или у своме локалу, или пак у школи. Шта ће се пак радити у случају, ђе нема свештеника, или ђе он не може да предаје науку вјере, то још није нормирано. Наставу у појању и црквено славенском читању подјељује ђеци православне вјере сам дотични учитељ.

Способност дјеце за примање у школу почиње из навршене 6. године. Настава траје по 4 године а у 4 разреда; школ. година почиње 1. Септембра по нов. а свршује се концем јунија. Школ. одмори одређени су на два мјесеца, један седмични дан и све недеље и празнице разнијех конфесија, а према наручитој наредби, која је у овом врлоцијењеном листу већ саопћена. По томе, ђе су н. пр. подједнако или у блиском размјерју заступане све 4 конфесије, односе школ. одмори много наставног времена.

За ове школе прописани су исти наставни предмети, као и по основнијем школама у монархији. Поименице пак јесу ови предмети: српски (босански, земаљски) језик (читање, словница, устмени и писмени израз мисли), наука вјере, рачун, краснопис, земљопис и повјестница, природне науке, геометрија и цртање, пјевање, господарство, нем. језик и гимнастика. Истина, појање и црква словенско читање не спада међу обавезне предмете ове школе, но зато ипак на дотичнијем мјестима учитељ православне вјере обвезан је, да задовољи и тој потреби наше цркве и нашег народа. Особити обзир поклања се писменијем саставима, рачуну, нем. језику и господарству. Настава траје недјељно: у I. разреду по 20, у II. по 22, у III. и IV. по 26 сати. На женскијем школама узима се за наставу у женскијем радовима по 4, 5, 6 и 8 сати, који се одбију од другијех предмета.

Количина наставног градива у распоред истога није још досад у појединостима одређена и прописана; акуентиран је само наставни план народ. основ. дјевојачке школе у Сарајеву, који обухвата само главне наслове тога предмета, дочим су за потање разрађивање и употребљење оспособљенијем учитељима сасвим слободне руке.

Главни извори наставног градива јесу школске књиге, што их за ове школе одређује и прописује земаљска влада. На њима имаде да се темељи сва школска настава. С почетка па до школ. год. 1883—4. служиле су се ове школе истијем књигама, које се употребљују по „оњим пучким школама“ у Хрватској и Славонији, што је вукло за собом многе тегобе и немиле посљедице поради језика, народног имена и повјесничкијех чланака у њима. Али од тада почела је земаљска влада да издаје нарочите учебне књиге за ове школе у овој земљи. Год. 1883. угледала је свијета: „Прва читанка за оње пучке школе“ дио I и II. за I. разред; год. 1885. изашла је: „Друга читанка,“ а у школ. години 1886—7., као што је изгледа, увешће се нове читанке за III. и IV. разред народ. основ. школа. Тако се мало по мало хрватске школске књиге стављају изван употребе. Како су састављене и какове су те нове читанке, о томе мени није нуждно говорити, кад је већ у овоме врло цијењеном листу о томе расправа била.

(Наставиће се).

УЗОРНО ДРЖАЊЕ ПЕРА.

У наклади Карла Јанског у Таборуу Чешкој изишло је ново учевно средство под насловом: „Узорно држање пера“ од учитеља Карла Салуса. Ова слика за зид је у величини од 68×48 цм., која представља руку преко 30 цм. велику и која показује, како ваља перо држати. Слика је бојадисана са три боје разговетно и укусно. Познато је, да сваки учитељ има при писању главну пажњу на то обратити, да ученици његови држе перо како треба. Непрестано показивање и прекомерно напоминьање, како треба перо држати, умори учитеља. И опет зато деца у нар. школи често погрешно при писању перо држе. У сеоским пак школама учитељ још и у ту незгодну околност долази, што многи ђаци неуредно школу полазе

и тим је учитељ принуђен поједине поново на узорно држање пера упозорити и околност та постаје за њега још незгоднија, ако је разред ученицима препуњен. Зато је насликао учитељ Г. Карл Салус узорно држање пера као ново очигледно учило, да тако учитељству олакша посао од многог говора и прекоморног напоминања при настави у писању. Накладом исте књижаре изишло је још и дело на ческом језику: „О неговању здравља у нар. школама“ и „Мала наука о чувању здравља“ са простим објашњењем о човечијем телу и нези овога са 25 слика од Јосифа Клике. Како је важна за народ поука о чувању здравља у народним школама, може се судити из речи славног професора анатомије Јосифа Хиртла, који каже: „Поред штице и катихизиса врло згодна би била и за младеж књижица са сликама из анатомије и по наставу у нар. школи особито је корисна поука о чувању здравља.“

Цена слике „Узорно држање пера“ је 40 нов., а на платну 80 нов., књига пак: „О неговању здравља“ (Pestovani zdravovedu) и: „Мале поуке о чувању здравља“ (Malá zdravoveda proste vyklady o lidskem tele) заједно 50 нв. и може се добити у књижари Карла Јанског у Табору у Чешкој.

Драгутин Блажек.

ДОПИС.

Суботица, 2. Јануара 1887.

Смрћу Ђ. Лудајића остало је овде упражњено учитељско место I и II. разреда мушке школе. То место још ни данас се није попунило, а од дана смрти Лудајићеве ево је протекло већ 8 месеци. До краја прошле школске године учитељске дужности привремено вршила је свршена правница г. Зорка Гаванска, а ове школске године постављен је за наместног учитеља свршени приправник Ђура Крњајски. — Зашто се дакле то место није стално попунило? Познато вам је, да су наше српске школе покомуњачене још 1870 године, али не безусловно, него на основу писмене изјаве од стране шк. власти, да ће нам се вера и језик поштовати, и да се неће правити сметње у погледу вршења вероисповедних дужности и обучавања деце у црк. појању и т. д. Одмах после смрти Лудајићеве црквена општина је управила допис на овд. школску столицу, захтевајући енергично, да се при попуњењу учитељског места I и II. разреда горњи услови испуне, и да се то већ при распису стечаја нагласи. На овај корак навело је општину жалосно искуство, што нам деца славенски читати не знају, у школама не учи се црквено појање, само по гдекоји старији ученик зна читати апостол, јер је славенски језик из школа искључен. Крајње је време било, да се томе злу доскочи. Као што се из дотичних закључака види, школска столица није се показала наклоњена, да испуни жељу црквене општине, јер јој се чини, да се не слаже са карактером комун. школа, а и није рада, да створи прецеденс за будуће. На све органе школске управе утичу својим саветом још и учитеља овд. комун. школа, који се одупиру свакој дужности у погледу религиозног васпитања својих ученика, и тако далеко иду у том, да су рекурирали до највишег места против наређења, да недељом и свецем школску децу у цркву воде

С једне стране дакле енергично ступање црк. општине, с друге пак стране стојећи шк. столица под утицајем противних елемената за добро је нашла учитељско место I и II. разреда српске мушке школе само привремено попунити, док ствар не сазре. Не знамо у напред, како ће се овај спор свршити, али је толико извесно, да општина црквена од својих праведних захтева неће одустати, нити сме. Она је готова сада на сваке жртве, на спремна је и за то, ако би морала успоставити вероисповедну школу на свој сопствени трошак. О томе за сад оволико, како се пак унапредак буде ствар развијала, у своје време јавићу вам.

Мало је општина, које се могу подичити са толико и таквих народних и школских добротвора као суботичка. Као прва школска добротворка оставила је овде вечити спомен Јулијана Манојловићка рођ. Николића, за тим Стеван пл. Милиновић, Аћим Радишић, Јован Остојић и жена му Терезија рођ. Зоук, Јудита Милићка рођ. Лудајића, Софија Маеојловићка и пре кратког времена т. ј. 18 пр м. преминула Ракила уд. Манојловићка рођ. Белеслијина, која је знатне своте завештала на народне добротворне и школске цели. Оставила је легат од 5000 форинти Матици Српској, да се капиталиште до 10 хиљада, а по том камата да се обрати на изучавање једног сиромашног ђака у првом реду сродника покојничиног, даље је завештала цркви суботичкој 400 фор., сиришкој 200 ф р, на српски вероисповедни шк. фонд суботички 400 фор., српској певачкој дружини 100 фор., српском нар. позоришту 200 фор. и на сиротињски дом у Суботици 200 ф р. Наша црквена општина још 1878 год. основала је школски фонд добровољним прилозима овд. српског становништва и то у цјели, да приномогне успостављању срп. вероисповедне школе у случају какве непожељне евентуалности.

Покојница, види се — схватила је потпуно важност школе у опште, а српских вероисповедних школа на по се, те је својим примером хтела да обрати пажњу на ту значајну установу у нашем народном животу, и потстаћи имућније грађане на принос к умножењу шк. фонда. Овака врло родољупкиња и добра Српкиња заслужује, да јој на овом месту речемо: „Бог јој дао души у рају насеље, вечна јој успомена!“

РАЗНО.

Племенити дар. Његово високопреосвештенство Г. Георгије Бранковић православни епископ темишварски изволео је послати своју велику и добро погођену, а вешто у олајним бојама изведену слику на дар српској учитељској школи Сомборској, у којој је он као протопресвитер Сомборски од 1862 до 1871. године дужности управитеља из почасти највреднотније одправљао и својим заузимањем највише око оснивања и установљења „Платонеумске закладе“ допринео. На цјели овогодишње светосавске приправничке беседе приложио је исти преосвештени Владика десет форинти а. вр.

Српско становништво у Сомбору 1886. године. У години 1886. у обе православне цркве Сомборске крштено је 442 деце, а умрло је 317 особа православне вере. По томе дакле са 125 душа умножило се те године

српско становништво у овом месту. Исте године у обе наше цркве венчано је само 83 брачна пара.

О Св. Сави 14. Јануара ове године држаће се после службе Божије свечано водоосвећење у српској учитељској школи сомборској, којом ће приликом „О важности моралног васпитања“ говорити преч. госп. Младен Борђошки свештеник и пр. катихета. У вече на Св. Саву даваће приправничка омладина лепу беседу са игранком, у корист својих сиромашних саученика.

Честита општина старобечејска послала је у Будимпешту свршену приправницу гђицу Видосаву Настићеву, да се тамо у средњедном државном забавишту за забављу изобрази.

Славна имовна општина б. петроварадинске пуковније даје ове године шест стипендија, сваку по 200 форинти а. вр. приправницима сомборским, који се добро владају и добро уче, а родом су из исте пуковније. Поменуту подпору уживају ове године следећи млади Срби: Ђорђе Ђорђевић приправник III разреда из Лаћарка; Анастасије Милан Марић приправник III. разреда из Сурчина; Ђорђе Прерадовић приправник III. разреда из Ст. Бановаца; Миливој Чудомировић приправник II разреда из Чортановаца; Петар Вукадиновић приправник II. разреда из Батајнице и Стеван Вујадиновић приправник I разреда из Бежаније. Нека је слава и хвала Господарственом уреду имовне општине бивше Варадинске крајине, која се тако лепо стара за подмладак учитељски. Дај, Боже, да се на ову честиту општину угледају и друге наше општине и богати људи, пак да подижу и оснивају овако стипендије за српске приправнике у обе наше учитељске школе и у Богословији. Такове задужбине сада су нам најнужније, а заиста и најкорисније!

Дарови школама и учитељима. Његова Преузвишеност високопреосвештени Г. Никанор Грујић епископ Пакрачки осим листа што за себе држи имао је милост предплатити Школски Лист за српске школе у Липову — месту својега рођења — у Печвару, Вемену и за учитеља српског у Пакрацу. На којем великодушном дару у име обдарених уредништво ово високопреосвештеном Добротвору најтоплије благодари.

Дар сиротим ученицама. Госпођа Јелисавета Герасовића у Сомбору одела је о свом трошку пред Божић ове године десет сиромашних ученица Сомборске срб. више девојачке школе. На чему јој буди велика хвала.

Дар приправницима. Свагдашњи предплатник Школскога Листа благородни господин *Максим Лулајић*, адвокат у Срб Ковину, имао је доброту ове године осим предплате, коју нам је за себе и за српску школу у Срб-Ковину послао, доставити нам још и предплату за два ђака. Благодарећи овом родољубу на његовом дару, јављамо, да се у име његово даје Школски Лист на дар приправницима: Богдану Свирчевићу из Суботице и Жарку Шикопарији из Жабља.

„Земљовид Бач Бодрошке жупаније.“ Планирао Павао Генци, цртао М. Когутовац. Овај земљовид израшао је на мађарском језику у земљовидном заводу К. Л. Поснера у Будимпешти под насловом: „Bács-Bodrogh megye térképe“ и то у двојаком облику: у мањем — за ручну употребу

— и у већем — за дувар. Првом је цена 30 нв. а другом 5 фор. При употреби мањег — ручног — земљовида више пуждан земљопис, јер се све оно, што је најзнатније, даје штитати с њега. На већем земљовиду осим сваког појединог места забележена су: већа селишта, поред којих су назначена имена њихових бивших или садашњих господара, забележене су: железничне и паробродске станице, поште, брзојавнице, цркве, водице, друмови, скеле, мостови, дворци, развалине, купатила и т. д. Осим тога је означено, колико је где земља уздигнута над морском површином. Већи земљовид препоручујемо за набавку срп. пар. школа у Бачкој, јер је врло добар за наставу у земљопису у III. разреду.

НОВЕ КЊИГЕ.

„Русија“ написао D. Mackenzie Wallace M. A. Свеска I. Панчево 1886. Наклада штампарије Косанића и Поповића. Цело ће дело изићи 15 табак и изићиће у свескама сваких 16 дана, а стоје по три свезке 1 ф.

„Летопис матице српске“ уређује А. Хаџић. (Књига 148.) 1886. свеска четврта. У Новом Саду Срп. штампарија Дра Свет. Милетића 1886.

„Булић Змаја Јована Јовановића.“ Самопев за тенор и сопран са пратњом ситних гуда, хармониума и гласовира од Роберта Толингера. Дело 15. Издање друштва „Гусле“ у В. Кикинди, бр. 9. приказано г. Милану Петровићу народном учитељу у В. Кикинди. Цена 80 нв.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Смрћу ће Јелене Поповићке рођ. Јанковићеве упражњено је место учитељице на срб. вероисповедној школи у Ст. Паланци. Плата је 450 ф. и 5463 □ хвата ораће земље, на коју учитељица плаћа порезу. Молбенице се имају на старопаланачку српску црквену општину управити и председништву местног школског одбора до конца Јан. 1887. поднети.

— У Башахиду тражи се учитељ. Плата је 450 ф., три ланца земље, на коју општина порезу плаћа, слободан стан и сламе за огрев. Рок до 28. Јануара.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Од стране подписаних изјављује се најтоплија благодарност пречастном г. Душану Ђорђевићу пароху нештинском, сл. српској православној општини ст. паланачкој, школском одбору, певачком друштву, пријатељима, познаницима и целом грађанству, који покојну кћер, односно сестру нашу Јелену Поповић рођ. Јанковићеву до вечне куће испратише, а особито нека је хвала г. Тодору Ракићу учитељу овдашњем на опроштајној беседи.

У Ст. Паланци 2. Децембра 1886.

Марија удова Јанковић
мати.

Константин и Милутин Јанковићи
браћа.

Јулка и Зорица Јанковићеве
сестре.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ
НА
„ШКОЛСКИ ЛИСТ“
за 1887. годину.

У име Божије овим се бројем започиње деветнајсти течај Школскога Листа, овог најстаријег и за сада у Угарској јединог педагогијског часописа српског.

„Школски Лист“ излази у Сомбору сваког 10. дана у месецу на пуном табаку.

Предплата се прима на целу годину и износи 1 ф. 50 нв. а. вр.

Учитељи са платом мањом од 300 фор, богослови, приправници и сви без разлике ученици и ученице добијају лист у пола цене, то јест за 75 нв., а они из Србије, за два динара или за једну форинту у банкама. Молимо да се предплата уз поштанску упутницу са разговетним означењем атресе најдаље до последњег Јануара пошаље.

Предплатници из краљевине Србије могу или непосредно или преко књижаре г. В. Валожића у Београду предплату нам послати

Ко четир предплатника с пуном, или осам предплатника (ученика) с половном ценом пошље, добијаће по један примерак листа на дар.

Имена родољубивих добротвора, који за сиромашне школе, учитеље и приправнике „Школски Лист“ држали буду, обнародоваће се за спомен у овом листу са означењем куда се и коме се дар њихов шаље.

Дужнике наше у Угарској и Славонији озбиљно позивамо да нам се за 8 дана одуже, како би и уредништво ово могло штампу за последња два броја од прошле године наплатити и досуђене награде писатељима награђених чланака издати. Том приликом могле би дотичне обштине, што нам дугују, о једном трошку и за ову годину предплату послати.

У Сомбору, на Крстов дан 5. Јануара 1887.

Н. Ђ. Вукићевић,
уредник и издавалац „Школског Листа“

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Фердинанд Битерман у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 2. У Сомбору, 10. Фебруара 1887. Год. XIX.

ГОВОР НА СВ. САВУ ПРОСВЕТИТЕЉА.

Велештовани зборе! Пре 650 година живео је у српском народу побожни и мудри архипастир српски, народни велеум онога доба, наставник књиге православне и народне, бранич српске народне мисли, утемељач школе и напретка јој у нас — син Немањин, Сава Немањић.

Дугачак низ година раставља нас од онога до овога доба, дугачак низ беда и невоља испуњно је то време, дугачак низ борбе и искушења претрпео је српски народ, и опет је остао жив.

У оно бурно време, кад су Срби попримали веру православну, и кад почеше да живе новим животом, животом државним, појавио се Св. Сава на српском небу као светла звезда посред мрака; појавио се, да својом светлошћу расветли тамне стране у српском народу, и да му покаже пут у сјајнију будућност; појавио се, да науком прворођенца витлејемског разбистри збркане појмове и изведе српски народ из мрака незнања на чистину правде, истине и поштења; појавио се, да високим својим духом приволи српски народ књизи и науци, како би упоредо са осталим светом могао корачати у напред; појавио се, да као учитељ и проповедник напретка подигне школу на достојну висину.

За то се и хори данас слава и хвала св. Сави на све стране, где год се српска реч казује и где год се крсти са десна на лево.

Од све славе и господства српског остала је до данас само успомена на оно, што је негда било. Славни, виђени и чувени били су нам претци, који извојеваше част српском имену, па да не би њихових великих духова, њихових узвишених замисли, њиховог пожртвовања, њиховог силног родољубља, Бог би знао, да ли би било данас трага од Србина?

За кратко време навршиће се 500 година, од како је Србе задесила зла коб Косовска. То су пет стотина година јадних и чемерних, пет стотина година туге и невоље, пет стотина година борбе без прекида. И у пркос свему томе Срби и данас прослављ свето име Савино и сећа се дичних и узоритих имена: Стевана Немање, Првовенчаног, Дечанскога, Цар-Душана, Кнез-Лазара и других светлих појава на листовима српске повеснице.

Ни синџир тешки, ни глогов колац не угаси уждивени пламен родољубног осећаја у души Србиновој. Ни дивљаштво свирепог Синан-паше, који претвори тело Савино у пепео, не избаци светосавско православље из дубине срца Србинова. Ни политичне неудаће, ни толика раскомаданост српског народа не мога учинити, да утрне жар народног збратимљења и уједињења у распламтели груди Србинови.

Света мисао светосавског православља спаја нас у један народ, у народ једних жеља, једних смерова, у народ једне и исте узвишене цели. И онај Србин у најудаљенијем кутићу осећа, да је мисли ма међу нама. А то нам даје тврде наде, да Србин још може смело погледати у своју будућност . . .

*

Св. Сава је први учитељ науке и морала у нас Срба, проповедник напретка и школских мисли. Св. Сава је ударио темељ школарству нашем. На првом месту ваља школа да одаје високо штовање и вечиту славу сени овог Србина свеца. А како ће то учинити? Учиниће, ако на основи светосавског православља буде одгајивала нашем народу честите и поштене Србе; ако у узданици нашој буде подизала чврсте карактере и разборите грађане; ако Српчад буде васпитавала у духу народном и православном; ако их буде умно спремила за борбу против мрака. А да школа све ово учини, мора ту и родитељски дом приномоћи. Васпитање на дому и васпитање у школи мора у дослуху стојати. Бадава ће школа напрегнути сву своју снагу да васпитава, кад дом угуши све васпиталачке покушаје, док су још у зачетку.

Прво васпитање дају деци родитељи. У том првом васпитању добије дете правац, у ком ће се кретати и у ком ће ум, врлине, осећаје човечанске развијати или их затупљивати. Много, врло много зависи од овог првог васпитања. Човек од милине и не види, да свом рођеном детету спрема духовни гроб, кад га и у шали учи које чему; од милине и не примећује, како

полако трује детиње срце које каквим неупутним навикама; од милине и не узима на ум, да му је дете огрезнуло у неваљалству, — а доста пута бива, да га сам родитељ подстиче, да свог бабу развесели непристојном шалом.

Разуме се, да жив пример и овде највише утиче на дете. У свом родитељу гледа дете најјачег подупирача, па омлитавили и овај, дете се повија као оно шибљика за сваким ветром. С тога нека се сваки неморалан обичај и у опште свака неморалност уклони испред дечијих очију.

Све се нешто лакше одгајива у детета, само облагорођивање срца, честитост и поштење као да најтеже пријања уз-а-њ. Већ и сама природа дечија пагиње више слабим странама човечијим, него моралу и племенитости, али за то је баш ту дом, родитељ и околина му, да раме уз раме раде о бољитку и срећи узданице своје. Врло често гледа се и на најмање ситнице, а о оваким крупним погрешкама, као што су данас у домаћем васпитању, не води се скоро ни мало бриге.

Родитељ се мора старати, да усади у срце свом детету клицу човекољубља. Све, па и материјалне жртве не сме избегавати за љубав овој великој човечанској врлини, јер ко напредује у човекољубљу, приближује се Исусу Христу. Равнодушност, себичлук и суровост отима јако маха; људи хоће, да постану нељуди, па је врло потребно, да се још из малена буде у деци човечански осећаји, јер они ће изазвати човекољубље. Из ове врлине над врлинама проистећи ће и остале врлине: ваљаност и поштење, родољубље и заузималштво.

Тешко је дете навикнути на добро, али је много теже одвикнути га од-а-зла. За то га не ваља никад испустити из ока. Родитељско око ваља свагда да мотри на кретање и развијање његово, па да му слабе стране омаловажава и уништава, а добре му стране узвисује и усавршава. Родитељи и дом ће у овом послу лакше успети и од саме школе, јер су школи у том погледу доста везане руке. Но ипак не ваља да родитељи васпитавају на своју руку, него да доводе у склад са школским васпитањем.

Данас влада мишљење, да је само оно човек на свом месту, који је пун натучен знања, но то не стоји. Може ко имати огромног знања, а овамо да није потпуно душевно развијен, да нема племенитости у срцу, да нема човечности ни за длаку. И

знање и човекољубље заједнички могу чинити једну целину, но знање без човекољубља — никако.

За то нека је прва и најважнија брига и на дому и у школи, да се наука и васпитање лако доведе у свезу, да једно друго допуњује А уз то нека не изостане ни телесно васпитање, па ћемо у новом, младом нараштају видети ваљане људе, честите Србе.

*

Од св. Саве до данас школе су српске знатно у напред коракнуле на темељу оном, који је положио св. Сава. Али љубав и слога, што је св. Сава највише препоручивао, најмање се у нас данашњим даном негује.

Св. Сава оставио је сјај и раскош у краљевском двору оца свога, махнуо се свиле и кадифе, презрео је спољашњи блесак, па се вијнуо у самостан, да у црном руху испоснички живи и да напита душу своју знањем и науком.

Св. Сава је мирио завађену браћу, завађене народе. Својој браћи није завидео, што су краљеви, него их је потпомагао и слошки с њима радио, да свој народ уздигне и изједначи са другим просвећеним светом.

Св Сава је подизао школе и манастире као и отац му Немања Није трошио благо на нађаке ни на буздоване, ни на друга ништавила светска, него је настојавао, да свој народ оплемени науком, да му поносно чело уреси знањем и поштењем.

Оваких је примера пуно у животу св. Саве, који би се могли применити на данашњи народни живот, да му служе за узор

Но да се у потпуном смислу речи одужимо светој сени Савиној, пр грлимо својек рбску народну школу а с њоме просвету и напредак нашега народа као што је и св. Сава сав свој живот посветио тому. Дух Сав и нека је с нама, да не малакшемо. Светосавска мисао нека провејава сваки озбиљан предузетак наш. Негујмо светосавску мисао у подмладку српском, па та мисао погинути не ће! Св Сава ће лебдети над православним српским народом у горким и тешким дневима, а успомена на св Саву живеће, док је света и века и — Србина.

Говорио у С . . . . . у, на св. Саву 1887.

М. Ђ—ћ.

САМОРАДЊА ПРИ НАСТАВИ.

(Свршетак.)

Ваљан учитељ зна, да није доста само саопштавати деци знања, него мора се побуђивати дух дечији да ради Као што смо рекли, сваки предмет треба да дух образује. За то нека се учитељ брине, да ученик што више сам ради како за време учења, тако и после тога; нека упути дете, да не говори све баш његове речи, него нека говори својим речима, нека дете само размишља, расуђује, пресуђује и закључује. Ако се то не постигне, онда је кривица учитељева. Уђите у школу, па ако деца знају неки прочитан предмет својим речима репродуковати и за себе науку из тог предмета извадити, то је одмах најбољи знак, да у тој школи деца се вежбају у саморадњи.

Где год је могуће, нека се тражи од деце, да сама раде. Пуштајмо их из ћутања и слушања на поље рада, јер то ће највећма наставу подићи и унапредити. Сваки опај, који држи, да наставна задаћа није да буди саморадњу у ученика, него само да јој приопштава знања, тај нема ни појма о задатку школе и њене наставе

Свестан учитељ, који познаје својства и развој душе човечије, стараће се, да изнађе пут и начин, који води саморадњи и трудиће се да приводе дете, да ради не само у школи, него и код куће.

Јест, није доста да деца само у школи раде, него и код куће. Истина, да тражимо, да деца и код куће треба да раде, али то желимо да буде у што могуће мањој мери. Много нека се ради у школи, а мало код куће И ми смо по овоме противни кућним (домаћим) задаћама Деца — душевно и телесно у школи уморена — кад код куће морају да раде још и неке задаће, са свим их убију. Деца нека се код куће играју и чиме прибављају себи снаге за будући рад у школи; нека размишљају о ономе, што је у школи рађено; нека посматрају предмете и најваше нека мало што-шта прочитају и понављају, па то је доста. Све остало нека припадне школи.

Ми учитељи баш смо неправични и себични! Једва чекамо да се после школе мало одморимо, а овамо од сироте деце тражимо, да нам за оно некодико часова одмора израђују задаће, које требају времена и размишљања. Ни пошто немојмо тако радити! Пустимо децу, нека се код куће одморају, а у школи нека раде! Мени се чини да само немарни учитељи задају до-

маће задаће, да то не морају у школи с децом радити, где би се и они морали трудити. Зато вељма воле, да се ради осим њих код куће.

Наравно, да је много теже, кад учитељ за време наставе непрестаним побуђивањем и вежбањем руководи способности ученикове, кад ученици с њим заједно мисле, и кад оно, што се предаје, испитују и пресуђују; много је теже дати ствар, па према тој ствари управљати размишљање и расуђивање својих ученика и развијати њихове умне способности, него захтевати да ученици сами собом изнађу и саопште ресултате те наставе. При посматрању ствари нека ученик сам размишља, нека на тој ствари истражује сам чене саставне делове и знаке; код општих мисли нека нађе оно, што је опште; предмете између себе нека сам сравњује; нека изналази једнакости и разлике; нека сам ствара представе и изриче пресуде и на послетку нека своје мисли сам у органску целину везује. Све то треба сам ученик уз помоћ учитељеву да израђује, а да боме, да је таки посао за учитеља много тежи, него кад би задао задаћу, да му то и то ученици код куће израде.

Кад се ученици многим вежбањем и из рана детинства почну навикавати, да сами мисле, суде и посљедице изводе, и кад се сачувају, да им дух не заспи, тек онда у старијим годинама моћи ће израђивати добре задаће и без учитеља, само мора предходити и томе спрема и вежбање. — Дистервег вели: „Ученик нека ради руком, језиком, главом.“ Многим вежбањем у саморадњи треба дете дотле да доведемо: да буде незадовољно, кад нема шта да ради. Кад не можемо за своје ученике да једемо, пијемо и спавамо, тако исто не можемо у место њих ни мислити, ни учити. Што човек сам собом не стече, то није његова својина.

Морамо овде додати, да свака саморадња треба да буде у неком сразмеру са природом ученика.

Ми немамо речи, којима би могли представити велику важност саморадње и њену богату корист, што га она даје човеку, који се свагда њоме бави. Нашег славног Доситеја Обрадовића и Вука није школа довела до оне редке висине и угледа, што су га ти људи имали не само у свом рођеном, него и у страном народу, него њихова неуморна саморадња довела их је до те величине и славе. Саморадња је пут, којим људи идући, долазе до уважења и угледа. Све је то тако јасно као сунце, па опет

има хиљадама хиљада људи, који тако живе, као да је и нема, као да и не постоји

На завршетку ових редака додајем: да сваки ваљан учитељ треба да вежба и руководи своје ученике у саморадњи, јер без ње школа никада не ће дати своме народу онаке људе, какве народ од ње с пуним правом изчекује.

У Ст. Керу 1886. *А. Р. П., учитељ.*

СЕДНИЦА В. СРБ'КО НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА ОД 3. И 4. НОВЕМБРА 1886.

II

(Свршетак.)

На предлог високоблагор г. главног школског референта Дра Ђ. Натошевића закључено је, да се има стечај на упражњено место катихете у српској учитељској школи сомборској у другој половини ове школске године отворити, како би се то место до почетка идуће школске године стално попунити могло.

Управе виших девојачких школа у Новом Саду, Панчеву и Сомбору подносе извештаје о стању истих школа за 1886. годину Ови се извештаји узимају на знање и издају се истим управама сходне наредбе према приметбама г. главног школског референта.

Управа учитељске школе у Горњем Карловцу подноси извештај о примању приправника у почетку 1887. године, из којега се види, да је у I. разред примљено 7 мушких и 6 женских; у други разред 8 мушких, 2 женске, у трећи разред 9 мушких и 6 женских; у сва три разреда има 24 мушких, 14 женских; свега 38 приправника. Примање ових приправника одобрава се.

Иста управа јавља, да је Ђуро Бах изабран од тамошње општине за ликовођу, и предлаже да се исти именује за учитеља хармоничког појања у тамошњој учитељској школи. Предлог се овај прима.

Управа више девојачке школе у Панчеву подноси први штампани извештај о истој школи за 1886. — Има се у архиву шк. савета оставити.

На молбу г. Младена Борђошког администратора парохије у Сомбору дозвољава се сину његовом Лазару приватном ученику IV. разреда грађанске школе у Тителу, да по положеном испиту из исте школе у Јануару може испит из предмета за први семестар првог приправничког разреда приватно положити и за тим редовно науке у учитељској школи продужити.

На молбу Саве Торњанског прелр ученика IV. разреда грађанске школе у Петроварадину прима се исти у први приправнички разред учитељске школе Сомборске, ако пријамни испит с довољним успехом положио буде.

На молбу Јована Медурића ученика IV. гимн. разреда, који је из латинског језика слабу оцену добио, да се за редовног приправника у I. припр. разред прими, закључено је, да се исти привремено само прима,

под условом да у течају ове школске године из латинског језика слабу оцену поправи у оној гимназији, где је IV. разред учио.

Сава Теодоровић трговац и грађанин Сомборски моли, да се кћи његова Видосава свршена ученица IV. разреда више девојачке школе сомборске, а сада довољна слушатељка првог приправничког разреда за редовну ученицу истог разреда са одпустом година прими. Ова је молба спроведена в. кр. угар. Министарству с препоруком.

Јован Веселиновић жупанијски ваничник у Сомбору моли, да се кћи његова Славка свршена ученица IV. разреда више девојачке школе сомборске, која се због домаћих околности није могла на време у учитељску школу уписати, накнадно за редовну ученицу прими. Пошто иста ученица по извештају управитеља учитељске школе у Сомбору 1. Октобра о. г. школу исту полази, то се она по молби отца свога за редовну ученицу првог приправничког разреда накнадно прима.

Александар Ћосић парох бански моли, да се син његов Светозар свршени ученик IV. гимн. разреда, који је до 1. Октобра о. г. пети гимназијски разред у Чургову полазио, накнадно у први приправнички разред прими. Дозвољава се да исти концем Јануара приватно положи испит од првог полугодишта првог приправничког разреда у Сомбору, па према успеху на овом испиту показаном, да може редовно науке у истом заводу продужити.

Управа више девојачке школе у Сомбору јавља, да је у почетку 188⁶/₇. школ. године примљено у први разред ове школе 25; у други 17; у трећи 14; четврти 21. Свега 77 ученица; међу овима су 67 Српкиње православне вере; 6 римокатоличкиње; 1 евангеличко реформатске вере; и 3 израиљске вере. — Узима се на новољно знање. Управа више девојачке школе у Новом Саду подноси наставни план за 1887. Одобрава се.

На упражњених 11 народних стипендија у српској учитељској школи сомборској, по отвореном међу приправницима у почетку ове школске године стечају, пријавило се 20 проситеља. Управа подноси молбенице свију ови с квалификационом табелом предлогом најдостојнијих. Између проситеља подељују се народне стипендије овима: Богдану Свирчевићу, Стојану Стакићу, Светозару Пирошком, Димитрију Васићу приправницима другог и Ђорђу Крстићу приправнику првог раареда, као и Вукосави Поповићевој приправници другога и Јелени Ђорђевићевој, Даници Илијићевој, Љубици Нешићевој и Марији Миловановићевој и Лепосави Вукановој приправницама првога разреда

За стипендију Ђорђа Раље од професорскогабора сомборске учитељске школе предложен је једини проситељ Богољуб Чонкић приправник II. разреда. Предлог се овај усваја и вис. кр. угар. Министарству просвете подноси се на одобрење.

На упражњених 10 места стипендијских у учитељској школи горњокарловачкој пријавило се 15 проситеља, од којих по предлогу управе добијају стипендију ови:

Миле Перић приправник II. разреда; Никола Тепавац, Стеван Косановић, Станислав Милић, Петар Милеусвић, Миле Узелац, Радослав Ро-

дић приправници; Даница Ковачевићева, Марија Сладојевићева и Ружа Лемајићева приправнице првога разреда.

Упражњена су два места стипендијска из закладе Балине. Пошто је Стевану Дејановићу стипендија од 63 ф. повишена на 84. предложени су за остала она места као најбољи између компетената Алекса Поповић и Иван Машировић ученици гимназије Карловачке.

По смислу извештаја епархијских школских одбора у Темишвару и Вршцу г. Димитрије Долга епарх. школски референт у течају прошле школске године прегледао је у темишварској епархији школе у 38 општинâ а у вршачкој је све школе прегледао. Узима се на знање и о овоме се Високославни Саборски Одбор извештује.

Високоблагородни господин главни школски референт јавља, да гдекоји учитељи у Бачкој уводе у школе учебнике, који нису од овог школског савета одобрени. Усљед тога решено је, да се преко епарх. школских власти строго забрани увођење недозвољених учебника у српске вероисповедне школе; сваки учитељ, који од сада такове неодобрене књиге у школи употребљавао буде, строгој ће се казни подвргнути.

СВЕТОСАВСКА ПРОСЛАВА У БУДИМПЕШТИ.

Допис из Ст.-Андрије.

Код нас православних Срба постоји леп обичај — особито у оним крајевима, где је наш народ у већем броју — да се сваке године обдржава прослава св. Саве срп. просветитеља. Такова прослава обављена је по дојакошњем обичају и ове године на најсвечанији начин у пештанској школи и у Текелијном заводу. Мени није познато, да се ова лепа школска свечаност у овим горњим срп. крајевима још где где обавља окром у Помазу, Калазу и Ловри и т. д.*)

Мене је у овај дан случај донео у Будимпешту, и ја по обичају свом одем о трећем звону у српску цркву на св. литургију, која се после 10 сахата одпочела. При богослужењу у цркви, истина, није било много народа, но зато опак у лепом броју скупио се женски свет, а обе певнице пуне су биле Текелијних питомаца. По божанственој литургији, коју је одслужио преч. г. С. Костић парох пештански, крене се литија из цркве појући тропар светитељу Сави, и одемо у школу, која је у порти од северне стране према цркви. Које у порти, које у школи искупила се цела интелигенција и многи свет — јер тај дан је прекрасно сунце сијало. Пошто је свештеник свечано обавио чин водоосвећења, прозове г. учитељ А. Михаљић ученицу Даринку Кнеселчеву, која је „О св. Сави" од З. Ј. Јовановића прекрасно, лепим нагласком декламовала, и на мнотима видео сам, да је потекла суза радости. Бог поживео ову малу Српкињу, која је ову свечаност увеличала! Потом су ученици под руковод-

*) У Ст.-Андрији постоји давнашњи обичај, обичај, који је завереп још у оно време када се овде нова школа подигла 1793. г. да се сваке године 25. Јул. на дан св. Ане у школи подиња свети, а на дан св. Саве, поје се у цркви само песма св. Саве. Дан 25. Јул. овде се зове „школ. храм" и празнује се.

ством учитеља одпевали песму: „Усликнимо љубављу светитељу Сави“ и тим се у школи свечаност свршила.

По том на ново глас умилних звона позва нас у други виши просветни дом, и ми, пођући тропар, кренемо се и дођемо у завод неумрлог нам добротвора Саве Текелије, где је у великој дворани све за водоосвећење приуготовљено било. Слика Саве Текелије, окићена лаворовим венцем, украшавала је прочеље ове лепе дворане. Преч. г. парох и овде на најсвечанији начин освети воду, и покропи св водом завод и све присутне. После отпуста ступи на узвишено место (испод слике Саве Текелије) г. Тихомир Остојић питомац Текелијин и слушатељ професуре, који нам одржа прекрасан говор, који овој светковини врло приличи. Говорник је у говору свом у главним цртама описао светковину ову и срп. просвету, и када је из животописа све заслуге св. угодника Божијег споменуо, и сравнио са заслугама Саве Текелије и Саве Вуковића, више пути прекидан је био говорник са: живео! и: слава им била! Када је млади Т. Остојић своју беседу свршио, сви га присутни дуготрајним „живио“! поздравише. Желити би било, да говор г. Остојића, у ком јавном листу нашем угледа света. — После овог говора г. Стеван В. Поповић као надзорник и домаћин ове куће својим уобичајеним леним, китњастим говором благодари како г. пароху, који је осветио дом, тако и свима присутнима, који су дошли на ову светковину, и по том буде од свију присутних са громким: „живио!“ поздрављен. После отпочну Текелијини питомци у хору ону дивну светосавску песму: „Возликнемъ любовію свитителю Савѣ“ и кад сам ово чуо, ја сам себи представио, да сам: у Сомбору, Н. Саду, Карловци, Панчеву или у другом ком месту, где су наши заводи и певачка друштва. Када је ова песма онако најсвечаније одпојала, врати се литија у храм Божији, и тако се ова лепа свечаност у престолници Угарске на најсвечанији начин обавила.

При овој светковини међу познатима присуствовала су ова г. г.: Светозар Милутиновић и Алекс. Стојачковић председници пештанске и будимске срп. општине, Миша Димитријевић нар посланик на зем. сабору са госпођом, Радановић подпредседник, Вукашиновић глав. тутор, млади Др. Пејчић, Соколовић чиновник у министарству, Теофил Кардашевић руски свештеник из Ирме и многи други. — Како свака птица своме јату тежи, тако и мени мило беше при светковини видети и једну свршену срп. нар. учитељицу, а та је ђица Видосава Настићева из Ст.-Томаша.

У вече тог истог дана била је свечана седница у „Колу младих Срба“ у славу стогодишњице Вука Ст. Караџића. Чујем да су у овој седници присуствовали многи, и да су овеучилишни грађани држали лепе говоре из живота и значаја нашег неуморног књижевника Вука, за које ми је врло жао било, што и ја овде присуствовао нисам,

Из овога се види, да наш народ драговољно споминье добротворе и књижевнике своје, а спомињаће их увек, док узимамо узданицу нашу, нашу дичну омладину, која нам просвету шири, и на којој нам остаје будућност народа нашег.

У Ст.-Андрији.

Петар Бериħ, учитељ.

СВЕТОСАВСКА ПРОСЛАВА У СОМБОРУ.

Успомена првог просветитеља и учитеља србског Светог Саве прослављена је овде у Сомбору у Цркви и у школама најсвечаније. Пре службе Божије освећена је водица у здању србских народних школа сомборских у присутству управитеља и учитељâ народних и више девојачке школе. Ученици су пред иконом Св. Саве умилно одпојали тропар: „Пѹти воводящаго въ жизнь“ и песму Светоме Сави.

Свечану службу Божију у Св. Ђурђевском храму одслужио је најпречастнији г. Протопресвитер Љубомир Купусаревић са парохијалним свештенством саборно и дјаконом уз умилно појање мешовиног хора при правничког, а у присутству многобројног простог народа. О причастном појале су приправнице песму: Воскликнем лубовију. На литургији чињен је спомен покојним управитељима, професорима и добротворима србске учитељске школе, а после заамвонске молитве освећено је на сред цркве кољиво приправничког завода и потом је ношена Литија у учитељску школу, где је најпре освећена водица, а за тим је преч. г. Младен Борђошки привр катихета у свештеничком орнату са катедре говорио слово о важности моралног васпитања. На свршетку појана је песма Светоме Сави и раздавано је присутнима кољиво, а за тим се свештенство под небом са приправницима и народом уз појање светосавског тропара и уз пратњу милогласних звона поврати у храм Божији, где се даде народу благослов и отпуст.

У великој приправничкој дворани спрам слике највећега добротвора овог завода Платона Атанацковића изложена је била овом приликом и велика слика преосвештеног г. Георгија Бранковића епископа темишварског, као бившег многозаслужног управитеља ове учитељске школе, која ће од сада ту дворану стално красити. В.

РАСПИС НАГРАДА.

За три најбоље педагогијске расправе, које у течају 1887. године у „Школском Листу“ изиђу, расписују се награде.

Прва је награда од три дуката, друга од два, а трећа од једног дуката.

Које расправе заслужују награду, одредиће умољени пресудиоци, који су изван овога уредништва.

Славни Учитељски Збор велико кикиндски на умолење овог уредништва свесрдно и јединодушно се одазвао и предложио је од своје стране Уредништву овом збирку врло уважених тема за награде, из које за сада сљедеће теме за израђивање особито препоручујемо:

1. Може ли се омогућити, да сви учитељи сходно светом позиву сав свој живот посвете школи и њеном унапређењу, и којим ће се начином то постићи?

2. Под каквим би управитељем могла школа најбоље напредовати?

3. Какав положај треба да заузима учитељ као грађанин?

4. Како да се буди у деци частољубље?

5. Како да се у деци подхрањује љубав к истини, и којим начином да се навикнуто већ лагање искорени?

6. О погрешкама дечијег васпитавања и како да се исте одклоне?

7. Шта треба да је права циљ повторним школама?

8. Како ваља удесити обучавање ученица у женском ручном раду, да исти одговара и потребама у практичном животу?

9. Шта је циљ оснивању школских вртова, и какву корист треба деца отуда да имају?

Препоручујући за сада ове теме за израђивање, изјављујемо, да ће се примити за награду и штампати и свака друга ваљана педагогијска расправа, која се тога ради за времена Уредништву пошље. Као што је већ на свршетку прошле године једна такова расправа од неименованога писца и приспела, коју ћемо у сљедећем броју саобштити.

Награде могу добити само она дела, која се најдаље до спасова дне 1887. Уредништву овом доставе без подписа писатељевог на самој расправи, него се име овога означити има у запечаћеном писму, на коме нека се споља такође напише наслов чланка за награду. Писма уз ненаграђене расправе после објаве награда уништиће се

Господа сурадници и у опште сви поштовани дописници учтиво се умољавају, да своје чланке и дописе чисто, читко и крупно написане уредништву овом у плаћеном писму достављати изволе.

Уједно се овим изјављује да Школски Лист само оне списе прима, који нестоје у опреци са вером, благонравношћу и постојећим законитим школским установама и властима, и који смерају на одржање и унапређење православних српских вероисповедних школа.

У Сомбору, на Сретеније 1887.

Уредништво „Школскога Листа"

ПРИПРАВНИЧКА БЕСЕДА.

Ученици и ученице српске учитељске школе у Сомбору приредили су 14 Јануара на дан св Саве т. г. беседу с играном у дворани гостионице код „Ловачког Рога" у корист својих сиротих саученика и саученица.

У лепо украшеној дворани, кад се први део беседе отпочео, био је леп број слушалаца и то не само Срба, него и Мађара и Немаца.

Распоред беседе био је богат и одабран

1. Жежулинка — чешка народна песма — ускладбио наш даровити складботворац А. Мајчински — хоровођа вуковарског српског певачког друштва.

Мелодија је врло лепа.

Под вештим управљањем Душана Поповића — приправника III. год. — мешовити збор је ову дивну песму отпевао на опште задовољство.

2. Да л' то..? Песма Ђ. Јакшића, самопев Хочеваров.

Стеван Мишковић — приправник III. год. — уз вешту пратњу Исидора Мандукића — приправника I. год. — на гласовиру отпевао је означени самопев, који је г. професор Д. Блажек за $1^1/_2$ гласа више удесио, сасма

добро и правилно. Свако се дивио високом, јасном и пријатном тенор-гласу Ст. Мишковића. Живео!

3 Бачка песма — складба И. пл. Зајца —

Мелодија је весела и пријатна.

Мушки збор уз пратњу И. Мандукића на гласовиру отпевао је ову милогласну песму на опште удивљење. Слушаоци су бурно пљескали.

4. Гуслара — песму Л. Телечког — глумачком вештином красноговорила је Видосава Теодоровићева — приправница I. год.

5. Црквица.

Мушки збор је отпевао ову лепу песму на допадање свију слушалаца, који су му као из једнога грла викнули: Живели!

6 Бивча — малоруска песма, складба П. Кусковичека.

Овај четвороглев особито су отпевали најмилогласнији приправници: К. Травањ — 1. тенор —, Ст. Личинић — 2. тенор —, М. Поцић — баритон —, Н. Јовановић — бас — под управљањем И. Мандукића. Слушаоци су их бурним тапшањем изазвали на певалиште, где отпеваше песму:

7 Ја мам коње — на опште задовољство. Живели!

8. Цигани у шуми — складба Веберова.

Мешовити збор поделивши се у два хора — већи под управљањем Д. Поповића, а мањи, који је као одзив певао, под управљањем Константина Травња — приправника II. год. — отпевао је ову дивну складбу на опште допадање и удивљење. На захтевање слушалаца на ново се отпевала.

9. Fantasie sur des motifs favoris de l' Opera par G. A. Osbarne — свира на гласовиру Видосава Летићева — приправница I. год.

Комад је доста лепо одсвиран. Кад је свирачица одсвирала споменуто парче, слушаоци су захтевали, да свира: коло. Кад седе за гласовир, место кола поче: Ко је, срце, у те дирн'о? За тим се опет захтевало: коло, што није испуњено.

10 На стражи — пева уз пратњу хора Милан Попић — припр. III. г. Попић је добро певао, његов глас је многе изненадио.

11 Велски барди — балада Јована Арања, превео др. Змај Јован Јовановић — краснослови Мита Васић — приправник II год.

Васић је добро решио своју задаћу. Слушаоци га поздравише бурним: Живео!

12 Лаку ноћ — четвороглев К. Крајтера —, певају Д. Брашовановић — приправница III. г — сопран —, Д. Драгојева — припр. III. г. — алт —, Ст. Мишковић — припр. III. г — тенор и Никола Јовановић — припр III. год. — бас.

Песма је лепо отпевана. Слушаоци их поздравише бурним: Живели! Сваком се допао глас Д. Брашовановић, а особито Н. Јовановића.

14 Лаку ноћ — складба А. Милчинског, двопев, — певају Коста Травањ и Васа Лазаревић — приправници II. год

Не умем рећи, шта је лепше, да ли складба, или гласови споменутих приправника? Ова песма била је најсјајнија тачка беседе. Слушаоци као из једнога грла викнуше славуј-певачима: Живели! и: На ново, на ново!

За тим исти певачи дивно одпеваше двопев:

15. Имам дику леполику.

16. Молитва — песма Бранка Радичевића, складба А. Мичинског, — пева мешовити збор.

Мелодија у овој песми је српска, дивна, а наглашавање јој се слаже с наглашавањем у говору, што је од најлепших страна ваљаних складаба.

Молитва је вешто и лепо отпевана.

17. II. Коло српских народних песама — складба чувеног нам складботворца и испитаног српског народног учитеља Јосифа Миринкевића, — пева мушки збор.

Српска мелодија се извија у свима од ових песама, само се нагласак на два-три места не слаже у певању с нагласком у говору.

Ова тешка складба дивно је отпевана. Слушаоци поздравише певаче дуготрајним: Живели! и захтеваху, да се понови.

За тим је Ст. Мишковић уз пратњу хора отпевао српску народну песму:

18. Гусле моје од јавора суха! Не могу описати слађане осећаје, што су ме обузели, кад је ову песму Мишковић певао. Коса ми се дизала, а сузе ми и нехотице потекоше. Да ли с тога, што сам се радовао тако вешто и лепо певаној песми, која сваког Србина потресе, или с тога што се сетих некадашње патње тужне раје, што седи гуслара певају?

И ова песма беше од најсјајнијих бесединих тачака.

Сва дворана разлевала се од усклика: Живели! јер је песма сваког Србина одушевила.

Кад су певачи почели да се силазе с певалишта, ступи Стеван Коларић — припр. III год. и претседник приређивачког одбора — носећи диван венац од живог цвећа, са ког је широка српска тробојница висила, пред вредног и вештог хоровођу: Душана Поповића — свог саученика — рекавши: За спомен на св. Саву 1887. Хвала ти! А ја још велим:

Цени венац, што си добио од својих
Захвалних другова ка' понос и дика,
Што је жарка, чиста, искрена им љубав
За вечно сећање оплела тебика!

Шарно мирис-цвеће свенуће у венцу,
Свенуће ђурђици, љубичице, руже;
Ал уверен буди, да њихова љубав
Према теби — не ће, до год живе, друже!

Игранка је трајала до зоре. *Иван.*

НЕКРОЛОГ.

Сава Ђорђевић адвокат и велепоседник у Српском Бечеју преселио се у вечност 28. Јануара о. г. у 77. години живота свог, и сарањен је 30. Јануара после подне. Био је ваљан и за благо рода одушевљен, отличан Србин и човек пун карактера, који је велике заслуге себи стекао при оснивању добротворне закладе покојне Баронице Ефимије Јовићке, којом је он много година ревностно управљао и у опште жарко се заузимао за напредак школе и просвете народне Вечна му успомена!

Стеван Јанковић учитељ и школски управитељ у Чуругу преселио се у вечност 16. Јануара у јутру, а сахрањен 17. Јануара после подне. Био је један од најваљанијих српских народних учитеља и познат у народу нашем са својег заузимања око школе и блага народног. На опелу у цркви говорио је слово г. Димитрије Пејић српски вероисповедни учитељ из Госпођинаца, а на гробу опростио се од покојника у име учитељства г. Милан Јовановић присни пријатељ покојников и негдашњи тителски, а сада новосадски учитељ.

Софија Маћаревић рођена Мандић јединица ћерка пресветлог господина Теодора Мандића племенитог од Ривице умировљеног министарског саветника, а супруга г. Дра Младена Маћаревића пештанског окр. физика преселила се у вечност у Будапешти 11. Јануара о. г. у својој 32-ој години и сахрањена је после свечаног опела у православној српској цркви Будимској на табанском српском гробљу у очи Светога Саве 13. Јануара са великом свечаношћу. Вечна јој буди успомена!

Јованка Кнежевићка рођ. **Рајковић** супруга г. Т. Кнежевића учитеља у В. Кикинди, добра мати, примерна домаћица, добродетељна жена и честита Српкиња упокојила се 27. Дек. т. г. у Великој Кикинди. Покојница је била чланица добротворне задруге женске у Вел. Кикинди и целога живота свога служила је за пример женских врлина.

Милица Миловановића рођена Пешићева супруга г. Кузмана Миловановића учитеља српског у Д. Ковиљу упокојила се у цвету младости своје, у 26. живота година, после кратког ал тешког боловања у Д. Ковиљу 25. Јануара у вече, а сутра дан после подне је уз чинодејство 7 свештеника и уз пратњу многобројнога народа сахрањена. Бог јој дао у рају насеље!

РАЗНО.

Крштење једног Турчина. На Сретеније о. г. у св. Ђурђевском храму Сомборском била је велика и необична светковина, какву Сомбор од 200 година видио није. Тога дана крштен је пре службе Божије Мехмед Алија, човек од 24 године из Бугарске, који је још као дете овамо с Бугарима хришћанима дошао и с њима у друштву као вредан бостанџија живи. Он је пре годину дана изјавио жељу, да се крсти, али се морало чекати, док није нужна писмена из своје отачбине добио. — Оглашење и крштење свршено је на најсвечанији начин пред службу Божију. Пречастни г. прота Љ. Купусаревић са амвона изговорио је најпре народу сходну беседу и дао је поуку оглашеноме; затим су се извршила одрицања по пропису. Оглашени обучен је у белу одећу и добио име „Милош", а кум г. Младен Павловић трговац овдашњи је у место њега читао „Вѣрѭю". Уз појање „Гласъ Господень на водахъ" свештенство одведе оглашенога к импровизираној крстионици на сред цркве, где се сврши по уставу црквеном велико водоосвећење, помазивање „јелејем радованија", крштење, облачење у крстиницу и миропомазање. При овом светом чину појали су приправници. После „постриженља косе" уз појање Богојављенских песама свештенство доведе новопросвећенога пред олтар, где је у белој

одећи држећи упаљену воштаницу слушао свечану службу Божију, и на њој се причестио. На крштењу и на служби Божијој присуствовало је много народа, а на служби појао је грађански хармонијски хор. После изласка из цркве народ је с бурним усклицима у порти поздравио новога христијанина и његовог кума. На покладе венчао се нови хришћанин Милош са овдашњом једном Србкињом и намерава овде стално остати и основати нову једну православну српску породицу, којој Божији благослов и најбољу срећу желимо!

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Паланки близо Беле Цркве у Банату тражи се оспособљена учитељица српска. Плата је 300 ф. стан или у име станарине 100 ф. и 6 хвати дрва за огрев. Рок стечаја је последњи Фебруар по новом календару. Од учитељице се иште, да зна осим српског језика и Мађарски и да је оспособљен за обучавање српске деце у мађарском језику. Молбеница има се на мађареском језику саставити, а прилози на исти језик превести и до горњега рока славном управном одбору жупаније темишварске поднети.

— У Ердевику тражи се учитељ и црквени појац православне вере. Плата је 450 ф. 6 хвати тврдих дрва, стан у згради с вртом. — У Бечмену тражи се учитељ правосл. вере с платом 350 ф. Молбенице на в. хрв. земаљску владу управљене имају се до последњег Фебруара по новом календару, за прво место кр котарској власти у Шиду, а за друго кр. котарској власти у Земуну поднети.

— У Добоју у Босни тражи се учитељ на српској православној основној школи с платом од 400 ф. уз слободан стан и огрев. У дужност учитељу спада и појање у цркви недељом и у све празничне дане. Рок стечаја до 1 Марта 1887 Молбенице с доказима о свршеним наукама и крштеним писмом имају се поднети г. Сими Панасићу председнику црквено-школског Одбора у Добоју.

Исправка.

У броју 1. Школског Листа о. г. под насловом „На распис награда за 1886. годину“ на страни 11. случајно је погрешно јављено, да је треће награђено дело под насловом: „Како се деци може омилити похађање школе, написао г. Аркадије Павловић.“ Ову погрешку на молбу г. Аркадија Павловића исправљамо с тим, да писац горње награђене расправе није он, него г. Симеон Кончар учитељ у Јошанима крај Удбине у Хрватској. Радо исправљајући ову нехотичну погрешку, јављамо, да су досуђене три награде за 1886. дотичним писцима ових дана путем поште одправљене.

У Сомбору, 3. Фебруара, 1887. године.

Уредништво Школског Листа.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 3. У Сомбору, 10. Марта 1887. Год. XIX.

ПРОЛЕЋЕ И ШКОЛА.

Свако нам пролећа! За који час па ће да оживи све; оживиће ливада, брдо и долина; оживиће цео свет!

Па зар школу да не дирне ова дивна и величанствена појава природна? Школа није као сувача, у којој се све ради без обзира на време и погоду; једна јој је од најглавнијих задаћа: да упознаје своје ученике са природом и појавама, што се у њој збивају. Да ту своју задаћу што боље изведе, треба да употреби сваку згодну прилику и да у пролеће упозна децу с пролећем. — И најсиромашнија колиба отвара своја врата да пусти унутра мило пролеће, па како онда школа може да не отвори своја врата пред тим милим гостом, кога нам Свевишњи шаље?!

Наступањем пролећа савесном се учитељу даје небројено прилика, да своје ученике упозна с природом и њеним производима. У природи је све у својој правој суштини; што је зимус морала слика деци да престави, ту исту ствар пружа пролеће деци у правој њеној боји.

Пролеће ће упознати децу живо и појмљиво и о самом свемогућем Створитељу. Бога треба тражити у природи. Кажимо деци: гле, ово је створио Бог; ово те одводи Богу. У школи сухопарним начином предавајући никада не ћете довести децу да упознају Бога, јер дечији разум то абстрактно предавање о Богу не може да схвати.

Одмах при наступању пролећа (а то је 9. марта) изведите своје ученике у поље и упозорите их на излазак и залазак сунца, како би се очевидно могли уверити о ономе, што су у школи још пре чули. Нека се деца увере, да су са наступањем пролећа дан и ноћ једнаки; нека виде, да она места, где се тога дана сунце родило и село, показују прави исток и запад.

(Не морају се деца извести баш тога дана; дан два пре или после не чине велику разлику.) Деца су ваљда учила, или бар читала, да сунце од тога дана све раније излази, све се на више горе пење и све касније седа и да сунчана топлота све јача бива.

После две-три недеље дана нека учитељ опет изведе своју школску децу у поље, да их увери, да сада сунце не излази, не седа на оном месту, на коме се при првом њиховом посматрању видело.

Да топлота сунчева сваким даном све већа бива — најбоље ће се деца уверити на термометру. Ученици нека редовно сваки дан наизменце у јутру, у подне и у вече бележе степене топлоте, па ће на послетку очигледно се уверити о разлици ове — између првих и најновијих дана бележења.

Деца ће овде поимити моћи: шта то значи наступање пролећа; да то није ништа друго него наступање веће и јаче сунчеве топлоте.

Пролеће буди биљке и успаване животињине, бубе и лептирове, да се из свог дубоког зимњег сна пробуде.

Водећи децу у поље, наићи ћемо на сваком кораку на какву бубицу; немојте пропустити, да је не посмотрите с децом и да о њој кажете толико, колико мислите да је за децу доста да о њој знају.

Пролеће даје савесном учитељу прилике, да позна своје ученике с појединим биљкама у природи. Ту се позову деца да посматрају: како биљка почиње под упливом светлости, топлоте и влаге клијати и како даље расте и развија се.

Наравно, да се ово не може посматрати у пољу, него је за то потребан школски врт. На жалост — морамо признати, да је поред наших школа слабо тзковних вртова, а само поред пространог и уредног школског врта може школа да своје ученике спреми за практичан живот.

Школа мора да учи своје ученике и у биљарству. Ова се наука не обучава у нар. школи научно систематички, него према потребама и приликама ученика. Да упознају биљке у својој школи и то прво оне, што су корисне, па онда оне, што су отровне.

Најпре ваља биљку баш у самој ствари познати; од почетка њеног клијања па до потпуног развитка нека се посматра непосредно на самој биљци. Њену пупу, терање листа, цветање

и заметање плода, све то нека виде деца својим сопственим очима. Дакле учење и познавање биљака -- разуме се по себи да - не може бити у школи, него у природи — школ. врту. - Између четир школска зида, из књиге, на бледим и прашнавим сликама никада деца не ће стећи себи потпуног знања о буди каквој биљци.

И сами признајемо, да ни близу нисмо рекли од онога, што би се иначе о горњој теми рећи дало. Али то нам управо и није ни била права намера. Ми једино желимо, да упозоримо учитеље, да са наступањем пролећа наступа и по школу нов живот, а ако ћемо по души да кажемо и нов рад. Природа је жива књига и неисцрпив извор како по највећег научењака, тако и за нашу малу децу.

Зар има што лепше и дивније од природе? Учитељи треба сложно да крче пута, да пролеће лако и радосно може походити школу; јер само ће ово да уклони оно жалосно бледило са лица наших ученика, што га је загушљиви школски ваздух нанео; — пустимо, велимо, пролеће да нам у школу уђе, али и ми треба тај поход да вратимо; потражимо га што чешће у његовим најлепшим дворима: у красном школчком врту, на зеленој и шарној пољани и у хладовитој и мирисној шуми!

У Ст.-Керу на крају Фебруара 1887. *А. Р. П., учитељ.*

О ВАЖНОСТИ МОРАЛНОГ ВАСПИТАЊА.

Вештина у добродјетели може се сравнити са другима вештинама. Ако смо се ради у њима усавршити, то се морамо из рана непрестано у њима вечбати, а с тим нам оне мало по мало тако лаке и природне постају, да би нам на посљедку тешко пало нешто учинити, што би са правилима вештине или прописима добродјетељи у опреци било.

Као год што онај име способног вештака не заслужује, коме редко за руком испада добар вештачки посао зготовити, тако би исто неправо име добродјетелног човека на себи носио онај, који је само гдекоји пут нагегом добродјетелан постао, или случајно добродјетелно мислио и радио. Из тога дакле слиједује: да је нужно деци да се изране младости највећом пажњом добродјетели приведу и да се непрестано у њој вечбају, ако желе добродјетелни људи постати.

Сада ћемо овде и навести нека општа правила, која се на приведење деце моралном карактеру односе:

Деца се морају у послушности и попуштању вечбати. Ко није то обадвоје у младости научно тај је целог свог живота несрећан. Ми сви долазимо у разне околности, у којима морамо слушати и попуштати, т. ј. ако нисмо ради нашој дужности противно радити, или човечије друштво избегавати, свију се добита и забава одрећи и онда своје станиште у шумама и гудурама тражити; дакле, ако нисмо ради то чинити, онда морамо нешто од своје природне слободе жртвовати, морамо неко ограничење над нама примити и један другом попуштати. За оног ће то врло тешко бити, који је више година за својима нагонима без препоне слепо ишао, који није могао никакве препреке трпити, којега су жеље за све оне, који су га окружавали, заповести биле и коме је слепа љубав његових родитеља у свима стварима попуштала, на један пут са свим друкчије мислити и радити. Он је сада ушао у овај велики свет. При сваком кораку наилази на неку препреку. На његове жеље нико се не осврће и нико се не жури да их изврши. Његова самоволја је час на овај — час на онај начин увређена, али ништа не може њу сломити, јер је она јаке жиле пустила. Несрећан је то човек! Он је жалосна жртва претеране жељности и милости! Много ће пута желити, да су му родитељи своју моћ над њиме чешће употребљавали, те послушности и попуштању учили. Ако желимо својој деци те уздисаје и тужбе уштедити, то њу вечбајмо — ја велим: „вечбајмо," јер је са простима прописима и опоменама тешко је покорности и попуштању привести. Треба допустити да нас она лако намоле, шта више, треба њиним молбама испредњачити, када се то невиних и корисних ствари тиче. Деци треба дјелом показати, да нам њино право задовољство и њина права срећа на срцу лежи; али не треба уступати дечијој жестини и њином пркосу, те да нас сузе самоволје неумесном сажаљењу приведу. Немојмо деци ништа заповедати без зрелог размишљавања и без довољног темеља, али при томе имајмо свагда пред очима дечију слабост и младост и по томе онда ствари удешавајмо. Када су пак већ заповести издате, то их не треба ватраг повући и попустити дечијем тврдоглавом отпору, а још се мање треба за лукавим ласкањем повести дати. Не треба деци у један мах више и разних прописа давати, јер тим би ми деци несносан терет натоварили и на неки начин их на непослушност намамили, или би децу за бојазљиве робове учинили, који би највећим нестрпљењем на

онај жељени тренутак изчекивали, да своју слободу без препреке злоупотребити могу. Треба дакле све оно оставити на дечију вољу, што по себи није важно и што никакав опасан уплив на дечије владање не може имати, те се потрудити онакове јој представе и предмете у руке дати, на које се она могу лако одважити. Када се непрестано заповести на заповести гомилају и уједно свако кретање, свака реч и сваки положај дечији прописима опредељује, онда се не могу сви прописи одржати, па се мора гдекоји преступ ћутањем прећи, а тим губе сви остали, па и најважнији прописи и заповести своју снагу, те непослушност постаје обичај.

(Наставиће се.)

НАШЕ УЧИТЕЉИЦЕ.

— За награду. —

Учитељство је у сваком народу један од најважнијих фактора. Оно је на многој тачци мртва стража У народној школи сав је посао у рукама учитељства. Али и од народног рада има учитељство велико бреме на плећима својима. Отуда и долази то, да се и у нашем народу толико говори и пише о нашем учитељству.

Но код нас се уобичајило, да се само о учитељима говори. А о учитељицама ретко кад по који гласак или по које словце. Међу тим и њин је позив толико исто свет и узвишен, као и позив учитеља. И оне живе тако исто у народу као и учитељи Па и о њима требало би више водити рачуна. И њима би требало чешће указивати прстом, где би требале да буду. И њих би требало чешће опоминьати, да и оне засучу рукаве у ком народном раду.

Али о њима се већином ћути. Или зар за то, што их мање има него учитеља, или што се на њих заборавља. Ако је до првога, сад их већ има приметније више него до скора. Ако је ћутање то о њима са другога узрока, онда није право Оне су пола тела српскога учитељства, а за онај рад, који свему учитељству припада у школи и народу, оне су пола душе. Па зар да се само на једну половину тог целог тела и душе пази, а друга да се занемарује? — Ако је при подели рада правице, онда не сме тако да буде

Па за то сам и узео, да нешто о учитељицама пишем.

Ја — као учитељ да то чиним! Зар то сме да буде? — многа ће се од њих питати. Учитељице су врло осетљиве, па

ћу можда и овим ретцима покренути струну њихове осетљивости. Но, кад ћу ја да признам, да оне у неколико имају права на осетљивост, јер су — већином — још слабије наплаћене него учитељи, нека и оне признају мени нешто. А то признање нека буде: да ја — као колега — песам баш ипак са свим непозван, да о њима трошим мастило.

А за што то? За то, што и ја живим у народу, па сам дужан, да проучавам живот његов. Па ја га и јесам марљиво проучавао, а још и сад увек проучавам, те отуд се и латих, да пишем о њима као о каквој лепој шајци, која би многу корист могла из себе истоварити на брегу мора народа нашег. А учитељице наше нека ми не замере, јер мени је народно благо пред очима, а ваљда и оне тако мисле: народно благо, наше је заједничко благо, народно благостање је наше благостање.

А сад, кад сам се потрудио, да се разумемо, могу прећи и на саму ствар. Но пре тога ћу још коју онако у опште рећи о самом њином позиву, дакле и о нашем, учитељском.

Учитељица — тако лепа, тако дивна реч! Али не кад њоме представимо једну госпођу или госпођицу с квитом у руци, него кад заронимо у дубину права значења њена. Па зар има још које лепше речи, него што је та реч: учити! Бити вртар у напуштеном народном врту. Оплемењивати дивљаке из врта тога, дивљаке с душом и речју. Али не оплемењивати с лемом у руци, него срчју из срца свога. Лебдити увек над дивљакама тама, да силни ветрови, који их са свих страна као трошну сламку заносе и превијају сад тамо, сад амо, да те дивљаке ипак одолу њима, и ма да им толике сласти сладе пољуљкивање то, — да ипак се одрже право. Дакле у један мах пазити и на правац, а у том и оплемењивати. Зар ово није свет и узвишен позив? Зар се може још лепшег наћи? — Али колико је он висок у узвишености својој, толико је тежак и теретан у самој низини, у кориту, у ком се ходи. Толики га таласи предрасуда запљускивају, толико га камење немара пречи у лакшем току, толико га недаћа у трновитим, нераскрченим пристанима сустиже! Па и мучити се и учити сред споменутих силних препрека и малаксати, а за тим опет се охрабрити, па још чвршће се држати — зар то није теретан рад? Али је мио плод његов, а то је светлост, која из таме постаје.

И учитељски и учитељички је позив као једна дугачка а уска стаза, којој у сусретају стоје све променљивости и раз-

поликости, какве само у природи постоје. Па целог века свога позвани смо ми, да том стазом гредемо, а да никад не посрнемо, нити малакшемо.

Но два оружја, која морају у том путу увек уз нас бити, ипак нас могу да осоколе и ојуначе. Та два су оружја: **воља и стрпљење.** С њима свуда, без њих никуда. Они су помоћ наша, они су сарадници наши, а и вечити нам пратиоци.

Ето, такав је био позив учитеља и пређе, док још учитељица није било, а такав исти позив наишао је и на прве учитељице у нашем народу, кад је ускрснула мисао о њима — почела, да се остваренom зове. (Наставиће се.)

КО ДА БУДЕ УЧИТЕЉ?

Кад ко хоће да се прими учитељског звања, или науми, да се почне спремати за њ, треба да запита сам себе: „Имам ли наклоности за то?“ Ово је од најважнијих питања. Не ћу ни најмање да омаловажавам природну даровитост — важност моћи здравог разума, што ће свако пуним правом признати, да је од веома велике важности за учитељско звање. Али учитељева права наклоност, — наклоност, што се не обзире само на материјална унапређења, него хоће да користи у највећој мери онима, које треба да обучава; наклоност, што испитује пре свега природу и способности човечијег духа и плаши се одговорности, кад покуша, да му буде васпитатељ; наклоност, што злато за груду земље, што је достојна презрења, сматра, кад га сравни с оним вековечитим драгим каменом, што треба да угледи и да га изнесе на видик, да вечито светли; наклоност, што изруга земаљске идоле и за највећу цел сматра успокојење савести; наклоност, што озбиљно истражује, шта је истинито и сасма одбацује све оно, што је неумесно; наклоност, што у сваком детету познаје руку Божију и гори од жеље, да добије прилику образовати ученике до највећег степена, што боље узможе, — овакова наклоност је прво, што треба да је у учитељу и без чега ни најсјајнији дар не може да га учини отлитним у звању.

Лако је примити учитељско звање без припреме; лако је спремити се за њ без онога поносног уверења, што племенита савест увек изискује; али није лако исправити погрешку, што проста забуна и непажња може да проузрокује у души детињој баш у оно доба, кад се забуне и непажње најлакше догађају.

Има много учитеља, који нису своме раду наклоњени. Многи не само да не пазе на то, да се за свој посао достојно спреме, него шта више баш из личне угодности хоће да буду учитеља, а често и у том уверењу, да су неспособни за сваки посао.

Многи од учитеља другу цел истакну себи. Неки су и у каквом вишем заводу и тек с тога се приме учитељског звања, да би имали прилике набавити нужну своту за издржавање, а главна им је цел: да про-

дуже започете науке, те тако за школу и за ученике — за децу — слабо маре; неки сматрају учитељско звање за степен ка вишем чину и достојанству, на свој привремени позив за веома несносан држе, а највеће ужи вање им је, кад куцне час, да распуштају ученике. Такови учитељи немају праве наклоности и осим тога, што им посао без успеха остаје, ученици су им често изложени великој опасности, ма да се велика брига води о њима.

Учитељ треба да је одушевљен за учитељско звање. Треба да осећа неисказано велику важност свог позива. Треба да зна, да његове погрешке свагда мање-више школе ученицима. Није доста — ако рекне: „Нехотице, или противу воље чиним.“ Он је таково звање изабрао, у ком је и само незнање: грех. Незнање у таким случајевима није уметан изговор, јер и само примање учитељског звања захтева, да је учитељ потпуно способан и вешт. С тога нек учитељ савесно испита себе, да ли има наклоности за учитељско звање, или не.

С мађарског слободно превео: Ив. М. П.

ГЛАС ИЗ БОСНЕ.

III.

(Продужење.)

Полазак школе није до сад још обављен, а како су мјеста овђе раздаљена, мучно да ће се скоро и увести. Али инак поједине срезке области дужне су, да свом снагом свога моралнога уплива настоје, да полазак овијех школа буде што многобројнији и уреднији.

И за ваљан напредак ђеце у школи води се особита брига и у томе погледу увела је земаљска влада њеке врло корисне установе. Полаже се особита важност писменим саставима ђечијијем и тачној коректури истијех, у чему се учитељ има да строго надзирава и о чем мора да даје извјештаја сваке годишње четврти у школскијем исказима. Дјеца се морају мјесечно оцењивати и оцјене дјеци проглашавати са свијем настојањем за што повољнијијем утисцима, за што већи ђечији напредак. Овијех дана уведена је установа бланкета „мјесечна убавијест“, на коме је главни извод из школ. записника. Те убавијести носе дјеца својијем родитељима као свједочанство њихове марљивости, владања и напретка у дотичном мјесецу. Ти су бланкети штампани с једне стране ћирилицом, а с друге су латиницом. Учитељи су дужни да раде, да том установом постигну све моралне пробитке код родитеља и ђеце за ђечији уредан полазак и већи напредак. За оцењивање дјеце употребљавају се исти редови и називи као по оњијем пучкијем школама у Хрватској и Славонији.

Међу особито важне установе унутрашњег уређења народнијех основнијех школа неизоставно долазе „тромјесечни школ. искази“, које издају и састављају школе и који путем котарскијех и окружнијех области долазе земаљској влади на преглед и уважење. Они су вјечни и живи „моменто“ како за школе, тако и за области. Да се може увиђети огромни значај тијех исказа, ево кратког прегледа њихова садржаја. Ту се извјештује: 1. Колики је број ученика и ученица; 2. за колико више или мање него

прије; 3. колико их је које вјере; 4. колико их је полазило школу уредно или неуредно; 5. колико их је добило који општи ред, или остало без реда; 6. колико је израђено задаћа у коме разреду из земаљског језика, рачуна и њемачког језика; 7. што се радило у школ. врту, у пчеларству и свиларству; 8. колико је дјеце боловало и од којијех болести; 9. да ли је школа доста снабдевена књигама и инијем учевнијем и писаћијем сретствима; 10. који је областни орган и када школу походио; 11. што разјашњује, примјећује, или предлаже и жели учитељ, односно управитељ школе. Од свију тијех тачака развићу и напретку овијех школа од непроцијењиве је важности она под бр. 11. Њојзи је остављена једна цијела страна тога исказа. Ту је учитељу дата могућност, да све своје жеље и предлоге, који се клоне напретку и процвјетању завода, коме је он предстојник и чији живот и потребе он сам најбоље осјећа и познаје — да све то свијем својијем па и највишој земаљској области најбољијем начином доставити може. Круна свега тога јесте то, што земаљска влада строго над тијем бдије, да се опажени недостатци отклањају као и у опште, да се умјестне жеље и предлози учитеља у дјело приводе.

Као што се по овоме већ судити да, државна се управа пажљиво стара, да њене школе буду тачно и потпуно снабдјевене свијем наставнијем потребама. Неочекује се ту, — да можда општине набаве сва нужна наставна сретства за своје школе; многе су школе добиле од земаљске владе красне подпуне колекције, многе пак више појединијех комада учевнијех сретстава, што се сваке године међу школе по мало раздјељује. Осим тога дају се многијем школама и своте по 100, 50 и 30 фор. за набаву учевнијех сретстава. Ако до сад и није нормиран какав принос за мјестне школ. библиотеке, то се државна управа ипак и о њима стара и раздаје сваке године свијем својијем школама безплатно по неколико књига, у чему се особито пази на привредну и педагогијску струку. Ове године добиле су школе три књиге: „Poučnik u gospodarstvu i t. d.“, „Pjevanka od Fr. Kuhača“ и „Učitelj u školi od M. Vukovića.“

Намиривање дјеце књигама и разнијем прописима и т. д. красно је удешено и осигурано. Земаљска влада дала је приредити врло јефтине и ваљане теке за дјецу, да их јефтинијех ваљда није нема; 100 комада задаћница, рачун. вјежбаница и прописа са по 10 листова овећег формата стоје само по 2 ф. 25 н. Већ у Јунију поднашају школе котарскијем областима исказе о потреби књига за будућу школ. годину. Ту се назначи број књига уз наплату као и без наплате за сиромашну дјецу. Наручене књиге добију се увијек за времена путем котар. области. Школа раздијели књиге и сабере од дјеце дотичне своте, ако су их донијела, а отпреми то са исказом о свему котар. области. Ова онда од родитеља, који могу да плате ишћера припадајуће своте, а према потреби опрашта од плаћања. У опће је ту главна ствар, да ни пошто ни једно дијете не остане без нужнијех књига. Школе могу истијем тијем путем и начином да набаве својој ђеци и нужне теке; но осим тога дозвољена је и установа повлаштенијех препродавалаца у сваком мјесту. (Наставиће се.)

Сава Поповић

нови добротвор народни.

Сава Поповић православни Србин из Госпођинаца — оставио је у завештању свом, осим богатих легата цркви госпођиначкој, 130 јутара добре земље, као закладу за изображење младих Срба за чин свештенички. Земља ова вреди на 20.000 форинти; њоме ће управљати управа српских народних фондова, а приход ће се трошити на издржавање богослова у Карловачкој Богословији. Дај Боже, да овај скромни а свесрдни прилог побожнога срдца Савинога послужи за први камен при оснивању свештеничке семинарије у Ср. Карловцима, која нам је за религиозно морално и свештеничко образовање клира нашег необходно нуждна. Нека се имућни синови и кћери православног народа српског угледају на новог овог добротвора народног Саву Поповића, па нека одсада прилажу на оснивање подпора за богослове и приправнике, из којих би се већ једном најпре свештеничка, а затим, ако се за нуждно нађе, и учитељске семинарије основати могле. Слава нека је и вечити спомен новом добротвору народном Сави Поповићу!!

КОЊОВИЋЕВА КОШНИЦА.

(Препечатано из „Годишњака" за 1887. годину.)

Преда мном су лежале на столу многе немачке пчеларске новине и најновија дела из пчеларске књижевности. Превртао сам их и тражио не ћу ли што новога наћи у њима, да бих српским пчеларима саопћио; али не могох ништа новога наћи.

У то стигне ми из Сомбора кошница конструјисана, састављена од Ст. Коњовића учитеља. Ово је нешто ново, за то држим, да ће свакога српског пчелара интересовати.

Коњовић је кошницу Гравенхорстову усавршио, дотерао да може бити најпрактичнија кошница поред Орлићеве. Он је Гравенхорстову кошницу поамериканио. Тим је учињено, да је кошница Гравенхорстова, како је Коњовић преиначио, добила практичну вредност; јер кошница Гравенхорстова, како је сам Гравенхорст удесио, врло је неудесна и врло је тешко око ње радити. Ја сам ово и сам искусио, а то су исто увидели и богослови, који су радили на мојем пчелињаку. Кад сам којега замолио да прегледа Гравенхорстову кошницу, загледао се и неповољно му је било да око ње ради, а то је с тога, што је око ње тешко радити. Сваки је једва чекао, кад је око ње радио, да се је курталише; зато више и не стоји пуна у редовима мојих кошница у пчелињаку, него празна стоји у стаји забачена.

Десет американских кошница можем прегледати, док једну Гравенхорстову.

Оваку неспретну Гравенхорстову кошницу удесио је Ст. Коњовић тако, да се оквири ваде. Тим је учинио г. Коњовић ову кошницу практичном; и поред Орлићеве кошнице држим, да ће имати будућности.

Госп. Коњовића кошница оплетена је од рогоза; доста је палик на

нашу просту кошницу: горе је у врху на свод као и Граверхорстова кошница. Висока је 50 цм. (центиметара), дугачка је 34 цм. широка је 27 цм. Висина оквира износи 42 цм, ширина оквира 24 цм. Кошница се одозго отвара, има заклопац на свод, који је дубок 19 цм. Оквири су округли горе као и Гравенхорстови, не прибадају се клинчићима, него изнутра с једне и друге стране кошнице, има не једна дашчица, која је широка 53 мм. (милиметра) а дебела 11 мм. Свака та даска има седам жљеботина, колико и оквира има. У те жљеботине долазе оквири, да се не разиђу.

Колико је ово удесније од клинчића Гравенхорстових? И овим даклем надмашава Коњовићева кошница Гравенхорстову. Лето је над патосом узвишено 11 сантиметара. Тим — што се ова Коњовићева кошница одозго отвара, те што се врло лако и брзо оквири вади на поље и унутра међу — добија ова кошница врло велику практичну вредност. А уз ово још долази, што може сваки је сељак оплести од рогоза, а пчеле у њој могу најбоље презимити, него можда ни у једној кошници до сад познатој.

У Коњовићевој кошници није одељено плодиште од медишта; за то у овакој кошници, кад матица највише носи јаја, не ће бити у њој много меда. У оним крајевима, где пада главна паша, кад матица највише носи јаја, ваљало би тој кошници начинити преграду, којом би се медиште од плодишта оделило. Кошница Коњовићева овака, каква је, без преграде, може само добра бити у оним крајевима, који имају јесењу пашу. У јесен престаје матица носити јаја трутовска и пчеле нерадо улазе. Кошница, која у јесен има преграду, мора мање меда добити од оне, која нема преграду.

У јесен дакле не треба преграде.

За то и велим, да је Коњовићева кошница овака без преграде добра за крајеве, где има јесењске паше.

Али ја бих саветовао г. Коњовићу, да своју кошницу за један оквир рашири и дода преграду, те тим би његова кошница била практична за сваки крај. Даље је лето узвишено над патосом 11 цм., а по мом мишљењу боље би било да је доле над патосом. Да је лето доле над патосом практичније, има више разлога. Тако у пролеће тешко је пчелама своје мртве са патоса горе шикати и на поље износити, те тако постану троме и немарне, а на патосу међу мртвима и отпацима од сада почне метиљ да царствује, ако пчелар не буде сам често чистио патос. Ако је пак лето доле на патосу, пчеле ће сав патос очистити и не ће у својој вредности попустати. И у нашим је простим кошницама лето са свим доле при земљи. Што доле при земљи наши стари пчелари на кошницама праве. лета, за цело их је искуство на то навело. Матица носи јаја око лета Ако је лето доле, онда ће матица носити јаја доле у саће спрам лета, а горе над леглом сабраће пчеле меда. Ако је лето у среди кошнице, матица ће око лета носити јаја све доле, а горе у врху кошнице мало ће пчеле набрати меда. Ако је лето са свим горе, матица ће по свом саћу у кошници одозго до доле залећи тако, да не ће за пчеле остати ни ћелице, где би мед стоваривале.

Кошница дакле, која има доле лето, највише има меда; која у среди има лето, има мање меда, а која има горе лето, нема ништа меда.

Из кошнице, која има лето горе, у зиму топлина лако одилази, која има у среди лето мање топлина одилази, а која има са свим доле, још мање топлина одилази. На послетку угљена киселина, што пчеле издишу из себе, пада доле, па ако је лето доле, лако одилази кроз лето. Ако је пак лето горе, онда угљена киселина не може никуд да одилази, те се све више и више гомила горе, те свака пчела ако се пусти доле, докле угљена киселина допире, мора угинути. Ја бих саветовао г. Коњовићу, да лето начини доле над патосом. Као што сам већ споменуо, оквири су у г. Коњовића велики, те по њима би се морала удесити и већа центрифугалка.

Ово је што сам опазио на овој кошници, што би се могло поправити, и онда би за цело била поред Орлићеве најпрактичнија кошница, с којом би се могло у пуном смислу рационално пчеларити, а наши сељаци могли би је без икаквог трошка сами правити; а од тога баш зависи, хоће ли се и у нас подићи рационално пчеларење.

Двојица су у Немаца покушали да Гравенхорстову кошницу преиначе: неки Х. Варнкен и Х. Вихелс, али ни један није тако срећан као Коњовић, који је Гравенхорстову кошницу тако преиначио, да одговара свима захтевима рационалнога пчеларења, те по томе можемо је пуним правом назвати Коњовићева кошница или Коњовићевка.*)

Карловци, Јулија 1886.

Јован Живановић.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Извршење наредбе В. Школског Савета. Наредба вис. Шк. Савета од 2. и 3. Новембра пр. године, која се није у своје време извршити могла у вештбаоници учитељске школе у Сомбору, због противљења неких људи, усљед енергичне пожурнице наше највише школске власти од 5. Фебр. о. г. бр. 9. и 10. извршена је без сваког противљења 18. Фебруара. Тога дана премештен је сомборски учитељ Велимир Чонић у трећи разред средсредње мушке школе Сомборске. Акт овај извршио је управитељ учитељске школе у присуству г. г. учитеља средсредње мушке школе Сомборске, и тиме је могућним постало, да приправници могу одсада и у трећем разреду народне школе вештбања држати, која се ове године школске досада због познатих неприлика нису могла држати.

Школе у Хрватској и Славонији. Број народних школа и учитељског особља у овој краљевини по званичном извештају за год 1886. још ни из далека не одговара потреби општег народног васпитања, ма да се од године 1878. до данас знатно умножио.

Полазак школе још је увек такав, да пријатељима народне просвете не може много утехе да пружи.

*) Радујући се овом новом проналаску вредног сурадника „Школског Листа“ и отличног учитеља г. Ст. Коњовића, саобштавамо овај извртни чланак првог пчелара српског г. Живановића „О кошници Коњовићевој“, коју учитељству и свима пчеларима нашим најбоље препоручујемо. У.

И школске зграде су још увек недовољне.

Повторне школе већма се похађају, него пре.

Школски вртови све се већма уважају, јер кр. земаљска влада велику важност полаже на ширење привредног знања.

Издавање школских књига од 1878. г. знатно је напредовало.

Год. 1879. издан је нов наставни план за учитељске, а 1883. за више девојачке школе.

Преустројством политичне управе на темељу закона од 5. фебруара 1886. настале су неке промене и у школској управи. Од тих промена најважнија је она, што се тиче бивших жупанијских школских надзорника, који су из свог самосталног досадашњег положаја приступили у органичну свезу и ред стручних чиновника жупанијских власти — ограничени, колико је могуће на своју педагогично — дидактичну задаћу.

Усљед сједињења Војене Крајине са матером земљом 1881. г. настала је потреба, да се законодавном телу што пре предложи основа једнаког закона за народне школе у Хрватској и Славонији и законом од $^5/_2$. 1886. преиначене су неке установе.

Нова учитељска места. У Слатини, великом српском месту у Славонији, оснива се друго место за подучитељицу с платом од 500 фор. уз станарину и огрев. У Ђурђевцу у Беловарској жупанији оснива се треће учитељско место за учитељицу с платом од 400 ф. и станарином од 60 ф.

Премештања учитељска. Вредни сурадник Школскога Листа г. Симеон Кончар учитељ у Јошанима крај Удбине на молбу своју премештен је за учитеља у Врховинама.

Избори учитеља. За учитеља у Кули изабран је свршени приправник и испитани српско-народни учитељ г. Александар Плештић.

Г. Миле Мандић испитани учитељ у горњо-карловачкој учитељској школи изабран је за учитеља у Кључу босанском.

Постављања учитеља. На комуналној школи у Јасенашу постављена је наместном учитељицом испитана учитељица Софија Релић, која је педагогијске науке започела у Сомборској, а свршила у Горњо-Карловачкој српској учитељској школи. — Никола Тешић привремени учитељ у Свиници наименован је правим учитељем у истом месту.

Именовања. Катарина Магарашевића привр. учитељица на комуналној школи у Госпођинци потврђена је за сталну учитељицу у истом месту. — Милена Бошковићева свршена приправница пристављена је за привремену учитељицу у Купинову. — Олга Алексићева свр. приправница за учитељицу у Баваништу.

НЕКРОЛОГ.

Емилија Јанковићева редовна учитељица IV. разреда српске вероисповедне народне школе у Новом Саду — после дужег и тежког боловања, и пошто је са побожношћу примила Св. Причешће, преселила се у вечност тихо и мирно са поуздањем у милост Божију, дне 12. Фебруара о. г. у три часа из јутра Покојница је рођена у Новом Саду 1854. године; свршила је учитељску школу у Сомбору с отличним успехом 1878. О трошку државном учила се потом и у ђурској државној

учитељској школи. Била је срдцем и душом отдана свом учитељском звању. Тело је покојнице ове опојано у саборној цркви новосадској 13. Фебруара после подне, којом је приликом лепо надгробно слово говорио г. Радослав Хорват учитељ новосадски. Затим је покојница уз велико саучешће сахрањена на Успенском гробљу новосадском. У њој је изгубила школа српска једну од најврстнијих и највреднијих учитељица. Бог јој дао спасеније вечно!

Никола Деспотовић испитани гимназијални професор суплент смедеревске гимназије у Србији после дужег боловања преминуо је у Смедереву 6. Фебруара о. г. Био је ваљан, млад наставник, родом из Сомбора.

РАЗНО.

Дар. Његово високопреосвештенство Господин Герасим Петрановић епископ Бококоторски осим листа, што за себе држи, изволио је претплатити на Школски Лист за Православну Конзисторију Бококоторску.

Мировина. Госпођа Драгиња рођ. Никашиновића удовица покојног Светозара Бакића учитеља српског у Пешти добила је из државне учитељске мировинске закладе годишњу мировину од 80 ф. а троје малољетне дечице покојног Св. Бкачића добијају из исте закладе приномоћ годишњу од 75 ф.

Игњат Бугарин правосл. узитељ у Дијечу добио је редовну мировину годишњу од 110 ф.

Из закладе Ст. Михаловића покојног архимандрита сентђурђског примају Школски Лист за 1887. годину српске школе у Тарди, Ланчугу и Чипу у будимској и српски учитељи у Јасеновцу, Плашкоме и Црквеном Боку у горњо-карловачкој епархији.

Дарови школама и учитељима. Најпречастнији г. Василије Живковић прота панчевачки изволио је претплатити један примерак Школскога Листа за госпођицу Софију Живковићеву учитељицу у Дивошу.

Најпреч. г. Фотије Јорговић настојатељ манастира Војловице претплатио је Школски Лист, осим за себе, још за школе у камералном Ст. Ђурђу и у Товладији.

Г. Лазар Дунђерски велеповедник и властелин Чебски преко г. Јов. Настића учитеља Сентомашког изволио је послати и ове године предплату за сиромашне учитеље. Захваљујући овом племенитом и редком родољубу на његовом дару у име дотичних изјављујемо, да се као дар његов шаље „Школски Лист“ српским учитељима: у Парцу у темишварској, у Бати и у Мађар-Бољу у Будимској епархији и учитељу у Чебу у Бачкој епархији.

Господин Риста Телечки начелник политичне обштине великокикиндске, осим „Школскога Листа“, што држи за себе и за своју синовицу Даницу Телечкову приправницу II. разреда, послао нам је предплату још за пет примерака. Захваљујући на родољубивом дару овом, јављамо, да се „Школски Лист“ даје као дар његов приправницима Славку

Трифунцу, Миливоју Чудомировићу, Светозару Пирошком, Василију Лазаревићу и Ђорђу Брашовану.

Као дар г. Јована Настића учитеља сентомашког, који нам је 10 предплатника послао, шаље се „Школски Лист“ г. Јовану Деспотовићу учитељу Бременском и г. Петру Котуру учитељу у Доњем Рајићу.

Гд. Ђорђе Михајловић грађанин и велепоседник у Сомбору предплатио је Школ. Лист за српску школу у Брањину (Кишфалу) у будимској епархији.

На дар од сурадника нашег г. Аркадија Павловића Школ. Лист шаље се српским школама у Рацхидаш и у Мединy у будимској дијецези.

Г. Јаков Лалошевић велепоседник у Сомбору претплатио је Школ. Лист за српску школу у Збегу код Сент-Андрије.

Као дар сурадника нашег г. Стевана Коњовића шаље се Школски Лист ове године ученицима гимназије Цетињске и ученицама добротворног инглезког завода у Сарајеву. (Продужиће се.)

Од беседе приправничке — на Св. Саву у Сомбору држане — пало је прихода 264 ф. 50. н. Од тога било је добровољних прилога 143 ф. 50 н. (Имена приложника штампаће се у идућем броју.) За улазнице примљено је 121 ф 29 н. Чист приход 75 фор. 21 н Ово је подељено сиромашним ученицима. Имена учестника овога доброчинства обнародоваће се у идућем броју „Школскога Листа.“

НОВЕ КЊИГЕ.

Уредништву Школскога Листа послате су на приказ ове књиге:

„*Физика у Срба*“ студија из српске књижевности написао Стеван Милованов професор на срп. в. гимназији у Н. Саду обдарила Матица Српска. Прештампано из 145. 146. и 147. књиге „Летописа Матице Српске.“ У Новом Саду срп. штампарија Дра Светозара Милетића 1886.

„*Митрополит црногорски Висарион Љубиша*“ написао Дионисије Миковић управитељ манастира Бање. (Прештампано из Гласа Истине 1886) У Новом Саду издање и штампа А. Пајевића са сликом покојног Вас. Љубише. Цена 40 нв.

„*Опис Манастира Пакре*“ прилог к историји срп. цркве од Владимира Красића. (На посе штампано из Сгражилова) у Н. Саду срп. штампарија Дра Св. Милетића 1886.

„*Отело.*“ Трагедија у пет чинова написао Виљем Шекспир. Превели Г. Гершић и А. Хаџић за српску позорницу удесио А. Хаџић. У Н. Саду. (Зборник позоришних дела. Свеска 21.) Трошком књижаре браће М. Поповића 1887. Цена 50 нв.

„Gjorgje Kastriotić Skonderbeg.“ Velika narodna pjevanka u dve knjige, a u 16 pjesama, knjiga prva i knjiga druga. Izdanje knjižare braće M. Popovića u Novome Sadu 1887. Cijena svakoj knjizi 15 novčića.

„*Бјегунац.*“ Новела Мавра Јокаја превео Граничар. Издање браће М. Поповића у Н Саду. Цена 25 нв.

„*Два говора о Светом Сави*“ држана у школској дворани у Земуну 14. Јануара 1887. Својим ученицима саставио Александар Кузмановић учитељ V. и VI. разреда.

„*Мала Србадија*“ дечији лист у Београду -- почео излазити ове године у Београду под уредништвом г. Косте Петровића учитеља на Сави. Власник је листу „Учитељско удружење.“ Цена је за Аустро-Угарску и Црну Гору 3 форинта.

„*Вардар*, календар за просту годину 1887. која има 365 дна. Година шеста. Во Беч. Цена један грош.“ Овај календар за потребу многобројних македонских Срба доноси осим обичних календарских ствари неке чланке чисто српски, а неке у наречију македонских Србаља. На Српском језику су важнији чланци: Колико има Бугара? Радул Бег и краљ Шишман. (нар. песма.) Слава или крстно име у маћедонских Срба. Како се крстно име служи? (нар. песма.) Кнез Добромир Стрез. Добри савети добрима људима. Крштење Исусово. Света Гора. Цар и старац (приповедка.) Правила како може човек да очува своје здравље. Измењу састава на српско македонском наречју налазе се ови: Дука Станковић у Хиландару (песма из Дибре). Јана и браћа Јањичари. Богојављенске песме. Песме на чисти понедељник. Шајина робиња. Маркова исповест и т. д. У обште вредно је да сваки прави Србин овај календар набави и чита, те да се тиме упозна са животом браће наше на даљноме југу, која живе својим народним животом чајући слободе спасенија и васкрса народног.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Столном Београду тражи се учитељ на правосл. српској вероисповедној школи. Плата је 400 ф. леп стан с баштом и огревом. Рок на три недеље од 20 фебруара.

— У Станишићу тражи се учитељ на срб. вероисп. школи. Рок до трећег дана Ускрса.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Благородни господин Коста Јовановић посједник и трговац из Дарувара — благоизволео је походити ову учиону дне 11. Фебруара т. г., те је том приликом више добрих и марљивих ученика и ученица новчано надарио.

С тог разлога частим се коли од стране моје, толи и од стране надарених ученика и ученица на красном дару горе поменутога господина најсмерније се захвалити.

У Турчевићапољу дне $^{14}/_{26}$. вељаче 1887.

Јован И. Киурира, учитељ.

☞ *Сл. обштине и г. г. учитељи, који „Школски Лист“ примају, умољавају се, да нам предплату пошљу. — Такође молимо: да се и лањски дуг што пре подмири.*

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „*Школског Листа*“ у Сомбор.

Бр. 4. У Сомбору, 10. Априла 1887. Год. XIX.

НЕКОЛИКЕ БЕЛЕШКЕ ЗА ИСТОРИЈУ ПЕДАГОГИЈЕ У СРБА.

Од Владимира Красића.

I.

Косма Јосић.

Косма Јосић, најпре српски учитељ у Пешти, а после професор препарандије у Св. Андрији, родио се у Сомбору 1765. где му је отац Димитрије Јосић био свештеник и парох св. предтечеве цркве. Писао је књигу: „Разглаголствїе междꙋ оучениками Космы Јосича оучителѧ пештанскагѡ, ѧвноторжествованномъ 28-го Авгꙋста 1794. полгод. — Лѣтномъ испытѣ держанное. Тѵпомъ г. Стефана Новаковичъ.“ У овој се књизи разговарају три ученика: Натанаил (Стефан от Ратковић), Силуан (Стефан Јорговић) и Петар (Јован Мушкатировић), како ће провести школске празнике. Натаил се радује, што је прошао испит, те ће се сад моћи играти до миле воље. Школске је књиге, вели, побацао, и не ће у њих целе вакације завирити. „Ортепїческаѧ, просѡдїческаѧ и ѡрѳографїческаѧ правила и Біблїю“ ће за четврт часа да заборави. Силуан не мисли се тако веселити за време одмора, да му весеље буде од штете. Истина, ни он не ће увек седити код пећи; али ће и учењу да жртвује неколико часова, те ће понављати оно, што је учио; тако ће му се дух да образује и мало по мало да обогати умним капиталом. Натанаил се труди, да би доказао Силуану пословицом: „Все имать свое времѧ“, како је сад прошла ора учењу, а настало време игри. Петар пристаје уз Силуана, који вели својим друговима, да све долази од навике, и после прелази, тако рећи, у крв. Опанчар, који цео дан седи на свом тропошцу, па шије, кад се дигне, одмах по том жели да седне. За човека, који је навикао да једнако којекуда тумара, права је мука дуго седење. Тако је и ученику, који се навикао да непрестано скаче по улицама и да се игра,

право кињење, кад мора два сахата у школи да седи. За то ваља сваки ученик тога злог обичаја да се отресе, па да не заборавља за време одмора да понови оно, што је учио преко године; а кад и кад допуштено му је и да се игра Силуану је највећа сласт, да све добро запамти, што је у школи објашњавано; кад су родитељи и учитељ с њим задовољни; а то уживање сто пута више вреди од онога, што га осећају беспосличари. Пошто је Петар укорио Натанаила ради његова неупутна говора, и обојица се од њега с презрењем окрену, Силуан позове Петра, да му учини радост и да дође к њему, јер му је отац његов допустио, да позове к себи једнога доброга друга својега, те да се сладе забавама, које им је отац приуготовио. Петар и Силуан пружају један другом руку и од радости бију ногама о под, кличући: „Ѕѣло добрѡ“ и „пойдемъ, пойдемъ!“

Јосић је исте године написао правила за своје ученике под насловом: „Правила честногъ обхожденія ради свои оученикѡвъ в Віеннѣ 1794.“ Многозаслужни Ст. Новаковић помиње у својој Библиографији код тог дела, а под бројем 143. ово: „Шафарик, стр. 441, наводи, да је ово оглашено у Шедијеву Zeitschrift v. u. f Ungarn Bd III Heft 1. стр 63 64, где се види, да је тај исти писац писао још „*Разговоре са својим ученицима од године 1794. и 1796.*, па по том *позиве на испите* два пут преко године.“ Ја, истина, немам при руци дела: „Paul Jos. Šafarik's Geschichte des serbischen Schriftthums. Aus dessen Handschriften herausgegeben von Josef Jiriček, Prag 1865“, нити оног другог дела, да бих могао упоредити с њима поменуте речи Ст. Новаковића, коме ипак верујем да тако пише у Шафарикову и Шедијеву делу; али ја с поузданошћу могу тврдити, да К. Јосић 1794. и 1796 није штампао никаквих „Разговора *са* својим ученицима“; него ће бити, да се мислило на *исто* дело, које Ст Новаковић помиње одмах испод „Правила честногъ обхожденія“ под бројем 144. и које сам горе навео, то јест „Разглаголствіе междꙋ оучениками Косма Јосича“ и т. д А и „позива“ на испите он није штампао Него је било „Назначеніе оучебныхъ предметѡвъ 42 оученикѡвъ въ націоналномъ славенно-сербскомъ нормалномъ оучилищи пещанскомъ, чрезъ полгод. — зимное теченіе,“ штампано 1794, које делце такође помиње Ст. Новаковић под бројем 145. То је потоње „Осмотреније“ или „Преглед предаваних наука,“ што је тада било место садашњег наставног плана

Године 1805 изашла су попуњена привила Јосићева с насловом: „Правила оучилищнаѧ вновоисправленнаѧ ради прелюбезныхъ оучсникωвъ во оупотребленіе слав. сербскихъ народныхъ оучилищъ изданна тщаніемъ Космы Јосича, кралевскагω, славено-сербскагω оучилища пештанскагω, во оучебномъ крȣзѣ пожȣнскомъ оучащіѧсѧ юности и кандідатωвъ къ званію наставническомȣ народнагω оучителѧ. Второе изданіе. (Цѣна безъ преплета 3 кр.) Въ Бȣдинѣ градѣ, пис. врал. вс. Пешт 1805.“ На 8-ни 16 стр. Овај наслов узео сам из Библиографије Ст Новаковића, који код тога делца помиње ово: „Друго издање 1815, а треће 1820. У књизи су правила, по којима се ваља владити ђацима и неколике школске молитве.“ А стоје речи самога писца, који вели, да је „второ изданіе“, онда није изашло друго издање 1815. Ст. Новаковић има забележен потпун наслов истога дела под 1808, број 337. Код тога издања пише опет овако: „Ово ће бити *друго издање*. Штампано црквеним словима. Шафарик није знао за ово издање и за то спомиње *треће од године 1815.* као друго, а четврто од 1820. као треће“. Видели смо, да је друго издање Јосићевих правила изашло 1805., и да не стоји оно, што је најпре по Шафарику рекао Новаковић: да је оно штампано 1815. Али, ево, не може ни то бити истина, да је друго издање штампано 1808, јер то је треће издање. — Сва та пометња дошла је отуда, што на два издања, 1805 и 1808, стоји „друго издање.“ Дакле: оно издање од 1815. заиста је друго, а оно од 1808. треће; по том је 1815. штампано четврто, а *пето* издање тога дела изашло је 1820. године.

И у поезији се Јосић огледао. Године 1804. написао је: „Брачное пѣніе, имже можно въ немъ чистȣю любовь сохранити. Космы Јосича въ кралевскомъ училищи пештанскомъ народнагω учителѧ творенніе. Въ Будимѣ градѣ. Писмены кралевскаго універсітета 1804., на 8-ни 8 листа*). По том је 1814. издао „Собраніе нѣколикихъ рѣчей“ (у Будиму). А 1829. штампана је опет једна песничка његова радња с насловом: „Пѣснопѣніе преосвѧщеннѣйшемȣ и высокодостойнѣйшемȣ Господинȣ Стефанȣ Станковичȣ, православномȣ епископȣ Бȣдимскомȣ, при торжественой інсталлаціи (мѣсеца маіа 7. а. ω. к. ѳ. лѣта Христа) В. Г. О. на престолѣ богоспасаемыѧ епархіи Будимскои, спѣвано Косми Јосичемъ, предуготовническихъ народныхъ оучилищъ кралевскимъ професоромъ. Издано же Г. Стефаном Гарба, храма рождества Богородицы за нынѣ попечителемъ Балаша Ђарматскаго. Въ

*) То дело није забележено у Библиографији Ст. Новаковића.

Будинћ градѣ, писм. крал. вчучил. Пештан 1829. год., страна 8, на 8-ни.

Учитељевање је отпочео Јосић 1788. у Пешти, где је живео у пензији после 1830 За њ се прича, да је био човек врло даровит и ваљан учитељ.

О ВАЖНОСТИ МОРАЛНОГ ВАСПИТАЊА.

(Продуженье.)

Уливати треба деци љубав к истини, поштењу и искрености Наклоност к томе већ се налази у деце, само је треба одржати и развијати. Не треба дакле дечију невину простосрдачност измевати, него је треба чувати, да се притворности, лукавству и ласкању не приволе. На жалост ће временом нужда многу децу научити, да све не кажу што мисле, али тешко и њој и нама, ако њу противно ономе учимо, што мисле. Човек, који се у детинству лукавству, притворству и ласкању навикао, коме се те страсти као најважнија правила мудрости и финоће хвалила, тај ће скоро свагда шкодљив, или бар несносан члан друштва бити Он ће се тим лукавству и превари навикнути и у својима разговорима и радњама са другима без размишљавања онакима мајсторијама послужити, које нису изрично законом забрањене. Он ће бити у својима пресудама врло превратљив, те ће данас хвалити и узносити оно, што је јуче кудио и презирао. Он се не ће никад смети усудити неумеснима радовима противити, особито онда, када то од оних особа произилази, које он као ласкавце упознаје. Он ће на последку за право пријатељство неспособан бити, а какву утјеху у животу и какве чисте радости он с тим губи?

Зар се не тужимо непрестано на погрешке и недостатке дружевног живота? Па за што да се то хоће на будући нараштај да кривим васпитањем пренесе? За што се то хвали деци и младежи као добро својство и као добродјетељ? За што се осуђују деца, када истину кажу, или када мисли свога срца одкривају? За што се похваљују и награђују са особеном пажњом и љубављу, када се улагивати знају? Ту погрешку треба јако избегавати. Не треба спремати децу за подле ласкавце, него за слободне и племените људе, који су свесни свога човечанског достојанства, који истину више свега другог љубе и не плаше се истину рећи, када им дужност, или срећа других људи захтева. Верујте ми, да још није ни један искрен и поштен чо-

век жалио, што је непријатељ свију притворности и ласкања. Али са друге стране треба децу од брбљавости сачувати. Учити их треба, да у својима говорима и пресудама размишљавањем дјелу ступају. Показати им ваља, да многе незгоде с тим себи и другима проузрокују и да друштву теретни постају, када хоће, да све сама говоре без размишљавања, што им на ум дође. Навикнути треба децу ћутању у погледу онакових ствари, које нам дужност забрањује на јавност износити. Поверити им треба гдекад какву незнатну тајну и опробати их: је су ли је у стању сачувати, па ако су, онда им своје признање изрећи.

(Наставиће се.)

ШКОЛСКИ ЗАПТ.

Под школским заптом разуме се веза васпитне цељи с наставом, или сви они учитељеви поступци, помоћу којих запт васпитно упливише на дете. По томе у запт спадају сва она поступања, којих је цељ: чувати васпитанике од неморалности и неуредности, одржавати међу њима потребан мир и ред. религиозно-морално усавршавати их и привикавати на пристојно владање, пажњу и пријежност.

Својства доброг запта. Од ваљаног запта се иште, да у васпитном правцу, — не редарски — мудро, — не својевољно — и природним — не измајсторијаним — начином утиче на моралност, ред, мир, пажњу и пријежност васпитаника. Ваљан школски запт оснива се на учитељевом психолошком и практичном знању, његовој умесној увиђавности и вештини.

Запт се показује у духу наставе. Дух наставе зависи од учитељевог и ученичког расположења, начина мишљења и рада, те по том се може судити: какав запт влада у којој школи, — а добар запт је тамо, где дух побожности, послушности, веселости и радиности господари. У запт спада религиозно-морално васпитање, одржавање реда, мира и пажљивости и побуђивање на пријежност.

Веома је нужно, да се у школи и на дечије религиозно-морално васпитање брига полаже, јер школа, ма да неки држе, да је тек за то, да разум изоштрава и да памет богати знањима, треба да је уједно и васпитни завод и најглавнију цељ — усавршавање целог детињег бића, управљавање наклоности иу на све оно, што је свето, племенито, узвишено, истинито, добро и лепо — ни за тренутак није слободно пренебрегнути. Они начини и она средства, помоћу којих може учитељ да води религиозно-морално усавршавање, излажу се у педагогији, овде пак ваља само споменути, да се учитељу у погледу религиозно моралног васпитања препоручују: 1. школске молитве, 2 религиозна вежбања, 3. ученичко владање како у школи, тако и ван школе, једном речи све оно, што може да упливише на њихов морални живот.

У одржавање школског реда спада: 1. уредно и тачно похађање школе како од стране учитеља, тако и од стране ученика, 2 умесна по-

дела и употреба времена, што је одређено за наставу, 3. обележење места појединих ученика, 4. уредно држање учила и 5. надзиравање на ред.

Што се тиче похађања школе, учитељ је дужан у школу бар на четврт часа пре почетка за наставу одређених часова доћи, да наставу започне и сврши, како час куцне и да се потруди, да својим настављањем и родитеље и дечу у толикој мери одушеви, да неизвињена изостајања изузеци буду. Узроци дечијег изостајања од школе могу бити: 1. учитељева немарност, неувиђаност и суровост, 2. родитељска немарност и небрига, 3. дечије бежање од школе, 4. болест, 5. сиромаштво, 6. нужан посао. Ове узроке отстрањује: 1. побуда учитељева, школског одбора, свештеника и других школских власти, кад заједнички дела, 2. учитељева увиђаност, учитељев благ начин поступања и његова љубав према учитељском позиву, 3. често и пријатељско долажење у додир с дечијим родитељима и навођење ових, да увиде потребу учења, 4. у договору с родитељима опредељени поступак за ученике, који бегају од школе, 5. управљена брига на одржање дечијег здравља, 6. установљење друштава за школовање, 7. настављање рано у јутру у време великих пољских послова, 8. приморавање на уредан долазак у школу, кад је то за одржање реда потребно. (Наставиће се.)

ГЛАС ИЗ БОСНЕ.

III.

(Настављено.)

Учитељи народне школе именује и поставља земаљска влада и издаје му декрет. Именовање је за „учитеља," „намјестног учитеља" и „помоћног учитеља." У почетку намјештала је влада учитеље између подчасника, међу којијем се ушљед мобилизације нашао приличан број учитељ. приправника и који учитељ. Још су довађани учитељи из Хрватске и Славоније а и из Далмације уговорно са тамошњијем држав. областима. И данас још попуњују се редови учитеља овијех школа из монархије; на ове године почела је влада да намјешта и сврше приправнике своје препарандије у Сарајеву. Ове приправнике поставља она погледом на степен садашње њихове спреме само као намјесне и помоћне учитеље. Учитељ је јавни службеник, па с тога су и сви његови званични односаја удешени аналогно чиновничкијем прописима. Њему је осигуран приступ и достојно уважење у чиновничкијем круговима и друштвима.

У декрету су му нормирана његова берива: плата, стан (станарина), дрва, врт, а по негђе и награда за појање. Берива та нису класификована ни као у провинцијалу, нити као у бившој крајини Хрв. и Славоније. Плата је учитеља по котарскијем мјестима, варошицама и селима по 500 и 600 фор. а по окружнијем градовима већином по 800 фор. Станови су или у нарави, или се добије станарина саразмјерно према плати и односајима у мјесту. Дрва је по 10 метр хвати, или мање (према климатскијем односајима) или пак општета. Чини ми се, да се за стан и огрев одмјерава општета са 25% од редовне плате. (У Хрв. и Славонији уздишу и за мјером од 20%). Ако нема посебног врта за учитељеву по-

требу, мора му се допитати довољан комплекс школ. врта; уз то му се припуштају на расположење и сви плодови школ. врта. Установа доплатака и мировине за учитеље још не постоји, али пошто је већ закон о мировини осталијех чиновника и учитеља средњијех и њима успоређенијех завода већ у живот ступио, то јо близу та нада, да ће и учитељи основнијех школа наскоро доживљети и ту благодат, коју с највећим правом и заслужују.

Пошто је учитељ добио декрет о именовању, креће се на своје ново мјесто опредјељења или о свом трошку, или уз дјеломичну потпору, или потпуну путну отштету из државнијех средстава. Пошто положи код котарске области или њене „expositure“ (као полукотарска област у ком другом мјесту постраног котара) званичну заклетву, буде уведен у службу. Осим редовнијех школскијех дужности дужан је учитељ ове школе да обавља још и дужности појца (оргуљаца) и то на темељу обичајног права и потребе у дот. мјесту. Ђе у мјесту постоји још и конфесионална школа ове или оне вјероисповјести, ту односни комунални учитељ нема споменуте црквене дужности. Вриједнима и ревним учитељима издаје влада награде и ренумерације, али и строго поступа са немарнијема и особито са онијема, који би се огријешили о установе школ. система. Влада још и премјешта учитеље, или по потреби службе, или за казну. У првом случају, ако се не иде на већу плаћу, добива се потпуна путна општета, а у другоме случају иде се на свој трошак. Учитељице су у свијем доходцима изједначене са учитељима. Али ипак постоји велика битна разлика међу учитељима и „намјесним и помоћним учитељима.“ Дочим код првијех уплив котарскијех области у педагог. дидакт. пословима имаде само опажајућег и примјећујућег значаја, дотле ови други подлеже много већем упливу, те морају да почетком сваке школ. године подносе областима на преглед и одобрење свестран наставни план, израђен за поједине предмете у појединијем мјесецима, седмицама, данима и сатима, за сваки разред, преко цијеле школ. године.

Управу и надзор овијех школа воде у првом реду котарске области и експозитуре или саме непосредно, или пак посредно по делегираним органима политичке општине. Но ово друго мало ђе да је у живот приведено, што ни мало не шкоди брзом и крепком развићу школа. (Позната је ствар, како н. пр. многе школе по Хрватској и Славонији јадикују и пате се немара, неразбора и маћехинског поступка својијех господарица, политичкијех општина.) На којој је школи више учитеља, ту је један од њих „управитељ,“ који онда извршује послове ближе школ управе и администрације. На школама по окружнијем градовима учитељима управитељима то је право нарочитом наредбом осигурано. Ту пак котарска област извршује виши надзор школе. Даље пак инштамције јесу окружне области и земаљска влада, која на ту цијељ имаде нарочитог школ. референта, Но изгледа, да ће се кашње увести потпун струковни надзор школа, чини ми се сличан ономе у Далмацији. У овоме питању као да има један јасан знак, који потврђује моју горњу поставку. Учитељ-управитељ у Бијељини, носи наслов: „Котарски надучитељ.“ Према томе ће ваљда у будућности (док се умножи број школа) бити за сваки котар постављен „котарски

надучитељ," који би фунгирао као управљајући учитељ школе у котарском сједишту, а уједно био и надзорник школа у истоме котару и референт код котарске области у школскијем пословима. Даље би се ваљда поставили окружни школ. надзорници и један земаљски школ. надзорник, који би се изабрали између напредњијех учитеља основнијех и средњијех школа. Ако се ове ово збиља приведе у живот у истину, то ће се онда народно осн. школе у Босни-Херцеговини моћи поносати својом врло добро погођеном и удешеном стручном управом и надзором, који ће их брзо и темељито водити великом развићу и напретку.

Као што се из свега, што је досад наведено, види, службени положај учитеља народне основ. школе сасвим је повољан У своме званичном раду он, истина, зависи само од земаљске владе и њенијех органа, али зато ипак на његов службени, а особито пак на његов друштвени положај јако утичу и постојећи изванредни политички и вјерозаконски односаји у овој земљи, према којима он, хтио не хтио, мора да у неколико свој рад и понашање удешава. Криво схваћен положај и криво положен рад учитеља може овђе да створи њему у службеном положају по коју врло замашну тегобу, а у ванслужбеним односајима доста немилог искуства. Зато је неопходно нужно, да учитељ води о томе потпун и озбиљан рачун. Њему је нешто мучније освојити срце и љубав народа ове земље, него ли је то могуће његовом другу на српској народ. основној, или којој другој вјероисповједној школи. У мјестима, ће прије никакова школа постојала није, иде му у томе погледу још добро, — али мучни је у мјестима, ће постоје још и конфесијоналне школе, а још горе тамо, ће је народна основна школа поникла можда на рушевинама угасле српске народ. школе. Сва вјештина и вриснођа његова у служби, па и најизредњији такт његов у друштвеном опхођењу неће му стећи потпуног грађанског права и љубави у срцу и дому овога народа. Све је некако страшан као туђин, предусретан привидном симпатијом, а у истини пажен само са захтјева друштвене куртоазије. У томе ће се положају налазити он још дуго и дуго, налазити све дотле, док вријеме и други утицаји неизгладе и неуравњају те изванредне политичке и вјерске односаје у овој земљи.

Но зато ипак и учитеља ове школе запала је врло мучна и тешка, али уз то још и врло замашна и значајна задаћа у просвјетном питању ове земље. Јер заиста — голем је значај и важност овијех школа по наш народ. И ако православни дио нашега народа ове земље већином сматра те школе као институцију противну и опасну његовијем националнијем и можда вјерскијем интересима, то ипак опште основне школе у овој земљи не стоје спрам њега под напошто онако као н. пр. оне пучке школе у Хрватској и Славонији спрам тамошње његове браће. Док оне н. пр. служе искључиво само интересима хрватске народности, а много и римокатолицизму — дотле ове у Босни-Херцеговини иду сасвим другијем правцем. Како се мени чини, и о чему сам ја потпуно убјеђен, оне су и данас, а док се још у нечем боље прилагоде овђешњијем приликама, биће још и већма једини и главни фактор, који ће, сабравши око себе подмладак свијех трију вјера једнога народа, бити у стању: да на велику нашу

сређу изгласи и поправна оне ужасне противности, које су кроз толико вијекова са разлике у вјери и осјећајима народ ове земље упропаштивале.

(Свршиће се.)

ПОПРАВЉЕНА КОЊОВИЋЕВА КОШНИЦА.

Ових дана добих од својега пчеларскога пријатеља Стевана Коњовића кошницу, коју је он сам конструјисао и исправио по мојим примедбама, које су изашле у овогодишњем „Годишњаку“ и у лањској „Хрватској Пчели“. Има већ доста година, како пчеларим, и доста ме је стала пчеларска пракса, док сам стекао себи правога практичнога знања о ваљаности ове или оне кошнице. По новијама пчеларским немачким и делима пчеларским немачким, кад би се човек управљво, неби могао доста паметан бити, да би могао изабрати ову или ону кошницу као најбољу, као најпрактичнију. Сваки Цыганин свога коња хвали. Тако и Немци, сваки своју кошницу хвали, а имају кошница, хвала Богу, као печурака. У Немце пчеларе ушла је та манија, да сваки, који је јуче почео пчеларити, одмах гледи да какву нову кошницу конструјише, па онда удри сваки у хвалу, у сва звона о својој кошници. Тако сам се ја више пута преварио, наручујући хваљене немачке кошнице. Да боме, за првих година мојега пчеларења обузет сам био страшћу, да сваку хваљену немачку кошницу себи набавим, док нисам дошао к себи и увидео, да Немци имају страст за нове изналаске, те да ти њихови изналасци не вреде много. Нека Немци изумевају кошнице какве знају, ми се на то више обазирати нећемо. Ми треба да имамо пред очима, како би се умно пчеларење, та врло корисна грана економска, могла подићи у нашем народу. Да се умним пчеларењем долази до веће користи, него старим начином, којим смо до сад пчеларили, о томе не треба ни трошити речи више. Сад је само питање, како да се умно пчеларење рашири по нашем народу. Умно се може пчечарити само покретним сађем. То је дакле главно, што је изумео Берзон, а кошница може изгледати, како хоћеш. Али то није доста казати нашим српским сељацима: пчеларите покретним сађем. Кошница са покретним сађем, као што је Немци граде, кошта много. Једна такова кошница кошта шест до седам форината.*) Је ли могуће дакле са таким скупим кошницама раширити умно пчеларење међу српске сељаке? Ја мислим да није Да се умно пчеларење рашири међу српске сељаке, није довољно само казати да купују кошнице са покретним сађем, него ту треба њима, пружити такове кошнице, које ће бити најјефтиније или другим речима, које они могу сами правити. С таком се само кошницом може раширити умно пчеларење међу српске сељаке. А осим тога та кошница мора бити што једноставнија, што простија, тако, да сељак на први поглед мора схватити, како се ради око такве кошнице. Дакле, да се умно пчеларење рашири међу наше сељаке, мора бити: 1. Кошница са покретним сађем. 2. Мора бити јефтина т. ј. мора бити такова и од таковога материјала, да је може сам сељак начинити. 3. Мора бити једноставна,

*) Коњовићева кошница преди 4 форинта, и може се код њега добити по ту цену.

проста, да сељак може од по муке око ње радити, а да се и пчеле при радњи много не узнемирују. Са оваком кошницом можемо сигурни бити, да ће се умно пчеларење сваким даном све већма и већма ширити. Мени су познате данас три оваке кошнице, које одговарају овим изложеним захтевима, а то су: 1. Американска кошница, која се већ прилично разширила међу наше пчеларе. 2. Орлићева кошница, о којој сам већ писао и препоручивао је и 3. Коњовићева кошница, која је сада пред нама и која је сестра Орлићевој кошници.

Г. Стеван Коњовић, учитељ у Сомбору, послао ми је још прећашње године Јулија месеца своју кошницу, која ништа друго није, него усавршена Гравенхорстова кошница. Ма да Немци хвале Гравенхорстову кошницу, и неки је уздижу до небеса хвалом, ја ипак велим, да је то једна од најнеспретнијих кошница, око које је врло тешко радити. Ту неспретну кошницу дотерао је Коњовић, да се око ње највећом лакоћом може радити. Најпрактичнија је кошница американска, а Коњовић је Гравенхорстову кошницу поамериканио. Оквири се дакле у Коњовићевој кошници ваде на поље, као и у Американке одозго, и то врло лако, као и у американској. Коњовићева кошница изгледа по мојим примедбама исправљена овако: Оплетена је од рогоза, горе је у врх на свод, као Гравенхорстова, висока је 50 цм., дугачка је 34 цм., широка је 27 цм., висина оквира износи 42 цм., ширина оквира 24 цм. Кошница се одозго отвара, има заклопац на свод, који је дубок 19 цм. Оквири су округли горе као и Гравенхорстови, не прибадају се клинчићима, него изнутра с једне и с друге стране кошнице има по једна дашчица, која је широка 53 мм. и дебела 11 мм. Свака та даска има осам жљеботина, колико и оквира има. У те жљеботине долазе оквири, да се не разиђу. На средини кошнице има преграда од даске, која дели кошницу на плодиште и медиште. Та преграда додирује лето у сред среде, тако, да пчеле могу улазити или у плодиште, или у медиште. Наравно, да ће пчеле, кад препуне плодиште црвима и медом, морати улазити и у медиште, где нема матице, и напунити га медом. Кад се пчеле скањују да улазе у медиште, онда ваља само из плодишта у медиште један оквир с леглом метнути, на ће се одмах навикнути, да и у медиште улазе и у ћелице мед истоварују. Овим што је г. Коњовић метнуо прегради у средину кошнице, удешена је сад ова кошница за све крајеве, јер без преграде може само бити добра за оне крајеве, који имају само јесенску пашу. У јесен ако и има у кошници преграда, мора се извадити, јер би било погрешно држати је из оних разлога, што сам их навео у опису Коњовићеве кошнице, како је први пут конструисана. За време пролетње и летње паше може се у Коњовићеву кошницу преграда од даске заменити и решетком Ханемановом, ако би ко хтео. Дно је Коњовићеве кошнице отворено. Ако би ко сумњао, да му не би матица прешла са свим доле преко преграде из плодишта у медиште, може на дну кошнице танку дашчицу прековати, те тим је са свим осигуран, да му матица из плодишта не може никуд. Пре је било лето узвишено над патосом 11 цм., а сад је спуштено скоро са свим над патосом. Тим је кошница добила већу вредност из наведених разлога у опису Коњовићеве кошнице, како је први пут конструисана.

Заклопац је на кошници дубљи и затвара се тако добро, да се не може боље ни желети. Коњовићева кошница дакле како је сада по ново конструјисана, мислим, да одговара свима захтевима умногa пчеларења и да је лепа будућност иштекује, особито кад се узме на ум, да је поред све њене практичности могу сељаци још и сами правити. Ово је последње врло важно, јер баш од тога зависи хоће ли се и у нас подићи умно пчеларење. Мени не остаје дакле ништа друго, него да сваком пријатељу пчеле и правом пчелару препоручим искрено Коњовићеву кошницу. При оцени ове Коњовићеве кошнице морам на послетку казати да писам имао пред очима ништа друго, него бољитак и напредак нашега народа.

Карловци. *Јован Живановић.*

ДОПИС ИЗ ЈАМЕНЕ.

Освећење школске заставе у Јамени.

Дана 2. Фебруара ове године имали смо ретку свечаност. Осветисмо школску заставу. Литургија је била дивна, онаква, како само наш свештеник г. Дамјан Јеврић уме служити. По заамвоној молитви поче освећење школске заставе. Кум је био Лазар Ковачевић, ратар из Јамене. По свршетку освећења узе г. парох школску заставу од кума и предаде је овомесном г. учитељу Чедомиљу Вукајловићу од прилике са овим речима:

Господине учитељу!

Прими ову заставу, ово обележје српске просвете. Прими је освећену. Сачувај је онако чисту и неоскврњену, као што ти је ја, смерни слуга Божији, предајем. Подигни је високо, да ти твоја мала војска из далека види оно знамење, око кога ће се скупљати, да војује против мрака и незнања. Господине учитељу! Држи је чврсто и немој клонути духом. А кад ти тешки дани дођу, ступи у своју школу, уђи у свети храм, погледај на слику првог српског просветитеља светога Саве, погледај на свети иконостас, погледај на распетога Христа Спаситеља, погледај на школску заставу, ту ћеш наћи крепости и снаге.

Ево ти је предајем. Буди заставник онаки, како те народ жели.

Драга децо моја! Ви сте наши насљедници. Ви сте будући српски народ. Ако будете ви честити, ми ћемо се и у гробу с вама поносити.

Децо моја! Ваши родитељи постарали су се за вас. Предадоше вам ево и ово ваше свето обележје, ову дивну заставу, да вам буде звезда преходница. На застави овој лик је светога Саве, заштитника српске просвете — и светога Ђурђа, заштитника све српске општине. Децо моја! Видите ове две траке. На једној стоји златном жицом извезено: „Српској деци,“ а на другој: „Учите!“ То вам ваши родитељи саветују, а и ја као ваш свештеник упућујем вас, а ваш г. учитељ упућиваће вас, да тај савет увек испуњавате. И кад будете ви, драта моја децо, испуњавали те наше савете, ако се будете вољно скупљали око овога дивнога знамења, онда вам могу у напредак пророћи, да ће српска просвета доћи на онај ступањ, на ком је била и на који треба да дође.

Драга браћо моја! Хвала вам, да сте се одазвали позиву г. учитеља и вашега свештеника; жалити не ћете, што сте тај мали трошак учинили.

Посљедице ви не ћете можда видети, али ће ваша дјеца бити сретна. Хвала вам још једанпут! Господине учитељу! Још једанпут ти кажем, ево ти заставе, високо је држи, Бог ти, а душа ти!

На ове речи г. пароха, учитељ је одговорио од прилике ово:

Пречастни Господине!

Ову данас новоосвећену школску заставу, коју ми предајете у руке, примам, и српску Вам веру дајем, да ће ми најсветија дужност бити, да ову заставу одржим чисту и неоскрвљену, и да ћу под њеним закрилјем школску децу најсавесније, по законима школским, на задовољство народа свога васпитавати и изображавати. Ја ћу ову заставу високо држати, да је српска дјеца из далека виде и да се скупљају око ње, како би се просвета, оно опште добро свију народа, свуда раширила и наш народ усрећила. Живели браћо! Ја ћу своју дужност чинити.

После ових говора, запева г. парох дивну песму: „Слава тебје показавшему нам свјет," а кум Лазар Ковачевић понесе школску заставу напред, и сви присутни унутисмо се у највећем реду у српску школу. Звона брује, а топови грувају. Народ плаче, видећи дивну славу српску. У школи је г. парох уз суделовање г. учитеља осветио водицу. Враћајући се натраг у св. цркву уз дивну песму светоме Сави, коју је певао цео народ. У св. цркви предложи г. парох, да се у успомену освећења школске заставе устроји фонд за срп. школску библиотеку у Јамени.

Ови су приложници:

Лазар Ковачевић, као кум, даде једног брава од четири године, десет фор. и једног јунца од три године, Милић Даниловић 30 фор., Цветин Ковачевић 5 фор., Д. Јеврић парох 2 фор. По 1 фор.: Ч. Вукајловић учитељ, Владислав Ненадовић, Драгиња Павловић, Димитрије Чукић, Младен Стојановић, Живан Јанковић, Јован Спајић, Срета Дрезгић, Живан Даниловић, Јован Божић, Живан Секулић, Ђока Николић, Иван Стојановић, Јоса Трцонић и Тадијан Расоструновић. По 50 новч.: Ђока Јовановић, Милован Вечић, Теодор Радак, Живан Иконић, Јован Тимарац, Божа Тимарац, Веча Вечић, Сима Бекић, Григорије Радованов и Сима Ковачевић. У храни: Мата Пољак 20 ока жита, Милован Сладојевић, Милован Михајловић и Станко Сладојевић сваки по 10 ока жита.

После подне око 3 сата састасмо се нас неколико пријатеља у школи, да у пријатељском договору прославимо тај за нас редак дан. И два брата римокатолика посетише нас. Весеље је кратко било. Проведосмо у пријатељском разговору и певању српских црквених и народних песама. Наша два брата римокатолика тако су била усхићена, да су изразили своје жаљење, што и код њих таких свечаности нема.

Школску заставу је правила књижара Луке Јоцића и др. у Новом-Саду за 120 фор., којој се особито захваљујемо на солидној и тачној изради, те је свима нашим српским општинама топло препоручујемо.

Приложници ове школске заставе било је све српско становништво у Јамени. Људи су давали на ту цељ новаца и хране, а женскиње у убрусима и платну, које је у новац претворено.

У Јамени 23 Марта 1887. В.

Добровољни прилози за сиромашне ученике и ученице приликом приправничке беседе на Св. Саву у Сомбору држане.

Преосвештени г. Ђорђе Бранковић владика темишварски 10 фор. Пресветли г. Бела Шандор велики жупан 4 фор. Најпречаснији г. Љубомир Купусаревић протопрезвитер 1 фор.

Благородна г. г. Јустин Коњовић веледосједник и посланик сомборски 5 ф. Н. Ђ. Вукићевић управитељ срп. учит. школе 4 ф. Исидор Стојковић професор 1 ф Петар Вукићевић сенатор и председник црквене општине 1 ф. Стеван Семзе веледосједник 3. ф. Јулије Семзе веледосједник 3 ф. Др. Стеван Поповић градски лечник 2. ф. Богољуб пл. Еремић члан жупанијског сиротиньског стола 2 ф. Антоније Јерковић члан кр. суда 1 ф. Др. Ђена Павловић одветник 3 ф. Александар Тесфановић кр таблепредседник 1 ф. Др. Пера Цветковић одветник 2 ф. Константин Максимовић сенатор 2 ф. Гедеон Леовић одветник 1 ф. Стеван Војнић жуп. званичник 2 ф. Жига Коцкар срески судац 1 ф. Др. Сакал 1 ф. Милован Вукмировић ц. кр. капетан 1 ф. Урош Јовановић званичник 2 ф. Ника Грујић учитељ на вишој дев. школи 2 ф. Ђена Ковачић професор гимн. сомборске 1 ф. Ђура Николић подкапетан 1 ф. Ђена Турски сенатор 1 ф. Новак Стојачковић мерник 1 ф. Владислав Поповић 1 ф. Јован Благојевић 1 ф. Јаша Лалошевић веледосједник 1 ф. Самуило Живановић веледосједник 1 ф Дим. Плачков званичнак 1 Благородне гђе Јелисавета Бирвалска р. Загорица 2 ф Маја Бирвалска рођ пл. од Зако 1 ф.

Г. Г. Коста Косанић 3 ф. Миливој Каракашевић 1 ф. Јосиф Холендер трг. 1 50 ф. Никола Ђ Теодоровић 1 ф Јулије Фалцион трг. 1 ф. Роберт Хајдлхофер 1 ф. Ђура Миливојевић 2 ф. Јустин Лугумерски 1 ф. Даша Грујић трг. 1 ф. Коста Давидовић 2 ф. Паја Стојшић 1 ф. Штаји и Енгл трговци 1 ф. Јулије Силађи 1 ф. Гал 1 ф Коломан Билицки 1 ф. Фердинанд Битерман штампар 1. Сава Теодоровић трг. 1. Ђорђе Бркић 1 ф. Јован Ракин 1 ф. Сима Јовановић златар 1 ф Јулиус Новак 50 новч. Коста Цветковић 50 новч. Чедомиљ Милутиновић трг 50 новч. Јован Буњи бравар 1 ф. Ђорђе Тарањски 1 ф. Андрија Пекановић 50 новч. Јован Јанковић 50 новч. Пилер 40 новч. Ковачић 30 новч. Филип Бошњак 30 новч. Август Пушкаш 20 новч. Дина Седмаковић 40 новч. Гђе Ана Лазаревић 1 ф. Драгиња Бркић ф Јулија Греф. 1 ф. Ана Карановић 1 ф. Јелена Дабић 1 ф. Антоније Јанковић 1 ф. Марија Вукићевић 1 ф. Н. Н. 1 ф. Н. Н. 1 ф. Луиза Бркић 1 ф. Марија Топалевић 1 ф. Драгиња Гавриловић 50 новч. Марија Аџдуковић 1 ф. Софија Манојловић 1 ф. Катарина Л. Протић 40 новч. Н. Н. 40 новс. Н. Н. 10 новч. Гђце Даринка Адамовић 1 ф. Зорка Грујић 1 ф.

Са стране су нам послала ова господа прилоге: Благородни г. Др. Паја пл. Еремић посланик кикиндски 20 ф. Пречасни г. Петар Чолић парох и намесник у Турији 1 ф. Г. Г. Милан Новаковић учитељ у Бали 2 ф. Душан Ламбрин учитељ у Иланџи 1 ф. Војин Давидовић 1 ф. Стеван Димитријевић 50 новч. Паја Цветковић 50 новч. Никола Косанић 50 новч. сви из Иланџе.

Добровољних прилога примљено је 143·50 фор.; за улазнице добивено

је 121 фор. Свега 264 фор. 50 новч. Трошка је било 189 29 фор.; чистог прихода је остало 75·21 фор.

Чист приход је раздељен у присутству г. Н. Ђ. Вукићевића управитеља међу сиромашне ученике и ученице овога завода и то: Даринка Обушковићева приправница II. раз. 8 фор. Олга Цриојачка приправница II. разр. 5 фор. Светислав Лончарић приправник III. разр. 7 фор. Василије Јовановић приправник III. разр. 5 фор. Димитрије Петровић приправник III. разр. 5 фор. Димитрије Васић приправник II. разр. 7 фор. Вељко Гавриловић приправник II. разр. 8 фор. Богољуб Чонкић приправник II. разр. 5 фор. Стеван Љубојевић приправник I. разр. 6 фор. Лазар Љубојевић приправник I. разр. 6 фор. Сава Торђански приправник I. разр. 5 фор. Милева Лазић ученица више дев. школе 5 фор. За лекове пок. Исидора Петровића бившег приправника 3 ф. 21 новч.

Стеван Коларић, председник приређивачког одбора.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Седница срб. нар. Школског Савета држаће се у понедељак 13. Априла у Ср. Карловцима.

Први учитељи глухонемих у Србији. Г. Јован Бољарић негдашњи питомац учитељске школе Сомборске, још као учитељ у Бранину у и Сушлоју, пре 15 година почео је учити глухонему децу са добрим успехом. Он је ту праксу своју уз редовни учитељски посао продужио и прешавши у Србију као учитељ у Смедереву научио је бесплатно читати и писати и рачунати једнога глухонемог дечка по имену Милету Тодоровића, који сада као слагач у државној штампарији београдској себи хлеба заслужује. Ове године постављен је г. Јован Бољарић за учитеља I и II. разреда у школи Теразијској у Београду и уједно за певца краљевске дворске капеле. Уз своје редовно занимање учи он после прописаних школских часова глухонему децу читању, писању и рачунању и прима такову децу са стране на стан, храну и васпитање.

Г. Радивој Поповић испитани срб. пар учитељ, изобразивши се за учитеља гухонемих у Бечу, отворио је ове године школу за глухонеме у Митровици, у којој се глухонема деца васпитавају, па уче и говорити. Његов један глухонеми ученик научио је већ и молитву Господњу.

Ми од своје стране поздрављамо покушаје ових првих српских учитеља глухонеме деце и пажљивим чинимо родитеље и старатеље такове несрећне деце, да их овим искусним учитељима Србима на васпитање дају, а општине, задруге и све оне Србе и Србкиње, које је Бог земаљским благом обдарио, умољавамо, да на оваке хуманитарне заводе прилажу, и да их материјалним средствима подпомажу. То су у садашње време најбоље задушбине.

Избор учитеља. У Станишићу трећи дан Ускрса изабран је за учитеља једногласно г. Павао Коњовић.

Наименовање. Јован Кијурине досадашњи пр. учитељ у Турчевић пољу наименован је за привр. учитеља у Великој Барњи. — Петар Коњовић привр. учитељ у Маринци наименован је за правога учитеља у Чепињу. Софија Војводићева привр. учитељица у Србу потврђена је за праву учи-

тељицу у истом месту. — Корнилије Поповић свршени приправник и помоћни учитељ именован је за привр. учитеља у Огару. — Даница Славнићева учитељска приправница именована је за привр. учитеља у Шашинци. — Јелка Хрњакова кандидаткиња учитељског звања пристављена је за привремену учитељицу у Бачинци. — Софија Косанићева привр. учитељица у Црепаји потврђена је за сталну учитељицу.

Умировљена. Тодор Прњаворац учитељ крушедолски и Лука Ранисављевић учитељ у Бастаји у Хрватској стављени су у стање мира.

НЕКРОЛОГ.

Димитрије Акимовић учитељ вршачки преселио се у вечност у Вршцу 10. Марта ове год. у 48-ој живота свог година. — Покојник је рођен у Вршцу 1839. године. У месту свог рођена свршио је најпре трећи реални разред, а затим Богословију г. 1859. с превосходством Педагогијске науке слушао је у Сомбору 1859—60. и 1860—61. најприлежније и са врло добрим успехом, испит учитељски положио је у Јулију 1861. Изабран за учитеља вршачког провео је 26 година у овом трудном послу, а при том је и у тамошњем приватном васпитном заводу женском лекције из српског језика давао. — Целога живота свог био је благе и скромне нарави, а као учитељ верно је и савесно одправљао своје дужности, старајући се својски око васпитања и обучавања поверене му младежи. У њему је школа српска изгубила једнога од најтрудољубивијих својих учитеља. Тело покојниково опојано је у саборној цркви вршачкој 11. Марта после подне, а затим је уз пратњу свију учитеља и ученика и многобројног грађанства сахрањено на гробљу код храма свијух Светих.

Јосим Коњовић бивши Српско-Кларински народни учитељ после кратког боловања преселио се у вечност 28. Марта у 35. г., а 29. Марта на Цвети тело му је предато земљи свога живота. Покојник је рођен у Сомбору 1852 године, где је и учитељску школу свршио 1870. године. У Српској-Кларији је учитељско звање за ових 17. година тачно и савесно отправљао, у друштву омиљен и поштован, а у школи прави отац школске младежи. Нека је вечна успомена нашем нигда незаборављеном честитом српском учитељу.

Василије Црквењаков учитељ у Тарашу преселио се у вечност 26. Марта о. г. у 28-ој живота свог година.

Јован Аврамовић приправник родом из Вршца после дужег и тешког боловања од сушице упокојио се код својих сродника у Гају (близо Ковина) 13. Фебруара о. г. а 14. Фебруара је сахрањен. Покојник је био сироче без отца и матере, и од младости био слабога здравља; али се у школи веома трудио и добро учио, прошле године свршио је први приправнички разред у Сомбору с врло добрим успехом, и уписао се у почетку ове школске године у други разред, али је још 17. Септембра због тешке болетице морао с тугом срдца школу оставити и отићи ради боље неге сродницима својима најпре у Делиблато а затим у Гај, где га је и смрт нашла. Бог му дао у рају насеље!!

РАЗНО.

Дарови школама и учитељима:

Госпођица Милева Симића учитељица више девојачке школе у Новом Саду и сурадница овога листа шаље на дар Школски Лист за 1887. годину госпођици Марија Симићевој учитељици у Параћину и српским вероисповедним школама у Рац-Алмашу, у Доњој Нани у будимској епархији.

На дар од г. Владимира Красића сурадника нашег шаље се Школски Лист школи манастира Грабовца и Петру Недићу учитељу у Литоби.

Као дар младога сурадника нашег г. Љубомира Лотића учитеља у Карлову шаље се Школски Лист Православној Богословији у Призрен и г. Дим. Адамовићу учитељу православне вероисповедне школе у Х. М. Ваштархељу.

Госп. Свеван Јеремић професор гимназије в.-кикиндске послао нам је 9. предплатника из В.-Кикинде: у то име шаље се на дар „Школски Лист" школама српским у Торњи и у Кнезу.

Као дар г. Ст. Арсеновића скупитеља шаље се „Школски Лист" школи у Чоки.

НОВЕ КЊИГЕ

које су уредништву Школ. Листа на приказ достављене:

„*Летопис Матице српске* уређује А. Хаџић (књига 149.) 1887. Свеска прва. У Новоме Саду. Српска штампарија Дра Светозара Милетића 1887. Предплатна цена је за све 4 свезке од ове године 2 фор. Дућанска цена за сваку свеску је 70 новч.

„*Дела Вука Стеф. Караџића* књига прва. Српске народне пјесме скупио и на свијет издао Вук. Стеф Караџић. I Најстарије пјесме јуначке. Београд. 1887. Штампа и издање крљ. српске државне штампарије." У књизи овај има 101 народна песма на 42 штампана табака Цена је два динара. Свака српска кућа требало би да ову књигу набави и у свакој породици треба она да се чита.

„*Приповетке* Милорадa П Шапчанина књига пета (са насловном сликом писатељевом). Издање срп. књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новоме Саду 1887. — У овој су књизи приповетке: I Монах Ђенадије, II. Двадесет шести. III. Поремећени план. IV. Сургуи. Цена је 70 новч.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Крушедолу тражи се учитељ и црквени појац православне вере. Плата је 400 фор., стан с вртом и огрев. Молбенице до последњег Априла по новом на в. хрв. земаљску владу управљене имају се одиравати на кр. котарску област у Иригу.

— У Тарашу тражи се учитељ Плата је 400 фор. стан с баштом, огрев и уживање 5 ланаца земље. Молбенице се имају до 10. Маја поднети одбору у Тарашу.

— У Тиса С. Миклошу тражи се учитељ. Плата је 400 фор. и $3^1/_2$ ланца земље. Рок до 30. Априла.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ₰. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 5. У Сомбору, 10. Маја. 1887. Год. XIX.

✝

НИКАНОР ГРУЈИЋ

ПРАВОСЛАВНИ ЕПИСКОП ПАКРАЧКИ, Њ. Ц. КР. ВЕЛИЧАСТВА ПРАВИ ТАЈНИ САВЕТНИК, ВЕЛЕКРСТНИК ОРДЕНА ФРАНЦ ЈОСИФА I. И Т. Д. У КЊИЖЕВСТВУ НАЗВАНИ

СРБ МИЛУТИН

МИТРОПОСНИ ПЕСНИК, ПРОСЛАВЉЕНИ СЛОВОСЛОВ И НЕУМОРНИ КЊИЖЕВНИК СРБСКИ.

РОЂЕН 1. ДЕК. 1810. † 8. АПР. 1887.

Владике Никанора Грујића нема више међу живима! Црни глас стиже нам, да је 8. Априла ове године на Светлу Среду ноћу у $1^1/_2$ часа велики овај муж после дугог боловања дух свој Отцу Небесном предао. У Сиону Српском огласило је одмах сљедећега дана велико звоно кончину митроносца, а код нас у Сомбору на млади Ускрс огласише звона у три члана у сва три православна храма Божија, да је велики светилник цркве православне, народни Владика Грујић, отишао Богу на истину.

Никанор Грујић рођен је лицем на дан св. пророка Наума 1. Декембра 1810. у лепоме Липову селу српском, у Мухачком пољу, близу развалина негдашњега манастира Бранина, а на догледу гроба Штиљановићевог. Отац Његов Прокопије био је један од оних побожних старих свештеника барањских, који су се у Сомборској норми код Аврама Мразовића и Атанасија

Зарвића учили служити верно Богу и народу своме. Мати Грујићева Агрипина, рођена сестра проте мухачког Косића, била је проста али разборита Србкиња, која је децу своју ваљано васпитавала, и за образац добре матере домаћице и супруге свој околини служила. На крштењу добио је покојни владика име „Михаил“, а у кући и у селу звали су га Милаком. Старији брат његов Драгутин био је парох Качвалски и прота Мухачкопољски.

Млади „Милак“ одликовао се из ране младости умном бистроћом, и пошто је српску и славенску књигу у Липову, а мађарску и немачку у околни сели свршио и неко време као научник ковачког заната телесно се подпуно развио, подпуно здрав телом и душом, у седамнајстој својој години ступи у прогимназију Мухачку, а затим пређе у гимназију Печујску, где, учећи децу тамошњих отмених грађана, сврши са отличним успехом гимназију, филозофију и права.

Ванредној даровитости његовој дивили су се професори, свештеници римске цркве, а основатељ ликеја Печујског бискуп Сепеши приликом неке школске свечаности, кад је млади Грујић у славу овога мецената класичну беседу на латинском језику импровизирао, усхићен његовим ванредним витијством, даривао га је златеним часоказом, на коме ужлебљен беше надпис: »Oratori oratorum!« Говорило се у оно време много међу Србима у Барањи и у Горњој Бачкој, да је бискуп Сепеши на скоро затим младог Грујића к себи позвао и ласкавим речма нудио га, да пређе у римску веру, па ће га као свог питомца у Рим на више богословске науке послати, стављајући му у изглед велика духовна достојанства и славу, која га у земљи Угарској чека. Али челик карактер млади наш Србин одговори, да је њему православна вера највећа светиња и да он као поштен човек само својој цркви и своме народу служити жели.

То је млади Грујић и учинио. Још као правник почео је он писати у Српском Народном Листу 1837. Прва његова песма почиње с речма: „Дижем се к умним предћма летити изображења дивног на похвалу.“ Ту је песму пропратио уредник Српског Народног Листа Теодор Павловић са ласкавом бележком, која овако гласи: „Ово је прва песма на српском језику младог једног Србина, којега музу са нашим читатељима упознати желимо.“ На првој тој песми подписао се писац именом Милутин, а наскоро затим, кад се неко и у илирској „Да-

ници“ тако подписивати почео, стао се Грујић на својима списима подписивати: „Срб Милутин“, које је име затим стално у књижевности задржао.

Свршивши угарска права, препоручен буде као даровит Србин митрополиту Станковићу и дође у Карловце, где за три године богословске науке сврши и 1840. послан буде од свог новог добротвора на искушеније у манастир Кувеждин, где га стари игуман Генадије Новаковић у монашки чин прими. Како је међутим Станковић напрасно умро, остане Грујић заборављен у пустињи Светосавској све дотле, док није за митрополита изабран био Јосиф Рајачић 1842., који на препоруку проте Стаматовића ученог монаха Никанора у двор прими и зађакони. У двору карловачком као ђакон, протођакон, архиђакон, а за тим као синђел (рукоположен је за свештеника први дан Духова 1846.) и протосинђел проведе Грујић неколико година предавајући у богословији догматику, славенски језик и црквено појање. У то време богословија Карловачка била је на врхунцу славе своје. Протосинђел Сергије Каћански – као образац мудрог и побожног православног подвижника — и архиђакон, а за тим и протосинђел Никанор, као ватрени и за благо цркве и народа одушевљени српски велеум, били су у то време највећи украси Сиона српског и представљали су учећој се младежи српској остварење два најузвишена идејала српска: Побожности и Народности.

Грујић је био у свему десна рука митрополиту Рајачићу; он га је пратио на земаљске саборе у Пожун; он је састављао најлепше пастирске посланице Рајачићеве; он је као протосинђел говорничким својим даром у цркви усхићавао и просвештавао народ.

Године 1846. приликом, кад је цар Фердинанд дозволио слободу прелазка из римске цркве у нашу, сачинио је Грујић у похвалу митрополита Рајачића пастирску игру, коју су „на Благовести“ те године слушатељи Богословије у саборској дворани у Карловцима први пут представљали. Пред ову пастирску игру краснословиште најотличнији питомци богословије неколико Грујићевих ватрених песничких производа, од којих је све нас највећма у усхићење довела била дивна песма: „Србин на гробу Стевана Штиљановића.“

Наступи и година 1848. На српској народној скупштини 1. Маја у јутру, после беседе протосинђела Каћанског држао

је узвишени и красноречиви говор протосинђел Грујић, којим је сакупљену множину из разних крајева раскомаданог србства одушевио и у једну целину довео, те проузроковао, да се од мах једногласно митрополит Рајачић за патријарха, а царски пуковник Стеван Шупљикац за војводу изабере.

Из Грујићевог пера, како се у обште мислило, потекле су на скоро затим две знатне књижице под насловом: „Српска народна скупштина 1. и 3. Маја 1848. године и т. д“, у којима су верно и духовито описане свеколике патње народа нашег у овим земљама.

Године 1850. сачинио је Никанор Грујић — тада већ архимандрит — најзнатнију своју беседу: „Слово патријарху српском Јосифу 1. Маја 1850.“ У том слову нечувеном у нас ни пре ни после беседничком вештином описао је говорник сва славна дела јунака српских за време покрета од 1848. и 1849. године. Та ће књига остати као вечити споменик сјајног ораторског дара, родољубивог заноса и узвишеног духа Никаноровог. То је његов »monumentum aere perennius regalique situ pyramidum altius.«

Као архимандрит Кувеждински дао је украсити Светосавску цркву те задушбине српске и одушевљавао је и управљао покојног славног сликара Павла Симића, кад је овај у њој оне дивне слике из живота Св. Саве просветитеља својом вештом кичицом живописао. Том је приликом Симић Грујићу и више слика из народне повестнице наше, па и мале слике отца и мајке Грујићеве за њега са особитом вештином насликао.

Премештен у манастир Крушедол за настојатеља 1853. године старао се да подигне исторички значај лавре крушедолске, а у то је време у „Седмици“ под именом „Наума“ писао појетске саставе, међу којима су особито важна дела његова: „Српкиња код навијања“, и „Старој нашој смоковници.“

На благосветенском сабору 1861. архимандрит Грујић представљао је редом народне посланике остарелом патријарху српском Јосифу Рајачићу и свакога је посланика познавао и знао по имену. На том се сабору [он такође као славан говорник и ватрени родољуб отликовао.

За његове заслуге и труде произведе га патријарх Рајачић приликом своје свештеничке педесетогодишњице лицем на први дан Духова 1861. године за посвећеног Епископа, а по смрти Рајачићевој остане он у Крушедолу као „народни владика“, док га св. Синод не премести за дијецезана Пакрачког 1864.

У Крушедолу је Грујић списао побожни и народни епос под насловом: „Свети Сава“, од којега је тада само прва књига на свет изашла, а друге су у рукопису остале.

Као Пакрачки епископ наименован буде Владика Никанор 1872. године за администратора митрополије карловачке, а када на народном сабору 1874. за патријарха изабран буде Прокопије Ивачковић, врати се он после Велике Госпојине те године са немилим успоменама у своју епархију, украшен великим крстом ордена Франц Јосифовог, и наскоро затим почне поболевати, — али и у болести својој радио је неуморно на пољу књижевности састављајући по синаксару и четьи минеји животописе угодника и угодница Божијих, преводећи с француског ваљана поучна дела, и управљајући својом епархијом као прави отац и архипастир духовни. Освећење цркве Загребачке; знаменитф прилог од 6000 форинти на оснивање фонда за свештеничке удовице и сирочад у дијецези пакрачкој; жртва од 1000 фор. на подизање православне цркве у Вараждину, и наставни план за предавање науке вере, црквено славенског језика и појања православној младежи на мушкој и женској препарандији, као и у средњим школама Загребачким, јесу стални докази његове жарке љубави за одржање и унапређење православија у тамошњим крајевима и његове архипастирске ревности.

Владика Никанор својом редком даровитошћу, својим искреним родољубљем и својом љубави к цркви православној сијао је као звезда прве величине на небу Српском. Он је сав живот свој и сав дар свој народу свом и служби цркве православне посветио. Слава његова остаће у народу вечита.

Колико је њега народ поштовао и љубио, видити се могло најбоље на укопу његовом у Уторак Томине недеље 14. Априла. Тога дана испратило је покојника до вечне куће више од 4000 људи.

Тело прослављеног владике лежало је у отвореном металном ковчегу у архијерејском орнату под митром и с крстом у руци на сред катедралне цркве. Заупокојну службу Божију одслужиле су проте његове епархије и један игуман. После службе ученик покојников владика горњокарловачки Теофан са 55 свештеника обави свештенично опело, изговори срдца и душе потресајућу надгробну беседу, прочитавши и Лабуд песму митрополског песника, која је све присутне на плач навела, опрости се са својим учитељем и пријатељем, прочита архијерејску раз-

решителну молитву и целива крст у десници његовој и свету му десницу, која је толико благослова по народу свом раздавала. На то и сви присутни свештеници са тугом срдца одаду последње цјеловање своме архијерејy и отцу, и ковчег буде затворен. По том се спровод у најбољем реду уз звоњење звона на свима храмовима Божијим упути покрај цркве св. Илије на гробље Пакрачко, где у средини народа сарањен буде народни Владика, којега ће успомена у цркви и у народу српском трајати, док год буде било на свету православних Србаља!

Слава нека је вечита дичном песнику Срб Милутину и „Вѣчная память“ Владици Никанору! В.

НАШЕ УЧИТЕЉИЦЕ.

За награду.

(Настављено.)

Између позива учитеља и учитељице има нека разлика.

Но ова разлика није толико у самој подели рада по суштини његовој; јер и ми и оне имамо, да оплемењујемо срце, душу и ум, те отуда и јесте тако свет позив наш, пошто се са те три највеће светиње човечије у сваком маху сутиче. Већ је ова разлика била у подели рада по пољу, на ком се дела.

Ми имамо једно поље, оне друго. Наша је мушка, њина женска страна. Овако у школи, овако и у народу.

Ова подела је и била повод, те су у нас учитељице у школу уведене.

Ја се не ћу овде упуштати, да расматрам, да ли ми јесмо за тај корак, или несмо. То и није била моја намера. Ја сам само хтео да пишем о учитељицама као о једном фактору, који постоји у нашем народу. Али сам ово ипак морао споменути. А морао сам за то, што већ ова подела показује, да се с учитељаца у нас мислило то да постигне, да оне буду од користи и школи и народу. У школи с децом, у народу са женскињем

Први замишљачи учитељица у нас заиста су лепо мислили. Мушки ближе мушком срцу и души, женска женскима. Они су у њима мислили, да ће наћи успешније дејање на том пољу, где се оне сад налазе.

У замисли им се огледа племенита намера. Али у животу се она мало остварила. У народу имамо ми врло мало правих народних учитељица. Није ми за ово, што рекох, толико њин школски рад пред очима, већ рад њин у народу. Оне живе по-

вучено, са свим одељено од њега. Оне имају свој уски круг пријатељица — наравно отменијих — у том се кругу обрћу, а ретко кад да уђу и у народ, где такође оне свог позива имају и где би опет могле развити делање. Та ово и јесте — као што већ рекох — један повод, те њих у нашем народу има.

Можда је и рђава наплата њина узрок, те се у њима не може да створи воља и за тај рад. Да је наплата мала, то и ја не поричем. Али оне су с нама осуђене на чекање бољих дана. Па за то морају имати стрпљења. А ти ће дани једном доћи, они морају доћи. Јер иначе би светски напредак морао са свим застати, или би пошао у натраг. А док ти дани не дођу нека не малакшу. Оне и не смеју малаксати, јер и у њиним рукама је један део светског напретка тога. А кад за њега раде, раде и за будућност, лепшу и бољу будућност своју. Па што рад савеснији и бржи буде бивао — у толико ће и она пре доћи.

Не тиче се ово само њих, већ се ово тиче и нас — учитеља. И ми смо на рад, навечити рад позвани, где год јесмо, куда год доспемо. Па и кад се сви други од њега разбегну, и онда га ми морамо својим плећима одржати. Морамо, ако хоћемо, да нам остане онај лепи назив н а р о д н и учитељи и учитељице.

Колико ми учитељи радимо? — не ћу да одговорим на то. То нека други безпристрасно кажу. Па нек буде то ма и која учитељица. Нама не ће бити криво. Наш је рад јаван, па се сме јавно и оцењивати. Једно ипак могу казати, да нас по листовима увек позивају на рад, где год само овога има. А учитељице, као да су копреном застрте, па их нико не види, — њих никад.

Па ево ћу ја да разгрнем копрену ту . . .

Шта би дакле могле наше учитељице радити? — — — Много, врло много . . . Поље њина рада скоро да је шире и важније него наше. А ево за што.

Наш је народ рекао, да је жена кућње слеме. Овим је он све казао. Мушки имају свога рада и ван куће, а ова припада жени. Жена има да се стара о свему, што је у њој. Она је ту најсветије лице, јер је позвана да буде и мати. А има ли веће светиње, него назвати се матером? . . . Дакле: жене треба да су и добре домаћице и добре матере. Па у ком дому има таке жене, ту је одмах све у свом реду. Но жена треба да је и

добра чланица свога народа. Она треба и њега да познаје, треба да се поноси именом народним, она треба да љуби народ свој.

У ком народу има оваких жена и матера, само тај народ моћи ће се за дуже одржати на земаљском шару. Нарочито добре матере су стубови, на којима почива зграда живота народног, па ако су ти стубови снажни, никада се зграда та не ће срушити. Јесу ли пак стубови ти слаби — и без буре и оркана, разпаће се зграда та само од себе.

Ни један народ не може имати ни какву другу снагу јачу, него што су то добре матере. Оне су моћ, које њега могу у снази да одрже. Та у њиним је рукама сва срећа и судбина целог народа, јер сва покољења, која у народу ничу — сва од њих иду. Каквим духом оне надахну покољења та таквим духом ће она дисати, док их год траје.

Ми, Срби, несмо тако срећни, да можемо казати, е имамо добрих матера. Колико је приличан број у нашем народу добрих жена, толико је већи број рђавих матера и Српкиња. Због овога страдамо, са овога и све патње наше иду. Међу њима је врло мало народног поноса, врло мало родољубља. Јасно се ово види на подмладку, који оне нашем народу дају. Подмладак је овај врло млак, одушевљења ни мало, а свест народна и религиозна тек још тиња зар у последњим угарцима. Ово је најстрашнији знак пропадања народног, и не дао Бог, да то неодушевљење, нередољубље и утрнута свест народна и религиозна, да то буду гробари српскога имена.

Да се свест и понос народни међу нама подигне — има само један начин. Заиста горко, кад толико начина има, којима они могу да падају. Тај једини начин је: добре матере Српкиње и добре жене, дакле јачи стубови за зграду народна живота и чвршће слемење за куће српске. Ово је душа сваком народном телу, а то је и поуздана водиља светлој будућности у сваком народу.

Па дела, учитељице народне! Дајте нам таке матере, таке Српкиње, таке жене! . . . Ви сте и дотле таком мишљу пропраћење у народ, да нам то створите, јер зар се није претерало, кад се мислило, да ћете ви створити то. Ви сте на најважнијој тачци у одбрани народности наше, ви треба да одклоните морално и материјално пропадање наше, у колико оно са српских матери долази. А не ће ово бити тако тешко, да извршите, јер ви сте на оном светом месту, из ког наше дома-

ћице и матере ступају у свет, истина, позније мало, него што се од вас растану, али нека ваша мисао чврсто се укорени у њих, па та мисао да никад не угасне.

То свето место, у ком ви можете да посејете ову мисао вашу, то је школа. Но и осим школе ви имате још једну лепу стазу, а то је стаза, која вас другом позиву вашем — народу води. Заиђите ви и овом стазом чешће, та онај, на кога ћете, идући њоме, наићи, та тај вас тако нужно треба. А то су жене, матере и Српкиње наше. . . . .

Ја сам већ мало пре рекао, да учитељице имају свој прави делокруг у школи, а ван ове — и у народу да имају позива свога. Ово сам за то споменуо, што ће ми бити полазна тачка, са које ћу моћи, да подробније наведем свё оно, шта би учитељице могле у народу и у школи да раде.

(Наставиће се.)

СЕДНИЦА В. СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА.

У Ср. Карловцима 13. и 14. Априла 1897. држана.

Овој седници присуствовали су Др. Ђорђе Натошевић срб. нар. главни школски референт; чланови: Теофил Димић, Н. Ђ. Вукићевић, Ст. Лазић, Прота Јован Борота, Др. Михаил Полит и народни тајник Исидор Ћирић.

У одсуству председника и подпредседника по једногласној жељи свију присутних чланова заузима председничко место члан Савета Стеван Лазић управитељ вел. гимназије Карловачке.

Главни предмети, који су у овој седници решени, јесу ови:

В. Саборски Одбор доставља њему поднешену молбеницу Вукашина Павловића остарелог и умировљеног учитеља у Станишићу, који моли приномоћ из правосл. пензионог учитељског фонда, у који је и он у своје време улагао. Исти учитељ навршио је 82. годину живота; свршио је учитељску школу 1822 у Сомбору и служи од тог времена безпрекидно. Прве је године служио у Рац Хидашу, од куда је по гласу декрета 1823. премештен у Батосек, где је до 1826 године уложе у поменути пенз. фонд уносио. Служио је као учитељ 63. године, а у самом Станишићу последњих 46 година, где је умировљен, а сада са малом мировином живећи издржава многобројну унучад своју малољетне сироте својих синова покојних народних учитеља. Са обзиром на све ове околности решено је топло препоручити В. Саборском Одбору, да се заслуженом, а сада од старости изнемоглом учитељу Вукашину Павловићу из учитељског пенз. фонда годишња доживотна приномоћ од 80 фор. издаје.

На препоруку епарх. школ. Одбора Бачког закључено је В. Саборском Одбору препоручити, да се изнемоглом и умировљеном учитељу

бајском г. Александру Јанковићу из срб. учитељског пензионог фонда годишња милостиња од 50 фор. одреди.

В. Саборски Одбор јавља, да је благајницу нар. фондова упутио, да Владану Арсенијевићу професору на учитељској школи у Горњем Карловцу после десетогодишњег службовања од 1. Окт. 1886. другу петогодишњу повишицу по решењу овог Савета издаје. На знање узето.

Исти В. Саборски Одбор на препоруку овог Савета наредио је, да се служитељу горњокарловачке учитељске школе годишња плата од 80 фор. на 120 фор. повиси; што се такође на знање узима.

Исти В. Саборски Одбор извештује, да је по закључку овог Савета наредио, да се Стевану Коњовићу учитељу вртарства хонорар од 80 фор. од 1. Сент. 1887. у течај стави; такође да је наређено обустављање хонорара Велимиру Јолдовском, бившем учитељу горњокарловачке учитељске школе, а Ђури Баху садашњем помоћном учитељу исте школе да се прописани хонорар у течај стави.

Високи Саборски Одбор јавља, да је по предлогу овд. на штампање школских наредаба 12 форинти годишње из народних фондова одобрио.

Исти Саборски Одбор на предлог од овог Савета под 3. (15.) Новембра њему с препоруком достављени, јавља, да у начелу усваја, да се Владимиру Красићу награда за прошле године са 300 фор. даде, а у будуће да му се плата на 700 фор повиси, али држи, да како награду тутако и повишење плате има сносити црквена општина горњокарловачка, а не народни фондови, као што то Школски Савет жели. Закључено је упитати срб. црквену општину горњокарловачку, може ли она у смислу кр. наредбе учитељу вештбаонице г. Владимиру Красићу на 700 форинти плату подићи, и колику ће му награду за досадашњу службу из својих средстава дати. Кад одговор стигне, онда ће се даље овај предмет у претрес узети.

В. Саборски Одбор јавља, да је на топлу препоруку овог Савета одредио, да се госпођи Катарини удовици Димитрија Чобића бившег школског надзорника 150 фор. у име посмртнине покојног јој мужа из народних фондова једанпут за свагда изда.

Исти Саборски Одбор извештује, да је г. Д. Д. обустављену плату, по закључку овог Савета, издао и да му је петогодишњу повишицу од 13. Децембра пр. године у течај ставио.

Његово Високопреосвештенство г. Епископ Бачки Василијан Петро, вић у одсутству Његове Светости Патријарха саобштава високу наредбу кр. угар. министарства за богочаст и јавну наставу, којом се објављује, да је лик Његовог Височанства надвојводе и престолонаследника Рудолфа од ц. кр. државног географичког завода издан, и да се у дивот издању на јапанској артији по 1 ф. а на хинезкој артији по 50 нв. добити може. Закључено је објавити свим епархијским школским одборима, да препоруче набавку ових слика за школске дворане.

В. кр. угар. министарство за богочаст и јавну наставу доставља свој извештај о стању у Угарској за 1885—6. и о стању пензионог учитељског фонда угарског за исту годину. Узима се на знање и ставља у архиву Школског Савета.

В. кр. угар. министарство за богочаст и јавну наставу доставља, да је по предлогу овдашњем стипендију из закладе покојног Ђорђа Раље за 1886—7. годину Богољубу Чонкићу приправнику II. разреда у Сомбору подарило. О овоме известити управу народних фондова и управу српске учитељске школе Сомборске.

В. кр. хрв. слав. земаљска влада доставља Школском Савету њој ради одобрења поднешене књижице: „Словенски Буквар од Мите Нешковића.“ „Часловац и Псалтир Словенски“ од истога с оценом и мнењем православног катихете на кр. препаранцији у Загребу с питањем: могу ли се те књиге за школске књиге ради учења црквено-словенског језика за младеж православне вере употребити по молби издавалачке књижаре Луке Јоцића? Та иста књижара поднела је већ поменуте три књиге овом Школском Савету с молбом, да се оне као учебници у срб. нар. вероисповедним школама приме. Преднаведене књижице с молбама књижаре Јоцићеве и са свима дотичним званичним списима достављене су биле президијално управи српске учитељске школе сомборске на мнење, која је уз повратак комуниката и уз образложено мнење своје вратила све ове списе високом Школском Савету. Пошто је, како оцена православног катихете кр. учитељске школе у Загребу на поменуте књиге, тако и критика управитеља учитељске школе на исте књиге прочитана и са дотичним местима сравњена, и пошто се јасно види, да преводи у Часловцу и у Псалтиру, придодати славенском тексту, не значе оно исто, што се у славенском језику исказује, него на многим местима сасвим друго и противно; то се поменуте књиге немогу за учебнике црквено-славенског језика одобрити и наређује се, да се решење ово преко школских власти свима вероисповедним школама и учитељима уз прилог литографисане обе критике публикује, а вис. кр. хрв. земаљској влади уз повратак комуниката саопшти. Такође се имају обе оцене у Школском Листу штампати.

Архидијецезални Школ. Одбор подноси рекурсе, како учитеља вуковарских Марка Рајковића и Милана Коњовића, тако и црк. општине вуковарске против закључка истога одбора, којим је решено, да се због догодивших се изгреда црквено-школски одбор вуковарски распусти и нови одбори изаберу, а оба поменута учитеља, уз опомену да дужности своје у цркви пропису сходно точно извршују, одсуђени су на губитак једне трећине своје полугодишње плате. Уз то вис. земаљска влада јавља, да је принуђена била због нереда у црквеној општини вуковарској, а нарочито због тога, што иста општина неће да пусти редовне учитеље по наредби својих школских власти у школу, него је обучавање младежи неиспитаној особи предала, — мушку вероисповедну српску школу у Вуковару затворити, приномоћи, коју општина та на издржавање школе вероисведне од града Вуковара прима, ускратити, а уједно заповедити, да сва мушка деца православне вере у Вуковару у комуналну школу ићи имају.

Пошто је све, што се односи на ову ствар, брижљиво прочитано, решено је: да се учитељи Мирко Рајковић и Милан Коњовић имају на места своја вратити и плату за све време примити; призив учитеља Рајковића и Коњовића у толико се уважава, да се они новчане глобе ослободе, али опомена архидијецезалног школ. одбора оставља се у крепости

и налаже им се, да избегавају сваки повод распри. Напротив призив обштине Вуковарске, пун неоснованих и грубих нападања на велезаслуженог г. главног школског референта, с негодовањем се одбија и упућује се архидијецезални одбор, да поменутој обштини негодовање овог Савета Школског изјави. Уједно наређено је, да се замоли в. хрватска славонска земаљска влада, да архидијецез. властима ради успостављења реда у школи вуковарској на руци буде, и да укинуту годишњу припомоћ срб. црквеној обштани вуковарској на издржавање вероисповедних школа у износу од 1200 ф. а. вр., чим се ред успоставио буде, благоохотно повратити и у течај ставити изволи.

Е. Шк. Одбор Бачки достављајући списе тичуће се избора учитеља: Павла Станчковог и Даринке Беришеве у Д. С. Ивану; Димитрија Ђорђевића у Сентомашу, Харитона Ружића у Кулпину, Аркадија Вуковића у Мохољу, Младена Поповића и Катарине Јелчићеве у Ст. Бечеју; Александре Илијевићеве у Станарима, Милана Јовановића у Новом Саду. — На основу тога наређује се, да се свима овима декрети издати имају.

Е. Школ. Одбор Бачки јавља, да је српска вероисповедна обштина у Парагама основала нову женску основну школу и подноси основно писмо на одобрење. Одобрава се.

Е. Школски Одбор Бачки јавља, да је изгубљена сведочба о оспособљењу Анђелије Степићеве учитељице Старо-Паланачке. Наређује се управи учитељске школе Сомборске, да истој учитељици изда дупликат по постојећим прописима.

Исти одбор доставља званични документат Старопаланачке црквене обштине, којом се ова обвезује умировљеном заслужном учитељу Павлу пл. Јулинцу доживотну годишњу мировину од 400 фор. и 40 форинти у име станарине издавати. Са одобрењем узима се на знање и два примерка документа шаљу се натраг.

Е. Шк. Одбор Темишварски подноси решење своје, којим се Коста Торњански учитељ Елемирски на губитак места осуђује, уједно и призив истога учитеља против овог решења. — Пошто није истрага уредно вођена, уништава се решење Е. Ш. Одбора, а наређује, да се има нова истрага водити чрез изасланство епарх. Школ. Одбора, а у истој да не учествују тужитељи поменутог учитеља.

На препоруку Е. Шк. Одбора Темишварског наређује се, да се Јовану Поповићу изабраном учитељу у Башахиду и Северу Веселиновићу учитељу у В. Кикинди декрети издаду.

Е. Школ. Одбор Горњокарловачки предлаже Школском Савету овом, да би добро било списе односеће се на потраживање јавности српској учитељској школи горњокарловачкој, — који су срб. нар. сабору предани, — по ново вис. хрватској земаљској влади поднети, пошто су изгледи, да је иста сада право јавности поменутој учитељској школи подарити наклоњена. Закључено је, да се в. хрв. славонска земаљска влада, са обзиром на достављене јој у своје време услове од овога Савета, поново умоли, да јавност српској учитељској школи горњокарловачкој подарити изволи.

Прочитан је и утврђен просветни прорачун за 1887. годину, по

коме је из српског народног клирикалног фонда на просветне цели годишње 69,009 фор. предиминирано.

Стечај на упражњено место катихете у српској учитељској школи Сомборској — у смислу донешеног закључка под 3. (15) Новембра пр. године има се одмах расписати.

Да би се могао стечај на место професора мађарског језика у српској учитељској школи сомборској расписати, позвана је управа исте школе, да споразумно са наставничким збором поднесе извештај о броју часова наставних за исти предмет, као и о потребној квалификацији кандидата за исто место.

Софроније Попов учитељ у Денти, који је у Панчеву 1875 препарандију свршио и 12 година као учитељ служи, а при том је од в. кр. угар. министарства упућен, да има за две године дана испит учитељски положити; на препоруку епар. школ. одбора вршачког, добија дозволу, да може испит за учитељско оспособљење у учитељској школи Сомборској положити.

На молбу Пантe Јовановића свршеног седмошколца и привр. учитеља комуналне (мађарске) школе у Баваништу дозвољава му се, да може 1. Септембра о. г. испит из првог и другог приправничког разреда у Сомборској учитељској школи приватно положити, а за тим пошто трећи приправнички разред свршио буде, да може у своје време испит за учитељско оспособљење положити.

На образложени предлог г. главног школског референта Дра Ђ. Натошевића закључено је, да се поново објаве свима школским властима и учитељима наредбе Школског Савета од 1879. године о држању местних, срезких, епархијских и општих учитељских скупштина, на који се, — као што искуство показује, — у кругу учитељства нашег по све заборавило

(Свршиће се.)

Како да се подхрањује у деце љубав к истини и којим начином да се навикнуто већ лагање искорени?

Има врло много прилика, које чине, те се у деци истинитост или лажљивост утврђује, или не утврђује. Тако је много тих прилика, да их човек све побројати не може. За то нека ми је дозвољено, да овде само главније од тих прилика напоменем, шта и то довољно буде, да се ствар колко-толко расветли, позна.

Да васпитач узможе ваљано делати, нужно му је пре свега да зна, шта треба и како шта треба да ради. Без способности рад се корисно обављати не може. Није довољно, да васпитач само љуби своје васпитнике, није довољно ни то, да има вољу само, — поред свега тога он ваља и да уме поучавати и да уме на прав пут изваћати.

Деца се лагању уче или из незнања, или из лакомислености васпитача им. Ја не могу замислити васпитача, који би поред истинског познавања неоправданости лагања хотично томе децу привикавао. За то васпитачи ваља да се освесте, да познају право добро и да га умеју раз-

ликовати од зла и да постану вољни делати по свом најбољем убеђењу јер само тако ће моћи делати у прилог правог васпитања.

Ево неколико примера, у којима васпитачи привикавају децу лагању. Дешава се, да васпитач рекне: ако будеш миран, донећу ти то и то; или: ако будеш неваљао, бићеш кажњен. Међу тим, кад дође време, да се дете награди, или казни, по обећању и заслузи, — васпитач не уради ништа. Ми обично велимо за таковог човека, да је недоследан; дете на против налази, да је такав човек — лажљив. И заиста човек, који своја обећања не испуњава, такав је. Ја питам, није ли такав рад васпитача отворено навикавање деце на лагање?

У нас је мана, што јако тежимо за оним, што је у друштву уобичијено, не мислећи, да ли је то, за чим тежимо, основано, или не. „Бити истинит у отменом друштву, значи толико, колико бити суров. Код удварања не употребљују се речи из речника истинитости, но речи конвенцијоналне, које су свакојаке, само не истините. С тим конвенцијоналним неистинитостима се дете, што год може раније, упознаје. Оно се привикава да говори оно, што не мисли; држи се да је највеће неизображење, кад дете своје наклоности, или не наклоности, отворено искаже. Њему се се, тако рећи, у уста међу конвенцијоналне лажи. Какав наравствен расцеп проузрокују у души дететовој такав рад?! — Спрам оца и матере да буде искрено, спрам страних да буде друкче. Тако се деца привикавају још за рана на дволичност и на двосмислен разговор, што је, да боме, противно од карактера.“ *)

Цељ, за којом како појединци, тако и цела друштва теже, јесте истинско добро. Ако је истинитост оправдана и ако је лажљивост порок, као што сви знамо да је, онда је између осталог, цељ појединога у друштву, да присвоји истинитост и да одбаци лажљивост. И кад у друштву има лажљивости, онда је томе узрок назадност његова. И заиста — истински напредак и порок не могу у једно и исто доба бити особине једног и истог ируштва. Недостатак увиђавности и недостатак чврсте воље за делање онога, што је добро и за избегавање онога, што је зло, узрок је свим рђавим приликама у животу човечјем. Доследно томе: васпитајмо децу свестрано, па ћемо тим и подхрањивати љубав истини и искорењивати лажљивост.

Морално се васпитање без ваљана примера не да замислити. Не може бити веће глупости, но тражити од деце да се владају добро, а не дати им на то примера. Истина, пример најбоље дејствује, кад је васпитач кроз и кроз на свом месту, ваљан; „прави васпитач зна из сопственог унутрашњег искуства по себи самом и по другима, да човек више може учинити оним, што је, но оним, што зна“,**) али тиме се још не каже, да онај, који има љубави према васпитном раду и дечијем напретку, да онај, који је и срцем и душом одан свом позиву и да онај, који са вољом и издржљивошћу дела по својим најбољим убеђенима, не може примером својим ваљано васпитати. За то учитељ ваља да је добар при-

*) Dr. G. A. Riecke: Buch für Mütter, 171.

**) Dr. F. A. W. Diesterweg: Wegweiser ect. I p. 9.

мер не само у школи, пред децом, пред друштвом, но и онда кад је — сам, кад га нико не види. Онај човек може примером највише учинити, који је у в е к једнак. (Свршиће се.)

СРПСКОМУ НАРОДНОМУ УЧИТЕЉСТВУ.

Господо и браћо! Ми народни учитељи у тројединој краљевини одлучисмо, да си у нашем бијелом Загребу сградимо свој посебни дом. У том дому бит ће смјештене писарне наших учитељских друштава (задруге, педаг. сбора, савеза), средишња педагошка књижница, педагошки музеј, дворана за скупштине и више уређених соба, гђе ће учитељи, који су уплатили барем 10 фор., дошавши у Загреб, размјерно бесплатно одсједати моћи.

Да се та замисао што достојније изведе, то је савез хрват. учитељских друштава изходио дозволу у кр. финанцијалнога министарства, да приредити може стварну лутрију од 100,000 срећака по 30 новчића. Повољан успјех те лутрије допринет ће пуно, да се та градња што лепшом изведе. И чим она љепшом буде, тим ће то дичније бити не само по народно учитељство хрватско, него уједно и српско, на колико тај дом буде плодом наше заједничке свијести, нашега међусобнога споразумка и братства. А без тога и не може шта повећега за свој напредак извести нити хрватско, а и нити српско народно учитељство ради премалена броја и једних и других. Ми смо дакле управо и упућени, да се једни и други подпомажемо. Српско је народно учитељство тој братској љубави и у подпуној мјери до сада задовољавало. Наше обће скупштине, наша задруга, наш педагошки сбор пружају нам тому довољно доказа. Паче ми имамо у Сријему, Славонији и Хрватској лијеп број српских народних учитеља, који су знатније принеске и за хрват. учитељски дом записали, па већ и допринијели.

Та дакле наша већ доказана заједничка свијест па и потреба, да се подпомажемо, данас Ви нас, сутра ми Вас, одобрава подписани средишњи одбор „Савеза хрв. учитељских друштава,“ те овим умољава свеукупно овострано српско учитељство, нека би му на руку ишло у разпачавању срећака речене лутрије. Он ће наиме појединој господи учитељима доставити становити број тих срећака; а они се моле, нека би настојали, да их у свом кругу разпродаду, те дотични износак у своје вријеме средишњему одбору доставе.

Овај се одбор поуздано нада, да се српско народно учитељство неће оглушити овој братској молби хрватског народног учитељства. Он је увјерен, да је и једно и друго учитељство осиједочено, да без међусобне помоћи ништа знаменита извести не можемо за напредак својега сталиша, па да ће зато и рада српско учитељство у помоћ прискочити хрватскому учитељству, које ће и њему опет вазда приправно бити, да му љубав љубављу узврати. Јест, ми желимо, да хрватски учитељски дом не буде само храм свијести хрватскога учитељства, него уједно и храм братинске љубави између учитељства хрватског и српског, па и основни камен за даљни заједнички рад на пољу нашег народног узгоја и наше народне

образованости! Дá, ми желимо, да се у том храму свој у својем подједнако осјећао буде и хрватски и српски учитељ! У то име братски поздрав!

У Загребу, концем Априла 1887.

Средишњи одбор „Савеза хрв. учит. дружтава.“

Председник: *Иван Филиповић*, школ. оадзорник.

Тајник: *Ђуро Кутен*, учитељ више дјев. школе.

ПИСМО ВЛАДИКЕ НИКАНОРА ГРУЈИЋА.*)

„Славном Општеству православне српске цркве у Суботици.

Примио сам послане ми поштеним писмом вашим од 6. Јулија о. г. три фотографије надгробне капеле, коју је славно обштество подигло добротворима својима и народнима Јоану и Терезији Остојић и три књижице „Ктитори и приложници православне српске цркве суботичке од најстаријега времена до данас,“ и два примјерка од фотографије те и књижице послао сам манастирима Дијецезе моје Лепавини и Ораовици, а трећи примјерак у дивот повезу задржао сам за се, на чему се захваљујем благочестивом обштеству од срца, јер ми је годило срцу видећи живу, дјелима добрима засвједочену љубав обштинара тамошњих према цркви својој обштини и народу, у животу и у смрти тако, да им смрт не прекида живота и спомена у цркви својој у обштини и у народу, а видећи уједно и да жива обштина знаде одавати достојну част и признање добротворима својима, што даје опет јамства, да неће пресанути у обштини тој врело љубави живе, која ће занављати увјек новим животом обштину тамошњу, а преко ње дјеловати добротворно и на остали православни српски народ наш.

У осталом одавајући благочестиво обштество покрову Свевишњега, јесам с љубави и благоволењем и поштивањем.

Багочестивога обштества благожелателњејши

У Пакрацу 19. Јулија 1883.

Ніканоръ с. р., епископ пакрачки.“

ДОПИС.

У Срп. Св. Петру 2. Маја 1887.

Аксентије Лацић преминуо је овде 22. Априла о. г. у 78. години преком смрћу од капље. Покојник је био одушевљен Србин и велики родољуб. Био је поштован и омиљен код народа, па је већ 1847.

*) Суботичка црквена обштина србска дала је 1883. године штампати у једној књизи све ктиторе своје цркве од најстаријих времена, и ове књижице разаслала је по народу о Петрову исте године, када се осветила црквица над гробом народних добротвора Јована и Терезије Остојића. Више примерака од тих књига дала је речена обштина лепо увезати и уз свој допис послала свима православним епископима за њих и за манастире. Уз сваку књижицу придодата је била и фотографија надгробне капеле Остојићеве. На овоме дару захвалио се сад већ блажено упокојени митроносни песник Никанор обштини Суботичкој овим пуним узвишеног духа и родољубивих мисли писмом, које по доброти врстног учитеља суботичког г. Ђ. Гојковића читатељима Школског Листа саобштавамо. У.

године за општинског кнеза изабран. Затим је 1855. 1856. и 1857. године у оно доба био опет за општинског кнеза биран. Од како је кр. рескрипт у нас Срба у живот ступио, од то доба до данас увек је председниковао. Тако исто стекао је поверења и од изборника вел. сент. миклошког протопопијата, јер је изабрат био за члана конзисторије темишварске, и све је до смрти то чланство вршио. А што је најглавније, овековечио је у овом месту име своје тиме, што је још 1858. године завештао готовину од 2864 ф. на мест. верозаконски срп. школски фонд. И од оно доба до данас плаћа се један вероисповедни српски учитељ из интереса овога фонда. Сарањен је уз саучешће целога овдашњег становништва. При опелу говорио је: г. Михаил Путник врло уважени свештеник опроштајну беседу, а за тим је надгробно слово говорио г. Сима Монашевић учитељ. Слава меценату овдашње школе Аксентију Лацићу. С. М.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

О држању учитељских зборова. Високи срб. нар. Школски Савет у последњој седници својој (види озго) донео је наредбу, да се преко епархијских школских власти поново објавити има наредба истога Савета, као највише наше вероисповедне школске власти, од године 1879. којом се одређује, како се имају држати местни, срезки, епархијски и општи учитељски зборови и скупштине учитеља српских вероисповедних школа. Надамо се, да ће моћи Школски Лист у идућем свом броју ову наредбу донети, по којој се има управљати учитељство српских вероисповедних школа при сазивању и држању својих зборова и скупштина, ако је радо, до избегне сваку незаконитост и неприлику, и да оправдане своје жеље постигне.

Хрватски учитељски дом у Загребу. Хрватско учитељство озбиљно је прионуло око градње учитељскога дома у Загребу. На ту цел скупљена је већ доста велика свота новаца и прилози се шаљу са свију страна. Државна власт одобрила је на ту цел и лутрију, која ће се 6. Сент. о. г. у Загребу обавити. Главни згодитци су 500, 400, 300, 200 и 100 фор. а биће свега 2000 згодитака. У данашњем броју саобштавамо братински позив хрватског учитељског савеза „Српском учитељству“ ради учествовања у прилагању на хрватски учитељски дом и ради распродавања срећака по српским крајевима. Од своје стране топло препоручујемо учитељству нашем, да се за ову ствар једнокрвне и једноплемене браће наше учитеља у Троједној краљевини заузме, и да је као своју собствену својски подноманже.

Врховни надзор школа у Хрватској и Славонији. У Хрватској и Славонији законом од 13. Фебруара о. г. уређен је врховни надзор средњих и народних школа овако. Постављају се 4 врховна надзорника, и то: два за средње, а два за народне (пучке) школе. За врховне надзорнике поставити се имају мужеви, који су у служби јавне наставе засведочили особиту вршноћу за ову службу знанственим или педагогичко дидактичким деловањем својим. Ове надзорнике на предлог бановв именује Његово Величанство краљ. Земаљски школски надзорници за средње школе уврштују

се у шести надневни разред с платом од 2400 фор. уз 350 фор. станарине; врховни надзорници земаљски за народне школе увршћују се у седми надневни разред с платом 1600 ф. уз 300 фор. станарине. Првима припада за време путовања званичном подвозарина и дневница од 6 фор. а другима од 4 фор.

Именовања. Марија Барићева привр. учитељица у Смиљану потврђена је за праву учитељицу у истом месту.

Теодор Панић досадашњи привр. учитељ у Купинову именован је правим учитељем у истом месту.

Госпођица Јулијана Вујина свршена отлична приправница сомборска и испитана учитељица, која је досада дужности васпитатељице и приватне учитељице у Уздину одправљала, постављена је за учитељицу у Мирићеву, близо Београда у краљевини Србији.

Избор учитељице. У Старој Паланци у Бачкој 16. Априла ове год. изабрана је за учитељицу српске вероисповедне школе госпођица Лепосава Јовановићева свршена приправница и досадашња заменица упражњеног учитељског места, родом из Новога Сада.

Премештени учитељи. Г. Јован Зечевић учитељ у Добоју и вредни сарадник Школскога Листа и супруга његова госпођа Сара Зечевића премештени су: први за учитеља, а други за учитељицу народне основне школе у Горажду у Босни.

НЕКРОЛОГ.

Добрен Михајловић парох мухачки преселио се у вечност 12. Априла о. г. у Мухачу у 65-ој години живота свог. Покојник је један од оних старих бараљских свештеника, који су се у Сомборској учитељској школи за учитеље спремали, а после у чин свештенички ступали без редовног слушања богословских наука, као што је то у будимској епархији до 1853. године могло бити. — Добрен Михајловић је рођен у Змајши (Мајшу); свршио је шести гимназијски разред у Суботици, затим 1843. године учитељску школу у Сомбору, и поставши учитељем наскоро ступи у чин свештенички, у ком је скоро 40 година Богу и народу свом вредно послужио.

Стеван С. Поповић ревностни учитељ српскога језика, повестнице и земљописа на православном богословском заводу у Рељеву преминуо је од сушице на Ђурђев дан ове године у 31-ој живота свог години. Покојник је рођен у Корјеници у Хрватској крајини; свршио је гимназијске науке у Сењу као први ђак, а филозофски факултет у Загребу и у Бечу. Спремивши се за професуру одправљао је три године дужности учитеља на гимназији у Госпићу, а исто толико година на реалци у Митровици. Пре три године именован буде за учитеља у Богословији на Рељеву, где је уз неусипни труд и рад на пољу наставе приватно учио Богословске науке и прошле јесени положио је испит у Сремски Карловци из трећега, а ове је године хтео полагати испит из четвртога богословског течаја са жељом, да се посвети монашком чину.

Вељко Гавриловић приправник II. разреда родом из Томашеваца после дужег боловања од сушице преселио се у вечност у своме завичају 12. Априла о. г. и следећега дана је уз велико саучешће у Томашевцу сахрањен. Надгробно слово говорио му је присни пријатељ његов г. Стеван Николић. Покојни Вељко свршио је IV. гимназијски разред у Карловцима, где је као отличан певац црквени био дика гимназијског хора појачког Саборне цркве. У Сомборској учитељској школи отликовао се како својим примерним владањем, тако и врло добрим успехом у наукама, а са особитом љубави учио је он науку христијанску, црквено славенски језик, педагогијске науке и црквено појање, у којима се предметима као најбољи између најбољих отликовао и народну стипендију од 80 фор. уживао. Прошлих ферија од назеба се разболи и болест му наскоро постане неизлечима. У Фебруару по сав ту лекарском радњи домаће неге мораде отићи кући својој у Томашевац, где му је смрт млађаном животу земаљском крај учинила. Бог му дао души спасеније!!

Гедеон Леовић гласовити адвокат и родољубиви Србин, умро је у Сомбору 27. Априла у 63 ој години живота свог. Покојник је године 1849. као паредни капетан сомборских добровољаца војевао на Вилову и у другим местима у Шајкашкој и отликован је за храброст своју ратном медаљом. Био је врстан родољуб и велики ревнитељ српског народног позоришта.

РАЗНО.

Црквене светковине у Сомбору. За време ускршњега поста и страстне седмице о. г. на свима преждеосвештеним службама као и на Василијевим службама на велики четвртак и на велику суботу у св. Ђурђевској цркви појао је мешовити хор приправнички у красној хармонији. Ученице више девојачке школе појале су неколико пута: „Благословлю Га“, и „Возсія благодать твоя,“ а на велики четвртак оне су умилно појале: „Вечери твоеи“ и „Странствія владычня“ На велики петак при износу плаштанице појао је први пут мешовити хор приправнички у дивној хармонији: „Тебе одѣющагося свѣтомъ“ по Главачевој композицији на духовно сазиданье верних. Тога дана проповед је држао најпречастнији госп. протопресвитер Љ. Купусаревић. — Први дан Ускрса на свечаној служби, коју је најпреч. г. прота Љ. Купусаревић саборно служио, и проповед држао; појао је врло лепо хор грађанског певачког друштва. Црква је била дубком пуна, и било је на служби отмених гостију са стране: из Суботице, Темишвара, Будимпеште, Вршца и Београда. На вечерњу тога дана појао је мушки приправнички хор. Други дан Ускрса држи се овде свечана служба у успенској цркви на гробљу, где су у присуству многобројног простог народа појали опет приправници. Трећи дан Ускрса појао је приправнички хармонични хор на служби у св. предтечевој цркви Сомборској.

Светле недеље сваки дан на вечерњу, јутрењу и литургији у обе парохијалне цркве сомборске појали су лепо приправници.

На Ђурђев дан славила је светоЂурђевска црква. Службу Божију у препуњеној народом цркви служио је преч. г. протопресвитер са свештен-

ством изговоривши и овом приликом поучну беседу, а мушки хор приправнички појао је. После службе Божије ишли смо с литијом око цркве. На Марков дан ишли смо на жита, а у Недељу 26. Априла држан је годишњи парастос покојном Марку Бикару добротвору школске дечице овдашње.

Из Сентандрије пишу нам с концем Априла ово: „Прошасте светле празнике провели смо у славу Божију. На Лазареву Суботу носили смо врбицу и била је велика литија, која је од беловодског потока пошла и идући кроз град и преко пијаце ушла у епископски двор, где смо сви, мало и велико — нас око 200 душа — појући „Обштеје воскресеније" пролазили кроз дворане епископске резиденције и редом целивали св. десницу сединама украшеног преосвештеног владике нашег Арсенија Стојковића. Ученице су пред њега цвеће просипале, и он нас је све као своју децу благосиљао. На Ускрс служио је у саборној цркви наш осамдесеттриљетни владика Арсеније свечану службу Божију на велику духовну радост и сазидање овдашњег православног народа србског."

НОВЕ КЊИГЕ

„*Краљевско српско народно позориште.*" Преглед за годину 1886. (Издала управа). У Београду штампано у кр. срп. државној штампарији 1887.

„*Стеван Немања* и његово доба. Београд (у истој штампарији) 1887.

„*Шематизам православне епархије Далматинске за годину 1887.*, изишао је у Задру, у печатњи И. Водицке. 1887.

„*Шематизам православне* епархије Бококоторске, Дубровачке и Спичанске за годину 1887.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Православна србска црквена обштина у Гламочу у Босни тражи ваљана учитеља, који је србску учитељску школу изучио, примерно се влада и добро зна црквено наше појање. Плата је 400 форинти уз стан и огрев, а у изгледу је кроз кратко време и могућност повишице, ако би учитељ у сваком обзиру на свом месту био и задатку свом подпуно добро одговарао. Проситељи нека се што скорије писмено и са сведочанствима обрате на г. Петра Борића србско народног учитеља у Лијевну.

— Тражи се учитељ у Бочару. Плата је 380 фор. за перовођство $^3/_4$ ланца земље, притом слободан стан с баштом и сламом за огрев. Учитељ је обвезан у цркви појати и уз осталне учитељске дужности школску децу и црквеном појању брижљиво учити. Рок пријаве Спасов дан. Првенство имају, који се лично пријаве. Молбенице у плаћеном писму шаљу се Гаври Петрићу председнику србске црквене обштине у Бочару.

☞ Умољавамо сву господу учитеље, да код дотичних обштина својски пораде: да нам се предплата за Школски Лист, што се школама шаље, што скорије одправи; јер ће се само тако лист овај уредно издавати моћи.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 6. **У Сомбору, 10. Јуниа 1887.** **Год. XIX.**

УРЕДБА

вис. срб. нар. Школског Савета о одбрђавању учитељских конференција под бројем 30. од 1879.

(Поново објављена у Априлу 1887.)

Конференције учитељске за то се држе, да се заједнице светују, договоре и предлоге или одлуке донесу, како да се унапреди васпитање и наука деце и поправи стање народних школа и учитеља у сваком погледу.

Ове су конференције (зборови) или местне, или среске, или епархијске, или опште, како их или држе учитељи из једног места, или сви учитељи из једног школског среза, или учитељи једне епархије, или сви учитељи скупа.

1. Месни учитељски збор.

У сваком месту, где има четир или више срп. правосл. учитеља (§. 88. од уредбе школске) и учитељица, чине местни учитељски збор. Ту је председник местни управитељ школе, или његов заменик, којег учитељи између себе или другог већином гласова изберу.

Местни учитељски збор држи своје састанке сваког месеца, а по потреби и чешће, кад год председник чланове уредно сазове, а дужан је сазвати, кад год близу половина чланова то жели.

Само редовни учитељи су и редовни чланови збора учитељског с гласом, а помоћници, привремени учитељи имају само саветујућег гласа

Редовни чланови дужни су неизоставно доћи у седницу, друкчије плаћају новчану казну, коју епарх школ. одбор нареди и у корист, коју овај нареди н. пр. у корист местне учитељске библиотеке. Само болест извињује и мора се напред председнику јавити, које овај у седници објави.

Желити је, да присутни буду и свештеници, школски старатељи, дечији родитељи и други пријатељи школе и имају се позвати, кад год би договора било о питањима, што се тичу и њих.

О радњи збора воде се уредни записници.

Пре разласка одређује се, у колико је можно, време за идућу конференцију, да се зна и спреми, ко хоће.

2. Срески учитељски збор.

Сви учитељи и учитељице једног школског среза чине срески учитељски збор. (§ 89. школске уредбе)

Срески учитељски збор држи своје састанке или у главном месту својег среза, или где има така школа, која може служити за углед, или где се договоре.

Срески учитељски збор састаје се сваке године двапут, на крају зимњег и на крају летњег школског течаја, а по потреби и више пута кад $^1/_3$ чланова то иште.

На ове састанке дужни су доћи сви учитељи и учитељице, друкче плаћају новчану глобу, коју епарх. школ. одбор одреди н. пр. у корист епархијске учитељске библиотеке. Извињују се само случајеви болести по услову, као што је код месног збора наведено.

Седнице су ове јавне и може присутан бити сваки члан црквене општине и желити је, да и на ове договоре дођу и свештеници и да учествују саветом особито у питањима тичући се месног надзора школе и тичући се цркве.

Учитељима дају њихове општине gratis подвоз и по 1 фр. 50 н. дневнице из школске или из црквене касе.

Председник у свим среским конференцијама је дотични школски референат или његов заменик, којег учитељи већином гласова изаберу.

И овде се пре разласка одреди дан и место и време за идућу конференцију и за писмене израде одреде се судије, којима се морају ове најмање 14 дана пре идућег састанка доставити, да бих их могли тачно прегледати и своје мнење и примедбе поднети. На конференцији се писмена израда заједно с пресудом критичачевом прочита и онда се о томе води дебата.

О свакој конференцији води се записник, који се има у верном препису послати епарх. школ. одбору.

Срески учитељски зборови могу само преко својег епархијског збора подносити предлоге школском савету и то преко еп. школског одбора.

Подробни пословник имају да начине зборови сами и да га поднесу епарх. школ. одбору на одобрење.

3. Епархијски учитељски зборови.

Сви учитељи и учитељице једне епархије чине епарх. учитељски збор (§. 90. уредбе.).

Епархијске учитељске зборове сазива епар. школска власт. На ове скупове не морају долазити сви чланови учитељи ни учитељице, већ само они, које срески зборови изберу за ово, или у случају болести ових њихови заменици, које срески зборови изберу.

Ако који од ових одборника не дође, плаћа новчану глобу, коју епарх. школ. власт нареди н. пр. у корист епархијске учитељске библиотеке.

Конференције ове држе се по потреби једаред у години и то о великом распусту, или испред епархијске народне скупштине, или кад епарх. школ. власт нареди у месту, где је ова.

У епархијском збору председава епарх. школски референт или његов заменик, којег епарх. учитељски збор већином гласова изабере

Пре рада држи се предконференција, где се углави ред рада и у главноме све сврши, да нема у скупу много дебате. Ни један предмет не може у конференцији претресен бити, ако није пре био у предконференцији.

И о овом раду води се записник, који се пре разлаза прочита и веран преписе достави епарх. школској власти ради знања и потребних даљих наређења.

Свака епархија даје у изводу извештај о радњи својих среских и епархијских конференција школском савету.

Желити је, да и среске и епархијске конференције одмах заведу учитељске среске и епарх. библиотеке из учитељских прилога и других приномоћи, а које ће се књиге куповати и листови држати, одређиваће дотични зборови.

Исто тако је желити, да се приликом том удесе изложбе од учевних опрема и од учевних радова као и практична предавања из школских предмета и ако је у месту или школе за углед или гимнастичког или певачког друштва, или угледних вртова, воћњака, свиларе, или других радионица, особито у домаћој индустрији, да их сви чланови збора учитељског прегледе.

4. Општи учитељски збор

Држаће се кад нар. црк. школски савет нађе да је потребно, он ће га сазвати и одредиће место и дан и све, што је нужно за општу учитељску конференцију.

НЕКОЛИКЕ БЕЛЕШКЕ ЗА ИСТОРИЈУ ПЕДАГОГИЈЕ У СРБА.

Од Владимира Красића.

(Свршетак.)

II.

Адам Драгосављевић.

Адам Драгосављевић, родио се у селу Бремену, у Бараньској жупанији, 18. Фебруара 1800. (У М. Ђ. Милићевића „Историји педагогије“ погрешно стоји на страни 560, да се Драгосављевић родио 1830 Ја сам 1879. дао исписати из протокола „Крещаемыхъ“ у Бремену дан и годину његова рођења). Оцу му беше име Симеун, матери Јевросима Био је учитељ у Шиклушу, Мохачу и Вуковару Знао је врло добро грчки и латински. Највише се бавио филологијом Од њега имамо „Превод псалтира као прва проба на српском језику.“ У Бечу 1833. — Најзнатнија су му дела: „Немачка граматика за децу и за свакога, који је рад немачки језик из књига да научи“ (Прво издање изашло 1833, а друго 1851. у Пешти у типографији Василија Козме), и „Постанакъ славенски слова или писменость каква є и каква треба да є у српском језику,“ печетано у Београду 1840. Осим тога писао је више помањих састава у „Летопису Матице Српске“ и у „Бачкој Вили.“ Умрьо је у Опатовцу (у Срему) 16 Јулија 1862.

III.

Лука Милованов Георгијевић

Лука Милованов Георгијевић, српски учитељ у Будиму. Родио се у Босни, у нахији Сребрничкој, која се зове Осат. У Винковцима је учио српски и немачки и изучио шест латинских школа. После је у Сегедину свршио филозофију, а у Пешти права мађарска и постао јурат. Године 1810 написао је дело о „Сличноречности“, које је издао 1833. Вук Ст. Караџић с насловом: „Луке Милапова опит наставленја к српској сличноречности и слогомерју или просодии. По новом правописања начину сматрајући на повод к новој весма пуждној српској писменици или језиконауку списат 1810. А издао га Вук Стеф. Караџић У Бечу 1833.“ — По жељи владике Дионисија Поповића преводио је он на српски нека дела с латинскога језика. Умрьо је у Будиму 1820. године; а било му је око 80 година, када је умрьо.

О ВАЖНОСТИ МОРАЛНОГ ВАСПИТАЊА.

(Продужење.)

За рана треба децу раду, реду и вредноћи привикавати. Учити их ваља, да је мудро и право, да сваки свој дар, своје снаге и време на добро употребљује и да би неправо било, да се дају од других људи служити и помоћи у ономе, што сами извршити могу. Доказивати ваља деци у свакој прилици, да су сви људи један с другим скопчани, да један другог потребују и зато је нужно за општи напредак удружено радити. Децу треба учити, да рад човеку послове олакшава, да углед и поверење код других задобија и да се на последку стална вредноћа богато награђује. Даље, да је радиност особено средство, које човека од греха и несносног дугог времена чува; да је велико задовољство вредногa, када на свој сретно свршени посао и при томе надјачање тешкоће погледи и види, да је тим корист себи и другима указао. Та поучења треба деци дубоко у срце усадити и њима у томе добрим примером предходити. Децу треба придржавати, да сваки посао у згодно време предузму и све, што радити имају — колико њине године и снаге допуштају — да правом тачношћу извршују; тим ће њима љубав реду и вредноћа у природу ући. Онда не ће у будуће своје послове као тежак терет сматрати, не ће за сваком забавом трчати, а тим ћемо децу много сигурније од недостатака и нужде сачувати и много користнијима члановима друштва учинити, него када јој при противним наклоностима ма какво велико богатство оставимо.

Децу треба највећом пажњом смирености и пристојности учити. Не треба децу похваљивати онде, где нису заслужила и не треба дозволити, да јој други појмове о њином лепом тјелесном саставу, или о њином високом пореклу, или о њином богатсву разјашњавају. Децу треба учити, да све оне, који њу због тога уздижу и похваљују, за ниске ласкавце, незналице и себичне људе сматрају, који са свим другчије мисле, него што говоре, или при томе какав особени добит траже. Показати јој треба, да та спољашња отличија мало праве вредности имају, да се лако изгубити дају, да она човека добром и опште користном раду обвезују, а да га презрења достојним чине, када он то или злоупотребљује, или је још мање добродјетељан него други, који толико средства и нагона томе немају. Не треба презирати добродјетелне, ма они сиромашни и оскудни

били, него их частвовати. Треба деци пред очи изнети, да су незналице сами по себи слаби људи и да често са висине, на коју су се попели, доле падају. Децу треба учити, да је несавршена и незнатна човечија мудрост и добродјетељ и да оне од поучења, изображења и спољашних околности зависе. Показати јој, да су у томе од многих других далеко надмашена, који — може бити — мање помоћних средства имају и да се још морају много трудити, да онако мудра и добра постану, као што би могла и требала. — Особено треба је онда у смирености нечбати, када се увређена осећају, или када јој се част и поштовање неуказује, као што су она очекивала. Ту треба децу опоменути на њине погрешке и слабости, на оскудицу њиних заслуга и на несмотреност, којом она говоре и раде. Треба јој појмљиво учинити, да се лако даје без рђаве намере или непријатељства, из несмотрености нешто рећи и учинити, што се другима не допада, или што се рђаво тумачити може. Треба се особено чувати незнатним распрама велику важност дати, које пажњу заслужују, јер се тим част у опасност ставља. Децу треба упражњавати при свакој прилици у помирљивости и великодушију. У место да би јој говорили: ово не морате ви трпити, оно немојте без казни оставити, ви не морате више него други радити и можете зло злим вратити, — треба јој рећи: да се на таке маленкости не треба обзирати, оне нису вредне пажње, да нас узнемирују, радујте се, ако сте мудрији и бољи од других и сажаљевајте оне мање мудре и горе, — али их не треба презирати. Не треба дозволити деци, да у распри међу собом или са другима живе Показати јој треба, да је то непријатно стање и да задовољство краде. Децу треба опет заједно довести, ако су се раздвојила и представити јој, да је незнатан узрок њине распре, да су и она само лако увођити могла, да су ствар боље испитала, а не одмах у жестину дошла. Забранити јој треба сваку освету и поучити је — чим она поњати узмогу — да осећај кривице и слабости освету, а убеђење невиности и јачине великодушије показује.

Треба код деце љубав и наклоност спрам свију људи пробудити. Учити је, да људе као људе, т. ј. свестне створове сматрају. Дубоко јој треба улити природну једнакост свију људи, да се не би она од блеска, узвишења и богатства заслепити дала, те гордељива и бездушна постала Не треба јој дозволити о простим и незнатним људима зло говорити, а ако би

то чинила, то јој треба показати, да те особе, које она простим и незнатним зову, много више заслуге од ње имају и да је још са свим несигурно, да л' ће она сама, или чрез своје рђаво понашање, или чрез своју случајну несрећу у ту исту ниску класу људи пасти и принуђена бити код оних сажаљења и помоћи тражити, које сад без икаквог узрока презиру. Децу треба у том погледу чувати са њиним понашањем и спрам млађих. Не треба дозволити да деца њима са презрењем, са упорством или на заповедајући начин на сусрет иду и да се као строги и самовољни господари понашају, јер деца се морају слушању, а не заповедању да уче. На против треба јој вредност послуге, коју млађи њиним слабостима и неискуству указују, пред очи ставити и када би се она у нашем присуству што неумесно заповедати усудила, то се не сме дозволити извршити. Треба учити, да карактер и владање човечију праву вредност опредљују, а не хаљине и блесак; да се више на рад, него на знање гледи; да страст човека осуђује, а не забуна; да сваки мора својој савести следовати, па ма то и непријатно било; да пред Богом нема разлике у особи, него да су му они људи најмилији, који се њега боје и право раде. (Свршиће се.)

НАШЕ УЧИТЕЉИЦЕ.

— За награду. —

(Продужење.)

Да ли треба да овде говорим о позиву школином? Да ли је нужно, да навађам све оно, што се од школе тражи? Да ли да спомињем све оно потанко, што се од ње ишчекује? — — Ово би ме врло далеко одвело од теме, а уверен сам, да то и саме учитељице знају.

Ја ћу само да се дотакнем васпитања, које је школи један од најсветијих циљева. Али ово васпитање не сме бити ни једним потезом застрањено, оно мора бити чисто као сунце, мора имати одређен правац свој. Само најчистије врлине морају бити средства, којима ће се дечија душа и ерце да оплемењују.

Нека дакле учитељица психолошки проучи људско срце и душу. Нека их расцепка на најситније делиће, па нека све рђаве склоности и страсти, заблуде и пороке одстрани из њих. И кад их је онако прекалила, онда нека скупи све врлине у једно, па ће јој то бити велики помагач приликом васпитања. Све оно прво нека гледи, да из деце искорени, а за ово друго,

т. ј. врлине, нека јој буде вечито старање, да што већма омили деци, како ће се то унити им у срце и душу.

Од порока и заблуда да споменем: лаж, гордост, охолост, завист, злобу, мржњу, надувеност, јогунство, тврдокорност, а има још и многих других.

Ови наведени лоши друзи дечијих срдаца и душа нека буду учитељици вечити предмет нападања. И најмању прилику не сме она пропустити, а да их се само гнушањем не дотакне.

А кад бих сад хтео, да наведем и све врлине, које учитељица треба при васпитању на уму да има — онда морам свакако почети двема најважнијима. Можда сам тиме, што рекох најважнијима, дошао с психологијом у опреку, јер врлине су све подједнако важне, али ја ипак схваћам ове две, бар за наш народ, као најважније; *а то су побожност и љубав према народу.*

Где су ове две врлине, ту је одмах чиста душа и срце. Јер прва показује непокварености душе, а друга непокварености срца. За то треба да сав школски живот почива на њима. Дух овај треба да целу школску наставу провејава.

Нека учитељица сваком приликом утврђује и шири међу децом врлине ове. Нека их учи љубави к Богу и народу. Нека им износи пред очи светла дела богобојажљивости и родољубља из црквене и народне повеснице. А има таких лепих црта и у народним песмама нашим. Све ово може силно да утиче на дечије срце и душу. Пример више вреди него све речи без њега. И за то учитељица мора све старање своје уложити, а да што више таких примера нађе. И историја светска и књига живота мора бити увек пред њом отворена. Па онда ће имати неисцрпљиве грађе за рад свој.

Уз ово треба да учитељица даје деци и упутства, како би она сама самосвојно могла познати прошлост нашег народа. Овим познавањем деца би уједно упознала и највећег душмана нашег, који је вековима уз нас; — увидила би, да је душман тај неслога српска. Па кад би добро познала, да је она крвни непријатељ наш — биле би оне, позније као жене и матере, апостоли и проповедници слоге, коју би оне, с материнским млеком већ, задахнуле у одајчад српску. Ми одавно тражимо начина, да дођемо до слоге, па шат би се овим начином можда то постигло.

Да ову тежњу за познавањем прошлости народне учитељице међу децом створи — има један начин, а тај је, да им омили

читање, дакле, да им улије љубав к томе Ова би љубав увела децу у почетак врела, где је источник живота српског народа, водила би их даље кроз сву прошлост нашу па све до данашњих дана. Па треба ли да рећам, шта би постигла деца тиме? Да ли да рећам све оно, што би деца искусила у том проучавању кратког низа наше среће и дугог низа наших јада? - Не! Морао бих тада исписати сав живот наш од почетка до садашњости . . . неколико капи задовољства и славе у толиким силним вртлозима Србинове несреће и мученишгва тешког . . . А и без овога исписивања — учитељице ће и саме појмити, да јесте важна прошлост наша за проучавање. Појмиће, па ће свакако се трудити, да у деци подстакну вољу на то.

Ал и иначе је љубав к читању нарочито по наш народ веома важна. Ја, субјективним својим мишљењем, увек би је ставио међу оне потребе нашега народа, на којима се утемељује сав спас његов. Љубав к читању пружила би узвишене забаве нашем народу, те би се онда искорењило у њему пијанство и друге страсти, које служе само на пропаст његову. Кад би се ова љубав за читање одомаћила у нашем народу, онда он не би тражио, да споменутим страстима крати време, већ би му она била забавила у слободном времену и доколици. Уз то би ова љубав и најкраспије врлине ширила у народу. А кад би у народу било више врлина и напредак би пре дошао. Дакле ова љубав би користила нам и врлинама и напретком. Ја сваћам, да је дружење с ваљаном књигом увек само дружење с добрим, леним, племенитим и узвишеним — какво друговање само срцу пуном врлина годи и даје насладе. Дакле, при тој љубави к читању одредити за увек и правац, да само добра дела буду вечита жудња дотичним — то нека буде учитељици увек пред очима.

По књигама, које читач чита, може се познати и душа његова. Човек добре и племените душе свагда ће само добре књиге тражити, дочим ће човек покварена срца само с књижевног сметишта узимати дела гаднога садржаја, који одговара покварености његовој.

За то и поново велим, да учитељица добро пази на правац читања, ако већ предузме себи, да га ученицама својим омили. При оваком правцу срца дечија би и позније увек била снажна, да одбаце од себе сваки нападај гадних страсти и похота. Па овај правац би управљао и целим животом њиховим.

Но љубављу овом користила би се и наша књижевност. Њен, сад још слаби лет, далеко већма би ојачао, кад би се она могла да у целом народу рашири, где нарочито од наших Српкиња, а опет нарочито од простих — врло мало вајде има. Онда зацело не би морали они листови, који се за наше женскиње покрећу, да на првом кораку пропадну. Права љубав к читању тражила би и дела побожне садржине, те тако би се уз познавање наше прошлости и побожност, а с њоме и друге врлине у нашем народу шириле.

Још би се дало врло много користи набројати, које би се постигле том љубављу к читању, ал биће доста и ове, што сам до сад навео.

Ја сам морао и коју више да проговорим о њој, а то за то, што би она била врло добар начин, да се побожност и родољубље што сталније међу децом укорени. А ове две врлине које су сваким даном у народу нашем — на жалост — све ређе, те две врлине су круна свима осталим врлинама.

Но да пођем даље: шта би још учитељице могле да постигну с васпитањем у школи?

Споменуо сам већ две врлине: побожност и љубав према народу, а за овима се ниже још дуги низ такође лепих врлина.

Учитељица би требала да учи и да привикава децу још: поштовању старијих, истини, правди, мирољубивости, скромности, стиду, чистоћи, вредноћи, реду, пристојности — што су све лепше од најлепших врлина. Ове врлине су само оно право средство, којима се може да облагороди и оплемењује срце и душа дечја. Па кад се у њих усеје овако семе, како ли ће диван бити плод његов, који ће се видети у делима потоњих жена, матери и Српкиња.

Но још има нешто, чему учитељица такође треба да велику пажњу поклони. А то је штедња и умешност у домазлуку, што већим делом нашим Српкињама не достаје. Истина, да је на ову дужност више позван дом родитељски, али свакако опет припада овде школи, да она у томе темељ удари. Па на таком здравом темељу биће само прибрано градиво средство за даље зидање. А ово прибирање градива нека школа међу децом шири и нека их она у томе вежба, да добро схвате и науче, како ће што савршенија у томе бити. Кад би школа ово ударила, онда не би виђали толику збрку у домазлуку наших Српкиња, а њима чуварност би се јасно видела у пуним вајатима.

Но колико год да бих прнео, шта би све још могле учитељице у школи са децом да раде — не бих ово никад могао испрпсти. Ја ћу само и опет да опоменем учитељице, нека се у свакидашњем животу што више упусте у проучавање, на ће ту наћи толико и толико грађе за рад свој, која је дебелим слојевима нагомилана у кућевном и у друштвеном животу наших Српкиња. (Наставиће се.)

СЕДНИЦА В. СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА.

У Ср. Карловцима 13. и 14. Априла 1887. држана.

(Свршетак.)

Управитељ учитељске школе Сомборске Н. Ђ. Вукићевић подноси извештај, да је он наредбе високог Школског Савета од 1885. под бројем 203. 270. 276. 127. — које местни школски одбор Сомборски није учитељима у своје време објавио, — у смислу налога вис. Школског Савета учитељима сомборских српских народних школа у препису публиковао, и да је оне између њих, који се досада наредби вис. Школског Савета од 1885. бр. 90./73. нису у свему повиновали, званично позвао на основу в. наредбе Школ. Савета од 3. и 4 Нов. 1886. бр 105., да својим подписом потврде, да им је горепомснута наредба прочитана; што су они и учинили 17. и 18. Децембра 1886.

Том приликом је поменути управитељ у смислу предхваљене наредбе вис. Шк. Савета званично и озбиљно изјавио дотичним учитељима, да су они под теретом најстрожије одговорности обвезани у свему без одлагања повиновати се управи учитељске школе, и себе за учитеље вештбаонице приправничке сматрати. Извештај овај узет је на новољно знање.

Управитељ српске учитељске школе сомборске Н. Ђ. Вукићевић извршујући наредбу вис. Шк. Савета од 5. Фебр. 1887. бр. 9. и 10. званично извештује, да је он 18. Фебруара — без противљења од стране сомборског местног школског одбора, шта више у неку руку по саизволењу председника истога одбора, — учитеља сомборског Велимира Чонића у трећи разред средередне школе сомборске, која за вештбаоницу приправничку служи, у присуству осталих учитеља увео, и од тог часа су вештбања приправничка и у овом разреду одпочета. Уједно подноси у препису званичне дописе, председника местног школског одбора сомборског у овој ствари, — и јавља, да је пошто се овде настањене свршене приправнице нису хтеле примити суплирања у буковачкој школи сомборској, суплирање у њој поверио Јустину Манојловићу приправнику III. разреда. Са одобрењем на знање узето.

Исти управитељ доставља жалбу учитеља Велимира Чонића и суплента Јустина Манојловића, да им благајна српске црквене општине сомборске никако неће да изда плату, при свем том, што је законити председник црквене општине сомборске на предлог управитељев још у Фебруару писмено упутио исту благајну, да плату горњој двојици уредно издавати има. Наређено је неотложно позвати Епархијски Админ. Одбор

бачки, да поменутој благајни строго наложи, да се плата Велимиру Чонићу учитељу III. разреда школе сомборске од 18. Фебруара, а Јустину Манојловићу супленту буковачке салашке школе у Сомбору од 20. Фебруара из школске квоте црквене обштине сомборске одмах издати и у будуће редовно издавати има.

Прочитан је извештај Е. Шк. Одбора будимског о стању срб. вероисповедних школа у тој дијецези за годину 1885—6. По овоме има у Будимској дијецези у 61-ој обштини 48 вероисповедних србских народних школа са толико учитеља. Број православног становништва у истој епархији износи само 18.862 душе; број деце за школу обавезне од 6—12 година износи 2152, а од 13—15 година 713. Свега 2865 деце. Од ових у школу иду 2455. а не иду: 495. Успех у свима школама је у обште добар. Еперхијски школи референт прегледао је у течају 1885—6. године 23 школе. Међу учитељима оспособљених има 33, а остали су неоспособљени. Школских здања има 48, школских вртова 21.

Овај извештај узет је на знање.

Е. Шк. Одбор Будимски подноси записнике својих седница за год. 1885—6. Узима се на знање.

Удовица покојног умировљеног школ. надзорника Дим. Чобића Катарина Чобића, старице од 82 године, моли за мировину. Препоручује се В. Саборском Одбору, да јој из пенз. учитељског фонда мировину од 80 фор. подари.

Ана Миладиновића удовица Исидора Миладиновића негд. учитеља у Пивницама, 74. године стара и полуслепа, моли за мировину. Препоручено В. Саборском Одбору, да се овој старици, ако је можно, припомоћ из пенз. учитељског фонда подари. В

СРПСКО ПРАВОСЛАВНО ПЈЕНИЈЕ.

(Књижевни приказ.)

„*Српско православно пјеније по Карловачком старом начину у ноте на један глас* написали Гаврило Бољарић, свештеник и вероучитељ на вел. гимназији, и Никола Тајшановић, нар. учитељ и учитељ пјевања на препарандији и великој гимназији Сарајевској и т. д. Свезка I. Својина сачинитеља. 1887.“

Споменута књига, у којој је већином литурђијско појање, веома је добро дошла нашим приправницима и богословима, јер ће помоћу ње упознати се с појањем по старом карловачком начину, који је од најправилнијих и најлепших.

Ово дело посвећено је високородном господину барону Федору Николићу од Рудне, а изнеће више свезака. Такових свезака има већ тричетири за штампу спремљених.

Прва је свеска овог дела већ штампана са следећим одабранам садржајем: „Алилуја“ после апостола; три херувике и то првога гласа, руска и Станковићева; достојно на 6 различитих начина; причастно; хвалите 8 гл. као то ндеспотин; причастно божићње; 5 самопроизволних

причастна; „Царь небесый“ велико; Нынѣ сыли „Вкусите и велико Свѧтъ; „Ѡ тебѣ радуется“ мало и велико; „Да молчитъ и Гласъ Господень.“

У II. свеску ће доћи многе стихире и 7 комада из архијерејске службе.

У III. свесци изићи ће свих 15 ирмоса.

У IV. свесци 15 великих сједална.

У V. свесци лепа збирка из грчког појања. — Из сваког одјела гласовног по једну стихиру, неке тропаре, кондаке и литургију.

Ово дело стављало је себи важну задаћу да упозна сваког са правилним нашим појањем, јер не може се наше црквене песме свуда једнако, и тиме би се једаред та цел постигла т. ј. правилно и једнако појање наших црквених песама.

Дело то намењено је за богослове, учит. приправнике, ученике средњих школа и за сваког учитеља нашег црк. појања.

Пошто сам укратко саопштио садржај овога веома важног дела у нашој црквено-музичкој књижевности, које су трудољубиви писци по најбољим изворима написали, за дужност сматрам дело то најтоплије препоручити, јер ако ово дело повољног одзива нађе, изићи ће више свезака, што од свег срца желимо, јер ће десна рука бити свима љубитељима нашег дивног црквеног појања.

Израда је лепа и цена је I. свесци 1 фор. а. вр. и добити се може код сачинитеља у Сарајеву. *Драгутин Блажек.*

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Испити. У српској учитељској школи Сомборској започети су већ у име Божије и у добри час испити. Писмени испити за оспособленје свршених приправника држани су 8. и 9. Јунија пре подне од 8—12. Први дан из српског језика, а други дан из рачуна и геометрије. Јунија 12. пре подне држаће се писмени испит из мађарског језика. Устмени испити за учитељско оспособленје држаће се 18. 19. 20. 21. и 22. Јунија. Годишњи испити у првом и другом приправничном разреду] држаће се 11. 13. 15. 16. и 23. Јунија и 26. Јунија.

У српској вишој девојачкој школи Сомборској држаће се годишњи испити 16. и 17. Јунија. У основној пак школи Сомборској држаће се испити 25. 26 и 27. Јунија пре и после подне. Благодарење ће бити на Петров дан, а сљедећега затим дана прочитаће се у приправничком заводу разреднице са проглашењем оспособлења за учитељство, и тиме ће се школска 188⁶/₇. година и 75 година обстанка овог завода завршити.

Стечај за катихету. На упражњено место катихете и професора црквеног појања у српској учитељској школи Сомборској отворен је стечај до 20. Јулија. Катихета у учитељској школи овој је у смислу закона редовни професор. Њему у дужност спада предавање науке вере и катихетике, библијских повести, литургике, историје црквене, тумачење недељних и празничних апостола и евангелија, настава у црквеном појању литургијском, малом, осмогласном и великом и у правилу црквеном и надзор над полажењем цркве и над читањем, појањем и владањем приправника и приправницâ у цркви при свакидашњем богослужењу као и религиозно васпи-

тавање младежи у духу православне вере. Он је дужан сваки дан у цркви при богослужењу присуствовати и предавања у 18. седмичних часова вршити, па пошто толико часова није одређено за наставу у вери; то ће се од њега захтевати по околностима, да или који од наставних језика, или од других школских предмета у 3. до 4. седмична часа по потреби предаје. Плата је катихете и редовног професора приправничког 1000 фор. и 100 фор. у име станарине. Осим тога петогодишња повишица од 100 фор. а после тридесетогодишње службе мировина у износу постигнуте плате.

Желити би било, да се за ово место место надтачу најваљанији свештеници, који су и са методиком и катихетиком добро познати и у црквеном појању највештији.

Богословија у Задру. Православна Богословија у Задру стоји под управом Преосвештеног г. Стефана Кнежевића Епископа Далматинског. У њој делају три редовна професора, један учитељ појања и правила и један привр. професор. Слушалаца има у првом разреду 4, у другом 2, у трећем 3, у четвртом 6. Свега 15. Ректор семеништа је редовни професор Богословије јеромонах Митрофан Шевић. Државних питомаца у семеништу има 24, од којих 8 слушају богословске науке, а остали полазе гимназијске разреде спремајући се за ступање у Богословију. Осим тога у семеништу су један питомац земаљске владе у Сарајеву и два о свом трошку; сва тројица полазе гимназију у Задру. Зелићевих питомаца има три, од којих је један у Богословији, а двојица у гимназији.

Наименовање. Г. Драгомир Путник испитани срб. нар. учитељ именован је за учитеља српске (комуналне) горњоградске основне школе у Панчеву.

НЕКРОЛОГ.

Ђорђе Грујић, парох мохолски, преставио се капљом ударен ноћу између 29. и 30 Априла у Мохолу у 76 ој живота години, после педесетогодишњег службовања свог у истој општини, где је најпре много година као учитељ и ђакон, а од 1845. г. као свештеник служио.

Милош Димитријевић, парох бајски, после дужег боловања преселио се у вечност 20. Маја о. г. у 48 ој живота свог години у Бају. Покојник је за младости као свршени богослов и ђакон неко време одправљао дужности учитељске у Т. Бечеју.

Андрија Јовановић, учитељ у Куманима, преминуо је напрасном смрћу од капље 17. Маја у Куманима. Био је родом из Вршца, а свршио је учитељску школу у Сомбору. Оставио је после себе удовицу и троје нејаке деце.

Нове књиге.

Нова школска књига. „Рачуница (Аритметика) за прва три разреда гимназијска, за више девојачке и остале нижи школе по Др. Фрањи Močнику и другима, израдио Андрија М. Матић гимн професор. (Друго поправљено издање). У Новом Саду. Издање књижаре Л. Јоцића и друга. Цена 1 ф. 50 нв.

Објава.

Знања и равнања ради част ми је п. н. члановима одбора за сазив српске учитељске скупштине у Карловац овим путем саопштити отпис високе кр. хрв. слав. далм. земаљске владе у Загребу, саопштен преко кр. жупанијске области загребачке, који дословце гласи овако:

„Visoka kr. zemaljska vlada odjel za unutarnje poslove glasom odpisa od 12./3. t. g. br. 6650 ne nalazi udovoljiti molbi odbora osposobljenih na karlovačkoj učiteljskoj školi učitelja i učiteljicah za dozvolu saziva učiteljske skupštine u Karlovcu, koja se namjeravala budućih školskih praznikah obdržavati.“

Да и шира публика упозна циљ намјераваном састанку, навађам овдје и програм састанка, који овако гласи:

1. Учитељи и учитељице, који су за своје звање у овој школи оспособљени, имају према искуству своме да ријеше, да ли би се „наставни план“ исте школе имао у чем да промијени, т. ј. да ли би се предавање неких предмета имало да прошири, а предавање неких предмета да сузи. О чему би се ријешење поднијело СНЦШ. Савјету.

2. Истој школи, као духовној мајци својој, поклањамо заставу, те је приликом тога састанка свечано посвећујемо.

3. Прослављамо тридесет годишњицу педагогијског рада оца садашње српске народне школе Дра Ђорђа Натошевића.

Стављам ову ствар на срце свима онима, *који су позвани* да бдију над напретком наше српске народне школе и подмлатка народног у њој!

Рељево, код Сарајева, 12. Маја 1887.

Предсједник одбора: *Радо Калember*, *учитељ богословије.*

Јавна хвала. Господину Јовану Настићу срп. нар. учитељу сентомашком, који је имао доброту овомесној школској књижници поклонити 6 комада одабраних књига, изриче се овим путем јавна хвала. Из седнице школског одбора срп. прав. црквене школске општине, у Сг. Керу 25. Маја (6. јуна) 1887. држане.

Арк. Р. Павловић, *Андрија Вукосављев,*
перовођа. *предсједник школског одбора.*

Јавна захвала. Православној српској црквеној општини у Меленцима најтоплије благодарим на племенитом дару, — годишњој потпори од 80 форината, што сам три године за време мог ученја у учитељској школи сомборској уживао. — У Сомбору 1. Јунија 1887.

Васа Јовановић,
приправник трећега разреда.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Србском Милетићу у Бачкој тражи се учитељ или учитељица, с обвезом, да уз све дужности у школи има и у цркви појати. Плата се састоји из по сесије земље, која доноси чисте аренде 300 фор., а закупник дужан је на њу данак и еквивалент плаћати; уз то ужива учитељ лен стан с вртом. Молбенице с доказима имају се до 24. Јунија (по нашем г. Стевану Грађанском предсједнику црквеног одбора у Срб. Милетићу *(Rácz Militics)* поднети.

— У Зворнику у Босни тражи се учитељ на православној српској вероисповедној школи. Плата је 500 фор. стан и два хвата дрва за огрев. Проситељ мора бити Србин православне вере, који је учитељску школу с добрим успехом свршио. У дужност учитељу спада и појање у цркви. Молбенице до Петрова дне имају се поднети православној српској црк. школској обштини у Зворнику.

— У Бања Луци у Босни тражи се учитељ за I. и II. разред српске православне вероисповедне народне школе. Плата је 600 фор. а. вр. 32 фор. у име дрварине и слободан стан. Учитељу, осим наставе у прописаним учевним предметима, спада у дужност и појање у цркви. Рок до 20 Јулија о. г. Молбенице се имају поднети до истога рока православ. српској црквено-школској обштини у Бањалуци.

— У Фочи, у Херцеговини, тражи се учитељ за сва четири разреда српске православне мушке школе, у којој има до 50 деце. Плата је учитељу 600 форинти и 30 фор. у име дрварине и слободан стан. У учитељеву дужност спада и појање у цркви без посебне награде. Молбенице с доказима о свршеним наукама, о учитељском оспособљењу и досадашњем службовању имају се до 20 Јулија о. г. православном српском црк. школском одбору у Фочи поднети. Ово ће се место попунити 1. Августа о. г. по старом календару.

— На трговачким школама у Сарајеву, Брчкој, Мостару, Бањалуци, у Бјелини и Бихачу и Лијевну има упражњених учитељских места. Плата је на сваком месту 800 фор. 200 фор. станарине и 200 фор. доплатка. Молбенице са доказима се имају до 20. Јулија по новом ц. кр. земаљ.ској влади за Босну и Херцеговину у Сарајево поднети.

— На комуналним школама у Босни и Херцеговини попуниће се 20 Августа о. г. по новом више учитељских места са годишњом платом од 500 до 600 форинти са станом, вртом и довољном количином дрва за огрев. Молбенице се имају до 28. Јунија ове године по новом на вис. земаљску владу у Сарајеву поднети.

— У Куманима тражи се учитељ. Плата је 500 фор. један ланац оране земље, стан с вртом, сламе колико је нуждно. Учитељу у дужност спада осим предавања свих прописаних наука још и настава у црквеном, а по могућству и у хармоничком појању, а такође у вртарству и у гимнастици. Учитељ је дужан и у цркви појати. Рок до 20. Јулија о. г. по нашем. Молбенице се у плаћеном писму управити имају на местни Школски Одбор у Куманима.

☞ *Са овим бројем завршује се прво полугодиште Школскога Листа. До сада је врло мало обштина, којима се лист шаље, предплату послало. С тога поново умољавамо Г. Г. учитеље, да се постарају код дотичних црквених или грађанских обштина поредити, да нам се овогодишња предплата што скорије путем поште пошаље. Уједно молимо г. г. учитеље и остале пријатеље овога листа, на чије се име лист шаље, а који досада овогодишњу предплату не послаше, да је што скорије подмире; јер иначе се неће моћи лист овај уредно издавати.*

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 7. У Сомбору, 10. Јулија 1887. Год. XIX.

СВЕЧАНА ПРОСЛАВА
СЕДАМДЕСЕТПЕТОГОДИШЊИЦЕ
СРБСКЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ СОМБОРСКЕ
И
ТРИДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ
ПРЕПОРОЂАЈА СРБСКИХ НАРОДНИХ ШКОЛА
У ЗЕМЉАМА КРУНЕ УГАРСКЕ

На Иван дан ове 1887. године после свечане службе Божије у светопретечевом храму сомборском обдржана је 75 годишња слава од постања србске учитељске школе и тридесетогодишња слава обнове србских народних школа, коју је произвео многозаслужени г. Др. Ђорђе Натошевић.

Скромна ова светковина држана је у великој дворани србске учитељске школе Сомборске сасвим просто и у тишини.

На њој су присуствовали: Пресветли господин Никола Михајловић члан законодавног горњега дома државног Сабора Угарског и умировљени председник краљевске табле; Благородни г. Ст. В. Поповић срб. нар. школски референт у епархији бачкој и будимској; Најпречастнији г. Љубомир Купусаревић протопресвитер Сомборски; Благородни г. Петар Вукићевић заменик градоначелника и председник црквене општине Сомборске; Др. Јован Вујић адвокат у Сомбору и члан Платонеумског Одбора; професори србске учитељске школе и неколико овдашњих и страних учитеља и учитељица србских и других родољуба, као и сви приправници и приправнице.

Свечаност се започела појањем стихире: „Царю небесный.“ Затим је управитељ држао опширну беседу, у којој је изложио прошлост српске учитељске школе и рад у њој са особитим обзиром на преображај српских народних школа 1857. године и на заслуге оних мужева, који су се трудили око уређења српских народних школа, а особито на заслуге отца нове школе српске велезаслуженог Господина Дра Ђорђа Натошевића.

После ове беседе Благородни г. Ст. В. Поповић епархијски школски референт топлим речма захвалио је говорнику на његовој беседи, споменувши скромни труд наставника ове учитељске школе, коју он назва мајком (Alma Mater) српске школе и српског учитељства. Говор је овај пропраћен био са бурним усклицима. Напоследку приправник Константин Травањ њежним својим славујским гласом умилно одноје „Хвалите Господа съ небесъ“, и тиме се школска ова прослава заврши.

У вече на *Иван дан* у прославу овога дана приредили су приправници духовну и световну гласбену беседу у здању градскога позоришта, која је врло лепо обављена.

Тако је значајна ова свечаност српске учитељске школе Сомборске тихо и скромно, као што просветном заводу приличи, обављена. В

ОСНОВА БЕСЕДЕ

УПРАВИТЕЉА СРПСКЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ СОМБОРСКЕ

ПРИЛИКОМ 75. ГОДИШЊЕ ПРОСЛАВЕ ОБСТАНКА ИСТЕ ШКОЛЕ

НА ИВАЊ ДАН 1887. У СОМБОРУ ГОВОРЕНЕ.

Многопоштовани Зборе!

Драга Младежи Српска!

Седамдесет пета година се завршује, од како је ова прва српска учитељска школа установљена, а тридесет година је протекло, од како је српска народна школа у години 1857-ој обновљена и преноређена сходно развитку здраве педагогије и према садашњим просветним потребама народа нашег.

С тога смо се ми данас после службе Божије састали у овом народној просвети посвећеном храму, да двоструку светковину, овога завода и целокупне школе српске, прославимо.

Осведочена је истина, да су добре народне школе највећа потреба и најдрагоценије благо сваког народа. Само са ваљаном народном школом постиће се даје свеобште васпитање и образовање младежи и разширити по свима слојевима народа права хришћанска и човечанска просвета, која је основа благостања и свестраног напредка народног.

Истину ових речи увиђали су још наши блажене успомене предци, кад су пре 200 година, очистивши ову земљу од турака, одмах на првом

Сабору народном у Крушедолу 1706 године тражили, да им се допусти подизање малих и већих школа и оснивање књигопечатње. Па премда су овим светлим и узвишеним намерама њиховим, по петрпељивости онога времена, силне препоне на путу стајале, ипак су предци наши следећи примерима и саветима својих Митрополита Мудрог Исајије Бановића, Моисеја Петровића, Вићентија Јовановића и Павла Ненадовића подизали у већим обштинама својима Славено српске православне вероисповедне школе, које 1780. године добише стално своје уређење, и под управом Теодора Јанковића Мријевског, Авраама пл. Мразовића и Стевана Вујановсвог организовање се и напредоваше лепо у духу православне вере и према ондашњим потребама народним, ма да је као сиђи терет лежала на срцу народном та околност, што су школе наше под старатељством чиноверних и иноплемених окружних врховних школских надзорника стајале.

На основу осведочене потребе и у смислу учестаних представака од стране најобразованијих световних мужева у нашем народу Блажене Успомене цар и краљ Франц. I. установи врховну управу православних српских, романских и грчких народних школа у Угарској и у сдруженим јој земљама и за врховног школског управитеља именује Стевана Уроша Несторовића, на којега предлог милостивим кр. дворским решењем од 12. Јулија 1812. године наређено буде, да се за образовање учитеља народних код сједбеника православне вере у овим земљама имају основати три учитељске школе, и то за Србље у Ст. Андрији, негдашњој престолници српског патријарха Аресинја Чарнојевића; за романе у Ст. Араду и за грке у Пешти.

За прве наставнике у српској учитељској школи именована су била два Сомборска сина: Косма Јосић много заслужени учитељ Пештански и Павао Атанацковић млади свештеник Сомборски. Трећи професор био је Василије Булић свршени медик родом из Ст.-Врбаса. За катихету беше позван прослављени песник српски Лукијан Мушицки тадашњи А. Е. Митрополитски протопресвитер, који се позива овог није могао примити, јер је већ тада професором у Богословском училишту Карловачком био.

У Сент Андрији дакле 3. Новембра 1812. године после свечаног призивања Св. Духа отворе се двери Педагогиума Српског у прекрасном школском здању код Благовештенске Цркве. У прво време постајала су три петмесечна течаја у овом заводу. На скоро затим у Августу 1813. професор Атанацковић именован буде за катихету и учитеља појања; а за професора Педагогије, Методике и Отачаствене Повестнице именован буде даровити професор карловачке гимназије Димитрије Исајловић, кога 2. Новембра исте године у звање то свечано уведе велезаслужени за школу нашу муж Др. Филозофије Јован Берић тајник врховне управе школске, који се такође у младости у Сомборској нормалној школи учио и у њој као народни учитељ своју педагогијску радњу започео.

Године 1814 око Ускрса држани су први испити свршавајућих кандидата учитељских у присуству самог врховног управитеља Несторовића и многих отмених родољуба српских из Сентандрије, Будима и Пеште.

Следеће 1815. године уведен је двогодишњи течај школски, и по-

што се увидило, да Сент-Андрија због удаљености своје од средишта народа србског није сгодно место за учитељску школу; то, на писмену молбу православне србске црквене обштине Сомборске од 11. Нов. 1815. и по предлогу врховне школске управе, високославна кр. дворска канцеларија Угарска 11. Јулија 1816. бр. 16,404. дозволи и нареди, да се Педагогиум србски у Сомбор пренесе.

И тако 1816. године 3. Новембра, на дан Прославе св. Ђурђевског храма сомборског са великом свечаношћу уведен буде Педагогијум србски у просторије оног старог школског здања, на којега је месту србска црквена обштина сомборска године 1863. о свом трошку подигла и Србству поклонила ово здање, у коме се и данас србска учитељска школа налази.

Тада се збору професорском у место Косме Јосића, — који је на звању свом оставку дао, и у Пешти остао, — придружи професор гимназије Карловачке Јован Живковић, који је славенски језик, србску стилистику и немачки језик предавао

На скоро после сеобе у Сомбор присгупило се к оснивању „Народне књижнице“ при србској учитељској школи, која је до 1853. около 400 понајвише подарених разног садржаја књига имала, а данас се у њој преко 4000 примерака књига налази, међу којима има много педагогијских и научних дела.

Ревност првих наставника Педагогиума србског у вршењу њихових тешких дужности била је велика, знање у дотичним наукама темељно и обилато, а љубав к просвети народа србског и к својим ученицима жарка и пламтећа Камо срећа, да је њихово велико пожртвовање и заузимање око унапређења овог завода достојна одзива нашло код старешинâ цркве и народа нашег! Камо срећа, да се сав наш народ, а особито интелигентна и имућнија класа његова својски заузимала за овако красно и обште користно училиште! Тада би овај завод јамачно још већу корист народу нашем у оно време приносио, и народ би наш с њиме и са њега много напреднији постао, него што је. Али и уз слабачку припомоћ и уз непрестано омаловажавање и стављање препонâ многих са оне стране, од куда би требало да је баш сунце сијало Педагогиуму србском, завод је овај инак и у самом првом периоду обстанка свог достојно послужио просвети народној, јер су у њему од 1814—1826. године оспособљени за учитељство 176 србских младића, који су понајвише као честити и ваљани учитељи дуго служили роду свом, а неки се међу њима и као свештеници, званичници, достојанственици и списатељи у отачбини нашој и у кнежевини Србији отликоваху.

Међу првим питомцима, који су још 1814. године у Сент-Андрији учитељску школу свршили, записани су као најотличнији: Атанацковић Живко, Јоановић Никола (негдашњи отлични парох у Срб. С. Петру, украшен златним крстом за заслуге), Исајловић Георгије, Илић Самујил, потоњи Архимадрит Хоповски Севастијан, Лонгиновић Сава (бивши по том око 1848. председник окружног суда у Србији), Лаза Зубан, потоњи државни саветник у Србији, Ђорђе Исајловић, Јефтимије Стојадиновић и Тимотеј Бранковић потоњи Парох Сенћански.

Из другога кола свршених припрaвника Сент-Андрејских од 1815. отликовали су се у животу Јован Милошевић заслужени учитељ новосадски и трудољубиви списатељ српски и Живко Пекаровић многозаслужени учитељ Бајски, који је такође и на књижевном пољу делао.

Међу питомцима, који 1819. учитељску школу ову свршише, читамо имена славних негда учитеља Сентомашких Константина Поповића и Павла Грегоровића и филолога и писатеља српског Адама Драгосављевића.

Од питомаца између 1820—1826. године споменућемо овде само неколике најзнатније у школи српској ревносне сад већ покојне трудбенике: Арсена Илијића примерног учитеља Мартоношког (свршио 1822.); Јована Фарановића (од 1822) недавно преминувшег учитеља у Модошу; Василија Бороцког најпре учитеља и ђакона, а затим јеромонаха Бочинског (1823.), Теодора Оцића проту Будимског, Драгутина Грујића проту Мухачког и Јована Бољарића (1825) отличног учитеља и свештеника и трудољубивог писца српског. — Најславнији међу питомцима ове учитељске школе из овога времена (1822.) је **Преузвишени господин Арсеније Стојковић епископ Будимски,** којега је Господ удостојио да у дубокој старости својој доживи 75 тогодишњу славу Педагогијума српског, и којему, као најстаријем Јерарху православне српске цркве и најстаријем живом педагогу српском, пожелимо, да га Господ на славу и дику ове учитељске школе и на понос целог народа српског, поживи још на многа, премногa љета!!!

Није ми познато, да ли се још у животу налази од оних мужева, који су по гласу званичног списа, што се у архиви овога завода чува, у првом периоду обстанка овога завода т. ј. од 1814—1826. науке овде свршили, али за извесно знам само за једнога још живог ветерана учитељског, који је по гласу своје сведочбе 1822. године други припрaвнички течај у Сомбору свршио и после службовања од шездесет и четир године у учитељском звању, недавно је у стање мира постављен, а то је г. Вукашин Павловић заслужени учитељ у суседној српској општини у селу Станишићу.

Несторовић врховни управитељ српских народних школа умре 28. Јулија 1825. и после смрти његове за пуних 16 година место се ово стално попунило није. Смрт његова и смрт двојице професора овога завода Булића и Живковића, као и друге немиле околности, учинише, да је педагогијум српски од године 1826. опадати и венути почео. Катихета Павао Атанацковић године 1829. ступи у монашки чин као Платон јеромонах манастира Крушедола. Професор Димитрије Исајловић 1829. на позив кнеза Милоша Обреновића отиде у Србију, где је око уређивања тамошњих школа и других просветних завода велике заслуге себи стекао, а поменовани професор Мед. Др. Стеван Прерадовић после кратког службовања пресели се у вечност 1830. године.

У ово најнезгодније по српски Педагогиум време сачувао је од коначне пропасти овај просветни завод други катихета његов Авраам Максимовић заслужни парох Сомборски, који је као једини професор са два привремена заменика Мојсејем Игњатовићем учитељем реалне школе но-

восадске и Гавром Максимовићем учитељем Сомборским придржао у животу ову учитељску школу и наставу у њој, док нису наступили за њу бољи дани.

Ти бољи дани за србску учитељску школу ову наступили су на и-з маку 1831. грађанске године, када је 28. Новембра у присутству овдашњих отличних грађана за професора педагогије и методике, рачуна и отачаствене повестнице уведен Трифон Атанацковић, и када је 16. Декембра исте годнне предавања из славенског језика и србске стилистике, из немечког језика и свеобштег земљописа започео други новоименовани професор Василије Лазић, а последњега дана исте године у место већ одавна пред тим преминулог првог местног управитеља Василија Атанацковића местну управу завода примио је велики судац сл. кр. града Сомбора Јован Михајловић.

Овом професорском збору придодат је године 1834. као први самостални професор мађарског језика *Пресветли г. Никола Михајловић адвокат Сомборски, којега, после 53 годишњег службовања у јавним висшим званијама и највисшим државним достојствима предраге Отачбине наше,* као најстаријег велезаслуженог рпофесора приликом ове прославе наше у средини нашој, на радост и славу завода овог, видимо и најсрдачније поздрављамо!!

Овај обновљени професорски збор, делајући савестно у србској учитељској школи за десетину година довео ју је у бољи ред и учинио, да су се младићи из Бачке, Барање, Баната, Срема и Славоније и из других крајева Отачаства нашег опет почели прикупљати у овај завод, да се у њему за одправљање велеважног учитељског звања спремају.

На свршетку 1840 године прелазком професора Лазића у Србију на звање Митрополитског тајника заузме упражњену катедру Јован Бер.ћ млађи родом из Сомбора.

Године 1841. прими врховну управу свију србских и романских народних и учитељских школа Евгеније Ђурковић. Глас о сталном попунењу врховног управитељства школског примљен је био у народу нашем с великом радошћу, јер се тим отворише изгледи, да ће се за времена Несторовићевог започета радња просветна с бољом срећом и већим напредком продужити, али је још дуго требало чекати за прав м напредком у овом заводу и у србским народним школама.

Од године 1842. постављено је за правило, да се у ову учитељску школу примају само они младићи, који IV. гимназијски разред сврше.

Године 1842. 9. Јунија умре управитељ ове учитељске школе Јован Михајловић и на његово место ступи за местног управитеља ове школе 24. Јулија окружни управитељ народних школа и сенатор Сомборски Ђорђе Петровић; на свршетку исте школске године даду оставке на професорском звању професори Трифун Атанацковић и Никола Михајловић, и предавање њихових предмета прими Јован Чокор бивши до тог времена професор мађарског језика у гимназији новосадској. На скоро за тим по смрти професора Берића прими његову катедру адвокат Јован Грочански, који је само једну годину дана овде служио.

Кад се 13. Јулија 1845. у вечност пресели отличан свештеник, економ и многозаслужени вероучитељ овога завода Аврам Максимовић, прими катедру ту парох сомборски Јован Теодоровић, а на место Грочанскога постане професором г. Јован Турјак бивши пре тога поч. подбележник сл. кр. града Столног Београда.

Следеће две године трајале су немиле распре и трвења у овој школи, које су непријатни утиск имале на образовање младежи. Напоследку управа завода год. 1847. привремено буде поверена професору Јовану Чокору, за катихету постављен би Урош Стојшић парох Сомборски, а за другог професора дође г. Теодор Живковић свршени богослов, садашњи Преосвештени епископ Горњокарловачки Теофан.

Због покрета од године 1848. прекинута су у Мају исте године предавања и настава је тек после свршетку грађанског рата у Новембру 1849. одпочета, којом приликом у место професора Теодора Живковића, — који је оставку дао, — предавање прими Лазар Бајић учитељ цртања у школи Сомборској.

Земаљска школска власт војводства српског године 1852 преда управу ове школе покојном протопресвитеру Сомборском Василију Ковачићу, а пошто у октобру 1853. професор Јован Чокор даде оставку и ступи у монашки чин под именом Јулијана, уведен је садашњи управитељ овога завод за привременог професора 19. Новембра исте године, који је уз остале њему додељене наставне предмете из собственог побуђења први у овом заводу почео предавати српску граматику, која се дотле овде учила није.

Грозни грађански рат од године 184⁸/₉. и неке немиле околности у самом заводу пре и после тога много су шкодиле овој учитељској школи и довеле су биле њу скоро до пропасти, али се она од године 1854. трудом својих наставника почела мало по мало опорављати и узвишеном свом задатку све боље и боље одговарати.

Година 1857. има бити златним писменима забележена у повестници српских народних школа а на посе у летописима српске учитељске школе Сомборске. Те године је продеље постао је ц. кр. школским саветником и врховним надзорником српских народних школа у војводству Србији и тамишком Банату нејуважнији педагог српски и отац нове школе српске многозаслужени г. Др. Ђорђе Натошевић, који се младјаном снагом и нечувеном дотле у нас енергијом својски постарао, да занемарене српске народне школе у овој држави у добар ред доведе; да учитељство српско подигне и на просветни рад јуначки осокoли и да нов рационални метод, — за који се у нас знало није, — у српске народне школе уведе.

За остварити ове дивне замисли, и за извести своју племениту намеру држао је он у лето године 1857. предавања о новом наставном методу и о рационалном држању школе на учитељским зборовима у Великој Кикинди, Темишвару, Вршцу, Новом Саду и особито овде у Сомбору у српској народној основној школи овдашњој у присуству многих учитеља, свештеника, школских управитеља, старешина и професора ове учитељске школе. Ова силна и духовита предавања пробудила су из дуго-

трајног мртвила српско учитељство, пребразила су школу српску, и учинила нову епоху у просветном животу народа српског.

Од тога часа наступио је и нов живот и у српској учитељској школи сомборској, преображена је сходно потреби и духу времена настава у њој и школа је ова добила нов светли препорођени облик. (Наставиће се.)

НАШЕ УЧИТЕЉИЦЕ.

— За награду. —

(Продужење.)

Нека само посматрају женски подмладак нашега народа, који им је свагда на очима, па ће одмах са свим лако увидети сву погрешност родитељског дома у неговању и васпитању подмлатка тог. Оне су позване на то, а позване су за то, што је њима додељено као дужност, да исправљају погрешке те, и да, са немара или кривог схваћања родитељског, залуталу дечицу за сјајем лажних особина и врлина — изведу на светлост чисте науке и природности. Та за ово и јесте школа подигнута, да носи луч, који ће осветљивати пут до светлости те.

Школа треба и да изводи и да уводи. Да изводи децу из оних кривудавих стаза, по којима лутају као јадна сирочад, а да их уводи на праву стазу, с које да никад више не скрену. Па постигне ли школа ово, спремила је децу, питомце своје за живот и тиме је онда извршила једну од својих најсветијих дужности, дужност васпитања.

А лако ће учитељица ово постићи, само ако буде све оне врлине, које сам мало пређе споменуо, међу децом ширила, а ако и најмање трагове рђавих склоности за увек буде избрисала из срца њина. Па кад позније од садање школске деце стану озбиљне матере српске, онда ћемо се моћи утешити, да је будућност будућег српског народа обезбеђена, јер снажне су руке, из којих он улази у свет и живот.

Добро нека знају учитељице наше, да је већ близу време, кад ће се у матерама Српским гледати дело и рад њин, а ово ће уједно бити и оцена за њино делање . . .

*

Завршујем са радом учитељица у школи. Што год сам о том раду говорио, гледао сам, да што краће буде, јер сам само хтео да ту прикупљену грађу изнесем пред учитељице, а њима остављам, да је допуне својим допунама и да је разреде онако, како налазе, да она треба да се разреди. Сад још као последње

речи тог завршетка тога нека буду ове из дубине душе моје: аманет вам, сестре, српско име и вера православна! . . .

* * *

О школском раду учитељица дало би се врло много писати. Он је тако многостран, да се с мало речи не да исцрпсти Но ја и несам био науман, да га расплетем до најситнија кончића, па да онда о сваком том кончићу на обашка говорим онолико, колико он по важности својој заслужује, већ сам га због у најкраће потезе, а то за то, што ми је само то била намера, да предочим нашим учитељицама колико је важна позиција, на којој се оне већ с школским позивом својим у народу налазе, и шта се очекује од њих са позиције те, да раде с будућим народом.

Међу тим, кад сам већ рекао, да свршујем са радом њиним у школи, хоћу сад да пређем на друго постоље позива њина, а то је на делање им у народу. Но не на делање њино, које би зар већ постојало, него које би требало тек да се развије.

Колико је нужно, да је учитељ чешће у мушком делу нашега народа, где треба, да све своје умење, знање и овим стечено искуство употреби, само да му бар најмање користити може, толико — можда још и више — нужно је, да и учитељица улази у други део народа нашег — међу Српкиње.

Ово је дужност наша већ као Срба, а на посе још као учитеља и учитељица народних.

Народ наш је сам себи остављен. Пријатеља, који би се напредовању и дизању његову радовали — ни једног нема, а као гладни гавранови, кад на пусто поље попадну, толико је душмана постојању његовом. Сви ови већ спремају канџе своје, да у првом згодном маху рашчупају пањеничко и мученичко срце његово.

Ова помоћ, све пријатељство, сва љубав, топла и искрена, на коју он сме да рачуна, та је од рођених синова његових. Само на њих сме он да упре очи, када се на невољи нађе, па кад тражи брата од помоћи. А оваких синова својих, које је он одневовао, које је он на рукама носио и спремно да буду носиоци среће, напредка и благостања његовог, таких синова би требао он далеко више да има, него колико би их се стекло, кад би најодсуднији тренутак дошао.

Но он је већ навикао, да га се толике, токорс; узданице и наде одричу, навикао је, да претрпи и највеће недаће, па мирно

сноси и ове ране, које му задаје рођени а тако неблагодарни народ.

Али за то ипак налази се још доста и таких стегоноша, где чеченка свести јоште поносно диже се у зрак, а застава чиста и неокаљана лепрша се зраком у снажним рукама њиховим.

Сви ми и учитељи и учитељице листом морамо бити међу овима другима: ни једно од нас не сме ни за часак дати прилике, да се у њега посумња; јер тешко онда нама свима са осуде и презрења, која и на друге невине могу да падну.

Ми морамо свагда уз народ, не смемо га напустити све до последња даха. Ми требамо да га соколимо, требамо да га одушевљавамо, да не би клонуо и у очајање пао. Ми треба да смо увек у првим редовима, не само кад нас слава и наслада чека, него кад се приближује и најстрашнија олуја опасности и беда. А и онда, кад би народ можда застранио у криве и бескрајне путеве, и онда само ми једни од оних, који су позвани, да му истином отворе очи, те да га после свратимо на праву и светлу путању. Једном речи, ми морамо с њиме делити и добро и зло, а ми морамо бити и међу првим саветницима његовим.

(Наставиће се)

ИСПИТИ У СРБСКОЈ УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ СОМБОРСКОЈ.

У Србској учитељској школи Сомборској држани су писмени клаузурни испити за оспособљење 8. Јунија о. г. из србског језика; 9. Јунија из рачуна и геометрије а 12. Јунија из мађарског језика.

Устмени испити за оспособљење под председништвом високоблагородног г. Дра Ђорђа Натошевића срб. народног главног школског референта и у присутству чланова испитне комисије: Најпречастнијег господина Љубомира Купусаревића протопресвитера Сомборског и Благородног господина Ст. В. Поповића бачкобудимског епархијског школског референта држани су 18. 19. и 20. Јунија пре и после подне, 21. Јунија после подне и 22. Јунија пре подне. Први дан започет је испит у 8 часова у јутро, а следећих дана сваки пут започет је у 7 часова пре подне и трајао је обично до $1^1/_2$ часа после подне и од 3 часа после подне до 8 часова у вече.

Испите за учитељско оспособљење положили су овом приликом 15 ове године свршених приправника и 12 приправница. Осим тога један учитељ, који је 1875. године други приправнички разред свршио и од тога доба учитељско звање у Сакулама одправља; а један учитељ, који је 1886. године при испиту из неколико предмета недовољан успех показао, овом је приликом испит допунио.

Годишњи закључни испити у I. и II. разреду ове школе обављени су 11. 12. 13 15. 16. 22. и 25. Јунија.

Јунија 22. и 23. држала је испитна комисија с наставничким зборомзаједничку конференцију, у којој су испитаним учитељским кандидатима и кандидаткињама оцене дате и изречено је њихово оспособљење за учитељско звање. Од 18—25. Јунија изложени су били ручни радови приправница наших на углед у мањој дворани учитељске школе, и ова се изложба како у погледу ваљаности и разноврсности тако и у погледу множине урађеног посла од свију досадањих отликовала.

На Ивањдан после службе Божије прослављена је седамдесетпетогодишњица српске учитељске школе и тридесетогодишњица препорођаја школе и школске наставе српске скромном школском свечаношћу у великој дворани учитељске школе а истога дана у вече у позоришној дворани давали су приправници духовни и световни гласбени концерт, који је врло лепо од присутне публике примљен био.

На Петров дан после службе Божије, на којој је мушки приправнички хор појао, држано је „Благодарење“ с коленопреклоњењем и појањем амвросијеве химне: „Тебе Бога хвалимъ.“

На дан Сабора св. Апостола Павла 30. Јунија прочитане су приправницима разреднице и објављено је учитељско оспособљење испитаних кандидата и кандидаткиња

Том приликом је управитељ свакоме приправнику и приправници за спомен 75 годишњице ове учитељске школе дао на дар по једну књижицу: „Чланци о васпитању.“ Отлични ученици добили су по две књиге на дар.

Од 20 приправника првог разреда показали су врло добар успех Милан Грујић из Госпођинаца и Стеван Божидар Љубојевић из Новога Сада; добар успех засведочише 10; довољан 4; једва довољан 1; недовољан 3 приправника.

Од 18 приправница првог разреда добиле су: општу оцену врло добро: Видосава Лутићева из Парага, Даница и Зорица Илијићеве из Осека; Катарана Трифуновићева из Руме и Марија Миловановићева из Мохола, с добрим успехом свршиле су први разред 8; с довољним успехом 3; с једва довољним 1, а с недовољним 1 приправница.

Између 18 приправника другога разреда отличан успех показао је: Димитрије Клицин из Вршца; врло добар успех засведочили су: Богдан Свирчевић из Суботице; Јован Максимовић из Вршца; Константин Травањ из Турије и Михаил Крстић из Вршца. Остали су с добрим успехом разред овај свршили. Један приватан ученик II. разреда, положио је испит с довољним успехом, а један је због болести неиспитан остао.

Између 9 приправница другога разреда само је једна с довољним а све остале су с добрим успехом разред тај свршиле.

Строге испите за учитељско оспособљење положили су ови свршени приправници: Иван Поповић из Сомбора; Стеван Коларић из Сомбора; Ђорђе Ђорђевић из Лаћарка; Душан Поповић из Чоке; Василије Јовановић из Меленаца и Душан Мирковић из Карловаца с врло добрим успехом; Анастасије Милан Марин из Сурчина, Стеван Мишковоћ из Ечке,

Јустин Манојловић из Сомбора, Милан Попић из Чуруга, Никола Јовановић из Ст. Пазуха; Светислав Лончарић из Пачетина, Илија Радовац из Новога Сада, Ђорђе Прерадовић из Ст. Бановаца с добрим успехом и Димитрије Петровић из Кнеза с довољним успехом. Г. Константин Легетић некадашњи свршени приправник II. разреда практични учитељ у Сакулама положио је испит за учитељско оспособљење с добрим успехом, а г. Константин Пешић свршени приправник ове учитељске школе од 1886. године и садашњи привр. учитељ у Калазу допунивши испит из методика, рачуна, земљописа и природних наука накнадно са довољним успехом положио, добио је учитељско оспособљење.

Од свршених приправница трећега разреда положиле су строге испите за оспособљење: Даринка Брашованова из Вршца с отличним успехом; Антонија Бутковићева из Петриње, Даринка Брадваровићева из Вршца, и Јелена Вукмировићева из Кузмина с врло добрим успехом; Драгиња Драгојева из Црепаје, Зорка Бугарска из Панчева, Ева Аџуковићева из Сомбора, и Даница Краљевачка из Каменице с добрим успехом; а Јулијана Балажевићева из Чакова; Софија Лазаревићева из Панчева, Марија Топаловићева из Сомбора и Зорка Кришанова из Сомбора с довољним успехом. Усљед тога оне су све оспособљене за учитељице у срб. народним школама, само је на другом месту споменута Антонија Бутковића као бивша ванредна ученица римске вере оспособљена за учитељицу у народним школама. Приликом овогодишњих испита полагали су у овом заводу пред државним школским надзорником накнадно испит из мађарског језика: Милан Миленковић учитељ у Гају. Љубица Гргурова лањска свршена приправница и Константин Пешић пр. учитељ у Калазу.

Пошто је испитна комисија оспособљене испсианих учитељских кандидата и кандидаткиња обавила и њихова сведочанства подписала управитељ је спровео сведочанства о учитељској способности свију овом приликом оспособљених учитељских кандидата Сл. кр. школском надзорништву жупаније Бачбодрошке ради потврде у смислу земаљског закона Угарског од 1879. чланка XVIII.

То Славно надзорништво расположењем својим од 8 Јулија по новом 1887. бр. 1761. са својим печатом и подписом потврдило је сведочанства ових испитаних учитељских кандидата: Ђорђа Ђорђевића, Николе Јовановића, Василија Јовановића, Стевана Коларића, Анастасија М. Мариног, Милана Попића, Ивана Поповића, Душана Поповића, Димитрија Петровића, Душана Мирковића, Јустина Манојловића и Стевана Мишковића — и кандидаткиња: Еве Аџуковићеве, Даринке Брадваровићеве Даринке Брашованове, Зорке Бугарске, Антоније Бутковићеве, Драгиње Драгојеве, Зорке Кришанове, Марије Топаловићеве и Јелене Вукмировићеве, као и учитеља: Милана Миленковића и лањске свршене приправнице Љубице Гргурове. Свима овима су сведочанства о учитељској способности одма 30. Јун. уручена. Напротив — кандидати: Светислав Лончарић, Илија Радовац, Софија Лазаровићева и Даница Краљевачка и привр. учитељ Константин Пешић упућени су да се после тримесечне спреме пријаве ради накнадног полагања испита из мађарског језика, а свршени приправник Ђурђе Прерадовић упућен је од сл. кр. школског

надзорништва, да се за пуну годину дана из мађарског језика брижљиво спрема и тек онда к попављању испита приступи. Константин Легетић учитељ у Сакулама већ је 1883. године као практични учитељ оспособљене за предавање мађарског језика у срб. нар. школама од државне испитне комисије у Сегедину добио.

На овај начин и са оваким успехом свршени су испити овогодишњи у српској учитељској школи сомборској и ученици су се 30. Јунија и 1. Јулија кућама својима поразилазили В.

ОЦЈЕНА ЦРКВЕНО СЛОВЕНСКИХ КЊИГА БУКВАРА, ЧАСЛОВЦА И ПСАЛТИРА.

ОД МИТЕ НЕШКОВИЋА.

Званично написао Јован Петровић правосл. катихета.*)

Прегледавши понизно потписани наведене књиге, част ми је повратити исте са слиједећим примједбама:

1. Буквар. У њему је додато нешто, чега ни у једној црквеној књизи, које се данас употријебљавају и на дому и у цркви нема, а наиме: слово „У“. Ово слово долази само у свези са „о,“ и онда се тек чита као „у,“ а никада не долази само за се, као што га је писац употријебио на страни 2—10.

Писање наших обичних ријечи и говора црквеним писменима није умјесно, јер се при том морају употријебити и таква слова, која се у црквеној азбуци не налазе, као што су „ѣ“ и „ѣ“. Сам писац не наводи их у азбуци црквен. словâ, — а неможе их ни навести, кад их нема — а на страни 6. и 7. употријебио их је. Има доста словенских ријечи, које се и у нашем говору употријебљују без икакве промјене, па их је могао писац навести да ученици поједина слова добро упознају, као на пр.: око, муж, дом, мед, вода, он и т. д. а у словенском језику има се само додати „ъ“ или „ь“ које се и онако не изговара. Да је тако писац поступио, неби морао употријебити слова, која се у црквен. ћирилици не налазе.

Слово „ї“ увијек се пише са двије тачке горе „ї“ а никада са једном као што се у буквару налази „і“. — Велико „І“ никада се не употријебљава у црквен ћирилици, као што га је писац употријебио на стр.: 18., него ако то слово има да буде „J,“ онда се горе метне „spirit“ на пр.: Ї, а када има остати „И“, онда се увијек метну двије тачке над њим Ї. — Слово „е“ кад се чита као „је,“ онда се не пише „е“ као на стр.: 3., него овако „є“.

Превађање молитава са словенског на српски језик држим за излишно тим више, што су с једне стране оне разумљиве саме по себи, а с друге, што неки заводи имају своје самосталне катихете, а остале заводе — који таквих немају — морају пресједавати мјестни пароси, да предају вјеронауку, а они ће свигурно и једни и други знати садржину сваке поједине молитве, те ће ју и дјеца сазнати. У противном случају ако се пријевод донусти, дјеца ће прије запамтити њега, него словенски

*) Ова се оцена штампа у Школ. Листу у смислу решења в. нар. Шк. Савета.

текст, те ће поједину молитву раље говорити преведену него оригинално, а то је противно наредбама свете наше православне Цркве. А што је најглавније молитва Господња, символ вјере и 10 Бож. заповиједи уче ученици у III. или IV. разреду основ. школâ опширно и то тако, да ће о сваком прошењу молитве Господње, сваком члану символа вјере као и о свакој заповиједи добити тачан појам и савршено ће разумјети потпуну садржину сваке поједине молитве.

Осим тога у цијелом буквару нема акценатâ, а без тога је словенски језик као ошишан. И ако се значење поједине ријечи био на њој акценат или не — немијења, ипак је акценат нуждан ради нагласка при читању и појању.

Будући пак да имамо „буквар“, који је одобрен српско-народним црквено-школским савјетом за школску употребу, у коме, истина, није градиво тако распоређено као у овом буквару, кога оцјењујем, али ипак он нема ни близу таквих погријешака, каквих сам у Нешковићеву буквару нашао. С тога, кад већ имамо једну књигу одобрену за употријебу, у којој су мање погријешке као распоред материјала и акценти — превиђени, то држим за неумјестно препоручити сличну књигу са много већим и крупнијим погријешкама, као што је „буквар“ од Мите Нешковића.

1. *Часловац.* Овђе су наведена обичне јутрење молитве односно Псалми но са пријеводом, али таквим, који не одговара нити словенском нити грчком тексту. Тако у Пс. 60 ст 1. пѣснѣ значи: ἐριμῶ.*) а никако „сух“ већ пуст, дивљачан. У истом Пс. стиху 9 није превео ријеч „вѣкъ“ — εἰς μάλεν. У Пс. 50. погријешно је преведен стих 6., јер су неке ријечи изостављене, а у грчком и словенском тексту налазе се. У Пс. 90. ст 3. „ⷪ слоⷭнѣ“ вели се „а по λόγου“ а то не значи „од помора“ У Пс. 93. стр 3 ѥ҆ко = γὰρ; стр. 6. сасвим је погрешно преведен и по пријеводу могао би ученик у неколико схватити и саму садржину тога псалма. Но ни овај као ни осгали псалми нијесу тако преведени, да би пријевод одговарао тексту, јер нијесу употребљена иста времена као у тексту, него сасвим друга. Истина, да је писац узео Даничићев пријевод, али за ученике, којима су књижице намијењене, није добар, јер у грчком тексту стоји оно врије.ме, које и у словенском. А пошто се пријевод не слаже са словен. текстом, то ipso не слаже се ни са грчким. С тих дакле разлога не м гу препоручати ни „часловац,“ јер би се дјеца односно ученици само кварили са рђавим пријеводом (Свршиће се.)

Како да се подхрањује у деце љубав к истини и којим начином да се навикнуто већ лагање искорени?

(Свршетак)

За развијање истинитости и угушивање лажљивости код деце врло су згодне п р и п о в е т ч и ц е, у којима се истинитост и лажљивост изнашају са одговарајућим им последицама Ми сва знамо, да деца радо слушају приповијетке; то дакле ваља корисно употребити. Само ваља дечу

*) Славенским писменима штампано је с тога, што у штампарији нема грчких. Епсилон је ⷮ, а ита је ⷣ. (Кор.)

чувати од неразумљивих, отужних приповедака, јер такима се жељене циљи не постизавају.

Родитељи често изнашају пред децу ствари, које не постоје, с намером или да их тим умире, или да их тим занимају. Ту су варања. Не треба да кажем, после свега, да су та варања просте лажи и да их као такове ваља избегавати. Уверен сам, да се деца могу и са другим, невиним стварима умиривати и занимати.

Учитељ ваља да љуби сву децу у школи једнако; деца љубе онога, ко њих љуби. Љубити кога, а бити с прам истога неповерљив, није могуће. Само се љубав не сме прелити у мажење; деца се учитељу не смеју удварати, јер све то може бити повод лагању.

Из овога излази и то, да учитељ не сме бити са децом суров. Суровост изазива неповерење, а неповерење може врло лако бити повод лагању. Кад строг учитељ зада деци задаћу какву, деца често од страха лажу, кад не донесу задате задаће.

Похвале и покуде су такође средства за душевно унапређивање деце онда, кад се с њима као што ваља поступа. Децу за добро дело ваља похвалити и за рђаво покудити, али само са неколико речи, без сравњивања те деце с другом децом. Једино таке похвале и покуде у стању су дете душевно унапредити, поправити и сачувати од сујете и огурлаености, охолости.

Нема сумње да су казне још непрестано важна средства дечијег унапређења. Оно: „што год је метод и учитељ бољи, тим мање треба казни,“[1]) у колико је оправдано у толико је још данас прост разговор. Кад би се деца од рођења васпитала добро, то би имало смисла; али како се васпитају наша деца на дому, па на послетку, како смо далеко и од ваљаног школског васпитања?! — И то се вели, да казне ваља да буду природне последице рђавих дела. Али последице рђавих дела нису свагда довољне казне. Код дечјег лагања ослонити се на природне последице и других се казни не лаћати, значи, пустити децу да лажу.

У осталом: казне су крајња средства, у крајњим приликама их и ваља употребљивати, па и тада смотрено.

Деца особито у својим млађим годинама често хоће да причају, како су била тамо и тамо, како су јела ово или оно и т. д. што међу тим није било. Оваке лажи васпитачу не треба да задају бриге. Деца не знају шта говоре; она говоре из нагона, тек да се говори, а кад деца не знају, да је оно, што говоре, лаж, онда она и не лажу. Деца у бујности своје уобразиље кажу, што су видела да други раде, да су сама радила, кажу да су радила оно, што су волна да раде; то њиховој души годи. У осталом децу у даљим приликама ваља исправљати, и изваћати на пут истине, само при том ваља пазити, да се њихова невиност нашим мешањем не повреди.

Држим да сам са оволико одговорио циљи, коју сам себи у почетку обележио. За то и завршујем.[2])

Т. Марјановић.

[1]) Prof. Dr. T. Ziller: Lehre o. erziehenden Unterricht, p. 4

[2]) У 2. броју „Школског Листа“ од о. г. између осталих тема и ова у напису ове расправе препоручена је од п. г. Уредника нашем учитељству за расправљање. Једно даке за то, а друго што сам о тој ствари већ и од пре премишљао, с вољом сам се латио да речем две три у прилог решавања те тако важне теме. Т. М.

ГЛАС ИЗ БОСНЕ.

IV.

(Свршетак.)

Било би на реду сада, да сасвијем што и о „римокатоличкијем вјерскијем“ и „мухамеданскијем“ основнијем школама. Но како нисам служио у крају, ће онијех првих школа има, а пошто у ове друге опет нисам имао прилике ни уништи, то ћу у томе слабо што послужити поштоване читаоце овога листа. Што сам пак другијем путем ма и по ћекоје зрнце са тога поља прикупио, то ћу онако искрено и вјерно јавности да предам.

а) У Мају 1885. износио је број римокатоличкијех, вјерскијех основнијех школа 27. Многе између тијех школа јесу установа и власништво разнијех вјеросаконскијех дружаба у земљи и изван ње, или пак „милосрднијех сестара.“ Има дакако и нешто школа, које су подигле и издржавају их поједине римокатол чке црквене општине, или саме, или пак уз потпору земље и другијех мецената, али не знам у какову размјеру стоје једне према другијем.

Десио сам се неке године на испиту у једној од тијех школа. Учитељско звање обављају ту милосрдне сестре. Цијела та школа па и све њено унутарње уређење, рад и правац, учиниште на мене тај опћи угисак, да сам осјећао, е сам заиста на испиту које опће пучке школе у сред бијелога Загреба, а не у Босни Херцеговини.

У томе се дакле вјерно огледа унутрашње уређење и крајња цијељ тијех основнијех школа у овој земљи. За чудо — некак све ове врсте вјерске школе у Босни уз принцип и идеју вјере служе још вјерно и ревно интересима националне искључивости, поцијепаности.

б) Мухамеданци су имали исте године 760 својијех вјероисповједнијех школа. Ако те школе према садашњим просвјетнијем захтјевима и стоје на врло ниском степену, то су ипак наши мухамеданци урадили у томе погледу више за свој подмладак, него ли друге вјероисповјести за свој. Нема ваљда у њијех приједнога мјеста у цијелој земљи, које има џамију и хоџу (свећеника = учитеља) а да ту не би било њиховога мејтефа (основне школе). Ако ништа друго ту се ипак њихов подмладак научи барем читати, писати и рачуната, дакако све турски, а уз то још поглавито утуби и многе ставке из њиховијех вјеросаконскијех књига. С тога се они са неким поносом хвале, да боље и више уче и извршују свој закон, него који хришћани. А имају заиста и право.

Те њихове школе имају и неку заједничку везу међу собом и неки вид заједничког централног надзора. Тако н. пр. имају они у Сарајеву једнога свог школ надзорника, који је зимус или ће бити пређетос путовао по Сарајевском окружју и прегледао њихове школе. Да ли је то пак надзорник за једно окружје, или је за цијелу земљу — нисам могао дознати.

Но поиче сада међу њима и неки вид модернијех основнијех школа. Тако н. пр. по сарајевском окружју и у свијем већијем мјестима, а чини ми се уз судјељовање области, подижу се нарочити мејтефи, у којима се њиховој младежи предаје читање, писање и рачунање на земаљском је-

зику латиницом. Ту су уведене исте школске књиге, које су и по народ. основњачем школама, а као учитељи, фунгирају овуда већином биљежници пол. општина (нотароши), а ријетко ће учитељ које основне школе.

Кад се још узме у обзир, да приличан број мухамеданске ђеце полази народне основне школе у разнијем мјестима, и кад се узме, да сада већ сваке године излази из Сарајевске препарандије по неколико свршених приправника мухам. вјере, онда је јасно: да се и мухамеданци ове земље марљиво користе топлијем и благотворенијем зрацима новијеке просвјете.

* * *

Рад сам, да при крају овога извјештаја још по нешто надопуним, и да се онако летимице дотакнем још по којег оног питања.

Из каснје прибављенијех извора дознао сам, да је у Мају прошле године било свега 927 основнијех школа. Од тијех пак било је 59 српскијех народнијех, 68 државнијех (до конца 1885 умножиле се на 91) 27 римокатоличкијех, 760 мухамеданскијех и 13 јевр-јскијех основнијех школа. Тај је број премален за оволику земљу и за њено населење од 1.326,091 становника. На 1430 становника долази по једна школа, али и ту огромном већином само мухамеданске школе.

По томе дакле огромна већина народа ове земље остаје још и данас без школског образовања. Колико је још број повећијех варошица и села, која немају никакове школе! Тако од прилике има 112 мјеста са преко 500, 22 мјеста са преко 1000 и 2 мјеста са преко 1500 душа православне вјере, ђе још нема школе. Има опет 47 мјеста са преко 1500 мухамеданскијех становника, а без школе. Додајмо још томе 51 мјесто са преко 500, 13 мјеста са преко 1000 и 1 мјесто са преко 1500 душа римокатоличке вјере, онда имамо: 210, 52, 9 — дакле од прилике свега 271 повеће мјесто, у којима би се могло да оснује по једна или још која основна школа. А камо су опет још толике хиљаде села са испод 500 становника, која би се могла груписати у толики и толики број школскијех заједница.

Но да речем још једну оној о нашем учитељском положају у Босни-Херцеговини! У колико су наше учитељске прилике у овој земљи добре или зле, стално или кољебљиве, красне или наопаке, онакове — какове их већ разни односаји мјеста и система, у коме служимо, условљавају, — у толико опет има још доста и другијех незгодијех прилика, у којима се налази садашње учитељство ове земље.

Тако н. пр. ми смо јако удаљени један од другога и већином осамљени. Може човјек да по већини овјешњијех крајева путује по пб дана, а и по цио дан и више, а да не види школе. Изузетак од тога чини само Посавина од Брода до Бјелине. Лако је појмити, како је онда нама појединијем учитељима живљење у таковијем приликама, ђе је нама — више него којем другом сталишу — потребан жив саобраћај са својијем друговима: да један другога тјешимо, помажемо и поучавамо у нашој мучној задаћи, — да се међусобно храбримо и сокоимо за што крјепчије кораке и што јаче подвиге у нашем раду.

Уа то још немамо тако рећи — никакове дух вне, а камо ли сталишке друштвене свезе међу собом. Док учитељство другијех земаља за-

дивљује свијет сјајнима резултатима свога удруженог рада и на пољу своје књижевности и у кругу својијех установа за даље своје образовање и обавјештење, а и иначе и другђе, — дотле ми овђе као да потпуно мирујемо, и једва да се зна за нас у свијету. Само наши другови срп. народне основне школе у Сарајеву и још друга двојица са народнијех основнијех школа, што се баш јуначки показују на попришту јавнога рада; но и они се појављују на сасвим другом пољу. Истина је, да нас је овђе још врло мален број, а уз то смо опет поцијепани на 5 табора; истина је, да сваки од нас има пред собом големо и запуштено поље унутарњег школ. рада, — али инак зато зар неби већ било вријеме, да и ми учинимо за наше заједничко сталешко развиће и унапређење барем оволико, колико се према нашијем особитијем околностима учинити даде?

Не би ли дала лијепа срећа наша, да се и међу нама што прије састави и поведе јуначко коло рада за наше заједничке пробитке, за што јаче и темељније подизање и раширење просвјете у поносној Босни и јуначкој земљи Херцеговој! . . . . З . . . . . .

УДРУЖЕЊЕ.

Доле подписани у приватном своме разговору својом задатом речи закључише у месту Боботи слеђеће:

1. Да се једини српски педагогични „Школски Лист“, који у Сомбору под уредништвом честитог и вредног Г. Н. Ђ. Вукићевића излази, што више међу учитељством и појединим општинама распростре.

2. Постигнућем прве тачке да се исти „Школски Лист“ поврати у своје првобитно стање, т. ј да опет двапут месечно излази, како би се млађе учитељске снаге на истом у својим педагогичним чланцима више пута опробале.

3. Ми доле подписани обећавамо се, да ћемо на истом Школском Листу, у колико су наше умне снаге за то способне, марљиво радити уз припомоћ вредног нам г. Уредника, да би наше учитељство а и ми сами што чвршћи темељ у заузетом нам положају имали.

Надамо се, да ће и остало учитељство, како материално, тако и својом умном снагом, тај једини нам српски педагодични лист подпогати и разпростирати.

У Боботи, 8. Јунија 1887.

Глиша Шпановић,
учитељ боботски.

Драг. Протић,
парох Пачетински.

Стева Радић,
учитељ трнински.

Јован Хорватовић,
учитељ пачетински.

(С радошћу поздрављамо ово удружење отличног свештеника и тројице учитеља из Срема и племениту њихову тежњу око унапређења

Школскога Листа њихова би се родољубива жеља могла само онда испунити, кад би сва она општине и г. г. учитеља, којима се лист шаље, предплату на време пошиљали и тим своје пријатељство овом једином Школском Листу доказали. Онда би се тек могло издавателство листа надати и сразмерно већим жртвама, које би се од претплатника искале за издавање Школског Листа месечно по двапут. Али на жалост и малену предплату садашњу једва нам неколико десетина српских црквених општина и неколико светних учитеља до сада послаше, а огромна већина или дугује, или лист не држи. У Србији немамо ни једног јединог претплатника, а да нам није 60 претплатника из јуначке Црне Горе, Школски би Лист одавна престати морао са великог неучешћа учитеља, свештеника и општина наших и са нагомиланих дугова од прошле и нове године. У.)

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Ст. Сивцу тражи се учитељ. Плата 340 ф., 5 јутара земље, стан и башта. Рок 1. Авг. Школа је вероисповедна. Учитељу у дужност спада у цркви појати и децу у појању обучавати. Првенство имају, који се лично општини представе.

— У Новом Саду траже се две учитељице; једна за средсредну основну женску школу с платом од 500 ф. 150 фор. у име станарине и 50 ф. у име огрева, а друга за салашку школу на Клиси с платом од 400 ф., у име накнаде за огрев 50 ф., у име фиминајзина 30 фор. и за набавку реквизита за чишћење школе 10 ф. уз то слободан стан с баштом. Обе учитељице дужне су уз све остале прописане предмете обучавати децу и у ручном раду а салашка учитељица обвезана је држати још и повторну школу. Молбенице се до Св. Илије поднети имају црквене општине у Новом Саду.

— У Чоки тражи се учитељ. Плата је 336 ф. 3 јутра земље, сламе огрев и стан с баштом. Учитељ је обвезан уз остале дужности и у цркви појати. Рок до 20. Јулија по нашем. Школа је вероисповедна.

— У Пиношу тражи се учитељ. Плата је 300 ф., награда за повторну школу 40 ф. $3^1/_2$ јутра оранице земље. Рок до 1. Августа

— Тражи се учитељ у Чобанцу. Плата је учитељска повишена и састоји се из 380 фор. са уживањем једног јутра оранице земље, слободним станом и 2 хвата тврдих дрва. Уз то приход покрај свештеника до 30 фор. годишње. Учитељ је дужан у цркви појати, децу прописаним наукама добро учити и хришћански васпитавати и примерно се владати, притом и мађарски треба да зна. Молбенице се шаљу на прч. г. Дим. Милошевића пароха у Чобанцу. Рок 15 Авг. о. г.

— На упражњено учитељско мјесто I. и II. разреда мушке школе у Брчком овим се расписује стечај. Плата је годишња 600 ф. а. вр., 24 ф. у име дворарине и 96 ф у име стана. Учитељу спада у дужност осим школе појање у Цркви. Рок стечају до Илијиндана (20. Јула). Компетенти пек се до тог времена са својим документима обрате споменутој општини. Изабрани треба да буде у Брчком о Великој Госпојини, кад ће се школа започети.

— Српско-православна општина Приједорска потребује за 1887/8. школску годину једног учитеља за сва четири разреда основне мушке и једну учитељицу за сва четири разреда женске школе. Обоје имају бити свршени „препаранди.“ Учитељска је плата годишња 600 фор., а учитељичина 400 фор, уз то удобан стан у школској згради и довољан огријев. Учитељ покрај своје наставничке дужности обвезан је: дјецу у црквеном пјенију обучавати и у цркви редовно појати, кад год иста служи. Натјецатељи, који желе ова мјеста получити, нека своје свједочбе са молбом на дотичну општину до 25. јула, или најдаље до 1. августа т. г. упутити изволе.

— Тражи се учитељ на срп. православној основној школи у Високом. Плата је 550 фор., слободан стан и огрев, уз то један врт за усев са неколико дрвета шљива. У учитељске дужности спада и црквено пјеније, а такођер и дјецу пјенију учити. Који би се желио јавити, има доказати прво, да је Србин православне вјере, и да је прописане науке свршио. Рок стечају траје до 20. јула 1887.

— На православном српском богословском семинару у Рељеву код Сарајева тражи се учитељ хуманистичких предмета. Плата је 1000 ф. слободан стан у заводу и заједничка храна с богословима. Проситељи морају бити православне вере Срби из Босне-Херцеговине или из Аустро-Угарске и првенство имају они, који су оспособљени за учитеље у средњим и у грађанским школама. Молбенице се до 29. Јулија по старом имају поднети земаљској влади у Сарајеву.

— У Канаку тражи се учитељ. Плата је 300 фор., 25 кибли чиста жита, 15 кибли јечма или кукуруза, 2 хвата дрва, четири ланца оране земље и слободан стан с баштом. Молбенице до 9. Августа имају се поднети председништву срб. црквене обштине у Канаку у жупанији Торонталској.

— У Доњој Тузли тражи се учитељ за српску православну школу. Плата је 600 фор., стан и огрев. Учитељ је обвезан пјевицу у цркви при сваком богослужењу држати. Рок 15 Август

— Тражи се учитељ у Срб. Кларији. Плата је 150 фор, 36 кибли жита, 12 кибли кукуруза, $5^1/_2$ јутара земље, 2 хвата дрва и сламе, колко треба за огрев, стан и башта од $^1/_4$ јутра земље. Молбенице се имају до 9. Авг. м. школс. одб. поднети. Првенство имају, који се лично пријаве.

— Тражи се у Кларији учитељица. Плата је 300 фор. а. вр., 1 хв. дрва, сламе за огрев, колко буде требало, стан и $^1/_4$ јутра баште. Молбенице се до 9. Августа горњему одбору имају поднети.

— У Црвеној Цркви (Vörös templom), Кајдасову (Gajtaszol), у Кручици, Острову и у Калуђерову (Rebenberg) траже се учитељи за комуналне школе са српским и мађарским наставним језиком. Плата је на прва четири места 300 ф, а у Калуђерову 400 ф. и сваки стан или станарина, огрев и башта. Молбенице на мађарском језику имају се до 31. Јул. по нов. управном одб. жупаније Темишварске (Temesmegye közigazgatási bizottságának) поднети.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 8. У Сомбору, 10. Августа 1887. Год. XIX.

✝

Др. ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ,

СРБСКИ НАРОДНИ ГЛАВНИ ШКОЛСКИ РЕФЕРЕНТ,
ВРХОВНИ НАДЗОРНИК СВИЈУ ПРАВОСЛАВНИХ ВЕРОИСПОВЕДНИХ СРБСКИХ НАРОДНИХ ШКОЛА У МИТРОПОЛИЈИ КАРЛОВАЧКОЈ,
ПРЕДСЕДНИК „МАТИЦЕ СРБСКЕ“ И НАРОДНИ КЊИЖЕВНИК СРБСКИ
И Т. Д.
РОЂЕН 25. МАЈА 1821. У СЛАНКАМЕНУ,
ПРЕСТАВИО СЕ НОЋУ ИЗМЕЂУ 10. И 11. ЈУЛИЈА 1887. ГОД.
У ГОРЊЕМУ КАРЛОВЦУ.

I.

Муњевна жица из Горњега Карловца на све стране Србства разнесе, па и овамо у Сомбор управи старославне српске учитељске школе непосредно донесе 11. Јулија около 8½ часова тужни глас, да је ноћу између 10. и 11. Јулија капљом ударен напрасном смрћу преминуо у Горњем Карловцу највећи педагог наш, отац нове школе српске, неуморни народни књижевник, **Др. Ђорђе Натошевић.**

Здрав читав опростио се он с нама на Ивањдан, свршивши у очи тог дана после седмодневнога труда испите о учитељској оспособности у Сомборској српској учитељској школи, и отишао је зором тога дана у Нови Сад, за избећи по скромности својој лично присуство при светковини седамдесетпетогодишњице

србске учитељске школе сомборске и тридесетогодишњој прослави препорођаја србских народних школа, које је он сам 1857. женијалним својим умом, безграничном својом жарком љубави и неуморном ревношћу својом произвео

Од тога времена прегледао је он неколико школа у Срему и испите држао у србској вероисповедној школи Осечкој, а 7. и 8. Јулија по највећој врућини путујући жељезницом стигао је последњега вечера после 25 часова трудног путовања у Г. Карловац, где је сљедећа два дана, по обичају свом од ранога јутра до мрклога мрака, — са изузетком полудневног одмора, — безпрестанка, строге испите из педагогијских и реалних наука на ондашњој србској учитељској школи држао.

Уморен од дуготрајног пута по ужасном јужном, скоро рећи африканском жару и од дводневнога труда при испитима подлегне његова челична нарав природном закону и он се у гостионици, на стану свом, ноћу између 10. и 11. Јунија сасвим изненада, капљом — као што веле — у мозак ударен, мирно и без болести пресели у вечни живот, где је већ приуготовљена светла награда за неизмерне труде и подвиге, које је он подносио за 35 година човекољубног и Богоугодног учитељског и просветитељског рада свог.

Нечајана и изненадна смрт његова је голем губитак не само за ожалошћену породицу његову, него је она исто тако голем и још већи, чини ми се, неизмерни и ненакнадими губитак за србску народну школу, којој је он био обновитељ и препородитељ; за србско народно учитељство, коме је он био амо од 30 година и отац и мајка и најбољи наставник и победоносни вођа и најискренији пријатељ и мудри саветник и најдостојнији старешина; за србску књижевност, на којој је он неуморно делао од своје ране младости, и коју је он народном учинио и популарисао; за васколики народ србски, за који је он живио и неуморно делао, и кога је он речма, наставом и књигом освестити, просветити, усрећити и унапредити старао се и дању и ноћу, не дајући себи одмора и не умарајући се од тешкога напора од ране своје младости, па до самог суђенога часа самртнога.

Отворите бројеве 16. 17. и 18. Школскога Листа од године 1867., па ћете наћи тамо верно и савестно описано, у каквом је стању пре тридесет година **Др. Ђорђе Натошевић** нашао школе србске, и како их је он својим трудом и неуморним радом, својим обилатим педагогијским знањем и дидаттичком веш-

тином, а особито својом жарком љубави и одушевљењем, за кратко време, од три четири године, као неком чаробном палицом, преобразив и из највеће запуштености у цветуће стање поставио, те су се оне већ у то доба могле мерити са најбољим школама просвећених и најнапреднијих народа европских.

Др. Ђорђе Натошевић је још 1858 године из темеља преустројио српску учитељску школу сомборску, и дотле није мировао, док је није у добар ред довео и о бољем снабдењу њених учитеља постарао се.

Др. Ђорђе Натошевић је 1858 године уз припомоћ неколико пријатеља покренуо „Школски Лист“ и у њему особито за првих једанаест година, а и касније најкраснije поуке и упутства давао учитељству и свештенству, општинама и поглаварима општинским.

Др. Ђорђе Натошевић је писао кратка и обширна упутства за учитеље, која су у нас до данас најпрактичнија; јер се у њима прецизно казује, шта треба да учитељ ради и како треба да ради у школи народној, да му настава васпитна буде и добрим плодом уроди.

Др Ђорђе Натошевић је 1857. године у Темишвару, Вршцу, Кикинди, Сомбору и Новоме Саду на првим и најважнијим зборовима учитељским држао духовита предавања о настави и васпитању, о држању школе и о запту школском. Под његовим надзором и по његовим упутствима држан је у српској учитељској школи Сомборској шестнедељни течај од Видова дне до Преображења 1858. и држани су четири-недељни течајеви учитељски године 1859. и 1860. у Сомбору, а у исто време држали су под његовим надзором и по његовим упутствима учитељима предавања о новом методу: покојни Севастијан Илијић архимандрит хоповски у Ср. Карловцима и прота Мејић у Пакрацу, и обдржавани су тада свуда под његовим личним председништвом испити учитеља у новом методу.

Сљедећих година држао је Натошевић учитељске зборове ове врсте у Будиму и у Мухачу, и за првих година својега надзорничког рада прегледао је он више пута не само све школе српске у негдашњој дичној Војводини, него и све српске школе у Славонији, а доцније и оне у Будимској дијецези; свуда неуморно учећи учитеље и поправљајући стање школа и наставе.

Свуда и свагда био је он и показивао се као најбољи пријатељ школе и учитеља; трудио се да оствари савез између

цркве и школе, између свештенства и учитељства и да усели у народ и у његове старешине љубав к цркви и школи, вери и народности, вредноћи и марљивости, мудрој штедњи и паметној радњи.

Осим књига и чланака што је Натошевић писао за учитеље, родитеље и народ, осим живе речи, којом је он праву мудрост непрестано расипао по народу као безцен бисер и најдрагоценије камење, умео је он чудотворно одушевљавати обштинаре и поглаваре на подизање и унапређење школа; на зидање нових школских здања и лепших учитељских станова, на поболшање учитељских плата, на набављање учила за све наставне предмете, целисходнијих скамија и осталог намештаја школског и на подизање школских воћњака и вртова.

Уводењем рационалног метода за наставу у читању и писању, у рачупу и у основима реалних знањима; уводењем религиозне наставе на основу библијских повести и разумевања црквено славенског читања и појања и разумним учењем молитава и катихиза — постарао се неумрли Натошевић боље него и — ко други око религиозно моралног васпитања младанога нараштаја српског, и тиме је показао највећу љубав к светој цркви нашој.

Народне одабране песме давао је он да се у школи уче на памет и да се рецитују, те тиме је учинио, да се деца српска из ране младости науче љубити свој милозвучни језик и своју српску књигу, да се упознају са прошлошћу и особинама народа свог и са песничким узор умотворинама духа српског, а кроз све то силно је породио, да се за рана побуђује у срцу и у души младога Србства љубав к роду и језику, да оживи у народу српском народни поност без којега нема обстанка и напредка, ни највећима, а некмоли малим народима. То је његова велика заслуга, коју је он себи мирно извојевао, и која далеко надмашује заслуге свију других мужева, који су се до сада у нас трудили око буђења свести народне и народног поноса.

Слободно се рећи може, да је неумрли Ђорђе Натошевић, као врач душа и тјелеса, из многогодишњега застоја и мртвила подигао нашу српску народну школу и улио у њу нов живот; живот плодотворног разумног православља и благонравности; живот свестног родољубља српског и живот просвете и свестраног напредка. А да би овај тројни живот растао и делатно напредовао у постављеном правцу, подигао је велики наш Натошевик уз припомоћ својих скромних сатрудника за ових послед-

њих тридесет година много стотина учитеља и учитељица, научио их је и оспособио, упутио и послао, да уче и васпитавају младеж по свима крајевима, где се српска реч говори. Он је творац нове школе српске. Он је творац свестног и за благо народа свог одушевљеног новог српско народног учитељства!

Тако је и толико је урадио неумрли наш Натошевић за школу српску, за учитељство српско, за васпитање и образовање младога нараштаја српског!

Он је био нама и Амос Коменски и Песталоције и Гразер и Келнер и Кер и Дистервег наш. У њему једном усредсређене су биле све врлине најизврснијих педагога. Он је као трудољубива пчела српска од ране младости па до изненадне смрти своје дању — ноћу трудећи се прелетао по књижевном пољу напреднијих народа и сабирао тамо медене сокове наука, које је у српском духу прерађене, речма и књигом обилато разсипао по народу српском.

ДР. ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ.

И опет удар тежак
Сред тол'ких веће јада,
И опет пуче струна
Једног нам лепог нада.
Тек Србин јадан дахн'о
Од тешких старих рана,
А гле већ нова зија
Сред срца разтрзана.
Са кула храма наших
Циком се носе звуци,
Ка' неке старе клетве
Ил' боли и јауци.
А на те тужне звуке
Тресу се српске груди,
Јер баш сад неста дива,
Кад су ретки и — *људи*!
Ај, судбо кобна, клета,
Недруго црна наша,
Зар нас не мога минут'
Бар ова горка чаша!? . . .

Врх младе српске школе
Застава с' црна вије,
Са школом цео народ
Суморно сузе лије.
Он би да школу теши,
Она би тужна њега,
Ал' свака реч им ова
Потоком суза бега.
А поток овај тече
Тамо где хумка с' вије
Над црним, ледним гробом
Српског Песталоције.
Па роси гроб нам драги,
Па квасн земљу свету,
А тужним шумом својим
Проклиње судбу клету,
Која нас тол'ко гони
И шиба бичем студи,
Која гроб црни прави
Од јадних српских груди . . .

Народ за вођом плаче,
Школа за оцем јада,
Ај, тужно и жалостно је
Сироче она сада.

Обојим њима он је
Био понос и дика,
Каквој за дуго неће
Наћи се заменика . . .

*

Из реда малих људи
Изгуби с' Ђорђе-див,
Ал' док је српских груди —
Он ће да буде жив! . . .

Јулија 1887. *Љубомир Лотић.*

ОСНОВА БЕСЕДЕ

УПРАВИТЕЉА СРБСКЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ СОМБОРСКЕ

ПРИЛИКОМ 75. ГОДИШЊЕ ПРОСЛАВЕ ОБСТАНКА ИСТЕ ШКОЛЕ

НА ИВАЊ ДАН 1887. У СОМБОРУ ГОВОРЕНЕ.

(Свршетак.)

После смрти Василија Ковачића протопресвитера 8. Септембра 1857. предана буде привремена управа ове учитељске школе катихети Урошу Стојшићу, а наскоро затим у почетку $185^{7}/_{8}$ школ. године поверено је предавање педагогије, дидактике и методике уз остале предмете млађем професору Н. Ђ. Вукићевићу, који је већ и прошле године на часовима српскога језика држао ванредна предавања о новом методу за наставу у писању и читању и држао после школе у приправничком заводу прве покушаје у тој настави са неколицином ученика првог разреда Сомборске српске школе, а пред питомцима ове учитељске школе и за њихову потребу. Године 1858. почеше приправници редовно полазити основне разреде српских народних школа Сомборских и у њима држати покушаје у обучавању мале деце под надзором и по упутствима својега професора методике Те исте године предана је по наредби ц. кр. највише школске власти у Темишвару управа свију српских народних школа Сомборских професору методике у овој учитељској школи и тиме су ступиле српске народне школе сомборске као приправничке вештбаонице у најтешњу свезу са овом учитељском школом

На свршетку 1858. школске године од 19. Јунија до 1. Августа 1858. држан је у Сомбору први практични шестнедељни учитељски течај, на коме је више од 150 учитеља из разних крајева српских, а по највише из бившег војводства српског присуствовало. Најстарији између њих био је Сава Кнежевић учитељ у Ђиру (у темишварској жупанији), који је био слушао норму још 1809. године код Григорија Обрадовића директора окружног у Тамишграду.

Било је на том течају до 20. оних учитеља, који пре 1830. свршише учитељску школу ову, а остали су сви били из онога кола, које је од 1830—1858. учитељску школу ову свршило. На овом шестнедељном течају сви су учитељи најуредније слушали предавања о новом методу и

о држању школе, која је по писменим упуствима г. главног школског референта држао професор методике у великој дворани поглаварственог општинског дома сл. кр. града Сомбора, на оном месту, где се у почетку прошастог столећа дизаху бјели двори Кнез Јанка Грофа Бранковића обркапетана Сомборске милиције и повелитеља шанца Сомборског, који беше синовац последњега Деспота Српског Ђурђа Бранковића. Предавања су држана сваки дан од 7 до 10 часова пре и од $4^1/_2$—$7^1/_2$ после подне, а пре сваког резлегала се са висина градске велике дворане сложно одпојана црквена која химна н. пр. „Преславная," „Царю Небесный" или „Трикратнимъ вопрошеніемъ" и т. д. Свако јутро пре предавања присуствоваху сви учитељи у Св. Ђурђевској цркви на јутрењу и св. Литургији, а свако после подне пре предавања ишли су они на вечерње. И благослов Божији очевидно је почивао на труду честитих учитеља, јер одмах сљедећих затим година опазити се могао напредак у свима струкама наставе, као и у целом држању школе и у васпитању и образовању младежи српске. Сљедеће две године понављани су четирнедељни учитељски течајеви у овом заводу, на којима присуствоваху они учитељи, који то прве године, ма из којега узрока, учинити не могоше.

У течају 1861. и 1862. године по настојавању Пресветлог г. кр. саветника Дра Т. Мандића и по ревностном заузимању „велеза служеног школског саветника г. Дра Ђорђа Натошевића установи племенити велико кикиндски дистрикт српски закладу од 12,000 форината на поболшање професорске плате у овом заводу. На ту исту цјел, а под условом, да завод овај и на даље у Сомбору остане, определи православна српска црквена општина Сомборска годишњи прилог од 315 фор. Око тог времена завештa покојни Кузман Рацковић адвокат у В. Кикинди овом заводу 1000 форинти; политична општина великокикиндска обвеже се овој школи прилагати сваке године 50 фор., а надјска по 16 фор. 40 нв.

Године 1862. Октобра 22. преустројена је ова учитељска школа према захтевима савремене педагогије и околностима оног времена. Управа је завода поверена окружном протопресвитеру Сомборском Георгију Бранковићу садашњем преосвештеном Епископу Темишварском. За духовне предмете и наставу у српском и славенском језику наименован је професором покојни Димитрије Поповић парох Сомборски један од најизвретнијих зналаца црквеног појања нашег. Учитељска школа Сомборска у ово златно своје доба стекла је већ била себи поверење и заслужено уважење код свију правих родољуба, и из свију крајева Србства на чак и из Србије, Босне, Црне Горе, Старе Србије и из Албаније долазили су младићи у Сомбор, да се у овој школи за учитељско звање спремају.

Честита општина Сомборска, желећи, да овај завод у средини њеној за свагда остане, на старом темељу учитељске школе подигла је ово здање, у које се учитељска школа наша 6. Октобра 1863. уселила, и које је здање ондашњим потребама завода подпуно одговарало.

Некадашњи први професор педагогије и многодишњи катихета овог завода Епископ Бачки Платон Атанацковић, уверивши се о напредку овог завода, основао је закладу „Платонеум" за препитавање сиромашних приправника са завештањем, које сада већ преко 20,000 форинти главнице

износи, и из које сада 16 сиромашних а добрих питомаца овога завода месечне стипендије уживају.

На дан Св. Саве просветитеља Српског године 1867. прослављена је скромном свечаношћу црквеном и школском педесетогодишњица учитељске ове школе управо педесетогодишњица преселења њеног у Сомбор, којом је приликом професор педагогијских наука на овом месту у подужој беседи разложио потанко црте из прошлости ове школе.

Исте године је 1. Фебруара Епископ Платон Атанацковић знаменито умножио Платонеумску закладу са потраживањима својима, која је из протопресвитерата Сомборског, Ново-Садског и Сегединског од општина и свештенства у име конвенције и сидоксије примати имао, и која је потраживања на скоро затим ревносни прота Сомборски Бранковић, од места до места путујући, скупио и обезбедио, те тако главницу Платонеумске закладе на садашње стање узвисити постарао се.

На жалост није се дало иснователју Платонеума доживити разширење и процветање своје задушбине. Он је на Цвети 1867. земаљски живот са вечним променуо, оставивши после себе „Платонеум“ тај живи споменик доброчинства свог у овој учитељској школи и у Србству. *Нека је Слава и Вечна Успомена неумрлом Оснивачу Платонеума Владици Платону!!* И дај Боже, да се на овог славног Мецената угледају и други имућни синови народа српског, те да оснивају подпоре за приправнике и приправнице, што се у овом заводу спремају за звање најтеже и најплеменитије, за звање учитеља и учитељица младеног нараштаја српског!!

У почетку школске 1867. године заведена је трећа катедра за помоћног наставника рачуна, геометрије, мађарског и немачког језика, физике и економије, на коју је постављен био Александар Костић дипломирани мерник и професор реалке сомборске, који је неколико година у овом заводу ревностно послужио.

Међу ученицима $186^{8}/_{9}$. г. особито се отликовао Вук (Војислав) Бакић из Перне у Хрватској, који је овај завод као свршени и испитани ученик горњокарловачке више реалне ступио и по том као народни питомац на свеучилишту у Липиси педагогијске науке и филозофију слушао и од туда се као доктор филозофије вратио, те сада ревностно дела, као професор педагогије у првој учитељској школи Краљевине Србије.

Српски Народни Сабор од године 1871. узео је у смислу земаљског закона у своје руке вероисповедне српске народне школе, и ову учитељску школу ставио је под непосредну власт вис. срб. народног црквено-школског Савета у Карловцима. У смислу закључка Сабороског и највишње уредбе за српске народне школе од године 1872. течај је у овој учитељској школи на три године распростањен и она је добила најновије своје устројство, сходно захтевима савремене педагогије и просветним потребама и отношајима данашњега напредног времена.

Том приликом заведене су у овој учитељској школи четири редовне професорске катедре и нуждна помоћничка учитељска места, као и место учитељице ручнога рада и кућарства. Ради пристојног издржавања ове школе одређена је нуждна свота из српско народног клирикалног фонда и установљене су стипендије из истог фонда за добре ученике ове школе,

а набављена је прекрасна физикална сбирка, на коју је из народних фондова 1200 форинти издано.

За преустројство ове учитељске школе и за садашње устројство српских вероисповедних школа у земљама круне Угарске захвалити се има свестним и родољубивим представницима народа српског на сабору од 1871. године, а у првој линији опет високоблагородном господину Дру Ђорђу Натошевићу, српско народном главном школском референту, том осведоченом и највећем пријатељу просвете народне и неуморном раднику на пољу књижевности школске, педагогијске и народне — и благородном господину Стевану В. Поповићу, садашњем срб. народном епархијском школском референту, који је са младачком снагом на поменутом сабору делајући, много допринео садашњем устројству српскога школства и који нам је основао дечију књижевност српску. Нека је с тога хвала и признање овим врстним мужевима са овог места јавно изречена. Живили и дуго делали око унапређења школе и књиге српске и просвете народне!!!

Како су још 1867. године и Српкиње почеле приватно учити науке у овој учитељској школи, и како се на њиховом првом испиту осведочило, да ће оне моћи у наукама напредовати; то је и вис. срб. народни Сабор од године 1871. одобрио и дозволио, да и женске могу науке у овој учитељској школи слушати и уз то и поуку у кућарству и у ручноме раду женском овде добијати, па и у хармонијском појању и свирци на гласовиру вештбати се. Од тога времена уз мушке учитељске приправнике и женске се у овом заводу јавно и са добрим успехом уче, и оспособљавају за учитељице српске у свима крајевима, где се српска реч говори.

По образцу ове учитељске школе заведене су за тим учитељске школе српске најпре у Пакрацу, затим и у Горњем Карловцу, од којих последња и данас Србству у оним крајевима велике услуге чини, спремајући ваљане учитеље и учитељице за наше народне школе у Тројединој краљевини, у Босни и Херцеговини. Такође су основане веома користне српске више девојачке школе у Новом Саду, Панчеву и у Сомбору, у којима се младе Српкиње у духу православне вере и миле народности наше васпитавају и обучавају.

И премда су немиле околности — које су без српске кривице наскоро затим настале, — скоро све наше школе у бившој Војној Крајини, у Срему, Славонији и у Хрватској, — на жалост, у комуналне школе преобратиле и испод управе наших аутономних црквено-школских власти одузеле; и премда се чини, као да је на много места међу Србима самим, па и међу неким учитељима љубав к вероисповедним православним српским народним школама охладнила: ипак држим, да су ове неподобштине само привремене, и да ће здрава и чиста свест српска победу одржати над свима тим препонама, те да ће се опет повратити у све слојеве народа нашег, а особито међу учитеље наше народне, љубав к вероисповедној српској народној школи, том најважнијем фактору васпитања и образовања народа нашег у духу православне вере и миле наше српске народности.

У том духу и на таквом освећеном темељу делали су Блажене успомене оснивачи и организатори српских народних школа прошлога и овог столећа; у том је духу преустројио српску народну школу пре тридесет година неуморни организатор школства српског и најбољи пријатељ народне школе наше Високоблагородни Господин Др. Ђорђе Натошевић. У том духу је од постанка свога свагда делала и дела и данас ова прва српска учитељска школа, у којој се до сада 1038 учитеља и 204 учитељица српских изобразило. У том само духу жели сваки свестан Србин да дела и напредује вероисповедна школа Српска! У том сам духу и правцу од почетка службовања мога у овој школи, од ране младости моје, по могућству слабих сила мојих до данас свагда савестно делао, и сада већ у старости мојој приликом ове свечаности седамдесетпетогодишње прославе српске учитељске школе наше и приликом тридесетпетогодишњице обновљења српских народних школа, подижем слабачки глас мој са овог народној просвети посвећеног места, и препоручујем млађему нараштају српском једини савет: „У духу свете православне вере и према начелима хришћанске и човекољубне педагогије одржимо и унапређујмо српску народну школу и распростиримо праву просвету народну, која је извор благостања и напредовања народа нашег!

Нека у том духу напредује и од сада српска народна школа! Нека у том духу дела и у напредак ова у милом отачаству нашем и у народу нашем најстарија учитељска школа са још бољим и срећнијим успехом, ширећи вековима праву хришћанску просвету по свима пределима, у којима народ српски живи!!!

Никола Б. Вукићевић.

СМРТ ДРА ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА.

Горњи-Карловац 12. Јулија.

Као што сте јуче брзојавом извештени „Др. Ђорђе Натошевић умрьо је овде ноћу између 10. и 11. Јулија капљом ударен.“ Покојник је стигао био овамо 8. Јулија у вече. На железничкој станици дочекали су га: Преч. г. прота Беговић, управитељ учитељске школе Радуловић, сви професори и многи приправници. Покојник је као обично све присутне љубезно поздравио и захвалио се на дочеку, па је онда одсео у гостионици баш до учитељске школе, где је обично одседао, кад је овамо на испите долазио. Сутра дан 9. Јулија рано у 7 часова започео је испите за оспособленье и држао тај цео и следећи дан Под његовим председаваньем свршени су испити из науке хришћанске, психологије и логике, педагогије и историје педагогијске, дидактике и методике, из рачуна, земљописа, историје, природних наука, економије и немачког језика. 10. Јул. ујутро купао се и пливао у Корани, пак је из купке здрав и весео вратио се и испите продужио. Тога дана у вече у друштву с професорима био је у градској башти, и за вечеру јео је два ровита јајета и нешто мало обарене кртоле. Опазило се на њему да није био добро расположен. После десет сати у вече опрости се с професорима на вратима гостионице и отиде починути. У јутро нађен је мртав у својој соби на кревету у полу леже-

ћем а полу седећем положају. Врата су собна изнутра била забрављена, а мртво тело нађено је у спаваћици, само су ногавице биле на ногама и то је чаногвица на десној нози до чланка била пресавијена. Сва је прилика, да га је изненадна смрт снашла, кад је, седећи на кревету, наногвице свлачити почео. Дозвани одмах градски физик констатовао је, да је напрасна смрт покојника још с вечера морала снаћи и то усљед капље у мозгу.

Као гром из ведра неба поразила је и горко ућвељела смрт Натошевићева све овдашње поштоватеље његове. О изненадној смрти његовој управитељ учитељске школе одмах је брзојавно известио штовану породицу, Школски Савет, учитељску школу у Сомбору и најбоље пријатеље његове. Тело великог покојника одмах буде обучено, у метални самртнички ковчег смештено и уз топло саучешће професорског збора и приправничке младежи у православну српску цркву пренешено, а смрт његова великим звоном са куле црквене оглашена.

Тако лежи покојник као какав светитељ на сред цркве у отвореном ковчегу. Свежи лавор и друго лепо цвеће и запаљене воштанице окружавају његов самртни одар, а народ долази, као на Христов гроб, да се поклони и отда цјеловање незаборављеном и добром покојнику. Данас је жељезничким влаком приспео овамо из Новога Сада зет покојников госп. Паја Гостовић и учињено је расположење, да се сутра после свечаног опела мртво тело драгог нам покојника спроведе на жељезницу, од куда ће се преко Загреба брзим влаком у Нови Сад пренети.

ОПЕЛО ДРА ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА.

Горњи Карловац, 13. Јулија.

Јутрос у 9 часова држано је у свето Николајевској цркви овдашњој над смртним остатцима покојног Дра Ђ. Натошевића тужно опело. Служио је велезаслужени старина прота Никола Беговић са пет свештеника. Певачки хор овдашње српске омладине складно је и лепо појао. У цркви је говорио слово у похвалу великог покојника г Петар Радуловић управитељ српске учитељске школе. Из цркве се кренуо спровод колодвору уз пратњу свију овдашњих школа и многога народа. На колодвору се опростио с покојником Радослав Калембер учитељ богословије у Ређеву, који је дошао био овамо са много учитеља негдашњих питомаца наше учитељске школе да прославе овде тридесетогодишњицу педагогијског рада Натошевићевог, па у место веселе прославе постадоше учесници тужног спровода његовог. За тим изјави г. прота Беговић у име свију овдашњих поштователја покојникових топло саучешће зету његовом г. Паји Гостовићу и преко њега ућвељеној породици Натошевићевој, и тело покојниково предано буде на жељезницу, где је у засебном вагону смештено ради преноса у Нови Сад.

На самртни ковчег покојников положи се овде венце: Српска црк. обштина овдашња, професорски збор овдашње учитељске школе, садашњи приправници и приправнице. Особити је утисак учинио красни венац са-

купљених овде учитеља и учитељица са надписом: „Оцу српске народне школе“ Честита српска општина загребачка положила је красан венац на самртни одар покојников преко својих изасланика Николе Гаведе и Павла Јовановића.

Тело покојниково се данас после подне жељезничким влаком креће одавде и стићи ће сутра 14. Јулија на вече у Нови Сад.

Бог да прости великога Србина и праве човека, најславнијег педагога српског Дра Ђорђа Натошевића!

СПРОВОД ДРА ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА У НОВОМ САДУ.

Низ тужних светковина, приређених при тужном растанку с дром Ђорђем Натошевићем, довршен је. Данас је 16. Јулија тело покојниково предано матери земљи. Ова тужна светковина извршењаје величанствено, достојно великог покојника. Народ, представници српске науке, књиге и школе одали су достојну пошту оном, који је целог свог мушког века мислио само како ће својом науком и спремом користити и унапредити народ.

Тело покојниково стигло је јуче у три четврт на шест у Н. Сад. Ма да није било одређено да се на свечан начин унесе у варош, ипак се на жељезничкој станици искупио толики број поштоватеља покојникових, да је спровод испао свечано-тужно.

Сандук мртвачки није отворен, него је одмах метнут на парадна кола, која су за тим пошла у варош. За њима дугачак ред каруца. Тело је донешено и намештено у саборну цркву, где је била велика множина света сакупљена и до мрака је походила.

Данас у јутру пре одређеног времена долазио је свет, да види самртни одар. Сандук је био положен на средини цркве; венци су прекрилили били сандук. Било је ванредно лепих венаца. У одређено време црква је била пуном пуна света. Било је депутација из многих општина. Било је врло много учитеља са стране, који знајући, шта је Натошевић био за школу, дођоше, да га испрате до вечне куће. Колегије карловачке и новосадске гимназије биле су корпоративно потпуно заступљене. Била су изасланства из Панчева, Земуна, Митровице, Карловаца, Ирига, Сентомаша, Футога, Турије, Сарајева, Чортановца, Кера, Врбаса и т. д. Даље смо видили народног секретара И. Ђурића са особљем патријаршеске канцеларије и поджупана сремског дра Ј. Ђурића.

Опело није одржано, јер је покојник опојан у Карловцу. Само је спомен учињен. Чинодејствовали су: Високопреосвештени епископ бачки г. Василијан, г. архимандрит крушедолски Дамаскин Бранковић, прота карловачки г. Стеван Чобанић, професори богословије: г. г. Ђорђе Петровић и Василије Константиновић, овдашњи свештеници: г. г. Јован Марковић, Павле Балта, Милан Ђирић и Павле Михајловић.

После свршеног спомена ступи на среду г. Стеван В. Поповић и држао је говор, који је по садржини био врло леп и језгровит.

После њега говорио је у име „Матице Српске“ г. Миша Димитријевић, те нам је изнео јасну слику покојникову као народног књижевника.

На завршетку говора тужни слушаоци примили су беседу са „слава Ђорђу Натошевићу!“

За тим је г Аркадије Варађанин у име учитељства топлим речима опростио се од покојника. Говорник је дирнуо танку жицу осећаја, јер су слушаоци знали, ко је учитељима био пок. Ђорђе Натошевић.

На крају се г. А. Сандић у име овдашње велике гимназије опростио од покојника. Говорнички дар г. Сандића познат је нашем свету.

У цркви и на спроводу певало је овдашње певачко друштво и карловачки богослови и гимназисте, који су у лепоме броју дошли да учествују у овој тужној светковини.

Из цркве је кренуо се спровод преко пијаце, кроз футошки сокак на успенско гробље. Док је спровод пролазио главном улицом, дућани су били свију својевољно затворени без разлике вере и народности.

Поред сандука су носили дуплире занатлијски одборници. А свеће су носили чланови књижевног оделења, професорске колегије, учитељства и угледни грађани.

Тако је тело велезаслужног покојника однешено до вечне му куће и сарањено у породичну гробницу.

Ако је истина, да само онај народ заслужује да има велике синове, који уме да их поштује, то је српски народ и данас доказао, да је достојан да има великих људи, јер он уме да поштује врлине, Натошевић је био пун врлина; њега можемо уврстити у наше велике људе.

Слава Ђорђу Натошевићу.

(Прештампано из „Браника.“) J.

✝

ДРУ ЂОРЂУ НАТОШЕВИЋУ

ОЦУ НОВЕ СРПСКЕ ШКОЛЕ.

Башта . . . . .
Гвозденијем
Ланцем опасана.
У њој — коров, трње,
Травуљина сама;
Сред корова, траве —
Некорисног биља,
Љубица је цвала,
О, да красна миља! . . . . .
Коров, трње дави —
Љупки цвјетић плави
И — *увену цв'јетак* —
Струк љубице бајне . . . . .
Ал' баштован д-ђе
В ље чврсте, тр јне;
Коров, трње крчи
Својом вештом руком,
Борећи се разним
У Брањину.

Тешкоћама — муком,
— *Ал' вејештак свог рада*
Све тешкоће свлада —
Замијену коров . . . . .
С' љупког цв'јећа струком! . . .
У башти сад мире
Румене ружице,
Карамфиље, смиље,
Плаветне љубице! . . . . .
Љепота је глати
Миомирно цв'јеће! . . . . .
Има л' ђе Србина,
Који кликнут' не ће:
Хвала т' баштоване,
Хвала ти и слава
Вазда, док је — Срба,
Српског — неба плава! . . .

М Ђ. К. Липовац, српски учитељ.

ИСПИТИ

ЗА УЧИТЕЉСКО ОСПОСОБЉЕЊЕ У ГОРЊЕМ КАРЛОВЦУ 1887.

Испити за учитељско оспособленје у Горњем Карловцу под председавањем српско народног главног школског референта Дра Ђорђа Натошевића започети су 9. и 10., а продужени су 18. Јулија.

Испит су полагали 9 овогодишњих свршених приправника трећег разреда, један лањски приправник а сада учитељ и 4 приправнице. Осим тога негдашњи питомац ове школе а садањи учитељ на богословији у Рељеву, који је још 1879. за учитеља по жељи својој допунио је испит из психологије, логике и из математике, будући да се у оно време, кад је он учио, прва два предмета нису учила, а математика се није у садањем обиму предавала.

На испитима је преосвештеног епископа горњокарловачког замењивао најпречастнији господин Никола Беговић прота и парох горњокарловачки.

За прва два дана испитани су сви кандидати из науке христијанске, психологије и логике, методике, педагогије и педагогијске историје, даље из земљописа, историје српске, хрватске и опште, из рачуна, антропологије, физике и хемије, економије, из немачкога језика и из гимнастике. Остало је још да се трећега дана држи испит из српског језика и из историје књижевности српске, из црквено-славинског језика, из црквеног појања и правила. Али како је ноћу између 10. и 11. Јулија Др. Натошевић напрасно преминуо, то се продужење испита одложи, док од високог председништва Школског Савета нестигне испитни повереник, за којега је изашиљање управа брзојавом молила.

Његово високопреосвештенство Епископ Бачки Василијан Петровић, замењујући болног патријарха српског, брзојавима од 13. и 14. Јулија одреди за испитног повереника Николу Ђ. Вукићевића управитеља учитељске школе сомборске с позивом, да одмах у Горњи Карловац отиде и испите доврши, па о њима у своје време извештај поднесе.

У четвртак 16. Јулија крене се Никола Ђ. Вукићевић на дални пут у Горњи Карловац и стигне тамо вечерњим влаком у Петак 17. Јулија, дочекан на колодвору од г. проте Беговића, управитеља Петра Радуловића и свију професора учитељске школе.

У Суботу 18. Јулија у јутру у 8 часова продуже се испити за оспособленје у присутству изаслатог повереника испитног и члана срб. нар. Школског Савета Н. Ђ. Вукићевића и најпречастнијег г. Проте Беговића. Ученици и ученице су из српске граматике и историје књижевности, из црквено славенског читања, разумевања и граматике, из црквеног малог осмогласног и великог појања и црквеног правила лепо одговарали и довољне знаке за оспособленје из тих предмета показали. Особито је у очи пало се, што приправнице у овој учитељској школи не само мало црквено појање, него и осмогласно, па у неколико и велико појање (н. пр. ирмосе) уче; које за то бива, да би могле оне у цркви певницу држати, ако не би у месту мушког учитеља било, и да би могле децу и девојке том појању такође у ванредним часовима обучавати, што би на духовно сазиданје Србкиња служити могло.

У испитној дворани изложени су били красни рукописи и цртања свију ученика ове школе, у другој школској дворани изложени су били ручни радови приправница, који су по пресуди отмених госпођа подпуно добро израђени и могу на дику служити овој нашој учитељској школи.

Пошто се тако испити свршe, држана је конференција професорска под председавањем испитног повереника и у присуству епископског изасланика, на којој је састављена разредница свију овом приликом испитаних кандидата и кандидаткиња и изведено је њихово оспособљење за учитељство. Ово је све учињено заједничким договором на основу остављених испитних бележака покојног Дра Натошевића, односно изасланог повереника и на основу оцена, које су приправници и приправнице за времесвога учења заслужили по сведочби дотичних стручних професора и учитеља.

У Недељу 19. Јулија после свечане службе Божије, коју је у Св. Николајевској катедралној цркви горњо-карловачкој одслужио пречастни г. Емануил Грбић катихета, држано је „Благодарење". Од почетка литургије до Апостола и на Благодарењу појали су умилним гласом приправници и приправнице, а од Апостола до Заамвоне молитве појао је лик младежи горњо карловачке на хору хармоничко милозвучно појање по руском напјеву, који се у карлсбадској православној цркви већ од много година употребљује. На Благодарењу читао је апостол мелодичним гласом г. професор учитељске школе Ђорђе Глибоњски, а после коленопреклонне благодарителне молитве односаше приправници врло лепо Амвросијеву химну: „Тебе Бога хвалимъ."

После Благодарења сакупе се сви кандидати и кандидаткиње у испитној дворани великољепног здања школског, где у присуству свију професора и других отмених особа, управитељ г. Петар Радуловић прочита разредницу, а испитни повереник Никола Ђ. Вукићевић на основу прочитаних испитних оценâ у име в. Школског Савета објави оспособљење испитаних кандидата за српске народне учитеље, а испитаних кандидаткиња за српске народне учитељице.

У држаној затим поучној беседи спомене испитни повереник са највећим пијететом велике заслуге најславнијег педагога српског Дра Ђорђа Натошевића, који је своју љубав ка школи смрћу запечатио и упути оспособљене младе учитеље и учитељице, да се у вршењу својих учитељских дужности и у љубави к светој вери православној и милом роду српском целог века свог угледају на отца нове школе српске великог и сдавног Дра Ђорђа Натошевића.

Тога и следећега дана у јутро биле су дипломе учитељске у новом за ову школу од високог Школског Савета одобреном формату и облику испуњене, подписане и раздате.

Од 11 мушких кандидата, који су овом приликом учитељски испит положили, оспособљени су за учитеље с одликом ови: Јово Бањеглав, Раде Боснић, Стево Вукић, Симо Вуксан, Миле Новаковић Јован Трешњић — и особито најотличнији између њих г. Радослав Каленбер учитељ на Богословији у Рељеву.

Остали мушки кандидати наиме: Станко Брковић, Трифун Зец, Радослав

Кокотовић и Душан Лемајић, који су с добрим односно с довољним успехом испит положили, просто су само за учитеље оспособљени.

Између четири испитане кандидаткиње две су добиле учитељско оспособљење с отликом наиме: Анка Трбуховићева и Милка Арновљева. Остале две на име: Ружица Лемајићева и Вукосава Крстићева су такође за учитељице оспособљене. —ћ.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Нова женска школа. У Српском Сент Мартону селу у Банату, где се родила Круна мати Доситеја Обрадовића првог и најславнијег филозофа српског, отвори ће се ове јесени српска вероисповедна основна школа за женску децу. Срећно да Бог да!

Проширење школа. Честита општина у Срб. Итебеју распространила је своју мушку школу са установљењем новог учитељског места за старије разреде мушке школе.

Катедра мађарског језика. У смислу закључка В. Школ. Савета и одобрења В. Саборског Одбора установиће се ове јесени самостална катедра мађарског језика на учитељској школи Сомборској. Стечај је на ту катедру путем јавних листова расписан. Плата је учитеља мађарског језика за сада са 800 фр. системизирана. Учитељ може бити само Србин православне вере, подпуно вичан мађарском језику и који је за предавање тога језика на грађанским школама оспособљен.

Богословско учитељска школа на Цетињу, која је негда под управом покојног Милана Костића лепо напредовала, затим у Острог премештена и напоследку неколико година затворена била, отвориће се опет ове јесени на велику радост храбрих Црногораца наших, и спрема ће опет ваљане учитеље и свештенике за Црну Гору и њену околину. Отворен је већ у „Гласу Црногорца“ стечај на два учитељска места за овај завод до 15. Августа о. г. Један ће учитељ предавати богословске, а други педагогијска предмете и обојица имају бити вешти црквеном појању. За богословску струку иште се спрема из духовне академије, а за педагогијску оспособљење на вишем падагогошком заводу. Плата је 800 ф. у злату

За професоре У „Гласу Црногорца“ расписан је стечај на три професорска места за цетињску гимназију. Једно је за природне науке, друго за математику, а треће за класичну филологију. Рок стечају је 15. Август. Плата за професоре 800 форинти у злату, а за супленте 600 фор. Првенство међу оспособљенима има ће онај, који зна француски.

Завод за глухонеме у Митровици. Г. Радивој Поповић испитани срб. нар. учитељ и бивши посетилац (hospitant) на заводу за глухонеме у Бечу — добио је дозволу од вис. кр. хрватско славонске земаљске владе да може основати приватан завод за глухонеме у Митровици.

Премештање и избори. Милена Бошковићева учитељица у Купинову премештена је за учитељицу у Попинци, а Видосава Маријева учитељица у Попинцима премештена је за учитељицу у Купиново. За учитеље изабрани су г. г.: Марко Рајковић у Сарајеву, С. Манојловић у Брчком, Св. Лончарић у Бањалуци и А. М. Марин у Пирошу. Ст. Коларић у Приједору.

РАЗНО.

Оснивање закладе у спомен Дра Натошевића. Местни Школски Одбор у Новом Саду намерава основати општекорисну закладу у спомен упокојеног најславнијег педагога и неуморног књижевника српског Дра Ђорђа Натошевића. Састављена је већ и основа за правила те закладе. По тим правилима биће три врсте чланова тог фонда: Основачи, помагачи и прилагачи. Оснивачи улажу у фонд једанпут за свагда најмање 50 фор; помагачи прилажу годишње по 5 фор, а прилагачи годишње најмање по 1 ф. Заклада је на ове циљеве: а) да годишњом подпором припомаже сиромашне српске општине у митрополији Карловачкој, да могу ове своје вероисповедне школе у смислу закона одржати; б) да годишњом подпором подпомажу удовице и сирочад српских народних учитеља, који су на вероисповедним школама делали. Закладом том управљаће врховна управа српских народних фондова, а подпоре ће раздавати српски народни црквено-школски савет.

„Седница Школског Савета" заказана је брзојавом за $^{8}/_{20}$. Августа.

Штипендије из закладе покојног Јефте Михајловића у Сомбору добили су правници: Милан Кирјаковић и Марко Гргуров. Сваки од њих примаће годишње 300 фор. подпоре.

Дарови школама и учитељима. Др. Стеван Поповић физик Сомборски за г. В. Поповића учитеља у Срб. Милетићу предплатио је Школски Лист за 1887.

НОВЕ КЊИГЕ

Уредништву „Школског Листа" послате су на приказ ове књиге, односно нови часописи:

„Поука о човечјем телу, животу и здрављу за прву школску и домаћу наставу написао Др. Милан Јовановић Батут. I. Тело споља. II. Тело изнутра. Обе су књиге са сликама. У Новом Саду издање књижаре Луке Јоцића и др. Ми ове обе књиге топло препоручујемо учитељству нашем и свима родитељима, као најбоље упутство за чување и негу здравља младога нараштаја.

Летопис Матице Српске. Уређује А. Хаџић. Књига 150. 1887. Свеска друга. Са ликом Ђорђа Магарашевића. У Новоме Саду, српска штампарија дра Свет. Милетића. 1887.

Максим Црнојевић Трагедија у 5 чинова с певањем. Написао др. Лаза Костић За позорницу удесио А. Хаџић. Музика од А. Максимовића. Друго поправљено издање. (Зборник позоришних дела. Свеска пета). Издање српске књижаре браће М. Поповића у Новом Саду 1887. Цена 40 н.

Пера Сегединац Трагедија у 5 чинова из повести народа српског. Написао Лаза Костић Друго поправљено издање. Наградила „Матица Српска" својом највишом наградом (Зборник позоришних дела. Свеска двадесет друга) У Новом Саду. Штампарија српске књижаре браће М. Поповића. 1887. Цена 60 нов.

„Добробосански Источник. Лист за црквенопросветне потребе српско православног свештенства у Босни и Херцеговини." Број 1. овог но-

вог црквеног чаоописа изишао је у Јулију са одабраним садржајем. Изилазиће часопис овај сваког месеца једанпут. Цена му је годишње два форинта. Властник је листа А. Е. Митрополитска консисторије у Сарајеву. Уредник је Никола Г. Лалић свештеник.

„Немања, илустровани лист за поуку и забаву" почео је излазити у Бечу. Уређује га Симеон Коњевић, а издаје Константин Мандровић. Прва свезка изишла је месеца Септембра са одабраним садржајем и са лепим сликама, међу којима се отликује наслóвна слика Вук Ст. Караџић, даље се налазе ове слике: Турци предају Београд кнезу Михаилу 1867. Велика врата, која воде из Задра на сухо. Извршење праведне пресуде Харуна ал Рашида. Млада Рускиња из Галича. Слоновска бања. Површина месечева. Света Гора. — Лист ће излазити месечно једанпут у свезкама. Годишња цена је 4 ф. 80 нв. Предплата се шаље под атресом: Verlag des Nemanja. Wien Landstrasse Haupstrasse. nr. 22.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Срб. Итебеју тражи се учитељ за старије разреде. Плата 420 фор. стан и 40 фор. награде за повторну школу. Рок 15. Август.

— Нађ Лаку (у чанадској жупанији). Плата је 400 фор. 6 хв. мешовитих и 4 хв. тврдих дрва, од којих се и школа има грејати. Рок 16. Август.

— У Рудни тражи се учитељ. Плата је 400 фор. 4 ланца земље и пространа башта ван села; стан, огрев и домаћа башта; за перовођство 20 фор., а од укопа, где се позове, 50 нв Рок последњи Август. Молбенице се подносе м. школ. Одбору у рудни (Rudna, Torontálmegye.)

— У Модошу тражи се учитељ. Плата је 300 фор. 30 кибли жита, 3 хв. дрва, 3 хв сламе, $^3/_4$ ланца баште у пољу, стан с баштом и 50 нв. од погреба, где позван буде. 10 фор. паушала и 30 фор за црквено перовођство и рачуноводство. Молбенице се до 23. Августа имају поднети местном Школском Одбору у Модошу.

— У Србском Сент Мартону отвара се стечај за учитељицу на новоснованој србској вероисповедној школи за женску младеж. Плата је 300 фор., 2 хв. дрва, стан и башта. Молбенице до 15. Августа имају се местном школском одбору у С. Сент Мартону поднети.

— У Стари Шова тражи се учитељица. Плата је 300 фор. стан с баштом и сламе за огрев. Рок 20. Август.

— У Дески тражи се учитељ. Плата је 400 фор 4 ланца ливаде и сламе колко узтреба. Молбенице се имају епарх. школ. одбору у Темишвару до 25. Августа поднети.

— У Хрњакову тражи се учитељ. Плата 180 фор. 24 кибле жита и толико кукуруза, 4 ланца ливаде, стан с баштом и дрва за огрев.

— У комуналним школама са српским наставним језиком у бившој панчевачкој пуковнији има више упражњених места за учитеље. Плате су пристојне. Иште се свуда и подпуно знање мађарског језика. Проситељи се упућују, да своје на мађарском језику добро инструиране молбенице на управни одбор жупаније торонталске час пре одправе.

— У Надаљу на комуналној српској школи тражи се учитељ, плата је 400 ф. стан, врт и 24 ф. дрварине. Молбенице на мађарском језику сачињене имају се управном одбору жупаније Бачке поднети.

— У Ђурђеву тражи се учитељица. Плата је 400 ф., 100 ф. станарине, 8 мет. дрва за огрев и сламе колико треба. Молбенице на мађарском језику састављене имају се поднети управном одбору жупаније Бачке.

— У Тројеглави (пошта Ујлак), Катинца (пошта Ђулавес), у Славонији, у Белој (пошта Дарувар), у Лончићи (пошта Нашице), у Кусоњу (пошта Пакрац), тражи се учитељи и правос. вере појци. Плата је свуда по 350 фор. стан и огрев и врт. Рок је до 20. Августа. Молбенице управљене на земаљску владу хрватску имају се поднети котарској области у Пожеги.

ИЗЈАВА.

Поводом клевета, које су на мене у „Бачванину“ давнашњи непријатељи моји у последње време злобно разнели, пребацујући ми, што нисам био при погребу Дра Ђорђа Натошевића у Новом Саду, — за нуждно налазим известити пријатеље и поштоватеље моје, да сам ја, — баш онда, кад сам се спремао за пут у Нови Сад, на погреб великог покојника нашег, — од Преосвештеног Епископа Бачког, као заменика наше највише црквено школске власти, из Ср. Карловаца брзојавно упућен, да одмах у Горњи Карловац идем и започете испите за оспособљење у тамошњој учитељској школи као испитни повереник довршим.

Изчекујући сваки час одговор на моје брзојавно питање, нисам могао у Нови Сад ићи и на погребу најбољега пријатеља и сведока мог тридесетчетири годишњег труда и рада учитељског, по жељи мојој лично присуствовати, него сам по добивеном одговору одмах 16. Јулија у Г. Карловац, као испитни повереник, одпутовао и поверено ми дело с Божијом помоћу свршио.

Ово за нуждно налазим јавити пријатељима и поштоватељима мојима, а непријатељи и подли опадачи моје части у известним листовима не заслужују да се пред њима правдам.

У Сомбору, 30. Јулија 1887.

Н. В. Вукићевић,
члан срб. нар. Школског Савета и српске учитељске школе сомборске управитељ.

Јавна захвала.

Госп. А. Пјевић накладник у Новом Саду изволео је подарити овоопштинској срп. школи 40 комада разних поучних књига, да се исте раздаду као награда сиромашним ал добрим ученицима, на који племенити дар изриче му се овим како у име школе, тако и у име обдарене деце најтоплија благодарност.

У Орловату, 5./17. Јула 1887.

В. Накарада с. р.
школски председник

Дужнике уљудно позивамо, да нам се час пре одуже; јер иначе се лист не ће моћи уредно издавати.

ШКОЛСКА ОБЈАВА ЗА $188^{7}/_{8}$. ГОДИНУ.

У српској учитељској школи сомборској започиње се школска $188^{7}/_{8}$. година 1. септембра о. г. по старом календару.

У учитељску школу примају се:

а) За приправнике, младиће православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су петнајсту годину навршили и четврти гимназијални, трећи реални или четврти разред грађанске школе с довољним успехом свршили.

б) За приправнице примају се Српкиње православне вере, које су четрнајсту живота годину навршиле и IV. разр. српске више девојачке школе или IV. разред ниже реалке с добрим успехом свршиле, а при том су здраве и примерног моралног владања.

Једни и други имају пријамни испит из славенског читања, молитава и из црквеног малог појања овде положити. — Ученици и ученице из школа, где се не учи српски језик, полажу још пријамни испит из српског језика, а они, који немају оцену из мађарског језика, имају показати да знају мађарски читати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети: крштено писмо, лекарску сведочбу о добром здрављу и сведочанство о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима. Они, који су пре једне или више година школу оставили, имају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом. Женске имају још донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора, да ће их они за време трогодишњег овде учења издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању обвезу своју испунити.

Приправници, који желе стипендије из народних фондова добити, нека молбенице тога ради са сведочбом о сиромаштву поднесу вис. Шк. Савету у Карловцима; а они, који желе платопеумске стипендије добити, нека тако исто инструиране молбенице поднесу платопеумском одбору у Сомбору.

На стипендије ове имају изгледа само они приправници и приправнице, који су примерног и похвалног владања и врло сиромашног стања, а при том се отлично или бар добро уче

Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору 1. Августа 1887.

Н. Ђ. Вукићевић,
српске учитељске школе сомборске управитељ.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву *„Школског Листа“* у Сомбор.

Бр. 9. У Сомбору, 10. Септембра 1887. Год. XIX.

†

Др. ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ,

СРБСКИ НАРОДНИ ГЛАВНИ ШКОЛСКИ РЕФЕРЕНТ,
ВРХОВНИ НАДЗОРНИК СВИЈУ ПРАВОСЛАВНИХ ВЕРОИСПОВЕДНИХ СРБСКИХ НАРОДНИХ ШКОЛА У МИТРОПОЛИЈИ КАРЛОВАЧКОЈ,
ПРЕДСЕДНИК „МАТИЦЕ СРБСКЕ“ И НАРОДНИ КЊИЖЕВНИК СРБСКИ
и т. д.
РОЂЕН 25. МАЈА 1821. У СЛАНКАМЕНУ,
ПРЕСТАВИО СЕ НОЋУ ИЗМЕЂУ 10. и 11. ЈУЛИЈА 1887. ГОД.
У ГОРЊЕМУ КАРЛОВЦУ.

II.

Тридесет и пет година делао је незаборављени наш добротвор Др. Ђорђе Натошевић на српској педагогијској и народној књижевности, њему је било стало само до тога, да народу нашем даде у својим списима најбољу душевну храну, да народ поучи, освести, просвети и усрећи, а није му било стало ни најмање до славе и до књижевничкога гласа, па зато се он редко, врло редко и подписивао под своје списе, држећи се строго оног начела: „Не треба питати ко пише, него шта се пише“!

Тридесет и пет година писао је Натошевић по листовима и часописима, по календарима и у засебним књигама све, што се односи на поуку и образовање, на умно, морално, здравствено и материјално унапређење и усрећење српскога народа и сваког појединог члана милог му Србства.

Почињући од године 1853. у Седмици и у Српском Дневнику, а затим у Школском Листу, у Пријатељу младежи Српске, у Даници, Матици и Путнику, у Летописима, у Гласу Народа, у омладинским календарима, у Орлу и у Годишњаку и на последку у Женском Свету и у осталим Српским повременим списима и листовима писао је много велики покојник, обогаћујући народ наш обилатим и мудрим производима труда и Генија свога.

Од године 1862. до 1865. издавао је и уређивао је Др. Ђорђе Натошевић овај Школски Лист, на коме је био он главни раденик од самога постанка његовога. — Године 1853. издао је он користну књижицу за народ под насловом: „Нега краве". Године 1857. издао је (прво) „Кратко упутство за учитеље". Године 1858. издао је: „Упутство за предавање букварских наука". Године 1861. и 1882. изишло је у два издања његово прерађено и умножено: „Кратко упутство за Српске народне учитеље", које је и до данас најпрактичнија и најваљанија књига за учитеље Српске. У то време издао је он поучне приповедке за децу под насловом: „Бисер и драго камење" и „Неколико народних песама за учење на изуст", „Читанку за четврти разред" и оно знаменито наградом Матице Српске увенчано дело: „Зашто наш народ у Аустрији пропада" (у Н. Саду 1865.)

Кад је влада Српска у књежевини 1868. расписала била стечај за нови Буквар српски, написао је Натошевић најбољи до сада српски Буквар са Читанком и Славењским Буквaром и послао га је професору методике у Српској учитељској школи Сомборској с жељом, да приправничка дружина „Венац" рукопис тај по његовим упутствима препише и преустрои на три начина: за Србију, за Угарску и за Црну Гору и тако прерађене рукописе да дотичним владама као своје пошаље.

Приправничка дружина „Венац" под управом својега председника и наставника методике савестно је испунила племениту жељу писатељеву. Рукопис Буквара, што је у Србију послат, примљен је, и са неком изменом штампан у три засебне школске књижице, а награда је по жељи писатељевој поклоњена фонду за учитељске сироте, које му је, као и фонду Школског Листа, Натошевић основ положио. — Рукопис, што је одправљен највишој школској власти у Црној Гори, штампан је трошком државе Црногорске у Бечу и примљен за школску књигу у првом и другом разреду у јуначкој Црној Гори. — Трећи рукопис овога Буквара, што је управа учитељске школе Сомбор-

ске кр. угарском министарству просвете у Будиму 1869. године званично одправила, није света угледао, него је тамо горе негде забачен, али је место њега штампан у Будиму, по истом начину састављени, други Српски Буквар, који се и до данас у комуналним школама Српским у Угарској употребљује.

Даље је написао покојни Доктор Ђорђе Натошевић још и ове књиге: „Дуван с погледом на здравље, у Београду 1870.“; „Хлеб, кога једемо, у Београду 1874.“ — „Буквар за српске народне школе одобрен од В. срб. нар Школског Савета, у Новом Саду 1875.“; „Упутство за предавање овога Буквара, у Новом Саду 1880. Црквенославенски Буквар одобрен од В. Школ. Савета.“; „Читанка за II. разред српске народне основне школе, у НСаду 1883.“; „Читанка за III. разред српске народне школе, у Новом Саду 1883.“; и „Читанка за IV. разред српске народне школе, у Новом Саду 1885.“ Ове три читанке садрже у себи најбољу моралну, здравствену, природописну, природословну и економску науку за младеж и за народ и требало би, да их школа пренесе у живот народни, да их преда породицама и посредством ових народу, те да оне постану свакидашњом књигом народа нашега. Особито је читанка за четврти разред богата збирка најкористнијих знања за свакога, а особито за наше земљеделце, који сачињавају језгру народа и којима је она баш зато — рекао бих — и намењена, што је основна народна школа једина, коју њихов подмладак полази пре него што у практични живот ступа. Кад би се све, што је Др. Ђорђе Натошевић за својега века писао, покупило и заједно штампало, изишла би од дела његових читава библиотека за народ.

Др. Ђорђе Натошевић био је за последњих седам година и председник Матице Српске, и за његовога председништва почела је Матица Српска трошком закладе народног добротвора покојног Петра Коњевића Пожежанина издавати књиге за народ, од којих је до сада већ 17 најодабранијег садржаја књижица на свет изишло, које се по малену цену продају и које ће, надамо се, у све слојеве нашега народа користна знања распрострети, па здравље, просвету и благостање народно знаменито унапредити.

Др. Ђорђе Натошевић био је за живота свога као човек образац верног мужа, послушног и нежног сина, најбољега отца, најискренијег пријатеља и честитог, уредног и вредног грађанина и човека.

Сам умерено живећи за последњих шестнаест година, —

од како се млеком излечио од болести, која се за неизлечиму држала, — живио је вегетаријански, одрекавши се свију меснатих јела и љутих зачина и силовитих пића па и саме кафе и вина. Ранећи се просто млеком, варицом (кољивом), поврћем и воћем био је он у ствари самој живи проповедник умерености, уздржавања и простог начина живота у садашњем сладострастном свету, уподобљавајући се мудроме Питагори и светим подвижницима из првих христијанских времена, и примером својим и саветом желио је међу људе повратити златни век умерености, уздржљивости, задовољства, питомости и благонаравности.

* * *

Ђорђе Натошевић рођен је 25. Маја 1821. године у Староме Сланкамену, том јуначком гњезду Змаја Деспота Вука Бранковића и крштен је у стародревном храму Божијем тога места, за који се прича, да га је у славу Божију подигао Змај Деспот Вук. Отац му се звао Павао и био је поштен, вредан и имућан трговац. Мати његова Софија родом из Титела из породице Крестићеве отликовала се свима врлинама образоване, честите жене, добре матере и побожне христијанке.

Добивши прво васпитање у дому родитељском и у основној српској и немачкој школи свог родног места, изучи млади Натошевић гимназију у Ср. Карловци, филозофију у Сегедину, права у Еперјешу. Медицину је почео студирати у Пешти, али је на скоро прешао на свеучилиште Бечко, где је са највећим прилежањем слушао најславније европске капацитете у медичкој струци и положивши строге испите постао је доктором медицине.

Као слушатељ медицине у Бечу вежбао се Натошевић у гимнастици и тиме је не само оснажио и развио своје тело, него је и дотерао у тој струци до великог савршенства. Уз обавезно учење природних и медичких наука читао је он много, и читањем упознао се свестрано са класичном немачком књижевношћу, особито с педагогијом, која му је још тада веома омилела била.

Као практични лекар настани се Др. Натошевић у Новом Саду, где на скоро изиђе на глас са својега вештог и природисходног лечења и са хигијенских упутства, што их здравима и болнима даваше.

Године 1853. постане професор природних наука и на скоро за тим управитељ Српске гимназије Новосадске, која се после покрета због оскудице фонда, само са четири нижа разреда от-

ворила. У вештом и очигледном предавању природних наука и гимнастике и у управи гимназије ове отликовао се Натошевић тако, да су ученици његови на вишим заводима и у учитељској школи најбоље напредовали.

Године 1857. именован буде Др. Ђорђе Натошевић за ц кр. Школског Саветника и члана земаљског Школског Савета Српске Војводине и пресели се у Темишвар. Поставши на скоро затим и сталним чланом ц. кр. Наставног Савета у Бечу.

Кад престане земаљски Школски Савет у Темишвару 1861. стављен буде Натошевић у расположење и 1862. додељен буде као школски саветник кр. угарском наместничком већу у Будиму. Године 1864. изради он синодални предлог о уређењу српских народних школа, који је на Српском народном сабору од године 1865. примљен.

Кад се 1867. установи кр. угарско министарство, иступи он из државне службе и на позив кнеза Михаила пређе у Србију за школског референта у тамошњем министарству просвете. Као такав прегледа он школе по свима крајевима кнежевине Србије, опише јадно стање њихово и поднесе предлоге о бољем уређењу народних школа у Србији. После смрти кнеза Михаила привремена влада у Србији сасвим изненада одпусти из службе Натошевића, који се опет врати у Нови Сад, да као посланик на српско народном сабору од године 1869. и 1870. и 1871. ревностно дела.

Године 1870. изабрао је Српски народни Сабор Дра Ђорђа Натошевића за српско народног главног школског референта, које је звање од тога доба до смрти најревностније одправљао, учествујући у свима просветним радовима српских народних сабора од 1871., 1874., 1875. и 1879. и у свима седницама српско народног Школског Савета, и водећи непосредни надзор над српским учитељским и вишим девојачким школама и над вероисповедним народним школама нашим у архидијецези, а врховни надзор над свима вероисповедним школама српским у Митрополији Карловачкој.

Вршећи најсавестније дужности светог свог позива, Натошевић је у сред свога племенитог просветног рада далеко од своје породице у Горњем Карловцу изненадном и напрасном смрћу завршио земаљски свој много трудни живот лако и спокојно и преселио се у обитељи небесне.

* * *

Школа српска у црно је увијена. Она је изгубила у Ђорђу Натошевићу свога највећег организатора и најбољег надзорника. Учитељство српско оплакује у Ђорђу Натошевићу свог најбољег отца, мудрог и искусног саветника и најискренијег пријатеља. Православна црква изгубила је у Ђорђу свог драгог и верног сина, који је њу као своју добру мајку неизмерно љубио и поштовао, и за њу посредством васпитања и наставе религиозне свесрдно и неуморно радио. А народ изгубио је у Натошевићу највреднијег и најплодотворнијег књижевника и просветитеља свог, који је за благо рода свог живио, и из чисте љубави делао око напредка народног; љубав ту своју је он на последку и смрћу својом запечатио.

Уз ожалошћену велепоштовану породицу његову, коју је покојник тако нежно љубио, жали данас за Ђорђем Натошевићем књига српска, просвета народна, све Србство, а највећма српска народна школа и свестно учитељство српско.

Шта је био доктор Ђорђе Натошевић школи српској и шта је Србство у њему изгубило, види се најбоље из опште народне жалости за покојником, која се показала не само при опелу његовом у Горњем Карловцу и при погребу у Новом Саду, него и у свима знатнијим местима његове разгранате делатељности, а особито у журналистици Српској.

Ево — како о већем губитку том са тугом срдца вапије најславнији песник српски нашега времена, З. Ј. Ј :

„Уви се, српска школо,
У црну ризу туге ;
Рана ће т' ова жећи
Године многе, дуге.

Школи је српској Ђорђе
Сав живот дао свој ;
Ох, плачи, школо српска,
И заслуге му број.

Плачимо сви, што знамо
Вредност живота тог.
А Ђорђа нека небом
Награди вишњи Бог!"

Рецимо и ми учитељи Српски, које је он неизмерно као своје рођене синове љубио, на гробу отца, добротвора, бранитеља и највећег пријатеља свог из свег срдца:

Слава нека је и дуготрајна успомена неумрлом Ђорђу Натошевићу ! На веки слава!!

Н. Ђ. Вукићевић,
српске учитељске школе сомборске управитељ.

О ВАЖНОСТИ МОРАЛНОГ ВАСПИТАЊА.

(Свршетак).

Децу треба приводити сажаљењу и доброчинству. Ако смо ради њиног срце у тима добродјетелима изобразити, то треба њу кадкад у жалосна, али поучителна обиталишта сиротиње одвести. Ту треба да она сравне своје стање са патећим људма, који једнаку природу са њима имају. Показати јој треба да виде страховиту слику глади, тврде постеље, тврда и црна хлеба, те да чују уздисаје тешке оскудице. Не треба њу удаљити од таких жалосних појава из бојазни, да ће се њин размажени укус с тим увредити, или њој болне осећаје проузроковати. Ти су осећаји дика човечија, а радујмо се томе, ако се у деци појаве. При томе не треба своје сузе сакривати, него показати, да их се не стидимо ни у човечијим годинама. Али треба и задовољство доброчинства и помоћи, коју смо остављенима и нужнима учинили, са њоме делити. Навикнути треба њу, да се у својима забавама и раскошима мало ограниче, да би могла онима, који се у нужди налазе, помоћи. Треба јој из рана појмљиво учинити, да оно доброчинство, што нас ништа не кошта, или при којем ништа друго нечинимо, него само оно, што је нама са свим излишно и непотребно, дајемо, да тако доброчинство нема велике вредности и да се то не може у правом смислу добродјетељ назвати. Наградити треба њу за доброчинство, али не са поклонима, него с' тим, да она у радости сиротиње, коју ми подпомажемо, болника, које ми опорављамо, жалосних, које ми тешимо, учествовати могу, те да чују са каквим пуним срцем они свога добротвора благосиљају.

Учити треба децу, да знају над својима тјелеснима захтевима господарити. Ту треба спојити учење са вежбањем и започети обоје тако рано, колико је год могуће. Ко се није у младости научио уздржавати, томе ће то у старости врло тешко — ако не неможно — пасти. Привикнути ваља децу, да се гдекоји пут невине забаве својевољно одрекну, или уживање истих прекину и с тим да снагу њиног духа и господарење над собом покажу. У томе смотрењу треба да јој дамо добар пример. Приредимо какву забаву, коју са њоме заједно намеравамо уживати, и на то се још унапред са њоме радујмо, — ако нам какве дужности или случајне околности, које може бити баш ми сами наредимо, уживање те забаве препрече, или се одзову, то онда покажимо њој са нашим непоремећеним задовољством и са поуком, да ми дужности свима забавама представљамо, да је добро, када се тежње умерити знају и када можемо над собом господарити. За тим јој представити, да се у тој истој добродјетељи вежбају, или бар при такој прилици њину љубав к' нама покажу, те онда ону децу треба, која се највољније томе склоне, својом пажњом наградити. Ако јој испочетка тешко пада толико снаге над собом показати и много их труда стаје, да не би у плач дошла, то се ипак не смемо завести, да њу сажаљавамо. Што се чешће така вољана вежбања чине, тим ће јој лакше пасти највеће жртве добродјетељи принети, када њина дужност од ње то захтевала буде.

На послетку треба децу привести стрпљењу у патњи, постојанству

у несрећи и храбрости при свакој околности. Та су својства и те добродјетељи њој у данашњем времену врло нужне. Ко није са стрпљењем патити научио; кога и најмања незгода потресе и доле обори; ко се од сваке претње и од сваке незнатне опасности поплаши и натраг повуче, тај неможе висок степен моралног савршенства постићи и његово је задовољство честој и брзој промени подвргнуто. Само стрпљив, постојан и неустрашим човек у стању је тешкоће, које се гдекад на путу дужности и поштења нађу, побједити, владајућој покварености отпора дати и своју невиност као и мирноћу савести при свима променама и искушајима сачувати. Тима добродјетелима морамо се ми из рана привикнути, и мора мо прво у малом извршивати, ако смо ради то у старости при ванредњима догађајима чинити. Не треба те мушке и благородне добродјетели деци само хвалити, него и при свакој прилици извршавати. Не дозволити љубави, коју к њој осећамо, да нас наведе њин укус разнежити, њу са оним, што је тешко и непријатно поштедити и млитавости привикнути. Навикнути треба њу тврђем начину живота, да јој не би комоција тако нужна била, да се без ње несрећпима осећају. Када јој се мање несреће догоде, да морају неке тешкоће трпити, или када изгубе онакове ствари, које су радо имала, то не треба њину тугу умножавати са учешћем, нити одма такове ствари набавити и децу претерано тјешити, — шта више покушати њу умирити и са нашом мирноћом храброст јој улити. Учити њу, да сваку ствар за оно држе, што је збиља. Треба се известити од ње о својству зла, које њу претискује, боља, које осећају и губитка, који су штетовали, те јој показати, да је човек разнима невољама и незгодама подчињен и да он може много сносити и трпити, када хоће. Треба јој навести примере о особама, које много више пате него она, те су ипак при томе стрпљиве и постојане; показати јој оне користи, које одатле произићи могу. Чувати њу, колико је год можно, од утиска страве, који од онакових ствари долази, којој само незнање или неумесно мишљење страшни вид даје. Где год се прилика укаже, те јој ствари показати треба и представити оне несреће и слабости оних људи, који свагда о опасностима сањају и свагде њу и у најјаснијој светлости виде.

То су најлепше добродјетели, којима треба децу привести и у којима се она морају непрестано вежбати. Ако тако старији радили буду, то ће пре ил после богат плод мудрости и добродјетељи у срцу и понашању код оних, који под њиним назором стоје, измамити. С тим ће она Богу и људма новољна бити, а својој субраћи од користи. Ми се онда можемо мирно и безбрижно једном од ње растати, када знамо, да она добродјетељ за свога вођу и пратиоца у животу имају.

Написао: *Младен Борђошки*,
свештеник.

НАШЕ УЧИТЕЉИЦЕ.

— За награду. —

(Продужење.)

Ја сам већ напред рекао, да су учитељице са свим одељене свакиданьим животом својим од живота нашега народа. Оне

не употребљују ни ону прилику, која им се сама наметне, а да му се приближе. Ово — ја тако мислим — никако не би требало да је тако. Та — као што сам и напред већ рекао — и мисао на народ је била једна од оних, које су њима живот створиле.

За то, пре него бих се упустио, да подробније говорим о њином раду у народу, пре свега ја бих им и опет саветовао, да што чешће, управо увек, нађу се међу њиме. Са овим би оне њему много помогле, а он уме да дâ благослава и да је благодаран и на најмањем доброчинству. Јесте, да ово није велика награда, бар како се у данашњем материјалистичком свету схвата, али она ствара душевно спокојство и чисту савест. А ово треба да је и учитељицама и учитељима најсветија тежња и најмилије задовољство.

Не могу, а да овде и то не споменем, да је доста писка низина, у којој наш народ живи обичним свакидашњим животом својим. Па у први мах, кад би се учитељица међу њиме нашла, можда би и саломила јој вољу низина та, кад би зар са ње који пут се и румен морала лицем њеним да оспе, ал' баш овде се иште од ње највећа енергија и најистрајније делање. Она се никако не сме спустити у ту н и з и н у, већ сву снагу мора уложити на то, да и народ изведе из ње, па да га попне на ону висину, на којој се она налази. Је ли ово постигла — отворила је двери за даљи успешан рад

Одлучној намери и гвозденој вољи ни ово се не ће отети, а не ће у толико пре, што наш народ није као исписана књига, где се ни словцета више не може да упише, или да је као дрво, које се не би дало више ни мало довијати — не, уз њега још увек пријања лепа и добра реч, па већ у првом маху он јој излази на сусрет.

Само ако буде која учитељица покушала, да који пут изађе из одељености своје и у народ — брзо ће се уверити о овоме. Већ на првом кораку јој изненадиће је пријатељски дочек и предусретљивост.

Тај улаз у народ створио би јој велике душевне насладе и уживања, а и иначе — како би лепо и узвишено он изгледао већ по самој спољашности својој.

Замислите само недељни или празнични дан. После подне је домаћица већ све посвршивала у дому, испратила је дечицу на игру, а старије мушке главе разишле се било међу родбину,

било међу пријатеље, на последак и на разговор. Сад је и она доколна, обукла се, па ће и она мало међу добре друге, да прекрати време у пријатељском разговору. Лепо је време. Изишла је на сокак, а тамо већ седи пред чијом кућом више домаћица. Ту се отпочне жив разговор о кући, о селу, о деци или већ о другом чему. Па је л' те како је то лепо, како дивно погледати на тај збор! А замислите, да се нешто сад учитељица приближује њима! Како несу навикле, да и учитељица кад дође у њино друштво — све би оне зацело држале, да ће их мимоићи. Ал' учитељица кад стигне до њих, па им рече, да је дошла, да види шта оне раде и да и сама мало поседи, — та то би им зацело била велика радост, која би их у први мах са свим збунила. Но на брзо би прошла ова забуна, а очита би им се радост у том показала, што не би знале, где да нађу места новоме госту. Па како би тек после дивно било, кад би их учитељица упитала, о чему су говориле, те да — ако је тема разговора била згодна за њен рад — и сама се упусти у даље разговорање, или да отпочне какав нов разговор о другом чему, а у току целог разговора искреније и дружевније — не као с катедре — све оно да гледи да изнесе, што год би се на тај разговор из поуке и искуства односити могло. Тиме би учитељица и забављала их и поучавала. Тиме би ширила леп глас у опште о учитељицама нашим, па би је народ оволио, он би је хвалио, а и благосиљао.

Но ово је тек једна прилика, а где ли су још друге, које се учитељици за зближење к народу пружају и саме, па где још опет оне, које би она гледала да сама створи!

У свима тим приликама она би могла да врши позив свој, који јој у народу припада. Тако би и у маси народној, која је већ преживела доба школско, па можда и без ове, или оживљавала знање из школе, које је време с бригама већ утрло, или сејала ново. И једно и друго је веома важно, и с једним и с другим би много постигла у учењу народа.

Нашим Српкињама и матерама овим би се полако отварале очи, па би сву погрешност дотадањег свог рада као матера и домаћица брзо увиделе, те би се онда исправљале, а ваљда не треба ни да кажем, колико би се тиме постигло.

Но ево да споменем и оно, што би могло служити као прилог за помоћ у том раду наших учитељица са народом. Ово ћу да поделим на двоје, јер учитељица би, зближењем уз про-

стији народ, и у њему се обрћала, те би тако, уз интелигентнију класу, било два круга, у којима би она могла да развија делање своје у ваншколском животу своме.

Ја ћу прво да говорим о раду јој са простијим народом.

Још у почетку сам рекао, да је мати у сваком дому најглавније лице, јер она је позвана, да негује и да васпита подмладак домаћи. Рекао сам тада и то, да се ми не можемо похвалити са нашим матерама. Ово ја несам рекао онако из небуха, него сам, на жалост, ово увидео и искусио у животу нашег народа, који сам ја свом пажњом проучавао, од кад у њему живим. А морао сам ово већ и отуд увидети, што као учитељ, па још првог разреда, дакле непосредно из њине руке и с њине неге примам и узимам дечицу, на којој се јасно огледа сва небрига или криво схваћена па још кривље извршена нега око васпитања Несу, на жалост, ово били изузетци, већ они, који су показали тек нешто материнске умешности у тој светој дужности њеној.

Дакле, кад учитељица буде долазила у додир са српским матерама, има ли што природније за почетак њеног говора него о деци а у том одмах и о васпитању. Има ли важнијег говора него о томе!? Не, нема!

А како да се овде нађе, како да мане домаћег васпитања што већма и светлије, заједно са посљедицама њиним, изнесе матерама пред очи — за то јој највише може послужити оно познавање, које она треба о деци да у школи стече и за тим онај начин, којим она сама врши васпитну дужност у школи.

Треба дакле да изређа све врлине пред матерама српским; треба да им наведе све оне зле обичаје, страсти и наваде, које могу да душевно утамане подмладак наш, па да им онда метне на срце, да што већма шире и укорењују прве, а друге опет да искорењују из њих. Уз ово нека не пропуста, а да им не напомене, да добар пример за све ово највише чини, па тај пример нека на дому оне саме буду.

Кад би учитељица на ком скупу, где је више Српкиња, свом речитошћу и свом вољом онако им изнела важност доброг домаћег васпитања, како се ово лепо даје извести, па кад би уз то и мане изређала, које потичу или из незнања или из немарења, и кад би уз ово и то навела, колико се првим олакшава, а другим отештава рад школин — уверен сам, тврдо сам уверен, да би ово веома утицало на све слушалице и да би се

успех заиста постигао, да наше матере увиде, да се васпитањем само може да оплемењује душа и срце, а да оно не долази годинама, као што изгледа да оне схваћају, кад рекну за своје дете: „ништа, док постане старије, онда ће се већ оно опаметити.“

Приликом разговора овог о васпитању, учитељица треба и нарочито да упућује матере, да за родољубље и народни понос не забораве, него нека о томе чешће говоре пред децом, што ће на њину свест о Српству и о народности њиној веома јако утицати.

А што се тиче васпитања у опште, да га учитељица омиљава нашим матерама, ту би она могла и књигом или листовима, дакле читањем, много постићи. Она треба да сама пажљиво чита књиге и листове, у којима се говори о васпитању, па кад год нађе на који састав, који је популарније написан, да то и пред целим скупом прочита или у целости или бар у изводу, пропраћајући и разјашњујући међувремено и својим пропратницама оно, што чита.

Тиме би она милина и љубав к читању, а и ово ја схваћам да би она и овде могла за позив свој узети. Нека осим књига о васпитању чита им по кашто и народне песме и приповетке, нека им каже, да су оне у самом народу постале, па ће тиме будити у њима машту за стварање те врсте умотвора, која машти тако очигледно трне у нашем народу. И другог садржаја дела може она узети за тако читање, а у читању нека увек гледи, да створи ма и малу дискусију, која ће је све већма упознавати са схваћањем нашега народа, па ће га тиме боље моћи упознати и у свему животу његовом.

Осим тога нека онима, које знају да читају, књиге и листове своје даје на прочитање, а имућније нека побуђује, да купују књиге, или да се претплате на који забаван или просветан лист. Овим би њима пружила начина за изображавање и племенито занимање, потпомогла би књижевност, а наш народ би одмах постао угледнији и виђенији, кад би имао и простих таких Српкиња, које у читању налазе насладе. (Продужиће се.)

СЕДНИЦА СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛКОГ САВЕТА.

(Држана 8. Августа 1887. у Ср. Карловцима.)

Председава Њ. Светост патријарх.

Присутни чланови: Протерej Јован Борота, Теофил Димић, Никола Ђ. Вукићевић, Стеван Лазић, Др Михаило Полит и народни тајник Исидор Ћирић.

Његова Светост патријарх јавља, да је Др. Ђорђе Натошевић главни школски референт и главни надзорник свију српских нар. школа у Митрополији Карловачкој о. г. у Горњем-Карловцу, где је испите приправничке држао, међу између 10. и 11. Јулија каменом ударен напрасно преминуо и да је тело његово у Нови Сад пренешено и сахрањено. Излажући велике и неизмерне заслуге покојникове за школу и просвету народну, позива све присутне чланове, да устајањем отдаду поштовање велезаслуженом покојнику. — Сви чланови Школ. Савета устају у почаст велезаслуженог покојника и кличу; „Слава Дру Натошевићу!“

Његова Светост изјављује, да је ова седница управо зато сазвана, да се наредба учини, ко ће привремено одправљати дужности главног Школског референта, пошто у постојећим наредбама није постарано за оваке случајеве. Чланови Школског Савета изјављују, да овом Школском Савету припада право субституисања привр. гл. школског референта, слажу се у томе, да један од чланова Школ. Савета треба да буде привремено на ову дужност изабран, и једногласно поверавају ту дужност Николи Ђ. Букићевићу члану Школ. Савета и управитељу Српске учитељске школе Сомборске и свију Српско народних просветних завода у Сомбору, с тим, да он уз задржање досадашњег свог звања и дужности главног школског референта одправља. Н. Ђ. Вукићевић прима се на обште захтевање чланова Школ. Савета поверено му тешког звања главног школ. референта, изјављујући, да је он у свако доба готов то звање у руке Школ. Савета положити, чим осети, да није у стању без повреде здравља свог референтске дужности одправљати. Затим је на предлог Њ. Светости закључено, да се овај привремени избор поднесе на одобрење в. кр. угар. Министарству за богочаст и јавну наставу. Субституираном гл. референту одређује се хонорар од 800 фор. и путни паушал од 400 форинти. А међу тим у нади на одобрење, да се Н. Ђ. Букићевићу сва у течају налазећа се акта Школ. Савета предаду, да о њима у најкраћем року реферадe напише и овом Школ. Савету поднесе.

На пријаву смрти покојног Дра Ђорђа Натошевића бившег Срб. гл. школ. референта, коју је учинила његова удовица госпођа Дафина Натошевић рођена Јовчићева, закључено је, да се тромесечна плата покојникова његовој удовици изда и преко Саборског одбора Српско народном црквеном-школском Сабору топло препоручи, да се са обзиром на велике заслуге покојникове за школу и народ Српски његовој удовици доживотна почастна годишња награда из народних фондова определи.

ОЦЕНА ЦРКВЕНО-СЛОВЕНСКИХ КЊИГА БУКВАРА, ЧАСЛОВЦА И ПСАЛТИРА.

Од МИТЕ НЕШКОВИЋА.

Званично написао ЈОВАН ПЕТРОВИЋ правосл. катихета.

(Свршетак).

в) *Псалтир.* Он се састоји из самих псалама *преведених и непреведених*, те је баш због превода веома лош. Истина, да је смисао ту, али

је писац од текста грчкога и словенског веома одступио. Поименце навешћу погријешке: Пс. 1. 3 ст. „и҆ бꙋ́детъ“ значи и биће, а не „он је“; у истом Пс. испустио је ријеч „вса́“. Пс. 6. 7. ст. „смѧтеса“ не значи „усахнути“, него „помути се“, у ст. 8 испустио је ријеч „глас“. Пс. 10. ст. 2. и 3. погријешно је преведен, исто тако 4. и 5. и 6. стих. Пс. 14. ст. 4. погријешан. Пс. 19. стр. 1 и 2. треба узети будуће вријеме; Пс. 25. ст. 4. „законопрестꙋпникъ“ не значи лукав него нешто друго, — а у 9 ст. истога Пс. испуштена је ријеч „съ нечестивими“, која се како у грчком, тако и словенском оригиналу налази.

У Пс. 26 ст. 8 сасвим је слободно преведен — а то није за ученике пучких учиона. У Пс. 28 ст. 1. испуштена је цијела једна реченица, а у ст. 3. употријебио је једноброј место вишеброја, који се у грчком и славенском оригиналу налази. Пс 32 ст. 5. „милосты́нѧ“ превео је са „правда“, а то се противи грчком оригиналу. Пс. 33. ст. 5. погријешно је преведен; ст. 10. свршетак је погријешан, ст. 12. исто тако, ст. 14. и 20. исто тако. Пс. 35. 7. пријевод погријешан, а ст. 12. погријешан у времену. — Пс. 38. ст. 3., 7. и 9. погријешан пријевод. Исто су тако погријешни ови Пс. 49. ст. 10. и 21. — 51. ст. 1, 61. ст. 1., 2., 4., 9. и 10. — 63. ст. 1., 3, 6. и 7.; — 69. ст. 4.; — 70. ст. 3., 4., 8., 18. и 25; — 76. ст. 2., 3., 5., 6, 9., 10., 11. и 18. — 85. ст. 14.; — 91. ст. 5., 10., 12. и 14. — Пс. 92. ст. 5. — 99. ст. 3.; — 110. ст. 10.; — 111. ст. 2. и 8.; — 123 ст. 4.; — 133 ст. 1; — — 134. ст. 1., 6., 7., 8, 10. и 18.; — 135. ст. 10. и 23.

Сви ови наведени стихови појединих назначених псалама тако су погријешно преведени, да скоро није могуће познати оригинал сравњен с пријеводом. Ако се пак није хтјело преводити тако, да ученици потпуно схвате смисао, који је у оригиналу изречен, онда није требало пријевода поред оригинала ни стављати, а особито погријешни пријевод, као што је овај у Псалтиру Мите Нешковића. Ово су погријешке замашне, те би ученицима више шкодиле него ли користиле, кад би им се овај Псалтир у руке дао. Они би научили погријешно значење појединих ријечи и реченица, те не би никад у стању били разумјети св. Писмо а особито Апостол и Јеванђеље као и поједине црквене молитве и пјесме, које у цркви чују, — а које се све хоће постићи читањем овога Псалтира. А кад би право значење, или боље рећи буквални смисао како поједине ријечи, тако и цијелих реченица — онда би им лако било створити отуда својим разумом преносни смисао.

Из наведених разлога не могу вис. кр. зем. влади препоручити ни „Псалтира“ за употријебу у народним школама.

Но да не би књижара, која се обратила на вис. владу са поменутим књижицама, видећи, да није овђе успјела, обратила се сама непосредно народном митрополитско-црквено-школском савјету у Ср. Карловце, препоручујући ове књижице за употребу у народним школама, слободан сам овим најуљудније замолити вис. кр. зем. владу, да би благоизволила ове књижице са мојим примјетбама послати славном народном митрополитско-црквено-школском савјету у Ср. Карловце као надлежној духовној области за процјењивање књига црквеног садржаја, — па ако би славноисти наве-

дене погрјешке превидио и омаловажио, ја ћу се сматрати да сам престрого оцјењивао ову ствар и савршено ћу се покорити одлуци славног црквено-школског савјета.

У Загребу 24|12 Јулија 1887.

Јован Петровић,
кр. катихета.

Дописи.

(Парастос покојном др. Ђорђу Натошевићу у Бободи)

Учитељско удружење одржало је многозаслужном и вредном срп. педагогу гл. ред. срп. нар. школа пок. др. Ђорђу Натошевићу шестонедељни парастос 22. Августа у овдашњој св. Ђурђевској цркви уз присуство околних учитеља, овдашњег општ. поглаварства и грађана.

Да би тужну успомену нашег милог бабе што величанственије произвели, служила је се цела Божанствена Литургија, на којој чинодјејствоваше три свештеника Драгутин Протић из Пачетина, Ђорђе Мишић из Вере и Милорад Михајловић из Даља, нека је топла захвала горе — реченим частним оцима, који се одазваше позиву учитељског удружења, и који са својом смиреношћу топле молитве за душу нашег милог бабе Богу принесоше. Учитељство Вам присутно најтоплије захваљује.

На позив овдашњег учитељског удружена врло се мало учитеља одазвало, које баш не служи им на свјетлост образа њиховог, неби рад, браћо, овде да Вас корим, да Вас опомињем, како да се одаје заслужним срп. мужевима последње признање, та то у срцима Вашима лежи, али требали сте, као што у позиву стоји, ако пређе околности, да се баш не може доћи, има се одма овдашњем учитељу доставити, али то учинише само двојица. Десет учитеља присутни су били, који Вас, браћо, жестоко осуђују.

Учитељско удружене дало је лен венац милом баби са надписом: за вечни спомен др. Ђорђу Натошевићу даје захвално учитељство, обавит венац са црном завјесом Учитељство је осјетило велики губитак на пољу педагогије, на пољу српске књижевности, — сјећајући се милог бабе, његових великих заслуга. Тронутим срцем, топлим молитвама, великим признањем орошене су очи присутног учитељства, гледајући тужни спомен, гледајући венац, стојећи на средини цркве обавит у црни вео. Пред тужном песмом „Со духи праведныхъ“ ступи на среду међу учитељство овдашњи учитељ. Г. Ш., те тужним речима оцрта заслуге милога нам бабе, вељу жалост нашу и неизмеран губитак наш са завршним речима: Лака ти црна земљица, мили бабо! Вечна ти успомена међу нама била!!!!!

Бобота 24. Августа 1887. *Г. Шиановић,*
учитељ.

Ада, 26. јунија 1887. Опомадне сам био присутан на годишњем испиту овдашње срп. народне школе и то на испиту оних ученика, који су под руком овдашњег вриједног и уваженог учитеља *Николе Кирића*. Нисам

од оних, који радо хвале или радо куде, ако се нема много повода на хваљење или куђење, али сам тога увэрења, да јаван рад јавно пратити треба, и да рђаве јавне раденике у штампи ваља укорити (јер је штампа најбољи лек против нехата и оначине), као што опет с друге стране и добре јавне раденике треба у јавним журналима приказати (јер је штампа и ту најбољи пут, да се заслужну раду призна оцена.

Једна врста знаменитих јавних раденика су учитељи и учитељски рад требало би да се можда највећма прати и надгледа — кад помислимо, какав велики и племенити задатак имају учитељи.

Према томе ја са своје стране, кад ми се већ дала прилика, да будем на испиту у срп. нар. школи, не могу, а да не изнесем на јавност, шта сам видео и чуо у школи. Не ћу превртати тим мање, што о раду учитеља *Кирића* само похвалу имам да кажем, те ми је по том дужност врло пријатна.

Но да пређем на саму ствар.

Испит је трајао од 8—12. с. пре подне. Највише — један добар сат — заузео је *катихизис*, као што по мом мишљењу и треба да буде у вероисповедним школама. Вреди пак много се бавити катихизисом код млађе деце за то, што је Србу с вером срасла и народност, а друго, што ни један други предмет не пружа учитељу толико прилике, да децу на моралне путе упућује — које упућивање ваља да претходи самој правој настави у науци. Ко познаје заповести божје и црквене, дела милости телесне и душевне, грехе ове и оне и т. д., као што се то задаје деци да науче, тај зна, колико и колико мудрих тумачења и упутстава има прилике учитељ поред катихизиса да рекне својим ученицима. Ваљаним а савесним тумачењем уз навођење примера из живота може учитељ толико да оплемени срце у детета, да га после никакве зле прилике не могу скренути с пута племенитости у моралности и доброти. Ко зна, да доста пута само у томе не лежи узрок, да једно место броји несразмерно много рђавих, покварених или бар неразборитих индивидуа, што се у своје време нису добрим примерима, на какве побуђује катихизис, — некадашња деца, некадашњи ученици оплеменили! Ако се трпало знање у децу, оно није уродило плодом, јер сипати гомилу наука т. ј. познавања у дете, а не чекати, док се срце облагороди, значи сипати воду у празан суд.

Код тачке „*српски језик*“ радовао сам се, кад сам чуо, како деца лепо и с разумевањем читају свој матерњи језик. Учитељ је и овде показао, да уме с једне стране да изабере најзгоднije комаде за читање, а с' друге, да уме врло вешто да према умној развијености дечијој тумачи прочитане примере.

И „*мађарски језик*“ задовољио је са свим. Деца су читала тачно, где год им је књига отворена, а све прочитано умела су и превести, као и рећи, шта значи ова или она поједина реч. Кад је мађарски језик заведен у нормалне народносне школе, чули су се велики повици; да је тим наређењем учињено, да деца не ће моћи ништа друго учити. Ко је свој задатак схватио, као учитељ Кирић, тај је показао, да је она бојазна неоснована и сувишна била, јер деца поред ваљана учитељева рада могу

зајста да савладају и мађарски језик, а и осталим наукама поред њега да напредују. Ко то не верује, треба да буде присутан у каквој добр ј школи, као што је Кириђева, па ће га успех — изненадити. Тако у Кириђевој школи ништа није сметао м а ђ а р с к и језик, а да деца у „*Рачуну*“ не буду баш рећи „печена“. Млога деца су тако брзо растварала бројеве у саставне њихове делове (суманде или факторе), да их добро мораш пратити. А где су деца тако добро упозната са бројевима и таблицама, ту је оно вечно, брзо и сигурно рачунање само природна последица.

Да не бих дуљио разговор, казаћу само у кратко, да су и остали предмети задовољили. Председник испита честити управитељ Р. Ковачевић и интелигентни млади парох Л. Шевић потписани су на крају табака са свим праведно, „да су на 22. јунија 1887. год. одржаном годишњем испиту ученици Кириђеви мал' не без разлике предмета заказали *одличан* успех. Заиста, вредноћа, прецизност и систематичност, са којом учитељ Кирић ради, заслужује сваку похвалу, а последак је тому онај лепи успех, од ког су користи за целу општину ваљанску велике.

Не могу, а да не наведем неке одговоре ученика, ради примера за систематичност и одсечност учитељеву.

На заповест: Кажи ми 7. члан „Символа вере“... одговара ученик: „Ово је 7 чл. с. вере“: И паки... итд. У читању Србском (и Мађарском) учи учитељ, да ученици по смислу наглашују сваку реч, а то је од велике важности, зашто се тим деца навикавају на ред и пажњу, а друго, само добрим, коректним читањем може се прочитано добро разумети. Дете чита: „и за то... угрејани и знојевни *не пијте* (наглашујући „не пијте“). У рачуну пита учитељ: Какав је знак множења? а ученик одговара: крст *и то* положен (јер има и усправљен крст, а то је знак сабирања) итд.

Мени је мило, што могу рећи, да сам се на испиту лепо забављао. Професори средњих школа туже се, да им деца врло неспремна долазе у гимназију. Подајте им овако спремљену децу, какву сам ја овде затекао, па ће тужбе престати и настава у средњим школама већег берићета имати.

На свршетку имам ово рећи: Г. Г. надзорници школски! Неправедно чините, што тако ретко походите учитеље. Неправда је, да не знате ни ви ни у опште српски свет, где су школе добре, а с друге стране, што добри учитељи, не добивајући признања — те једине награде по наставника — немају чим да буду подстрекнути. А колики је тек грех, што нехатом својим причињавате, те многе српске школе остају хрђаве само због тога, што нема ко да — стражари. *Б. Б.*

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

У учитељску школу Сомборску уписало се у почетку ове шк. године: 73 мушких и 64 женских; свега 137 ученика. Ово је највећи до сада постигнути број.

Српска виша девојачка школа у Новом Саду под управом извртнога и вреднога управитеља свог г. Аркадија Варађанина у течају 188⁶⁄₇. *шк.*

године красно је напредовала. Из штампаног извештаја за 1887. види се, да је било у I. разреду 20; у II. разреду 22; у III. разреду 14 и у IV. разр. 9 и по томе свега 65 ученица, које су све Српкиње православне вере. Годишњи закључни испити држани су од 22—25. Јунија по новом календару и то у нижа три разреда под председавањем Дра Илије Огњановића, а у IV. разреду под председавањем покојног Дра Ђ. Натошевића гл. школ. референта На испитима и на закључној светковини 17. 29. Јунија присуствовали су многи родитељи, особито госпође. Том приликом изложени су били у школским дворанама женски ручни радови, цртања, красописи и писмени састави ученица.

Књижница ове школе има 850 дела у 1238 свезака, а умножена је ове године са 69 примерака књига. Учила за кућарство довољно, а за школске учебнике употребљују се све штампане књиге, и више се ни један предмет не предаје по рукописима.

Заклада А. Гереског за вишу девојачку школу Новосадску састоји се из 10.000 помирних рубаља руских и 280 фор. 44 нв. а. вр. и већ је предана правосл. српској црквеној општини новосадској у руковање.

Фонд српске више девојачке Школе у Новом Саду износио је у Јунију о. г. 18.961 фор. 42 нв. Из овога се фонда још за сада ништа не троши, него се камате у капитал обрађају.

Мировина. Удовица покојног Светозара Поповића ульманског бившег учитеља госпођа Сара рођ. Константинова из државног пенз. фонда добила је годишњу приномоћ.

В. Саб. Одбор на предлог Срб. Нар. Школ. Савета одредио је из пенз. учитељског фонда у Карловци г. Катарини Чобића удовици пок. Дим. Чобића умировљеног надзорника крајишких школа српских годишњу приномоћ од 120 фор. Вукашину Павловићу заслуженом, остарелом учитељу у Станишићу годишњу приномоћ од 80 фор. и Александри Миладиновић удовици учитеља негдашњег Исидора Миладиновића у Пивница у име милостиње једанпут за свагда 40 фор. све из истог пенз. учитељског фонда.

Избори учитеља. За учитеље изабрани су: Стеван Мишковић у Итебеју, Душан Мирковић у Куманима, Харитон Ружић у Сивцу, Димитрије Петровић у Тарашу, Милан Попић у Томашевцу и Јустин Манојловић у Бјелини, Миле Новаковић у Д. Тузли, Милан Марин у Марадику, Иван Поповић у Дољем Ковиљу, Васа Јовановић пристављен је за привр. учитеља у Т. Бечеју.

За учитељице изабране су: Милева Костићева и Марија Милићева у Новом Саду, потоња на Клиси. За учитељицу у Лешњици у Србији постављена је Софија Лазаревића свршена приправница Сомборска.

Разно.

Пример за углед. Преч. г. Драгутин Протић парох у Пачегину послао је уредништу овом 10 фор. с молбом, да се за ту своту шаље „Школски Лист" сиромашним, вредним и за просвету заузетим српским учитељима. Захваљујући преч. господину ревнитељу „Школског Листа" на овом великом дару, велимо: Дај, Боже, да се на овај пример угледе

многи наши имућни свештеници и световњаци, па би се онда „Школски Лист“ одржати и напредовати могао. За примљену своту шаље се „Школски Лист“ као дар Драгутина Протића: г. Јовану Хорвату учитељу у Пачетину, г. Ради Лончару учитељу у Мединци, г. Милану Ордовићу учитељу у Лисичини, г. Ђури Перенчевићу учитељу у Вргином Мосту, госп. Светиславу Теодоровићу учитељу у Нештину, г. Теодору Новковићу учитељу у Горњем Михољцу и Милану Пејићу учитељу у Обљају.

Римске калуђерице у Сомбору. Калачки Арцибискуп Хајналд поклонио је пре три године 50.000 фор. на зидање женског манастира у Сомбору у славу Матере Божије и ради хришћанског васпитања женске деце. Римска општина овдашња додала је још толико и обвезала се, да ће сав приход, који се до сада на издржавање овд. римске женске школе из школске квоте трошио, на издржавање женске основне и више девојачке школе у манастиру давати. Здање манастирско до цркве римске сазидано је, калуђерице су 22. Августа (3. Септембра) из Калаче жељезницом дошле и од госпођинског одбора мађарског свечано дочекане и у манастир допраћене, а на римску Малу Госпојину сам Митрополит Хајналд, — пошто је најпре у цркви служио, и о користи доброг васпитања хришћанског поучно слово изговорио, и многобројној младежи св. тајну миропомазања раздавао — осветио је манастир и школе најсвечаније. У манастиру су смештени ови васпитни заводи; 1. Забавиште за малу мушку и женску децу; 2. Основна школа са 6 разреда и 3. виша девојачка школа са 2 разреда.

Сиротиште у Сомбору. Митрополит Калачки Хајналд, кад су му у очи римске Мале Госпојине овдашњи грађани римске вере бакљаду давали, свечано је обећао да ће 80 000 форинти дати на оснивање сиротишта у Сомбору, које се за три године има подићи. На усклик благодарности од стране народа, рекао је знаменити овај муж: „Не заслужујем ја никакве хвале за ово дело; јер сам тим само свету дужност моју испунио. Мени је св. црква дала земаљских блага. Ја сам ваш Архипастир, а ви сте чланови цркве, па оно, што је мени црква дала, жртвујем на одхрањивање и васпитање сирочади, на славу Божију и римокатоличке цркве, на корист човечанства и спасеније душе моје“.

Седница Школског Савета заказана је за 9. Септембар. У идућем броју саобштићемо: шта је у њој предузимано.

САГЛАСИЈЕ.

Читајући прошли број „Школског Листа“, у коме међу осталим комадима изиђе и удружење тројице г. г. учитеља и г. пароха, који се увгредно састадоше у месту Боботи, те из осталих говора закључише на једноме своја мњења, — која се састоје из три тачке. Томе је тако побудило — да се не могох уздржати — а да и ја коју о томе колико-толико не прословим.

А ево шта: И ја сам њиховог мњења!

Али — „постигнути — да се исти „Школски Лист“ поврати у своје првобитно стање, т. ј. да опет двапут месечно излази“: Морали би се прво и прво одазвати уредништву „Школског Листа“ сви они, који желе, да га двапут месечно добивају, — „Како би умно да притекну уз приномоћ вредног г. уредника на темељу заузетог им положаја.“

Кад би се ово учинило — онда би и уредништво „Школског Листа“ добило број одазива — и видело, еда ли га по оноликом броју двапут месечно издавати може — или не?

Ја од моје стране држим, да барем сви они, (изузимајући друге) који раде на темељу „Школског Листа“, (на школском пољу) никако неће, а и не треба да ослабе, а да се не одозову жељко, да „Школски Лист“ двапут месечно излази.

Оволико нека је од мене, и нека ми нико, прочитавши ове редове, не узме, да сам то у заповедном начину ставио — или да кога на то окупирам, не — но у намери — у којој се огледа жеља према овоме листу.

До виђења!

У Грачаници (Босна.) *К. Радељевић, учитељ.*

Објава.

Дозволом висок. кр. финанцијалнога министарства одгођено је вучење бројева лутрије хрв. учитељскога дома од 6 Септембра на 10. (десети) Новембар. Молим, да би то у свом штов. листу обзнанили. Са срдачним поздравом.

У Загребу 4/9. 1887. *Иван Филиповић.*

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Вршцу тражи се учитељица. Плата је 500 фор., 150 фор. име станарине и 3 хв. дрва. Рок 15. Сент. по ст. кал.

— На новоустројеној вероисповедној школи у Беочину расписан је стечај за учитељицу до 14. Сент. Плата је 350 фор. и слободан стан. Учитељица је дужна за ову плату како свакидашњу, тако и повторну школу држати и ученице своје женском ручном раду обучавати.

— У Јосипову (код Турске Каниже) упражњено је место учитеља. Плата је 500 фор.

— У Србском Пардању тражи се учитељица на новоотвореној православној српској вероисповедној школи. Плата је 300 фор., стан и 6 хвати сламе за огрев школе и учитељичиног стана. Рок 13. Септембра.

У Тителу расписан је стечај за учитеља православне српске школе. Плата је 500 фор. Учитељ је дужан у цркви за певницом редовно појати, децу у свима прописаним за вероисповедне школе предметима обучавати и у цркву водити и тамо на њи пазити. Осим горње плате за појање у цркви добијаће 40 фор. за црквеноопштинско перовођство 50 фор. Од сваког погреба, где буде позван, 1 фор., од парастоса 50 нч. Уз то стан. Знаци ноталног појања поред добре квалификације имају првенство. Молбенице на пароха Емила Степанова имају се до 14. Сент. поднети.

У Новом Сент Ивану тражи се учитељ. Плата 320 фор., за повторну школу 40 фор., стан, башта и 2 ланца орање земље и сламе за грејање. Рок до 20. Септембра.

— У Куманима тражи се учитељ. Плата је 500 фор., стан и сламе за огрев колико је нуждно и 1 јанац земље. Учитељ је сам осталих законом прописаних предмета обвезан децу вртарству појању и певању обучавати. Рок 14. Септембра.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Батермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 10. **У Сомбору, 10. Октобра 1887.** **Год. XIX.**

СЕДНИЦА СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА.

(Држана у Ср. Карловцима 9. и 10. Септембра.)

Председава Његова Светост Патријарх. Присутни чланови: Прота Јован Борота, Теофил Димић, Др. Михаил Полит, Н. Ђ. Вукићевић, Ст. Лазић и народни тајник Исидор Ћирић.

Дужност известиоца одправља Н. Ђ. Вукићевић.

Важнији предмети у овој седници били су ови:

Сл. кр. угарско Министарство за богочаст и јавну наставу дознавши, да управитељ Панчевачке више девојачке школе Ј. П. још до данас за учитеља грађанске школе није оспособљење себи прибавио, и да на истој школи као помоћни учитељ служећи Ђорђе Ј. Б. у смислу наредбе истога Министарства од 4. Маја 1886. год. још до данас сведочбу о учитељском оспособљењу поднео није, поставља првоме рок за оспособљење учитељско на грађанским школама до почетка $188^{8}/_{9}$. школске године, и уједно захтева, да се други одмах са учитељског места уклони, и о том да се истом Министарству извештај поднесе. Усљед тога се управитељ Панчевачке Срб. више девојачке школе г. Ј. П. позива, да у смислу ове наредбе до почетка $188^{8}/_{9}$. испит за оспособљење учитељско на грађанској школи положи, и уједно да неотложно извести овај школски Савет о том, је ли Ђорђе Бекић до сада учитељски испит положио, и ако није, то се Ј. Ђ. Б. с катедре одмах уклонити има.

Сл. кр. угар. Министарство за богочаст и јавну наставу јавља да су државне више девојачке школе ново устројство добиле, и да је издат нов наставни план за државне грађанске девојачке школе, у ком је у особити обзир узета настава у науци о чувању здравља и о кућарству. Уједно доставља две штампане књижице: **„Az állami felsőbb leánytanoda szervezete“** и **„Tanterv a polgári leányiskolák“ számára**, са упутством, да се у смислу §. 12 ог чланка 38. од 1879. године приликом уређивања ове врсте вероисповедних школа у подручју српске митрополије, овај наставни плану обзир узме.

Наложено је управама српских девојачких школа у Новом Саду, Панчеву и Сомбору, да горепоменуте књижице за своје школе набаве, и да садржај њихов при састављању наставног плана за $188^{8}/_{9}$. годину у достојни обзир узети имају. — Послате пак књижице остављају се ради употребе у архиву Школског Савета.

Сл. кр. Хрв. слав. зем. влада одговарајући на представку Школског Савета од 16. Јул. 1886. бр. 107. од 1885. јавља да је у Загребачким средњим школама и у обе препарандије тамошње установљено засебно место катихете за православну младеж са одређеном сталном годишњом платом из држ. благајне, и да је за катихету на предлог конзисторије Пакрачке именован Ј. Петровић прав. свештеник епархије Пакрачке; уједно да је на предлог Пакрачке конзисторије под 18. Студена 1885. бр. 12.298. одређена науковна основа за наставу у науци вере православној младежи у поменутим школама, као и за наставу у појању и црквено славенском читању и разумевању у обе препарандије Загребачке, и да су те обе наукovне основе штампане у Службеном Гласнику од 1885. стр. 138—186. Од препоручених књига за црквено појање примљена је нотална појанка Ј. Борјановића. О употребљењу црквено славенских књига у основним народним школама, онда ће тек земаљска влада моћи одлуку донети, кад се буде издала од православне духовне власти стална основа за наставу у вери, која би се науковна основа имала попунити додатком о настави у црквено славенском језику. С тога иста земаљска влада умољава Његову Светост Патријарха, да за сходно предавање науке вере и црквено-славенског језика наставни план сачинити даде, и поменутој влади на потврђење поднети изволи. У том ће се наставном плану моћи обзира узети и на помоћне књиге за наставу у науци вере и у славенском језику. — Школски Савет умољава Његову Светост, да за наставу православне вере и црквено-славенског језика у комуналним основним школама наставни план сачинити и сходне спомоћне књиге за исту наставу одредити изволи.

Усљед отвореног у јавним листовима стечај на упражњено место катихете и редовног професора у српској учитељској школи Сомборској пријавило се пет компетената. — На основу тројне кандидације, коју је предложио професорски збор исте школе у смислу §. 105. Највише краљевске уредбе за Срб. нар. школе од 1872. изабран је за редовног професора катихету и учитеља црквеног појања досадашњи привремени катихета на истом заводу г. Младен Борђошки администратор парохије, при св. претечевој цркви Сомборској и одређена му је прописана плата од 1000 фор. уз 10% станарине, са обвезом, да је дужан до 18 седмичних наставних часова држати и на полазење свакидашњег богослужења од стране приправника, као и на читање и појање у цркви пазити. Постављање је ово привремено на две године у смислу горепоменуте Сл. кр. уредбе.

Усљед отвореног стечаја на новоустројену самосталну катедру мађарског језика у Српској учитељској школи Сомборској, између два компетента, на основу предлога професорског збора исте школе изабран је за привременог учитеља мађарског језика Др. права Стеван Михајловић из Мохача са обвезом да има у течају месеца Јунија 1887. на државној учитељској школи у Будапешти испит оспособљења за учитељство мађарског језика у грађанским школама положити. У дужност му се ставља да уз плату од 800 фор. осим наставе у Мађарском језику од 10—12 часова, још други који предмет или језик предавати има тако, да буде имао 14 седмичних наставних часова.

Сл. Саборски Одбор јавља да Александру Јанковићу умировљеном

учитељу бајском неможе по предлогу Шк. Савета мировину из учитељског фонда дати, пошто он већ ужива пензију од 260 фор. а у горњи фонд улагао није.

Исти Саб. Одбор јавља, да је Ани Миладиновића остарелој учитељској удовици у Пивница једанпут за свагда 40 форинти у име подпоре из Срб. учитељског пенз. фонда подарио.

В. Саборски Одбор јавља, да је на предлог овог Савета Катарини удовици пок. Димитрије Чобића бившег крајишког школ. управитеља 120 фор. у име годишње припомоћи одредио.

Исти Саборски Одбор одобрава решење Школ. Савета да се Вукашину Павловићу изслуженом учитељу у Станишићу доживотна мировина од 80 фор. из Срб. учит. пензионог фонда у Карловцима издаје.

Чита се извештај управе учитељске школе Сомборске о стању исте школе и вештбаоница за $188^6/_7$. годину. Узима се на знање и издају се сходне наредбе за исту школу.

Исто тако чита се и извештај о физикалном кабинету у тој школи. На предлог управитељев закључено је, да се поново пожури Српска црквена обштина, да усљед многих одавде изданих наредаба и по својој обвези здање учитељске школе са нуждном трећом школском двораном дозидати, физикални кабинет и књигохранилницу разширити и собу за покушаје у свиларству што скорије дозидати има.

Управа Срб. учитељске школе Сомборске подноси 8 примерака штампаног извештаја о стању исте школе за $188^6/_7$. годину. Један се примерак овог извештаја оставља у архиву, а остали се подељују међу члановима Школ. Савета.

(Свршиће се.)

НАШЕ УЧИТЕЉИЦЕ.

— За награду. —

(Продужење.)

Нека учитељица чешће одлази и у куће српске. Нека при том обрће се по дому, где ће увек наћи по неких недостатака, о којима би се могао повести разговор. Ту је прилика за сав домазлук и за чуварност. Ту је прилика говорити о реду и чистоти, о ветрењу соба и о нези домаћих животиња. Ту се могу давати даље напутци за кућевну индустрију наших Српкиња, коју нека им што већма похваљује и нека развија у њима и укус за лепше рађевине. При овоме нека им иде на руку, да те рукотворе своје могу Српкиње и по угледнију цену да продаду.

Нека погледа и на спољашње стање куће или других стаја. На жалост, у многим српским местима ова спољашност баш неје за похвалу. Кућа има много подривених, опалих и неокречених. Ту би учитељица такођер могла утицати. Она би требала да

често напомиње ово неуредности, па да Српкињама стави пред очи, да је њина дужност, да се састарају и за спољашњи ред и чистоту. Нека им износи примере из села, где би се могла видети пажња домаћичина и на ово, а ако има у селу и страних народности, које све сразмерно више полажу на ову спољашњу уредност и чистоту, нека и на њих укаже прстом. Овим би учитељица то постигла, да би се брзо забељасале чисте српске куће и српска би места одмах лепши изглед имала.

Осим овога учитељица би требала и на народну ношњу па и на све лепше обичаје народне да обрати достојну пажњу. И једно и друго треба да учвршћује наше народне особине, те се онда карактеристика српског народа не би тако нагло сваким даном све већма губила, као што се то јасно већ види на животу нашег народа, који напушта лепше особине своје, а на место оних узима странске, рђаве и њему неприлагодне, које су за нашу народност и убитачне.

Учитељица, би требала да високо издиже нашу народну ношњу над садашњом ношњом по неких наших Српкиња, и да их упућује, да за градиво одела само оне творевине узимају, које у српском дому поничу, јер су те далеко лепше и трајније од дућанске робе. Нека их при овом упозори на похвално мњење и самих странаца о нашим народним рукотворинама, које и они веома радо траже, па зар да се ми сами онда одричемо њих, и да зар чекамо, да туђинац чува и брани оно што је наше. Нека им изређа оне похвале, које су те рукотворине и на изложбама добиле, па нека им напомене и оно високо одликовање од саме царевићке Стефаније.

Овим похвалама би учитељица омилила Српкињама те огранке наше народне кућевне индустрије, осладила би им рад, а кад би им и то напоменула, да је било платно нарочито згодно и за хаљине женске, па да се оно већ употребљује за то и у најотменијим круговима — уверен сам, да би Српкиње наше на брзо увидиле, какво благо имају у рукама својима, те онда не би виђали наше српске девојке у онако накарадним туђим тканама.

Ал' кад сам овде већ споменуо српске девојке, зар бих могао, а да не дотакнем овде и једну од најгорих наших мана, ману, која само у нашем народу толико трује млађе женскиње, наше девојке. Грозно је и само име ужасне и гадне страсти ове, а да како ли су тек грозне посљедице њене! Она је једна

од оних немани наших, које тако очигледно тамане и сатарују све нам потомство, а ми скрштених руку као хладне стене немо гледамо пропаст ту.

Ево запћите само тамо, где су на окупу српске девојке, које су прешле 14. годину живота свог. Обрните се у около, па загледајте лица у околини тој, и видићете — грозоту и ужас. Лица та, која би у том добу требала да одсјајивају у свежини и једрини, да се румен, природна румен њима прелива, та лица су без и најмањег знака природности, она су сва накречена оним отровом, који тако ужасан траг остави за увек на њима. Јасно се види овај траг на нашем старијем шенскињу, које се пре времена збаба и окрезубави. Ал' и на деци он покаже много грозних посљедица, те тако и он учествује у упропашћивању нашег подмлатка, што је зар нама већ судбином надато.

Тај отров се зове у нашем народу са свим обичним невиним именом *белило*, а међу тим и не мисли се у нашем простијем свету какво ужасно прнило је он по будућност нашу.

За искорењивање овог гадног обичаја међу нашим млађим женскањем треба да се сви, који год можемо, свим силама заузмемо, па зар није природно, да онда ово и учитељици у свету дужност спада. Већ у школи би она требала да ово отпочне.

Јесте, учитељица је овде још како нужна, шта више, она је на првом месту позвана, да против овога у народу дела. Она мора истраживати све могуће начине, којима би могла постићи, да одврати наше Српкиње од гадне склоности ове. То она треба да чини и књигом и живом речју, да својом принесеном жртвом и трудбом користи народу.

Ал' трудби и жртви таких, које би учитељица могла да принесе за добро народно, толико је много, да би се читава дела могла написати о њима.

Ја ћу ево да споменем и ове.

Кад дође која прилика, прилика зла и рђава, да који део нашег народа било ма с какве недаће пострада, па му је нужна помоћ братска, и овде учитељица треба одмах да се нађе на мети. Она треба да побуђује Српкиње, да притекну у помоћ браћи у несрећи; треба да их учи, да схвате е смо ми једино на себе саме упућени, да треба, дакле, за то, да смо род с родом брат с братом, па и у срећи и у невољи.

Прилика таких рђавих скоро се сваке године нађе. Ето скора рањеници српски и сирочад њина; ето онака два силна

пожара, толике поплаве, туча, а било је и прилике, да се требала која школа или црква у ком делу сиромашног народа нашег да подигне. Све то је могло служити ваљаној народној учитељици за рад јој у народу и с њиме. Све то јој је пружало начина, да што бољма рашири међу нашим Српкињама свест, да су и оне нужне овде с дарежљивошћу својом.

Јесте, да је и наш народ сиромашан, али толико тек може и од свога сиромаштва откинути, чиме би пострадалима помогао. И најмањи прилог од њега добро би дошао за племениту цељ коју, а из много малих прилога стекла би се обилата помоћ.

Да би учитељица многу лепу мисао могла посејати у народ или ако би хтела да одвикава га од рђавих обичаја и гадних страсти, могла би јој за то послужити и *јавна предавања*. Учитељица би чешће требала да закаже било сама усмено или поруком, било писмено, нека се Српкиње искупе код ње у школи недељног или празничног дана после подне. Она би већ пре тога требала да се спреми са оним, што ће им говорити. Лепше би било, кад би овај говор она на памет држала, а међу тим не би шкодило ни кад би га читала. Разуме се, да мора веома пазити на то, да он не буде за слушалице сувопаран.

Не смем чисто да искажем бојазан своју, е ће ова моја жеља, а потреба народна за увек остати само у идеји. Не смем да се одам, е не верујем, да ће се икад наћи у нашем народу која учитељица, у чијој би руци била развијена застава и за остварење ове идеје . . . . Ал' не, не! — Не ће се моја бојазан испунити; наше ће учитељице пренути из дремања им тихог, оне ће појмити важан положај свој у народу, па ће се приљубити уз њега, а радом ће својим показати, да су достојне имена српског и оног лепог и узвишеног им назива *народне* учитељице . . . . Па дај Боже, да што пре их видимо свом душом њином одате за народни рад! . .

У току овог мог писања већ сам више пута нагласио, да је врло широка њива у нашем народу, па којој би српске учитељице могле да развију свој рад. Тако широка, да кад би се сав рад, који је нуждан, да се она очисти од бурјана и бусења, па да се засеје семеном чистом и од најмањег трунка, из ког би опет могао кукољ да поникне, — да кад би се сав тај рад до најмањег делића расцепкао, па тако онда у свој опширности му изнео, да би то онда једно велико дело било.

За то сам ја и гледао, да споменем само оне главније стазе,

којима учитељица треба да пође, а лавиринат осталих ситнијих стаза, које су поред главнијих тако на често умрежане, те остављам, да учитељица сама изнађе. Међу тим, ни ово није тежак посао, јер кад учитељица једном само зарони у дубину живота народна, ово ће само од себе ићи.

(Свршиће се.)

АМАНЕТ ВАМ БРАЋО ФОНД ДР. ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА!

I.

Мисао и речи др. Лазе Станојевића врстног председника црквене општине новосадске: да се на просветном пољу неуморни рад др. Ђорђа Натошевића овековечи признањем целога народа, одјекну у сваки кутић; на све четир стране српскога света!

Изненадна смрт тај изненадни удар а огромни, заслужни и неуморни тридесетогодишњи покојников рад, даје нам одушевљења снаге и крепости, да му обесмртимо име за увек, да пођемо стопама његовим, да насљедимо дело његово, да се покажемо достојни насљедници његове замисси, да осведочимо и пред другим да његова мисао погинути неће, да покажемо да смо заслужни таковић синова; да сплетемо неувели венац, поштовања, признања и синовље благодарности!

И ево прва већ прегну просветољубива општина новосадска да покаже да је и овде прва на бољитку народа и закључи и основа фонд који ће да носи име: „Фонд Др. Натошевића“; који ће да буде светилник и потпора сиромашним српским православним општинама, који ће да буде утирач суза удових и сирочади српског учитеља, који ће да буде крило српском учитељству! О да лепе замисли, да лепа поштовања и мудра схваћања!

*

Ко већма да се заради овом прегнућу, ко већма да је захвалан овом старању; ко више да се одушеви за ову ствар, ко више да прионе и пригрли ово узвишено дело . . . ко више него народни српски учитељ. Заиста нико више, нико већма!

Хвала ти по сто пута врстна просветољубива српска општино новосадска! Хвала ти врстни докторе Лазо председниче, врли пријатељу школе и подмладка њеног, на твоја уста изађоше речи: обесмртимо, овековечимо име и заслуге великог нам

покојника др. Ђорђа Натошевића. Оснујмо фонд који ће носити дично име покојниково који ће служити просветним и добротворним целима, који ће служити истој сврси за коју је радио, живио и умро наш покојник! Хвала вам јер Ви не почасисте часа, прегнусте одма и настависте покојников рад, — настависте свето дело — показасте да сте врстни синови дичног и великог „*бабе*“. Радујте се јер сте на све стране нашли одзива и скорим се уверити да покојникова а и ваша мисао погинути неће!

Ви ево показасте да Србину не непомаже лелекање и јадиковање већ сложан рад, узајамно потпомагање и братинска слога! Ви ево показасте и позвасте српски народ и његове пријатеље и све родољубиве прегаоце српске просвете да наставе „*бабин*“ рад!

Прилика је ово да народ покаже, да није само тренутно расположен и одушевљен за узвишен рад — народну просвету. Прилика је ево да покаже колико цени савестни учитељев рад, колико му је до „његове“ школе и њеног напредка!

Народ ће српски показати, да је заслужан да му се рађају велики синови!

Наставници и учитељи и сви прегаоци бољитка народног, заиста ће се наћи у првим редовима на подизању народне зграде; и ако не можемо бити сви оснивачи и помагачи заиста ћемо бити прилагачи. Реците само нисмо ли ми учитељи први позвани да утремо сузе учитељским сиротама, не захтева ли то од нас већ и сам свети позив наш?! Учитељ много може. Овом приликом показа ће колико може и колико схваћа данашњи узвишени задатак свој.

(Свршиће се.)

ИЗВЕШТАЈ О СРП. УЧИТ. ШКОЛИ У КАРЛОВЦУ.

У 8. броју овог цењеног листа изишао је чланак *о испитима за учитељско оспособљење у овој учитељској школи*. Такође посебни извештај о овој учитељској школи за ову шк. годину налази се већ у штампи, и то са овим садржајем:

I. *Смрт Дра Ђорђа Натошевића*, од управитеља Петра Радуловића.

II. *Сличавање представа*, (најглавнији део психологије за педагогију), одломак из рукописа *психологије*, коју је израдио „за школе и за самоуке, нарочито за учитеље“ управитељ Петар Радуловић.

III. *Учитељско особље* шк. год. $188^6/_7$.

IV. *Наставни план* за шк. год. $188^6/_7$.

V. *Разредница* приправника а приправница.

VI. *Извештај о вежбаоници ове учитељске школе,* од учитеља вежбаонице Владимира Красића.

VII. *Летопис*: а) Св. Савска беседа. — б) Посета пресветлог господина Дра Спевца, кр. оделног предстојника за богоштовје и наставу. — в) Видов данска свечаност на овдашњем српском гробљу. — г) Г. Никола Ђ. Вукићевић, члан српског народног црквено-школског Савета и управитељ српске учитељске школе у Сомбору као испитни повереник у овој учитељској школи. — д) Г. Др. Љујо Харазим градски подфизикус као добровољни лечник ове учит. школе.

Премда ће се овај извештај разаслати свима уредништвима Српских листова као и многим школама српским, ипак извештај не допире свуда, а „Школски Лист" требао би бар да допире свуда, где се Српски говори и чита. С тога ћу у неколико допунити горепоменути чланак у броју 8. овог цењеног листа.

а) *Учитељско особље.*

Како се крајем прошле шк. године сада већ упокојени учитељ хармонијсвог појања и певања Вилим Гоздовски због слабог здравља на служби својој захвалио, то је на његово место именован високославни Сшиц. Савет актом од 29. Септ. 1886., бр. 66., господина Ђуру *Баха*, учитеља овдашње градске основне школе и воровођу првог Хрватског певачког друштва „Зоре". — Остало учитељско особље остало је исто као и прошле школ. године.

б) *Приправници и приправнице.*

Почетком ове шк. године уписало се у ову школу 24 приправника и 12 приправница, свега дакле 36. — Радивој *Коларић* из Сомбора, приправник II. р., иступио је $^1/_{13}$. Нов. својевољно из завода; а Михаило *Рапајић* из Брлога, који је био привремено у II. раз. примљен, узет је у Новембру у војнике. — Почетком летњег течаја Павле *Милушевић*, приправник I. раз. у Петрињи, пређе овамо у Карловац. Тако је на крају шк. године било свега 35 ученика, и то 23 приправника и 12 приправница. По разредима било их овако: I. р. 8 приправника и 6 приправница, свега 14. — II. р. 6. приправника и 2 приправнице, свега 8. — III. р. 9 приправника и 4 приправнице, свега 13. — По *завичају* беше их из Хрватске 30, из Славоније 2, из Срема 1, из Бачке 1, из Босне 1.

в) *Наставни план, испити, класификације.*

Наставно градиво свршено је све по наставном плану. — Закључни испити са I. и II. разредом свршени су у првој половини месеца Јула. — Први разред успевао је у наукама тако, да су од 14 ученика свршили разред 6 с одликом, 7 с првим редом, а један има накнадно да положи испит из антропологије. У владању беху 13 примерни и 1 похвалан. С одликом свршише разред ови: 1. ђца Марија Сладојевића из Драготиње. 2. Стево Косановић из Слуња. 3. Петар Милеуснић из Брлога. 4. Душан Мушицки из Ђурђева. 5. Радослав Родић из Садиловца. 6. Миле Узелац из Дољана. — Други разред успевао је у наукама тако, да су од 8 ученика свршили разред 4 с одликом, а 4 с првим редом. У владању беху 4 примерна, а 4 похвална. С одликом свршише разред ови: 1.

ђца Марија (Сандина) Трбојевићева из Карловца. 2. Глигорије Живковић из Слабиње. 3. Гавро Клена из Плашкога. 4. Станко Мајсторовић из Вељуна. — О ригозним испитима са III. разредом извештено је у главном у 8. броју овог цењеног листа. Овај ћемо извештај у неколико допунити.

После свршеног „благодарења," кад је ученицима прочитана класификација, држао је повереник Шк. Савета г. Никола Ђ. Вукићевић тако красан и одушевљен говор, да је многима сузе на очи натерао. У говору своме одушевљао је младе учитеље и учитељице, да пођу трагом најславнијег педагога српског Дра Ђорђа Натошевића, који је своју љубав к школи смрћу запечатио, његов дух нека лебди у свакој школи српској! Поменувши блаженопочившег епископа песника Лукијана, који је на овдашњем гробљу сахрањен и око чијег се гроба овдашњи ученици често сакупљају, заклињаше их, нека свом душом својом љубе свету веру православну и милу народност српску, нека свом душом својом љубе свој красни матерњи језик српски и језик црквено-словенски, који одржава духовну заједницу међу православним словенима. Тронут овим напредним говором управитељ ове учитељске школе Петар Радуловић опрости се такођер са својим ученицима. Упозори их, да док су живи, нека не забораве, да су их за свето звање њихово оспособљавала два највећа педагога српска, *Натошевић* и *Вукићевић*. *Ако се промислу Божјем већ тако било свидело, да Натошевић овај земаљски живот остави, то будимо Богу благодарни на великој његовој жалости према нама, да му је „отац српске народне школе" предао своју клеменити а узвишену душу тако рећи баш у школи нашој! Поносимо се тиме и ире растанка нашег довикнимо великим покојнику своме: „Слава Ђорђу Натошевићу, слава му!"* Громовита „Слава Ђорђу Натошевићу, слава му!" захори се из свију груди. Одмах за тим правници и приправнице, и сви присутни, сви сузе ронећи, а неки и на глас јецајући, отпојаше побожно тужну песму трократно „**вѣчная памать**". Кад се потресене душе мало умирише, обрати се управитељ Радуловић поново ученицима својим, са изјавом, да после Натошевића српско учитељство нема другог стожера, нема другог човека, око којег бисмо се сви учитељи сакупљали као оно пчеле око матице своје, осим Николе Вукићевића, десне руке и друга Натошевићевог, јер је Вукићевић много и од свију народних учитеља највише допринео, де је данас име Натошевићево тако светло у народу српском, да смрт његову сав народ оплакује. С тога га свечано поздрави у име учитељског збора и у име оспособљених учитеља и учитељица. Громовито „живио Вукићевић" захори се из свију грла, а одмах за тим запоја ше му сви **многая лѣта**. Г. Вукићевић изненађен и тронут оваким искреним признањем и свесрдном благодарношћу за рад и труд свој, овде далеко од својега завичаја загрли управитеља Радуловића, па се с њиме пред свима изљуби, а очи му беху од узбуђења пуне суза . . . Дај Боже, остао овај искрени дочек нашем вредном ветерану учитељском увек у драгој успомени!

Тако се завршила ова последња школска свечаност ове шк. године. — О свему више и опширније у „извештају о овој учитељској школи".

—р.—

ДОМАЋЕ ВАСПИТАВАЊЕ.

(Одговор г. М. Нешковићу.)

У „*Летопису Матице Српске*“ књига 144. г. 1885. штампана је рецензија г. М. Нешковића на моју књигу „*Поуке о васпитавању деце у родитељској кући*“, која је писана у почетку 1880. год. и штампана у другој половини исте године.

Већ та околност, што је рецензија изишла на *толико година* после књиге, изазвала је у мени сумњу у *објективност* оцене, — бојао сам се, да мој пошт. *пријатељ* не буде пристрастан према мом делу, за које сам и сâм зебао, да ли може у свему издржати критику после толико година. Но с друге стране надао сам се, да ћу у рецензији познатог писца и радника на школском пољу наћи нешто ново, што би могло унапредити науку о васпитавању и само васпитавање

И нисам се преварио: г. Нешковић је одиста *пристрасно* оценио моју књигу, а у ком смислу — видеће се после; и у његовој оцени има новина, а какве су оне и од какве су вредности — видеће се из овога што следује. У одговарању држаћу се распореда г. критичара.

I.

Г. Нешковић почиње своју рецензију критиковањем захтева двојице најславнијих педагога — *Каменског и Песталоција*, да би добио „што сигурнији темељ“ за оцењивање моје књиге. Он им замера, што се у домаћем васпитавању „највише баве радом око *интелектуалног* васпитања“, и што то сматрају као „*понајславнију* задаћу“; јер, вели, тај посао спада у дужност *школи*, а не *породици*, која „по превасходству мора да негује *моралну* . . . страну детињег духа“. Према томе не одобрава нарочито Каменском, што он „жели, да се путем *очигледног* поступка удари *основа почетка* свију наука“. — Затим, прелазећи на моју књигу, вели да и она „пати у главном од *истих* мана“, — и труди се, да то докаже наводима из те књиге.

Да су *ти наводи* стављени у рецензију *верно* — онако какви су у књизи, и да им је *смисао* протумачен *исправно* — онако како се јасно види из *свезе мисли* у појединим одељцима и у целој књизи, и да та критика није изишла у „*Летопису Матице Српске*“, која је мојој књизи досудила расписану награду, — онда ја, по својој прилици, не бих одговарао г. Нешковићу; него бих га пустио, да се и даље размеће својим познавањем на „здрави разум“ и својим молбама на „мека срца“ „матера српских“ (да се одврате од моје књиге), те да има и идејалног уживања и *материјалне користи* отуда (јер он добија награду за своје рецензије, као и извештач за своје извештаје, којима их препоручује, да се штампају у „Летопису); а ја бих се заклонио за оне *најславније педагошке аукторитете*, па бих ћутао и уживао — у том згодном заклону. Али, пошто ствар стоји друкчије, приморан сам да одговарам.

Г. Нешковић није хтео да препише верно ни наслов књиге: ставио је „васпитању“ место „васпитавању“, и *изоставио* је и то, да је књига написана „*и за употребу у вишим девојачким и учитељским школама*“. Исто тако је из предговора навео само један задатак те књиге, а *изоставио* је

друга *два* задатка. — Обоје учинио је за то, да би — *противно мојој намери* — могао рећи: „*Све*, што се у овој књизи саветује и препоручује, односи се на детињско од рођења на *до поласка школе*“... „А то је доба... до навршене *шесте године*“, — и да би на тај начин „задобио што сигурнији темељ“ за побијање неких мојих изрека.

Само оцењивање књиге почиње од онога дела, у ком се говори о усавршавању деце у *знању*. Г. Н. вели, да га подела дотичне грађе „јако потсећа на поступак А. Каменског“ у том погледу. — Но ја га могу уверити, — да нисам загледао ни у чију књигу, кад сам писао „Поуке о васпитавању“, — и тако, ја бих се могао поносити тим, што сам — радећи самостално — погодио исти пут, којим је у васпитавању имао неумрли словенски педагог *Ј. А. Каменски*.

Г. Н. не одобрава мој захтев, да дете посматра извесним редом све делове тела човековог, „који се *с поља лако примећују*“, — вађа зато, што је то „исти *Песталоцијев* захтев“. Ну он *није хтео* да каже, које сам ја делове тела ту мислио, и ако сам их ја све *изређао* у истом одсеку на стр. 56., и *није хтео* да наведе ону реченицу под наводним знаком, која је онако *подвучена* и у књизи, — те онда излази, да сам ја *сувише* захтевао, а не да је он *неверно представио ствар*.

Тако исто, ја сам на стр. 58. именовао *домаће* животиње, које деца могу да *посматрају* и описују, — а г. Н. опак вели: „По овоме за основну школу о животињама и не остаје ништа“.

Г. Н. тврди, да ја захтевам „*класификирање*“ биљака, па вели: Овде је баш нужно нагласити, да се овај распоред не тиче основне школе, него деце, *која још нису ишла у школу*“. — А ја тражим само, то, да родитељи упућују дете, да *најпознатије* и најкорисније биљке, које просматра и упознаје, *поређи* и *ређа* (н. пр. по величини), да би једну од друге боље *разликовало*. Тај одсек завршио сам овако: „Ово је уједно *приправа* за увршћивање биљака у извесне групе по сродности или сличности, дакле је *почетак* класификације, која се *после* у *основној школи* даље развија“ (стр. 65.) Но г. Нешковићу није ишло у рачун да и то наведе из истог одсека.

Код познавања минерала, ја сам казао, да, и ако минерали не занимају децу, опет има могућности, да им се „*почевши од шесте године, покаже* неколико минерала, особито оних, који су нам *најкорисији*, и који су деци уједно и *најпознатији*“ (стр. 66). — Г. Нешковићу и то је много, јер вели: „И ово све треба дете да научи *од рођења до шесте године*“! — Тако исто на стр. 59. ја кажем: „треба да се родитељи разговарају са дететом (*почевши од шесте године*) о користи и штети“ домаћих животиња; и на стр. 64. велим: „Старија деца (*почевши од шесте године*) нека посматрају.... корен или жиле“; — а г. Н. све то трпа у *своју* формулу „од рођења *до* шесте године“! — Поминући поједине особине минерала, ја сам на стр. 66., наглашавао свуда *чулне радње*, и подвлачио сам речи „*види*“, „*чује*“, „*осећа*“; — а г. Н. износи другу објективну страну, само да би ствар изгледала што *тежа*.

На стр. 67. рекао сам и то, да се дете *после навршене шесте* године

може упутити, да упоређује неке минерале (н. пр. злато, сребро, бакар, гвожђе) само по *лепоти*, и да му се *„може казати нешто* и о том, где се неки минерали налазе. — А г. Н. узима то *генерално* и без ограничења и све *„од рођења до шесте године“*!

(Наставиће се.)

Допиоди.

Цетиње, 16. Септ. 1887.

(О Црногорским школама.)

О стању нашијех школа могу Вам рећи, да Богу хвала лијепо напредују. Наш Узвишени Господар и Његова влада, озбиљно се старају о унапређењу истијех, више него што средства допуштају.

Народ црногорски, (т. ј. српски у Црној Гори) јако воли школу и да необрну код нас посве неродна година, намјера је била сва школска зданија значајно поправити и нека нова саградити. Уреченом учињено је неколико за ову годину, али много мање него се мислило.

Наши народни учитељи у опште врло су трудољубиви. Они су добро су снабдјевени са учитељским спомоћним и педагогијским књигама. Сваке године до ове држате су учитељске скупштине, на којима су претресана шк. питања највише у погледу наставе и држата су предавања у неколико.

Осим овога, сваки учитељ написаће два пут на годину поједно предавање из свакојег предмета кејега он предаје у школи. Ова предавања шаљу главном школском надзорнику на преглед, а надзорник чини на истијема своје примједбе, које нађе за сходне и потребите.

Овијем начином све више подготовљавају се и усавршавају учитељи у васпитању ђеце и школској настави, да неби у речено ослабили или застали; и школској власти лакше је познат и оцијенит трудољубије и способност појединијех учитеља. Од како је ово установљено има скоро три године и увиђа се, да је доста користило школској настави, тијем више што неки број наших учитеља није свршио учитељску школу.

За нашу школску ђецу могу Вам рећи, да врло радо иду у школу а да добро уче. Нека долазе по читав сат и по пута, и више у школу. Особито ово им је трудно у зимље доба, кад падне снијег, али иначе иду у школу да се мора човјек чудити њиховој издржљивости, још више кад им види сиромашну обућу и одјећу.

Ово вам је у кратко о црногорским школама. **Ђ. П.**

Манастир Ковиљ, Септембра.

Данас на дан васдвижења пречасног крста подигнути су крстови на три кубета на манастирској цркви.

Данак беше веома леп; као да је пролеће, а не јесен. С тога је силан свет дошао из села на св. богослужење ради причешћа и свечаности.

На служби Божијој држао је прец. г. Ђорђе Петровић, наставник на карловачкој богословији, красну беседу о крсту.

После богослужења изиђе братство: преподобни отац игуман Мирон Ђорђевић с пречасним г. Ђорђем Петровићем и с пречасним оцима: Јо-

сифом, Иринијем и Теофаном уз милогласно појање манастирских ученика на западна црквена врата, где пред црквом освете крстове.

О, како су дивни обреди наше св. православне цркве, како је дивно освећење, како су му дивне стихире! Коса ми је расла, а срце ми је јаче било — загрејано милином, која се не да описати, слушајући милогласно појање стихире, молитве, узгласе и св. еванђеље, што је преподобни Отац игуман веома торжанствено и несравњиво пријатним и јасним гласом читао и говорио.

После освећења уз клепање и хармонично звонење звона, као да се, што песник вели: из раја хоре, уз пуцање и појање крстов данског Ирмоса подигао је г. Ђ. Николић крст на прво и највеће кубе — и баш кад се појало: „насадисја древо", намести крст.

Затим је говорио здравице, Његовом Величанству цару и краљу, Његовој Светости — Патријарху, Његовом Високопреосвештенству владици бачком, српском народу, св. обитељи и братству.

Ова торжанствена свечаност остаће многима као вечна и пријатна успомена. *Иван.*

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Српска виша девојачка школа. Православна обштина Земунска закључала је из своје школске закладе која има главницу од 80,000 форинти основати српску вишу девојачку школу у Земуну, и овај свој закључак поднела је како чујемо на одобрење Високом Школском Савету. Слава нека је честитој православној Обштини Земунској!

Педесетодишњица Српског учитеља. Станимир Николић Срб. нар. учитељ у Врањеву навршује ове године 50 година учитељске службе све у том месту. Ученици његови спремају се да о Дмитрову дну о. г. прославе педесетогодишњицу његовог неумрлог учитељског рада у школи Врањевачкој.

Новоизабрани професори. По наредби високог срб. нар. Школског Савета 19. Септембра ове године уведени су свечано у српску учитељску школу: Преч. г. Младен Борђошки, као катихета и редовни професор, и велеучени господин Доктор Стеван Михајловић као наставник Мађарског језика. Господин катихета ће уз све предмете тичуће се науке вере и наставе црквене предавати још и црквено-славенски језик у првом приправничком разреду, а г. Михајловић уз предавање Мађарског језика у сва три приправничка разреда предаваће још Немачки језик и науку о земаљском уставу.

Именовања. Милан Црнојачки досадашњи учитељ у Буђановцу именован је за привременог учитеља у Ердевику. Глишо Шпановић учитељ вероисповедне школе српске у Боботи именован је за привр. учитеља комуналне школе у истом месту. Јова Поповић учитељ у Војнићу са супругом му Анком Поповићком премештени су за учитеље у Јасенак. Симо Газибара учитељ у Утишу премештен је за учитеља у Поникве. Радослав Мандић привремени учитељ у Градишци именован је за пра-

вог учитеља у истом месту. Светозар Гвојић учитељ у Грубишном-пољу премештен је за учитеља у Катинци. Лазар Шумић привремени учитељ у Бачинци именован је за правог учитеља у истом месту.

Разно.

Његова Светлост Патријарх Герман Анђелић, ових дана благоизволио је 1000 дуката поклонити закладу саборне цркве св. Николаја у Карловцима на набавку црквених утвари; даље са 20,000 форинти положио је основу мировинској закладу професора гимназије Карловачки и њихових удовица, а других 20,000 форинти имао је милост приложити фонду за подпору удовица и сирочади свештеничке у Архидијецези Карловачкој.

Дарови школама и учитељима. Као дар штованог сураденика нашег преч. Госп. Младена Борђошког катихете учитељске школе шаље се „Школски Лист“ ове године српским вероисповедним школама у Бочару и у Црној Бари. — Као дар штованог сураденика нашег г. Драгутина Блажека учитеља хармонијског појања у српској учитељској школи Сомборској, шаље се ове године „Школски Лист“ српским вероисповедним школама у Арад-Гају и у Новом-Сент Ивану.

Некролог.

Марко Јанковић парох и умировљени правосл. катихета на вел. гимназији у Винковцима и парох винковачки преселио се у вечност на Малу-Госпојину о. г. у Винковцима у дубокој старости својој. Покојник је био примеран свештеник и настављао је много година у православној вери многобројну младеж српску, која се у тој гимназији учила, и што је најзначајније, ради духовног сазидања младежи школске држао је сваки дан у пол осам часова у цркви винковачкој часове са изобразителнима и читањем дневног Апостола и Евангелија, на којима је православна младеж присуствовала, у оно време, кад су другови њихови римокатолици слушали службу Божију у својој цркви. Ово је једини пример велике ревности катихетске и свештеничке у целој јерархији нашој. — Бог му дао славу небесну!

Теофил (Богољуб) Петрановић јеромонах и бивши дуже времена отличан учитељ српске школе у Сарајеву и у Лијевну, српски писатељ и ревностни скупљач народних песама, преселио се у вечност после дужега боловања у 57-ој живота години у болници Шибеничкој. Покојник је био срцем и душом Србин, ваљан учитељ и поштен човек. Покој нека је честитој души његовој!

Нове књиге.

(Уредништву „Школског Листа“ достављене су на приказ ове књиге:)

„*Летопис Матице Српске*“. Уређује А. Хаџић. Књига 151. (1887. овеска III.) У Н. Саду, Српска штампарија Дра Свет. Милетића 1887.

„Библијске приповедке из старога и новога завета“ за трећи разред народних школа. Према наставном плану в. нар. Школског Савета од 6. Јунија 1878. бр. 34. удесио Симеун Коњевић Сомбор 1887. Цена 20 нч.

„Беседа на парастосу блаженопочившег епископа Никанора Грујића говорена у св. Богородичној цркви у Земуну 17. Маја 1887. Димитријем Руварцем парохом Земунским.

Старо Карловачко „Пјеније“ у 4 гласа за мешовити лик сложио Тихомир Остојић филозоф. Издала Српска велика гимназија Новосадска својом накладом, автографисано у Новом Саду 1887.

„Пијаћа вода како се набавља и испитује са додатком анализе пијаћих вода у Бачкој написао М. Петровић професор природних наука у Српској учитељској школи Сомборској.“ Ову књигу наградила Матица Српска са 50 дуката из фонда Јована Остојића и жене му Терезије. Панчево, у комисији браће Јовановића 1887. Цена 60 новчића. Добити се може код писца у Сомбору.

„Филип Вишњић“ Српски песник, јунак и гуслар. У спомен подизања споменика. Митровица 1887.

„Извештај о Српској учитељској школи Сомборској за $188^6/_7$. школску годину.

„Царић“ мали календар са сликама за 1888. годину, која је преступна. Нови Сад, издање штампарије А. Пајевића. (Са насловном сликом професора А. Сандића). Цена 20 нвч.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Меленцима траже се две учитељице. Плата је 500 фор. слободан стан и огрев. Учитељицама у дужност спада и обучавање деце у женском ручном раду. Рок до половине Октобра о. г.

— У Старом Вуковару траже се два учитеља и појца и једна учитељица. Плата је 600 фор. стан или станарина од 90 фор. — У Баноштру, Платичеву, Буђановци траже се учитељи и појци православне вере.

— У Иригу упражњено је место учитеља и појца правосл. вере с платом 500 фор. станарином од 15% плате и 60 фор. за огрев. На сва ова места имају се молбенице на Сл. кр. Хрв. земаљску владу до 22. Октобра по новом кр. жупанијској области у Вуковару поднети

— Тражи се учитељица у Врањеву. Плата 400 фор. 2 хв. дрва и 40 фор. за повторну школу, стан са половином баште. Рок 26. Октобер. Молбенице местном Одбору Срб. црква. општине Врањевачке.

Средишњи одбор савеза учит. друштава јавља, да ће се 10. Нов. о. г. вући лутрија Хрв. учитељског дома и позива разпачатеље срећака, да до 6. Нов. по рим. непродане срећке врате, иначе ће се сматрати за непродане и неће се натраг примати.

Сл. општине и г. г. учитељи, који нам до сада предилату, не послаше а Лист примају, умољавају се поново, да дуг свој одуже.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву *„Школског Листа“* у Сомбор.

Бр. 11. **У Сомбору, 10. Новембра 1887.** **Год. XIX.**

СВЕЧАНИ СПОМЕН ДРА НАТОШЕВИЋА.

У недељу 25. Октобра о. г. свечано је прослављена успомена дра Ђорђа Натошевића, Отца нове школе Српске, у Сомбору као у месту, где се особито развијала тридесетогодишња делателност његова на пољу школства Српскога.

Тога дана у 9 часова држана је свечана служба Божија, у саборној св. Ђурђевској цркви Сомборској, на којој је после сугубе јектеније чињен спомен за душу покојног добротвора народног а после службе појан је парастос, који је црква Сомборска давала. На служби и парастосу појао је умилно хармонички хор српских приправника и приправница, а присуствовали су: управитељ учитељске школе с професорима и учитељима, сва српска младеж што се овде учи, и многи отмени грађани и госпође. Сва је црква била богато осветљена и присутни су по обичају старом држали у рукама велике воштанице, које су им раздаване.

После парастоса држана је *Школска Свечаност* у славу великог педагога српског у великој дворани учитељске школе, у којој је испод иконе Св. Саве Просветитеља, стављена слика дра Натошевића у златном оквиру.

На свечаности овој присуствовао је најпречастнији г. Љубомир Купусаревић прота са местним свештенством, најстарији сенатор сл. кр. града Сомбора опште љубљени председник општински г. Петар Вукићевић, подпредсадник црквене општине г. Петар Бикар, државни школски надзорник г. Н. Греф, др. Ј. Вујић адвокат, професор гимназије г. Никола Малешевић, сви професори учитељске школе, све учитељице, скоро сви учитељи, и много отмених госпођа и господе.

Свечаност је отворена песмом З. Ј. Јовановића: „Уви се школо српска у црну ризу туге“! „красословила Видосава Тео-

доровићева припрaвница другога разреда. За овим одноје припрaвнички лик у дивној хармонији: „Со свѣтыми упокои“.

По свршетку ове духовне химне ступи на катедру Никола Ђ. Вукићевић управитељ учитељске школе и привремени главни школски референт, који је држао говор о заслугама великог покојника. Говор је тај читав сат трајао. Говорник као најискренији пријатељ и поштовалац Натошевићев у овом говору свом представио је живо и верно велике заслуге покојникове за школу српску и за народ наш у обште и особито за српску учитељску школу Сомборску. Говор је са великом пажњом саслушан, и кад је на свршетку говорник јасним гласом усклинуо: „Нека је слава Отцу нове школе српске, обновитељу ове српске учитељске школе, највећем Педагогу и велезаслуженом књижевнику српском дру Ђорђу Натошевићу“! заори се са свију страна дуготрајно: „Слава му! а лик припрaвнички одноје тројекратно: „Вѣчная память“ незаборављеном и прослављеном великану српском, коју тужну песму црквену сви присутни дубоко тронути, стојећки саслушаше.

Тиме се завршила ова свечаност школска, које ће спомен сви присутни за целог живота свог верно у души својој сачувати. „Слава Натошевићу Отцу нове школе српске“!

На веки Слава!! *В.*

НАШЕ УЧИТЕЉИЦЕ.

— За награду. —

(Продужење.)

Кад сам већ говорио о раду учитељице у школи и у простијем народу, сад ћу да пређем и на њен рад у отменом делу, дакле у интелигенцији народној. И овде има учитељица позива свога, а у толико ће га лакше моћи вршити, што се у овом делу чешће налази, дакле ће тако боље моћи увидити оне мане, које су заразиле и овај слој друштва нашег.

Упашће јој и овде у очи погрешност, која се у домаћем васпитању подмлатка чини, а једно са кривог схваћања и појимања. Деци се овде навалице убија природност, и место ове силом се стварају од њих луткови. У опће се овде више полаже на кретање и држање тела, него на негу душе и срца. Већином спремају мушку децу за позније удвараче, а женску за великосветске госпођице.

За то учитељица треба често да се упусти с таким роди-

тељима у говор о васпитању, па треба да им ово онако изнесе пред очи, као што важност његова изискује. Неки им у том наведе и погрешност њиног поступања с децом, а уједно, нека им им напомене, како они треба ту свету дужност своју да врше.

Тиме ће учитељица користити, јако користити подмлатку, који се на такој нези налази, и који једино с родитељске кривице заостаје у моралном напредовању своме

Осим овога учитељици се овде пружа прилика и за многу другу врсту рада њена. Ту су разговори о оделу, о чистоћи, о вредноћи, о реду, о раду и још многи други, које не налазим да је нужно, да све споменем, јер учитељица ће их и сама моћи знати.

Но ипак ћу нарочито да нагласим овде њену дужност још за ово двоје. Прво је женска раскош, а друго, љубав према народу и оно, што с последњом у свези стоји.

С женске раскоши многи народи веома пате, а није ово ни српски народ мимоишло, као што га ни једно зло обично не мимоилази. Међу нашим отменијим женскињем ова се слабост дубоко укоренила, и учитељица већ ако и не ће моћи толико утицивисати, да је сасвим искорени, али бар може порадити на томе, да је сведе на нижи степен. Код наших женскиња се у свему раскош тера, а обично све у већој мери него колико би домаћи извори могли да допусте. Ето нека се само погледи на одело и на све воћење домазлука наших отменијих Српкиња, па ће се јасно видети ово. За то ако би учитељица ма и толико успела, да раскош ову прилагоди новчаним приликама, које год дотичних породица постоје, дакле да утиче наше женскиње, се и на ово обзирају — тиме би већ много постигла. Тако би очувала многу породицу од материјалне пропасти, која врло често баш с раскоши те долази, а тиме би делотворно утицала и на општи наш материјални напредак.

Споменуо сам с раскоши и љубав према народу као једно од најглавнијега, на што учитељица и при ради у овом кругу нарочито треба да обрати своју пажњу. А треба за то, што се по родољубљу женскиња свагда најбоље може да оцени и свест целог народа с народности његовој.

Наше женскиње из интелигентније класе већином не хаје за народ свој. Оно је према њему и кретању његовом са свим равнодушно; па и ако устане кад, да дела у корист његову, и то је само са нобуда, које му спољашњи свет ствара; правог унутарњег одушевљења је у њему врло мало наћи.

У таком немарном дремежу, учитељица мора бити оаза, која ће да оживљава и заноси ту најближу околину своју за народ и напредак његов. Она никако не сме и сама да одмахне руком, па да и она уђе у то коло нерада, већ свагда мора бити будан стражар, да нико не клоне од околине јој те. Она је ту позвана да буди, да диже и да одушевљава.

За то треба да гледи, да, ако је само могуће, оснива женска удружења, која ће имати ту свету цељ, да помажу наш сиромашни народ и да и у њему самом шире свест и одушевљење за будућност његову. Овака удружења под називом „женска задруга“ постоје у неким већим местима нашим, па што не би могла баш и у ком селу. А са заузимањем учитељица би га могла основати.

(Свршиће се.)

АМАНЕТ ВАМ БРАЋО ФОНД ДР. ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА!

II.

Када не бесмо сретни да прославимо тридесетогодишњи рад великог покојника нашег. Када не ћемо доћи до учитељске скупштине, а и сабора како неће скоро бити; покажимо да поњамо положај, у ком се налазимо, и прегнимо, не збунимо се; кораknимо напред, од тугованке никакве користи; и покажимо, да је др. Ђорђе Натошевић, био, јесте и остаје наш и нас свију учитеља: „бабо“ . . . .

Одазовимо се сви до једног. Погледајмо око себе. Ено на све стране омладина се буди; на све стране пушта од себе видљиве знаке своје омладинске свести; ето народ је достојно прославио заслуге српског гуслара Вишњића, да унесе и освежи његов му по народ користни рад. Зар ми да ћутимо? Зар да се чинимо и не вешти; зар да ћутке прећемо преко гроба нашег великог „*бабе*“! Зар да покажемо да га нисмо разумели, ми којима је највише говорио, ми, за које се највише старао и бринуо; Ми, којима је он отац . . . „*бабо*“ био!

Не, учитељство неће да призна да је др. Ђорђе Натошевић, да је „*бабо*“ умрьо. Др. Ђорђе Натошевић је жив, и он живи међ учитељима — децом својом. Он је жив и живиће вековечито . . . . та његова мисао погинути неће!

Јест, борче победоносне! За цео народ целог свог века радио си, цео ти је народ захвалан. Тридесет си година неу-

морно делао, зидао си зграду никада не посрнув од никога претекнут. Сретан си јер виде свом очима спасење народа!

Још ћемо данас и дуго ћемо са твојим „Упутством“ у руци упућивати унучад твоју, још ћемо дуго са твоим „Вукваром“ у руци осипати зграду онаку, каква треба да је ваљана зграда, скакву си је ти *„бабо“* српском народу замишљао.

Зар малиша да ти није захвалан, што је у стању да за два ил' три месеца научи читати и писати! Зар учитељ да ти није захвасан што са ведрим челом у школу а не у менажерију улази! Зар родитељи да ти нису захвални, што телом и духом добро однегован виде подмладак свој!

Ко да није захвалан овом и оваком великом покојнику? Реците!

Др. Ђорђе Натошевић био је карактер. Људи од карактера упливишу много на млађана срца дечија . . . Деца нас моле, ишту и траже слику свога *„бабе“*; хоће да га се сећају, хоће да га већ не изгубе из памети. И учитељство и школа хоће за увек да виде старешину свога у средини, хоће за сва времена да га приказују млађаном нараштају, хоће да кажу: „То је др. Ђорђе Натошевић који је подигао углед и достојанство школе и учитеља; то је човек који нас је са својим тридесетогодишњим просветним радом, изједначио светом, подигао и издигао, те полетесмо Србинским летом! То је *„баба“* кога само Српски народ и Српско учитељство има. То је Србин који је српској школи учинио толико, да му равног није скоро до Св. Саве! То је слика човека, који данас седи тамо горе уз Св. Саву, па зато му ево и слику, уз слику Светог Саве прилубисмо! То је Србин какви Срби треба да буду! . . . .

Зато просветољубива српска православна општина новосадска — дико међу општинама а поносу наш — лати се и овог посла, те крунише свој започети рад, и дај нам слику нашег *„бабе“* нашег војводе, дај нам га да нас соколи; школа га ište, деца га траже да им још скида са чела облаке; родитељи вас моле а учитељство вас преклиње: не било вам просто!

Ето вам извора и расадника за подупирање фонда. Ви нам дајте његову слику, ви сте га најбоље познавали; из ваше руке ће се и слика његова на нас осмејкиват. — Ево вам помоћи да брже остварите започети свети рад.

Аманет вам браћо фонд др. Ђорђа Натошевића!

Велики Радинци 16. Августа 1887. *Петар Стефановић,*
учитељ.

СЕДНИЦА СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА.

(Држана у Ср. Карловцима 9. и 10. Септембра.)

(Свршетак.)

Члан Школ. Савета Н. Ђ. Вукићевић подноси извештај о испитима у учитељској школи горњокарловачкој, који су по смрти покојног дра Ђ. Натошевића усљед президијалне брзојавне наредбе Преосв. г. Епископа Бачког под његовим председништвом 18. Јулија продужени и довршени. Узима се на знање.

Управе срб. виших девојачких школа у Новом Саду, Панчеву и у Сомбору подносе извештаје о стању исте школе за $188^{6}/_{7}$. годину узимају се на знање и издају се нуждна упутства за исте школе. — Светозару Дамјановићу учитељу в. д. школе у Панчеву после десетогодишње службе на истој школи одобрава се у смислу §. 7. Уредбе за Срб. в. д. Школе, деценални додитак од 1. Октобра 1887.

Управе виших девојачких школа у Новом Саду и у Панчеву подносе наставне планове за $188^{6}/_{7}$. — Узимају се са одобравањем на знање.

Архидијецезални Школски Одбор подноси извештај пок. дра Ђ. Натошевића гл. школ. референта о стању вероисповедних срб. нар. школа у Архидијецез. карловачкој за $188^{5}/_{6}$. као и предлоге о подизање школских воћњака и вртова, уједно доставља исти Одбор, да су по предлогу гл. шк. референта наредбе дотичним општинама местним школским Одборима, и учитељима о подизању воћњака и о поучавању деце у воћарству, и о набавци нуждних учила ради строгог извршења издате. На знање узето, с тим да се приликом прегледања школа од стране гл. шк. референта бодрим оком мотрити има на извршење свију овом приликом издатих наредаба.

На предлог Е. Ш. Одбора Бачког наређено је одобрити изборе и издати декрете учитељима: Павлу Коњовићу у Станишићу, Срдану Увалићу у Лалићима, Даринки Бериљевој учитељици у Д. С. Ивану, Милеви Костићевој учитељици основне женске школе у Новом Саду, Марији Милићевој учитељици салашке класанске школе у Новом Саду, Лепосави Јовановићевој учитељици у Паланци.

Е. Ш. Одбор бачки наводи узроке из којих није могао до сада поднети извештај о стању школа у тој епархији за 1886. школску годину. Усљед тога имају се преко Е. Ш. Одбора поново позвати сви учитељи, да известије о стању школа, на печатаним табацима како за $188^{5}/_{6}$; тако за $188^{6}/_{7}$. шк. годину што скорије Епархијским Школским Одборима поднесу, како би ови до конца 1887. године Школском Савету извештаје о стању школâ за обе поменуте године поднети могли.

Е. Ш. Одбор Будимски подноси записник седнице истога Одбора држане у Сентандреји 26. Фебруара о. г. Узима се на знање.

Призив Ст. Марковића учитеља у Шумберку против пресуде епарх. Школ. Одбора Будимског, којом се он због почињених изгреда на укор и сношење истражних трошкова осуђује, одбија се, а пресуда поменутога Одбора потврђује се.

Е. Ш. Одбор темишварски подноси жалбу неколико општинара Мокринских противу истог Одбора, што није потврдио за учитеља К. П. са

образложеним објашњењем својим о узроцима, са којих је у Мокрину неуредни избор учитеља уништен, и наређено да се по ново избор учитеља предузме. Објашњење Е. Ш. Одбора узето је на знање и жалба неколицине Мокринских општинара, као неоснована, одбијена је.

На предлог Е Ш. Одбора Темишварског избор Милоша Коњовића за учитеља Мокринског одобрен је и наређено, да се изабраноме учитељу декрет изда.

На упражњене две стипендије из закладе Атанасија Бале усљед расписаног стечаја пријавило се шест проситеља, који су сви гимназијски ученици. Школски Савет узевши у обзир сиромаштво добро владање и напредак у наукама дотичних ученика, ставио их је у тројну кандидацију; предложивши за једну стипендију на првом месту Ђорђа Суботељског, а за другу стипендију на првом месту П. Симоновића. Тројна кандидација има се в. кр. угар. Министарству за богочаст и јавну наставу, ради избора стипендиста поднети.

Епарх Шк. Одбор Горњокарловачки на позив овог Савета, јавља да је учитељ у Дубици Н. Ножинић, кога је црквена општина самовољно са звања сметнула била, на своје место законитим путем повраћен, и да је у школи Дубичкој поднуни ред повраћен. Узима се на новољно знање.

Лука Јоцић књижар из Новог Сада писмено моли, да се у накладу његовој штампане књиге: „Поуке о човечијем телу I. и II." од др Милана Јовановића-Батута и „Граматика Српскога језика" књига I. од Сим. Коњевића као учебне књиге у српским вероисповедним школама приме. — На образложени предлог субст. гл. референта, закључено је, да се прво дело за школску књигу у вишим девојачким школама одобри, а при том да се наложи свима црквеним општинама и школским Одборима, да то ваљано дело за школску књижницу набавити имају, а учитељима, нар. школа препоручује се, да исто дело као спомоћну књигу ради поуке о телу и о чувању здравља читају и употребљују. Друго дело под насловом „Српска Граматика" има се за сваку школску књижницу набавити и као спомоћна књига за учитеља при настави у матерњем језику препоручити.

Исти књижар подноси по упутству овога Савета и усљед оцене стручњачке прерађано и поправљено ново издање књиге „Мађарско језикословље" Ј. Илића и моли да се овако поправљено ново издање реченог дела одобри. — Школски Савет дозвољава да се ово поправљено дело као учебник мађарског језика у срб. народ. школама употребити може. **В.**

Оцена црквено-словенских књига, Буквара, Часловца и Псалтира,

од МИТЕ НЕШКОВИЋА.

Званично на позив в. Школ. Савета написао **Н. Ђ. Вукићевић**, управ. Српске учит. школе Сомборске.

Високом српско-народном школском Савету у Карловцима.

Високи школски Савет под бр. 191. изволио је мени доставите књиге: „Буквар за учење црквено-словенског читања" саставио Мита Нешковић;

— „Часловац ради вештбања у црквено-словенском читању намењен народним школама сложио Мита Нешковић; — и „Псалтир словенски ради вештбања у црквено-словенском читању намењено народним основним школама сложио Мита Нешковић," које све три књиге издала је књижара Л. Јоцића у Н. Саду. Уз то под бр. 189 III. С. достављена је мени оцена поменутих књига, коју је поднео високој Хрватско-славонској влади преч. г. Јован Петровић вероучитељ прав. младежи на државној учитељској школи у Загребу са званичном пропратницом управе те школе и одписом помонуте високе зем. владе у овом послу на вис. школ. Савет управљеним под 28. Рујна пр. год. на 8148 бр.

Враћајући поменуте књижице, и сва озго поменута званична акта, част имам најпонизније своје мњење вис. школ. Савету изјавити, да ја оцену г. Јована Петровића на поменуте три књижице усвајам, и с њиме се слажем, а од своје стране још и сљедеће примедбе придодајем:

I. Буквар словенски Мите Нешковића, што се спољашњости тиче штампан је на доброј артији и врло лепим писменима. Што се методичног распореда тиче, доста је добро изведен. Само држим да је излишно и непотребно било за прво читање славенско узети српске речи и реченице као што су: шта ти шушка Ида? Зашто пузиш Лизо? Чеда каже цици мици! Много би боље било, да су за прво читање славенске речи узете што се и у српском језику налазе, кео што је то у досадашњем буквару славенском, из кога је и како већи део градива за читање и разумевање, наиме цео четврти отсек узет.

Будући дакле да имамо већ од вис. школског Савета одобрени црквено-славенски буквар који је бољи од овога; то држим да нам није за сада нуждан овај други, и да га не би требало одобрити бар док се не исправи у њему све оно што би по смислу оцене г. Јована Петровића вероучитеља загребачког изменути нужно било.

II. Што се Часловца тиче, г. Нешковић одабрао је из црквеног часослова, доста добро, оно градиво што се за читање на овом степену употребити може. Само је велика штета што није најлепше предмете из часослова, а то су „изобразителна", није у свој часловац уврстио, а на против изложио је на недељној полуноћници инакоје од свих осам гласова, који спадају у октоих; а кад је већ могао изоставити што је хтео, са педагошког гледишта не би требало, да је други псалом из шестопсалма (37) у овај часловац уврстио.

Велике су мане Нешковићевог часловца, што је молитве без разјашњења уврстио, а баш те молитве добро су разјашњене у „Школском Листу" од г. 1859. до 1864. Друга је мана, која се никако опростити не може, то, што скоро сви псалми који су штампани успоред са српским преводом нису разјашњени на српски, него је скоро свуда од речи до речи употребљен текст из Даничићевог превода, који се као што је познато, у многоме разликује од нашег славенског превода преведеног са стародревнога грчког превода „Библије 70. толковника". Разлика је на много места тако грдна да сасвим противно показује од онога смисла, који се у славенском псалтиру налази, и кад би учитељи и ученици овај

превод српски употребљавали дошли би у већу забуну, што се разумевања тиче, него кад би сам славенски текст пред собом имали. Морао би човек сваки стих из дотичних псалмова наводити за доказ ове разлике и грдне забуне коју би овај часловац проузроковао, кад би се за школску књигу примио. Ја ћу само неколико таквих места овде навести. У псалму 90: реч „помошъ“ коју свако дете разуме преведена је са „заклон“; реч „кров“ која је чисто српска преведена је са „сјен“; реч „плешма“ преведена је са „перјем“; „Вешь“ зове се у преводу „помор сраџи“ преведено је са „болест“; „*васълиск*“ зове се у преводу „лав“; „оуповати“ преведено је са љубити; „исполнїю“ преведено је са „наситићу“. У псалму 103; „кожа“ преведено је са „шатор“; „ѡ̃ среди камения“ преведено је са „кроз гране“; „древа полская“ зову се дрвета Божија“; „твар“ зове се „благо“ „безаконици зову се безбожници.“ — Ал најчудноватије преведено је: „Господи возвах тебъ“. Свако дете српско зна да то и српски значи а у преводу навалице једно за другим пет пута стоји овако: „Похити к' мени Господе“! То је ваљда за то што у Лутеровом преводу стоји „Eile zu mir“.

Подобне су разлике и у следећим стиховима, и то баш онима који се најчешће у цркви поје.

У псалму 24 реч „држава“ преведена је са тајна, а то је сасвим друго; мало ниже опет се наводи да: „Скорби сердца моегѡ оумножишася“ значи на српски: нек „разшири стегнуто срце моје“ а мало даље; „незлобиви и прави прильепляхуся мнѣ јако потерпјех тја Гди“ преведено је овако: безазлености правда нека ме чува, јер се у тебе уздам Господе.

Оволико нека буде доста за доказ, да поменути часловац Нешковићев не би служио на разумевање црквенославенског текста, него да би баш и учитеље и децу употребљене истога у забуну доводило.

(Свршиће се.)

ДОМАЋЕ ВАСПИТАВАЊЕ.

(Одговор г. М. Нешковићу.)

Нешковић ми замера и то, што сам у ред минерала уврстио ваздух и воду; али ме извињава сам у неколико, наводећи, да има *минералога*, који тако чине; него само нека је једна „приметба“ *више*.

На стр. 67. стоји: „Познаваље места и околине“, — а г. Н. вели: „Код познавања места, *тла* и околине тражи се“... Па ни ту не наводи све верно — изоставио је н. пр. *башту*; а узео је у строгом смислу познаваље земљорадње и сточарства, заната и трговине, — ма да ја кажем само то, да „варошко дете познаје најбоље онај *занат, којим се баве његови родитељи*, или који други сродници, или бар познаници; познаје добро *оне радње*, које му *падају већма у очи* (као трговина са детињим играчкама и са посластицама) или се на *далеко чују* (као ковачка радња), и које његови родитељи ч е ш ћ е т р е б а ј у те и д е т е в о д е тамо и *показују му*, као се шта ради итд.“ (стр. 68.), — и велим, да је *добро*, „да дете од свега тога што више тачно сазна“. А зар то није добро? Па и ту сам казао, да просторно схватање бива „*од шесте године на даље*“ (стр. 70.) — А што г. Н. вели, да се то прописује тек

за II. разред основне школе, то је слаб разлог у овом случају; јер ваљда ни он неће *забрањивати* деци, ни пре шесте године, а камоли од шесте године па даље, да *посматрају* и упознају своју кућу, и њену околину, и своје *место* и његову околину; — а биће ваљда и мало *разлике* између упознавања тога пре школе и онога у школи; и г. Н. неће ваљда посумњати у моје знање бар у том погледу.

На стр. 72. ја кажем, да се детету „*у шестој* години могу лако показати *неке* појаве светлости, звука и топлоте"; — а г. Н. је *изоставио* реч „неке", па пошто је изређао и друге неке појаве, завршује: „Овамо, онамо, па *цела физика*"! На изпак, ни овамо, ни онамо, *није* цела физика, него су само *неке појаве*, које дете упознаје и само „и без нарочитог учења" (стр. 71.)

На стр. 73. ја сам напоменуо, да деца могу *посматрати промене* „на *неком чврстом* телу", кад се метне у воду или на ватру, и да се могу *показати* неки *метали* (као хемијски елементи), као и то, „како се *прави* (а не „постаје") сапун, како се *пече* ракија (дакле да се то *зна*), како се добија пиво и вино (сирће, шећер итд.");) па онда сам казао ово: „Но, ако се за првих *шест* или *седам* година детињег живота и не пређе све, што је овде поменуто, нека се родитељи бар толико постарају, да дете навикну, да све што се јавља његовим *чулима* (виду, слуху итд.) *што тачније посматрају*". — А г. Н. и ту нешто пита, и чуди се, — јер је и овде *замењо* речи „на неком чврстом телу" речима „на телима", те је узео све генерално, *изоставио* је реченицу, која говори о металима, *изоставио* је то, да се ни до краја *седме* године *не мора* пређи све оно, што сам ја навео само као *пример* (јер ваљда ће ми и г. Н. допустити, да нисам мислио, да се баш свуда и неизоставно мора *показати*, како се добијају н. пр. пиво и шећер; те баш речи итд. којима се он чуди, доказују, да се ту наводе примери.)

Код познавања облика и мера, ја говорим, како се деца радо *играју* и *забављају дрвцима* већ од друге па до пете године, и да је *така забава корисна* (стр. 77.); даље, „кад дете буде *веће* (у петој или шестој години)", да се може упутити, да *посматра делове* тих дрвца, а да тачније посматрање тога бива „*у основној школи*" (стр. 78); после, да се „*од шесте године почевши*" може детету *показати*, како се *метром мере ствари* (стр. 79.), како се при том *очи* вежбају, и како дете „да и своје *кораке мери*"; и најпосле, „да му се може показати $^1/_2$ и $^1/_4$ метра „до основне школе"; а одмах за тим завршио сам свако: „*После тога* неће бити тешко показати и меру за *површину* и *садржину* (квадратом и кубни метар). Ако дете то и *не схвати* довољно *пре* основне школе, накнадиће лако у *школи*" (стр. 80.). — А г. Н. узима и представља све то као саму геометрију, и чуди се, како ја „препоручујем" мерење „чак и кубним метром" — ваљада пре *шесте* године! — Поред тога замера, „што се траже и *разломци*", — као да деца пре 7. или 8. године нису никад видела, како се јабука расече на две половине, и како се свака половина опет преполови; и као да ја захтевам, да се овде даје појам о разломцима онако као у школи!

За познавање бројева и рачуна вели г. Н. „да је *најодмереније*". То признање његово је чудно; јер баш ту је најтеже погодити праву меру; па како да сам ја баш и најтежој ствари погодио меру, а у лакшим стварима — нисам погодио?! — Па опак и ту нисам погодио све, јер г. Н. замера, „што се од деце у петој години *захтева* множење". Дотична реченица гласи овако: „Овде се може и множење *показати* (особито 2 пут 2); јер дете у другој половини пете године може то прилично разумети" (стр 85.). А на стр. 82. показао сам, како при „зиданју куће од *коцкица* има доста и множења", и да дете зна и само н. пр. „да има на 2 места по две коцкице"; дакле и ту сам узео за основу дечију *игру*, као и код познавања облика; — а то г. Н. *неће да каже*, нема рачуна да искаже праву истину о мојој књизи, јер онда не *би имало смисла* оно његово питање: „А шта ће тек да буде од ових стармалих?" Ну овде се је „стармали" критичар хтео ваљда само нашалити....

Најпосле, тврди г. Н, да сам ја „у својој ревности *обишао* и Каменскога и Несталоција". А како то, кад пре рече, да сам грешио исто онако, као и њих двојица? Или ваљда он мисли, да сам ја њих „превазишао" у погледу на извесне захтеве? Па ни то *нема смисла*, јер ја бар нигде нисам захтевао то, „да се деца до навршене шесте године" баве с првим почетцима из метафизике" („Л. стр. 105").

(Наставиће се.)

Број 17.
1887.

ИЗВОД

из записника главне скупштине учитељ. друштава Земунскога котара обдржаване дне 20. Листопада о. г. у Дечу: Председник Адолфо Марковић ставља следећи предлог за закључак:

„Главна скупштина учитељског друштва земунскога котара држане данас дне 20. Листопада у Дечу жали над губитком преране смрти дра Ђорђа Натошевића глав. школског референта и врховног надзорника свију вјероисповједних српских школа митрополије карловачке, најславнијег српскога педагога, *оца нове српске школе* и великога српскога књижевника, кличућ: **„Слава неумрлому дру Ђорђу Натошевићу"!** Ову сућут сажаљења нека изволи примити достојни му насљедник и управитељ српске учитељске школе у Сомбору п. н. г. Никола Вукићевић. Поправљено од скупштинара, који су стојећ слушали ову сажалницу са „*Слава дру Ђорђу Натошевићу*"!

За точност потписа јамчи у Сурчину 1. Студенога 1887.

Адолфо Марковић,
предсједник и мјестни учитељ.

ИЗВЕШТАЈ

о стању српске народне вероисповедне школе у Мартоношу од 1880—87.

Од свију просветних завода први и најважније је основна школа. У тој школи полаже се темељ свакој науци. Ту се научи ономе, без чега

човек у данашњем свету опстати не може. С тога је овака школа најважнија, за њу треба највише да се старамо, добро их уредимо, свима училима снабдемо и да их у добром стању одржимо. Највише треба да се старамо за уредно похађања школе. Од похађања школе зависи успех у наукама. Само редовним похађањем школе постићи ће се и добар успех у науци.

У овом месту постоји српска вероисповедна школа са два учитеља. Школа је подељена на I. II. и III. IV. разреда. Школа се издржава из политичне благајне; Школско здање је једно од најлепших зграда у месту, зидано је по најновијим прописима за зидање школа. У њему се налазе две школске дворане и стан за једног учитеља. Школске дворане су велике са високим прозорима тако удешеним, да ученицима светлост с леве стране у школу долази.

Школски намештај је у добром стању и има свега, што је у школи нуждно. Само су скамије остале старе, високе и врло неудесне особито за ученике из I. и II. разреда. Надамо се, да ће се ове старе са новима изменути.

Учевних сретстава има за сваки предмет. Тако за очигледну наставу има слика, за рачун има рачуналька и нових мера, за читање има штица и писмарица, за земљопис мапе и глобус, за природопис има природописних слика, за физику неколико најнужнијих справица.

Школска књижница има 173 к. књига. Има у њој научних, забавних и дечијих књига. Из школског фонда одређује се известна годишња свота на куповање књига. За школску књижницу претплаћени су ови листови: Школски Лист, Стражилово, Невен и Голуб.

Школски фонд износи 900 фор. Фонд овај основан је из добровољних прилога, што се у народу покупило, а множи се сваке године од прихода светосавских забава, које шк. одбор сваке године на св. Саву приређује у корист шк. фонда. Из овог фонда купује се сиромашним ученицима одело, књиге, прописи и друге за школу потребне ствари.

Ово је у кратко извештај стања наше школе. Сад ћу прећи на извештај о похађању школе.

Године 1880—81. било је за ову школу свега 196 деце. За свакидашњу школу 136, а за повторну школу 66. Свакидашњу школу похађало је 87 деце, а повторна школа ове године није држана.

(Свршиће се.)

Допис.

Босанска Градишка, 24. Октобра.

Са тужним срцем хитим вам јавити да се *Леносава Костића* рођена Павковић учитељица у Б. Градишци — преставила се у цвјету младости своје у 24-ој години овоземног живота!

Покојница је од порођаја обољела, и након три недеље изгуби новорођеног сина, — а за тим на недељу касније 21. Октобра у 4 сата по подне пресели се и она у вјечни живот, — оставивши за собом два нејака синчића, ожалошћеног супруга учитеља и ојађену мајку.

Покојница је родом из Сомбора, где је учитељску школу с отличним успехом свршила. Са својих врлина била је врло поштована, што се и при њеном погребу засвједочило с' многобројним присуством при спроводу како од мушких тако и од женских. И још да би већу и дуготрајнију успомену у овом грађанству покојници задржала — дадоше грађани спровод са тјелом покојнице сликати. (Сама наша српска општина за црквени рачун наручила је десет комада, које ће разаслати другим општинама, а једна ће ради вјечите успомене у шк. дворани у оквир стављена бити.

При опијелу толико је народа било, да их је половина и више на пољу у порти стајало; јер неимаћаху мјеста у цркви. По Еванђељу изговорио је над покојницом, свештеник и адмииистр протпр. г. Стеван Н. Давидовић слово — из кога се такође може видјети колико је покојница врједна и заслужна била. У цркви као и ван ње, није било душе ни старе ни младе ни мушка ни женска, која није очи своје потоком суза орисило, а нарочито пак школска младеж која је из свега гласа плакала.

Као таковој нека је вјечна памјат, и лака била црна земљица, врједној, поштованој и незаборављеној покојници.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Број ученика у горњокарловачкој учитељској школи. Ове $188^{7}/_{8}$. школске године уписало се у горњокарловачку учитељску школу 23 мушких 12 женских, свега 35 ученика. Од ових су у првом разреду 9 мушких 4 женских свега 13; у другом разреду 7 мушких 6 женских, свега 13; у трећем разреду 7 мушких 2 женске, свега 9.

У Српску вишу девојачку школу Сомборску уписало се у почетку ове школске године 77 редовних ученица и једна приватна ученица. Од ових 74 су српкиње православне вере, 1 ученица је римске, 1 реформаторске вере и 2 су израиљанке.

Наименовања. Остоја Зјалић учитељ у Добровићу наименован је за учитеља у Воћину. Ђорђе Прерадовић свршени приправник и испитани учитељ наименован је за привременог учитеља у Путинци. Никола Шумоња наименован је за привр. учитеља у Турчевић пољу. Петар Миросављевић наименован је за учитеља у Босуту; Сава Радосављевић учитељ Пиротски наименован је за привр. учитеља у Карловчићу; Даница Славнићева досадашња привр. учитељица у Шанинци постала је права учитељица у истом месту; Богољуб Максимовић учитељ у Топинци премештен је за учитеља у Шумановцима. Милан Обреновић учитељ у Товарнику премештен је за учитеља у Буковцу. — Зорка Кришананова свршена приправница пристављена је за привремену учитељицу на селишту Буковцу код Сомбора, а Ева Ајдуковићева свршена приправница пристављена је за привремену учитељицу на селишту Жарковцу у Сомбору. Платон Подградски бивши привр. учитељ Миличићко Обзирски изабран је за учитеља у Дески. — Душан Шикопарија бивши учитељ у Рудни пристављен је привремено за амбулаторног учитеља у селиштима Обзиру и Миличићу

код Сомбора. — Познати књижевник Српски г. Ђорђе Свитлић бивши учитељ у Старом Мајдану премештен је за учитеља у Сански Мост.

Наименовања. Симеун Коњовић испитани срб. нар. учитељ именован је за учитеља цртања у реалци Ужичкој; Коста Берић предавач Зајечарске гимназије премештен је по молби у Велику-градишку нижу гимназију; Светозар Арсенијевић именован је за учитеља цртања у гимназији Зајечарској. — Јован Бољарић учитељ школе терезијске премештен је за учитеља III. разреда код Саборне цркве у Београду.

Разно.

Народни добротвор. У Вршцу је 26. Септембра о. г. сахрањен Мита Јанкић Поповић бивши председник и угледни члан тамошње српске црквене општине. Он је оставио цело своје имање, које вреди на 10.000 форинти на закладу за набавку зимне одеће српској сиромашној школској деци у Вршцу. Бог да прости!

Некролог.

Др. Густав Линднер професор филозофије на кр. свеучилишту у Златноме Прагу, славни чески и немачки писатељ преселио се у вечност $^{5}/_{17}$. Октобра у својој 69-ој години. Он је за младости свршио гимназију у Млађој Болеслави а филозофију и права у Прагу, где је и професорски испит положио. Као професор гимназије провео је 16 година у Целју у Штајерској и ту је својим књижевним педагогијским делима изишао на глас, са којега је и за професора на свеучилишту именован. Писао је много у чеким педагогијским листовима и од 1869. године уређивао је часопис „Педагогијум“ на чеком језику. — Између његових дела, што је на немачком језику писао спомену ћемо само знатно дело под насловом: „Encyklopedisches Handbuch der Erziehungskunde mit besonderer Berücksichtigung des Volksschulwesens“, које дело учитељству нашем особито препоручујемо.

Др. Геза Емерици управитељ државне учитељске школе у Иглави (у Chepушкој жупанији) славни мађарски педагогијски списатељ преминуо је у 49 години живота после дужег боловања у Будапешти 24. Окт. (5. Новембра) ове године. Покојник је учио филозофију и педагогијске науке у Јени и у Гетингену, и године 1871. као државни питомац путовао је по Немачкој и Енглеској, ради упознавања са тамошњим школама.

Петар Луцић стари учитељ српски у Новом Бечеју преселио се у вечност за време протекших ферија школских. Био је ваљан и честит учитељ. Бог да га прости!

Светозар Тимотић учитељ качфалски преселио се у вечност у Арадгају, код свога отца Арона тамошњег учитеља српског, и сарањен је 28. Августа уз велико саучешће срба и романа становника Арадгајских.

Леносава удата Костића рођена Павковићева учитељица у Босанској Градишци преставила се 21. Октобра о. г. у цвету младости своје (види озго допис). У покојници изгубисмо једну од најбољих младих учитељица српских.

Нове књиге.

„*Орао*“ велики илустровани календар за годину 1888., која је преступна, има 366 дана, уз сарадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година XIV. У Новом Саду, издање и штампа А. Пајевића. Са насловном сликом Дра Ђ. Натошевића и сликама знатних Срба из прошлога и садањег времена, као и слакама српских предела и градова. Цена 50 нов. или 1 динар.

Гласник српског ученог друштва. Књиге 65. 66. и 67. У Београду 1886. и 1887. У штампарији краљевине Србије. На продају у штампарији В. Валожића у Београду.

ПОЗИВ.

Господо и Браћо учитељи!

Познато Вам је да се у месту Боботи устроило учитељско удружење у сврху проширења јединога нам педагогичног српског Школског Листа који под уредништвом вреднога нам срп. педагога излази.

Савјест појединог учитеља, ако му лежи на срцу његово узвишено звање, позива га да сваким даном тражи миомирисни цветак, из кога би најслађи сок исисати могао.

Бар ако нитко а оно ми ако хоћемо савјестно у мучно — трпном раду напредујемо, треба да тај сок из проширене педагогије исисавамо, па да будемо достајна деца наших педагога отаца.

Истина има и других педагогичних листова и те савјестно учитељство држи, али неможе ни један познати потребе српског учитељства. Наш Школски Лист излазио је двапут месечно, и учитељство се лепо користило праћењем педагогичних расправица, а данас излази само једапут месечно истина опет са леним садржајем.

Према броју учитељства мислимо да би исти лист двапут месечно излазити могао, те да би се трошкови око издавања истог подмиривати могли.

Зато ово учитељско удружење умољава и позива целокупно како српско тако и хрватско учитељство, браћу учитеље из Босне и Херцеговине, Србије, поједине општине имућније родољубе да се својски заузму око скупљања предплатника, те да би „Школски Лист“ почетком нове године 1888. двапут месечно излазити могао. Сваки од г. читалаца овога листа добро би учинио, кад би се у околини својој међу учитељством, појединим општинама и имућнијим родољубима нашао и исти лист што топлије препоручио.

Сваки заузимач око проширења листа, ако би успјех постигао скупљањем предплатника, нека се изволи обратити на Славно Уредништво

овог листа или на учитељско удружење у Суботи са ознаком колико је претплатника скупио, да би се знало уредништво оријентирати око издавања истог.

Ово учитељско удружење у пуној нади остаје да ће се сви на ово позвани, позиву овоме одазвати, и да има још срца која пламом горе за просвјету народног учитељства.

Образ се хоће.

Учитељско удружење у Суботи 24. Септембра 1887.

Драгутин Протић, парох. Глиша Шпановић, Стева Родић, Јован Хорватовић, учитељи.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ за мушку школу у Турском Бечеју. Плата је 420 фор. — 42 у име повторне школе, 25 фор. годишњег паушала и 24 фор. годишњег поклона из велепоседничке благајне; даље 4 ланца оранје земље — која ће изабраном учитељу 188$^{8}/_{9}$ године на уживање предата бити; од укопа на који позван буде 1 фор. — Слободан стан са нужним просторијама и баштом и огрева колико му је потребно и са двориштем. — Изабраном учитељу спада у дужност, осим предавања школском уредбом прописаних предмета, децу у ноталном појању, певању и вртарству обучавати у цркви у певници редовно појати, и на уживање предату му башту чисто држати. Рок стечају истиче 29 Новембера т. г. по нашем календару. Молитељи имају своје добро инструисане молбенице на овдашњи школски одбор у Т. Бечеју у плаћеном писму управити. Првенство имају они који мађарски језик тачно говорити знају и који се лично представе.

— У Пошинци тражи се учитељ, плата је 350 фор. стан с вртом и огрев, и 60 фор у име награде за црквено појање. Рок 30 Нов. по новом календару. Молбенице управљене на В. Хрв. зем. владу имају се поднети управи краљ. котара земунског.

— У Беловару на комуналној школи тражи се подучитељ правосл. вере с' платом 400 фор. уз 100 фор. станарине. Молбенице на Вис. Хрв. зем. владу управљене имају се преко градског поглаварства у Беловару до 3/15 Дец. поднети.

Још само један број имамо издати, и тим ће се завршити XIX. течај Школскога Листа. Више стотина обштина и многи г. г. учитељи дугују нам за ову а многи и за прошлу годину. С тога их озбиљно позивамо, да се што пре одуже, како би и уредништво могло своје дугове за штампање Листа подмирити и рачуне своје већ једанпут завршити.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и припрамници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 12. У Сомбору, 10. Децембра 1887. Год. XIX.

ПРИЈАТЕЉИМА „ШКОЛСКОГА ЛИСТА“.

Најстарији овај учитељски Лист на српском језику почео је излазити у Октобру 1858. године, те по томе у течају идуће године навршиће се тридесет година од његовог постанка. За ових тридесет година излазио је „Школски Лист“ у деветнајест годишњих течајева, а ето сада се навршује осма година, од како је Лист овај после десетогодишњега одмора поново под мојим уредништвом излазити почео.

Да је срећне, и да све општине наше и сви учитељи овај Лист држе и за њега уредно предплату шаљу, требало би да он, по праведној и родољубивој жељи учитељског удружења у Боботи (види Позив у бр 11. овогод. „Ш. Листа“) бар двапут на месец излази; али пошто се до сада уредништву овом само четири учитеља пријавило, са изјавом, да ће „Школски Лист“ својски подпомагати ако буде двапут месечно излазио, и пошто би огромни трошкови око излажења Листа овог по двапут у месецу захтевали, да се и предплата удвостручи, а томе сада није *време*, кад и ову садашњу малену предплату за 1887. годину до две стотине општина и многи учитељи дугују.

С тога јављам свима пријатељима, да сам у оваким околностима у стању само једанпут месечно као и до сада „Школски Лист“ издавати.

Захваљујући уваженом кругу верних пријатеља, који ме својом сурадњом подпомагаху у издавању Листа, молим и њи и све друге наше школске мужеве, педагоге и отличне учитеље, да ме и идуће године подпомагању својом сурадњом, како би овај Лист што боље могао одговарати своме задатку.

„Школски Лист“, служећи као и досада само правим интересима српске народне школе и учитељства, примаће радо свакиваљани чланак о васпитању и настави, који није противан светој вери и милој народности нашој.

Ове године само су два чланка за награду приспослана. Од ових се један у овом броју завршује и подноће се на оцену учитељском збору једне општине србске, који ће умољен бити, да за овај чланак награду досуди. Други чланак, достављени за награду, наћи ће места у првим бројевима „Школскога Листа“ идуће године.

Уредништво је вољно и за 1888. годину награде за најбоље педагогијске расправе, што у овом Листу изишле буду, одредити, и то једну од три, једну од два и једну од једног ћесарског дуката.

Уз то ће се свако ваљано дело, које се односи на напредак васпитања и наставе и сваки извештај о школском напредку радо и с благодарношћу примити, а писатељима слаће се у знак благодарности по један примерак на дар. Редовне сураднике умољавам, да ми означе по две три сиромашне школе, којима ће се „Школски Лист“, као њихов дар, безплатно шиљати, или да уредништво ово опуномоће, да у њихово име то учини.

„Школски Лист“ ће излазити као и до сада сваког 10. дана у месецу, најмање на једном пуном табаку а износиће преко године до 14 табака у садањем формату.

Предплата се прима само за целу годину уједанпут и износи годишње 1 фор. 50 кр. Приправници, богослови и ученици у обште, као и учитељи с платом мањом од 300 фор. добијају Лист у пола цене т. ј. за 75 новчића на целу годину. Најбоље је да се предплата шаље поштанском упутницом са разговетним означењем атреса и последње поште.

Из Србије прима предплату на „Школски Лист“ господин Јован Бољарић нар. учитељ у Београду код саборне цркве, а коме је воља, може се у плаћеном и препорученом писму непосредно код уредништва предплатити. Предплата за Србију износи 4 динара у српском новцу или два форинта у банкама аустријским.

Господа учитељи, који нам пошљу четири предплатника са целом или осам (ученика) са половном предплатом, добијају по један примерак листа на дар.

Имена родољубивих добротвора, који за сиромашне школе и учитеље Лист овај држали буду, обнародоваће се у „Школском Листу“ са означењем, коме и куда се дар њихов шаље.

Умољавамо поново све пријатеље а особито Г. Г. учитеље, да се око тога својски заузму, да „Школски Лист“ ове године

што више предплатника и читатеља добије, како би се тим, уз приномоћ закладе своје, барем још 1888. године издавати и тако двадесети течај свој у року од 30 година срећно, ако Бог да, навршити могао.

У Сомбору, на св. пророка Наума 1887.

Никола Ђ. Вукићевић,
уредник и издавалац „Школ. Листа".

НАШЕ УЧИТЕЉИЦЕ.

— За награду —

(Свршетак.)

Већ у школском раду учитељице ја сам споменуо, да је родољубље веома важно, да се шири и развија још међу децом. Истакао сам нужност и важност његову и онда, кад сам говорио о раду учитељице међу простијим женскињем у нашем народу. На у оба случаја сам споменуо уз то одмах и љубав к читању, да она буде као неки видљиви доказ свести и љубави, одушевљења и пожртвовања нашег женскиња.

Па кад сам говорио о родољубљу нашег отменијег женскиња, и кад сам навео већ, да и међу њиме учитељица велик позив има, зар бих могао, а да и овде не дотакнем се о важности ове љубави к читању.

Кад је још наша књижевност била мала и неразвијена; кад је имала тек неколико радника, као: Доситеја, Видаковића, Мушицког, Стерију Поповића, Вука, и још неколицину књижевника, онда је наше женскиње било одушевљено за књигом, оно се грабило о њих и ретка је била која, а да није које од таданьих дела скоро на изуст знала. Тада су се наше Српкиње умеле да одушевљавају и за така дела, којима потоња озбиљнија критика одриче сваку књижевну вредност.

А ево сад се и наша књижевност обогатила. Има лепих књига од сваке струке. Има и таких дела, која надмашују и саму књижевну висину, па опет ми виђамо, да и така дела стоје прашњаво наслагано у књижарским стоваришгима, а једино и за то, што у нашег отменијег женскиња нема ни мало љубави и одушевљења за српску књигу, за српску књижевност. Листови наши, који се намењују женскињу, или морају да падну, или се тек јадно таворе из дана у дан.

Жалосне су ове прилике, а у толико већма жалосније, што се оне нимало не поправљају на боље, него мал' не сваким да-

ном све су горе, и озбиљно нам дају зебњу за целу нашу књижевност и будућност њену.

Па зар у овоме не би могла учитељица наћи себи поља за рад свој ? Зар она не би могла, да подиже љубав к читању и међу отменијим нашим женскињем ? О, она би могла, те још како могла.

Учитељица би требала да омиљава таким немарним Српкињама читање ; требала би да их побуђује, да купују књиге и да држе листове. Она би у кругу томе могла створити малу читалачку публику, те би тиме морално помогла целом народу, а материјално књижевности нашој.

А да би ово још лакше могла постићи, свака учитељица би могла основати у свом месту приватно друштво за потпомагање књижевности.

То друштво може она основати и без часника и без штатута, а како, ево ћу да наведем и начин, леп начин за то. Ја га видим из једне свеске „Слоге“, органа ђачке дружине под истим именом, а уверен сам, да он врло добро одговара тој цељи, да се књижевност наша материјално потпомогне.

Дакле ево га :

Сва дужност онога, ко хоће да је члан такога друштва, у том се састоји, да плаћа седмични или месечни улог, како већ и колико се у договорном кругу одреди. (На пр сваки члан плаћа месечно 50 новч.) За сав тај новац, што од чланова уплине, купе се књиге, и то онакве какве се, у споразуму са свима члановима тог друштва, изаберу. Кад су се књиге купиле, онда се раздају члановима на читање Кад један прочита једну књигу, дâ је другом, а он узме другу. Тако сваки прочита за малу суму толико књига. Другог месеца опет се улажу прилози, па опет купују књиге. Тада се опет раздају на читање. Кад дође крај године, онда се све покуповане књиге по једнакој вредности им поделе у толико група, колико чланова има, па се онда те групе нумеришу, а и обашка се напишу на малим папирићима бројеви (толико, колико чланова има). Од ових вуче сваки члан по један број, па који број ко извуче, под тим бројем нумерисану групу књига добија као своју својину. Те тако би сваки члан по времену имао и лепу библиотеку.

А колико би се и књижевност нашој овим помогло, ево да саставим један мали рачун. Мека је у друштву ма само 20 чланова. Сваки члан плаћа месечно 50 нв.! то је годишње 6

фор.; свега 20 чланова 12 фор. Кад би било у целом нашем народу само 50 оваких друштава, (а могло би их бити и више, па и у сваком том друштву могло бивати више од 20 чланова), то би онда била за нашу књижевност лепа округла сума од 6000 фор.

Да овака друштва подижу, ја предлажем свима онима, који год су у таким приликама, да могу остварити ово, а предлажем ово нарочито учитељицама народним, јер као да би оне највише могле успети у овом. Прво међу Српкињама, што су као женске сродне а и у пријатељском одношају с њима, а друго с мушкима опет за то, што су женске, а мушка страна нашег доба увек се радије женском полу одизава, него мушком.

Ево нека између осталих лепих својих дужности уброји учитељица и ово за таку, па нека не жали труда, да је и оствари. . . . .

Што год сам мислио, да ће моћи учитељица у народу да уради, све сам навео у овој мојој работи. Сад ми још остаје, да им све ово ставим у аманет, и нека им ови ретци већма загреју срца за паћенички народ наш.

ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦА СРБСКОГ УЧИТЕЉА.

Господин **Станимир Николић** србски народни учитељ у Врањеву славио је на Аранђелов дан ове године педесетогодишњицу својега учитељског службовања у том месту. Општина Врањевачка прославила је тај дан свечано, а из близа и из далека дошли су били учитељи и други поштователи старога учитеља Станимира, да саучествују у тој редкој слави његовој.

Слављеник је родом из Крушедола. Свршио је учитељску школу у Сомбору године 183⁷/₈. са отличним успехом и особитом препоруком, како у погледу моралног владања, тако и погледу прилежања. Међу друговима, с којима је заједно оспособљен, спомињу се у каталогу учитељске школе: Драгутин Дадић отликовани од Њ. Величаства учитељ Аџански, Георгије Вукашиновић из Вршца, Антић Урош стари учитељ у Ришици, покојни Лазар Бајић бивши потом професор учитељске школе, Лука Давидовић негдашњи отлични учитељ Мокрински, Арсеније Десанчић парох у Медини, и Лазић Стеван славни негда учитељ у Шабцу.

Учитељ Станимир Николић служи већ 50 година у Вра-

њеву. Школа му је свагда једна од најбољих била, а он је служио непрестано за образац и узор уредног и ваљаног учитеља, вредног и честитог човека. Умерено и штедљиво живећи стекао је он лепо имање и сматра се као један од најбогатијих српских учитеља у Угарској. Велико српско место Вршац, у коме учитељ Станимир већ половину века служи, данас је једно од најугледнијих и најуредније српских обштина, а што је оно таково, у том је велика заслуга и овог врстног старог учитеља.

Ми од срца желимо слављенику још дуг живот и постојано здравље, и нека се на њега угледају сви млађи учитељи, па нека буду тако уредни, точни и савестни у одправљању учитељских дужности у школи и у цркви, и нека воде умерен, штедљив, уредан и трезвен живот, као што је он за педесет љета свога учитељовања чинио.

Живио нам старина учитељ српски Станимир Николић, на Многаја Љета! **В**

ШКОЛСКИ ЗАПТ.

(Продужено.)

Што се тиче времена, које је за наставу одређено, учитељ је дужан: 1. Да савесно држи дане и часове, што су за учење одређени, а тако исто и установљен ред урока (аекција). 2. Да школске одморе обзиром на месне одношаје одреди. 3. За време, што је за наставу, најцелисходније употреби, како од своје, тако и од стране ученикâ. Сваки учитељ, који на то не пази, веома греши.

Што се тиче означења места појединих ученика, учитељ је дужан: 1. Да сваком детету место одреди. 2. Да места појединих ученика великиком увиђавношћу изабере и да им не допусти места мењати. 3. Да најмлађе, мајмање, слабије и несташније ученике сасма напред посади, да би их увек могао пред очима имати. Није саветно, да рђави и слаби заједно седе, него је боље поделити оне међу ученике, који ту доброг владања, који су пажљиви и бољег схваћања. Тим ћемо не само ред осигурати, него и поправку рђавих, напредних слабих већим приномоћи.

Што се тиче учила, учитељ је дужан: 1. Означити место сваком училу. 2. Све што школи припада, треба да се у добром стању и чисто држи.

Пажња на ред састоји се из оних определења, којима се учитељ стара о одржању реда, као што су: вођење записника о дечијем свакидашњем похађању школе и употребљење назилаца, вођа, редитеља и преслишача из дечијег круга.

Што се тиче записника о похађању школе, учитељева је дужност, да га увек веома тачно води, ако жели да има важно средство за унапређење похађања школе.

При употреби споменутих помагача нека се учитељ обзире особито на пријежност, напредак, добро владање и највише на значај (карактер) ученика, а ваља му брижљиво избегавати све оно, чиме би се неговала надувеност и високомље међу помагачима. С тога нека не дозволи помагачима да децу казне него тако нека уреди, да и они у учитељу свог судију познају. Дужност назилаца и воћи је назити на ред у школи, у цркви и на улици, ако учитељ није и неможе да буде у њиховој близини и пријавити оне, који руше ред. Овим треба овластити само највађаније ученике, које због добрих својстава и другови поштују и цене. Тешко је наћи назиоца, који је увиђаван савестан, зрелог расуђивања и узорног карактера. С тога, ако се такав нађе, ваља га у том достојанству одржати. Неумесно је, да се назилац и за време наставе употребљава. Тим би учитељ само своју слабост показао. Тек почетнику — учитељу може се опростити, ако у школи, у којој нема зашта (дисциплине), неколико дана с почетка назиоца одреди, јер се од таковог учитеља још не може захтевати, да свако дете у свом училишту познаје.

Редитељска дужност састоји се у вршењу оних мањих школских дужности, од којих одржање реда и умесна употреба времена зависи. Такове су службе: подела и скупљање прописова и таблица, квашење губе (сунђера), чисто држање школске табле и приправљање штица, земљовида и т. д. Редитељи се могу сваког месеца или сваке недеље мењати. Употребљење редитеља само тако може од користи да буде, ако је главни редитељ сâм учитељ. Преслишачка дужност је ученике преслишати и о том учитељу савесно рачуна дати. *Иван.*

Оцена црквено-словенских књига, Буквара, Часловца и Псалтира, од МИТЕ НЕШКОВИЋА.

Званично на позив в. Школ. Савета написао Н. Т. Вукићевић, управ. Српске учит. школе Сомборске.

(Свршетак.)

Што сам казао за Часловац то исто морам казати и за Псалтир. У овоме су неки псалми са преводом српским, а неки без превода, штампано је лепо али без акцената, али у преводу није се ни мало назило на текст славенски, него је употребљен превод Даничићев, који се није ни мало обзирао на наш славенски и грчки Псалтир, него је преводио по страним преводима, који на много места са свим нешто друго казују, него што се код нас у Псалтиру налази. Дуго би било овде наводити све разлике у овом псалтиру, које у толико већма у очи падају, у колико се успоред са сваким словенским стихом наводи српским сасвим другојачије, па често и са противним смислом, који је, рекао бих, баш за то тако наведен да научи децу омаловажавати језик црквe наше, и да их у забуну доведе, те тако у место разумевања и омиљења словенског језика, да им овај још неразумљивијим учини и омрази.

Г. Јован Петровић катихета у својој оцени наводи многа места у којима се превод тај од словенског текста разликује, ја сам их нашао још

и више, али овде навешћу само она места, која се чешће у цркви читају и поју, и које сваки Србин на памет зна па и смисао њихов боље разуме, него што се то по овом преводу научити може. Тако у псалму 33: „Приступите к њемѣ и просветитеся“ преведено је овако: „Који у њега гледају просветљују се“; мало ниже „нищи“ преведено је са „страдалац“; а у следећем стиху што је у словенском тексту у једнини то је у српском у множини: „Вкѣсите“ по тумачењу наше цркве а иначе по самом смислу речи значи овде окусите, а не испитајте као што је овде у преводу. Стих: „Богатіи ѡбнищаша и взалкаша взыскающи же Гда не лишатся всякаго блага“ у преводу гласи овако: „Лавови су убоги и гладни, *а који траже Господа не прикиче им се ни једнога добра*“. Овај превод, много је неразумљивији за нас од словенскога текста, а друга му половина садржи у себи науку противну закону Божијем и здравом разуму, и доводи сваког паметног човека у највећу забуну са лажном науком, која се ту излаже и која сасвим у опреци стоји са словенским текстом, који на српски значи ово: А који траже Господа имаће свака добра.

Реч „оудержи изик твои“ значи „уздржи језик твој“ а не „устављај“ као што је преведено. Мало ниже у овом преводу назива се лице Господње „страшно“ а тога у словенском нема. „Смерть грѣшьниковь люта“ преведено је овако: „Безбожнике убиће зло; „Прѣгрѣшать“ значи „веома ће грешити“ а не „преварiће се“; „избавить“ значи „избавиће“ а не „искупљује“.

У псалму 38. „согреяся“ значи „загрејало се“ а не „запалило се“ „составь“ не значи „нађ“ као што је преведено.

У псалму 51: Реченица друга „Безаконiе вес день“ преведено је „Милост је Божија сваки дан самном“, а ово је сасвим противно од онога што се у словенском каже.

У псалму 70: „Да не постижѣся во вѣкь“ преведено је овако: „Немој ме оставити под срамотом вечном.

Из трећега стиха у овом псалму изостављене су читаве речи а и све остало преведено је сасвим слободно, и по читаве реченице изостављене су. — Још је већа забуна у преводу псалма 76, где се на много места сасвим нешто друго говори у српском преводу него што је у словенском, тако исто и псалму 92. и у 99. и у 111. — У псалму 133. 134 и 135. И на многи други места.

Ја држим да ово што сам до сада навео сасвим је довољно за доказ, да се Часловац и Псалтир, како нам га г. Мита Нешковић приказује са преводом који не одговара тексту славенскоме, него местимице и сасвим противно нешто у себи садржи, никако не може са коришћу употребљавати у нашим народним школама па стога принуђен сам најпонизније мњење своје поднети, да се горње књиге за учење црк. словенског језика у срп. народним школама не одобри, и да се у истом смислу и високој земаљској влади Хрватској на званични допис њен одговори.

У Сомбору 14. Новембра 1887.

Н. Ђ. Вукићевић, с. р.

срп. учит. школе сомборске управитељ, педагошких наука и црк. словенског језика професор.

ИЗВЕШТАЈ

о стању српске народне вероисповедне школе у Мартоношу од 1880—87.

(Сршетак).

Год. 1881/82. било је код нас 201 дете за школу способно. Од ових су 130 за свакидашњу, а 71 дете за повторну школу. Свакидашњу школу похађало је 92.

Године 1882/83. било је свега 211 деце за школу способне. За свакадашњу школу било је 148, а за повторну 63 ученика. Свакидашњу школу похађало је 102 ученика, а у повторној школи било је 48 ученика. Повторна школа држана је сваке недеље и празника после подне од 2—4 сата. — Године 1883. Априла 2 походио ову школу Високоблагородни г. Фрања Цирфус државни школски надзорник за Бачку жупанију, испитивао је ученике из мађ. језика и рачуна. — Исте године на Лазареву суботу носили су ученици врбицу. Овај лепи православни обичај од више година није се код нас обдржавао. Не знамо — ко је и какав је узрок томе био, да се тај обичај заборавио. Сад се сваке године најсвечаније обдржава.

Године 1883/84. било је свега 207 деце за школу способне. За свакидашњу 154, а за повторну школу 53 детета. Свакидашњу школу похађало је 93 ученика.

Године 1884/85. било је за ову школу свега 199 деце. Од тих су 152 за свакидашњу а 48 за повторну школу. Свакидашњу школу похађало је 98 ученика, а повторну школу 30 ученика.

1885/86. било је за школу способне свега 220 деце. За свакидашњу школу 168, а за повторну школу 42 детета. У свакидашњој школи било је 102 ученика, а у повторној школи 35 ученика. Похађање школе било је ове године доста неуредно. Испити су свршени у Мају месецу, зато што се појавиле богиње. Два ученика су умрли од богиња, а више њих је лежало од богиња.

Године 1886—87. било је 237 деце за школу способне. За свакидашњу школу 184, а за повторну школу 53. Свакидашњу школу похађало је 98 ученика, а повторну школу 34 ученика. — Ове године 20. Маја походио је ову школу Високопречасни госп. Ј. Ворота Ст. Вечејски, испитивао је ученике из веронауке, појања и певања.

Сваке године држани су годишњи испити на Видов дан 15. Јуна. — осим 1886. год. — По оцени школског одбора успех у наукама био је добар.

М. Б.

Допис.

Грачаници у Босни на Воведење.

Крштење једног Турчина. Необична свечаност какву у Грачаничкој цркви до данас још нико доживео није, која је на дан осмог Новембера о. г. учињена; ког је дана и Св. Архангел Михаил, а исти је дан у недељу падао.

Тога дана пре службе Божије крштен је Сулеман Аџиафиловић, један од прве фамилије, житељ Грачанички, рођен у Босни, човек од 28 година, матер и кућу има и једно женско дете, које је све оставио, а жену је пре годину дана отпустио.

Он је своју жељу изјавио прије неколико година, да би рад да се крсти у Српско-православну веру; и пошто је ове јесени поново јавио се у месту пречастном г. проти Петру Стефановићу и рекао: „да од ове јесени никако не би рад да изостане, а да се не крсти".

Пречастни г. прота јавио је Његовом преосвештенству г. владики, и по добивеном одговору отиде са истим Турчином у месту котарској области и изјави овога жељу, која је узела Турчина строго на испит: „због чега то чини"? на које је исти слободно одговарао, и никако се више није хтео повратити турској вери; а по испиту није смео више ни својој кући ићи, бојећи се Турака; но отишао је кући пречастног г. проте.

Кад је о том добро обавештена ово местно Српско-православно-црквено-школска општина, под председником г. Петром (младим) Иванишевићем, она је узела овог под своје закриље; пустила га је у своју црквену кућу, најмила му је послужитеља, који га служи и редовно сваки дан доноси му из наређене гостионе јело; за тим му је дала направити нове хаљине, и кад је све спремљено — свима је знано било кога ће се дана крстити.

А као што је обичај у Босни по свршетку јутрење, таки започети и службу Божију, то је народа још о јутрењу толико се сакупило у цркву — колико нигда није. Пречастни г. прота свршио је оглашење и крштење онако као што је у црквеном правилу. Оглашени обучен је у белу крзницу, и добио име „Михаил", а кум Ристо Јовановић грађанин овдашњи, место њега читао је „Вјерују". Уз појање „Глас Господен на водах" пречастни г. прота одвео је оглашенога на сред цркве, где је по уставу црквеном свршено велико водоосвећење и све друго — као што је требало. После „постријења косе" уз појање Богојављенских песама пречастни г. прота довео је новопросвећенога пред олтар, где је у белој одећи, држећи упаљену воштаницу и крст, слушао свечану службу Божију, и на њој се причестио.

Пошто је обичај у Босни на дан крстнога имена, по свршетку Богослужења ићи од куће до куће, честитати им крсно име, то је и онда учињено; ишао је и нови христијанин са госп. протом, учитељом, председником местно црквене школске општине и другима; за тим су отишли на ручак кући пречастног госп. проте, који је приредити дао исти председник госп. Перо (млади) Иванишевић, за леп број душа, где се провело цело по подне уз песме и здравице, као што то обично и бива код Срба.

К. Радељевић,
учитељ.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Српски народни Школски Савет држао је седницу 27. и 28. Новембра ове године у Ср. Карловцима. Председавао је подпредседник Др. Ника Максимовић, присутни су били сви чланови. У овој седници расправљени су много предмети. Важније ствари што су овом приликом расправљене и извршене надамо се, да ћемо у првом броју „Школскога Листа“ за идућу годину, обнародовати моћи.

Преузвишени г. краљ. угарски министар председник узео је избор Н. Ђ. Вукићевића за заменика главног школског референта са одобрењем на знање, и о томе је Његову Светост Патријарха 30. Септембра о. г. известити изволео.

Трошак на издржавање учитељских школа. На учитељску школу Сомборску троши се ове године: 8380 форинти. Од овога из заклада, што истом заводу припадају прима се: 3198; а из народног клирикалног фонда придодаје се: 5182 фор. Издржавање учитељске школе у Горњем-Карловцу стоји ове године 7400 фор. и то се све из клирикалног народног фонда подмирује.

У београдској учитељској школи има ове године 255 ученика, и то: у 1. одељењу I. разреда 59, у 2. одељењу I. разреда 49, у II. разреду 70, у III. разреду 38, и у IV. разреду 39 ученика. Од кад постоји ова школа, никад није било толико ђака у њој.

У београдској Богословији има ове године 160 ученика, и то у II. разреду 66, у III. разреду 54, и у IV. разреду 40 ученика. (У I. разреду нису примани ученици ове године, јер, по изменама закона о уређењу Богословије од прошле године, требало би да ученици I разреда Богословије сврше претходно VIII. разред гимназије; ну сад ће се и то променити.

За управитеља београдске учитељске школе. Указом од 21. Новембра о. г. постављен је др. Војислав Бакић, професор исте школе.

Познавајући велику ревност и уважавајући отличне способности дра Бакића честитамо учитељској школи београдској на овом великом добитку и надамо се од ове промене најбољем успеху по ту важну школу и по напредак свију народних школа у данашњој краљевини Србији.

Избори учитеља. За учитеље у Куманима изабрани су Душан Мирковић и Стеван Коларић обојица свршени Сомборски припрамници. За учитеља у Тарашу, пошто се избор у двапут није могао обавити, именован је Димитрије Петровић свршени припрамник Сомборски. За учитељицу у Кларији изабрана је госпођица Мила Јовановићева а за учитељицу у Врањеву госпођица Мара Поштићева. За учитеља у Кларији изабран је Емил Пандука бивши учитељ у Србском-Чанаду. За учитеља I. и II. разреда у Србском-Итебеју изабран је Стеван Мишковић свршени припрамник Сомборски. За учитеље у Вуковару приступљени су Ђорђе Ђорђевић и Никола Јовановић обојица свршени Сомборски припрамници. У Томашевцу постављен је за учитеља Милан Попић свршени припрамник.

Наименовања. Привремени учитељи: Која Јерковић у Грабовцу (у Срему), Стеван Обрадовић у Прњишљу, Вид. Костић у Цвијановић броду, Вуја Ћурчић у Шашинци, Јован драговић у Малој Вашици, Адам Врга у Комовини, Милан Ђукић у Нештину наименовани су за праве учитеље у истим местима: Ружица Чолаковићева наименована је за праву учитељицу у Вељуну. Радослав Лончар испитани учитељ наименован је за учитеља у Мединци.

Умировљен је г. Андрија Стојшић учитељ српске народне школе у Иригу.

Некролог.

Григорије Перић ревностни и заслужени стари учитељ у Куманима преселио се у вечност 11. Новембра о. г. Покојник је рођен у Српском-Елемиру. 1817. године. Свршио је учитељску школу у Сомбору године 1837. с отличним успехом и са особитом препоруком у погледу моралног владања и трудољубља. Служио је као учитељ пуних 49 година и свагда се одликовао, како добрим држањем заната у школи, тако и својим уредним животом и примерним понашањем. — „Школски Лист“ од године 1858. па све до смрти свагда је држао и унапред се на њ предплаћивао. — Ове јесени обштина га је ставила у заслужено стање покоја одредивши му пристојну мировину, коју није ни уживати почео.

Покојник је био један од најваљанијих старих учитеља српских, који се и на шестонедељном учитељском течају од 1858. године у Сомбору међу најбољим учитељима одликовао, и свагда и цркву и школу за своје највеће светиње сматрао и ревностео дужности своје учитељске у школи и цркви вршио. С тога је он у својој обштини уважен и поштован био. Што се особито видило на погребу његовом, на који се старо и младо у Куманима стекло, да последњу почаст отда своме старини учитељу. При опелу говорио је красну беседу Душан Мирковић млади учитељ Кумански.

Нека је вечна успомена великом трудбенику на пољу народне школе српске, старини учитељу Григорију Перићу!

Ђорђе Петровић учитељ у Јосипову преселио се у вечност 28. Јуниа о. г. у М. Чанаду, код свога отца достојног и заслуженог свештеника тамошњег г. Светозара Поповића, камо је у госте дошао био по свршетку школског течаја, да подгледа свога синчића, ког је по смрти своје супруге деди и мајки на васпитање дао био. Покојник је рођен 1853. године у Беодри, свршио је учитељску школу у Сомбору 1873. с добрим успехом и примерним владањем; служио је као учитељ у Јосипову (код Турске-Кањиже) пуних 14 година на подпуно задовољство обштине и власти. Био је свагда точан, примерног владања и уредан учитељ. Пре две године умре му верна супруга оставивши му мало чедо, које је сада сироче без отца, и матере. Нека Бог утеши његове

добре родитеље и брата му, и нека даде да маленi синчић Ђорђев у њима нађе своје одхранитеље и васпитатеље.

Разно.

Годишњи парастос оснивача Платонеума држан је у Недељу 15. Новембра после службе Божије у св. Ђурђевском храму Сомборском у присуству управитеља и професора учитељске школе. На парастосу чинодејствовао је најпречаснији госп. Љубомир Купусаревић са два свештеника и два ђакона. Хор приправнички је умилно појао, а осам мушких стипендиста држаху запаљене воштанице около кољива. Епитреп црквени г. Симеон Јовановић украсио је не само у смислу закључка цркву осветљењем, него је и свима присутник професорима члановима Платонеумског одбора и учитељицама запаљене воштанице у руке дао.

Нови Платонеумски питомци. Избор Платонеумских нових питомаца потврђен је у смислу штатута од Пречастне конзисторије епархије Бачке у седници од 5/17. Новембра ове године Константин Травањ, Василије Лазаревић приправници трећег разреда, и Светислав Јовановић приправник другог разреда добили су штипендије првог реда од 80 форинти; Лазар Плавшић приправник II. разреда и Љубица Бугарска приправница трећега разреда добили су стипендије другога реда од 66 форинти, и напоследку: Богољуб Чонкић приправник II. разреда, Душан Пејић приправник I. разреда; Олга Црнојачка приправница III. разрада. Марта Милошевићева приправница I. разреда добили су стипендије трећега реда од 50 форинти свега има 16 стипендиста Платонових, на које се издаје 1020 форинти у име годишњих стипендија за ову $188^{7}/_{8}$. школску годину.

„Васпитач“ орган за педагошку књижевност, под уредништвом госп. Мите Нешковића почеће излазити од нове 1888. године и то првог дана сваког месеца у брошираним свескама од два табака обичне осмине. Годишња цена је 3 форинта, погодишња 1 фор. 50 кр. а на три месеца 80 новчића. За Србију: годишња цена је 7 динара, погодишња $3^{1}/_{2}$ динара, а на три месеца 2 динара Предпсата се има послати уреднику „Васпитача“ г. Мити Нешковићу (Pavlovci per Iregh in Syrmien).

„Женски свет лист добротворних задруга Срнкиња“, који издаје и уређује г. Аркадије Варађанин управитељ српске више девојачке школе у Новом Саду, навршује своју другу годину, и од нове године започеће трећу годину обстанка свог. У овом листу као суработник делаће и отлични књижевник наш Др. Милан Јовановић-Батут, професор велике школе у Београду.

Лист излази месечно једанпут. Цена му је једна форинта а. вр. а за Србију $2^{1}/_{2}$ динара. Овај веле важни и добро уређивани лист особито препоручујамо свима читатељима „Школског Листа“ а преко њих Српским матерама, домаћицама и у опште свима Српкињама.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Приликом, кад је пре четири месеца Високи Школски Савет мене за привременог главног школског референта изабрао, као и приликом јучерашњег крстног имена и имен дана мог, примио сам писмене и брзојавне честитке од местних учитељских зборова из најмногољуднијих српских општина и од многих српских учитеља и учитељица негдашњих мојих добрих ученика и ученица из свију крајева, где се српска реч говори.

Пошто нисам у стању на сваку ову честитку појединце захвалити ; то за пријатну дужност сматрам свима мојим милим и незаборављеним пријатељима а особито учитељским зборовима и г. г. учитељима и учитељицама, који ми у ове две прилике честиташе, са овим преко „Школског Листа“ јавно изјавити топлу благодарност моју, на доброти, којом су мени искрене жеље своје, и најмилије ми поверење своје изјавили.

Изјаве њихове чуваћу, ја као знак драгог ми поверења добрих и поштених Србаља, којима сам за ових 34 године мог школског рада наставом и саветима свесрдно помагао, да се за велеважно звање учитељско достојно приуготове.

Ја ћу се и од сада својски трудити, да све дужности моје верно и савестно вршим на благо школе и учитељства српског, док год ме Промисао Божији у животу и у здрављу одржи ; те тако да оправдам што боље и оно велико поверење, које ми је вис. Школски Савет недавно указао и да делом опровргнем све нападаје непријатеља мојих, који у последње време по различним листовима противу мене злобно клевећу.

У Сомбору, на појутарје св. Отца Николаја 1887.

Никола Ђ. Вукићевић,
срб. учит. школе сомборске управитељ и пр. г.л. шк. референт.

Изјава.

Господине Уреднице ! Вама је познато, да сам ја 1881. године издавао и уређивао педагошки лист под називом „ВАСПИТАЧ“. Због разних узрока, које сам наговестио у последњем броју „Васпитача“, био сам приморан да обуставим издавање тога листа. У истом броју (на стр. 275.) казао сам изречно да „*за сад*“ обустављам издавање „Васпитача“ ; а „кад се с временом *промене садашње незгодне прилике*, због којих обустављам лист, ... онда ће се у „Васпитачу“ моћи *наставити* започети посао“.

После овога ја писам нигде изјавио, ни усмено ни писмено, да нећу наставити издавање „Васпитача“, него сам напротив свакоме, коме је запитао о том, изјављивао, да ћу „Васпитача“ опет покренути, чим наступе згодније прилике. Шта више, прошле године дошао сам на учитељску скупштину у Сомбор у тој нарочитој цели, да потражим сураднике за рад у „Васпитачу“, који ћу наставити првом згодном приликом.

Све је ово познато и г. *М. Нешковићу*, учитељу у Павловцима, па ипак он, без икаква споразума са мном и без икаква обзира, хоће, тако рећи, да *преотме мој лист*, јер објављује, да ће од нове године покренути „орган за педагошку књижевност“ под насловом „ВАСПИТАЧ“!

С тога, по жељи мојих пријатеља, изјављујем да *нови* „Васпитач“ г. Нешковића не стоји ни у каквој вези са *старим* „Васпитачем“, који ћу ја на ново покренути, чим довршим извесне претходне послове

Молим Вас, господине Уреднице, да изволите штампати ову изјаву у вашем цењеном листу.

У Београду 30. Новембра 1887.

Др. Војислав Бакић,
управ. и професор београдске учитељске школе.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељица у Молу у Бачкој Плата је, стан с баштом и у име огрева за школу и учитељицу као и за чишћење школе 421 фор. Молбенице се имају до 19. Децембра местном школском одбору у Молу поднети.

— У Бачинци у Срему тражи се учитељ и појац православне вере. Плата је 400 фор. стан с баштом и огрев.

— У Староме Пазову тражи се учитељ с платом 350 фор. уз стан с вртом и огрев, а уз то још и 60 фор. награде за црквено појање.

— У Старом Пазову тражи се учитељица на новоотвореној српској народној (комуналној) школи с платом 350 фор. уз стан с вртом и огрев.

На ова три последња места расписан је стечај до, последњег Децембра по римском. Молбенице управљене на Хрв. Слав.-далм. земаљску владу отдјел за богоштовје и наставу управљене имају се поднети до горњега рока и то за Бачинце путем кр. кот. области у Шиду, а за она два друга места путем кр. котарске области у Ст. Пазову (Alt-Pazua).

— У Тиса Хиђошу тражи се учитељ I. и II. разреда. Плата је 400 фор. стан и огрев. Рок до 5. Јануара 1888. Молбенице се шаљу м. шк. одбору у Т. Хиђошу. (Tisza-Hegyes, Torontál-megye).

Позив на претплату.

Прештампане су из „Јавора“ у засебну књигу

„СЛИКЕ ИЗ ХРВАТСКОГА ПРИМОРЈА“

од *М. Петровића.*

У књизи тој описује се занимљиво постојбина и живот наших ваљаних примораца. Писац истиче уједно опширно велику корист за здравље, коју могу наћи многи болесни и слаби људи у приморским пределима. Књига ова, која ће забавити најшире кругове, штампана је на фином папиру и износи седам табака а цена јој **40** новчића или **1** динар.

Писац позива учтиво све пријатеље српске књижевности, а нарочито г. г. учитеље и учитељице, да се потруде око прикупљања претплате на ту књигу. Познате личности могу добити књиге и унапред, само нека изволе јавити, колико требају примерака На 10 књига даје се једна на дар. Новци и наруџбине шаљу се М. ПЕТРОВИЋУ професору у Сомбор (Zombor) Трошак за пошту сноси писац.

Истим путем може се још наручити и књига

„ПИЈАЋА ВОДА“

како се набавља и испитује, која је изишла јесенас од истога писца и којој је цена **60** новчића или **1** динар и **50** пара.

☛ Господу учитеље, који „ШКОЛСКИ ЛИСТ“ читају, лепо молим да дотичне црквене општинске поглаваре позову, да нам претплату за „Школски Лист“ ове 1887 године, у колико до сада слали нису, — што скорије пошљу, и да се и за идућу 1888. школску годину на „Школски Лист“ за школу и за себе предплатити изволе.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

ШКОЛСКИ ЛИСТ

за

1888. годину.

ГОДИНА XX.

БИБЛИОТ
БР
ПЕТРА СТОЈАД
НОВИ

УРЕДИО и ИЗДАО:

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,

управитељ српске учитељске школе у Сомбору
и пристављени српско-народни главни школски референт.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА * БЕОГРАД *

У СОМБОРУ 1888.
ШТАМПАРИЈА ФЕРДИНАНДА ВИТЕРМАНА.

САДРЖАЈ.

Страна.

Предлог за уредбу о срп. нар. основним школама у карловачкој митрополији од учит. збора у Новом Саду . 1., 20., 42., 61. и 79.
Понављање у школи по др. А. Кишу од Љубомира Лотића 5. и 22.
Упутство за наставу у првим основима српске граматике у II. разреду народне школе . . . . . 6. и 24.
Седница Вис. Школ. Савета од 27. и 28. Новембра 1887. . 7. и 25.
Домаће васпитавање од дра Војислава Бакића . 9., 47., 65. и 101.
Вертеп и божићна јелка . . . . . 11.
Беседа на Св. Саву 1887. од Ст. Жекића . . . 17. и 40.
Под каквим би управитељем могла школа најбоље напредовати? (За награду) . . . . . 58., 76 и 96.
Наставни предмети и њихов метод од А. Р. II. . 37., 60. и 98.
Одпис Вис. Шк. Савета на бр. 228/123. од 1887. Н. Ђ. Вукићевићу 44.
Минист. извештај о стању школа у Угарској 188⁵/₆. саобштио М. Бандић . . . . . 50. и 70.
Представка срп. нар Школ. Савета земаљском сабору краљевина Хрватске и Славоније у погледу ревизије зем. закона 73 и 93.
Седница Вис. срб. нар. Шк. Савета од 28. и 29. Марта 1888. . 63.
Конференција код В. Сабора краљевине Хрв. држана 5/17. Марта саобштио — р. . . . . 69.
Седница Високог Школског Савета од 13. Априла 1888. год. . 79.
Упутство за наставу у срб. језику у III. разр. народне школе 82. и 105.
Отац као васпитач. Педагошка расправа. (За награду.) . . . . . 109., 125., 141., 163. и 179.
Испити за учитељско оспособљење у Сомбору 1888. од В. . 112.
Упутство деце у вери од Мл. Борђошког, свештеника. 116., 132, 148. и 168.
„Буквар за српске основне школе" одобрио срп. црква Шк. Савет. у Н. Саду. Издање и штампа А. Најевића. 1885. (Критика.) Од Љубомира Лотића . . . . . 117. и 133.
Под каквим би управитељем могла школа најбоље напредовати? (За награду.) Написао Љубомиров . . . . 127.
Годишњи спомен пок. дра Ђорђа Натошевића у Г. Карловцу од В. 129.
Испити у горњокарловачкој учитељској школи г. 1888. од В. . 131.
По псалму 130. од Ивана М. Поповића . . . . 132.
Српска народна школа (одговор г. Н.) од М. Косовца . 135. и 154.
Седница Шк. Савета од 19/31. Авг. 1888. године . . . 144.
Послушност ученика у основној школи. Пише В. М. Марин 161. и 177.
Можели се омогућити, да учитељи сав свој живот посвете школи и њеном унапређењу и којим ће се начином то постићи? (За награду.) . . . . . 165., 184, и 200.
Неколико бисер-зрна из Дистервегових дела — скупио К....р. 167. и 202.

Страна.

Записник о званичном делању Ст. Жекића као местног школ. управитеља у Ст. Бечеју $188^{7}/_{8}$. године . . . . 171.
Учитељска скупштина у Црној Гори . . . . . 173.
Учење на памет у нар. школи од Јевр. Миковића учитеља . 185.
Стихире на Божић — у стихове сложио Иван М. Поповић . 187
Закладе уз српску учитељску школу Сомборску . . . . 188.
Пријатељима „Школског Листа“ . . . . . 193.
Шта треба да је права цељ повторним школама? (За награду.) 195.
Прво српско забавиште у Сомбору . . . . . 202.
Реч на Ваведеније, коју је говорио у Голубинцима Д. Прерадовић капелан 203.
Божићње цвеће — у стихове сложио Иван М. Поповић . . 205.
Школска слава у Сомбору . . . . . 28.
Школа за ручни рад у Руми . . . . . 28.
Ношење врбице у Ст. Андреји . . . . . 83.
Спомен дру Ђорђу Натошевићу на Цетињу . . . . 171.

Прикази:

„Живот и обичаји Срба граничара“ од Н. Беговића — приказао ... р. 120.
„Старо карловачко пјеније“ сложио Т. Остојић 1887. од др. Блажека 49.

Дописи:

Из Ст. Бечеја . . . . . 30.
Из Кумана . . . . . 30.
Из Крушедола . . . . . 71.
Из Каменице (прослава тридесетогодишњице једног учитеља) . 86.
Из Мостара . . . . . 88.

Некролози:

† Вукашин Павловић од Ст. Коњовића . . . . . 45.
† Лазар Илијевић учитељ од Љ. Ђурића . . . . . 67.
Споменик учитељу . . . . . 85.
† Ђорђе Николић умировљени учитељ у Сенти од —Ћ. . . 84.
† Драгиња Седларова учитељица . . . . . 84.
† Јован Пантелић гимн. управитељ . . . . . 84.
† Арсеније Десанчић свештеник . . . . . 136.
† Стеван Поповић-Зарић учитељ . . . . . 190.
† Герман Анђелић патријарх . . . . . 206.
† Јефта Јовановић умировљени и најстарији српски учитељ . 206.

Осим тога скоро у сваком броју „Школског Листа“ налазе се: Школске вести. — Кратки некролози. — Разно. — Нове књиге. — Упражњена учитељска места и друго.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1. У Сомбору, 15. Јануара 1888. Год. XX.

Предлог за уредбу

О СРП. НАР. ОСН. ШКОЛАМА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ.*)

А. Права и дужности општина.

§ 1.

Свака српска православна црквена општина дужна је сама и у сваком свом месту (филијалу), чим у њему има 30 за школу способне деце, да подигне школу и држи учитеља.

§. 3.

Место, које нема довољан број за школу способне деце, има се придружити најближем таком месту, ако ово није даље од 2 километра, те за оба устројити заједничка школа. Ако су така места више од 2 километра једно од другог удаљена, има се за оних држати заједнички учитељ, ком дотична места дају подвоз, а у сваком од њих има се наместити школа, која ће се устројити као полудневна.

Оваке полудневне школе имају се поставити и за салаше и места, где су куће расејане.

§. 3.

У оним малим местима, која не могу да држе ни полудневне школе, учиће децу парох, ако станује у месту и ако га епархијска школска власт нађе за способног, а општина има са одобрењем епархијско-школског одбора, да му одреди за то сразмерну награду.

§. 4.

Место, које нема ни пароха у својој средини, има своју школску децу слати у најближу српску православну школу, а код школе на свој трошак спремити конак и храну за своју децу.

*) Овај предлог спремио је учитељски збор новосадских учитеља основне и више девојачке школе, на основу предлога саборског одбора петнајсторице за *другу учитељску скупштину*.

За ове случајеве издаће С. Н. Ц. Ш. Савет посебну наредбу.

§. 5.

За сваку од горепоменутих школа има се осим учитеља узети из места способно женско лице, које ће уз сразмерну награду учити женску децу у прописаном ручном раду.

§. 6.

Ако се у којој школи покаже и кроз три године одржи и већи број од 80 школске деце, има општина узети и једну редовну учитељицу у одделити женску од мушке деце. Са више од 160 деце има узети и другог учитеља, а са више од 240 деце и другу учитељицу и по томе размеру има и даље умножавати број учитеља и учитељица и толико одељитих соба.

Где местни школски одбор нађе за боље, да се женска деца не деле од мушке, а епархијско-школска власт то прихвати и одобри, ту ће учитељ учити старије, а учитељица млађе разреде.

У повторној школи пак морају се деца одељито учити.

§. 7.

Плата је учитељска најмање 400, 500 и 600 форт. Овај минимум учитељске плате разређиваће епарх. школ. одбор по броју душа у подручним општинама.

У сеоским општинама, где је број душа 2000, плата је најмање 400 фор. годишње; у општинама од 2000 до 4000 душа, плата је 500 фор. а где је више од 4000 душа, плата је 600 фор. У слоб. краљ. и муниципалним градовима плата је 600 фор. без обзира на број душа

Где у школској згради нема стана за учитеља, има га општина учитељу накнадити у новцу са 25% на плату.

Где су муж и жена учитељ и учитељица у једном месту, добијају стан, ако је у натури, као једно лице; ако је у новцу, онда муж потпуну а жена половину накнаде.

Учитељски је стан најмање: 2 собе, и то даскама патосане, кујна, успрема (за смок), штала и шупа.

Учитељском стану припада огрев за 2 собе и кујну или 10% накнаде (на плату).

Сеоским учитељима припада и врт од најмање по јутра земље.

§. 8.

Плате учитељске и дохотци већи од ових не могу се смањити, а у колико су мањи, имају се допунити.

§. 9.

Учитељима остаје на вољу, да утврде с општином уговор, да примају неки део плате у нарави, ал' тај уговор важи само за оног учитеља, који уговори. Уговор се такав има поднети епарх. школ. власти на одобрење, те се учитељска дотација не може без одобрења епарх. школ. власти никако мењати.

Новчана накнада за депутат рачуна се по просечној вредности од последњих десет година у том месту.

У местима, где у дотацију учитељску спада уживање земље у нарави, дужна је општина, ако учитељ неће да држи земљу, да му то према местним приликама у готовом накнади.

Редовним учитељима и учитељицама припада после сваких пет година непрекидне службе у једном месту, додатак на плату од 10% и то само у четир пута, па после остају на томе.

Учитељи, који до времена, кад ова уредба ступи у живот, буду навршили пет и више година службе у оној општини, имају права одмах на први квинквенал.

§. 10.

Плата учитељска иде од дана примљене службе. Плата у готовом новцу издаје се месечно у напред, а накнада за стан и огрев тромесечно у напред.

§. 11.

Учитељима и учитељицама, кад се позивају изван места на конференције, прописане овом уредбом или одобрене од највише школске власти, припада бесплатан подвоз и дневница од најмање 2 фор.

§ 12.

Изабраног учитеља и учитељицу, као и заменика и заменицу, дужна је општина да досели, или да им даде саразмерну накнаду у новцу.

§. 13.

Тешко болесном учитељу и учитељици, дужна је општина платити за годину дана заменика, не крпећи плате болесноме учитељу.

У случају смрти учитељеве, припада удовици његовој, ако

сама не учитељује, за годину дана половина плате учитељеве, а новом учитељу остатак плате и стана с осталим депутатима.

§. 14.

Свака општина мора имати за своје школе удесне зграде, собе, намештаје, прописана учила, врт и за учитеље стан, и има намештаје и учила попуњавати и зграде и врт у добром стању држати.

§. 15.

Школске куће морају бити у здравој и мирној околини, школске собе суве, даскама патосане, што видније, удешене за ветрење и довољно простране, тако да на свако дете дође један квадратан метар патоса и најмање четир метра висине.

Школе, које немају оволико простора, имаће се одмах по овом пропису поправити. Ово важи и за оне собе, које се под најам узимају за школу.

§. 16.

Код сваке школе има се дићи шупа за радионицу и за гимнастику, школски врт, који као и школско двориште имају бити по пропису засађени и обрађени.

§. 17.

Код сваке школе има да се заведе школска књижница.

У општинама, где је виша школа, држе се ове књижнице, у заједници.

§. 18.

Свака општина има да набавља из своје благајне за сву школску децу потребне књиге, таблице, артију и другу учевну опрему, коју учитељ, односно учитељски збор препоручи, а одобрене су од наше највише школске власти, и да ово разда деци по потреби првих школских дана.

Са свим сиромашној деци имају се ове ствари давати бесплатно, али само на послугу, па да у своје време као општинску својину врате.

§. 19.

За сваку нову школу има општина да изда уредно написану фасију (основно писмо), са изложеном целом дотацијом за школу и учитеља у три примерка, од којих ће један, по одобрењу највише школске власти, остати општини, а друга два код епарх. одбора и код срп. пар. црквн. школ. савета. (Наставиће се.

ПОНАВЉАЊЕ У ШКОЛИ.*)

По др. *Арону Кишу.*

Појмови се од првога чувења никада не могу толико удубити у нашу душу, да при репродукцији њиховој не буде потребно опет мало разјашњења и светлости. Те је због тога потребно понављање, које може да ово постигне и да појам чистијим учини. Али ми не ћемо овде да говоримо о онаквим понављањима, која само затим иду, да у деци механично испреврћу оно што су учила, него о таквима, која већ добивене појмове, новим анализовањем, преиначавањем и распоређењем, могу да учине, потпуно познатим делом душе дечије.

Ево, дакле, да размотримо понављања. Хајде да видимо како смо радили до сада, и да ли би при њима могли боље поступити?

Сваки од нас знаде, осећа, да је много лакше учити с децом што ново, него понављати. При учењу чега новога и учитељу и ученицима се буди воља, за интересовање не треба децу много подстрекивати, док је понављање непријатан посао... Кад на понављање дође ред, учитељу је тај посао досадан, ученик је уморан, е, али опет шта ће се, кад мора бити. Узмемо дакле дотични уџбеник, звонко и јасно јавимо да ће задаћа бити, одавде и довде, у неколико књига слабијих ученика и поктом забилежимо одакле и докле. А дете мисли, мисли, те на једно смисли да је оно већ учило то, ни не загледи у књигу, те тако цело понављање буде само мучење душе.

Но узев за пример и најбољи случај много пута већ и већи део учитеља не зна шта ће да ради при понављању: Испитују све ученике редом поновљену лекцију, и баш ваљано им буде тај посао досадан и несносан.

А баш при понављању би могли дубље заронити у душу дечију, и могли бисмо видети, шта и како је дете што схватило, где је погрешило, у опште где су недостаци, који изгледају на поправку и допуну. И даље, понављања би могла учинити, да деца дотични појам или ствар наставе са свим присвоје, она би могла круг њихова мишљења и схваћања учинити потпунима, показала би им где и како да употребе то и у животу.

Понављање бива у школи на два начина. Прво, тесно скопчано са увежбавањем, ради успеха у овом последњем, и друго на крају школскога погодишта ради тога, да дете добије јасан преглед о наученим већим целинама, те да ове са свим присвоји.

На понављање ради вежбања увек имамо потребе, чим из дотичног целог наставног градива свршимо који већи округљи део.

Овим понављањима је тај смер, да учитељ види: шта и како знају ученици из тога дела, где су недостаци, и није ли можда и он сам изоставио што, што је важно.

*) Понављање је у настави врло важно, јер је оно заиста — како су Латини рекли: мати наука. Те зато држим, да ће читаоце „Шк. Листа" занимати ови неколики реци о њему, које је написао др. Арон Киш, професор учитељске школе у Будимпешти, који спада међу најбоље и најизврсније мађарске педагоге новијега времена.

Преводилац.

Наравно да ће понављања само онда ићи добро, ако смо наставни план добро удесили према времену, које нам стоји на расположењу, и иначе ако смо га пажљиво утврдили Ако смо добро измерили, за колико течајева времена ћемо поједине предмете и поједине одељке из њих моћи свршити. Предпостављајући дакле добар распоред наставе, ево да видимо, какво треба да буде понављање, којим хоћемо да постигнемо боље схватање појединих већих одељека?

(Свршиће се.)

УПУТСТВО ЗА НАСТАВУ,

у првим основима српске граматике, у другом разреду осн. школе.

Граматика у народној школи служи за средство, којим се долази до правилног употребљења језика како у говору тако и у писању.

Граматика се у народној школи има предавати практично и развијајућим начином; не из књиге нити по научној системи, него разговором и размишљањем. Оно знање у језику, које је дете себи већ прибавило треба разјаснити и постепено раширивати, држећи се при том свагда само правилног народног језика, и за исходну тачку наставе употребљавајући реченице најпре просте, затим раширене и сложене; а облике и разна мењања речи познавати ваља свагда на згодним реченицама и на предметима из читанке.

Врло погрешно чине они учитељи, који започињу наставу у граматици са овим питањима шта је граматика? како се она дели? — колико има писмена у српском језику; — које су делови говора? — шта је именица? итд. У опште учитељи у настави у народној школи брижљиво се имају чувати задавања правила и дефиниција за учење на памет, него треба да деца мало по мало сама из многих примера размишљањем и расуђивањем изводе свако правило граматичко. Тек кад се утврде деца у познавању реченица, делова говора и на послетку, у мењању речи, онда се може постигнуто граматично знање њихово утврдити и поновити размишљавањем граматичким појединих одабраних предмета из читанке.

У првом разреду основне школе још у почетку школске године има учитељ децу научити, да на питања његова одговарају у потпуној реченици, да у реченици разликују сваку реч, да у речима распознају слогове и у слоговима гласове, и да распознају самогласе и сугласе у речима и слоговима; а затим опет да гласове спајају у слогове и у речи. У другом разреду захтева се такође од ученика да свагда у потпуној реченици на питања учитељева одговарају, и да знају разликовати у свакој реченици сваку поједину реч, да речи растављају на слогове и да распознају гласове, као *самогласе и сугласе*. — Све је ово само припрема за право учење граматике, које се предузима у другом разреду друге половине школске године, и то овако:

I. Кадгод ученици изговоре или прочитају какву реченицу, учитељ их пита о коме се у тој реченици говори т. ј. ко је тај, о коме се говори или ко ради што; а кад добије учитељ на ово одговор, онда пита, шта

се каже у тој реченици? и пр. шта ради дотичан човек? или какав је он? и шта је он? — За ова прва вежбања у познавању реченица могу се врло згодно употребити у II ом разреду оне просте реченице, што се налазе у другој половини буквара нпр. „људи раде“, „жене шију“, „ђаци уче“, „деца се играју“... (види стр. 41—42) или ове: „коњ каса“, „коза се пентра“; „миш гложе“, „гусеница мили“... (стр. 43.), или на овим реченицама: „трава је зелена“, „ружа је румена“, лопта је скругла“ итд. (стр. 48.) испитује се овако: шта је зелено? итд.

(Свршиће се.)

СЕДНИЦА ВИС. СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА

(држаног 27. и 28. Новембра 1887. у Карловцима.)

Важнији предмети, што су у овој седници решени јесу ови:

Преузвишени г. кр. угарски министар председник в. одписом својим од 30. Септембра 1887. бр. 3347. на Његову Светост Патријарха управљеним, одлуку срб. нар. Школ. Савета 8/20. Августа т. г. којом је Н. Ђ. Вукићевић управитељ српске учитељске школе Сомборске за заменика главног школског референта свију вероисповедних православних срб. нар. школа у митрополији карловачкој изабран, узима са одобравањем на знање, и о томе извршујући поднесак под бр. 198. т. г. извештава Његову Светост Патријарха ради даљег званичног уредовања.

Узимајући ово одобрење на повољно знање, Шк. Савет закључује, да се избор Н. Ђ. Вукићевића за заменика гл. шк. референта објавити има свима Е. Ш. Одборима, као и управама учитељских и виших девојачких школа.

Преузв. г. кр. угар. министар за богочаст и јавну наставу, на основу зак. чл. XIV. од 1886. и XXII. од 1887. строго наређује, да се при примању ученика у народну школу учитељи имају уверити, да ли је свако дете, које у школу ступа, са успехом калемљено, и ако није, да се има то калемљење преко лечника извршити. Исто тако наређује се поновљено прекалемљивање ученика, који у више народне, грађанске, и средње школе ступају, као и занатлијских и трговачких научника пре 12. живота године. Који управитељ, учитељ, или принципал на ово не буде пазио кажњен ће бити новчаном глобом *од 10—50 фор.* — Висока ова министарска наредба има се преко Е. Ш. власти објавити свима учитељима, као и управама виших девојачких и учитељских школа ради знања и точног обдржавања. В. кр. угарско министарство за богочаст и јавну наставу враћајући молбу Ђ. Б. помоћног учитеља више дев. школе у П. јавља, да нема ништа противу тога, да се просителју рок полагања испита до до свршетка Јунија о. г. продужи, али изрично захтева да се тај испит на државном педагогијуму у Будиму положити има, и изјављује да се диплома добивена на препарандији каквој изван матере земље уважити не може.

У вези са овим прочитана је и молба Ђ. Б. Шк. Савету подне-

шена, и решено је, да се рок полагања испита његовог до конца ове школске године продужи, са обвезом да он има испит на поменутом педагогиуму државном у Будапешти (I. округ) положити, и у своје време диплому о оспособљењу овамо поднети.

Молба Ј. П. управитеља виш. дев. школе у П. ради шестомесечног допуста неприма се.

Основно писмо земунске обштине ради оснивања виш. дев. школе враћено је истој обштини, да прикључи старија основна писма о фонду школском од 1812. и 1826. године, како би се из њих Шк. Савет уверити могао о постанку и определењу истог фонда, пре него одобрење о оснивању девојачке школе у Земуну узреће може.

В. Саб. Одбор јавља, да је на предлог ове учитељске школе, госпођи Д. Натошевића удовици покојног велезаслуженог гл. школ. референта одобрио издавање тримесечне посмртнине од плате њеног упокојеног супруга, и да ће од своје стране предлог Шк. Сав. ради одређења пензије истој госпођи в. срб. нар. црквеном Сабору са препоруком својом поднети.

Призив осечког местног школ. одбора против последње тачке наредбе Арх. Школ. Одбора одобреног од овог Савета, неприма се, и наређује се да се решење А. Ш. Одбора у погледу тамошње школе неотложно извршити има.

На предлог Е. Ш. Одбора темишварског, потврђују се избори: Душана Мирковића за учитеља у Куманима, Емила Пандуке за учитеља у Кларији, Стевана Мишковића за учитеља у Срб. Итебеју, Миле Јовановићеве за учитељицу у Кларији. Исто тако наименовање Димитрија Петровића за учитеља у Тарашу, пошто се избор у двапут није могао извршити, у смислу закона потврђује се.

Извештај Еп. Шк. Одбора горњокарловачког о стању пет вероисповедних школа у тој епархији за 1885. годину узима се на знање. Призив Л. Ј. из Футога против решења Е. Ш. Одбора бачког, у спорној ствари футошких учитеља В. С. и К. Ш. одбија се, а решење Е. Ш. Одбора у крепости се остаља.

Решење Е. Ш. Одбора будимског, којим се М. Ј. учитељ у Х. С. на губитак места осуђује, потврђује се.

Примање приправника и приправница у српске учитељске школе Сомборску и у горњокарловачку у почетку $188^{7}/_{8}$. школске године са одобрењем узима се на знање.

Упражњених шест стипендија из нар. фонда по 80 фор. у српској учитељској школи Сомборској између 14 просителја, добили су ови приправници I. разреда: Бошко Илачевић из Боботе, Светозар Суботић из Мехале, Душан Мокић из Сивца, Душан Мандић из Огулина, Олга Јовановићева из Ср. Карловаца и Христина Кириловићева из В Бечкерека.

Управа горњокарловачке учитељске школе јавља, да је на тамошњој школи остало 10 упражњених стипендијских места из народних фондова у истој школи, и по предлогу њеном издају се стипендије овим приправницима: Павлу Миљушевићу, Милану Панићу, Душану Николићу, Давиду Манојловићу, Николи Опачићу, Милу Стакићу, Милици Ивановићевој, Јелисавити Јанковићевој, Меланији Глибоњској.

На молбу преч. г. Павла Јовановића пароха у Сиригу, син његов Никола, који је још 1877. године први приправнички течај полазио, а затим пет година као привр. учитељ служко, примљен је у други приправнички разред срб учитељске школе Сомборске, с тим да због закашњења испит за први семестар приватно положити и по том течај редовно продужити може.

Местни црквени одбор у Г. Карловцу на позив овога Савета одговара, да није у стању В. К. учитељу вештбаонице из својих средстава плату повисити на 700 фор. него моли да се III. Савет код вис. Саборског Одбора заузме, како би се заслужена награда истом учитељу за прошасту године у износу од 300 фор. из нар. фонда издала, а у будуће да му се на редовну плату од 500 фор. сваке године 200 фор. из нар. фондова придодаје. Изјава горњокарловачког м. III Одбора има се саобштити вис. Саборском Одбору с топлом препоруком, да се у смислу решења овог III. Савета од прошле године В. К. ревностном учитељу вештбаонице у Г. Карловцу у име награде за прошле године 300 форинти, а у будуће сваке године по 100 форинти прилога даје, како би се у смислу §. 104. прев. кр. уредбе за срб. нар. школе, прописана плата за учитеља вештбаонице, од 700 фор. постигла.

Осим тога решени су у овој седници још многи текући предмети од мање важности, које због маленог простора овога Листа писмо у стању све навести.

В.

ДОМАЋЕ ВАСПИТАВАЊЕ.

(Одговор г. М. Нешковићу.)

II.

Г. Нешковић позива у помоћ „*природу*“ при одређивању „правог позива домаћег васпитавања“, па с том тајанственом помоћу изнађе ову формулу: „Домаће васпитање треба да спреми дете за зрелије доба — *ма ово и невидело школе*“ (Л. стр. 110.) — А молићемо, како се ово слаже с оним тврђењем у почетку критике, где се *интелектуално* васпитавање оставља школи, и где се замера Коменском и Песталоцију, па после и мени, што интелектуално васпитање сматрамо као „најглавније“ и у *породичном* васпитању (и у првом периоду младости)? Шта значи та фраза: „да спреми дете за зрелије доба“? Зар неће у тој „спреми“ у незрелом добу бити обухваћени сви правци васпитни, а нарочито интелектуални правац у ком су концентровани *и сви остали правци*?

Пошто је претходно поставио разлику између некаквог „*негативног* васпитања“ и — ваљда тиме супротног — „позитивног васпитања“, г. Н. одређује задатак породичног васпитања мало поближе, и ту, поред осталог, захтева и то, да се „спрема, земљиште вишем *идеалном циљу*“, и да се „подјествује, да се деца уживе у свему, што је паметно, лепо и поштено“ (стр. 110.) — И сад г. Н. ваљда мисли, да је у својих 8 таквих општих *фраза* исказао све што треба о домаћем васпитању — јасније и одређеније него ја у 9 штампаних табака?! Ко би хтео, да на ситно анали-

лизује те фразе, а особито на онај начин, како г. Н. поступа према мојој књизи, — тај би нашао само у последњим, горе наведеним реченицама његовим, да је он *превазишао* у својим захтевима и Коменског и Песталоција, па и моју маленкост.

Али г. Н. ублажава своје захтеве тим што вели, „да сав тај посао не сме имати *никаква обележја наставе*, учења, егзаминирања — нити сме имати свог прописаног часа. При игри, ручку, шетњи, разговору и свагда, кад год се чему згода јави, ваља је употребити као *васпитно средство*: и то тако, да деца и не осете, да је то настава и наука". — Прву тачку разумем: у домаћем васпитању не сме *бити наставе*; — али не разумем, како се слаже с њом друга тачка, која ипак *допушта наставу*, ну само тако, да је деца не осете! Или зар настава није васпитно средство?

Г. Н. хвали Фребелово забавишно васпитање; — а заборавља, да у забавиштима, где се деца васпитавају у пре основне школе, има „*прописаних часова*", за разне радње, — ма да он то *нађе*, као ни *ја*.

Вели, да се „домаће огњиште не да ничим заменити", али да ипак „дечија забавишта.... нејзначајније попуњују *свако* домаће васпитање".

Г. Н. понавља, и то опет *неистинито*, како ја *захтевам*, да дете „до *шесте године*" стече тако много знања, да иде у „*недоглед*"! — А ја, напротив, нигде нисам захтевао ништа, што се не би могло *доследати*.

Томе додаје оно, што сам ја препоручивао у погледу на познавање друштва човечијег и у погледу на усавршавање деце у осећању лепоте; али опет — *неверно*! — Тако, не помиње познавање *породичног* живота, на ком се *темељи* све остало, што би деца могла сазнати о друштву; не помиње ни пријатељски однос међу децом, ни обични друштвени саобраћај изван породице и осим дечијег пријатељског дружења.

Али за то каже, како ја тражим да деца упознају општину са њеним властима и дужностима грађана, и још много којешта. Он то, као и све остало, исказује *општим* и *апстрактним изразима*, тако да би човек, који не познаје моју књигу, мислио, да се ту захтева све оно што знају само државници и научени људи! — А међутим оно што се у књизи захтева, такве је природе, да га дете, „почевши од *шесте године*" (стр. 94) а не до „шесте године"!) и само учи „нехотице и случајно" (стр. 92.), — те дакле нема никакве штете ни опасности, ако к „томе случајном учењу дође и намерна поука од стране родитеља", и то све на основу самих *чињеница* и *догађаја* — из живота оне општине, у којој оне живе.

То што вреди за „познавање српскога народа." Г. Н. вели, да ја, тражим, до „*шесте године*" „појам о народу у опште"; — а међутим одмах прве реченице о том у књизи гласе овако: „За првих 6—7 година доте *не може довољно* разумети, шта је то један *народ*; али му се може давати приправа за то. Приправа се та даје у *животописима* појединих славних људи српске народности" (стр. 95.) — Па шта значи такво *изопачавање*?!

Вели, да ја тражим „разликовање човечијег доба од рођења до старости и смрти! — А ја кажем: „Детету до *основне школе* не може се

говорити о годинама, нити се може живот људски делити на периоде по годинама; али може му се говорити о рођењу (месту рођења и родитељима), о детињству, о добу школском (године кад се посећује школа), о *зрелости* (детету се каже: кад је Н. нарастао и постао велик човек), *о старости* и о смрти" (стр. 98). — А зар је ово тешко за дете од 6—7 година?

Каже, да ја захтевам чак и то, „да се протумачи историјски развитак народа." — А ја тврдим сасвим *противно* томе: „Историјски развитак народа дете не ће *моћи схватити до основне школе*" (страна 99.)! Је ли то та „*савесна и беспристрасна критика*", што је г. Н. обећава у свом приступу!?

Г. Н. не каазује, да се у књизи говори и о цркви и *о матерњем језику*. Ваљда му је било криво, што није нигде нашао бар саме речи „*катихизис*" и *граматика*, па да и ту узвикне: зар и то до шесте године?

Али зато се чуди томе, како деца, кад *посматрају* разне ствари једну поред друге, могу осећати лепоту, и како умеју да кажу, која је од њих лепа, или која је лепша; како могу *посматрати*: „лепе природне појаве (дугу, небо са месецем и звездама, излазак и залазак сунца итд.) и на послетку (*од седме године*) лепе *баште и пределе*, где се поред лепоте природних појава и појединих ствари *посматра* још и већа *симетрија*, како су распоређена брда и долине, равнице и шуме, воде и усеви" (стр. 108.) Он стави само „симетрички распоред брда и долина" . . . у виду неких „*наслова*, на помисли: „до шесте године", — и онда је суд готов: писац не познаје природу дечију, као ни Коменски ни Песталоци, — а само је г. критичар познаје. . . .

(Наставиће се)

ВЕРТЕП И БОЖИЋЊА ЈЕЛКА У ШКОЛИ СОМБОРСКОЈ.

На Бадњи дан после службе Божије у два сата после подне у украшеној и сламом посутој дворани трећега разреда средередне српске народне школе Сомборске држана је школска свечаност на којој је изложена била велика Божићња зелена јелка украшена позлаћеним орасима и разнобојним накитом и осветљена многобројним свећицама, а уз њу је на катедри школској стављен био вертеп. Сви ученици и ученице народних и српске више девојачке школе са својим учитељима и учитељицама и управитељем, приправници и приправнице и многи дечији родитељи, најпречастнији г. протопресвитер и одабрани грађани присуствовали су овој свечаности.

Свечаност је држана по следећем реду:

1. „Христосъ раждается" и „Богъ сый мира" поје приправ. лик.
2. Повест о благовестима приповеда једна ученица II. осн. разреда.
3. „Ликуй днесь Сіоне" поје ученице виш. дев. школе.
4. Повест о рођењу Христовом, приповеда један учен. првог разреда.
5. „Рождество твоје" и „Дѣва днесь", поје сви ученици и ученице народних школа.

6. Повест о анђелима, како слављаху Бога и о пастирима витлејемским, приповеда један ученик другог разреда.

7. „Слава во вышњих Богу“, поје ученици и ученице.

8. „Мудри волсви“ приповеда један ученик другог разреда.

9. „Вси языцы“, — поје сви ученици и ученице.

10. „Бежање у Египет“ приповеда један учен. трећег осн. разреда.

11. „Витлејеме славни граде“ поје ученице основних школа.

После тога ступио је на катедру управитељ школски и разјаснио је деци у кратко значење вертепа и јелке, и упутио их је да свесрдно примају науку Спаситељеву, која им се у цркви и у српској народној школи предаје, и да се по њој свагда владају на радост својих родитеља и на праву срећу своју и свога народа.

Напоследку приправнице умилно одпеваше песму божићну: „вгда приде конец вѣка“ и тиме се заврши ова школска свечаност, на коју ће се дечица наша дуго с радошћу сећати.

Свечаност ову приредио је ове године управитељ свију српских просветних завода Сомборских Н. Ђ. Вукићевић споразумно са г. г. учитељима и учитељицама народних школа, а око управљања вертепа и јелке трудили су се највећма г. г. народни учитељи: Стеван Коњовић, Исак Томић и Велимир Чонић.

Желити би било, да се оваке свечаности на Бадњи дан и о Божићу, у свакој школи држе, и да замену дојакошње ношење вертепа по кућама, које повода даје многим злоупотребама, и које се на многи места изопачило.

У Сомбору, трећи дан Божића 1887. **В.**

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

„Говор о заслугама дра Ђорђа Натошевића“ који је на школској свечаности у спомен његов у срб учитељској школи Сомборској 25. Октобра 1887. држао Н. Ђ. Вукићевић управитељ исте школе и члан срб. нар. школ. Савета прештампан је из „Браника“ 1887. у засебној књижици, и раздаван је на дар свима приправницима и приправницама срб. учитељске школе Сомборске на каталогу школском трећи дан Божића.

Српске воројисповедне школе у горњокарловачкој епархији. У горњокарловачкој епархији има само пет српских воројисповедних школа, наиме у Горњем-Карловцу, у Јасеновцу, Петрињи, Костајници и Дубици. Од ових горњокарловачка школа у сваком обзиру за углед ваљане школе служити може. Она је уједно и вештбаоница тамошње учитељске школе и у њој неуморно дела г. Владимир Красић ревностни учитељ српски и врли сурадник овога Листа.

Наименовања. Манојло Шумоња досадашњи учитељ народне школе у Огулину именован је за учитеља грађанске школе у истом месту, Милош Божић учитељ у Јаворину премештен је за учитеља у Блињу, Јован Хорват привр. учитељ у Пачетину именован је за правога учитеља у истом месту, Петар Кућанац именован је за правога учитеља у Сусеку, Јован Гајић досадашњи привремени учитељ у Чортановци потврђен је за правога учитеља у истом месту. Привремена учитељица у

Угриновци Анђелија Петковићева наименована је за праву учитељицу у истом месту. Милан Коњевић бивши учитељ у Вуковару наименован је за учитеља у Буђановци. Ђорђе Ђорђевић наместни учитељ вуковарски наименован је за привр. учитеља у Иригу. Павле Бибић наименован је за привр. учитеља у Баноштру. Илија Радовац свршени приправник именован је за привр. учитеља у Крчедину. За учитељицу у Брчкоме постављена је свршена приправница Марија Топаловићева. За учитеља у Тешњу у Босни потврђен је досадањи привр. учитељ тамошњи г. Алекса Чавић. Константин Живковић привр. учитељ у Дољ. Ковину, наименован је за сталног учитеља на комуналној школи у истом месту.

Некролог.

Павле Јанковић примерни свештеник, парох у Српском Итебеју и ревностни школски управитељ у истом месту преселио се у вечност 7. Децембра пр. год. и сахрањен је следећега дана уз велико саучешће народа. Покојник је био велики љубитељ школе и напредка народног и много се заузимао око подизања разумног пчеларства у народу нашем. Школски Лист губи у њему редког пријатеља свог и негдашњег сураденика. Вечна му успомена.

Милутин Ратковић јеромонах и умировљени настојатељ манастира Раванице, преселио се прошлог месеца у вечност у манастиру Крушедолу, где је последње дане живота у миру проводио. За младих година био је мирски свештеник и парох цркве Свих Светих у Руми. Као удов свештеник слушао је филозофију у Пожуну 1846. и 1847. године. Доцније је ступио у монашки чин и неколико година предавао је богословске науке у Плашкоме. У то време између 1860. и 1870. био је и ревностни сураденик „Школског Листа“. Бог да га прости.

Протојереј Павле Ивковић парох варјашки и конз. приседник преселио се у вечност 21. Децембра 1887. после кратког боловања у 84. години живота свог. Покојник је био родом из Новога Сада. По свршетку богословије служио је најпре као учитељ у Футогу 2 године, у Ст. Паланци 5 година у Араду као ђакон и учитељ 9 година. После 16 година учитељовања рукоположен буде за свештеника на парохију у Варјашу где је 44 године Богу и народу верно послужио. Ради точног одправљања својих дужности отликован је био чином протојерејства. У домаћем животу служио је за образац честитога мужа, домаћина и отца, и свог јединца сина Петра васпитао је и изобразио у високим наукама, тако да он данас као отличан адвокат и конзисторијални фискал у Темишвару дела на понос и дику народа Српског. На погребу покојниковом у Варјашу стекао се многи народ, као и свештенство и учитељство из околине. Надгробно слово говорио је преч. Никола Николић парох из Кнеза и посланик на срб. нар. сабору.

Александра Гргурова испитана српско народна учитељица родом из Сомбора, преселила се у вечност 22. Децембра 1887. код својих родитеља у Сомбору. Покојница је рођена 1866. године свршила је вишу

девојачку школу с отличним, српску учитељску школу 188³/₄ с добрим успехом и била је благе нарави и примерног владања. Сарањена је свечано уз велико саучешће у очи Божића. На опелу у Св. Предтечевој цркви Сомборској и уз спровод појао је приправнички хор, а надгробно слово говорио је преч. г. Младен Борђошки катихета учитељске школе. — Бог јој дао славу небеску!

Стеван Салмаџић учитељ борјадски, (Барања) преставио се капљом ударен 6. Јануара, а сарањен 7. Јан. 1888. Свршио је учитељску школу у Сомбору. Службовао је више година у Болману, затим премештен у Борјад. Оставио после себе двоје деце — без матере.

Разно.

Православно српско становништво у Сомбору 1887. године. У Св. Ђурђевској парохији Сомборској прошле године крштено је 318 деце; венчано је 61 парова, а сахрањено је 301 самртника. Број душа се умножио са 17. — У св. Предтечевој парохији рођено је 115 деце; венчана су 22 пара, а сахрањено је 98 самртника. Број душа и овде је са 17 порастао. — Свега у целом Сомбору крштено је 433 православне деце; венчано 83 пара, а сахрањено 399 самртника, и тако број душа порастао је са 34. — Године 1886. (види Шк. Л. 1887. бр. 1.) рођено је било са 11 више деце него ове године; венчано је било баш исто толико парова као и ове, а умрло са 82 самртника мање него ове године, те по томе прирастак становништва био је много већи него ове последње године.

Српски учит. збор у Ст. Паланци давао је 20. Децембра т. г. на „Отцеве“ парастос неумрломе отцу и творцу новије школе српске дру Ђорђу Натошевићу. После Парастоса одржана је свечаност у школи, на којој је г. Теодор Ракић учитељ говорио о заслугама великог покојника.

Тристогодишња прослава Гундулићева. Навршило се 300 година од рођења најславнијег Дубровачко-српског песника Ивана Гундулића. Краљевска српска Академија наука у Београду прославила је 27. Децембра пр. године сјајно тристогодишњу успомену овог српског великана, а академска друштва младежи српске „Зора“ у Бечу, а „Србадија“ у Грацу прославише о Св. Сави ове године успомену Гундулићеву сјајним беседама, од којих приходи одређени су на подизање споменика великом песнику том.

Дарови школама и учитељима. Високопречастни господин Мирон Николић архимандрит у Пакрацу изволео је осим листа што за себе држи, предплатити три примерка „Школског Листа“ и то: за школе српске у Капелни и у Сухомлаки у Славонији и за школу у Липову у Барањи. — Високопреч. госп. Фотије Јорговић архимандрит манастира Војловице изволио је, осим листа што за себе држи предплатити ове године на „Школски Лист“, који се као дар његов српској школи у камералном Сењурју шаље. — Високопречастни г. Василије Живковић прота панчевачки изволио је и ове године послати нам предплату за „Школски Лист“, који се као његов дар шаље госпођици Софији Живко-

вићевој учитељици у Дивошу. — Благородни госп. Макса Лудајић умировљени кр. судац у Српском Ковину и свагдашњи предплатник „Школског Листа“, осим Листа што за себе држи, изволио нам је послати предплату за два приправника. Захваљујући овом врлом родољубу на његовом дару, јављамо да „Школски Лист“ као његов дар ове године примају Богдан Свирчевић приправник III. разреда и Светислав Пивковић приправник I. разреда обојица из Суботице. — Преосв. госп. Герасим Петрановић свагдашњи предплатник овога Листа изволио је и ове године осим за себе предплатити на „Школски Лист“ за православну конзисторију которску. — Г. Велимир Чонић учитељ у Сомбору, осим Листа што за себе држи, предплатио је два примерка, од којих се један шаље као дар његов, српској школи у Вемену, а други српској школи у Печвару. — Из закладе архимандрита Ст. Михаиловића, шаље се ове године „Школски Лист“ школама у Тарди, Ланчугу и Чину у будимској епархији; српској вероисповедној школи у Јасенову и Србима учитељима у Плашкоме и у Црквеном Боку.

„*Осман*“ најзнатније дело славнога дубровачког песника Ивана Гундулића, скорим ће ћирилицом штампати се о трошку књижарнице Јове Карамата у Земуну. Редакцију овог књижевног издања примио је на себе г. Јован Бошковић професор велике школе у Београду, који ће написати предговор за ово дело са потребним коментаром и речником.

„*Учитељ*“ орган учитељског удружења за образовање и васпитање и главни учитељски Лист браће наше у краљевини Србији, излази у Београду трипут месечно. Цена му је 12 динара на годину. Предплата се шаље уредништву „Учитеља“ у Београду.

Ваљан црквени Лист „*Истина*“, кога су до сада издавали професори Богословије у Задру. Почетком 1888. године прелази у руке протопресвитера Јована Вучковића проф Богословије у Задру. До сада је Лист овај имао леп број читалаца, а лепо је било о њему и мишљење нашега, па и странога света. Скромни но не ограниченом љубави спрам светога православља и милога Србства проникнути, рад досадањих издавача „Истине“, стекао је лепо признање и ван наше куће. Орган светога синода руске цркве петроградски „Церковный Вѣстникъ“, осим тога угледни журнали „Вѣра и Разумъ“ (Харков), „Странникъ“ (Петроград), „Благовестъ“ (Харков), „Candella“ (Черновице), „L' Union Crétienne“ (Париз) и други, с похвалом су споминьали „Истину“ и поклањали пажњу ономе, што је у у њој излазило. „Истина“ ће излазити у месечним свескама од три табака. Цена је 4 фор. а. вр. годишње. (За Србију 10 дин.) Све пошиљке (писма, новце и др.) треба управити: **Uredništvu „Istine“, Zadar (Dalmacija).**

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Маргитици. Плата је 300 фор. 4 хв. дрва и стан. Школа је комунална. Молбенице с доказима о оспособљењу имају се одмах поднети држ. школ. надзорништву жупе Торонталске у В. Бечкереку.

— У Шатринци тражи се учитељ и појац правосл. вере с платом 400 фор. уз стан и 3 хвата дрва за огрев, наставни језик је српски и мађарски. Молбенице до конца Јануара по новом имају се поднети кр. котарској власти у Иригу.

— У Јасенашу и у В. Дубчевици у котару Грубишнопољском жупаније беловарско крижевачке траже се подучитељи православне вере. Плата је 280 фор. уз стан с вртом и огрев.

Јавна кореспонденција.

Срб. обштини у Боки. Овим се признаје, да смо за „Шк. Лист“ 1886. и 1887. предплату од вас примили. Поштанска пријемница нека вам служи за доказ при предавању рачуна.

Г. Дим. Аврамовићу учитељу у Борову. Од вас смо примили у име предплате за школу 1887. накнадно 1 фор. 50 кр. У будуће по жељи шиљаће се Лист на ваше име.

Срб. школи у Новом Селу. Примили смо овогодишњу предплату. Бр. 1. од прошле године немамо на жалост, те вас више с њиме неможемо служити.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ НА ШКОЛСКИ ЛИСТ ЗА 1888. ГОД.

Овим се бројем започиње у име Божије двадесета година Школског Листа а тридесета година од постанка његовога.

Школски Лист излазиће ове године једанпут месечно и на пуном табаку а по околностима и на $1^1/_4$ табака.

Предплата се прима само у једанпут на целу годину и износи 1 фр. 50 нов. Приправници, богослови и ученици у обште, као и сви учитељи с платом испод 300 форинти добијају лист у пола цене т. ј. по 75 новчића на годину. Најбоље је да се предплата шаље поштанском упутницом са разговетним означењем атресе, места и последње поште.

Из краљевине Србије прима предплату г. Јован Бољарић учитељ у Београду код саборне цркве. Предплата за Србију износи 4 динара или два форинта у аустр. банкама.

Господа учитељи, који нам пошљу 4 предплатника са целом или 8 предплатника (ученика) са половном предплатом добијају по један примерак листа на дар.

Умољавају се г. г. учитељи да се својски заузму, да „Школски Лист“ што више предплатника задобије, а особито, да се барем свака обштина за школу своју на „Школски Лист“ предплати.

Администрација „Школског Листа.“

☞ *Славне Црквене Обштине и осталу господу, којима смо пре месец дана опомене послали још један пут учтиво позивамо, да нам дуг за „Школски Лист“ 1887 и односно 1886. годину најдаље за 8 дани пошљу, иначе ћемо принуђени бити њих у у „Школском Листу“ јавно на дужност позвати.*

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 2. У Сомбору, 15. Фебруара 1888. Год. XX.

БЕСЕДА НА СВЕТОГА САВУ 1888.

ГОВОРИО У СРБ.-ВЕЧЕЈСКОЈ ШКОЛИ СТЕВАН ЖЕКИЋ УЧИТЕЉ.

Велештовани Слушаоци!

Одјеци умилних звона са куле наше мајке цркве навестише нам, да је данас освануо свечан и празничан дан, дан успомене првог и највећег до данас Србина, коме се нигда ваљда раван ни родити неће, како по висини духа, и племенитости срца, тако, и још више по скровитости и побожности душе, па које потекоше таква дела, која га овде на земљи неумрлим, а на небесима блаженим учинише. Велики тај син рода нашег — рода Српског — јесте — Свети Сава Немањић, просветитељ и учитељ српски!

У светом храму божијем одајемо св. литургију у спомен великоме овоме Светитељу; па ево нас и под кров овога храма просвете, да му и овде одамо заслужено поштовање, као своме просветитељу и учитељу, који се неуморно бринуо и старао, да и српски народ буде научен и просвећен, чувен и виђен, како и у томе погледу не би иза других просвећених и напредних народа заостао.

Ви сте Поштовани Слушаоци са овога места толико и толико већ пута чути могли, ко беше Растко Немањић — Свети Сава, с тога држим, да неће бити нужно, да вам и овом приликом о томе казујем. Но његова узвишена и света дела, која су потекла из преголемог родољубља, и неодољиве љубави спрам наше свете вере православне и просвете народне, таква су и толика су, да се о њима данонођно говорити може, па да се никада довољно исказати ни испричати не могу.

Ко зна, шта је богатство, раскош и госпоштина, ко представља себи краљевски двор, блеск и сјај у њему, па још за-

мишља себе краљевским сином, коме на само један миг безброј руку полети, да се удостоји части, да му и најмању услугу учинити могу ; и на послетку ко представи младога краљевића од 17 година у таком сјају и блеску, томе ће тек јасно пред очи изаћи оно пожртвовање, којим је млади краљевић Растко све то презрео, и са смиреним и непознатим калуђер-пустињником у далеку Атонску-гору тајом и без знања родитељскога отишао, да у испосничкој тишини напаја и напита младану душу своју светом и непоколебљивом вером у Бога, а свој бистри ум још више обогати науком и знањем, — као да је предвиђао, е ће му обоје у животу његовом тако потребно бити.

Као што се Богу благом свидело, да Србима за поглавицу и великог жупана у најудеснije доба пошаље мудрога Стевана Немању, да раскомадане српске земље уједини, српску државу створи, укрепи и учврсти ; тако исто им је у згодан тренутак даровао за првосветитеља и просветитеља најмлађег Немањиног сина Саву, који је са својим ревним и достојним последователима укрепио у души српског народа љубав и оданост према св. вери православној, учећи га, да живи и гине за крст часни и веру хришћанску, за слободу, име и језик, па да те врлине и деци својој у аманет оставља.

Светитељ Сава, поставши српским архиепископом, развио је обилну делатност своју поглавито у два правца: религиозно-моралном и интелектуалном или простије, његово се деловање односило на веру, морал и просвету. — Стојећи на становишту св. писма, по коме је „Нача́ло премѫ́дрости стра́хъ Госпо́день“, побринуо се својски, да се разне јереси, које се у оно доба српски — још у вери несталан — народ раздирале и цепале, из народа српскога отклоне, а да му се права истина еванђелске науке дубоко у срце и душу улије, те да тако вером окрепљен и наоружан узмогне лукавим латинима одолети, који га непрестанце облетаху, како би га у крило римске цркве превести могли. — Подвизи и труди Светитељски уродише добрим плодом, јер српски народ, послушав мудру науку свога Архипастира и учитеља, пригрли лепу веру православну свом снагом своје душе тако силно, да му је она била и остала путеводњем и кроз црне и горке дане беда и искушења, па му је така остала и до данашњег дана — Она му је и данас стожер, око кога се окреће и име и народност његова, па и сам опстанак његов, јер изгуби ли Србин веру своју, изгубио је и народност!

— Да је вера православна у оно време још и боље загревала душу и срце Србиново, доказује и то: што не беше ни једног српског владара, кнеза, па шта више и мањег властелина, који не би из побожности коју задужбину — Богу у славу, себи за успомену, а потомцима за углед и за духовно сазидање саградио. Свете задужбине њихове и данас су томе живи сведоци и споменици.

На основу вере и свете еванђелске науке проповедао је велики Светитељ Сава братску љубав, мир и слогу видимо га, како мири завађену и несложну браћу Стевана и Вукана, даље Стевана и угарскога краља, где као анђео мира долази у војени око, носећи у руци маслинову гранчицу.

Јест, поштовани Слушаоци, док је српски народ слушао и поштовао мудре савете свога великог учитеља, те са крепком вером у Бога, и братском слогом прегао и радио, дотле је и напредовао, јер у „Слози је спас". И само је тако могао кроз 200 година бујно расти и развијати се, те и до оне славе и величине доспети, до које се под силним царем Душаном узвисио. Но како поче малаксавати и исчезавати светиња вере из срдаца српских великаша, одмах овладаше њима и пороци, који их на своју и државну штету одведоше у пропаст. — Ено грешни Вукашин, несит славе и сјаја у двору царском, пружа своје грабљиве руке и на саму царску круну, те не бирајући пута и начина, проли крвнички невину крв младога цара Уроша, и тиме забоде мач у срце српске државне самосталности. — Видећи то обласни управитељи и остала властела, шта учини наклени Вукашин, оцепи се од државнога јединства, и учинише се сваки у својој покрајини независним, а затим доведоше државу српску на ивицу пропасти. — Тек после заслужене смрти Вукашинове прибра се српска властела, те изабра за цара доброга и смиреног Кнез-Лазара.

Стара несрећа, која већ беше гвозденом руком обгрлила српски народ, никако да га испусти! Кога да не спопадне страх и грожња, кад помисли на раздор и неслогу српске госпоштине у очи битке косовске? — Добри и искрени Лазар поверова завидљивом опадању зета Вука Бранковића на Милоша Обилића, те на вечери пред свом господом пребаци му неверство. Невино и поштено срце јунака Милоша и два му побратима, који са бола од незаслужена прекора одоше међу Турке, те искупише задату реч, убивши цар-Мурата. — Погрешку ову своју платио

је добри Лазар својим животом, али и српски народ својом државном самосталношћу! — Ох! Та има ли Србина, коме овде срце заплакало не би? Пунога смисла и осећаја имају оне речи неумрлог песника српског Јов. Стерије Поповића у његовом „Даворју“ где каже:

„Ах проклета неслого,
Поред адске амиџе,
Где би знала живети;
Да Србина није?“

Но доста о овом! Туга ми срце стеже, те нећу, а и не могу даље.

Остаје ми још да кажем и о другом правцу рада великога данашњега Светитеља и угодника, а то је: о умном образовању српскога народа, или ти о науци и просвети.

(Свршиће се.)

Предлог за уредбу

О СРП. НАР. ОСН. ШКОЛАМА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЛИ.

§. 20

Општина не може једном систематизовану школу и дотацију укинути, без одобрења највише школске власти.

§. 21.

Све трошкове, око издржавања и подизања школа и учитеља, где ово већ не спада у дужност политичне општине или другог лица, или ако за ово нема основног фонда, или у колико не би овај могао испомоћи, дужна је да подмирује српска православна црквена општина из других својих прихода. Ако ови приходи не би били довољни за издржавање школа у смислу ове уредбе, имаће местни шк. одбор да пореже по потреби прирез на своје општинске чланове.

Овај прирез утериваће по одобрењу главне општинске скупштине местна политична власт.

§ 22.

У општинама, где учитељи уживају плате и остале користи из касе или других извора политичних општина, уживаће то и од сада.

§. 23.

Свака српска православна црквена општина има да оснује фонд за издржавање својих школа и да тај фонд сваке године по могућству умножава.

Школским фондом управља црквена општина.

§. 24.

У школски фонд утичу приходи од школских земаља, добара и капитала, још и редовни и ванредни прирез за школу и друге припомоћи за исту, долазиле оне ма с које стране, даље све оставине на школу, обвезни принесци од појединих лица или корпорација, остатци од плата редовних учитеља или учитељица, принесци од црквено-школског таса, од погреба и школских бар-јака, све новчани казни, које се овом уредбом прописују у корист местне школске благајне, сви добровољни принесци о светосавској или другој школској слави и свечаности, од забава приређени у корист школе, принесци из перценти углављених у општини, приликом већих куповања или продавања; прилози испитни од деце, која се приватно уче и прилози од 1 фор. од сваког, ко се у општину досели и прилози 1 фор. од сваке новодоведене младе и од сваког венчања у месту, и ако још који извор за то постоји или се установи.

§. 25.

Општине, које издржавају школе из својих школских фондова, не могу трошити главницу, а оне, што издржавају прирезом, не могу наметати већег прирева од 10% на директни државни порез.

Само оне општине, које нису у стању са осталим својим дохотцима, па ни са школским прирезом подмирити трошак око школе, могу трошити од прихода, намењених школском фонду.

Оним сиромашним општинама, које ни с овим не могу по прописима издржавати школу, даваће епархијска или главна школска управа припомоћи, из средстава, којим располаже, док се за то не установи посебан фонд. Ове припомоћи не могу крњити право општини у самоуправи школској.

§. 26.

Општина бира учитеља и учитељицу и учитељског заменика.

§. 27.

Чим се учитељско место упразни, има местни школски одбор најдаље за 8 дана да пријави то епрахијском школ. одбору, који ће одмах расписати стечај с најдужим роком од четир недеље дана, и по истеченју том учиниће тројну кандидацију и поднеће општини на избор уз разложно мњење са свима пријављеним

компетентима за то место, и позваће општину, да у року од 14 избор обави и о том епарх. школ. одбор, уз повратак свију молбеница и изборног записника извести, који ће уредно обављен избор потврдити и Н. Ц. Шк. Савету на потврду поднети и изабраноме декрет изискати.

Избор се свршује релативном већином гласова.

Уредно обављен избор одобрава епархијска власт, и ако за 15 дана, од дана избора, не дође ни с које стране приговор на избор, шаљу се с мњењем епарх. школ. известиоца избори Н. Ц. Ш. Савету на потврду; а уједно се то јавља и среском надзорнику, који ће изабранога најдаље за 10 дана позвати на дужност, општини црквеној и политичној власти приказати и увести у звање.

Поднешене приговоре на избор има одмах епарх. власт извидити и решити.

§ 28.

Избор заменика и заменице потврђује сама епарх. школ. власт на одређено време.

§. 29.

Ако би се догодило, да се расписан стечај не би нико пријавио, онда епарх. школска власт наименује заменика за годину дана. Исто се тако чини и кад општина не би хтела или не би могла да се упусти у избор.

§ 30.

Општина не може учитељу и заменику од своје воље службу отказати, него може само пријаву поднети епарх. школ. власти.

Напротив дужна је општина узети своје учитеље у заштиту против свију нападаја и појединих општинара, те ове са њиховим тужбама упутити епарх. школ. власти.

(Наставиће се.

ПОНАВЉАЊЕ У ШКОЛИ.

По др. *Арону Кишу.*

(Сршетак.)

При писању, читању. цртању, гимнастици, појању и певању ће се понављање ограничити на опширније и тачније освежење, али тако, да се уз старо зато и овде опет дода по што год од новога. При писању можда захтевање краснописа, при читању разумевање, на где је таква природа предмета за читање, и израз осећаја и допадања, при појању

и певању читавање нотних знакова, при цртању бојадисање или промена боја, извлачење потезова тушем, или репродукција у другом положају, при гимнастици изналажење нових начина из старога вежбања итд.

У граматици писмено разглабање појединих реченица, или изналажење згодних примера за научена правила. Или исписивање истих правила по сећању на школском часу. У историји писмена израда дотичнога дела у изводу, или диспозиција овога у појединим цртама. При земљопису састављање и груписање дотичног наученог градива око друге полазне тачке, прецртавање појединих делова света, различита мерења на земаљској лопти. При природним наукама можемо употребити за овај смер збирку биљака, и уређивање истих збирака по каквом лакшем и бољем начину и реду. Писмени опис појединих предмета. Код рачуна може учитељ задавати такве примере за које дете само треба да изнађе правило, обратно итд.

Оваква би понављања веома подстицала децу на саморадњу. Онда би истина нашла у свему ту нечег познатога, али би нашла и многог чега где би морала да мисле и размишљају, а ово би и за учитеља било од врло велике користи, јер би добио истиниту и лепу слику о спреми својих ученика. Он би требао да сваку радњу дечју пажљиво прегледи, да погрешке подвуче или каквим другим начином означи, и за себе их испише, да тако деца сама исправе те погрешке, а с друге стране, да учитељ, увидев какве се погрешке чешће налазе, може их искорењивати новим разјашњивањем за то потребних одељака.

Док су понављања ради увежбавања свагда потребна после сваког већег и округлијег одељка, дотле друга врста понављања тако звана погодишња понављања тек после сваке половине школске године треба да се предузимају.

Овим погодишњим понављањима ће то бити смер, да питомци добију потпун преглед појединог свршеног дела из дотичног наставнога предмета. Због тога при овому понављању не треба се поглавито за то старати, да дете каже оно што је научило, него да сву ту округлу целину уме да с другога почетка у једно збије и прикаже, и да уме да одели важно и значајно од незначајнога. За то нека н. пр. код историје све догађаје подели на поједине одељке, или који ће одељци уједно бити и периоди, нека састави таблицу за израчунање времена, нека испише све владаоце по реду владања њихова, нека изређа важнији рад ових појединих владалаца, нека у појединим ратним походима израчуна све битке, нека назначи путеве, куда су које војске путовале итд.; код земљописа нека разреди наставно градиво по појединим природописним предметима, или по распростртости појединих људских племена, или по земљописним формацијама итд.; код природописа нека минерале разреди по употребљивости им, биљке по користи, штети им или по каквом (Линејову или природному) поретку; код рачуна опет нека поједине рачуниске радње изређа по извесном реду итд. Нека дакле код сваког предмета оставља свршено градиво у новој форми, али тако, да дете може потпуно владати дотичним наученим материалом, и да врх њега добије чист и поуздан

преглед. А да дете при том новом разређивању или групирању може научити и што ново, може учитељ приликом ових погодишњих понављања код земљописа узети по нешто из путописа каквих знатнијих путника и путописаца, код природних наука по што шта из живота таквих људи, који су стекли себи заслуге са ширењем овога предмета или новим изналасцима из природних наука.

Кад би се са понављањем овако радило, како сам ја разложио, можда би деца више користи имала од њега, а и нама не би била та шароликост досадна, као што нам је једноставно понављање. Покушајмо!

Из „**Néptanitók Lapja**“ 1887. превео: **Љуб. Лотић.**

УПУТСТВО ЗА НАСТАВУ,

у првим основима српске граматике, у другом разреду осн. школе.

(Свршетак.)

II Кад учитељ упозна децу са простим реченицама и са њиховим деловима, не казујући деци имена тих делова, онда ће упознавати децу најпре са именима мушким и женским овако: ви већ децо знате, да сваки човек има своје име — како је теби име? — Свако нека погоди једно мушко име, које се свршује на „ад“: Прерад, Обрад, Ненад; на „ан“ Милан, Стеван; на „о“ Вељко, Марко, Жарко; а како је име теби? Мара, Јулка, Љубица. Најпре научи учитељ децу имена мушка и женска, затим уз очигледно посматрање школских ствари и домаћих животиња, учи их познавати друга имена мушка и женска; и за сва та каже да се зову: „именице“. Уз то уз разговор учини децу пажљивом, да има речи — мушки, женских и дечијих; именица мушких, женских и средњих, па понуди децу, да о тој свакој речи кажу једну реченицу, најпре у једнини па онда у множини.

Појам о *придевима* даје се овако: учитељ пита, какав је зид? какав је снег? какав је креч? ученици одговарају: зид је бео, снег је бео, креч је бео; које су ствари још беле? (хартија, рубац) Учитељ пита даље: имали на свету зида? можели се видети? које је име те ствари, што се зове зид? (зид.) Какве су речи: зид, креч, снег, (то су именице.) Какав је зид? (бео). Какав је снег? (*бео*), креда (бела). Учитељ напише реченицу „зид је бео“ и подвуче реч „*бео*“, па онда пита: какав је зид? шта показује реч „*бео*“ — то дакле није ствар, него показује, каква је ствар, придева се, то је дакле „*придев*“. Тако се поступа са реченицама: „трава је зелена“, „слама је жута“. Градива за овака питања у разговоре налази се у буквару (на стр. 48—55.)

Са радњама људским и са речима, које показују радњу, познавати вања децу овако: шта ти радиш очима? (очима гледам) — шта радите језиком? (кушамо.) Шта ради отац? Оре, сеје, жње — шта ради мати код куће? (шије, пере, везе.) После оваког брижљивог вежбања учитељ напише сваку реченицу о радњи, коју деца погоде, на табли, па пита децу, о коме је ту реч? шта се каже да оно ради? реч која показује

радњу, учитељ подвуче, па пита децу: шта показује та реч? и доведе их до тога, да они сами погоде, да је то реч, која показује радњу. Кад буде 10 реченица написано, и кад се са 10 разних радња деца упознају, онда учитељ каже деци ово: речи, које показују радњу, зову се: *„глаголи или речи радње“*. За вештбање у познавању глагола могу се употребити ове реченице из Буквара: Наше радње. Шта ко ради? Шта људи раде? Шта раде животиње? (види у Буквару Новосадском страна 41—44.)

За ученике другога разреда доста је да ово добро и разумљиво из граматике науче. **В.**

ДОМАЋЕ ВАСПИТАВАЊЕ.

(Одговор г. М. Пешковићу.)

II.

(Продужење.)

Код посматрања лепих „слика“ ја сам казао: „Што се управо на слици некој допада и што јој даје највише лепоте, о том се *тешко* може што деци пре *седме* године говорити“, и завршио сам овако: „У осталом, овде је главно *посматрање* лепих слика, а поређење долази више у *основну школу*“ (стр. 110.) — А г. Н. неће да зна за то *ограничење*, него узимље и то све у најпространијем смислу.

Даље, показао сам, како дете у *шестој и седмој* години може тачније *цртати* неке ствари (стр. 114. и 115.) како се може вежбати у *певању* и *свирању* — са изречном напоменом: „Но и овде, као и свуда, треба се чувати *претеривања* и уображавања“ (стр. 119.) и најпосле, како дете може да научи на намет неколико *песмица*, које може да и „лепо исказује и декламује“, и то опет са напоменом: „Но овде се ваља чувати *претеривања*“ (стр. 120.), јер дете може декламовати „само оно ... што оно потпуно схвата и што је из дечијег живота“ (стр. 121.) — А г. Н. ваљада налази, да је шкодљиво такво забављање и вежбање, које помаже естетичком и интелектуалном васпитавању, — па и то увршћује у претераности.

На послетку ја сам говорио, како „мати узима дете у *помоћ* у својим домаћим радњама, нарочито при спремању и чишћењу *себе* и по нешто у неким радњама у кујни“; после, да женско дете учи *„по мало“* плести, шити и крпити, а мушко дете да учи *„по мало“* радити у башти, и *„где може бити“*, може се научити, да плете котарице“ (стр. 123.) — После ове последње речи г. Н. ставља итд. итд. Не знам, шта то значи; јер после тога ја сам говорио само о неким забавама у дечијим баштама, којим се приправљају учење неких ручних радова, и казао сам изречно то, да дете не може једино да гледа, шта се *ради* на њиви, у радионици, у трговини, па да то подражава у својим *играма*, а особито на *кокицама* и на *таблици* (стр. 124.) — А шта је од тога тешко или штетно, те је могло доћи под оно итд. итд. — то не могу да појмим, као што не могу да разумем ни то, шта је претерано у ономе, што дете, поред *игара*,

помаже по нешто и својој матери. — А да није г. Н. ставио оно итд. итд. само зато, да би свалио више *терета на мене?*

Пошто је г. Н. тако *изопачено неверно*, и *неистинито* представио оно, што се односи на интелектуално, естетичко и техничко васпитавање — (представио је тако, као да моја књига и није упутство за *матере*, и то за *образованије* матере, него као да су то науке за децу, која то не могу разумети), — износи два генерална доказа против могућности и потребе оваког васпитавања, како сам га ја изложио. Први је доказ неки цитат против преоптерећавање деце у забавиштима, у ком се не помињу никакве чињенице. А други је доказ позивање на неке наставне програме за основне школе, који пре свега, нису никаква светиња, а после, и оно позивање нема места овде, пошто је г. Н. *намерно изопачио* моје речи, те је само тако могао наћи, да ја захтевам за децу пре школског доба и оно знање, „коме нема места ни у самој основној школи". — Ја немам потребе, да износим доказе против тако дрског тврђења, јер за њега нема у рецензији никаквих фактичких доказа. Г. Н. је од „мува направио медведа", па у тој *илузији* (да не кажем друго што) мисли, да је довољно позвати се само на „сваки обични здрави разум" да може рећи, да „сам г. *Бакић* није схватио како треба „дух, природу, особине и развитак *дечији*" (овде је заборавио на Коменског и на Песталоција, а да и не поминем најновију педагошку школу, која оснива свој рад на физиолошкој психологији)

Овај II. одсек завршује г. Н. претресом првог одсека у мојој „завршној речи", у ком се говори о распоређивању послова око неговања деце. Ја сам ту (на основу опробане практике) хтео да покажем нарочито то, кад деца (особито оно које је са свим мало) треба да *спавају* и да се *одмарају*, а кад да се забављају под „*надзором* матере или другога кога", па да се тако навикну на известан ред, и да би онда и мати могла да ради још и друге своје послове (особито док мало дете спава.) — А г. Н. направио је из тога читаву *збрку*. Он је из тога хтео силом да склопи као неки школски *распоред часова*, по ком би мати држала нека *формална предавања*, и пре подне и после подне; — док међутим ја *нигде* у целој књизи нисам употребио ни речи — настава, наставни план, предавања, нити сам игде захтевао ма какву врсту обичног, редовног школског учења у скамијама. И код поменутог распореда рада и одмора — ја сам говорио само *о забављању*; а за забављање ваљда не треба ни нарочитог распореда часова, као у школи, нити каквих особибитих предавања, — као што ми то г. Н. *подмеће*, те на основу таког подметања чуди се, зашто да буду само 4 „сата обуке и наставе", и зашто да се „настава предузима само после подне" (Л. стр. 114/5.) Али *ја неку* ни „обуке" ни „наставе" у његовом смислу; и онда је са свим излишна „његова зебња" за „дечицу", и узалудно је његово „довикивање" матерама, која чини „свом озбиљношћу и свом силом свога убеђења". Нека се г. Н. не брине и не плаши ни за „кукавну дечицу" ни за њихове матере: нити ће им нашкодити моја књига, нити ће им помоћи.....

(Наставиће се.)

Минист. извештај о стању школа у Угарској 1885/6. г.

(Из „**Néptanitók Lapja**“ прибележио М. БАНДИЋ.)

Крал. угар. министар просвете поднео је угарском сабору свој XVI. извештај о стању народних школа за годину 1885/6. и о стању средњих школа за 1886/7. годину. Из тога извештаја извадићемо следеће податке:

I. *О народним школама,*

Год. 1885/6. било је за школу способне деце 2.324,735 то је према броју угарског становништва 16.93% а. Од ових су 1.697,498 за свакидашњу школу, а 627,238 за повторну школу.

Од деце за школу способне ишло је у школу 1.870,083, у школу није ишло 454,652 детета. Ове је године број ученика порастао за 33,624. Похађање школе код ученика за свакидашњу школу било је боље, него код ученика повторне школе; јер код првих је 85.82% ишло у школу, код других 65.89%. И код једних и код других похађање школе било је марљивије него прошле године.

Од броја деце за свакидашњу школу 84·35% похађало је основне школе 0·04% вишу народну школу, 0·45% грађанске школе, 0·98% средње школе. Од броја деце за повторну школу 61·86% похађало је повторну школу, 0·51% вишу нар. школу, 1·2% грађанске школе; 2·32% средње школе.

По полу ученика основних школа било је 83·61% мушких и 77·01% женских. По овоме се види, да много мање женских иде у школу него мушких; види се, да се у народу још и сад мање брига води о васпитању женскиња. Но иначе се опажа да од неколико година и женске више похађају школе него до сад. Од 1869. год. умножиле су се женске школе за 760; број учитељица за 2,273 а број женских ученика за 359,674. — Год. 1886. већ је у 2,295 школа држан женски ручни рад

По вери ученика било је од 1000 римокатолика 871·8, од 1000 евангеличке вере било је у школи 871·2, од 1000 реформатора било је 807·7, од 1000 израиљана било је 777·2, од 1000 унитарске вере било је 743·5, од 1000 православне вере било је 676·2, и од 1000 унијатске вере било је 596·4.

По матерњем језику од ученика основних школа било је у школи од 1000 способних Немаца 9084, од 1000 Словака ишло је у школу 844·3, од 1000 Мађара ишло је у школу 836·2, најмањи број деце који су полазили школе је код Романа, код њих од 1000 деце ишло је у школу деце 608·5. — За Србе није обашка назначено у извештају, али они свакојако боље стоје од Романа у полажењу школе, а биће Српске деце у школи нешто више од 700 од 1000 за школу обавезне деце.

Од ученика, који школу похађаше 85·82% свршили су школску годину, а 14·18% изостали су пре свршетка школске године.

(Наставиће се.)

ШКОЛСКА СЛАВА У СОМБОРУ О СВ. САВИ 1888.

Као обично сваке године, тако смо и ове године празник Св Саве првог просветитеља српског овде у Сомбору свечано прославили.

Пошто је ове године ред дошао да се са литијом иде у здање народних школа, то је у учитељскгј школи пре службе у 9 часова у присуству управитеља и свију професора освећена свечарска водица уз појање тропара. Св. Сави и духовне песме: „Воскликнем люубавію.“ Затим је управитељ приправницима и приправницама са катедре у неколико речи говорио о значењу Светосавске славе у Срба и побудио их је да се достојно спремају за учитеље и васпитатеље младежи српске држећи се онога основа, који је први просветитељ наш Свети Сава поставио васпитању народном у Србаља.

Следовала је затим свечана служба Божија у храму Св. Ђурђа, коју је саборно с парохијалним свештенством служио најпречастнији г. Љубомир Купусаревић протопресвитер учинивши на истој спомен покојним добротворима начелницима и наставницима српске учитељске школе и осветивши кољиво исте школе. На служби је хор приправнички умилно појао и било је простога народа много, али од отменијег света, осим професора учитеља и школске младежи, слабо се ко видити дао.

После службе уз брујање звона и предношење црквених и школских застава и уз појање Св. Савског Тропара с литијом упутисмо се у здање средередних срб. народних школа, где је држано водоосвећење, после које га је изговорио г. Исак Томић учитељ I. разреда обширну и красну беседу о делима Св. Саве, која је с великом пажњом саслушана Пошто се и овде одпоје Светосавска песма, свештенство се под небом уз пратњу приправника и народа и уз звонење звона врати у храм Божији и тиме се црквено школска прослава завршила.

У вече давана је у народном позоришту „Маркова сабља“ уз осветљење слике из прошлости народне. **В.**

ШКОЛА ЗА ЖЕНСКИ РУЧНИ РАД У РУМИ.

Наредбом вис. кр. хрв.-слав. земаљске владе од 24. Децембра 1887. Одељења за богоштовље и наставу бр. 12 365 одобрена је школа за женски ручни рад у Руми, коју је основала и о свом трошку издржава политична општина у том трговишту. Та школа има дати девојкама прилику да прибаве себи у женском ручном раду онолико знања, колико је нуждно за кућу или другу самосвојну привреду. Ова се школа дели на 4 течаја, од којих сваки траје по десет месеци. У њу се примају девојчице, које су народну школу свршиле и млађе су од 17 година. Ученице из Руме уче се безплатно, а оне са стране плаћају уписну таксу од 1 фор. и годишњу школарину од 4 фор. Градиво за радњу и опрему дужне су ученице саме набављати.

Од наручених и предатих радња 50% припада дотичној ученици

30% учитељици, а 20% школи. На концу школске године приређиваће се изложба урађених послова. Ученице се имају владати по прописима школскога закона и на свршетку сваке школске године добијају сведоџбу о свом владању, полажењу школе, марљивости и успеху.

По наставном плану ове школе учиће се у првом разреду плетење, качкање, биљежење, мрежкање и шупљикање у 20 седмичних часова. У другом разреду учиће се кројење и шивење рубља руком и на шивалу, у 20 седмичних часова. У трећем разреду вежбаће се ученице у везењу белом и с бојама, са особитим обзиром на славјански слог везива, седмично у 25 часова. У четвртом разреду вежбаће се ученице у кројењу и шивењу хаљина. Седмично у 25 часова.

Учитељица ове школе уживаће плату од 360 фор. 100 фор. у име станарине и три хвата дрва.

У школи ће се овој светковати недеља и празници, како источне тако и западне цркве. (Из Служб. Гласника".)

НА РАСПИС НАГРАДА ЗА 1887. ГОДИНУ.

Као што је читатељима „Школскога Листа" познато, у бројевима 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, и 12. овога Листа обнародован је чланак за награду достављени под пословом: „Наше учитељице". Чланак овај под 29. Децембра прошле године одправљен је Славном учитељском збору српских народних школа у Великој-Кикинди са умољењем за досуђење награде. Од истога збора стигао је овом уредништву на појутарје Светога Саве допис, који овде дословно саобштавамо:

Бр. 6/II. из 1888. „Славно уредништво! Усљед закључка збора овога, а на основу позива горехваљеног уредништва од 29. Децембра 1887. године овим се најучтивије извештавате да је исти — у врло цењеном „Школском Листу" за 1887. годину штампани чланак „Наше учитељице" у претрес узев — обнашао, речени чланак Славном уредништву за другу награду препоручити. Из седнице местног српско-православног учитељског збора, држане у Великој Кикинди дана 13/25. Јануара 1888. године. *Глиша Јорговић* председник збора. *Милан Петровић* перовођа.

Усљед овог уваженог решења Славног учитељског збора у Великој-Кикинди уредништво је у присуству г. г. учитеља средередне школе Сомборске 21. Јануара ове године запечаћено писамце под пословом: „Наше учитељице" отворило и у њему нашло белешку, која сведочи, да је писац награђенога чланка „Наше учитељице" г. Љубомир Лотић срб. народни учитељ у Карлову.

Дајући ово на знање поштованим читаоцима „Школскога Листа", изјављујемо, да је досуђена награда од два цесарска дуката г. Љубомиру Лотићу одправљена.

Уједно за пријатну дужност сматрамо Славном учитељском збору велико-кикиндском најтоплије, захвалити на усрдној готовости,

којом је доброту имао по молби овог уредништва награду поменутом чланку одредити.

У Сомбору, на Сретење 1888.

Уредништво „Школ. Листа“.

Дописи.

Стари Бечеј 15/1. 1888.

Јучерашњи дан првога нашега просветитеља и учитеља Св. Саве прославили смо са врло великом и овде одавна уобичајеном свечаношћу. У нашем дивном и вељеленном храму о св. служби божијој, при којој служише три свештеника са честитим г. протом Боротом на челу, појало је овдашње црквено певачко друштво, Станковићеву литургију врло складно и умилно. По свршетку литургије дошло се уз звонење звона у дивну и величанствену школску зграду, где је опет уз појање нев. друштва у великој скупштинској дворани обављено водоосвећење. У цркви је добри и вредни наш г. прота дивну беседу светитељу Сави изговорио, која је од многобројнога народа са великом пажњом силним допадањем и узвиком „Живео“ пропраћена. По водоосвећењу изговорио је г. Стеван Жекић најстарији учитељ овдашњи беседу.*)

Кумани, 16. Јануара 1888.

Ове године имадосмо о Св. Сави овде свечаност у школи какве у месту до сада није било До сада је само водоосвећење обављено у школи, за овим би дечица школска одпојала дивну песму Светосавску и тиме се завршио дан Св. Саве Ове године пак млади г. г. учитељи спремише нам више душевна уживања тога дана, украсише школу ликом Св. Саве, што га је школи овој поклонио ревни и врли јој управитељ г. Стева Секулић бележник местни и ликом, што представља спаљење моштију светитељевих на врачару. По свршеном водоосвећењу ступи ученик један на средину те нам одекламова ону красну народну песму „Збор зборила господа ришћанска“.... За овим чусмо овдашњега г. учитеља Душана Мирковића, ако нам дело и дивно нацрта у говору своме значај данашњега дана позивајући нас да школу пазимо, да децу у школу упућујемо, јер школа нас води просвети, слободи и племенитости, на школи почива цела будућност једнога народа, у школи нам народној лежи спас — и ако овако чинили будемо показаћемо се достојним потомцима свог великог учитеља и просветитеља Саве. За красним овим говором дошла је декламација песме Лазићеве „На Врачару“, коју је на опште задовољство изекламовала ученица једна IV. разреда.

Као што видите, свечаност је ова обављена на инак је тако дубоко остала урезана у срцу сваког присутнога а јер је то за народ наш овде новина од сваког је радосно поздрављена. Како ли жале они, који незнајући не дођоше а да чују и да виде славу ову школску. Ја сам се

*) Ову беседу у данашњему броју „Школског Листа“ саобштавамо. Уред.

овом приликом доиста уверио, да су црквено-школске свечаности ове врсте по наш народ од неизмерне важности, и да би свештеници и учитељи могли и на овај начин народу нашем достојно послужити за његово облагорођење.

Хвала нека је г. г. учитељима, што нам дадоше прилике да се душевно наслађујемо тога дана у школи, у том храму просветном, по наособ хвала нек' је г. учитељу Душану Мирковићу, што нас је говором својим красним поучио и упутио шта нам и како нам чинити ваља, да и ми у просвети напред корачнемо. Хвала му што ученике своје научи те нас декламацијама својим загрејаше и још више одушевише за лепо нам православље и милу нам школу српску.

СТ. А. М.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Освећење нове школе. У Беочину освећена је о Св. Сави нова српска школа за девојчице. Прекрасно школско здање за ову школу сазидао је и поклонио овој општини г. Самуило Орешкатјн подузетник и творничар хидрауличког цемента. Општина је подузетнику предала споменицу написану са изразом благодарности, а новоизабрана учитељица госпођица Леносава Илијћева изјавила је у име општине старини дарователу, — који због болести није могао лично светковини присуствовати, — пред његовим зетом захвалност у језгровитој беседи.

Празник Св. Саве просветитеља прослављен је ове године скоро у свима српским православ. школама. Са многих страна добисмо описе оваких светковина, но због маленог простора овога Листа спомињемо овде само следеће светковине, које су у маленим српским општинама први пут ове године ваљани млади учитељи и учитељице о Св Сави приредили. У *Марадику* после службе Божије, држао је г. Анастасије Милан Марин у школи пред многобројним слушатељима говор о домаћем и школском васпитању. Говор је овај саслушан био с великом пажљивошћу и опазити се могла тај дан у селу велика радост у народу због одржане светосавске светковине и учитељевог поучног говора. Исти је учитељ скупљао ове зиме сваког вечера одраслије младиће у школу и обучавао их црквеном појању, те је у томе толико успео, да већ сада сваке недеље и празника о јутрењу и на служби Божијој у обе певнице младеж умилно поје све што је прописано. Дај Боже, да се овако потруди сваки српски и верозаконоведни и комунални учитељ око наставе одраслије младежи у црквеном појању, па би се наскоро окренуло у нашем народу све на боље.

У Српском Милетићу (у Бачкој) у том јуначком негда гнезду српских соколова, а сада немачком богатом селу у Бачкој, остало је само 100 српских душа, који љубе своју веру православну и своју српску верозаконоведну школу Малена ова општина трудом и настојањем свог честитог председника г. Стевана Грађанског основала је фонд школски, који се на камате даје и сваке године прирашћује. О Св. Сави ове године држана је у тамошњој школи први пут светковина, у присуству

целе општине. Учитељица Даринка Пековићева говорила је слово о Св. Сави, на велико задовољство свију присутних, а ученици и ученице су красословили лепе народне и школске песме и складно појали тропар и песму Св. Саве. Пише нам грађанин један из Милетића, да су председник општине и учитељица учтиво позвали тамошњег г. пароха да с литијом у школу дође и освети водицу, али да он то није хтео чинити, изговарајући се, што тај обичај није досада у месту постојао, и да он неће нове обичаје да заводи.

Полугодишњи испити. У Сомборским срб. основним школама држани су полгодишњи испити 27, 28, 29. и 30. Јануара. На свима је председавао школски управитељ Н. Т. Вукићевић.

Две наредбе Хрв. школске владе. Вис. кр. хрв.-слав.-далм. земаљска влада издала је у Јануару ове године наредбу, по којој се на државним гимназијама и реалкама и препарандијама, школски часови, које ученици вршећи своје верске дужности пренебрегну, имају сматрати за изговорене и бележити у разредне књиге с приметбом: „ради верских дужности“, али се оваки часови немају у сведоџбе ученичке уводити као изгубљени. Иста вис. влада наредбу је издала о школским празницима у средњим школама за време школске године. По овој наредби ученици православне вере у тим школама имају празновати осим недеље, по цео дан Христове и Богородичне заповедне празнике, бадњи дан, велики Петак и Суботу и дан Св. Саве просветитеља, а на јесењи крстов дан, и на остале заповедне празнике слободни су само пре подне.

Избор учитеља. За учитеља у Вел.-Бечкереку изабран је г. Петар Михајловић досадашњи привремени учитељ велико-кикиндски. За учитеља у Пирошу изабран је г. Кирил Каракашевић досадашњи учитељ у Сасама. За учитељицу на новооснованој вероисповедној женској школи Српској у селу Беочину изабрана је госпођица Лепосава Илијћева досадашња учитељица у Сефкерину.

Именовања. За правога учитеља у Јакову именован је досадашњи привр. учитељ тамошњи г. Душан Плавшић, а за правога учитеља у Облају именован је тамошњи привремени учитељ госп. Никола Јоветић. Госпођица Милка Дракулићева привремена учитељица у Пакрацу именована је за праву учитељицу у истом месту.

Некролог.

Јован Бугарски учитељ у Парага у Бачкој, после кратког али тешког боловања преселио се у вечност 29. Јануара о. г. оставивши после себе удовицу са петоро сирочади. Нека је покој души овом трудбенику на пољу васпитања и наставе!

Разно.

„Свечана седница књижевног одељења „Матице Српске“ држана је о. г. на Св. Саву после подне на којој је г. Аркадије Варађанин управитељ срб. више девојачке школе новосадске држао говор у славу неумрлог

књижевника и првог педагога српског, покојног Дра Ђорђа Натошевића бившег председника Матице Српске. Говор је са великом пажњом саслушан и усклицима: „Слава Ђорђу Натошевићу!“ пропраћен.

„Епархијска скупштина у Темишвару држана је 17. Јануара о. г. под личним председавањем Високопреосвештеног господина Георгија Бранковића православног епископа темишварског.

Парастос Дру Натошевићу у Сентомашу. Заузимањем учитељства и местног Школ. Одбора у Сентомашу држан је у Суботу после Св. Саве 16. Јануара у великољепној цркви дичнога Србобрана парастос за покој душе неумрлог педагога српског Дра Ђорђа Натошевића. Том приликом је г. Јован Настић учитељ у име своје и у име свију учитеља сентомашких држао говор у спомен непрежаљеног великана нашег на пољу народне просвете изјавивши благодарност и признање прослављеном добротвору народном на неуморном раду његовом на пољу школе и унапређења народног. Честита општина привена у Сентомашу сав трошак око парастоса подмирила је. Где се овако цене и поштују заслуге, тамо влада народна свест и народни понос и свестрани напредак!

Дарови школама и учитељима. Благородни г. Лазар Дунђерски велеповседник и властелин Чебски преко г. Јована Настића учитеља Сентомашког изволио нам је и ове године послати предплату за 4 сиромашна српска учитеља: Захваљујући овом племенитом родољубу на његовом дару у име обдарених изјављујемо, да се као његов дар шаље „Школски Лист“ српским учитељима у Бати, Грабовцу (манастиру), и Мађар Болу у Будимској Епархији, и учитељу вероисповедне школе српске у Чебу у Бачкој. Славни местни Школски Одбор у Сентомашу изволио је послати нам предплату за једног сиромашног учитеља, за коју се, као дар племенитог Одбора тог „Школски Лист“ шаље г. Ђорђу Бороцком учитељу у Опатовцу. Благородни г. Др. Петар Цветковић адвокат у Сомбору изволио је послати предплату за срб. школу у Кисачу. Г. Ђорђе Ј. Стефановић школски управитељ у Сентомашу, предплатио је за једног сиромашног учитеља. Дар његов шаље се српском учитељу у Торњи. Г. Ђорђе Михајловић изабрани грађанин Сомборски изволио је предплатити Школски Лист за школу у Браљину (Кишфалуби). Високопречастни г. Урош Милутиновић протопресвитер Митровачки, и свагдашњи предплатник Школскога Листа, осим примерка што за себе држи, изволио је ове године предплатити на Школски Лист за једног приправника. Дар овај прима приправник Миливој Чудомировић из Доњег Мохоља. Г. Јаков Лалошевић велеповседник у Сомбору изволио је и ове године предплатити на Школски Лист за школу у Збегу. Др. Стеван Поповић Физик сл. кр. града Сомбора изволио је предплатити Школски Лист за школу у Гацкоме у Херцеговини. Као дар г. Дим. Терзина скупитеља предплатника у В. Кикинди шаље се Школски Лист ове године школама у Бочару и Црној Бари. Г. Никола Кирић учитељ у Ади, осим Школског Листа што за себе држи послао нам је предплату за српске школе у Пардању и Кнезу. Као дар суграђанина нашег г. Аркадије Варађанина шаље се Школски Лист ове године школама у Рац-

хидашу и Медини у будимској и у Чоки у темишварској епархији. Као дар сураденика нашег г. Стевана Коњовића шаље се Школски Лист на дар ученицима гимназије Цетињске и ученицама добротворног енглезког завода у Сарајеву. Као дар госпођице Милеве Симићеве сураднице Школ. Листа шаље се овај лист школама србским у Срб. Алмашу и у Дољној Нани. Као дар г. Јован Настић учитељ Сентомашког и сталног пријатеља овога Листа, који нам је 12 претплатника послао, шаље се Школски Лист ове године: Петру Котуру учитељу у Дољњем Рајићу, у Славонији и г. Димитрију Адамовићу учитељу православне вероисповедне школе у Х. М. Вашархељу. (Наставиће се.)

Нове књиге.

(Уредништву овога Листа достављене су следеће књиге и листови на приказ:)

„Летопис Матице Српске“ уређује А. Хаџић (књига 152). 1887. Свезка четврта. У Новом Саду у Српској штампарији Дра Светозара Милетића. 1887. Цена је књизи 70 нв. а. вр.

„Невен“ Чика Јовин Лист за годину 1888. (Година IX). изилази у Новом Саду двапут месечно, уређује га Змај Јован Јовановић, а издаје штампарија А. Пајевића. Цена му је на читаву годину 4 форинта, а за Србију, Црну Гору и стране земље 10 динара или 5 форинти „Невен“ за 1887. годину добити се може у дивот издању са прекрасним тврдим корицама у штампарији А Пајевића у Новом Саду.

„О народности и о неговању српске народности наставом и васпитавањем“ од Ј. Бошковића, (прештампано из „Просветног Гласника“). У Београду, штампарија Краљевине Србије 1887.

„Глас Истине“ лист за црквене проповеди, хришћанску поуку, духовну књижевност, животописе, старине и православне црквено народне просвете, за 1888. годину. Година V. Уређује Сава Петровић, издаје штампарија А. Пајевића у Новом Саду. Овај лист од велике је користи не само за православно свештенство, него и за србско народне учитеље и за србске православне породице, које у данашње време духовне науке највећма потребује. Изилази двапут у месецу на читавом табаку а цена му је на целу годину 2 фр. за Србију 5 динара.

„Нови Васпитач“ орган за педагошку књижевност уређује и издаје Мита Нешковић. Свеска I. Година I. У Новом Саду штампарија М. Димитријевића 1888. Годишња цена 3 фор. а. вр.

„Српска историја изведена у 15 слике, за српске народне школе.“ Издање књижаре браће Јовановића у Панчеву 1888. Ово по најновијим изворима прерађено издање учитељству нашем особито препоручујемо. Цена је 20 нов. а. вр.

Календар са шематизмом краљевине Србије за преступну годину 1888. У Београду, издање и штампа кр. срп. државне штампарије. Цена 20 динара.

„Popotnikov koledar za slovenske učitelje“ за 1888. leto. Врло лепо дивот издање словеначког учитељског часописа „Попотник“ у Марибору стоји 1 фор. 20 нов. Наручити се може за готов новац код „Upravništva Popotnika“, Marburg, Reiserstrasse, 8.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Родољубиви издаватељ књига школских и популарних г. Арса Пајевић послао је до 100 комада слика, међу овима највише слика Дра Ђорђа Натошевића, Доситеја Обрадовића и неколико слика Ђорђа Даничића и Љубомира П. Ненадовића, да се као дар његов раздаду школама учитељима у Сомбору и у околини и другим Србима. — Дарове ове је уредништво Школ. Листа у смислу писма даровательевога већ раздало. Исти господин издаватељ из поштовања према покојном Дру Натошевићу поклања свима предплатницима Школског Листа, *као премију за спомен* слику оснивателя Школског Листа Дра Натошевића. Слике ове већ су приспеле и уз овај број Школ. Листа разашаљу се.

Родољубивом дарователу са овим се јавно захваљује.

У Сомбору, 12 Фебруара 1888.

Уредништво „Школскога Листа“.

РАСПИС НАГРАДА.

Овим се расписују награде за три најбоље педагогијске расправе, које у течају 1888. године у „Школском Листу“ изиђу.

Прва је награда од три дуката, друга од два, а трећа од једног дуката.

Које расправе заслужују награду, одредиће умољени пресудиоци, који су изван овога уредништва.

Славни Учитељски Збор велико-кикиндски је у почетку прошле године на умољење овог уредништва свесрдно и једнодушно се одазвао и предложио је од своје стране Уредништву овом збирку врло уважених тема за награде, из које поново следеће теме за израђивање препоручујемо:

1. Може ли се омогућити, да сви учитељи сходно светом позиву сав свој живот посвете школи и њеном унапређењу, и којим ће се начином то постићи?*)
2. Под каквим би управитељем могла школа најбоље напредовати?
3. Какав положај треба да заузима учитељ као грађанин?
4. Како да се буди у деци частољубље?
5. Како да се у деци подхрањује љубав к истини, и којим начином
6. О погрешкама дечијег васпитања и како да се исте одклоне?
7. Шта треба да је права циљ повторним школама?
8. Како ваља удесити обучавање ученица у женском ручном раду, да исти одговара и потребама у практичном животу?

*) На ову тему стигла је једна расправа, коју ћемо скорим саопштити. У.

9. Шта је циљ оснивању школских вртова, и какву корист треба деца отуда да имају?

Препоручујући поново ове теме за израђивање, изјављујемо, да ће се примити за награду и штампати и свака друга важана педагогијска расправа, која се тога ради за времена уредништву пошље.

Награде могу добити само она дела, која се најдаље до Спасова дне 1888. уредништву овом доставе без подписа писатељевог на самој расправи, него се име овога означити има у запечаћеном писму, на коме нека се споља такође напише наслов чланка за награду. Писма уз ненаграђене расправе после објаве награде, уништиће се.

Господа сурадници и у опште сви поштовани дописници учтиво се умољавају, да своје чланке и дописе чисто, читко и крупно написане, уредништву овом у плаћеном писму достављати изволе.

Уједно се овим изјављује, да „Школски Лист“ само оне списе прима, који не стоје у опреци са вером, благоправношћу и постојећим законитим школским установама и властима, и који смерају на одржање и унапређење православних српских вероисповедних школа.

У Сомбору, на Сретење 1888.

Уредништво *„Школскога Листа.“*

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Мокрину на срб. вероисповедној школи тражи се учитељица I. и II. разреда. Плата је 442 фор. 90 нов. три јанца земље и стан. Молбенице се имају местном Школ. Одбору у Мокрину што скорије поднети.

☞ Црквене и политичне општине и школски одбори, којима смо пре два месеца опомене послали, а досад нам за 1887. односно 1886. годину дуг за Школски Лист платили нису, још једанпут се позивају да најдаље за 8 дана дужности својој у овом погледу одговоре.

Ко Шк. Лист неће ове године да држи, нека нам бр. **1.** и бр. **2.** одмах врати; јер нам ови бројеви требају. Свакога, који је ова два броја примио а оба неврати сматрамо за уписника и молимо, да нам поштанском упутницом што пре предплату овогодишњу послати изволи.

*

Са подпуним бројевима „Школскога Листа“ од прошлих година не можемо више служити.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 3. У Сомбору, 15. Марта 1888. Год. XX.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ И ЊИХОВ МЕТОД.

I.

Ако желимо да народна школа достигне своју цељ, да одговори својој задаћи, треба да употреби она иста средства која се уопште при васпитању употребљују, као: телесно одгајање, запт и наставу. Ова се средства у нар. школи тек у толико мењају, у колико су деца већ прешло оно прво детињско доба, те им овде у школи није потребно оно телесно одгајање што га је на дому имало; а друго школа је јавни васпитни завод, који има у себи више такови питомаца, средства која употребљује нар. школа ова су: права настава и све оне наредбе и заповести који условљавају и потпомажу успех школске наставе, а опет потпомаже и васпитање. Те наредбе укупно именује се запт. Остављајући претресање запта с педагошког гледишта за другу прилику, узећемо за сад преда се наставу те ћемо је да посмотримо у каквим се односима она налази.

Кад хоћемо да будемо начисто с наставом, то морамо пре свега на два већ опште позната школска питања да одговоримо, на име: шта ваља настављати? и како ваља настављати? или у другој форми педагошким речима казано: при настави ваља пазити на наставно градиво и наставни метод. О тим двема темама позабавити се биће задаћа ових редака

При одређивању наставни предмета треба имати пред очима укупну умну снагу и способност, даље околности и односаје у којима се деца налазе. Но то је већ старо познато правило Ми хоћемо још нешто да запитамо: Од куда је то, да баш ти наставни предмети морају да чине наставно градиво у нар школи, да ли је то ствар случаја или дело разлога.

Човек као најсавршенији Божији створ, стоји у тесној

свези с природом, човечанством и божаством. То су три тако рећи елемента, која окружују сваког човека и он је по томе приморан, да сва та три елемента што боље упозна и испита. То познавање иде у три правца, по којима човек још као дете у нар. школи мора да иде. Из та три елемента одабрани су и предмети што треба да се у школи уче и који се деле на три гомиле: нанау ку о свету, науку о човеку и науку о Богу.

Наука о свету упознаје нас са спољашњим предметима света, тако, како их ми нашим чулима можемо да схватимо. Осим других чула, особито чуло вида и слуха упознаје нас највише с предметима који се у свету налазе. Наука о свету назива се још другче реална наука. По овоме дакле можемо рећи: да у наставне предмете у нар. школи спадају реалне науке.

Сви предмети што се налазе у свету подељени су на две велике групе. У прву гомилу спадају оне појаве, којих делови следе у времену једно за другим ; или пак чији делови заузимају неки простор. Ако ово ставимо у неке извесне ограде, онда имамо пред собом бројеве и то бројеве простора и количине.

По томе дакле наука о свету садржи у себи : реалне предмете, наставу у бројевима и простору.

Реална наука бави се оним предметима у природи, које можемо да приметимо нашим чулима, у опште са свима онима што има у природи, као и са појавама које се у њој збивају.

Постепено душевно освајање спољашњег света је она циљ, којој се ученици тек корак по корак приближују, и која се непостизава на један пут, него томе треба више времена кад се млађани дечији дух будити почне, заузет је он с тим спољашњим светом и добија из овога разноврсне утиске, које мора да схвати, себи присвоји и у логичан ред стави. У овој душевној радњи налази дете себи забаве. Ова прва настава о свету, која треба да се предузима с дететом у његовом најранијем добу у родитељској кући а продужи у школи, долази по својој важности у прочеље свеколикој осталој настави. Настава ова не добија своје име од своје материјалне садржине, него од облика у којем се оно ученицима приопштава Име је те прве наставе о свету : посматрајућа — очигледна настава. Али развитак душевних снага дечијих оживљује у њему ону већу способност и потребу, — да предмете као такове посматра и да исте схвати по њиховим објективним својствима и особинама, реална циљ наставе ступа сада напред а усљед те промене мора се и наименовање на-

ставног предмета да промене, а то ће рећи: из наочигледне наставе постепено и неосетно развила се реална настава, која према разним предметима иде разним путевима. Тако ако н. пр. са ученицима посматрамо земљу и народе који на њој живе онда изучавамо земљопис; а ако посматрамо догађаје што су међутим народима збили онда смо створили историју. Ако посматрамо природу и онога што у њој бива, онда смо ударили путем, која води познавању природе, а ова се наука опет грана на две велике гране: на природопис и физику.

Но при изучавању ових реалних знања и наука није смер, да се деца свестрано образују у њима, него се хоће да им се дају основи и главни појмови из тих наука како би тиме окрепљен и упућен дух човечији дошао до могућности, да у животу уз саморадњу још више рашири круг у томе знању.

Друга грана реалних наука су бројеви у количини и простору.

Наука о бројевима у количини или рачун и геометрија имају две цели; на име: присвајање знања и развијање душевних моћи и способности. Свака настава у опште а рачунска особито мора тежити, да развије у ученику што већу способност, јер што је већма развијена у толико дете кадро је да стиче себи више знања. У опште су при образовању само она знања неопходно нужна, која сигурно доприносе развитку и усавршавању оних душевних способности и која одговарају потребама свакидашњег живота. Тако наука о простору и познавање облика треба да буде кључ према практичним способностима, јер без тога би ишло онако безсвесно неразумно те би се брзо и заборавило. Ма да је геометрија једна од оних наука, која се сваки час у животу употребљује, то је она и поред те своје у опште признате важности мањински примљена у нар. школи. Не претерујемо ни најмање кад тврдимо, да би се могле на прсте пребројати школе, у којима је геометрија редовни наставни предмет. Мереље земље, прецртавање и срачунавање од велике је важности по земљорадника и нико други него школа треба својим питомцима ту науку у практичном смислу да даје.

И основно цртање слободном руком спада у реалије.

Из науке о свету као главно стабло видимо да из њега излазе ове гране науке: очигледна настава, земљопис; повесница, природопис и физика, рачун, геометрија и цртање. А. Р. П. учитељ.

БЕСЕДА НА СВЕТОГА САВУ 1888.

ГОВОРИО У СРБ.-ВЕЧЕЈСКОЈ ШКОЛИ СТЕВАН ЖЕКИЋ УЧИТЕЉ.

(Свршетак.)

Повесница нам каже, да је Св. Сава — измиривши несложну и завађену браћу своју — у повратку своме у св гору повео са собом више српских даровитих младића, које је у хилендарској лаври спремао и приправљао за будуће свештенике и учитеље народу, од којих је касније дванаесторицу поставио за епископе на новоустановљеним епархијама у српској држави. Вели се даље и то, да је настојавао око тога, да се свуда уз цркве и манастире подижу школе за учење и образовање младежи. Но какве су те школе биле, и какав је сустав у њима владао, изближе се не зна. Свакако је пак српски народ за време Немањића морао стојати на високим ступњу образовања, што потврђује и та околност, да је законик цара Душана у оно време био један од најбољих и најнапреднијих међу тадашњим европским државама, коме се и данашњи законодавци још диве.

Са пропашћу државне самосталности клонила се и култура српска своме опадању, те је тако чемерно и јадно таворила дане свога битисања од дана до дана. — Али, без зла нема добра, без муке нема радости, без жртве нема успеха. — Са преласком нашим под патријархом Чарнојевићем овамо, угасила се књижевност српска на оној страни сасвим, док се није почетком овога века од љутога варвара ослободила. Овде пак подржавала се она у доста јадном стању све до пре три десетине година, одкад се и код нас поче живље на просветном пољу радити и од кад се на пољу школства појавише два велезаслужна мужа, који су свом снагом свога знања, свим жаром свога родољубља, и свом јачином свога духа прегли, да српску школу и просвету препороде, а тим и темељ бујнијем напредовању положе. Те две звезде, што на хоризонту српске школе и и просвете новим сјајом затрепташе јесу: скоропреминули др. Ђорђе Натошевић, бивши главни референат школски; и Никола Ђ. Вукићевић вредни и заслужни управитељ учитељске школе у Сомбору. — Слава им!

Не може се опорећи, да су и наше црквене и политичне општине у последње доба доста порадиле на развијању основнонародне наставе. Једино би се још само желити имало, да народ наш још боље школу своју приграли, те да дечицу вољно

и неизоставно у њу шаље, где ће се по жељи и савету данашњега угодника и Светитеља у „Премудрости и страху господњем“ настављати, и у милој народности својој неговати.

Не могу муком прећи, а да се овде и овом приликом не сетим и оних племенитих и родољубивих душа, које, и ако нису непосредно семе науке међу младеж сејале, а оне су то учиниле посредно, оставивши потребних средстава, да се наука у народу српском што боље одомаћи. — Међу такове добротворе српске броји и ова славна општина пекоје, а то су: блажене успомене гђа Бароница Ефимија Јовић, Ђука Живков и Ђорђе и Марија пл. Чокић, који су завештањима својима на српску школу и просвету себи вечити спомен и признање у срцима нашима и наших потомака подигли, и нас — заједно са потомством — на благодарност обвезали. С тога нека им је у име оних, коме завештаваше „Слава“! и „вечна успомена“!

А ко да се не сети још и оне честите и добре душе српске, која се за васпитање и изображење наше ж е н с к е деце матерински побринула, прегоревши сву своју вековну тековину и муку за благо и срећу њих ву. А та добра душа је гђа Софија Дражића, којој пожелимо још дуга живота и здравља! — Исто тако нека је хвала и сваком од вас поштовани слушаоци, који ма и најмањим даром подпомажете српску књигу и просвету, јер тим ће се многом сиромашном детету врата школске дворане отворити, да се и оно наслади душевне пиће — науке, без кога би дара и потпоре многих од њих те хране за свагда лишена била.

Одајући овако дуг светим делима великога угодника и заштитника српскога народа, придружимо и ми свој глас милијонима српских грла, и запевајмо ону дивну песму:

„Усклинимо с љубвом
Светитељу Сави
Српске цркве врховној
Светитељској глави
Тамо венци,
Тамо слава,
Где наш српски
Пастир Сава.
Појте му Срби песму и утројте!

На Св. Саву 1888. у Старом Бечеју.

Стеван Жекић,
учитељ.

Предлог за уредбу

О СРП. НАР. ОСН. ШКОЛАМА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ.

Б) Дужности деце и родитеља

§ 31.

Свако српско дете, православне вере, обвезано је да иде од навршене шесте, до навршене дванаесте године у редовну, а до навршене петнаесте у повторну школу, а родитељи или њихови заступници дужни су, да децу своју у школу шаљу.

§. 32.

Пре навршене шесте године не прима се дете у осн школу.

§. 33.

Деца, телесно и душевно неразвијена или болешљива, и деца, која немају школе у своме месту, те морају на даље да иду, особито по бреговитим пределима, може дозволити месни школ. одбор, да иђу у школу за годину дана доцније, ал' с обвезом, да је годину дана дуже походе. Болешљивост у сумњивим случајевима, има се лекарском сведоџбом потврдити.

§. 34.

Извикано неваљалу децу дужни су родитељи или старатељи приватно подучавати, све док се не поправе и као таква се тек у школу примају.

§. 35.

Привремено и стално разрешава и искључује децу од школе местни школски одбор, и води о томе тачан попис.

§. 36.

Родитељи и заступници могу своју децу код куће ил' у приватним дозвољеним заводима школовати, но морају таку децу на крају сваке школске године доводити у српску школу, да ту пред испитном комисијом полажу испит из свију за српске осовне школе прописаних предмета Ако би такова деца показала слаб успех, имају се упутити да полазе редовно српску народну школу. За полагање оваког испита, имају дотични родитељи или заступници претходно положити најмање 5 фор. у местни школски фонд а осим тога по 2 фор. учитељу и управитељу школском.

§ 37.

На месец дана пре почетка школске године има местни одбор о паросима да попише сву децу за школу обвезну, подразумевајући ту и ону децу, што се уче ван местне школе, и

која су телесно и душевно неспособна за наставу. Тај попис предаје се управитељу.

Ко децу оваку ускрије или криво што искаже, казниће се у корист местне школске благајне са 1 – 20 фор.

§. 38.

Редовно се примају у школу деца само првих 7 дана на почетку школске године ; а доцније се може примити само оно дете, које је било болешћу спречено, или којем су се родитељи доселили. У оба случаја има се то и сведоџбом доказати.

§ 39.

Сва деца, што су уписана за редовне ученике, дужна су уједно и у прописано време у школу и у цркву долазити.

Само у време већих, пољских радова распуштају се деца, где је потреба из старијих разреда на недељу дана и то, један пут у години.

§. 40.

Изостајање деце од школе правда се само у случају болести детиње ил' његових родитеља, кад би их деца та морала болне послуживати, или у случају смрти чије, ил' друге несреће у кући, као и дане свечарства и свадбе ; само се такови случајеви имају одмах учитељу пријавити. Исто тако правда се и у случају елементарне или ма које друге неприлике, која пут до школе спречава.

Случајеви изостајања деце од школа без знање родитељског не извињују родитеље.

О изостајању деце воде се тачно белешке и подносе се сваке недеље местном школском одбору на расправљање.

§. 41.

Родитеље или засуднике дечије, који не буду редовно слали своју децу у школу, има управитељ, ако би опомена без успеха била, пријавити местном школском одбору, који ће их казнити први пут са 50 новч. а сваки пут даље са 1 ф. глобе у корист местног школског фонда.

§ 42.

Нико осим дипломираних учитеља и учитељица не може српску православну децу, која не иду у школу, учити приватно, ко нема за то од епарх. власти дозволу, иначе ће платити у корист местног школског фонда глобу од 10—50 фор. како он, тако и родитељи, односно старости дечији.

§. 43.

Све горенименоване казни прибраће политична власт на пријаву местног школског одбора.

§. 44.

Деца, која положе прописани разредни испит, долазе у старији разред, а који не положе, понавља ће разред.

Прелаз у старији разред бива само у почетку школске године.

(Наставиће се.)

ОДПИС ВИС. СРБ. НАР. ШКОЛСКОГ САВЕТА НА БР. 228|123 ОД 1887.

Благородном Господину **Николи Вукићевићу,**

управитељу сомборске српске учитељске школе,
као приставленом главном референту срп. нар. школа у Сомбору.

Смрћу велесаслуженога за српску народну школу, дра Ђорђа Натошевића, главног референта срп. нар. школа, остало је место, које је он код главне управе српских народних школа заузимао, празно, и овај Школски Савет морао се побринути, да се звање главног школског референта сходним начином попуди.

Увиђајући по садашњим околностима потребу, привремене супституције главног школског референта, те држећи, да право супституције припада њему као главној управи и врховној власти срп. нар. школа, овај је Школски Савет у седници својој држаној $^{8}/_{20}$. Августа т. г. под бр. 58. закључио, супституцији главног школског референта приступити и до попуњења овог места надлежним путем — за заменика главног школског референта поставити Ваше Благородије и то с' том одредбом, да Ви дужност главног школског референта вршите поред дужности управитеља српске учитељске школе, а ако би се отуд каква противност у тим дужностима појавила, да ће Савет овај од случаја до случаја одредити што је нужно за отклоњење таке противности.

За вршење дужности главног школског референта одредио Вам је овај Школски Савет награду са осам стотина (800) форинти а. вр. годишње поред попутнине од 400 фор. а. вр. с' тим, да Вам се како једно тако и друго по досадањем начину издаје, известно је о том саборски одбор ради даљег сходног расположења.

О чему се Ваше Благородије знања и равнања Вашег ради извештавате с' тим додатком, да је Преузвишени г. кр. угар. Министар-Председник Коломан Тиса, коме је ово расположење приопштено с' умољењем, да га на знање узети изволи — гласом високога отписа од 30. Септембра п. г. бр. 3357. М. Е. у речи стојеће расположење с' одобрењем к' знању примити изволео, и да су у овоме извештени сви епарх. школ. одбори и управе српских учитељских и виших девојачких школа ради

своје управе и односно ради обнародовања подручним местним школским властима и учитељима.

Из седниље срп. прав. нар. црквн. Школског Савета држане у Ср. Карловцима 27. Новембра (9 Децембра) 1887.

Др. Ника Максимовић,
подпредседник.

---

†ВУКАШИН ПАВЛОВИЋ.

НЕСТОР УЧИТЕЉСКИ.

Српско учитељство 13. Фебруара о. г. изгуби у Вукашину Павловићу најстаријег свог члана. Историја српске школе једва је још кога забележила да је 64 године непрекидно учитељевао а иза тога још 3 године у учитељској мировини живео; велим једва је кога забележила, а тако исто и једваће кога још и забележити, као што бележи Нестора српског учитељства „деду учитеља станишићског“ Вукашина Павловића.

Вукашин Павловић родио се првих година овога столећа у Безедеку, а детињство своје провео је у Бранљину (Кашфалуби), где се у тамошњој школи учио, а у цркви под управом проте Саве Косића у читању, појању и правилу црквеном вештбао. Године 1822. свршио је српску учитељску школу у Сомбору. Прве је године учитељевао у Рац Хидошу; затим за свој ревносни рад буде унапређен учитељским местом у Батосеку, где је пуних 16 година као учитељ служио. Из овог места буде изабран у Станишићу за учитеља, где је равно 46 година непрекидно као учитељ и појац школи и цркви ревностно служио. — У дубокој својој старости тако је већ био видом ослабио да није могао више школу, покрај своје најбоље воље држати, с тога га честита и племенита црквн. општина у Станишићу стави у пензију, дајући му годишње 300 фор. из такозваног подучитељског фонда, уз то је још и из учитељског пензионог фонда из Ср. Карловаца, у коју је он између 1822—25 године прилагао, уживао приномоћ од 80 фор. годишње. Обе ове приномоћи уживао је 3 године У последње доба са свим је и телом и видом ослабио, да се није могао већ ни сам подворити; а већ више од 2 године како је вид из другог ока са свим изгубио.

У овој његовој старачкој слабости угаси му се и последњи дах живота 13. Фебруара о. г. у суботу на Немањин дан при залазку сунца. Честита црквн. општина станишићка поштујући и уважавајући неуморни и многогодишњи рад и труд свога „деде учитеља“ јави одмах сутра дан 14. Фебр. у Сомлор вбл. г. Н. Ђ. Вукићевићу управитељу учит. школе и замоле неколико приправника да свога старог учитеља са свечаним појањем „Свјати Боже“ до вечне куће отпрате; уједно пошљу довољан број кола и зимњих огртача г. управитељ пошље осморицу приправника, најбољих појаца, са којима оду још и сомборска два учитеља на укоп. —

Укоп беше тога дана после подне у 4 часа; осим местна два свештеника, дошао беше на погреб и свештеник из Рибице. У одређено време код самртничке куће искупи се мног народ без разлике пола и старости, а што је главно и без разлике вере и народности. Један је део тек могао у двориште се сместити, а остали закрилише пространу улицу, — јасан доказ како су становници уважавали покојника. Овде није било душе која са уздахом није рекла по нешто добра о покојном учитељу. При укопу учествоваше још и немачко, мађарско и јеврејско учитељство; местно поглаварство са својим кнезом и кметовима на челу; местни новчани завод и сво остало отмено и признато грађанство.

Уз горко јаукање и врискање два сирочета учитељска две унуке једине од сина му Ђорђа негдашњег учитеља Пардањског, изнесу покојника из собе учитељи и положише га на носила на сред, дворишта, да га још једном и то последњи пут сунце озари; ту га свештеник прелије, и кад ковчег покрише, после возгласа и „амин“ присутни приправници, а наиме К. Травањ, П. Јовановић, Ј. Максимовић, Ст. Вујадиновић Л. Х. Михајловић, Д. Мушицки, Ст. Стакић и Милан Божић негдашњи ученик покојников, одпојаше стојећи на дворишту дивно карловачко „С в ј а т и Б о ж е“, . . . овај тужни призор коснуо је сва срца присутних тако, да није било ока које није пустило сузу тугованку. По свршетку ове песме поне су га учитељи цркви и то три српска, два немачка и један мађарски. При лаганом и тужном ходу спровода приправници непрестано појаху „Свјати Боже“. Црквене заставе носише два седа старца — један његов вршњак а други најстарији његов ђак. Свет је врвио кроз улицу и порту само да пре дође у цркву. Кад се са мртвим телом приспело у цркву, она беше већ дубком пуна, тако да врло многи на њу остати морадоше. При опелу оневаше га сва три свештеника и местни учитељ, уз то су присутни приправници особито велељепно и тужно одговарали на јектенија. Иза читања св. Евангелија, држаше надгробно слово сомборски учитељ Ст. Коњовић, у коме је у кратко описао живот, рад и многогодишњи труд и заслуге, покојникове изнео; уједно је од стране говорника напомењено да је и овај присутни многобројни народ јасан доказ да је покојник био човек великих заслуга и по српску школу, православну цркву а и по цело местно становништво. И на послетку рече: „А ти чиста племенита душо, ти честити целог века човече; ти који си међу твојим ученицима, садањим старцима, зрелим људима па и децом као сјајна звезда својом добром вољом, својом науком, својим миомиром саветима и својим поштеним радом сјао! — Ти свестни учитељу, који си овај бедни живот знао мушки да издржиш — снивај у твом самртном санку пријатно! — Снивај у гом ладном гробу о срећи твога милог народа, о напредку српске школе о благостању целог народа! — Смрт која те ево у гроб носи, нек ти не буде тешка, јер ћеш и тамо бити међу својим ученицима, у друштву оних, који си закону Божијем, поштењу правди и осталима врлинама учио!

После говора приступе налоњима певци, одрасли и стари људи Станишићани, које је још покојник у појању обучио и сваки му тужним

и жалосним гласом одпоја последњи пут по једну стихиру, о последњем растанку. Они хтедоше и овом приликом показати како жале за својим негдашњим добрим учитељем, — и захваљују му, што их је уз остале науке и вештине и црквеном појању научио.

По свршетку кад се спровод из цркве кренуо, понеше га местни Срби грађани сви у црно свечано руво обучени. У порти спрам школе спровод застане, положе носила са мртвачким ковчегом на земљу и ту се са покојником у неколико речи опрости местни млади учитељ Павао Коњовић, иштући од њега опроштај у име своје, својих ученика, његових некадањих ученика и у име свог местног грађанства. — Спровод се по том упути главном улицом српском гробљу опет уз саучешће многобројног народа, покрај свега тога што је оштра зима била а и доста касно. Сваки је хтео да га до вечне куће допрати и да му у раку баци земљице са узвиком: „Дедa лака ти земљица била“!

Сомбор 15 Фебруара 1888. Ст. К.

ДОМАЋЕ ВАСПИТАВАЊЕ.

(Одговор г. М. Нешковићу.)

III.

(Продужење.)

Пошто је г. Нешковић и овде поновио, да „књига не одговара својој цели“ (само да би његова *критика* одговарала *својој* цели), — говори о другој „али опет значајној мани *уџитне* књиге“ (нека извини, књига није написана у *уџитном облику*); и то, он хоће „да фиксира пажњу читача на поједина тврђења, која су ради своје недоследности и контрадикције врло знаменита“ и каквих „је у овој књизи много — доиста много“.

Кад сам ове врсте прочитао први пут пре годину дана (у јануару 1886. г. — равно шест година после писања књиге, (ја сам се упропастио, мислећи, да је мој поштовани пријатељ *верно* похватао све неследствености и противоречности у мојој књизи, и чисто се не усудих, да поредим критику са самом књигом, — и тако прође читава година дана од онда па до овог садашњег поређења и одговарања (а пуних 7 година од онога времена, кад сам довршио дело у рукопису). А сад, кад сам тачно разгледао, какве су то „недоследности и контрадикције“, што их г. Н. пронађе у мојој књизи, потпуно сам миран, те не бих на то ни речи одговорио, да не ценим много „*Летопис Матице Српске*“, у ком је то изишло. — Сад да видимо, каква је та друга „значајна мана“, на коју треба „фиксирати пажњу“.

Говорећи о задатку *васпитавања*, ја сам казао, да је „прва брига родитеља и других васпитача, да се дете одржи *у здрављу*“ (стр. 2); после, да је „усавршавање у поштењу *најважнији* задатак духовног неговања“ (стр. 3.); за тим, да је „изучавање *наука* — *врло важан* задатак васпитавања“ (стр. 4); и најпосле, „да је и спремање за *користан рад* такође један важан задатак при васпитавању сваког човека“ (стр. 5.) Све те задатке ја сам тамо и разјаснио, и нагласио сам нарочито, како сви

ти правци васпитавања стоје у међусобној свези, и како један од другога зависи. — То је, и ништа друго, права *садржина* дотичног чланка у књизи; и у томе *непристрасни* читатељ неће наћи ништа, што би било сумњиво или неистинито.

Али г. Н. узимље из 4 одсека 4 почетне реченице, на због *облика*, у ком су оне исказане, као: „Без здравља нема рада“. . . , „Без поштења нема друштва“. . . , „Без знања не може бити правог поштења“. . . , „Без рада нема живота“. . . , — он отуда изводи *самовласно*, да је здравље „*извор*“ рада и поштења, и дакле да једаред *последица* здравља итд., те је наравно читаву *збрку* својим изразима „извор“ и „последица“. — Ну место излишног тумачења мојих речи, којима се *силом подмеће другчије значење*, ја ћу да запитам г. Н. само ово: Кад се каже: „без муке нема науке“, или „без алата нема ни заната“, или „без поштења нема ни живљења“ (а то су све народне изреке), — значи ли то, да је мука *извор* науци, да је алат *извор* занату, и да је поштење *извор животу*, или, да је наука *последица* муке, занат *последица алата*, и живот *последица поштења*? И, ако су то доиста извори и последице (или боље рећи — *узроци* и *учинци*) — јесу ли то *једини* извори и *једине* последице? — Ако ми г. Н. одговори на то афирмативно, онда ћу му ја признати да не знам добро *српски језик*; а ако одговори негативно, онда ћу ону његову збрку сматрати као *злонамерно извртање смисла* мојих речи.

У свези с тим, пита г. Н.: Који је задатак васпитавања по мојој књизи најважнији. Чудно питање! То личи на питање: који је орган нашега тела најважнији. — Сви су задаци важни, јер они сви заједно обухватају *цео живот* човеков. У осталом, види се из горе наведених речи, како сам мислио о важности појединих задатака, нарочито за *први период* младости, и види се из реда *излагања* појединих васпитних задатака. Ну г. *неће* то да види.

На стр. 6. говорио сам о том, „да се човек васпитава поглавито у родитељској кући и у школама“, да „кућевно васпитавање траје од рођења детета па до седме године“, да „после долази васпитавање у основној школи“ итд. А на стр. 7. рекао сам, да *школско* васпитавање не може довољно успевати без помоћи *родитељске куће*“. — „Сваки обични здрави разум“ (да се послужим речима г. Нешковића) извешће из тога, да се ту подразумева, да *кућевно васпитавање неће престати од онога дана, кад дете пође у основну школу*; јер ваљада нико неће помислити, да ће се ђаци иселити из своје куће, чим се упишу у школу. Али „необични“ разум мога критичара налази и ту противречност, те ме беди, да не знам, шта пишем. . . .

Даље, г. Н. тврди, да ја „о искрености, смерности и поштењу“ имам „врло чудне назоре“! — А откуд сад то светско чудо? Отуда, што ја (не предвиђајући строгост „пријатељског“ критичара, који пет-шест година тражи и изналази „длаку у јајету“) записах и ове речи: *„Сујета и гордост* — то су *страсти* људске, које шкоде и оним људима, који их имају, и другима, — па за то треба децу за рана навикавати, *да буду смерна*, т. ј. да све што је њихово, с м е р о м о ц е њ у ј у и то све с мањом мером да мере, а за туђи рад да узимају већу меру;

јер тако ће угодити људима, — а угађати другим људима — то је поштено" (стр. 39) — Овде би и најстрожији критичар био толико *правичан*, те би признао, да сам ја, можда и због претеране *алапње* од *страсти и сујете* и *горлости*, у цели *предохране*, захтевао можда и већу меру смерности, него што је потребно. Али, да сам ја хтео тим „потпиривати тућу *сујету*" (против које ја у опште војујем), и да је ту „сакривена опасна клица лажи, претварања, улагивања и гадног непоштења" — тако што може тврдити само онај, који, као г. Н., у претераној оцењивачкој „савесности" изостави прву половину дотичне изреке, па онда другу половину тумачи *самовољно* онако, како би се критичар узвисио, а *писац понизио*; а то значи: мерити *себе већом* мером, а *друге луде* — ма били и најпоштенији — *мањом* мером. То би била ваљда нова одредба *смерности*, ако т. ј. та реч у опште и сме ући у речник *врлина*, којим се служи г. Н. Он се и овде хвата само за појединe речи „мања мера" и „угађање", па мени *подмеће*, као да ја захтевам угађање *страстима непоштених* људи, а „побијање", сопственог поштеног рада; а неће да узме обични и прави смисао дотичних речи и реченица, који се састоји у *ограничавању самога себе* и у савлађивању претераног *самољубља*, — што захтевају сви педагози и карактеролози као потребне *врлине*.

(Наставиће се.)

ПРИКАЗ

„Старо-карловачко појање у српској источној православној цркви за мешовит лик сложио **Тихомир Остојић** *филозоф.*
Издала је велика гимназија Новосадска 1887.

Ако желимо, да се наше најмилије уживање, наше српско православље неповређено одржи и сачува, и да се од њега свака опасност одклони, то треба да негујемо оне црквене мелодије, које је сам с р п с к и н а р о д кроз толико векова према своме уху удешавао, и према свом срцу угађао, јер он у њима најмилије уживање налази. Наше певачке дружине употребљују већином такове црквене мелодије, које су за ухо српског народа туђе, јер су композитори туђинци и такови, који нису добро увидели, у чему сваки прави Србин ужива. Сваки, који хоће за српску православну цркву да компонује мелодије, мора удешавати своју композицију према оном, у чему Србин ужива — а то је оно, што је сам српски народ створио.

То је добро увидео г. *Тихомир Остојић*, и зато је добро одговорио својој задаћи, ставивши у четир гласа за мешовит лик на ноте скоро све песме, што се поје на светој литургији. Српска велика гимназија Новосадска издала је те песме у књизи под горњим насловом.

О самоме делу ово се може рећи: Мелодија је у сваке песме чисто српска, народна, пратња је снажна, милозвучна и из народа узета, и подпуно одговара духу православне цркве, а нема у њој туђинског укуса и по томе су право уживање за сваког правог Србина, који је одгојен у српском духу и српском православљу.

То је дело врло добро дошло јер се њиме сада, кад туђински укус све већег корена хвата у нашем црквеном пјенију, може на пут стати ширењу туђинске мелодије.

Г. *Тихомиру Остојићу* нека је највећа хвала, што није пожалио труда око скупљања и пробирања тако драгоценог народног блага, и тиме у неколико стао на пут увлачењу туђинских мелодија у нашу цркву, а на црквеним певачким дружинама је, да ово дело прихвате, и да га својски потпомогну.

Као изврсно дело на пољу том не могу довољно да препоручим свима певачким дружинама, родољубима српским и пријатељима хармонијског појања, народним учитељима и млађем нараштаји нашем, да га набаве и да га распростиру што више.

Драгутин Блажек.

Минист. извештај о стању школа у Угарској 1885 6. г.

(Из „**Néptanitók Lapja**“ прибележио М. БАНДИЋ.)

(Настављено.)

Од 1.130,801 ученика, који су у школу ишли, сви скупа изостали 20.982,532 по дана; на сваког ученика пада 18—19 по дана. Од свих по дана изостајања поглаварства су 94·68% узела као извињено изостајање, а само 1.114,429 по дана новчаном глобом казнило. Новчана глоба износи 42,872 фор. 85 нов. Од овога новца издато је 3673 ф. 92 нов. на умножење шк. књижница, 15,631 фор. 75 нов. као припомоћ сиромашним ученицима, 10,304 фор. 29 нч. за набавку учила, а 13,262 фор. 89 нов. дато је под камату.

Од свих ученика, који су похађали школу 90·59% имали су потребне шк. ствари. Читати и писати научило је 96·53%, само читати научило је 3·47% од укупног броја ученика који похађаше школу.

Године 188⅝ у 12,702 општине било је 15·666 нар. школа. Осим ових било је 751 салашки школа. Свега је било 16,417 школа. — 1767 општина имале су заједничке школе, а 333 општине нису имале никаквих школа.

У школској години 188⅝ од 16,417 школа било је 4·50% државних 11·47% општинских, 32·49% римокатоличких, 13·13% унијатских, 10·79% православних, 14·22% евангеличких, 0·26% унитарских, 3·2% јеврејских, 1·05% приватних, 0·19 друштвених. Врло се множе државне школе; њихов се број за годину са 128 умножио. И општинске школе умножене са 27, а вероисповедне школе су са 60 умањене. Број школа већи је ове године за 112 него прошле године.

Од 16,417 школа било је 98·6% основних, 0·51% виших девојачких школа и 0·89% грађанских школа. Од тог броја било је 6·61% чистих мушких 7·67% женских, а 85·72% смешаних школа. Међу вероисповедним школама има највише смешаних школа, у која иду мушка и женска деца заједно.

Број учитељских места је 24,116. Од 16,417 школа у 77·78% радио

је 1 учитељ, у 12·59% 2 учитеља, у 3·94% 3 учитеља, у 2·54% 4 учитеља, у 3·07% радило је више учитеља.

Од 23,980 учитеља њих 86·66% имали су учитељске дипломе. 87·33% било је редовних а 12·67% помоћних учитеља

По полу било је 87·66 мушких и 12·34% женских. Највише учитељица има у државним школама.

Године 1885/6 од ученика који су полазили школу њих 209,622 свршило је свакидашњу школу и од ових је 96·53% научило читати и писати, а 3·46% само читати. Од 1000 школа у 770 предавало се по напредним начелима педагогије. Вртарство учило се у 37·3% школа, цртање у 45·42% а женски ручни рад у 12·98% од укупног броја школа.

У 5125 школа учио се мађарски. Од ових школа у 50/46% био је успех у мађарском језику добар или задовољавајући.

У 13,392 школе био је један наставни језик, са мађар. смешан наставни језик био је у 2960 школа, без мађ. са два наставна језика било је 65 школа. Школе са мађирским наставним језиком умножене су са 183 српске школе умножене су са 6 нових школа.

92·29% школа смештене су у школским зданима, а 7·71% у приватним кућама. Школских дворана било је 23,838, у којима на сваку дворану долази по 60 ученика. Од школских дворана 61·22% биле су снабдевене свим потребним намештајем, а 63·8% школа имале су сва учевна сретства. На учевна сретства потрошено је 208.475 фор. Држава је поклонила учевна сретства у вредности од 5924 фор.

Виших народних школа било је 85, од ових је 21 за мушке а 64 за женске. У овим школама учило се 3842 деце и то 746 мушких и 3096 женских.

Грађанских школа било је 147, и то 73 за мушке и 74 за женске. Број ученика у овим школама био је 15,202 и то 7724 мушких и 7478 женских.

У извештају опширно се говори о државним основним школама којих је 672 било. У тим школама било је 1148 учитеља, а 60,707 ученика. На издржавање ових школа издала је држава 1.023,639 фор. Издржавање једног учитеља стаје 562·5 фор.

На издржавање школа год. 1885/6 потрошено је 14.285,440 фор. Осим овога потрошено је 901,654 фор. на учитељске школе и 450,834 фор. на друге просветне цели. Од трошка на школе просечно на једног грађанина пада 1 фор. 3 нов., на свако дете које похађало школу трошено је 7·79 фор., на једног учитеља 595·72 фор Тај трошак подмирише: непокретна добра, школарина, државна помоћ, капитали, вероисповедни фондови.

Учитељских школа било је 70, од тих су 24 државне а 32 вероисповедне самосталне, и 14 вероисповедних у свези са другим заводом. 40 учитељских школа било је са 4 разр. а 26 са 3 разреда. Од 70 учитељских школа било је 54 за учитеље и 16 за учитељице. Број ученика у овим школама је 3785 и то 2670 мушких и 1115 женских. Учитеља у овим школама било је 310 редовних, 70 спомоћних и 170 предавача који су овде часове држали. Ових последњих највише има у римокатоличким школама.

ЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Трошак на учитељске школе износи 901,654 фор. Од ове своте издато је 259,839 фор. припомоћ сиромашним ученицима ових школа.

Учитељски испит положише њих 1230 и то 1148 за основне школе и 82 за грађанске школе; 943 учитеља и 277 учитељица.

Накладни испит из мађарског језика положило је 391 учитеља.

У државни учитељски мировински фонд уписано је од броја учитеља 74·9%. 399 учитеља добило је из тог фонда 38,096.08 фор. 874 учитељских удовица добило је годишње припомоћи 76,370·40 фор. 1401 сироче добило је 38,393.14 фор.

Дечијих забавишта било је 483. Од 1885. умножена су забавишта за 74. У забавиштима било је 21,924 мушке и 24,625 женске деце. У забавиштима радило је 412 забавиља са дипломом и 253 забавиље без дипломе. Трошак на забавишта износи 339,441 фор. од којих је држава са 13·35% фор. у припомоћ притекла.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Вис. кр. угар. министарство просвете у свези с наредбом својом од 2. Марта прошле године бр. 6567. управљеном на државне школске надзорнике, ради тога, да се учитељима народних школа плата точно и на време издаје, поводом многих тужба са свију страна разасло је 15. Дец. пр. године бр. 49.877 окружницу на црквено-школске власти свију вероисповести, у којој топло препоручује истима, да се својски постарају о том, да учитељи у вероисповедним школама своју плату точно и уредно примају, и да позову општине што школе издржавају, да из најсигурнијих прихода својих најпре и пре свега учитељу издају његову заслужену плату, па тек, кад је то учињено онда да друге потребе школске подмирују.

Основне школе у краљевини Србији 188⁶/₇. Школа је било 671., и то: 613 за мушку а само 58 за женску децу. По градовима било је 78 школа за мушку а 54 за женску децу. По селима било је 535 мушких а само 4 женске школе. У овим школама радило је 689 учитеља и 459 учитељица. Ученика било је мушких: 50 257 а женских 7 513. Свега 57.770. (По П. Гл.)

Фонд новосадске српске гимназије. По рачуну гимн. патроната износио је фонд за срб. гимназију у Новом Саду с крајем 1886. године: 102 558 фор. 61 нов. а Атанасеум (Јереског заклада за ђачке стипендије) 27.370 фор. 78 нов. „Јавор.“

Наименовања и избори. За привр. учитељицу у Жабљу постављена је свршена приправница сомборска госпођица Даринка Брадваровићева. За учитеља у Сивцу изабран је г. Харитон Ружић досадашњи учитељ Кулпински.

Некролог.

Вукашин Павловић најстарији српски народни учитељ у Угарској, умировљени учитељ у трговишту Станишићу близу Сомбора,

преселио се у вечност на дан Св. Симеона мироточивог (Стевана Немање), 13. Фебруара ове године и сутра дан је уз обште саучешће целога места свечано опојан и сарањен. Било му је од рођења 84 године, а служио је као учитељ 64 године. У заслуженом миру провео је само три године. Како чујемо честита обштина црквена у Станишићу покојника је о свом трошку саранити дала, што јој на понос и дику служи. (Види напред чланак † Вукашин Павловић, нестор учитељски од Ст. К.

Луjза Максимовића рођена Коњовићева удовица велезаслужног славног лечника покојног Васе Максимовића, а мати високоблагородног г. дра Нике Максимовића подпредседника Школскога Савета, после дужег боловања преселила се у вечност у Сомбору 21. Фебруара у 70-ој живота свог години, и сарањена је уз велико саучешће 23. Фебруара после подне. На заупокојној литији у дому, као и при спроводу појао је умилни хор припрaвнички, а на опелу у св Ђурђевском храму појало је грађанско певачко друштво. Покојница је била добра мати, искрена родољубкиња и свима врлинама женским украшена отлична госпођа. Многе сироте србкиње само су уз њену подпору могле учитељске науке свршити и до учитељског звања доћи, а неке су између њих цело издржавање за време учења свога у учитељској школи, код покојнице имале. Нека је вечна успомена отличној Србкињи овој!

Милица Брацановићева рођена Илијћева добра и вредна учитељица у Подгорици умрла је 9. Фебруара ове године Покојница је родом из Панчева, учила се у Београду, вештбала се учитељском реду у Мостару код своје сестре учитељице а после сестрине смрти постане учитељица у Мостару. За време рата за ослобођење г. 1876. пређе у Црну Гору и наскоро затим постављена буде за прву учитељицу у Подгорици где се и удала. Премда је слабог здравља била, ипак је седам година учитељско звање с неуморном ревношћу и најбољим успехом, са чега је од главног школског надзорништва са Цетиња више пута похваљена била. Она је осим својих школских дужности речма и делом поуком и примером учила одрасле како православне тако и мухамеданске подгоричанке реду, чистоти, раду, разумном кућарству и свему што ја жељи као супруги, матери и домаћици нуждно. Нека је лака земља и вечна успомена првој србској учитељици у обновљеној и ослобођеној Зети!

Душан Николић свршени гимназијски осмошколац и слушатељ прве године богословије у Задру, син велеуваженог свештеника србског и народног посланика г. Николе Николића пароха у Кнезу, после кратког али тешког боловања у 20 живота години преселио се у вечност код својих родитеља 6. Фебруара и сарањен је уз велико саучешће у Кнезу 8. Фебруара.

Нека је покој доброј души његовој!

„Бог нека утеши ожалошћене му родитеље утехом хришћанске наде у вечни живот!

Симеон Манојловић свршени богослов учитељ у Брчкоме, после краткога боловања преселио се у вечност код својих родитеља у Сомбору

у петак 4 Марта о. г. — Покојник је рођен у Сомбору 1865. Свршио је овде 4 гимн. разреда и учит. школу и положио је испит о учитељској способности 1883 године с врло добрим успехом Затим је редовно учио и свршио богословске науке у Београду а међутим за време последњега несрећног Српско-бугарског рата, кад су школе биле у Београду распуштене, бавио се у Сомбору и одправљао је дужности учитељске у трећем разреду овдашње срб. школе са великом ревношћу. Јесенас изабран буде за учитеља у Брчкоме, али због тешке болести мораде пре три недеље школу оставити и својим родитељима доћи, где се и преставио тихо и блажено, пошто је у јутро пре своје кончине са великом побожношћу примио св причешће и цео се тај дан Богу молио читајући на памет стихире црквене, праштајући се са својим милима и тешећи их христијанском надом на блажени састанак у вечности. У недељу 6. Марта на Беле покладе, после свечаног вечерња одпратисмо до гроба младога покојника, у коме је народ наш једног од најпримернијих клирика и најревностнијих младих учитеља изгубио, и који би да је дуже живио школи и цркви нашој верно послужио. — На спроводу и опелу сви приправници су учествовали и умилно појали, а одпратили су доброг покојника и сва гг. учитељи са мушком школском децом.

Разно.

Лепа слога српског и хрватског учитељства. Уважени наш пријатељ г. Иван Филиповић заслужни хрватски књижевник и педагог у броју 1. овогодишње „Књижевне Смотре“ радује се што се српско учитељство у Угарској, Хрватској, Славонији, Босни и Херцеговини лепо одазвало на позив Хрватског учитељства и потрудило се својски око распродавања срећака у корист учитељског дома у Загребу, тако да оно у тој својој ревности ни мало не уступа Хрватском учитељству, па вели: „дом ће тај бити не само храмом *братске љубави између учитељства Хрватскога и Српскога*“.

Дечија представа у срп. народном позоришту. У Среду 2. Марта о. г. после подне од 4—6 и пола часова држана је дечија представа у срб. народном позоришту Сомборском. — Сва школска младеж Српска са својим учитељима и многа буњевачка деца из Предграђа Селенче, а такође и многи родитељи дечији били су на представи, слободно се рећи може да је до 800 деце у позоришту било. Сва места па и ложе пуне су биле. Представљано је најпре „Милош у Латинима“, слика у једном чину од М. П. Шапчанина а затим: „Сабља Краљевића Марка“ алегорија у два дела од Ј. Ђорђевића и А. Хаџића са сликама. Обе представе изведене су с дивном вештином и ми захваљујемо честитим члановима народног позоришта што су младежи нашој ову дивну забаву приредили и извели тако вешто, да ће она деци нашој док узживе у памети остати и много послужити им на утврђење народног поноса и других врлина.

Чујемо да је приликом ове представе 90 фор. чиста прихода у корист фонда позоришног пало.

Изишао је други број „*Босанске Виле*“ са овим садржајем: Слике :

Иван Ф. Гундулић, српски пјесник. — Дубровник. — Приповијетке Рашта се тако догодило? приповијетка из српског и циганског живота. Написао Ђорђе Јовановић. — Раваница, од Јована П. Јовановића. — Ценетска хурија, црта из босанског живота. Написао Нико † Х. П. Бесаровић. — Поука: Неколико писма у доколици, пише Антоније Стражичић. — О споменицима: Из којега су доба и којега ли народа гробни споменици Црне Горе, Далмације, Босне и Херцеговине, што их наш навод зове стећцима, мраморима или машетима. Расправља Фрањо Радић. — Српске народне умотворине: Невјерница, нар. пјесма, зебиљежио М. — Српске народне здравице о крсном имену, што се у околини Гацка наздрављају, саопштио Марко Мутић. — Листак: Преглед једног подлиска „Просвјетног", од Миће Јефтића. — Књижевне и културне белешке: Проглас академског друштва „Србадије" из граца. — Програми светосавских бесједа.

„Босанска Вила" излази у Сарајеву два пута мјесечно на два табака; доноси у сваком броју по двије слике. Уређује је Никола Т. Кашиковић, Сарајлија. Цијена на годину 4 фор.

Књижевни оглас. Ново, прерађено и допуњено издање пјесничкога дела „НЕДЈЕЉКО". Године 1860. бијаше мој „Недјељко" с одушевлењем примљен у народу србском, који је ту назирао израз народне душе и огледало цркве своје: еле је ово дело пјесничко правога србско-народнога замишљаја, а ту је такођер спјевана попут србских народних пјесама и православна литурђија наша, те протумачена и символика њезина. Сувремени часописи хвалијаху додуше у велике то дело; али ја сам не бијах посве задовољан с тим радом својим, изведеним припадом уз многе послове званичне. С тога сам ово дело посље опетице прерадио, допунио, понешто и према критици исправио, па сада све логичније и строго на епски (приповиједни) начин извео, и на дванаест пјесама (на челу свакој садржај њезин) раздијелио, а литурђијске пјесме на антифонску (1. и 2. лик) да све један лик другом одговара одломцима св. Писма. биранима и групиранима према чину пјеваније и чину литургије као накит исте. „Недјељко" ће сада бити управ благовјеститељ слоге и љубави, еле говори народу: „Љуб'те брата које вјере био, нека вам је као рођен и мио". Осим тога иде се и за измирењем потурчењака са Хришћанством у духу праве науке Исусове. Ова књига бити ће и као читанка за младеж врло користна. Мој нови рукопис тога дела послао сам био на просуђење са црквено пјесничкога гледишта нашему велеумном владици-пјеснику Никанору Грујићу; а он ми је писмом од 23 Јуна 1885. изразио најтоплијим и најљубазнијим ријечима своје потпуно признање и похвалу о том раду моме, у њекоме по мени усвојене примјетбе своје, пак тиме је дотични Епископ Никанор оставио свој благослов на овом делу моме, као драгоцјен аманет свој. Књига ова печатити ће се сада новим правописом (Вуковим), око 15 табака у осмини, и стојати ће ипак само *једну форинту* а. вр. броширана а лијепо у црвено платно утврдо везана с позлаћеним насловом на корицама, за 60 новч. више. Рок за пронумерацију отвара се до конца априла 1888. Сабирачима уписника иде на свако десет књига

једна даровна. Молим родољубе, којима је на срцу књижевност српска, особито гг. свештенике и учитеље, да би ме скупљањем уписа својски подпомогли, а паручбине да би ми послали назначеном доље адресом.

Ољан Утјешеновић-Острожински. (Wien III. Beatrix Gasse 24)

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Доленодписати изјављујемо г. Велимиру Чоњићу, учитељу српском, као врлом добротвору који школи нашој „Школски Лист" шаље предплативши за њу, у име наше младежи не мање и од наше стране најтоплију благодарност изјављујемо. У Вемену месеца Фебруара 1888 год. *Светозар Боларић* парох и школ. управитељ. *Љубомир Башић* прив. учитељ.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Кулпину тражи се учитељ. Плата је 150 фор. готова новца 16 пешт. мерова чиста жита, 22 катастр. јутра земље и стан с вртом. Учитељ је дужан осим свију осталих редовних учитељских дужности, још и повторну школу држати и у цркви појати. Рок до 3. дана Ускрса. Општина жели, да се потражиоци лично пријаве.

— Тражи се учитељ у Батосеку (Толнанска жупанија) учитељ ужива у нарави 14 јутара ораће земље на две дужи далеко од вароши, а/1200 □ фати јутро рачунајући, или зато накнаду у готовом новцу 210 фор. — Од 58 пара по 20 кра такођер од сваког пара један осмак $^1/_8$ ражи и $^1/_8$ окруњени кукуруза, од великог укопа 50 кра од малог 30 кра — од венчанице 50 кра. За перовођство годишње 10 фор. — 4 вата мекани дрва за своју потребу. — Од политичне општине добија годишње за недељу и повторну обуку 60 ф. у готовом и један добар воз сена. Стан са две собе патосане, летњом и зимском кухињом комором и подрумом, таки до школе у порти црквеној, ограђену даскама башту од доброг $^1/_4$ јутра. Учитељу у дужност спада осим у школи редовно прописаног предавања, у цркви појати, децу црквеном појању обучавати при венчању погребу, и водици свагда учествовати.

Молбенице своје имају проситељи најдаље до 25-ог Марта т. г. Школском Одбору у Батосеку **(Bátaszék, Tolna-megye)** доставити. Првенство имају приправници, који су 1887 е године у Сомбору свршили и Мађарском говору и писмену вични и зато оспособљени.

☞ *Госпоја и госпође, што нам изврстне чланке своје за „Школски Лист" пошаље, нека се претрпе. Чим места буде редом њихове чланке штампати.*

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 4. У Сомбору, 15. Априла 1888. Год. XX.

ПОД КАКВИМ БИ УПРАВИТЕЉЕМ МОГЛА ШКОЛА НАЈБОЉЕ НАПРЕДОВАТИ?

(За награду.)

„Учитељев посао треба да надзиравају и управљају људи његове струке, који ће то чинити човечно и зналачки.“
Др. ФР. ДИТЕС.

I.

Постављено питање ово од врло велике је важности. Оно је данас управо животно питање школства нашег. Срећним решењем његовим учинио би се у школству нашем огроман напредак. Школа би се уздигла до правог угледа свога. Настава би школска опредељенијег полета добила. Све би — у опште — напредније и успешније било! — Покушаћемо дакле да о том питању изнесемо мисли своје, не би ли с надлежне стране изманили јаче интересовање за коначно и што брже решење његово.

* * *

Бацићемо пре свега критичан поглед на данашње стање у томе питању. То ће нам много и много шта расветлити, да прецизнији после одговор добијемо.

Када се стварала „Уредба школска“ од 1872. год. много се тада што-шта превидело. Многа законита наређења остала су скоро више загонетна. По њима беше остављено широко поље, да се по ћуди чијој било поступи. А међу тим многим законским наређењима једно је и избор односно квалификација управитеља школског. — Узмимо само „Ур. шк.“ од 1872. год. у руке. Наћимо 128 §. Шта видимо?... „Општина бира м. школског управитеља“.... Тиме је речено све. Речено је ко бира, — а и кога бира. Само, прво је опредељено а друго — остало је загонетно. Кога дакле да бира општина за управитеља, то није речено. То јој остаје на вољу. Може да бира стру-

њака; може полутана, а може и сваког другог члана из општине па и онога, који *ништа* не зна. Поближе дакле није ништа опредељено. А шта је томе узрок? Биће по свој прилици овај. С погледом на материјално стање нашег народа није се хтела узаконити квалификација управитеља школског. Али се на сваки начин предпостављало, да ће се за ту велеважну посту за управитеља школског истицати ван стручњака *само најугледнији* чланови општине — и да ће се само такови и бирати. Међу тим то беше само претпоставка, али у пракси са свим се обратно показало. Па на послетку — рецимо да се претпоставка и остварила, да се бирају — да кажемо — најугледнији чланови општине, је ли тиме одговорено оној сврхи за коју се управитељ бира? Очевидно да је од тога далеко. А дочим се у пракси још највећа противност у томе показала — дошло се до апсурдности. Па шта видимо дакле? Завиримо само по црквеним општинама нашим. Потражимо школске управитеље. Запитајмо их о школи и настави њеној. Одмеримо оштро сваког споља и изнутра .. Да жалосне ли слике. Да се заплачемо! Пред собом гледамо многе незналице. Гледамо људе, који ни појма немају о школи и настави њеној. Пред собом гледамо људе, који често немају ни оно основног знања у довољној мери, што се данас захтева од једног ученика основне школе. Па још и боље помози по варошким општинама нашим! Ту се нађе људи умно образованих, који добром вољом и разумом својим иду за тим, да бар сугласност одржавају са учитељским особљем и који у много прилика заслужују поштовање од стране учитељства. Али по селима! Ту је жалост неописана! Према законском опредељењу — сваки се јагми да буде управитељ школски. Ни један не испитује себе, да ли је дорастао тој узвишеној пости. Сваки се способан осећа. И онај, који нешто зна — надрикњига; и онај који ништа не зна празноглавић, — сви би управитељи били. Отуд их има свакојаких. Из трговачког, као из свију руфета занатлијског сталежа, а има их много и из ратарског сталежа. Па што је још најгоре и што највећма углед школи обара то је што се често за управитеље школске истакну и они, који ни својом кућом нису кадри управљати — пропалице моралне и — материјалне. Одиста је жалосно видети, таког једног управитеља, кад дође у школу, да надгледа рад учитељев; или кад дође да испиту школском председава. То је такова једна слика у животу школарства нашег, да јој разуман човек једније у свету

нађи не може. То је управо иронија за школство наше. Такови управитељи очевидно убијају углед школства нашег. Такови управитељи понизиће нам школе наше до ничега. Због таковних управитеља настава школска ће нам још за дуго рамљати. Јер учитељ, који пред собом види таково створење једно, а није баш својски приљубљено за својим радом — знаће таком управитељу на најлакши начин очи замазати. Пред таким управитељем може учитељ радити како хоће. Пред таким управитељем могу и деца говорити шта хоће. Пред таким управитељем може на послетку учитељ сву наставу тумбе окренути, једино привићи децу на неколико измајсторисаних питања, па да га у највећем степену задовољи. Очевидно да човек, који сам ништа незна и ништа не разуме, који не познаје предмете школске, а о току наставе, који ни појма нема, — мора се и са шлендријанством задовољити. Па и иначе, шта може такова једна личност, која ништа незна, да учини за напредак школе и наставе? Не може баш ништа! Нека се *осећа* ма колико као *ирицатељ* школе поред немарног учитеља школа ће баш за то да пропада. Или је зар довољно, ако је такова личност намирисала „Дисциплинарна правила“ па да се одма стручњаком назове? Или је можда доста, да се школа и настава унапреди, ако такова личност врши полицајски надзор над учитељем?! Ако је то све, што управитељ школски треба да зна и да врши, онда неможемо имати ни приговора против дотичног законског наређења. Са свим је дакле оправдано, што је остало неопредељено поље, кога треба за управитеља бирати. Али да богме, таково свађање позива управитељевог неможемо иначе одобрити. То је апсурдно свађање. Ако се у томе само састоји позив управитељев, да врши полицајни надзор над учитељем, онда је опет један знак жалосног стања школства нашег. У томе случају велимо, наше би школство много срећније било, кад би нас милостиви Бог од таковних управитеља саклонио; настава би много напреднија била; нами пак неби се с правом могло онда довикнути: „Пропаст твоја од тебе Израиљу!“...

Зато, будимо једаред на чисто. Не обмањујмо себе, да нам школство не пропадне дубоко. Познајмо позив управитељев и онда отворено признајмо: које за управитеља и под каквим би управитељем могла школа најбоље напредовати! Али — о томе ћемо проговорити у идућем чланку. (Наставиће се.)

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ И ЊИХОВ МЕТОД.

II.

Наука о човеку посматра човека са душевне му стране, јер ми познавање човечијег тела урачунавамо у природопис. Душевно стање некога човека најбоље се огледа у његовом мишљењу, чувствовању и вољи.

Мишљење, тај највећи атрибут душин, налази најсавршенијег израза у говору. Ако желимо подићи човека на степен чистог и логичног мишљења, онда га морамо увести у знање и познавање свога матерњег језика. Па где да се добије прво елементарно знање у језику ако не у нар. школи. Истина, да би се то знање требало да дâ још у родитељској кући али камо таких родитеља, који би како ваља чинити могли и хтели. Школа мора и треба све детиње васпитање да продужује и усавршава. Настава у језику мора у нар. школи имати достојно место.

Језикословна настава у доброј и напредној школи треба да се руководи у два правца. Већ код почетника предузима се ова настава под именом настава у мишљењу и говору. Код ове наставе ученик присваја себи правилно изговарање речи и реченица, читање и писање; и најпосле улази се у обим граматике; само се ова последња не сме као засебан предмет предавати него у згодним приликама на још згоднијим примерима.

Чувствовања налазе свој најбољи израз у гласу; помоћу овога ми можемо да производимо певање. Настава у појању и певању важно је средство којим школа треба у ученику да образује чувство лепоте, а кроз озбиљно проучавање и дуго вежбање може она да нас подигне до велике вештине у томе.

У лепом читању и декламовању изјављујемо ми своје осећаје. Особито је декламовање важан наставни предмет кога треба школа својски да негује.

Воља се указује при радњи и на делу. Оно средство наше душе, које извршује посредовање и заповеди то је наше тело. Овоме је задаћа да служи унутрашњем свету извесношћу, способношћу и издржљивошћу. Познавање човечијег тела како у општности тако и у појединости спада као што већ рекосмо у ред природних наука; али вежбање нашег тела, које служи на развитак телесне снаге као и постигнуће умне владе над тим веома је нужно за даље образовање. Гимнастика је врло важан предмет у нар. школи, па ипак је довољан број баш

школских људи, који никако њиоме да се опријатеље, држећи је као комедијашку ствар. Како не негујемо гимнастику онако и седе пред нама кржљава, слаба и бледа деца, јадни подмладак народни.

Наука о Богу скупља уједно познавања и способности, усредсређује се онда, кад тежи с једне стране познавању Бога, а с друге правичности, тој највишој човечанској врлини. Уз то се свако друго знање односи као средство за постигнуће највише цели, а из тога јасно излази, од какве је преголеме важности наука вере у опште при васпитању.

По довде исказаном можемо извести који све предмети спадају у нар. наставу.

У групу идеалних предмета узима се: наука вере права и дужности грађана, настава у језику, певање и декламоване.

У групу реалних предмета спадају: рачун, геометрија, земљопис, повесница, природопис и физика.

У групу вештачких предмета спадају: цртање, краснопис и гимнастика.

Показавши укратко који предмети чине учевно градиво у нар. школи прелазимо одмах на расправу: како се ти предмети имају методички руководити. А. Р. П. учитељ.

Предлог за уредбу

О СРП. НАР. ОСН. ШКОЛАМА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ.

(Настављено.)

B) О настави.

§. 45.

Настава је у основној школи бесплатна.

§. 46.

Настава траје 9 година, шест у свакидашњој и три у повторној (недељној, продужној) школи. Свакидашња школа има шест, а повторна три разреда.

§ 47.

Наставни су предмети:

а) наука хришћанска и с њоме скопчано црквено-словенско читање и појање;

б) српски језик са читањем и писањем ћирилицом,

в) рачун и геометријски облици;

г) земљопис, права и дужности грађања;

д) повесница српска и отачаствена;

ђ) природне науке са науком о чувању здравља, практичном поуком у вртарству, пчелярству и свиларству;

е) краснопис и цртање

ж) певање и гимнастика

з) ручни рад.

§. 48.

Поред највише школске власти, односно поред Н. Ц. Шк. Савета постоји за просветне ствари једна стална стручна анкета (одбор.)

У ту анкету бирају епарх. учитељске скупштине по једног учитеља осн. нар. школа на време целе саборске перијоде. Осим тога, природни су чланови ове анкете: референти школски, управитељи гимназија, учитељских и виших девојачких, ректори богословије и три друга стручна лица, која Н. Ц. Ш. Савет за такове позове и одреди.

Чланови ове анкете, изузимајући референте школске, имају за време саветовања дневнице од 4 фор. и путни трошак из народног, клирикалног фонда.

Ову анкету сазива и у њој председава главни школски референт или његов заменик, редовно сваке године у време великог школског одмора, а ванредну, кад год је потреба. Перовођа је овој анкети народни црквени тајник.

Ова анкета даваће мњење и предлоге српском народноцрквеном сабору за све просветне одношаје у митрополији Карловачкој. Све наредбе, што буде издавао Н. Ц. Ш. Савет, а тичу се школа и учитеља у овој митрополији, имају претходно доћи на претрес овој анкети и тек по саслушању исте, могу се као наредбе издати. Даље одобрава школске књиге и учила, одређује наставне планове за основне, више девојачке школе, учитељске и остале народне заводе, који стоје под управом и надзором наших аутономних власти.

Верозаконску наставу, књиге и учила, издаће сама с одобрењем православног архијерејског синода.

§ 49.

Настава отпочиње редовно сваке године о великој Госпојини а свршује се о Видову дне.

§. 50.

Настава се даје у дневној школи и у млађим разредима по 20, а у старијим по 24 сата недељно, а у повторној школи

недељно најмање три, а највише пет сати, које ће местни шк. одбор одредити.

§. 51.

На крају сваке године држе се испити. Дане испитне одређује местни учитељски збор, где га има, а где овога нема, местни школски одбор саслушавши учитеље и објављује то у општини уобичајеним начином три дана раније.

§ 52.

За школски одбор служе осим недељних и празничних дана, четвртак или дан недељног трга

Одмори о великим празницима су: о Божићу 5, о Ускрсу 8 и о Духовима 3 дана.

СЕДНИЦА ВИС. СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА

(*држана у Карловцима 28. и 29. Априла 1888.*)

Председавао је: Др. Ника Максимовић подпредседник. Присутни чланови: Прота Јован Борота, Др. Михаило Полит, Теофил Димић пенз. шк. надзорник, Стевен Лазић управитељ в. гимназије Карловачке Н. Ђ. Вукићевић заменик гл. шк. референта и Исидор Ћирић народни тајник.

Најважнији предмет расправе било је саветовање о представци, коју ће Школски Савет да поднесе Хрватском земаљском Сабору у одбрану српских народних вероисповедних школа у краљевини Хрватској, Славонији, с позивом на досадашње представке своје и срб. нар. Школског Савета и с жељом, да се у смислу историчног права српске православне цркве у овим земљама, и према потребама црквено-народнима, српске народне школе, које су од 1874 у Тројединој краљевини покомуњене, поврате под управу аутономних црквено-просветних власти наших, и да им се поврати вероисповедни карактер. Исто тако да се и у развојаченој Хрватско-славонској граници српске народне вероисповедне школе за православно српско становиште заведу, и да се Срби непресељавају уз своје вероисповедне школе још и комуналне школе издржавати. Нацрт ове представке имаће сачинити заменик гл. школског референта и кад исти готов буде, састаће се опет Школски Савет да у седници својој нацрт тај претресе и представку сабору троједне краљевине одправи.

Прочитана је окружница кр. уг. министарства просвете, у којој се налаже, да се пре свега има плата учитељима тачно издавати. Услед тога решено је да се преко епархијских школских власти позову све црвене општине, да учитељима тачно и уредно плате издају.

У смислу решења Е. Шк. Одбора темишварског и на предлог заменика главног школског референта установљен је у В. Кикинди V. и VI. разред мушке школе; уједно је одобрено по жељи в. кикиндске црквене општине установљење једне мешовите основне школе између треће и четврте четврти у истом месту, и установљени и одобрени су паралелни трећи и че-

трти разреди у средсредној мушкој школи. На ова три места изабрани учитељи: Љубомир Лотић, Милош Бандић и Петар Михајловић потврђени су. Избор учитељице пак због незаконитости уништен је, и наређено, да се има на ново стечај за учитељицу IV. разреда женске основне средсредне школе у В. Кикинди предузети.

У Керској школској ствари решено је, да се још 1875. године изабрани учитељ Аркадије Павловић за сталног учитеља у том месту потврди и Е. Ш. Одбор бачки позван је, да све списе односеће се на избор и одобрење истог учитеља Школ. Савету што скорије пошље, како би се учитељу Павловићу декрет издати могао.

Решење Е. Шк. Одбора темишварског, којим се М. Ж. учитељ С. Ч. због поновљених изгреда на губитак учитељског звања у истој епархији осуђује, преиначено је тако, да исти учитељ остане у звању где је, али је осуђен на губитак једне трећине плате у корист школског фонда, док се не буде у владању поправио: о чему ће после једне године дана Е. Шк. Одбор тамишварски извештај да поднесе.

У општини Кисачкој, која је врло малена и неможе да самосталног учитеља издржава, наређено је, да свештеник дужности учитељске у свакидашњој и повторној школи одправља, уз награду коју му Е. Шк. Одбор бачки за то одредио буде.

На молбу Земунске општине, да се тамошњи српски школски фонд на оснивање српске више девојачке школе у Земуну обрати, пошто је по основном писму Патријарх врховни патрон овога фонда Школског и ове школе, решено је да се та ствар одложи, до долазка Њ. Светости Патријарха.

Хрватска земаљска влада; на молбу Школ. Савета, да се вуковарској српској школи поврати њен вероисповедни карактер и одузета припомоћ од политичне општине тамошње, одговара, да је то сада немогуће учинити, пошто је већ горња школа у комуналну претворена и наредбе су издате о уређењу њеном. Решено да се за времена поново првобитни захтев Школског Савета, како би се почетком идуће школске године вероисповедни карактер мушкој и женској основној школи Српској у Вуковару повратио.

На молбу Е. Ш. О. темишварског потврђују се избори и издају се декрети учитељима: Милану Ковинчићу у Модошу; Платону Подградском у Дески; и Мари Поштићевој новоизабраној учитељици у Франџеву. Исто тако наређено је да се издаду декрети Ђури Каракашевићу учитељу у Пирошу и Анђелији Степићевој учитељици у Ст. Паланци у бачкој епархији.

Распоред наставних предмета на лекције у средсредним и предградским народним школама Сомборским, које за вештбаоницу приправничку служе, — поднешен од управе учитељске школе Сомборске, узима се са одобрењем на знање.

Исто тако узима се на знање извештај управе учитељске школе Сомборске о испитима првога полгодишта у срб. народним мушким и женским основним школама Сомборским, које за вештбаоницу служе. Е. Ш. Одбор бачком, на поднесену молбу њену у ствари Сомборске вештбаонице, доставља се накнадно у препису ради знања и управљања Наредба вис. Шк. Савета од $^{16}/_{28}$. Августа 1886. бр. 90|53. — којом се од

ношај сомборских школа у вароши према управи учитељске школе прецизно опредељује.

На предлог учитељске школе у Г. Карловцу у место Ђуре Баха, који је оставку поднео поставља се за помоћног учитеља хармонијског појања, певања и свирке на истој школи г. Фрања Форштек учитељ гласбеног завода у Г. Карловцу.

Издавање стипендија нових, у место оних стипендиста, који су ове године из горњокарловачке учитељске школе иступили, или решењем наставничког збора стипендије изгубили, за ову годину обуставља се.

На молбу Глише Јовановића привр. учитеља у Црвеној Цркви, дозвољава му се на основу многогодишње учитељске службе, да може испит из првог и другог приправничког разреда у српској учитељској школи положити и у случају довољног успеха, на концу следујуће за тим године к' полагању учитељског испита приступити. Милан Натарош, свршени ученик четвртог гимназијског разреда и ц. кр. војени подчастник у у резерви, по молби својој, добија дозволу, да може испит из првог приправничког разреда у Сомбору приватно положити, и по том у своје време као редован ученик у други приправнички разред примљен бити.

Управни одбор сл. кр. града Сомборе, усљед извештаја државног Школ. надзорника, умољава Његову Светост, да црквеној обштини Сомборској наложи, да школске дворане у средередњој школи својој према захтевима закона распространити, и школе, по преслушању управитеља школског са новим мапама и другим потребним училима снабдјети даде. Ова је ствар предана заменику гл. шк. референта, да је привременом црквеном одбору сомборском на извршење спроведе.

Ђорђе Бекић привр. учитељски помоћник у вашој девојачкој школи у Панчеву поднео је оставку на звању том. Оставка се с негодовањем прима, што је речени помоћник у невреме школу напустио, уједно усвојени су предлози управе школе те о подели предмета између осталих редовних и ванредних учитеља и учитељица до краја ове школске године, у које ће се време стечаj на упражњену катедру отворити.

Осим ових решено је још више предмета од мање важности. **В.**

ДОМАЋЕ ВАСПИТАВАЊЕ.

(Одговор г. М. Нешковићу.)

(Продужење.)

После тога наводи г. Н. неке моје реченице о *искрености* (са стр. 42.), па вели, да се оне не слажу с оним, што сам говорио о *смерности* (на стр. 39.), и да „онда излази, да је бело и црно једно исто." — На баш из *његовог* разлагања излази, да је бело и црно једно исто, јер *он* тврди, да су *смерност* и *искреност* истоветне, а *ја* их *разликујем* и раздвајам.

Даље, навео је неколико реченица (са стр. 129.), где се говори о кажњењу, и то из трећег одсека; па онда (са стр. 126.), где се говори о забављању, из средине првог одсека; за тим (са стр. 128.), где се такође говори о кажњењу — из другог одсека; и најпосле (са стр. 129.) где се

говори о кажњењу — опет из другог одсека, — те је таким *претурањем* и *премештањем* с једне стране и *изостављањем* неких речи и реченица с друге стране — направио још једну збрку, из које *он* изводи то, да *ја* хоћу мању децу да *казним*, а већу децу, „*у том истом случају*“ (?!) да *забавим*, — што је сасвим *неистинито*. — Ја сам код „*забављања деце*“, на згодним *примерима*, показао, како се дете може забавити у првој, другој, трећој и четвртој години, и од пете године па даље (стр. 126). А г. Н. навео је из свега тога *нешто*, где се говори *само* за трећу и четврту годину, а остало је *прећутао*. Код „*кажњења деце*“ казао сам, да би „најлепше било, кад би се могло бити са свим без кажњења“, али, ако се „већ казне морају употребити код деце, а оно бар треба гледати, да се у што *мањој мери*“ употребљавају. Где год је могуће, да се дете *забави лепим начином*, не треба употребљавати казну, и ако је дете може бити заслужило, да се казни. Ово важи нарочито за *мању децу*, која још немају довољно искуства, нити имају сталног правца у раду и понашању, те с тога и нехотице одступају од реда. Но боље је и *строжије* казне употребљавати, него *погрешкама* детињим кроз прсте гледати и *дозвољавати* да се оне сваки дан понављају“ (стр. 128/9). — Г. Н. изоставио је целу ону тачку, где се говори о *прашташу* казне маљој деци, која *нехотично* греше, и *изоставио* је последњих 8 речи, које су овде подвучене; — те на тај начин мени *подмеће*, да ја препоручујем час неупотребљавање казне, а час употребљавање казне, и кори ме речима: „Доиста јединствена логика!“ Ну ја имам више права, да кажем њему: доиста, *јединствена критика*!

У 3. 4. 5. 6. 7. и 8. одсеку истог чланка о кажњењу (стр. 129—132), ја сам даље разложио, какве могу бити казне, почевши од прве године па даље, и кад и како могу оне да се врше. — Ну од свега тога г. Н. навео је само 3. одсек, па и то *непотпуно*, и само с том намером, да би могао неке од тих реченица поредити са другим неким реченицама, које говоре о са свим другој ствари, — јер ваљда *забављање* и *кажњење* није једно исто....

После, вели: „И још је у књизи ствари, које се својом јасном контрадикцијом одликују;“ али, вели, навешће „само још две.“ — Таке, тако, само нека се *каже* — много, а за доказе је лако.... Ну да видимо и те две противоречности!

Ја сам на (стр. 10.) у почетку чланка, који говори о *ваздуху* и чистоћи, казао, да без *удисања здравог ваздуха* дете не би могло живети; — а г. Н. вели, да сам то опровргао речима, којима сам на (стр. 12.) завршио исти чланак: „Где год се ваздух мало више поквари, деца то брзо осете и лако се разболе.“ Ја мислим, ко год може да разликује *оштре* тврђење од посебног, ко уме да одвоји почетак неког чланка од свршетка, ко је у стању да садржину чланка доведе у свезу са насловом, и ко узима речи и реченице у обичном смислу, како се говоре, — да ће схватити оне реченице онако, као и ја, т. ј. да човек не може живети без *ваздуха*, и да покварен ваздух *шкоди*, и то деци више него обраслима.

И тако, ја не видим, да ту има тако „јасне контрадикције,“ какву жели и тражи г. Н.

Другу, исто тако „јасну контрадикцију“ налази г. Н. у том, што ја, на (стр. 59) велим, да се „о облику и тежини *животиње* не може до осн. школе с успехом говорити“, а на (стр. 66.) кажем, да може бити опажања *облика минерала* — чулима *вида* и *шипања*. Он то тумачи овако: „Ово значи: о облику животиња се не може, а о облику минерала се може пре основне школе с *успехом* говорити. По том мора бити да је облик грумена соли, парче камена и др. правилнији од облика коња, псета итд.“ — Али ја нисам казао, да се о облику минерала може с *успехом — говорити*, него сам казао, да дете може при *посматрању* неког минерала: *гледати, слушати, мирисати, кушати, пипати* итд., и да тако може задобити *осећаје*: боје, облика, величине, звека, мириса укуса, додира, тежине, топлоте (види 3. одсек дотичног чланка на стр. 66/7), — а то *није немогућно*. Тако исто ја нисам говорио ни о *правилности* облика ни „коња,“ ни „псета“, па ни минерала. Па где је ту онда „сакривена нека *загонетка*“? Код *мене* за цело није; али има извесно нека загонетка *у критици* г. Нешковића.

Најпосле вели: „Сад доста о том — можда је и ово сувише.“ Али ипак не може срцу одолети, него мора и он да „устане. . ., против злоупотреба, што се деца *силом* упућују, да више раде десном него левом руком.“ — Ја сам на стр. 22. казао овако: „Кад се дете држи на рукама, треба пазити, да се *не држи свагда само на једној руци, него редом на једној и другој*, и то више на десној руци, да би дете десну руку могло слободније кретати и да би се навикло, да ради више десном него левом руком.“ А г. Н. је изоставио *све овде подвучене речи*; па, пошто је са (стр. 75.) где се говори о познавању праваца (шта је доле и горе, десно и лево, напред и натраг), извадио и додао једну сличну реченицу, — наводи из неког немачког часописа неку „молбу леве руке будућим васпитачима“, и додаје сам са своје стране дирљиву молбу, управљену на „мека срца“ „матера српских“ у корист леве руке, која им се тако лепо, убедљиво и искрено моли“! Да није *смешно*, било би одиста жалосно....

Ја *нигде нисам* казао, да не *треба радити* левом руком. А дотична реченица на (стр. 75). (Тако се дете навикне, да све ради десном руком“), односи се на претходне *изображене* случајеве“, т. ј. да дете држи кашику у десној руци, и да при руковању пружа десну руку (а доцније, да се крсти десном руком, да пише десном руком итд.), и само у *тој свези* има та реченица *онај смисао*, који сам јој ја дао. — Али г. Н. неће да зна за то, он се ухвати за *једну једину* речцу („све“), те онда чуда почини. У осталом, ја остављам *њему*, да он учи своју децу, да се *крсте и левом* и десном руком (али онда и слова да окрене и на леву страну), да цртају и свирају на виолини и са левом и десном руком (ако он т. ј. не презире уметност, — јер се нешто буни против естетичког васпитавања) итд. а ја богме моју децу учим, да држе кашику у десној руци, да се рукују десном руком, да се крсте, да пишу, цртају, свирају — десном руком; али им опет и не везујем леву руку, као што би на тај начин хтео да експериментује неки наш коментатор Дарвинове науке о развитку, који се п р о с л а в и о и као к р и т и ч а р, и на кога као да се угледа у том г. Н.

Ето, како стоје „недоследности и контрадикције“, које је пронашао г. Н. Из свега се види, да се г. Н., како ми се чини, налази сам са собом у некој противуречности.

(Свршиће се.)

✝

ЛАЗАР ИЛИЈЕВИЋ,

србски народни учитељ.

(Живот, смрт и погреб чаковачког учит. Илијевића.)

Да би се могло увидити, шта вреди добар, вредан и савестан учитељ у једној општини и шта је томе посљедица; то ћу покушати да опишем живот и погреб скоро преминулог младог Чаковачког учитеља.

Лазар Илијевић родио се у Црепаји 1855. год. па пошто је V. разр. реал. школе у Панчеву свршио, послушавши мој брацки и пријатељски савет, ода се на тежак али и најплеменитији учитељски рад. Свршив учитељски течај у Сомбору буде по препоруци управ. учитељ. школе госп. Н. Ђ. Вукићевића у Чакову не само једногласно за учитеља изабрат, него шта више дођоше и неки одлични чланови исте општине чак у Црепају и умолише брата Лазу, да се мане Карлова, где је у исто доба био опет изабрат, него да се прими Чакова, које напослетку и буде где је 9 год. као учитељ служио све до своје смрти. У какав је тамо био, нисам с њиме живио у Чакову, да би могао са̂м рећи о њему и свету изнети, него сам на дан погреба његовог имао прилике чути од неколико најугледнијих тамошњих грађана о Лази ово: да је живио Лаза Илијевић за свети позив свој, да је био савестан у вршењу свију својих дужности и у школи и ван ове; да се очински старао за њему поверене ученике, једном речју да се осећао сретним у учитељском раду. Даље слушао сам са уживањем као његов верни друг, да је и изван школе био народу своме од велике користи, да је био врло уљудан према свакоме Србину и несрбину, да му је живот служио и народу и деци као образац ваљаног моралног владања и врло лепог понашања, да је особито лепо живио са својом општином и родитељима дечијим а поглавито, да је радо виђен био у друштву изображених и отмених грађана Чаковачких. Даље чуо сам а и са̂м сам знао, да је био врло родољубив и да је употребио сваку дану прилику да ради у корист општега добра. При оснивању читаонице и певачког друштва, чији је и тајник био, радио је и саветом и делом док се није спровело. Био је увек међу првима да се приређују народне светковине, беседе и јавна предавања и једном речју онакав, какав само ваљан учитељ треба да буде. Када сам ово све слушао, радовао сам се, што нам је Лаза такав био, али сам уједно и плакао што Срби таког раденика, таког узор учитеља изгубише. Да је ово пак све истина била,

служи ми као доказ и говор тамошњег честитог шк. управитеља г. Каменка Миче при погребу Лазином на школском прагу држан пред више од хиљаду ожалошћених поштоватеља Лазиних, који дођоше, да последњу почаст учине добром учитељу свом.

Лазар Илијевић је био потнуно здрав човек, и у петак у вече $^{11}/_{23}$. Марта растане се са друговима и пријатељима с којима се редовно састајао на разговор, у $^{1}/_{2}$10 сати у вече. У суботу око 6 сати устане и пошто га је млада супруга му нудила, да се мало одмори, јер је држала, да није могао спавати те ноћи добро због плача малог му мозимчета, послуша јој савет и на једанпут га удари капља и после 1 минута Лазар није био више међу живима. Сутра дан у недељу $^{13}/_{25}$. Марта био му погроб у 2 сата по подне, где се искупило и старо и младо и Срби и Романи, Мађари и Немци, дакле сви грађани Чаковачки, и држим да нећу погрешити ако кажем на броју до хиљаду душа осим нас 7 који из Црепаје на ову тужну свечаност дођосмо. При опелу је чинодјествовао тамошњи свештеник г. Ђурић, а певачко друштво је са својим вештим ликовођем појало врло складно. Више венаца положише на одар, од којих је најлепши од певачког друштва био. У школском дворишту на прагу школе држао је говор тамошњи управитељ г. Каменко Мича, где је списао и јасно претставио живот и сав рад милога покојника са тако тропутим гласом, да је морао више престајати од плача и јецања слушатеља. По свршеном тужном говору носило се мртво тело преко пијаце у храм Божији, где је опело обављено. Други говор у цркви после св. евангелија држао сам ја, где сам нагласио, шта у Лази изгуби Чаково, шта народ а шта родбина и ожалошћена породица итд.

Осим певачког друштва при спроводу свирала је ондашња банда жалосне песме, која се измолила, да то из поштовања према покојнику и према учитељу бар учини. Заставу црну, која се носила пред певачким друштвом, положише у мрачни гроб са Лазом. Дакле погреб је био такав, како само наши најзаслуженији људи дочекати могу.

Нећу и не могу да пропустим оно што је од господе Чаковчана заиста врло лепо и хвале достојно, а то је што су као што чујем узевши у обзир стање Лазине удовице и двоје малих сирочади — сав трошак око тако сјајног погреба на се узели; па ако је дакле тако, хвала вам господо и пред Богом и пред људма, јер и по томе видимо, да сте достојни земљаци великог учитеља србскег Доситеја Обрадовића, и по томе видимо да сте свог учитеља Лазу искрено љубили и поштовали.

И сада, када ове ретке пишем, обузима ме за таким другом плач, те не могу даље, за то и велим: „Бог му дао мира и покоја онде, где су и остале рајске душе, и био му вечан спомен међу нама, нека му је слава“!

У Црепаји $^{19}/_{31}$. Марта 1888. Љубомир Ђурић, *учитељ.*

КОНФЕРЕНЦИЈА

држана код високе кр. хрв. слав. далм. земаљске владе 5|17. Марта о. г. поводом „Меморандума Србаља посланика на сабору троједне краљевине.“

Овој конференцији председавао је пресветли г. *др. Стеван Спевец*, кр. оделни предстојник за богоштовје и наставу. Од стране в. владе беху

присутни још г. *Ранко пл. Јурковић*, кр. оделни саветник и г. г. *Јосип Стипетић* и *Антон Цувај* кр. земаљски школски надзорници. Српски клуб заступаху г. др. *Васа Ђурђевић*, председник истог клуба и подпредседник сабора троједне краљевине, г. г. посланици прото *Петар Манлић*, тајник српског клуба и прото *А. Мејић*. Усљед посебног позива кр. зем. владе присуствоваху истој конференцији као вештаци г. *Петар Радуловић*, управитељ српске учитељске школе у Карловцу, г. *Сава Диклић*, управитељ грађанске школе у Глини и г. *Владимир Красић*, учитељ вежбаонице српске учит. школу у Карловцу. — Конференцију отворио је пресветли г. др. Сневец, кратким али пределим говором, захваљујући се свима члановима, који се позиву в. владе одазвали и упозоравајући их на важност предмета, који ће се овом приликом претресати. Кр. зем. шк. надзорник као известилац в. владе, г. Стипетић, читао је тачку по тачку „меморандума српског клуба“, те се о свакој тачки повео посебни разговор и договор. Г. др. Васа Ђурђевић, који је у овој конференцији водио прву и главну реч, како објективним разлозима својим тако и пределим тумачењем разлога својих, највише је допринео, да се в. влада изјавила споразумном са „меморандумом клуба српског.“

После свршеног договара сви Срби чланови конференције представили се преузвишеном Бану. — **р.** —

Минист. извештај о стању школа у Угарској 1885/6. г.

(Из „**Néptanitók Lapja**“ прибележио М. БАНДИЋ.)

(Свршетак.)

II. Средње школе.

Средњих школа било је свега 178 и то 150 гимназија и 28 реалних школа. Између гимназија било је 88 са осам разреда, 39 гимназија са четир разр. 17 гимн. са 6 разреда, и 6 гимназија са неодређеним бројем разреда. Између реалних школа било је 21 подпуна, 5 са четир разреда, и две са неодређеним бројем разреда.

У 122 средње школе био је наставни језик мађарски, у 33 школе учио се мађарски језик као главни школски предмет, у 7 школа учио се мађ. језик као помоћни наст. језик, а у 11 средњих школа у којима је наставни језик српски, хрватски и др. учио се мађарски језик као обличатан предмет.

Број ученика је 42,120 за 612 више него прошле године. У гимназијама нарастао је број ученика за 0·63% а у реалкама за 6·49%. — Пре свршетка школске године изостало је од сваке 1000 ученика 71; из I. разреда од хиљаде изостало је 106 ученика, а из других разреда од хиљаде само 59 ученика. Највише изостају из I. V. и VII. разр. Више изостају из реалних школа него из гимназија.

По матерњем језику од ученика средњих школа било је: 71·3% мађара, 15·5% немаца, 6% романа, 4·3% словака, 1·8% србо-хрвата, 0·5% талијана, 0·3% рушњака и 0·4% других језика. По народностном броју становништва од 100,000 мађара било је у овим школама 452 ученика, од толико немаца било је 341, од толико србо хрвата било је 121, од толико романа било је 101, од словака 94, од рушњака 34 ученика. Од броја ученика средњих школа 96·4% говорило је мађарски.

По вери ученика од 100.000 становника римокатолика било је 274,

од толико грко-католика било је 110, од толико ист. православних било је 104, од толико реформатске вере било је 260, од унитарске вере 506, од израиљана било је 1240 ученика. Чивути највише посећују ове школе.

За испит зрелости пријавило се у гимназијама 2278 ученика, у реалкама 222 ученика. Писмени испит положило је у гимназијама 93·6% у реалкама 96·8%. Усмени испит положило је у гимназијама 75·7%, у реалкама 84·2%.

Број наставника у средњим школама је 2903 и то 2366 у гимназијама и 537 у реалкама. Од наставника 76·3% имало је дипломе. Мање је наставника са дипломама у гимназијама него у реалкама. Од наставника 92·3% подпуно су знали мађарски, 5·2% мало а 2·4% нису знали мађарски.

На издржавање средњих школа потрошено је 4 милијона 72,450 фор. Од ове своте 16·5% издала је држава.

Из **(Néptanitók lapja.)** М. Вандић.

Допион.

Село Крушедо 21. Марта 1888.

Јављам Вам, врлопоштовани госп. Уредниче жалосну вест, да смо данас предали матери земљи мртво тело, негдање Ваше ученице, а бивше Приједорске учитељице, Јелене Шикопаријине рођ. Трифуновићеве.

Врла покојница родила се у Руми, а умрла је после кратког ал' тешког боловања у цвету своје младости, 22. година. Пошто је свршила у Новом Саду вишу дев. школу, ступила је у сомборски учит. завод у намери, да се изобрази за срп. нар. учитељицу. Ту је неуморно и ревно прибављала себи корисна знања, како би као потпуно изображена учитељица ступила у народ свој.

Њен наставнички рад отпочет је у Босни, и то у варошици Приједору. Био то рад сваке хвале достојан и она га је све то већма усавршавала.

Ал' кобна болест, која не пита ни за шта, прекиде јој ту племениту намеру, и одагна је одонуд у дивну Фрушку-гору, у село Крушедо, где јој муж учитељ беше добио учитељско место. И она се пресели у нади да ће јој се поремећено здравље планинским здравим ваздухом поправити — а ни слутила није, да ће је ту кобна смрт изтргнути из наручја доброга мужа, те је тако раставити од два мала детета своја, од два одојчета.

На укопу њену беше се много света, а особито из околних места искупило, а у свачијем оку могла се је видити сузица тешке жалости. При погребу чинодејствоваху, осим местнога пароха и пречасна господа, на име: Мирон Николић наместник манастира Крушедола и Милан Попадић парох Марадички. И околних учитеља беше приличан број, тако ту беше госпођица М. Јовановићева учитељица шатриначка, К. Милин учитељ грчетешки, Л. Богдановић прв. крушедолски, Апт. Потуричић и Ан. Милан Марин учитељи Марадички.

Тужним срцем отпратисмо милу покојницу у храм Божији, где је учитељ марадички А. Марин слово држао, жалећи за покојницом као за некаданьом другарицом својом и узносећи је као бивщу врлу српску учитељицу, — па за тим предадосмо је матери земљици.

Приједорчани сигурно ће се дуго сећати своје негдање врсне учитељице, као што ће и Крушедолцима дуго на срцу лежати — за кратко време упозната њена смерна, побожна душа, добро и честито срце.

А ми са своје стране пожелимо упокојеној и млађоној учитељици рајско насеље и вечни покој!

А. М—zz.

Нове књиге.

Уредн. овога Листа достављене су следеће књиге и листови на приказ:

„Pedagogija I. dio Jugoslovlje“ sastavio Stjepan Basariček učitelj kr. učiteljske škole u Zagrebu: Treće posve preradjeno izdanje. Zagreb, naklada hrv. ped. književnog zbora. 1888. Ciena 1 for. a. vr.

Прва читанка за ученике глуво-немих завода израдио Радивој Поповић учитељ глуво-немих. У Новом Саду. Парна штампарија М. Димитријевића 1888. Цена 30 новчића. Ова је читанка издана о трошку родољубиве задруге госпођа митровачких и прво је ове врсте дело на српском језику прерађено према најбољим страним изворима. — Свака школа српска и сви учитељи треба да ово дело набаве.

„Илустрована Историја српскога народа“ од најстаријих времена до проглашења нове краљевине, за народ и школу са 120 слика и једном картом балканског полуострова. Издао Коста Мандровић. У Бечу 1885. Цена **3** фор за школе и учитеље који хоће ову књигу као премије да употребе цена је **1** фор. **50** новч. Свака српска школа и свака српска породица треба да ову књигу набави.

„Живот и обичаји Срба граничара“ сакупио Никола Беговић. У Загребу, штампарски завод „Народних новина“ 1887. Цена је књиге за уписнике 80 новчића. а иначе 1 фор. а. вр. па се разашиље у крстоплету препоручено са надоплатком поштарине од 20 новчића. Новци се шаљу унапред поштанском упутницом иначе се књиге у наточ шаљу. Добити се могу код сачинитеља у Горњем Карловцу.

„Зâче“, лист за децу излази у Нишу један пут у месецу са сликама. Цена је на годину **1** динар и 60 пара. Уредник Пет. Никетић. Изишао је до сада бр. 1 и 2.

„Новеле АдолфаДнасиньскога“ с пољског превео Рајко. Издање срп. књижаре и штампарије браће М. Поповића у Н. Саду 1888. Цена **60** новч.

„Војнички живот“ слике и прилике написао Едмондо де Амичис. С талијанског превео Дан. А. Живаљевић. Издање браће М. Поповића у Н. Саду 1888. Цена 50 нвч.

„Из Црне Горе и приморја“ приповетке Симе Матавуље. Издање књижаре браће М. Поповића у Н. Саду 1888. Цена 65 нов.

„Сêлу и прêлу“ слике и прилике из српскога живота написао П. Адамов II. Издање књижаре М. Поповића у Н. Саду 1888. Цена **60** новч.

„Око ће јарко сунце приказити.“ Истинити догађај написао Ив. Павловић (Јабланић), с преводом Шамисове песме у стиховима. Прва тисућа. Београд у кр. срп. државној штампарији. Цена **1** динар. Наручбине прима књижара В. Валожића у Београду и друге.

„Ђурђев дан.“ Музикалија за гласовир од Хуга Доубека коровође српског Новосадског читаоничког певачког друштва. Издање српске књижаре браће М. Поповића у Новом Саду 1888. Цена **40** новч.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Батермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 5. **У Сомбору, 15. Маја 1888.** **Год. XX.**

ПРЕДСТАВКА

СРПСКОГ НАРОДНО-ЦРКВЕНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА.

Поднешена земаљ. сабору краљевина

ХРВАТСКЕ и СЛАВОНИЈЕ

у погледу ревизије постојећег земаљског школског закона

III. С. Бр. 61.

ex. 1888.

Високи Саборе!

С обзиром на предстојећу ревизију земаљско-школског закона обустројству пучких школа и препарандија за пучко учитељство у краљевинама Хрватској и Славонији од 14. Октобра 1874. и крајишког закона о настави у народним школама од 8. Јунија 1871. која ће се на сабору краљевина Хрватске и Славоније скорим предузети, овај Српски Народни Црквено-Школски Савет као главна управа српских народних школа у опсегу митрополије карловачке, сматра за своју дужност поново подићи глас свој у корист вероисповедних српских народних школа у Хрватској и Славонији, које су услед поменутога закона, у опће пучке школе преобраћене, и понављајући представке, молбе и жалбе у овом предмету од 1874. до 1879. године и доцније високој земаљској влади и Високом Сабору, као и молбе и жалбе постојавшој крајишкој земаљској управној области од 1871. год. амо поднешене, али до сада на жалост неиспуњене и неуважене — слободан је следећу понизну представку Високом Сабору поднети:

За вероисповедне српске народне школе у опсегу митрополије карловачке постоји од српског народног црквеног сабора 1871. године донешена и од Његовог Царског и Апост. краљевског Величанства Премилостивог краља нашег превишњим решењем од 6. Априла и 2. Јулија 1872. године потврђена „Уредба за српске народне школе.“

Уредба ова која је потекла из народно црквене самоуправе основане како на стародавним краљевским повластицама српском народу премилостиво дарованима, тако и на фундаменталним земаљским законима има пуноправну важност и за вероисповедне српске народне школе у краљевинама Хрватској и Славонији.

Године 1874. донешен је закон обустројству пучких школа и препарандија за пучко учитељство у краљевинама Хрватској и Славонији.

И ако су и до тога закона вероисповедне српске народне школе у овим краљевинама постојале, и своје законима утврђено, автономно устројство имале; и ако је српском народу автономија у школским стварима и најновијим земаљским законима призната била; ипак закон од 14. листопада 1874. није имао никаква обзира на то, вековима освештано право српског народа, него је напротив поставио таква опредељења, која су скоро све вероисповедне српске народне школе у Хрватској и Славонији лишила вероисповедног карактера и у опће пучке школе претворила, и која су управо немогућним учинила опстанак и развитак вероисповедних српских народних школа у тим земљама.

Многа опредељења закона тога служила су на очевидну пропаст српских народних школа. Тако је ово у § 24. истога закона, по коме свако место, где има бар 40 школу полазити обавезне деце, мора имати опћу пучку школу и оно у §. §. 26. и 27. по којему места од најмање 3000 душа морају имати опћу пучку школу са четири одељена разреда. Очевидно је, да кад политичне општине, у којима православни Срби сами или у већем броју станују, морају издржавати опћу пучку школу, не могу у исто време издржавати својих вероисповедних школа, јер би то издржавање скопчано било са двоструким по народ веома несносним теретом.

Признати се мора, да државна власт има право и дужност старати се, да у држави постоје добро уређене народне школе, али отуда још не следује потреба, да се народ присиљавати мора на подизање и издржавање опћих пучких школа, ако већ постоје у општинама од старих времена и на историчноме темељу народу омиљене и за њега неопходно нужне вероисповедне школе, које се лако могу удесити тако, да могу одговарати суврменим васпитним потребама државе, у којој тај народ живи.

У овом погледу нека нам је слободно позвати се на законодавство угарско, које је у XXXVIII. законском члану од 1868. истина установило комуналне школе *али не императивно*, него факултативно за оне само општине, које немају, или неће да држе вероисповедчих школа; шта више у томе законодавству потпуно је дозвољено вероисповедима, не само да могу задржати своје досадање школе, него да могу подизати и нове вероисповедне школе а по томе да нису политичне општине обвезане подизати и издржавати комуналну школу, ако у месту томе постоје или се заведу добро уређене и земаљском закону одговарајуће вероисповедне школе.

Томе је напротив закон од 14. листопада 1874 без сваког обзира на постојеће вероисповести и на њихове потребе и оправдане жеље императивно завео нове искуством неопробане и духовним потребама многобројног српског народа ове домовине неодговарајуће *опће пучке школе*, а тиме животну снагу вероисповедних школа у овим земљама сатрло и могућност опстанка и напредовања њиховог сасвим одузео.

Мислимо да није било нужно а усуђујемо се рећи, да није било ни праведно, за љубав страноземске новости, оборити и уништити стародавну, домаћу, поштовања достојну установу, вероисповедну школу, нити је то требало учинити у домовини нашој, где је, Богу хвала, вероиспо-

ведна свест у народу још жива, свежа и јака, и где су вероисповести воље не само материјалне жртве приносити, него и моралне напоре подносити зарад унапређења својих вековима осведочених ваљаних школа, које су грађанима ове домовине у опште, а на посе припадницима православне источне цркве као зеница ока нужне биле, и са којима је народ срећан и задовољан био, јер су оне на религиозно и морално васпитање његово благотворно утицале.

Даље поменути угарски школски закон дозвољава политичним општинама, да могу за народне школе одређени прирез и остала beneficia употребљавати на издржавање и потпомагање вероисповедних школа, што се у дотичном месту налазе, према сразмеру броја становништва појединих вероисповести; и благодарећи том важном законском установљењу има и данас у Угарској више од 13.000 вероисповедних школа, које упоредо са комуналним и државним школама напредују. Особито пак напоменути нам ваља да у свима оним крајевима Угарске, — где је закон школски од 1868. у живот уведен, — нема ни једне једине покомуњене српске народне школе, него су све српске народне школе тамо и данас *вероисповедне* и стоје под управом автономних православних народно-црквених власти, па и у најмањим црквеним општинама находеће се српске вероисповедне школе у Угарској добијају од политичних општина, или знамениту припомоћ, или баш и цело издржавање, које им по броју становништва припада, дочим је у Хрватској и Славонији, где је пре 14 година више стотина цветајућих српских вероисповедних школа било, које су такођер издржаване из прихода политичне општине, број таквих школа на четири, а у војничкој хрватско-славонској крајини на 9 спао, јер им је свака потпора одређена од оне стране, од које би се по природи највећма ишчекивати могла. И ако свакако несносно стање и на даље остане, скоро ће доћи време, да ће се и последњи остатци српских школа у краљевинама Хрватској и Славонији сбрисати.

Држимо да би баш у том обзиру ваљало, да се у овим краљевинама већа справедливост указује српском народу, који је усљед закона од 14. листопада 1874. у својој религиозној свести јако узнемирен, у својим правима најосетљивије повређен, и са садашњим опћим пучким школама посве незадовољан.

Нужно је још овде напоменути и то, да су приликом уважања школског закона од 1874. у живот, и од тога времена до данас, од школских и политичних власти народу српском велике неправде чињене. Усупрот установљењу закона тог постављане су за учитеље и учитељице у чисто српским и у оним општинама, где су Срби у већини, — особе римокатоличке вере; српске вишеразредне школе у Шиду, Даљу и у другим местима смешане су са грчко-католичком ил римокатоличком школом, и за учитеље најмлађих разреда постављени су људи, који ћирилицу незнају те по томе у њој децу необучавају; у српске покомуњене школе, уведене су читанке, у којима су поједини па и ћирилицом писани чланци састављени у духу и правцу римокатоличке вероисповести, и противни учењу наше цркве и напослетку у читанкама тима има много таквих израза, које деца у Срему и у Славонији неразумеју, а неки им на саблазан

служити могу; изабрани од српског народног црквеног сабора школски референти за пакрачку и горњокарловачку епархију нису потврђење од високе кр. земаљске владе добили, нити су у своје звање ступити могли: српском народном главном референту школском закрађена је визитација по српским народним школама у вировитичкој жупанији, а архидијецезалном школском одбору у Ср. Карловцима забрањено је општење са српско-народним *школама* у Срему, које су *без знања* и саслушања претпостављених им нар. црквених законитих власти покомуњене; српска учитељска школа у Пакрацу затворила се, а оној у Горњем Карловцу још до данас право јавности од стране вис. кр. земаљске владе није признато; напослетку и у само најновије време без знања и саслушања аутономних народно-црквених власти преобраћене су школе српске у Трпиња, Боботи, Борову и у Вуковару у опће пучке школе.

Све ове и овима подобне злоупотребе, које су се од увођења школског закона од 1874. у Хрватској и Славонији, а у војничкој хрватској и славонској крајини још од 1871. догађале, сматрају Срби као повреду своје цркве и њених аутономних права.

Но има још једно врло важно гледиште, са којега је неопходно нужно, да се српским народним школама у Хрватској и Славонији поврати њихов природни вероисповедни карактер, а то је она прир дна и најтешња веза, у којој ове школе стоје са православном црквом српском.

У православној цркви код Срба духовне песме и молитве при јавној служби Божијој свршује свештеник уз сурадњу народа, а у овом послу учитељ народне школе предводи богомоље у храму Божијем. Сав народ под учитељевим вођењем и почињавањем поје или слуша и прати духовне песме а ученици и ученице народних школа живо саучествују при служби Божијој, одговарајући на јектеније и возгласе, читајући молитве, антифоне, псалме и апостол и појући умилно духовне песме под управом својега учитеља или учитељице. Ово појање и читање мора се у народној школи учити и не може се у једном или два седмична часа научити, него се мора дуже времена, кроз цео школски течај у тежетне и свечане дане брижљиво вежбати, да се ваљан успех покаже.

Обучавање младежи у црквеном појању и читању не могу свештеници на себе примити, због својих разноврсних послова у цркви и у разгранатој често на више села парохији, него томе читању и појању мора младеж школску учити сам учитељ вероисповедне српске народне школе.

(Свршиће се.)

ПОД КАКВИМ БИ УПРАВИТЕЉЕМ МОГЛА ШКОЛА НАЈБОЉЕ НАПРЕДОВАТИ?

(За награду.)

II.

Познатан неки посао поверава се човеку, који га добро разуме. Чизму дајемо само чизмару да нам зготови; браву само бравару. Никад обратно нећемо учинити, јер смо на-

пред уверени да нам се жеља не би никад испунила. А то је за то, што један исти човек није за сваки посао односно рад способан. Тако је то и у питању школе и наставе. Данас је већ опште правило, да за учитеља не може свако поднети. Постоји у ту цел извесно законско наређење. Шта више и сама непосредна спрема за учитељство мора имати извесну предходну спрему. Без четир разреда гимназије; три разреда реалке, или четир разреда грађанске школе, не може ни један младић ступити у учитељиште. Само са том предспремом ступа у учитељиште и ту се за три године усавршава у послу коме се посвећује. У учитељишту стиче сваки себи знање, које ће му као будућем учитељу народне школе и просвете нужно бити. Али и учитељска школа не може му све дати. Од ње ако добије само чврст и постојан темељ! На томе темељу зграда се тек у животу подиже. Да кажемо кратко: за учитеља народне школе узакоњена је извесна спрема. Без те спреме није способан нико да врши рад у школи. Отуд се јасно види, каква недоследност постоји у „Уредби школској". Док се од учитеља тражи савршено разумевање свога посла, дотле управитељ ни изблизу не мора познавати тај исти посао. Док је за учитеља прописана и узакоњена нужна квалификација, дотле се код управитеља не зна, коликим умним капиталом треба да влада па да с успехом надгледа и управља рад истога. Кратко и најкраће рећи: учитељ ваља да је мајстор свога посла, а онај, који му тај посао надзирава — не мора ништа знати. Како се то слаже?!...

Ми морамо отворено признати нашу тесногрудост. Често и оно, што је као дан јасно — нећемо да видимо. Апелујемо на свест, али та је свест наша у много случајева мрачна. Ми смо јогунасти. Зар не видимо отворено, где себе пронији излажемо? Или зар није то пронија, кад постављамо лајике и незналице, да надзиравају и управљају радом печијим, о коме ни изблизу појма немају. То је заиста јединствен пример. И зашто баш да наше школство од тога пати? Та за сваки се посао траже и постављају људи способни. Ако не бољи од дотичних радника, али у најгорем случају траже се с једнаком способношћу. Узмимо н. пр. ма коју грану индустрије светске, свугде ћемо наћи потврде нашој тврдњи. Па зашто да наша школа од тога одступа? Зар не би за управитеља школског најспособнији био стручно образован човек? Зар под стручно образованим управитељем не би школа најбоље напредовала? Може ли ко то по-

рећи? Заиста да не може! На што да се брукамо? — Или ће можда ко запитати: па ко су ти стручњаци и — где су нам толики способни управитељи?... Отворимо мало боље очи. Промеримо наше скромно учитељство и — брзо ћемо се разабрати. У нашем учитељству наћемо ми ваљаних снага. У њему ћемо наћи људе, који су сав живот свој посветили искључиво школи и просвети. У њему ћемо наћи вредних посленика у винограду просвете и науке; који непрекидно прате школску књижевност просвећенијих народа; који се теоријом пужног педагошког знања богате а праксом својом стичу себи лепа гласа. Нема сумње дакле да би се из учитељства нашег могли најспособнији управитељи школски постављати. И кад би наше школе до таквих управитеља дошле, очевидно да би им лепше сунце сијнуло: очевидно је да би се под њима школа наша до угледа свога уздигла и настава школска опредељенијег полета добила; очевидно, да би под таким управитељима могла школа и најбоље напредовати и развијати се. — Јер — само такови управитељи кадри би били појмити позив свој; само такови управитељи у стању би били да достојно одговоре дотичном законском наређењу, којим се дужност њихова у главном своди у овоме: „да управљају свима унутарњим одношајима школа; да пазе са осталим учитељима, да се школском уредбом прописана настава у означено време и у означеном опсегу предаје; да се у школи одржава добра дисциплина; да са учитељима држе зборове у којима се саветују о свима питањима школским“ итд. А из овога се јасно види, да управитељ не може бити ма ко. Једино стручно образовано лице позвано је на ту посту. А то је и природно. Управитељ мора педагогију и дидактику у прстима имати. Метод мора скроз познавати. Управитељ мора разуман и искусан бити. Свакој прилици да је вешт брзо се довити. Цео рад свој мора у дослуху са учитељима удешавати. На тај начин нестаће шлендријанства из школства нашег. Све ће ићи одмерено и савесно. Осим тога, управитељ мора и човечности имати. То му је главно својство. У учитељима мора себе поштовати и пазити, ако ће да њега и њи деца и свет поштују и пазе. А у свему би томе могли одговорити једино они, који су сами више година као учитељи у народним школама делали. Дакле отресимо се којекаквих обмана; пођимо једном напред; уклонимо до садање нестручне управитеље од школа наших; поверимо ту велеважну посту људима, који су

јој вични; који знају шта је школа и просвета; који су вољни порадити да нам школа до најлепшег угледа дође — а *то су наши учитељи народних школа.* Њих постављајмо за управитеље школске пак да нас види Бог. Под њима би нам школа најбоље напредовала!!!...

Како пак да се изведе та установа, изложићемо у идућем завршном чланку

СЕДНИЦА ВИС. СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА

(*држана у Ср. Карловцима 14. Априла 1888.*)

Председавао је др. Ника Максимовић подпредседник, а у присуству свију чланова. Најважнији предмет је био читање представке на високи хрватско-славонски земаљски сабор, ради повратка покомуњених српских нар. школа у Хрватској, Славонији и бившој хрватско-славонској војничкој крајини. — Представку ту по закључку Шк. Савета у прошлој седници од 28. и 29. Марта о. г. саставио је и поднео пристављени главни школски референт. Напрт представке је после првог читања у главноме са одобрењем примљена, а затим су при другом читању неке нуждне измене и допуне учињене и наређено је, да се представка та поднесе што скорије вис хрв.-славонском земаљском сабору, а у исто време да се штампати даде и распошље свима члановима истога сабора и свима уредништвима српских и хрватских листова ради обнародовања.

Осим овог најважнијег предмета решено је у тој седници још неколико предмета од мање важности. Између осталих потврђено је умировљење старог учитеља Сивачког г. Павла Сентомашког са 300 форинти годишње мировине и на поднесак епарх. шк одбора темишварског наређено је, да се Лозеповачког учитељу Ђорђу Ничићу изда декрет, а на молбу Јована Чиплића учитеља у Ст. Бечеју ради декрета, позван је Е. Шк. Одбор бачки, да све списе односеће се на избор тога учитеља ради потврде избора и издавања декрета, што скорије вис. Шк. Савету поднесе.

В.

Предлог за уредбу

О СРП. НАР. ОСН. ШКОЛАМА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ.

(Свршетак.)

Г. О учитељима.

§. 53.

У срп. нар осн школи могу само они православни Срби

и Српкиње бити учитељи и учитељице, који су свршили српску учитељску школу и онде оспособљени за учитеље.

За учитеље и учитељице могу се поставити и они православни Срби и Српкиње, који су свршили државну учитељску школу, али кад допуне испит, за срп. нар. учитеље на српској учитељској школи.

Иноземци могу се, ако имају прописану способност, поставити за учитеље на срп. нар. школи само с одобрењем земаљске владе.

§. 54.

Који од свршених и за учитеље оспособљених приправника остане после учитељског испита пета година дана без учитељске службе, дужан је поново да полаже практични испит пред учитељским збором срп. учитељске школе.

§. 55.

У случају, да се не нађе испитаних учитеља или учитељица, могу се узети и неиспитани, ако су учили учитељску школу; но ови само за привремене заменике. Ово замеништво може да траје само до краја оне, или по дозволи епарх. школ. власти још и до краја идуће школске године.

§. 56.

Сви они, које ова уредба затече у служби, а немају уредбом прописане способности, имају најдаље за две године дана да положе учитељски испит, у противном случају губе учитељску службу. Изузимају се само они, који више од 20 година непрекидно и на задовољство школ. власти служе.

§. 57.

Учитељи и учитељице постављају се стално.

§. 58.

Учитељи и учитељице дужне су ићи на местне и среске учитељске зборове и окружне учитељске скупштине, па и на прописане учитељске течајеве.

Ближа опредељења о држању ових учитељских конференција, скупштина и стручних течајева одређује, по саслушању стручне анкете Н. Ц. Шк. Савет.

§. 59.

Учитељи и учитељице не могу се занимати пословима, који се не слажу са учитељским звањем и њиховим достојанством.

§ 60.

Сви учитељи и учитељице, имају се у погледу својих дужности држати дисциплинарних прописа.

§. 61.

За успех и напредовање деце, у васпитању као и науци, одговорни су учитељи и управитељи, но имају у том да их потпомажу и родитељи и школски одбори.

§ 62.

Учитељи и учитељице, који по изјави среског и епархијског надзорника узастопце 2 године дана не покажу са својом децом довољног успеха у школи, одређују се од епарх. школ. одбора на поновно полагање учитељског испита, из предмета из којих нису показали довољан успех, па ако га не положе или и после положеног испита не буду кадри да врше са успехом своју дужност, отпуштају се из учитељства као неспособни.

§. 63.

Учитељи и заменици дужни су држати у цркви једну певницу, ако за то већ нема друге које наредбе у месту, уз годишњу награду најмање од 60 фор. Где је један учитељ, има држати десну, а где је више учитеља, одређује местни школски одбор, који ће и којим редом певнице држати.

§. 64

Учитељ не може оставити службу свога места, ни прећи на друго, док се на његово место не нађе заменик.

§. 65

Учитељи и учитељице, који не врше по прописима своје дужности, казне се у смислу дисциплинарних правила и дижу се са звања, и то заменици и заменице по пресуди епархијске власти, а стални учитељи и учитељице само са одобрењем Н. Ц. Шк. Савета.

Искључење учитеља и учитељица од звања због преступа, пријављује се званично свима дотичним властима и обнародује се јавно.

Прочитано и потврђено у седници учитељског збора у Новоме Саду држане 10/22. Јула 1887.

Јован Марић,
перовођа.

Аркадије Варађанин,
председник.

УПУТСТВО ЗА НАСТАВУ У СРБСКОМ ЈЕЗИКУ У ТРЕЋЕМ РАЗРЕДУ НАРОДНЕ ШКОЛЕ.

У трећем разреду народне школе уче се, на основу разговора и на одабраним реченицама, које се тога ради на табли пишу следећи предмети из српске граматике:

I. Просте реченице.

Одмах у почетку школске године научи учитељ ученике овога разреда упознати просте реченице и у њима разликовати подлог и прирок. Затим се посебце посматра подлог (подмет) као именица или лична заменица, а прирок најпре као именица, за тим као придев, и најпосле као глагол.

Код именица уче деца овде распознати именице: **особне** и **опште**. Код особних именица разликује се имена људи, градова, гора, река и држава Код општих упознају се деца особито са именицама мушког, женског и средњег рода, у **једнини** и **множини**, и тога ради свака реченица, која се за углед напише на табли и прочита, треба да се пренесе из једнине у множину, а ако је у множини треба да се пренесе у једнину. На разлику између збирних и обичних именица и на познавање мисленых у трећем разреду се не гледа.

Затим се на задатим примерима **упознају** деца са придевима, који показују боју, облике, величину, градиво и у опште каквоћу; а то ће најбоље бити, кад учитељ буде питао за сваку поједину ствар каква је она најпре по боји, па онда по облику и напослетку по градиву. Одговоре дечије ваља на табли у потпуној реченици написати и придеве кредом подвући, да би се тим пажња дечија обратила на те речи. И овде сваку реченицу ваља показати у једнини и множини у колико се то може учинити, и упућивати ваља ученике, да својим размишљањем дођу до увиђавности, да се придеви по роду и броју слажу са оним именицама, којима се придодају. Још ваља упознати децу са речима које означују бројеве основне и редне. — После тога упознавати ваља децу са личним заменицама и у згодим реченицама показати њихово употребљење, у једнини и множини. На реченицама у којих је прирок глагол, брижљиво ваља испитивати децу, шта ко ради и шта се ради? — За прве врсте питања згодније су просте реченице о радњама људским, које се тога ради на таблу напишу и код сваке се испита најпре за подлог (подмет) и прирок, затим се пита ко ради и шта ради и напослетку каква је реч подлог, каква прирок? Реченице могу бити ове: ђак учи, ратар оре, косилац коси, жетелац жање, зидар зида, млинар меље, кројач кроји, шваља шије, трговац продаје, ткаља тка, преља преде итд.

Затим се пита, шта животиње раде? — Згодни одговори пишу се на табли у облику простих реченица н. пр. коњ хрже, голуб гуче, петао кукуриче итд. И овде се поступа са сваком реченицом на исти начин, и особито се пази, да деца упознају речи, које показују радњу. А кад им учитељ каже, да се реч, што показују радњу зове **глагол**, од тога часа морају деца речи радње тако називати.

На питање шта се ради? одговарају деца у потпуној реченици и те се потпуне реченице пишу на табли и предузима се разговор о свакој дотичној реченици и то све радити може у српским народним школама не само на српском језику, него затим и на мађарском језику ради нужднога у овом вештбања.

Пошто се деца добро науче распознавати глаголе, покаже им се на згодним примерима, да радња бива или у садашњости, или у прошлости, или у будућности и уче се мењати глаголе у та три главна времена, а у сваком времену у оба броја и сва три лица; за познавање садашњег времена пита учитељ шта ко ради?

Напослетку учитељ ће казивати деци правила пристојности и доброга владања, која су њима већ отпре позната, а чим које правило каже, написаће на табли и покрај њега ставиће знак звања (!) н. пр. Говори истину! Чини добро! Бој се Бога! — Како једну такову реченицу учитељ напише, подвући ће глагол, па ће онда питати децу: шта се ту заповеда? заповеда се: „Говори“, „чини“, „бој се“. — Шта показује та реч? Та реч показује радњу али се ту заповеда, то је заповедни начин, али то је само за једног, а како се заповеда многој или свој деци заједно? (Говорите истину! Чините добро! Слажите се! Поштујте родитеље итд.)

(Наставиће се.

НОШЕЊЕ ВРБИЦЕ У СЕНТ-АНДРИЈИ.

У Сент-Андрији постоји давнашњи обичај, да се на најсвечанији начин на Лазареву суботу у очи Цвети врбица носи, па с тога сам за вредно нашао, да тај обичај у вашем „Школском Листу“ обзнањим, како би се ова лепа црквено-народна и дечија светковина свуда завела и одомаћила.

Прво у $^1/_2$1 сах. по подне звони у сабор. цркви у велико звоно први и други пут док се деца и народ не искупи, а у 1 сахат звони се у свима црквама, и из саборне цркве полази литија појући тропар „Општее воскресеніе“ и идемо према предграђу Збегу ни беловодски поток где има леп простор, и ту поседа народ на зелену траву, док звонари не наберу врбицу. — Гледајући овај дивни и бајни предео, представио би човек себи, да је у китњастом Срему где су нам најлепши исторични споменици, наши Фрушкогорски манастири.

Од старине је обичај приликом овом изнети проста јела и доброг вина, и ту се у слободној природи мало позабавити подкрепити, а међутим младеж, машући врбицом, честита један другом светковину, а старији наслађује се гледајући веселу своју младеж како у светковини овој радостно ужива. Приликом ове светковине бива и здравица. Прво се наздрави високопреосв владици Арсенију и одпоје се архијерејско „Многаја љета“, а после се наздрави председнику општине, свештенству и осталим члановима општине. Певци и сва младеж овом приликом поју кондак „На престолѣ на небесѣ“, који се овде не пои 6. гласом као обично. За ову песму, спевали су стари Сент-Андрејци дивну мелодију, која би се врло

згодно дала у ноте ставити, па сам уверен, да би се и по другим местима, ова црквена песма на овај начин појала.

Пошто учитељ стави у ред децу и осталу младеж, у 3 сах. одпочну наново звонити сва звона у свима црквама и литија на челу свог свештенства појући кондак празника врања се главном улицом преко пијаце и поред школе у двор епископски и пролазећи дворске собе ту нас дочека наш општељубљени г. Епископ, ми бацајући пред њега гранчице и цвеће целивајући му десницу, он нам свима удељује св архипастирски благослов, а пролазећи кроз двор, вратимо се опет у саборну цркву, где нам свештеник са амвона да благослов и одпуст. После овога следује велико вечерње, и тако се ова свечаност овде сваке године на овај начин обавља. То је тако још од наших предака наслеђено, па се и данас тог обичаја народ са великим пијететом држи.

Још ми је напослетку и то споменути, да се осим Србаља овој светковини нашој придруже и иноверци, па и они заједно с нама иду с литијом до цркве, и у цркви сваки баш оне гранчице које собом доносе.

У Сент-Андрији месеца Априла 1888. године.

Петар Берић.
учитељ.

---

†

ЂОРЂЕ НИКОЛИЋ,

умировљени учитељ сенћански.

Умрьо је 27. апр. о. г. у 78 години живота свог.

Покојник је 32 године године делао на мучном путу позива учитељског у Сенти, где је за то време стекао уважења у васцелог грађанства сенћанског, а све са необичног труда у школи и примерног друштвеног и породичног живота.

Политична општина сенћанска, достојно уваживши рад покојников, одредила му је била пре 24 године годишњу мировину од 400 фор., коју је покојник све до смрти уживао.

Као отац седам кћери и једног сина, дочекао је лепу радост у животу свом, јер је сву децу своју видео на пут изведену и удомљену, и дочекао леп број унучади и праунучади, што ретко родитељу ком, а особито учитељу, така срећа у део пада. Црквена општина и српска читаоница сенћанска положила је на смртни одар покојников дивне венце у знак признања, прва ревном, многогодишњем врховном тутору, а друга бившем врлом председнику свом.

Вечна му била успомена!

—ћ.

СПОМЕНИК УЧИТЕЉУ.

Честити Срби грађани Чаковачки подигли су лепи мраморни споменик на гробу свог вредног и отличног учитеља покојног Лазара Илијевића. Споменик је освећен на Лазареву суботу, које га је дана и шестонедељни парастос држан покојнику у цркви Чаковачкој. Ово је ваљда први пример у народу нашем, да општина подиже споменик свом ваљаном учитељу. Нека је слава дакле тој честитој општини, која уме ценити достојно заслуге свог ваљаног и отличног учитеља.

Управа учитељске школе добила је на ову тужну светковину од приређивача позив следећега садржаја:

„Своме заслужном учитељу

ЛАЗИ ИЛИЈЕВИЋУ

подижемо $^{16}/_{28}$. Априла 1888. (на лазареву суботу)

НАДГРОБНИ СПОМЕНИК,

и позивамо Вас овим учтиво, да Вашом личношћу, при овој тужној свечаности учествујете.

Скуп је у дворани овдашње срп. прав. општине у $9^1/_2$ сахата пре подне, од куда ће ду се учасници у цркву одати, где ће се пре освећења споменика, вреном покојнику

ШЕСТОНЕДЕЉНИ ПАРАСТОС одржати.

Чаково, 12/24. Апр. 1888. Срби, грађани Чаковачки.

✝ ДРАГИЊА СЕДЛАРОВА,

српска народна учитељица.

Немила смрт, која је небројено младих живота — која би народу нашем од користи могли бити — уништила, покосила је пре кратког времена опет једну младу снагу, честиту учитељицу старо-шовску, Драгињу Седлареву.

Покојница је престала живети у своме најбољем добу у 22. години живота од сушице, која се на њој недавно показала, те није нико ни мислио, да ће је тако брзо с овога света нестати.

Драгиња Седларова родила се у Вршцу 1866 вишу дев. школу похађала је у Панчеву а свршила је српску учит. школу у Сомбору 1884. и после неког времена времена постаде учитељица у Ст. Шиови, где се због доста малене плате борила са оскудицом, а овоме придоће и болест која ју је ето и у хладни гроб одправила. Овде је учитељевала две године и није никада клонула духом, него је вршила своју дужност до пред саму јој смрт на неколико дана, а потоме леже у кревет из кога се није више ни дигла; испустивши своју млађану душу на велики петак по подне у наручју уцвељене удове мајке и неутешне старије сестре, које су јој се радовале као озебао сунцу а пазиле као зеницу ока свога. Та она им је била нада и утеха.

Но глас, да је Драгиња Седларова престала живети, похитао сам и сâм да јој последњу почаст одам. Спровод је био на вел. суботу после подне толико велик, да се јасно видело, да је покојница била уважена и поштована. Осим школске младежи, слегло се беше цело становништво места, а било је доста и страних особито женских а присуствоваху и немачки учитељи из Нови Шова. Међу венцима на самртном одру лежао је од свежег цвећа сплетен венац, кога су сплеле и на ковчег положиле покојничине ученице.

При спроводу чинодјествоваху осим местног, младог, честитог пароха преч. г. Милана Срданова још и велечасни г. Петар Григоријевић врли парох деспот-сентиванski и преч. г. Љубомир Кањански уважени парох кулпински који и онако већ од силних дужности, којих свештеници велике имају и сувише не пожалише труда, него дођоше и својом присутношћу и чинодјествовањем спровод увеличаше, на чему нека им је лепа хвала изречена. По свршеном опелу ступи на сред г. Јован Петровић, учитељ старо-шовски, те у кратком али језгровитом и прикладном говору опише живот честите покојнице и напослетку како у име целог становништва, тако у име ученица и у име своје опростио се од ње.

Не могу пропустити, а да не наведем, да је на заузимање местног пароха и учитеља тамошња црквена општина и поред свога иначе слабог материјалног стања учинила знатне олакшице при погребу, што је доиста племенито и служи на част како г. г. заузимачима тако и честитој срп. црквеној општини.

А млађаној души добре учитељице Драгиње Седларове нека свевишњи подари рајско насеље!

А. Р. П.

†

Збор професорски српске велике гимназије у Срем. Карловцима јавља свима сродницима и пријатељима жалосну вест да је наш незаборављени

ЈОВАН ПАНТЕЛИЋ,

умир. директор и патрон гимназије карловачке, витез ордена Франье Јосифа

синоћ 29. Априла (11. Маја) 1888. у 10 сата у вече у 76. години живота свога напрасно преминуо.

Тело многогодишњег и заслужног трудбеника опојано је сутра дан 30. Априла (12. Маја) пре подне у 10 сати у овдашњој саборној цркви, а за тим матери земљи предано. Вечна му памет!

У Карловцима 29. Априла 1888.

Збор професорски српске вел. гимназије у Ср. Карловцима.

Дописн.

Каменица, 8. Априла 1888.

Прослава тридесетогодишњица, учитељовања каменичког учитеља Николе Бугарског, одржана на св. Тријерарха 1888.

Сретна и престретна је она општина, која задобије човека неуморно трудећег да стече општу наклоност, поштовање и неизмерно поверење.

Може ли се замислити сретније општине него оне, која има савестног и трудољубивог учитеља поверавајући му свесрдно своју децу на образовање... Тај добар учитељ није само школској деци учитељ, него је и општи учитељ у свакоме погледу; јер учитељ и становници јесу у најтешњем односају: он дели са својим суграђанима и добра и зла; он је будилац народне свести и носилац народног напретка.

Добар учитељ је општине: отац и мајка, јер мири завађену браћу и уплив више на њих, да у братинској слози живе. Многе и премногe су наметнуте обавезе учитељу, да у својој општини врши. Он није само наставник и васпитатељ младежи, него је и баштован, пчелар, црквени појац, гимнастичар и разборити саветник својих суграђана.

Овака огромна задаћа, која је учитељу намењена да врши, доиста је превелика; а уз то, када се и та околност напомене, да су учитељи са божијим благословом обично обдарени оцеви са многом децом, као што је случај и код учитеља бабе Николе Бугарског са једанајсторо живих, па инак у његовој петдесетој години навек чио и весео: Хвалећи Бога својим милозвучним вештим појањем растеривајући мутне облаке са чела, а уливајући себи и народу своме у душу побожност скромност и задовољство... Има ли дакле блага са којим би се могао тај учитељски неописани труд сходно наградити?.... Ја велим да нема!

На инак учитељ из превелике скромности вели: да има награде коју *само од својих општинара* очекива, а то је: *достојно поштовање* и *уваженье* ..... *и више ништа*!

Срећа и Бог! Свестни каменичани знадоше уважити тридесетогодишњи рад учитеља свог, ставивши у јавност своје признање, позвавши све пријатеље и познанике јубилара: да на дан св. тријерарха заједно прославе.

Свестни каменичани показаше тиме пример својој осталој браћи, да и она незаборавља своме заслужноме учитељу у своје време достојну пошту одати; јер тиме ће себе у свету као свестни људи препоручити, а слављенима ће општим признањем тим одушевљавати, да и под старост своју не клоне, него да истраје својим започетим радом, за општи болитак и напредак.

Ваља ми напоменути покретаче ове прославе, који су међусобно из сопственог побуђења „приређивачки одбор“ склопили. Ови свестни покретачи који служе својој целој општини на дику и понос јесу г. г. Андрија Марић, Лазар Ранин, Милан Савић, Аца Урошевић, Ђока Николић, Стипа Раконцан и Илија Мухић.

* * *

У очи св. тријерарха — дана прославе, ужурбао се овај приређивачки одбор по свем селу, да још једном личном свакоме наговести: „да је сутра жељно очекивани дан тридесетгодишње прославе учитеља бабе“. На лицу ових приређивача приметила се, особита радост и одушевљење.

Учитељева је кућа пуна била то вече људи, жена и деце; честитају му сутрашњи дан из свег срца, како који зна и предају му своје свесрдне дарове.... А учитељ изненађен превеликом чашћу том.... плаче, не зна шта да одговори.... не зна како да се захвали!

Осване и жељени дан, дан св. тријерарха, дан тридесетогодишње прославе учитељевања и петдесетогодишњи рођен дан бабин; а мали писмоноша поранио је да подели по селу надошлу пошту, коме једно а коме и два писма; али баби донела је пошта пуну торбу писама са стране од познатих и непознатих пријатеља са лепим честиткама и жељама.

У $9^1/_2$ сати зазвони звоно на службу Божију, а учитељеви мали и велики ђаци у порти се скупише. Људи и жене врвише у цркву да се Богу топлом молитвом заблагодаре, за бабино одржано здравље.

Из цркве упутило се мало и велико учитељевој кући да му честитају. Одрасли момци, бивши ђаци изљубише му руке и пожелише му дуг живот и здравље.

Учитељица римокатоличке деце, госпођица Чордашева нехтеде пропустити а да при овој свечаности са својом одабраном школском децом свога остарелог колегу не посети, те поздрављајући она јубилара, тако и једна од присутних деце, у кратко са језгровитим речима, уручи му лепу китy цвећа.

Заједнички обед у најлепшим весељу је текао а особито пак наслађиваху се гости са прочитаним млогим брзојавима из разних места а нарочито пак са честитком учитеља нећиначког у стиховима. Е. П.

Мостар, 13. Априла 1888.

„Како се уважава српски народни учитељ".

Априла 10. одпутовала је из Мостара мала депутација у Беч Његовом Величанству цару са том намјером, да захвали премилостивом монарху што је превишњом милости, опростило нашу православну цркву „грчког господства" а предало га у српске руке, будућем митрополиту херцеговачко-захолмском и Екзарху горње Мизије, Високопречастном госп. Леонтију Радуловићу, бившем архимандриту мостарском а дичном и племенитом сину своје отаџбине.

До данас прође 112 година, како архипастирска митра не украси српске главе а данас ево, нека је хвала Богу дочекасмо и то.

Мала ова депутација састоји се из три врсна и заслужна човјека г. г. Мијата Радовића предсједника срп. прав. општине Димитрија Билића подпредсједника и Николе Љ Мештеровића срп. нар. учитеља и управитеља срп. православних народних школа, које је општина изабрала да буду народни заступници цијеле кршне и миле нам војводине св. Саве.

Велика је ово почаст за једног српског народног учитеља, али у том погледу нека је слава таковој свесној и увиђавној општини, која своје учитеље и њихове заслуге и труде, оваком племенитом и вјечитом наградом одликује.

Дао би милостиви Бог, да се све наше српске општине угледају на овакав лијеп пример наше дичне мостарске општине, а и сви учитељи, да својим трудом и радом и својим примерним владањем заслуже овако поштовање и отликовање.

Нашем пак дичном и врлом учитељу г. Николи Љ. Мештровићу из свега срца желимо: Да га свемогући Бог, још много и дуго здрава и кри-

јенка а у свом раду истрајна и напредна поживи, да нам се у будуће такови „узор учитељи хиљаде и да не буде по оној старој изреци, која вели: Српски дани све су блеђи, а јунаци све то ређи.“

Слава српској општини мостарској!

Мостар 11. Априла 1888. П. Ј. Ш. срп. нар. учитељ.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Испити за учитељско оспособљење. У српској учитељској школи Сомборској устмени испити за оспособљење свршавајућих учитељских кандидата држаће се 20. 21. 22. и 23. Јунија, и то сваки дан пре и после подне. Овима ће претходити писмени испити из српског језика, математике и из мађарског језика, и то она прва два држаће се 6. и 7. Јунија пре подне.

На Петров дан завршиће се школска година у истом заводу.

Старање за школу. На предлог српске црквене општине у В. Кикинди тамошња варошка општина, осим своте коју на издржавање српских вероисповедних школа прилаже, одредила је још 4512 ф. годишње за издржавање четири паралелна нова разреда и 800 ф једанпут за свагда на набавку намештаја и учила за исте разреда. Иста је општина снабдела српске народне школе своје са потребним училима, лепом библиотеком и физикалним кабинетом, који би могао подмирити потребе не само виших народних него и средњих школа. Такође је и школски врт у В. Кикинди у врло добром стању и може за узор служити осталим школским вртовима нашим.

Учитељске школе у Хрватској и Славонији. Године $188^{7}/_{8}$. било је у Хрватској и Славонији 4 учитељске школе, од ових су две земаљске у Загребу и у Петрињи, једна вероисповедна женска препарандија код милосрдница у Загребу с правом јавности, и једна православна српска учит. школа у Г. Карловцу без тога права. У државној учитељској школи у Загребу било је $188^{6}/_{7}$. год. уписано 104 ученика а остало је на свршетку године 98. — У жен. препарандији код милосрдница у Загребу било је 92 ученице. У Петрињској препарандији било је у почетку 84 приправника а на свршетку 72. — Приправници и приправнице у ова три завода понајвише су рим. вере. Православних приправника у држ. учитељској школи у Загребу било је 9; у женској препарандији 7; а у Петрињској 19. У све три било их је 35. На државну учит. школу у Загребу троши се годишње: 11,140 ф. а на вештбаонице 5,710 ф. на кр. учитељску школу у Петрињи троши се: 10,050 ф. а на њену вештбаоницу 3,600 фор. — За учитељство оспособљени су $188^{6}/_{7}$. године у Загребу 27 кандидата и 31 кандидаткиња. — Три кандидаткиње оспособљене су за забавиље. У Петрињи оспособљено је 28 приправничких кандидата за учитељство.

Избори учитеља. Даринка Ковачевићева учитељица у Модошу изабрана је за учитељицу у Мокрину, Даринка Берићева учитељица у Д. Сент-Ивану изабрана је за учитељицу у Мохолу.

Именовања. Емил Каракашевић привр. учитељ у Обрежу именован је за правога учитеља у истоме месту Марко Суботић и Григорије

Војновић наименовани су за учитеље у Вуковару. Госпођа Јелена Војновићка наименована је за учитељицу у Вуковару. Никола Јовановић испитани учитељ наименован је за правог учитеља у Петровци. Христина Бузаџићева наименована је за праву учитељицу у Шиду. Никола Јанковић досадашњи учитељ у Миклушевци наименован је за привр. учитеља Бачинци, Станко Петровић привр. учитељ у Рачи наименован је за правог учитеља у истом месту. Госпођица Јулијана Милашиновићева испитана српско-народна учитељица родом из Сомбора, пристављена је за учитељицу у Сефкерину.

Некролог.

Атанасије Мејић протопресвитер накрачке епархије и посланик на сабору троједне краљевине, негдашњи професор богословије накрачке, који је 1858: године држао предавања из педагогије, дидактике и методике на шестнедељном практичном течају за српске народне учитеље у Пакрацу, преминуо је у месецу Априлу ове године. Покојник је примеран свештеник, љубитељ школе и као такав одликован је био златним крстом за заслуге.

Алексије Јосић парох старо бечејски и местни школски управитељ свију српских народних школа у истом месту преселио се у вечност на Цвети 17. Априла о. г. у 66. живота години. Српски учитељски збор у Ст. Бечеју поводом смрти честитог свог управитеља, распослао је следећу посмртну објаву: „Подписани учит. збор са тугом обзнањује, да се наш уважени председник и многогодишњи добри школски управитељ Алексије Јосић парох старо бечејски, после дужег и тешког боловања, ноћас у 2 часа у јутру у 66. години трудбеног живота свога тихо и блажено у вечност преселио. Тело цењеног покојника опојаће се сутра у три часа у св. ђурђевском храму, а затим у опште српско православно гробље сахранити. Мир благој души његовој, и вечан му спомен! У Старом-Бечеју, на цвети 17-ог Априла 1888. године. Српски учитељски збор."

Јован Коњовић парох сомборски преселио се у вечност после кратког ал тешког боловања 10. Априла о. г. у 58 ој години свог живота и сарањен је следећега дана на Успенском гробљу Сомборском. При пратњи учествовали су приправници и приправнице са својим професорима и учитељи свију овдашњих срб. нар. школа. На спроводу, на преждеосвештеној Литургији и опелу појао је хор приправнички. Покојник је одхранио србству два честита сина оба народна учитеља, г. Стевана Коњовића отличног учитеља Сомборског и сарадника „Школскога Листа" и г. Павла Коњовића младог учитеља у Станишићу.

Ђорђе Николић умировљени велезаслужни учитељ српски у Сенти преселио се у вечност 27. Априла у 78. години општем народном добру посвећеног многотрудног и примерног живота свог. (види озго.)

Матија Лазић учитељ православне српске вароисповедне школе у Костајници преселио се у вечност 15. Априла, и сарањен је на цвети уз велико саучешће народа. Покојник је 22 године као нар. учитељ школу

и цркву савестно послужио, и што је редкост у оним крајевима, био је стални и точни предплатник „Школскога Листа“. Вјечна му памјат!

Драгиња Сеџларова учитељица у Ст. Шова после дужег боловања упокојила се на велики петак о. г. Покојница је била благе нарави, трудољубива врло вешта у женским ручним радовима (види озго у овом броју). Бог јој дао у рају насеље!

Александар Јовановић учитељ у Ст. Сивцу преселио се у вечност после дужег боловања 5. Маја о. г. Покојник је 33 године непрекидно служио као учитељ I. и II. разреду у Ст. Сивцу, и био је један од најприљежнијих трудбеника на њиву образовања младежи српске.

Разно.

Јубилеум Генцијев. У Будапешти прославили су мађарски педагози на наш Ускрс ове године свечано педесетогодишњи књижевни јубилеум Павла Генција министеријалног саветника, књижевника и педагога мађарског.

Одликовање. „Савез хрватских учитељских друштава“ именовао је гђу Олгу Радуловићку, учитељицу српске учитељске школе у Карловцу, својим почасним чланом.

Књижевни дар. Овдашња штампарија Антонија Мужика послала је управи српске учитељске школе сомборске 150 примарака књижице: „Госпицки хисторичка новела с руског превео Мита Поповић.“ Ове су књиге пред ускршње ферије раздане на поклон приправницима и приправницама сомборским за спомен на отличног али сада, на велику жалост, тешко обољелог песника српског Мите Поповића преводиоца ове књиге. Нека је г. Антонију Мужику хвала на овом његовом племенитом дару младежи српској.

Дар приправницима. Благородни Г. Риста Телечки начелник политичне општине у В. Кикинди наменио је три дуката као дар оним приправницима трећег разреда, који на писменом испиту ове године задатак из српског језика најбоље реше. Исти је господин осим „Школскога Листа“ што за себе и за своју синовицу Даницу Телечку држи, изволио је послати предплату за пет приправника, за коју се „Школски Лист“ као његов дар, даје ове године приправницима: Славку Трифунцу, Ђорђу Кнежевићу, Славку Лаковићу, Ђорђу Брашовановом и Василију Лазаревићу.

Књижевност. Позив на претплату на III. свеску

„СРПСКО ПРАВОСЛАВНО ПЈЕНИЈЕ“

по карловачком старом начину, у један глас у ноте од нас потписаних написано.

Усљед многијех позива, да продужимо издавање овог дјела нашег, као и љепог одзива од стране претплатника, дадосмо штампати и III. свеску нашег ноталног пјенија у Лајпцигу, те се надамо да ће готова бити до Цвијети о. г. Ова ће свеска садржавати у себи одговарање на обичној литургији, и на празничној и архијерејској, па на призивању св.

Духа и благодарењу, као и на спомену мртвијех. И ову је свеску прегледао и одобрио наш вјештак г. др. Јован Пачу, на чему му и овом приликом изјављујемо јавну захвалу. Цијена је и овој свесци, као и осталима, 1 фор. а. вр. За поштарину у аустро-угарској монархији иштемо још 10 новч. Још имамо од I. и II. свеске на продају. Шиљемо само за готов новац. У Сарајеву, на Благовијести 1888. године. Гавриило Бољарић, свештеник и вјероучитељ на великој гимназији. Никола Тајшановић, учитељ пјевања.

Нове књиге.

Уреднишшву овога Листа достављене су следеће књиге на приказ:

„Pedagogija II. dio. Obće obukoslovlje" sastavio Stjepan Basaričck učitelj kr. učiteljske škole u Zagrebu. Drugo po sve preradjeno izdanje. Zagreb, naklada hrv. pedagogijskog književnog zbora. 1888. У осмини, 156 страна. Цена је 80 новч. „Извештај о срп. учитељској школи у Карловцу за шк. $188^6/_7$. годину, саставио Петар Радуловић управитељ. Панчево 1888. Штампарија браће Јовановића.

„Шематизам православне епархије Далматинске за год. 1888. Задар, печатња Ивана Водицке. Из овога се види, да је прошле године било у тој епархији 69.684 православних душа у 53 парохије. Катихумена било је 895.

„Ракша се тако догодило?" Приповијетка из српског и циганског живота, награђена од „Матице Српске," написао Ђорђе Јовановић глумац, прештампано из „Босанске виле". Цена 30 новчића. Издање „Босанске виле" 1888. у Сарајеву.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Тиса-Кељешу у епархији темишварској, тражи се учитељ. Плата је 400 фор. стан и огрев. Учитељ је дужан у школи осим свију осталих учевних предмета у I. и II. разреду још и у црквеном појању децу обучавати и у цркви на вечерњу, јутрењу и литургији појати. Молбенице се шаљу Школском Одбору у Тиса-Кељешу.

— Овим се отвара стечај на два упражњена учитељска мјеста I. и II. III. и IV. разр. осн. српске школе. Учитељима спада у дужност осим школе и појања у цркви пратња при погребу као и обучавање дјеце пјесмама и декламацијама нужним за прибављење св. Санске бесједе, првенство имају вични хармоничном појању, плата је годишње свакоме 600 форинта а. вр. у име стана 8 фор. мјесечно а у име огрева 24 фор. годишње. Учитељи морају бити Срби православне вјере и који су свршили учитељску школу са добрим успјехом. Сиједоубе и молбенице ваља на подписани одбор најдуже до Петрова дана о. г. послати. Из сједнице српско-црквено-школске општине. У Врчком 16. Марта 1888. г. Предсједник општине *Лука Митровић*, перовођа *Јефто Костић*.

☞ Сви, који за „Шк. Лист" за 1886. и 1887. год. дугују, позивају се да дугове своје за 8 дана измире. Оне пак сл. општине и школе, којима се ове године „Шк. Лист" шаље а до сада још предплату послане нису учтиво се умољавају, да нам што скорије накнадно овогодишњу предплату поштанском упутницом доставе иначе неће моћи Лист овај уредно излазити.

Администрација „Школскога Листа."

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уреднишгву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 6. У Сомбору, 15. Јунија 1888. Год. XX.

ПРЕДСТАВКА

СРПСКОГ НАРОДНО-ЦРКВЕНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА.

Поднешена земал. сабору краљевина

ХРВАТСКЕ и СЛАВОНИЈЕ

у погледу ревизије постојећег земаљског школског закона.

У православној цркви се при служби Божијој употребљује стари црквенославенски језик. На том се језику читају све молитве, апостоли, еванђелија, псалми и духовне химне; на том се језику само и домаћа богомоља у српском народу одправља, а тај црквени језик, као што је познато, има своју особену стародревну ћирилску азбуку, свој правопис, своје језикословне особине, са којима се он у многоме од српског језика разликује, те се и тај црквени језик мора у српској народној школи брижљиво учити, а то се само у више седмичних часова, за више година приљежнога вежбања и то само у вероисповедној српској народној школи ваљано постићи даје.

Велики труд око наставе младежи у црквено-славенском језику не може се, по духу комуналних школа свештенику у дужност ставити, него и своме језику морају и могу децу обучавати учитељи и учитељице православне вере, који се опет томе језику и црквеном појању морају најпре у српској народној, а затим у учитељској школи добро научити и упознати се са методичким поступком, који је за ову наставу поспјешан и прикладан.

Без црквено славенског језика и црквеног појања и читања на овом језику није можно по пропису православне цркве ни најмање богослужење свршити; те с' тога баш од времена покомуњења српских народних школа у овим краљевинама стижу духовним властима посве оправдане тужбе са свију страна, да свештеници на многим местима нису у стању недељом и празником вечерње, јутрење, па ни саму св. литургију служити, јер нема ко да одговара на јектенија, да чита и пое, а све ово служи на религиозно-морални назадак народа и на упропашћење религиозног и моралног чувства у породицама и у општинама.

И то је управо кардинални разлог, зашто српске народне школе морају бити вероисповедне и за што Срби свуда, где су год, само ону школу за своју сматрају, која у најтешњој унутарњој заједници стоји са

православном црквом. Отуда је и између наука, што се у овој школи уче, на првом месту уз науку вере српски језик с ћирилицом и црквенословенско читање с' разумевањем и црквено појање на истом језику.

Без ових предмета не могу бити ни српске школе ни српски учитељи зато, што без њих не може бити живота у православној цркви, нити може бити правог религиозног моралног васпитања у народу српском у духу своје цркве, и на темељу вековима освештане и крвљу праотаца наших орошене историчне прошлости народне.

За опстанак и развитак српских народних школа у краљевинама Хрватској и Славонији није довољно оно, што је у § 4. земаљског закона од 1874. изречена само могућност таковних школа, него ваља одржати и услове практичне могућности таковних школа у овим земљама, као што је то законодавство угарско са обзиром на све признате вероисповести у истој краљевини учинило, а ти су услови:

да се народним вероисповедним школама неускраћују она средства за издржавање, која су им до најновијег времена политичне општине пружале, и која им ове према сразмеру дотичног становништва хоће и могу да дају; да се политичне општине не приморавају на подизање и издржавање опћих пучких школа тамо, где постоје, или где се успоставе, или се изнова оснују добре вероисповедне школе, које су, као што је озго доказано, српском народу неопходно нужне а напослетку, да се автономни делокруг српских народно-црквених власти у оквиру врховног државног надзора пуноправно и уважава у краљевинама Хрватској и Славонији.

Дужност, коју овај српски народни црквено-школски савет, као од српско народно црквеног сабора постављена највиша школска власт у обсегу митрополије карловачке око одржања и одбране вероисповедних српских народних школа у овим земљама има, даје му слободу, да овом приликом из горе изложене жалбе поднесе високом Сабору краљевина Хрватске и Славоније своју понизну молбу у следећим тачкама:

1. Да се ревизија школског закона од 1874. спроведе с обзиром на закон од 14. свибња 1887. и по томе да се у закон не уводе никакве одредбе, које би стојале у очитој опреци са српском нар. црквн. автономијом, особито што се тиче школске управе и школског надзора.

2. Да се законом изрече да се све оне српске народне школе у Хрватској и Славонији, — које су до 1874. године а местимице и доцније до најновијега времена биле вероисповедне, а затим су биле из којега узрока у опће пучке школе обраћене, — имају пуноправно повратити у своје првобитно стање, и одмах се прогласити за вероисповедне српске народне школе, па ставити под автономну народну-црквену управу.

3. Да се све оне српске народне школе, што се налазе у дворишту Божијих храмова православне цркве или покрај парохијских и филијалних цркви, или за које се иначе докаже, да су од православно црквених општина основане, одмах поврате у посед православних црквених општина и прогласе за вероисповедне српске народне школе. То исто да се учини

и са оним народним школама у бившој војничкој крајини, у којима је чисто српско или већином српско становништво.

4. Да се у другим помешаним политичним општинама и местима, где има бар једна четвртина Срба, и где они то захтевају, законом дозволи установљење вероисповедне српске народне школе.

5. Да се у опште политичним општинама на вољу остави, да могу потпомагати, подизати и издржавати вероисповедне школе.

6. Да они становници једне политичне општине, који издржавају добро уређену своју вероисповедну школу, не буду обвезани прилагати на издржавање оне пучке школе у том месту или у другим местима исте општине.

7. Да се законом земаљским ујамчи, да се здања, закладе и добра православним српским вероисповедним школама намењене, ни у којем случају не смеју на друге цјели употребљавати: него само на цјели православних вероисповедних српских школа.

8. Да се законом призна јавност свима вероисповедним српским народним школама; даље

9. да благоизволи Високи Сабор одлуком високу земаљску владу упутити, да већ сада срп. учит. школи у Г. Карловцу подели право јавности у смислу поновљених представака овог српског нар. црквн. школ. Савета;

да постављање епаркијских школских референата за вероисповедне срп. нар. школе у оним дијецезама православним, које ее у Хрватској и Славонији налазе, непречи; даље

да се читанке у оне пучким школама приреде са избегавањем свега онога, што је у овој понизној представци међу тегобама споменуто, и најпосле

да се учење вероисповедних предмета у колико би у оној пучкој школи више од 20 православне деце било, постави способан учитељ православне вере, иначе ову дужност да има вршити дотични парох ове вере уз сразмерну награду од политичне општине.

Према овде изложеним захтевима имали би се у досадањем школском закону од 1874. §. §. 3. 4. 6. 11. 24. 25. 26. 27. 28. 54. и 81. и још други непробитно изменити и у опште цео закон тако устројити, да не стоји ни у задњој опреци са автономним правом православне цркве, и да омогући васпитање и наставу младежи српске у духу православне вере и своје српске народности.

Потписани српски народно-црквени Школски Савет потпуно је уверен, да — ако се понизна ова његова предсаавка од Високог Сабора краљевина Хрватске и Славоније у достојан обзир узме и уважи, и ако се овом приликом према горућим вероисповедним и моралним потребама српског народа у Хрватској и Славонији и са обзиром на автономна права тога народа школски закон краљевина Хрватске и Славоније преустрој, на се тим могућност даде, да српска народна школа у овим земљама поново оживи, ојача и процвета; — да ће се тим не само тим начином лепа слога и истинита љубав између два братска племена, између Хрвата и Срба, за навек учврстити и одомаћити, на опште благо једног

и другог народа и на праву срећу и постојано благостање заједничке нам миле домовине.

Из седнице срп. прав. нар. црквено-школ. Савета држане у Ср. Карловцима 14. (26.) Априла 1888.

Герман Анђелић *с. р.*
патријарх.

ПОД КАКВИМ БИ УПРАВИТЕЉЕМ МОГЛА ШКОЛА НАЈБОЉЕ НАПРЕДОВАТИ?

(За награду.)

III.

Наш је народ сиромашан. Материјална оскудица све га већма дави. Некадањи капитали скоро су се растопили и ми постајемо све сиромашнији. Шта је томе узрок — није место овде да истражујемо. Тек факт је да тврдња ова постоји. Та материјална болест наша, многоме је узрок, те неможемо правилно у друштву да се развијамо. Јер где год се помисли на напредак какав, одма запнемо и за најдрастичнију жицу нашу — за питање материјалног стања нашег. А школа као да је у тиме највећи камен спотицања. Нешто се за све друго најлакше бринемо, и за све друго често немилице истресамо џепове наше, али чим дође у питању школа и њен напредак ми одма клонемо; не осећамо се добро; срце нам се стегне и — сваки њен напредак отискујемо од себе. Постајемо конзервативни и признајемо правилност цостојећег стања.

Узмимо само овај случај. Колико се пута већ довикивало: ако се наше учитељство материјално обезбеди и од сваке могуће животне оскудности ослободи, да ће нам у том случају школе у многоме коракнути и напредније постати. Глас се дизао са свију страна, а допирао је већ и до неба. Па колико се успело у томе? Учитељство наше пати још и данас од материјалне трзавице. Породица му још и данас није ниуколико збринута. Што има неколико случајева о којима би се дала повољна реч рећи, али у главном учитељство је наше непрестано слабо збринуто. Где му се пружа плајашка наплата од 300 фор. минимума, зар то није јадно и жалосно; нити му је довољно да живи, нити да мре! Како поред такове тврдоће наше да и помислимо на даљи углед и напредак школин?! А ради смо ипак напредну и угледну школу. Па кад смо ради, онда немојмо мађијски поступати према њој. Будимо јој издашни и

матерински расположени. Па ма да нас материјална оскудица стеже, али добром вољом и истрајношћу могли би смо ипак много урадити. А то би био пут и начин да се повољно реши и питање местног управитеља школског.

Као што се тражи спрема за учитељско место, тако исто ваља да постоји законско наређење и за место управитеља школског. Разлика би једино била у томе, што на управитељско место не би могла компетовати нова снага н. пр. свршени приправник учитељски, него личност, која је више година у школама народним делала; која је са свога теоретичног стручног знања, као и практичног рада на гласу постала. Свака већа и имућнија општина са више учитеља дужна би била засебног управитеља издржавати. Све друге мање општине и лошијег материјалног стања по више њих здружене издржавале би по једног управитеља, коме би седиште било у подручним му општинама где би хтео. Управитељска плата би била једнака платама учитељским, али и једног и другог са пристојним минимумом а на право процентуалне повишице после извесног броја година службовања. Он би водио сву нужну администрацију. Осим тога у прописано време морао би школе походити. У њима не по један два ли часа пробавити, него у свакој по цео дан. Ту пажљиво мотрати на рад учитељев; о свему уредно белешке би водио; четње и сам за углед учитељу радио би поједине предмете. Седмичне би конференције са учитељима држао. Ту би изнашао своје приметбе односно добрих и хрђавих страна у раду сваког појединог учитеља; с њиме би све то братски и знаначки расправљао и на тај начин наставу школску би унапређивали. Уз такову стручну управу и надзор опростила би се школа наша и од установе полгодишњих и годишњих испита као и оних седмичних и месечних прописаних. Једино и то у најгорем случају одржавао би се јаван свечан распуст школски; то би више угледа школи стицало, него данашњи силни испити поред незналица управитеља школских. Само би се на тај начин школа наша уздигла и настава унапредила. Угледа би стекла како у народу нашем тако и на страни. А уверени будимо да би још нешто постигли. Сваки учитељ би се својски зарио у рад свој. Видео би да посао свој не може шлендријански обављати, него разумно и савесно. Тежио би дакле и сам да се у струци својој што већма усаврши. Збирао би себи теоретичног знања и примењивао ба га у пракеу да вештаком свога рада

постане. А томе би још припомогла и та околност, што пред собом види отворено поље, које га аванзованју привлачи и које му отличија и гласа стиче. А нема сумње, да то не би било једно средство више да се учитељство наше подстакне на живљи и истрајнији рад. И онда, али само онда, кад би се до таковог стања дошло — не би смо морали обесити органе наше о врбе па сести и кукати и — непрестано мудровати: како да нам школа најбоље процвета, и истраживати начин како да нам најбоље напредује. . . . „Учитељев посао треба да надзиравају и управљају људи његове струке, који ће то чинити човечно и зналачки.“ Тако др. Дитес. Па пођимо дакле у име божије тим путем! . . .

Признајемо да ово питање овде није потпуно исцрпљено. Дало би се о њему још много опширније писати. Али држимо да је језгра ту. Према томе држимо да је и с овим доста речено и на постављено питање тачно одговорено. — ⸗ ⸗. —

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ И ЊИХОВ МЕТОД.

III.

Наука о настави — методика — никада несме изгубити из вида циљ наставе. Та је циљ, која садржи у себи највећу задаћу свеколиког васпитања: „у истини природно развијање људи.“ За то је ту учевно градиво као средство. Да би то средство могло одговорити својој задаћи, нужно је, да га ученик потпуно схвати и разуме т. ј. да постане његовом својином; а то ће бити тек онда могуће, ако наставни предмети постану подстрекачем његовог душевног живота. У детета је душевни развитак непрекидан и душевне се снаге непрестано развијају и множе. Да би се то код ученика постигло, мора се одабрати таково наставно градиво које је схватљиво дечијем духу; и изабрати најбољи облик, у којем ће се деци то представити и најбољи начин којим ће се то деци давати, како би добивено знање могло постати њихова трајна својина, и да га могу после самостално употребити и према разним околностима прилагодити.

Гледе саопштавања науке деци имају се узети на ум ови главни моменти:

Ток наставе, згодан избор и распоређење самог учевног градива према душевној снази ученика.

Облик наставе, т. ј. начин којим се саопштавају деци та знања што опет мора удешено бити према снагама ученика.

Најпосле долази у и потпуно владање учевним градивом и оданост којом треба да је зачињено свако предавање или саопштавање учевног градива, јер само ово може да побуди ученика на пријемљивост.

Држимо, да неће бити згорег ако учинимо неколико примедаба на све ове горње услове без којих се не да ни замислити добра настава.

Свака радња ако ће се добро да уради мора имати напред зготовљен свој план и редостав, којим се има неки посао да ради; иначе радећи без распоређеног реда не може тај посао бити ни добар ни потпун. У толико је већма важнији тај распоред рада при настави, без којег ни најбољи методичар не може ту свој посао добро и коректно обавити. Распоред наставног градива је компас, који не да учитељу да се изгуби у мору ситнарија, нузгредица и површности, него му показује прави пут, на којем му се такорећи само казује, шта треба да чини. Распоређај наставног градива како оног недељног тако и оног за сваки час, није баш тако лако склопити и саставити, а иште се од учитеља не само да мора скроз познавати наставно градиво него мора узети у обзир физичну и душевну јачину ученика, које пред собом има. Баш ово психолошко понављање детета чини да је распоређај наставног градива тешко створити, пошто индивидуални развитак људи није једнак.

И ток наставе не може ићи по једном калупу, него и ту има више путева, који се према суштини наставног градива бирају. Кад учитељ са ученицима посматра какав предмет у целини па прелази на поједине делове његове онда се тај пут наставе зове аналитичан. Ако пак посматрају прво поједини делови па тек из ових стварају целину, то се тај начин зове синтетичан.

Развитак човечијег духа особито у младо доба иде понајвише тим другим путем, који води са делова целини, из особеног на опште, од угледа к појму; за то је и за нар. школу тај пут згоднији и употребљивији. Али се при настави и онај први начин мора подједнако употребљавати и неговати.

И облик наставе је вишестручан па и њега треба имати пред очима не само при подели и распоређају учевног градива него и приликом сваке лекције и код сваког предмета. Овде ток наставе долази у везу с обликом исте а овај опет учевним методом.

При наставном облику ваља особито пазити: како учитељ саопштава својим ученицима наставно градиво и како то ученик појима, схваћа. По овима се дакле облик наставе дели: на спољашни и унутрашњи облик.

Унутрашња облика има у три правца, који се битно један од другог разликују. Ако ученик својима чулима схваћа наставу онда је то облик посматрања; или настава буди у детету представе представљајући облик; или се најпосле побуђују појмови — појмајући облик. Настава у нар. школи највише треба да употреби посматрајући и претстављајући. Међу тим учитељ се мора паштити да деца се вежбају у стварању појмова јер облик посматрања не употребљује се њега ради, него за то да се њиме створе добре представе из којих се образују појмови.

Спољашњи облик наставе је двојак. Наиме учитељ може мисли које треба да постану својина ученика ставити пред њих ради схваћања у целини а то бива путем саопштавања; или их пак може изнети пред децу у крњем непотпуном облику, захтевајући од ученика, да он скривену мисао сам изнађе и изговори а то је начин питања. Потеже су саопштавање и питање два спољашња облика наставе.

Питање је недовршена реченица, којој не достаје главна мисао и коју треба да ученик пронађе. Да би пак ученик на питање одговорити могао, мора се то питање тако удесити, да ученик одговор наћи може из своје душевне својине којом влада. За то су питања врло важно наставно средство јер наводе ученика на саморадњу и размишљање.

Сам пак одговор ученикова биће јасна сведочба колико је ученик схватно дотичну мисао и дотично наставно градиво; или што је још главније, видиће се, колико је учитељ вешто настављао у томе предмету своје ученике. Начин саопштавања је много лакши и за учитеља и за ученика. Овде се износи пред децу готово градиво и готове мисли и деца су просто на слушање упућена. Али код питајућег је облика то сасвим обратно. Овде се потстрекава ученик на мишљење и на осуђивање.

За то при питајућем начину много се више времена изгуби него при саопштавајућем, али на то не треба да рачунамо, јер у ствари овај облик наставе обилато награди то изгубљено време.

Но питајући облик само ће онда бити од праве користи, ако се умесно и целисходно употребљује, а то је само тако мо-

гуће, ако су питања чиста, јасна кратка разумљива а по садржини одговарају моћи и схваћању ученика.

Најпосле мора ваљан ток и згодан облик наставе стојати у свези с духом наставе, без којега сва настава не вреди ништа. Дух наставе управља се како према ученицима тако и према природи самога предмета, а појављује се у томе, како учитељ примењује градиво у већој или мањој мери оне живахности коју учитељ приликом наставе развије, и најпосле у оној жаркости, љубави и оданости коју учитељ према настави осећа и свагда на видик износи. Овде дакле долази у прочеље настави душевне особине и расположај учитељев, са којима он задобија ученика за схваћање наставе или их од тога отуђује.

Свака добра настава стоји у тесној свези са учитељевом индивидуалношћу, па с тога учитељ мора бити јасног мишљења, ревносно се приправљати за наставу, јер све ће га то учинити, да постане окретан и способан.

Не може се тражити добра настава у школи, у којој учитељ не влада потпуно са учевним градивом, кад се не припреми за свако предавање и наставу. Не треба ни да се спомене, да треба учитељ да је здрав, трпељив, весео, да има јасан говор а особито да зна добро наставни језик.

Најпосле решење добре и јасне наставе лежи у љубави са којом учитељ о своме позиву мисли. Коме учитељско звање није ништа друго него начин, којим себи леба стиче, и који своје дужности немарно и зловољно отправља само за то, што га на то неки трећи гони, у томе тешко да ће се распламтити онај свети огањ, који једино оспособљује учитеља, да с радошћу обавља свој и онако већ тежак позив и да живи не за себе него за своје ученике. Са свим ће друкчије бити с оним учитељем, који своје звање сматра као најлепшу прилику, у којој ће своје услуге с највећом готовошћу и радошћу своме народу пружати моћи.

А. Р. П. *учитељ.*

ДОМАЋЕ ВАСПИТАВАЊЕ.

(Одговор г. М. Нешковићу.)

IV.

(Свршетак.)

Г. Нешковић има да каже „на завршетку још две три о самом *облику*“ моје књиге. Њему се не допада, што сам ја изабрао облик *поука*, он би волео, да сам израдио књигу у виду *писама*, као Е. Беме, те онда

облик „поука“ не би био „са свим сличан школским књигама“ (а нарочито мојој „Науци о васпитању“ I.) за које треба „приномоћ дотичних наставника.“ За доказ овоме, наводи са стр. 110. једну изреку, која се односи *искључиво* на „*посматрање лепих слика*“, па и њу *генерализује* и протеже на *целу књигу*, која има 9 табака, и вели да се у њој не казује српским матерама, „како да поступају у овој, или оној *васпитно-поучној* прилици.“ Из тога онда изводи, да „за то та књига не може ни одговорити *постављеној задаћи*“.

Шта да одговорим на то?

„Матица Српска“ расписала је стечај за дело о домаћем васпитавању два пута: 1878. и 1879. године. Ја нисам хтео да радим на том прве године, очекујући, да ће написати такво дело који од учитеља, што пишу књиге за децу основне школе, као н. пр. г. Нешковић, и да ће се то дело примити. Али, пошто тога није било, ја се пријавим *друге* године, и моје дело буде *примљено*. — Ја сам тада био и хонорарни професор педагогике у вишој женској школи; и та околност утицала је на мене, те сам књигу намењо и „за употребу у *вишим девојачким школама*“, као што стоји на насловном листу и у предговору. Као професор педагогике у учитељској школи, имао сам на уму при писању књиге и *учитељску школу*, као што је и то забележено опет и на насловном листу и у предговору, где сам казао изречно, да се у „учитељској школи може ова књига употребити као *упутство за предавање у I. разреду основне школе.*“ С обзиром на те две околности, и с погледом на то, што сам књигу написао за „*образованије српске матере*“ (а то ваљда неће бити неписмене жене, па ни оне, које су училе само 2—3 разреда основне школе), — ја сам изабрао начин *поучавања и упућивања*, као најпрактичнији за све те прилике, којима сам *намењо* књигу. Из тих разлога, ја сам по могућности давао свуда *целину*; обично при завршетку сваког чланка наговештавао сам оно, што стоји у свези са дотичним темама, и ако иде у школско васпитавање.

Г. Н. *није хтео* да разуме *тај план*, и за то ми замера и за облик и за много што шта, које сам унео у књигу само ради *потпунијег* схватања целокупног васпитавања. Он више цени писма Бемова, која управо и немају облик писама (н. пр. онакав, као што је у „Емилу 19. века“), у којима нема јасна *прегледа садржине* и у којима нема ни једна четвртина оне садржине, о којој сам ја говорио у мојој књизи.

Па ипак моје „Поуке у васпитању“ нису тако тешке, да их не би могла разумети образована девојка или жена — без наставничке помоћи; а нису ни са свим личне на школској књизи у опште, ни мојој „Науци о васпитању, књига I.“ посебице. За доказ овоме ево у *кратко* садржаја једне и друге књиге:

Садржај „*Поука о васпитавању*“: I. О васпитавању у опште. II. О чувању и неговању здравља дечијег. III. О усавршавању деце у пошт'тењу. IV. О усавршавању деце у знању. (А. О познавању природе. Б' О познавању друштва човечијег.) V. О усавршавању деце у осећању лепоте. VI. О спремању деце за користан рад. VII. О држању реда при васпитавању деце. — Завршна реч.

Садржај „*Наука о васпитању*, I. књига“: Увод. А. О целима васпитања: I. Поштење. II. Знање. III. Осећање лепоте. IV. Рад. — Б. О средствима васпитања: I. О здрављу телесном. II. О здрављу духовном: а) О непосредном васпитавању: 1. О одржавању реда. 2. О образовању воље. б) О посредном васпитавању: 1. Материја наставе. 2. Форма наставе: ъ) Распоред наставе. 3. Методика наставе. 8. Наставна средства.

Према овом прегледу нека пошт. читаоци пресуде, да ли постоји „*јака сличност* у погледу *распореда* обе књиге,“ — као што тврди г. Н. — Па баш и да постоји, „јака сличност,“ то нити би био грех, нити би било чудо, — кад обе књиге говоре о *васпитавању*, и кад су обе од једног писца.

А да ли моја књига одговара постављеним *задацима* (јер има три задаће, а не једну, као што тврди г. Н.), — то је пресудила „*Матица Српска*“, кад је на основу два *реферата* (од г. г. професора Петра Радуловића и Аркадија Варађанина) *наградила* та дела, и то је пре г. Н. изрекла *савесна* и *непристрасна* критика, онда кад је *књига изишла* (у „Српској Зори“ од професора Мите Петровића и у „Истоку“ од Јеврема А. Илића.)

Завршујући моју реценсију г. Н. поменуо је „*искрени братски обавештај*“; а у почетку реценсије обећао је „*поштену критику*“ пред „општим, неумитним судом јавног мњења“. — Хвала му на таквом „братском обавештају!“ Кад је он мени слао неко своје дело на оцену, он онда није тражио, да ја ту оцену тако „братски“ напишем и да је штампам у „Летопису“ (па да и ја добијем награду за њу), као што је он „братски“ поступио са својом оценом према мени. — А да ли је доиста „*поштена*“ критика г. Нешковића, то нека оцене пошт. читатељи овог мог одговора — на основи свега што сам горе изложио.

V.

Да завршим и ја мој одговор!

Седам година је протекло, од кад сам писао „Поуке о васпитавању деце у родитељској кући.“ За то време ја сам — разуме се — стекао *више искуства* у погледу и на домаће и на школско васпитавање, и проучавао сам по више и теорију васпитавања и оне *науке*, на којима се она оснива (особито науку о развитку и физиолошку психологију); а нарочито сам тражио, не бих ли нашао што год ново у том. Па опет, после свега тога, ја нисам могао увидети, да је погрешна она основа, које сам се држао при писању поменутих „Поука“. А основа је овде та, да се у првом периоду младости човекове (првих седам година), који се у духовном понајвише на *вежбању чула у проматрању* и на стварању простих конкретних представа — из стварних осећаја, који се добијају чулним проматрањем, и од части на стварању сложених конкретних представа или стварних опажаја. — Може бити, да сам где год премашио ту цел при упућивању на рад у основној школи; али ја сам свуда избегавао генерализацију и апстракцију, као и логичко памћење (у строгом смислу) знајући добро (и пре, као и сада), да то није никако за децу пре другог периода младости (од 8. до 15. године.)

Из тога излази само по себи, да је *интелектуално* васпитавање управо *темељ* свима осталим правцима — (само је телесно или органско васпитавање у првој години најважније.) А ко то не увиђа, и ко не допушта интелектуално васпитавање у горе обележеном смислу, тај нема и разговетна појма о васпитавању у опште, нити о психо-физичким и физиолошко-психолошким законима, по којима се оно управља.

Г. Нешковић није добро схватио ту моју *полазну тачку*, те је тражио у мојој књизи оно, чега у њој *нема*, нити га сме бити — према горњем гледишту. А да је оно гледиште оправдано, то доказују и радови најславнијих педагогичара — Коменског и Песталоција, које г. Н. такође осуђује, због истог гледишта, и ако се оно потврђује наукама, како су оне сада развијене.

Према овоме, ја не могу да разумем побуде, које су руководиле г. Нешковића у његовој рецензији. — По обичном схватању, оцењивач би требао да стоји на вишем, ил бар ма једнаком *научном* ступњу са писцем, чије дело оцењује, или би требало да је још бар са искуствене стране, — па да његова оцена има *вредности*, и можда таква критика помакне до. тичну науку за један корак напред. Али овде се то невиди; јер г. Н. није ни схватио моје дело онако, као што је у истини, и његова критика нема никакве — ни *научне* ни *практичне* — вредности.

И с тога, ваљда нећу имати потребе, да одговарам ни на његову критику мога предавања „*О механизму у школској наставе*," које сам држао 1880. год. у београдском учитељском збору (отштампано из „Школског Листа), које је било удешено за тадашње прилике осн. школе у Србији, као што сам чуо, такође критикује г. Н. у Летопису „Матице Српске"; јер, судећи по критиковању мојих „Пока о васпитавању," не могу се надати објективној рецензији ни тога предавања које не обухвата ни пуних 11 листова.

На послеску, изјављујем, да ми је врло непријатно, што сам приморан, да на овај начин почнем мој рад у часопису, који врло много ценим, и то у Летопису „Матице Српске," којој сам и лично обвезан.*)

У Београду, 18. Јануара 1887. год.

Др. ВОЈИСЛАВ БАКИЋ,
професор учит. школе.

*) Овај чланак (одговор) послао сам, у почетку 1887. године, „*Матици Српске*" — с молбом, да га — у „*интересу истине и правде*" — штампа у свом „Летопису." Ну сазнао сам (приватним путем), да је књижевни одбор Матичин одбио моју молбу за то, што је, вели, одговор сувише полемичке природе. — Ја мислим, да то није довољан разлог; јер ја овде нисам писао неку надану расправу или неки чланак за награду, него сам *бранио* моју књигу, и то бранио сам оно дело, које је *Матица* тражила, и ком је књижевни одбор досудио расписану *награду*. Бранио сам га од неоснованих нападаја, — које је исти књижевни одбор примио у Летопис (на још и награднo!) А написао сам одбрану — не толико због себе, колико због имена и угледа „*Матице Српске*." На и да допустим, да је овај мој одговор оштар, опет се не може тврдити, да у њему има нешто, што би наружило Летопис, кад би се у њему штампао одговор. — При решавању о примању или непримању тога одговора, ваљало је имати на уму и то, да сам ја назван и нападнут, и то, као што се види из одговора, са свим неправедно. А неправично је поступао и књижевни одбор, тим што је примио нападај на дело, које би управо и он сâм морао бранити, пошто га је одобрио и наградио, а није примио одбране, за коју одговара сам писац.

27. Септембра 1887.

Др. В. Бакић.

УПУТСТВО ЗА НАСТАВУ

у српском језику у трећем разреду народне школе.

(Свршетак.)

II. Раширене реченице.

Главни задатак граматичне наставе у III. разреду је упознати децу са простим реченицама, а кад се то постигне, онда ваља упознавати децу и са раширеним реченицама и то у III. разреду само са оним реченицама, у којима се подлог разјашњује са означењем или присвајањем, и у којима се прирок одређује на питање како ко ради? или у којима радња прелази на какав предмет.

Раширење подлога показује се овим начином: учитељ напише на табли ову реченицу: „*ђак пази,*“ па пита децу. Шта је то? — (Реченица.) Које је у тој реченици подлог? (ђак.) Затим продужи питање овако: Пази ли сваки ђак у овој школи? (Не пази.) Какав ђак пази? (Добар ђак пази.) Кад деца ову реченицу прочитају, учитељ пита какав ђак пази? (Добар ђаћ пази.) Децо! ми смо сад овде подлог разјаснили и тачније означили, и то са којом смо га речи тачније означили? (Са речи „*добар*“.) Каква је то реч добар? Придев. Јесте, децо, то је придев али овде се тим придевом боље означава реч „ђак“, и зато зовемо тај придев овде у овој реченици *означење*. Овако се поступа са реченицама: „Добра ученица учи. — Добро дете слуша. — Мали Милан пође. — Јарко сунце сија. Вредни људи раде“ итд.

Одређење прирока на питање: како ко ради?

За ово имамо примере у српском буквару под насловом (стр. 55.) *Како ко ради?*

Наставни је поступак овај: Учитељ напише на табли ове реченице: „Коњ трчи *брзо*“ (Реч „брзо“ ваља подвући.) — Во иде *лагано*. — Дете седи *мирно*. — Коњи трче *брзо*, а волови иду *споро*. — Пси лају *јасно*, а овце блеје *мукло*. — Зечеви беже *јако*; пужеви миле *лагано*. — Орлови лете *високо*; вранци полећу *ниско*. — Туча удара *оштро*; снег пада *мирно*. — Месец сија *бледо*; сунце светли *јасно*. — Славуји певају *мило*; жабе деру се *ружно*. — Добри ђаци уче *радо*. Вредне девојке раде *певајући*.“ Код сваке реченице посебице пита учитељ: Које је подлог? Које је прирок? — Затим: Како трчи коњ? (брзо). Реч „*брзо*“ одређује већма прирок и долази на питања *како*? и њоме се изјављује начин, којим се нешто ради.

Раширење простих реченица са предметом на питање *шта ко ради*? Ради тога писати ваља на табли појединце неколико реченица, у којима је глагол прелазан н. пр. Сељак оре. — Зидари зидају. — Млинари мељу. — Пекари пеку. — Пошто деца погоде које је подлог и прирок, пита ће учитељ даље: Шта оре сељак? (Оре *њиву*). Шта зидају зидари? (*кућу*). Шта мељу млинари? (Мељу брашно.) Шта пеку пекари? (Пеку *хлеб*.)

Реч којом се показује шта ко ради је попуњење прирока, на питање шта ко ради; и зове се у реченици предмет.

Примедба. Овде изложено градиво је довољно да се њиме забављају ученици трећега разреда.

У српским школама у Угарској осим тога могу се овакова вежбања и са простим и раширеним мађарским реченицама предузимати.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Први зрачак надежде. Честито свештенство српско протопрезвитерата кирилско-глинског поднело је конзисторији горњокарловачкој и земаљском сабору хрватско-славонском две важне представке, у којима се својски заузима за оснивање православних вероисповедних школа и за установљење недељних вероисповедних школа у свима парохијама дијецезе горњокарловачке. У првој представци описује се једно стање православног српског народа у Хрватској крајини, који нема својих вероисповедних школа а мора да последњи новчић свој прилаже на издржавање назови „обћих пучких школа“ у којима деца уче познавати и љубити римску цркву и св. отца папу и св. бенедикта и фрањевце и некакву Мару крижарицу, итд. и поздрављати своје родитеље и свештенике с речима: „Фаљен Исус и Марија,“ а о својој цркви погрешно уче да се она одцепила од римокатоличанске. У другој представци иште честити ови свештеници, да се установе недељне вероисповедне школе српске у свакој парохији, у којима ће парох у недељне и празничне дане од 8—10 часова пре подне поучавати младеж молитвама и црквеном појању, као што је то било у обичају тамо за време бивше војничке крајине!

Дај Боже, да сав народ српски у Хрватској и Славонији прегне око оснивања вероисповедних свакидашњих и недељних школа и да делом докаже да су му српске вероисповедне неопходно школе нуждне и да само такове школе имати жели!

Званична визитација. Привремени гл. школски референт Н. Ђ. Вукићевић отишао је 5. Јунија на пут, ради прегледања нар. школа и ради држања испита у вишим дев. школама у Панчеву и у Новом Саду.

Испити за учитељско оспособљење. У српској учит. школи Сомборској држаће се испити за оспособљење од 20—23. Јунија о. г. под председавањем благородног госп. Стевана В. Поповића шк. референта. Члан испитне комисије је најпречастнији г. Љубомир Купусаревић прота Сомборски.

Годишњи испити у сомборским српским школама У Сомборској вишој девој. школи држаће се испити на Иван-дан 24. Јунија после подне и 25. Јунија пре и после подне. У основним школама сомборским држаће се испити од 26. Јунија до 30. Јунија. На Петров дан обавиће се свечано „Благодарење.“

Избор управитеља. Српска црквена општина у Старом Бечеју изабрала је за местног управитеља својих српских народних школа отличног учитеља и вредног сурадника овог листа г. Стевана Жекића. На избору овом честитамо славној општини Бечејској.

Некролог.

Милан Недељковић учитељ у В. Бечкереку. Збор српских вероисповедних учитеља у В. Бечкереку објављује тужну вест, да им је неумитна смрт из братског круга отргла врлог и незаборављеног садруга Милана Недељковића, који је $^{18}/_{25}$. Маја о. г. у два сата по подне у 69 ој години трудног живота свог у вечност се преселио. Тело покојниково је 14.

Маја у 5 сати после подне у св. успенском храму у Б. Бечкереку свечано опојано а затим на тамошњем такозваном томашевачком гробљу матери земљи предано. Вечан му спомен!

Павле Станичков учитељ надаљски родом из Стапара преминуо је у првој половини месеца Маја у Харкању, камо је отишао био да у купатилу лека потражи; сахрањен је на српском гробљу у Шиклошу.

Гђа Емилија Јовичића рођ. Маргаритовића добра супруга пречастног Јована Јовичића свештенођакона и вероучитеља у српским народним и у вишој девојачкој школи Сомборској, после дужег тешког боловања преставила се у 26-ој години живота свог, Маја 27-ог у Сентандреји, а сљедећега је дана у вече после свечаног опела у саборној цркви тамошњој уз велико саучешће народа сарањена на православном гробљу у Сентандреји у породичној гробници. Бог јој дао у рају насеље!

Христина Кириловићева отлична ученица I. разреда срб. учит. школе сомборске преставила се 2. Јунија о. г. у Новом Саду код својих родитеља.

Разно.

Припомоћ учитељској сирочади. Краљ. угарски министар за богочаст и јавну наставу наредио је, да се из држ. учитељског мировинског фонда по 100 фор. у име годишње припомоћи издаје двима сиротама деци покојног Младена Трифуновића учитеља српског у Ђурђеву.

Изложба ратила у Сомбору. Земљоделско друштво жупаније Бачке приредило је изложбу ратарских стројева (ратила) у Сомбору. Изложба је ова отворена на светли четвртак 28. Априла. Изложени су парни стројеви за вршење, најновије сејалке; справе за кошење и куплење сена; разноврстни плугови са једним и са три раоника; справа за разлучавање скорупа од млека и брзо готовљење масла итд. — Уједно су изложени столарски послови из радионице казненог завода судског у Сомбору. На изложби овој присутни су били и изасланици краљ. српског министарства за земљорадњу г. г. Вељковић и Спасић.

Нове књиге.

Уредништву овога Листа достављене су следеће књиге на приказ:

„О српском језику" написао Јован Живановић. Издање српске књижаре и штампарије браће М. Поповића у Новом Саду 1888. год. Цена 1 форинта.

Летопис „Матице Српске" уређује А. Хаџић. Књига 153. 1888. год. Свеска прва. У Новом Саду српска штампарија дра Светозара Милетића. Садржај: I Стара и нова психологија од професора В. Вујића. II. Грађа за географију Црне Горе, написао Живко Драговић III. Хамлет краљевић, превео др. Л. Костић. IV. Говор у славу дру Јовану Суботићу о светом Сави 1888. године од А. Хаџића; V. Опет неколико поучних игара прибрао професор М. Медић. VI. Књижевност. Петрь Петровичь Његошь. Оцена М. Димитријевића. VII. Гласник из српског и словенског света. VIII. Читуља. Др. Ђорђе Натошевић од Н. Ђ. Вукићевића. IX. „Матица Српска" изводи из записника књижевног одбора.

„*Српске народне песме*“ скупио их у Срему и за штампу удесио Григорије А. Николић I. Издање српске књижаре и штампарије браће М. Поповића у Новоме Саду 1888. године. Цена 90 новчића.

„*Модни Свет*“ илустроване новине за женско одело и ручни рад излази у Београду сваког I. и 15. дана у месецу. Први је број изишао 15. Маја са позивом на предплату. Цена је на целу годину 20 динара; на по године 10, а на четврт године 5 динара.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Госп. Стева Мишковић учитељ у Срп. Итебеју, знајући за моје бедно материјално стање као приправника, својим својским заузимањем скупио ми је у месту учитељевања свога код тамошњих племенитих душа суму од 12 фор. и 70 новчића.

Свима племенитим приложеницима — и понаособ господину скупљачу, овим се из све душе моје јавно захваљујем.

У Сомбору 4. Јунија 1888.

Сава Торњански,
приправник II. године.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Траже се учитељи православне вере на комуналним школама у Горњих Средицах котара беловарског, у великој Чрешујевици котара ђурђевачког, у Грубишном пољу котара истога имена, — свуда је плата 350 форинти стан, с вртом и огрев; даље у граду Беловару тражи се подучитељ православне вере с платом од 400 форинти и у име стана 100 форинти, и у великој Дапчевици котара грубишнопољског с платом од 280 форинти уз стан, врт и огрев. Рок до 30. Јунија ове године по новом календару.

— У Бјељени тражи се учитељ и учитељица на србској основној школи. Плата је учитељу 600 форинти и ако је вешт за коровођу 50 форинти награде од певачког друштва. Плата учитељице је 400 форинти и слободан стан и огрев. Молитељи могу бити само Срби православне вере, који су на србској учитељској школи оспособљени. Учитељ је дужан у цркви појати и децу појању црквеном обучавати. Првенство има онај који је са учитељицом ожењен. Рок до 1. Јулија о. г. Молбенице с доказима шаљу се србском православном црквено-школском одбору у Бјељени.

— На православној србској основној школи у Костајници упражњено је мјесто учитеља са годишњом платом од 360 форинти 4 хвата дрва и стан у нарави, предност имају који су вешти нотaлном пјенију уз посебну годишњу награду од 40 форинти. Дотични компетенти ако су вјешти вођењу црквено-школских рачуна; — добивају награду од 20 форинти. Осим горе наведене сталне плаће и награде има још те пузгредице које у натјечају нису уврштене. 1. Дужност учитеља јесу: подучавати ђецу у наукама како то школски закон прописује. 2. Сваке неђеље и празника сву ђецу србску, и овдашњу грађанску школу полазеђу од 8 до пола 10 сати пре подне у црквеном појању подучавати. 3. Учитељ имаде како у парохиалној цркви тако и капелама када богослуженије тамо буде појати и ђецу доводити. 4. Код сваког спровода има учитељ ђе позват буде као појац функционирати уз награду од 1 фор. Молитељи имаду за постигнуће горњег мјеста своје ваљано подкрепљене молбенице са сведочбама о учитељској способности ма које препарандије као и о понашању подписаном председништву најдаље до 30. Јуна непосредно припослати. Председништво срп прав. црквено општине. У Костајници, дана 17. Маја 1888. Председник Паја Драгоиловић.

Да би могао „Школски Лист“ и даље излазити умољавају се многобројне општине и г. г. учитељи, који Лист примају, да нам што пре предплату за ову годину, а относно и дугове од прошле године пошаљу. Иначе нећемо бити у стању ни идуће бројеве на време издавати.

Администрација „Школ. Листа.“

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитеља са малом платом, као и богослова и приправница, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 7. У Сомбору, 15. Јулија 1888. Год. XX.

Отац као васпитач.

Педагошка расправа.

(За награду.)

„Ко није надлар да врши дужности оца, нема права ни да носиме отац.“
Ж. Ж. Русо.

У лоше обавештеним круговима хоће некако и у породицу да се увуче начело *поделе рада*, те се сва дужност око васпитавања деце товари на матер, док се оцу оставља на вољу да се у ово меша тек датом приликом и у слободном времену. *Катон* и *Цицерон* још су пре толико стотина година, поред свег одличног положаја свога, умели да схвате своје очинске дужности, те су сами васпитавали своје синове, а данас многи назадни отац баш сам тражи поделу рада. Бајаги он има да се стара за средства за издржавање породице, а начин породичног живота припада матери да га она руководи, па ту онда, по његову „уверењу,“ спада и васпитавање домаћег подмлатка. Међу тим ово је врло криво мишљење. Васпитавање у породици само тако може имати успеха, ако се око њега подједнако буду трудили и отац и мати, и ако рад њихов буде у складу стојао. Отац треба не само из добре воље или из дугог времена да се бави васпитавањем своје деце, него треба то да схвати као свету дужност, и да се дан-ноћ труди, како ће јој што боље одговорити. Добрим извршивањем ове дужности обезбедиће он будућу срећу не само деци својој него и себи самом; јер зар би могао и који отац бити срећан, кад би му деца била неваљали нересрећници ?! — Извршивање ове дужности не сме отац ни по што на овлаш узимати, него сав рад његов у томе мора бити скроз пажљив и, што је најглавније, — *систематичан*. Без системе нема ни при каквом раду успеха, па га ни при овоме неће бити.

У овоме чланку ја сам намеран у кратко да изнесем начине и средства, којима треба отац да се служи у васпитачком раду својему, и поред тога да назначим и нагласим оно, што њему поглавито припада да у васпитавању узме на себе. Па ако се отац не оглуши према овим речима, већ ако буде истрајан био у васпитачком раду своме, онда може бити уверен, да ће му деца бити потпуно свесни о себи, о свету и животу и о дужностима и обвезама у њему.

Пре свега и свачега мора отац заједно са матером још од најмање малоће вечито настављати подмладак свој у хришћанском духу, и мора се најозбиљније старати, да пробуди у њему право, непоколебливо чуство религиозности. У породичном дому, који треба да је увек као неки тихи, живи храм божји, мора поред главног лица, матере, и отац бити вечити спешитеник и носилац божанствене мисли, јер само тако ће се моћи душа дечија трајно напојити схваћањем и познавањем највише истине и љубављу према религиозно-моралном животу. Религиозно-морални живот није васпитно средство, нити је он и чему подређен, него је онај прави основни камен, на које му треба да се подиже сва васпитна зграда. Не служили религиозно-морално васпитање за темељ целокупном васпитавању, верујте ми, да је онда сав труд родитеља око душевног неговања њихове деце узалудан посао. У ваздуху нико не подиже зграду. Но живот религиозно-моралан још је и због тога важан, што је једино он кадар да се понесе са штетним утицајем цивилизације, па не само да ослаби, него и са свим да обори последице утицаја тога. Нема ни мало сумње, да нам цивилизација поред многог добра доноси и многа зла, те за то нарочито сада добро схватимо моћ и важност религиозно-моралног васпитања, кад се цивилизација домаша чак и најнижег слоја човечанства; јер иначе ће, а раније, а доцније, човечанство тако утонити у неморалу и разврату, да ће страшни огањ моралне смрти постати у њему са свим неугасив. Без религиозно-моралног живота и онај колосални римски народ је био и битисао, па тако исто су прошли и Грци, Феничани, Египћани и Јевреји, кад је покварепост отровала њихове породице, друштвен и државни им живот. А заидимо само међу дивље народе, где још нису допрли зраци хришћанства, па ћемо се и тамо уверити, да међу њима бесни вечити вулкан. Така иста будућност предстоји и нама, — било првом, другом, трећем или

ма којем поколењу после нас — чим са свим нестане религиозно моралног живота, — са том само разликом, што су дивљи народи непросвећени, а данашњи су цивилизовани, те би по томе били и много страшнији — дивљаци. Морао сам ово неколико речи да речем и ради наглашивања важности религиозно-моралног живота, а и ради оних, који можда не схваћају важност и потребу његову.

Кад би отац сам био образац побожног и моралног човека, и кад би непрекидно усађивао у своју децу религиозан дух, онда би био на поузданом путу, да у својој деци развије потпуну индивидуалност, какву само педагогија захтева, — али, ако би и иначе био са свим свестан о својој васпитачкој задаћи, дакле, ако би добро познавао све васпитне начине и средства, којима треба да се служи при васпитавању. У целом васпитачком раду своме треба отац нарочито да избегава једностраност, јер она нигде није тако убитачна као баш при васпитавању. Он треба хармонично да развија у детету и *ум*, и *срце*, и *вољу*. Ни једно од ових не сме претоваривати, јер то одмах иде на штету другог. За данашње васпитаваље може се рећи, да му је највећа мана једностраност, а са те једностраности највише пати ум, јер сви то што већма кључају, док срце и вољу остављају са свим у парлогу. (Управо и на развијању воље се ради, али у са свим лошем правцу; но то ћемо видети доцније, кад будем о вољи говорио.) Отуда и упада данас тако јако у очи разлика између знања и образовања. Наићи ћемо сада у животу на вазда таких људи, који су пуни знања, и од којих су по можда светског гласа стекли, па ипак да нису образовани. Срце је у њих камен, а воље своје у опште немају. Душевно потпуно хармонично развијени људи данас су врло ретки, а нађу ли се где, ту су увек врло виђења и поштовани. Њих подједнако цене и уважавају и од горе и од доле, на сваком им се кораку указује поверење, јавно их мишљење прогласи за изабранике божје ради користи општице, у којој живе, ради среће народа свога, па и читавог човечанства.

Отац никад не сме сметнути са ума хармонично васпитаваље деце своје. Свака реч његова мора у три правца делотворно утицати на дете. Он мора чисто осетити, како речи, савети и напутци његови као кроз какве живе одводнице подједнако струје и кроз ум, и кроз срце, и кроз вољу детињу. Дакле он треба све ово троје једно с другим у свези да раз-

вија, и да брижљиво пази, да ни једном не даје више од другог. Рад у хармонији, хармонија у раду.

Неговање и развијање ума треба отац одмах да отпочне, чим дете почиње бивати свесно о најближој околини својој Он треба, заједно са матером, да руководи опажање детиње, да му даје што више представа из спољашњег света, да утврђује и разбистрава стечене већ појмове. Доцније, кад дете ступи у школу, мора отац најпажљивије пазити, да сав васпитачки рад његов стоји у најбољем складу са школским радом, и тада треба заједно са матером и школом, да учи и привикава дете да о свему мисли и расуђује, да правилно говори, да своје мисли језгровито, са што мање речи каже; треба да настоји, да дете добије потпуно чиста појма о само свести својој и да упознаје себе, те ће му тиме дати најпречу, али и најтеже постиживу мудрост не само данашњу, него вечиту, коју је делфијски оракулум забележио у ове две кратке речи: „*познај себе.*“ Па онда, треба отац да уводи сваком приликом дете у природу, да га упознаје са стварима и појавама у њој, и да га упућује, како ће изнаћи узроке и последице тих појава. Гете је рекао на једном месту: „*Човек толико види, колико зна.*“ За то треба дете да што боље позна природу, па ће одмах и више знати из ње; а ко природу добро познаје, тај одмах познаје и себе, а позна у једно и правога почетка свему видљивоме и невидљивоме. За сав овај рад око неговања и развијања ума детиња, треба оцу да буде путевођа: схватљивост дечија. Он треба веома да пази, да ни пошто не пружа детету тако што, што прелази моћ духовног сваривања његова. То може имати врло штетних последица јер лако може да настане прави хаос и збрка у душевном капиталу детињем. Постепеност је и овде једини ваљан начин, а пут; са лакшег на теже. Поред тога треба отац велику пажњу да поклања попављању, јер ће се њиме снажити једна веома важна грана ума, а то је *памћење*. Памћење треба да буде ризница свих успеха очева рада.

(Наставиће се.)

ИСПИТИ ЗА УЧИТЕЉСКО ОСПОСОБЉЕЊЕ

и завршетак школске 188⁷/₈. г. у српској учит. школи Сомборској.

У српској учитељској школи Сомборској писмени испити за оспособљење држани су 6. 7. и 8. Јунија, у сва три дана пре подне од 8—12 часова. Испиту су приступили 20 свршених приправника и 10 приправница.

Првога дана држан је испит из српског језика. Од високог председништва Школскога Савета за испит овај послата је тема: „важност читанке у народној школи.“

Најбоље ју је решио Димитрије Клицин; затим Богдан Свирчевић и Даница Телечка.

Другога дана био је писмени испит из математике. Ређене су ове од в. председништва Школског Савета послате задаће:

а) Из аритметике: „Године 1876. бројала је покрачка дијецеза 100.295 душа. До године 1886. нарастао је у њој број душа за 6,678. Колико је дакле било г. 1886. душа у покрачкој дијецези, и за колико се процената умножио број душа за тих 10 година?

б) Из геометрије: „Неки сасуд у облику паралелопипеда има у дужину 1·5 м. у ширину 80 см. у висину 40 см. и пун је воде. Кад се из њега излије на поље $^2/_5$ воде, пита се, колика је тежина воде, која још у сасуду заостане?

Задаћу из рачуна сви су кандидати добро решили, а ону из геометрије решили су такође добро сви осим три мушка и једне женске.

Од 9—19. Јунија спремаху се кандидати и кандидаткиње за строге устмене испите.

Ови устмени испити држани су сљедећим редом:

У понедељак 20. Јунија пре подне од 7—9. био је испит из науке христијанске; од 9—12. из Психологије, Педагогије и педагогијске повјестнице; од 3—6. часова после подне из српског језика и књижевности; од 6—7. часова из вртарства. У уторак 21. Јунија од 7—9. часова у јутру био је испит из рачуна и геометрије, од 9—12. часова из Дидактике и Методике; — после подне од 3—6 чисова из повјестнице и земљописа; од 6—7. часова из науке о земаљском уставу. У среду 22. Јунија из јутра од 7—9. часова држан је испит из природних наука и економије; а од 9—12. часова из мађарског језика; — после подне од 3—4 часа из физичне антропологије и дијететике; од 4—5 часова из кућарства; од 5—6. часова из свирке и хармонијског појања и певања; од 6—7. из гимнастике. У четвртак 23. Јунија од 6—9 часова држан је испит из црквеног појања и правила а од 9—10 часова из црквено-славенског језика. Првога и последњег дана председавао је на испиту најпречастнији г. Љубомир Кнусаревић прота сомборски, а у остале дане високоблагородни г. Ст. В. Поповић школ. референт као од високог председништва Школског Савета изасланн председник за ове испите. На писменом и устменом испиту из мађарског језика присуствовао је и помоћни државни надзорник бачке жупаније благ. г. Никазије Греф. Из свију предмета кандидати и кандидаткиње одговараху понајвише добро и неки и са отличним успехом.

За време испита изложена су били у испитној дворани цртања и образци краснописа свију приправника и приправница, а у исте дане и на Иван-дан, у другој дворани учитељске школе изложени су били ручни радови наших приправница, и ова је изложба како у погледу ваљаности извртности и лепог укуса, тако и у погледу множине и разно-

вредности своје особито се отликовала и опште допадање многобројних посетилаца задобила.

После обављених строгих испитâ наставнички збор са испитном комисијом извршио је оспособљење испитаних кандидата за учитељство и и подписао њихове дипломе и главни записник. Одмах затим је управа у смислу закона спровела све дипломе оспособљених учитеља сл. краљ. школском надзорништву бачке жупаније ради званичног поступка у смислу чланка 18. земаљског закона угарског од 1879. године.

Међутим су од 25—30. Јунијт државни испити у народним школама сомборским и сачињаване су разреднице приправника и приправница I. II. разреда.

У суботу, 26. Јунија причестили су се ученици и ученице српских народних основних школа сомборских, које за вештбаоницу приправничку служе. У недељу 27. Јунија на свечаним службама у обе сомборске цркве причестили су се приправници и приправнице, као и ученице српске више девојачке школе сомборске.

На Петров дан 29. Јунија после службе Божије, на којој је мешовитм хор приправнички умилно појао одржано је „Благодарење“ а следећега дана у 9 часова пре подне држана је завршна свечаност школска у учитељској школи, којом су приликом прочитане разреднице свију приправника и приправница и проглашено је оспособљење испитаних кандидата и кандидаткиња за учитељство у српским народним школама, а по том су раздаване награде.

Награду родољубивог господина Ристе Телечког општинског начелника у В. Кикинди од три ћесарска дуката добио је Димитрије Клицин што је писмену задаћу из српског језика најбоље написао. Књижара српска браће М. Поповића из Новога Сада послала је два дивот примерка „Певаније Змаја Јована Јовановића.“ Од ових је један примерак добио на дар Богдан Свирчевић, који је после Клициног најбоље задаћу српску написао а други је примерак на дар добила свршена приправница и испитана овом приликом учитељица Даница Телечка, која је од свију другарица својих најбоље српску задаћу израдила.

Вредни родољуб и љубитељ црквеног појања г. Јован пл. Капетановић бележник општински из Моношторсега у Бачкој послао је управи два ћесарска дуката, као награде једном приправнику и једној приправници, који се у црквеном појању највећма отликују. Усљед решења професорског збора добили су ову награду Константин Травањ и Љубица Бугарска. Награде су после проглашеног оспособљења награђенима свечано уручење уз бурно клицање и одабравање свију присутних.

Успех је у наукама и у владању у појединим разредима приправничким био овакав:

У првом приправничком разреду, где је било у почетку године, уписано 34 приправника, тројица су у течају школске године ове године својевољно школу оставили, а један је због премногих неоправданих одсуства у смислу школског закона престао бити учеником; и тако остало је до свршетка школске године 30 ученика. Међу овима двојица наиме Светислав Павковић из Суботице и Душан Пејић из Панчева показаше

у наукама врло добар успех; дванајсторица свршише први приправнички разред с добрим; осморица с довољним успехом; четворица показаше само једва довољан а четворица недовољан успех. Примернога владања једанајсторица; један је добио из владања оцену „не свагда уредно", а а један „неуредно."

Од приправника првога разреда ни једаннут преко целе године нису изостали ни од школе ни од цркве: Владимир Стефановић, и Живојин Јанковић, а од школе ни једаннут изостао није Љубомир Мали.

Међу приправницама првога разреда врло добар успех показаше: Зорка Бошковићева из Попинаца, Живанка Цветковића Видаковићева из Ср. Карловаца и Видосава Пајтићева из Сомбора. С добрим успехом свршише овај разред 14, с довољним 7, а с недовољним 5 приправница. — Примерно се владаху 25; похвално 3; а уредно 1. Ни једаннут неизосташе ни од школе ни од цркве преко целе године ове: Ана Васиљеска, Видосава Пајтићева, Даница Николићева, Живанка Цветковићева, Зорка Бошковићева, Марија Ђуришићева, Марија Малешевићева, Марија Хенелова, Павлија Подградска. Од школе само ни једаннут неизошташе Јелисавета Ђорђевићева и Марта Милошевића.

Две приправнице због болести осташе неиспитане, а примерног владања отлична ученица првог приправничког разреда Христина Кириловићева преселила се у вечност у Новом Саду код својих родитеља 3 ег Јунија 1888. године.

У другом приправничком разреду, где је било уписаних 22 приправника и 18 приправница; пошто два приправника и 1 приправница у течају године ове школу напустише, било је на свршетку школске године 20 мушких и 17 женских питомаца.

Међу мушкима с врло добрим успехом свршише други разред: Милан Грујић из Госпођинаца, Димитрије Грујић из Товаришева; Божидар Стеван Љубојевић и Лазар Љубојевић из Новога Сада и Лазар Плавшић из Мухача. С добрим успехом овај разред свршило је 7; с довољним 6; с једва довољним 1; с недовољним 1 приправник. По владању било је међу њима младића примерног владања 4; похвалног 6; и уредног владања 10. Ни једаннут неизостаде ни од школе ни од цркве, Милан Грујић, од цркве ни једаннут неизостаде Димитрије Грујић.

Међу женскима други разред свршише с врло добрим успехом: Даница и Зорица Илијићеве из Осека; Катарина Трифуновићева из Руме; Јелена Ђорђевићева из Новога Сада, Марија Миловановићева из Новога Сада, Љубица Нешићева из Земуна и Видосава Летићева из Парага и Смиљка Стојковићева из Липскога у (Саксонији): свега њих 8; с добрим успехом свршише овај разред 6; с довољним 2 а с недовољним 1 ученица. По владању примерних је било 13; похвалне 3, а уредног владања 1. Преко целе године ни од школе ни од цркве изостале нису ни један нут: Даница и Зорица Илијићеве; Лепосава Вуканова и Марија Миловановићева. Од цркве нису изостале ни једаннут Јелена Ђорђевићева и Марија Подградска.

Строге испите за оспособљење положили су обе свршени приправници трећега разреда:

Димитрије Клицин из Вршца и Богдан Свирчевић из Суботице с отличним успехом; Стојан Стакић из Петрова Села у Бачкој, Ђорђе Брашован из Соколовца, Јован Максимовић из Вршца, Милан Манојловић из Сомбора, Милан Стојичић из Ср. Карловаца, Миливој Чудомировић из Чортановаца и Пантелија Јовановић из Баваништа са врло добрим успехом; Светозар Пирошки из Ст. Бечеја, Петар Вукадиновић из Батајнице, Константин Травањ из Турије, Василије Лазаревић из Вршца, Славко Трифунац из В. Кикинде, Стеван Личинић из Гргетега, Адам Чиплић из Ст. Бечеја, Димитрије Васић из Врањева, и Жарко Шикопарија из Жабља, с добрим успехом и напослетку Богољуб Чонкић из Жабља и Павао Тосић из Бранчина (Кишфалуба) с довољним успехом. Сви ови оспособљени су за учитеље у српским народним школама, и 16 између њих одмах су добили сведочанства о учитељској способности (дипломе учитељске), а четворица (С. П. и А. Ч. М. Ч. и С. Л.) имају по гласу решења школског надзорништва жупаније Бачке још за три месеца у мађарском језику вештбати се, и тада ће 9. Октобра моћи поново испит из мађарског језика полагати, те по том и дипломе своје добити, а дотле им је издато привремено сведочанство, са којим ће моћи изван уже Угарске учитељско место получити.

Ове свршене приправнице положиле су строге испите за оспособљење: Вукосава Поповићева и Даринка Обушковићева обе Сомборкиње с врло добрим успехом; Ана Јовановић из Крчедина, Даница Телечка из В. Кикинде, Катарина Крнајска из Суботице, Марија Рајковићева из Сомбора, Олга Црнојачка из Турије, Даница Кристићева из Земуна, Мидева Вертунска из Сомбора и Љубица Бугарска из Каменице са добрим успехом.

Све овом приликом испитане кандидаткиње оспособљене су за учитељице у српским народним школама и добиле су одмах сведочанства о учитељском оспособљењу, са утврђења печатом и подписом кр. школ. надзорништва бач-бодрошке жупаније.

Тако је 30. Јунија о. г. свршена школска $188^{7}/_{8}$ година а сљедећега дана су се ученици и ученице овога завода у свој завичај поразилазили.

В.

УПУТСТВО ДЕЦЕ У ВЕРИ.

Написао Младен Ворфоњски *свештеник.*

Најбољи и највернији прописи, који су до сада за изображење дечијег разума и срца предложени, нису довољни да цјел своју постигну, ако нису са упутством у вери скончана.

„Бога се бојати, то је мудрост, а из богобојазливости зла се клонити, то је разум.“ И за цело, без јасне светлости коју нам христианска вера пружа, без јака основа скојима она нас ономе што је право и добро гони, и без снаге коју нам она за извршивање наши дужности даје наша би мудрост и добродјетељ трајаво стајала, — то би оном здању дичило које стоји, — баш ако не на песку, а оно на меканом темељу. Без вере

наше би размишљавање и суђење у опасности било, јер наши осећаји наше уображење и страсти, могу лако нашу сталност преварити и завести. Дакле врло је нужно да се деца и младеж за рана на најбољи начин вери упуте, ако желимо да корисна, мудра и срећна буде као што би то могло бити.

Нико ваљда неће опорицати да се деца и младеж морају вери обучавати, и да је оно за васпитање важно, — али како се тој дужности одговара? Деци се дају одма из почетка тешке и неразумљиве молитве, после кратки али опширни појмови о вери, а томе се додају већом чашћу тавни цитати из св. писма. Деца се ту присиљавају предметима које оно неразуму, и тешком их муком запамтити могу, а сотим често деца ту науку омрзе, у место да је заволу.

Да би пак наклоност и љубав вери код деце колико је год могуће пробудили, то ћемо оно, на шта се при томе највише пазити мора, у пет главних правила разложити:

Деци треба одма из почетка добре појмове о важности и истини вере давати. Није слободно деци рећи да се Бога као каквог страховитог господара боје. Прве приповетке о Богу, као добром Оцу свију људи. — Деца имају подпуно уверење да ми знамо добро од зла разликовати. Што деца виде да ми уважавамо и љубимо, томе ће и она лако наклоњена бити. Што ми одбацујемо и презиремо, то ће и код деце наше брзо мржњу на себе навући. Када би се то промишљало и тога придржавало, много би се боље деца изображавала! Али какав могу деца утисак и појам о вери имати, када не могу из говора и дјела примјетити да ми веру за важно држимо? Када ми ретко или никад о вери не говоримо, или када то чинимо без озбиљности и са подсмехом? Када виде да ми под незнатним изговором похађање цркве пренебрегавамо, или се радујемо што смо тај терет са себе збацили. Шта могу деца одатле друго закључити, него да је вера пузгредна или маловажна ствар? Ако хоћемо дакле деци добро мишљење о важности и истини вере да представимо, то деца морају видити да ми њу због признајемо и поштујемо. Не треба се никад своје вере пред децом стидити, нити се уздржавати о Богу и божанственим стварима јавно говорити. А када ово чинимо оно треба са највећом озбиљношћу страхопоштовањем и унутрашњим задовољством вршити. Свагда треба на оно негодовање изрећи што са тим у противречју стоји. Ми треба често службу божју да похађамо. Молимо се Богу код куће заједно са децом. То ће све спасоносни утисак на децу учинити, и њој ће после немогуће бити ону ствар са лакомисленошћу сматрати, коју су свагда као нешто важно и свето видили да се поштује.

(Свршиће се.)

БУКВАР ЗА СРПСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ.

Одобрио српски црквено-народни Шк Савет. Цена 16 новчића. У Н. Саду. Издање и штампа А. Пајевића. 1885.

Колико је у књижевностима свију народа свака грана њима важна, толико је од свију тих грана школска понајважнија. Она је позвана да

ствара читаоце, те би се отуда та грана с правом могла назвати матером целе књижевности.

Због ове важности њене мора се за њу постављати виша књижевна висина, него што се можда то чини код осталих грана књижевности. И онда и она дела која би макар и упоредо стојала са том висином, не би се смела нигде употребљавати, чим би од њих које боље дало било. Ово би морало тако да буде ради лакша и боља успевања школиња, а тиме посредно и ради просвете целога народа.

С тога би требало да се на пољу те врсте књижевности стичу све боље и раденије књижевне снаге, како би избор дела за школску употребу био што већи, те да се онда само најбоља дела унесу у учевну атмосферу школску, да се муче и наставници и ученици с којекаквим лошим работама и почетничким покушајима на томе пољу; јер колико заиста зависи успех школин од самог наставника, толико исто зависи он и од школских књига, које веома много или помажу и убрзавају успех тај, или могу да га отежтавају и заустављају, што врло много уди свему животу школскому.

Међу тим, ми у богатству те књижевности врло трајаво стојимо. Ова грана је најсиромашнија између свију грана у нашој књижевности, а због тога што је и најмање коло и оних књижевних радиних снага, које се стекло на пољу њену.

Но још је већи, управо неразјасњив, немар, којим се та грана претреса и прати у књижевној критици нашој.

И кад изађе које дело код нас које дело за школску употребу, врло се ретко од стране наших стручњака проговори која о унутрашњој вредности његовој. Критиковање таких дела сматра се код нас као опора јабуке, коју нико не сме или неће да загризе.

Јесте, да та дела морају у нашој књижевности да прођу преко суда и мишљења Школскога Савета; али, и ма да се овај суд може узети за поуздан, ипак ће они, који сваки дан имају посла са тим делима, скоро у свакоме наћи по нешто што треба да се исправи, измени или допуни, па су за то позвани, да те примедбе своје изнесу на јавност, како би се при доцнијим издањима оне као корисне могле употребити.

Но, као што рекох, у овоме је у нас врло велик немар, који свакако мора имати и узрока својих.

Врло бих далеко отишао, да се упустим и у разматрање и испитивање узрока тих, што ми овом приликом и није била намера, те за то ћу да прећем на саму оцену књиге под горњим натписом.

Пре 1870. год., кад је тек изишао први ваљан буквар српски, врло је мало покушаја чињено, да се он према нашим потребама и приликама састави за српске школе.

А и што је било нешто тих покушаја, и ти су били врло далеко од народних потреба, и ни мало нису одговарали цељи, којој су били намењени.

Те пак године изишао је на свет први ваљан српски буквар новим правописом написан.

Тај исти буквар, прилично преиначен и допуњен, одмах је за тим

уведен и у овостране српске школе. И до данас је изишао у много издања, поправљан, измењиван и дотериван.

Па и ово последње издање од 1887. године биће да је у главном задржало његов костур, само су на њ' према потреби додавани или преиначени, или са свим нови делови.

После патписног листа долазе у овоме издању прво слике, којих код самогласних писмена има само по једна, а код сугласних писмена има само по једна, а код сугласних по две, код ових последњих с леве стране онакве које се почињу дотичним гласом, а с десне оне, која се свршује тим истим гласом, којег ће се писмё учити. С леве стране поред слика налазе се штампана, а с десне рукописна писмена.

Слике су већином све врло добре; само баш тамо, где је у језику нашем сиромаштво таквих чистих српских речи, које би означавале конкретне појмове згодне за сликање, а које би се почињале или свршавале са нека два или три гласа, ређа у нашем језику — по што таквих појмова конкретних нема, морале се узети стране речи, које се из туђих језика увукле у наш народ.

Тако н. пр. *ашов, фењер, муф и џамија*

А има и неколико слика, које нису познате у свима крајевима; н. пр. *жир, гусле, смуђ* (за којег тек онда знају деца кад им учитељ каже, иначе обично рекну да је „*риба*“) Но слика гусала ипак треба да је ту, јер се учитељу да је прилика, да проговори коју о њима, што свакако није непотребно, пошто су оне веома важне по наш народ.

За штампана писмена уз слике имам да приметим, да нису добра, јер ни на једноме нема оних малих положених потезова, који се налазе двде и горе код добрих писмена. Уз то *г* и *т* немају ни спуштених потезова, а ови недостаци узроче то, да учитељ не сме одмах по учењу и показивању штампаних писмена на табли и штици да уједно покаже и та писмена у буквару, јер би се врло лако могло догодити, да ова разлика само забуну направи међу ученицима.

Може се слободно казати, да су сва ова штампана писмена у опће са свим примитивна, и одмах код првог будућег издања треба да се бољима замене.

Не знам за што су уз слике штампана писмена *е, а* и *б* велика, кад су с десне стране слика сва у рукописна писмена мала. Па и ово треба исправити.

Иза слика на 10 стр. налази се прво девет тачака, даље нацртана рука како треба држати перо при писању, и за тим у пет повука различити потезови, намењени ради предвежбања у писању.

На 11. страни се ван потезова у три повуке налазе горе нацртана два дечака за столом, од којих онај с леве стране са свим рђаво седи и погрешно држи перо, дочим овај с десне и седи и пише по правилу. Ово, а тако исто и она рука на 10. стр. је добро донесена, да ученици могу и очигледно видети како ваља седити и држати перо при писању, а како не ваља.

За тим се на 12. стр. почињу, а на 18. свршују писана писмена,

слогови, речи и реченице, које су намењене за вежбање у читању малих рукописних писмена.

Овај одељак је у овом последњем издању буквару по облику и величини писмена скоро са свим, а по тексту у многом чему различит од истога одељка у прошломе издању. Но све измене су у њему чињене без помишљања на остале одељке буквара, који треба да буду учитељу спомотње градиво за овај одељак, нарочито кез измишљања на слике у буквару и писмена уз њих.

Тако видимо ми де се писано писме *с* овде свугде без косог потеза пише, дочим поред слике (нос) стоји *с* са косим потезом. Писме *и* се у овом одељку свугде почиње са озго савијеним потезом, а поред слике (игла) стоји *и* са косим потезом. Уз слику плуг је писме *г* написано с озго положеним потезом, а овде у овоме одељку без тога. Писмена: *а, т, ш, н, ъ, у, ц, о*, сва се као и писме *и* почињу са озго савијеним потезом, а по крај слика су сва та писмена написина с косим потезом. Даље писмена: *ѣ, к, ѣ, ф* су уз слике са свим лепо једноставно написана, т. ј. прво кос танак потез до горње спомотње повуке, па онда усправљен дебео потез код *к* и *ѣ* до дољне главе, а код *ѣ*, и *ф* до дољње спомотње повуке; а у овом одељку за вежбање у читању сва та писмена су код горње спомотње повуке писана смотаним потезом. Па ван овога се *к* и *ф* још и тиме битно разликују од истих писмена поред слика, што је прво написано онако како се у латиници пише, а другога нису два полукола једноставно одељена усправљеним потезом од горње до дољне спомотње повуке, већ има читавих шара, које су са свим непотребне. Код писмена *д* и *б* нема косих потезова као у истих писмена поред слика, а код *б* је и горњи потез са свим друкчији. Па и писме *в* је друкчије, јер се између две главне повуке смотани потез не сутиче, као код слике, са усправљеним, него је остављено мало растојање између ова два потеза. *Ж.* је поред слике написано у среди са положеним, а овде с неким косим потезима; *р* је поред слике савијено на десну страну, а овде смотано, а *з* је поред слике написано као писме, које се тиме између две главне и горње спомотње повуке, па уз ово је дољни крај смотан на десну страну; а овде у овом одељку је написано као обичан број *з* (без смотања потеза), и уз ово као писме, које се пише само између две главне повуке.

(Наставиће се.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗ.

„Живот и обичаји Срба-грнчара." Сакупио и за штампу приредио НИКОЛА БЕГОВИЋ.

Дела ове врсте увек су добро дошла свима члановима народа нашег, нарочито књижевницима а у опште уметницима, а највише свештеницима и учитељима, који су по позиву службе своје одређени, да с народом деле добро и зло.

Дела ове врсте имамо у српској књижевности сразмерно веома мало, најглавније су: „Живот и обичаји народа српског" од Вука Ст. Караџића,

„Живот и обичаји Црногораца“ од В. Медаковића, „Живот Срба сељака“ од М. Ђ. Милићевића и „Три главне народне свечаности“ од Вука С. Врчевића. У браће Хрвата, колико нам је познато, истакао се на овом пољу највећма покојни Мијат Стојановић. Од свију ових поменутих писаца једини Вук Ст. Караџић засновао је био основу која би обухватила живот и обичаје васколикога народа српског, али у изради ове велике замисли спашла га је смрт, те посмрче његово под горњим насловом штампано у многима одељењима или је још неизрађено или овлаш само скицирано. У осталом потпуну и верну слику живота и обичаја васколикога народа српског тешко је израдити, док се претходно не обраде слике живота обичаја појединих покрајина српских, јер ко се год бавио овом штудијом, признаје да у Срба свака покрајина има већином своје посебне народне обичаје. Узрок овом појаву лежи колико у географским приликама, толико у развитку политичког живота појединих покрајина, јер у Срба од несретног Косова свака покрајина има своју посебну политичку историју.

Поменутим горњим делом г. прото Никола Беговић попунио је велику празнину у културној историји народа српског, на чему му морамо тим веома благодарити, што нас је упознао објективно са животом и обичајима оног дела народа српског, који је прослављен са јунаштва свога, а који источни Срби — на жалост — најмање познаваху.

Цела ова књига, која износи до 18 штампаних табака, подељена је на 35 одељака. Према личном занимању своме неког ће занимати већма један одељак, а другог ће други. Писца ових редака највише је занимао одељак XIII. *рођење.*

У овом одељку можемо у главним потезима сазнати за физичко васпитавање деце у Горњој Крајини. Има ту ствари, које би модерна педагогија осудила, а има их, којима се мора дивити н. пр. „Сви у кући и на дјелу сусретају трудну жену са особитим осјећањем и поштовањем. Од тешкога рада и напора свију штеде и замијене. Ма од обичнога рада посла она се неће да клони, него се од природне тромости отимље: „Здравије је по матер и дијете.“ — Ово је заиста човечно и мудро.

Што се пак целине дела тиче, то исто и ако је попуњено личним назорима пишчевим, ипак је изведено тако објективно, да нам изгледа као нека фотографија свију врлина и мана дотичног дела народа српског. Да се поштовани писао ограничио само на врлине овога народа, он би онда учинио врло слабу услугу просвети нашој, *него баш главна заслуга његова је у томе, што је предао јавности све врлине и све мане народа тога.*

Да се овај красни и здрави народ од својих мана ослободи, а у врлинама својим да се још већма учврсти, то је дужност свију, који живимо од жуљева и зноја његовог а којима је срећа дала прилике, да ум свој просветимо.

Препоручујемо ову књигу парочито свештеницима и учитељима, јер они живом речи својом могу највише допринети унапређењу душевног развитка народа свога.

— **р.** —

Разно.

Нова учитељска места. У Иригу на српској мушкој школи установљено је место четвртога учитеља с платом од 500 форинти. — У Грубишном пољу у жупанији Беловарској установљено је на комуналној школи треће учитељско место.

Православне српске вероисповедне школе у Пакрачкој дијецези. Из званичних извештаја дознајемо, да се у Пакрачкој епархији налазе само две православне српске вероисповедне школе и то у Беловару и у Новој Градишци.

Приномоћ годишњу из државног пензијоног учитељског фонда добила је госпођа Ева Бугарска рођена Адамовић удовица покојног Јована Бугарског срб. учитеља у Парагама у износу од 84 фор. а њено троје малољетне деце добијају у то име годишње 75 форинти.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У српској вишој девојачкој школи упражњено је место учитељског помоћника за математику, физику, хемију, цртање и краснопис. Од проситеља се иште, да су Срби православне вере, да имају испит за грађанске школе, а који га немају, дужни су га за годину дана положити. Осим тога изискује се подпуно знање мађарског језика. Рок стечају до конца Јулија, а молбенице упутити ваља на вис. срб. нар. црквено-школски Савет у Ср. Карловцима.

— У Чакову тражи се учитељ на 4 разреду меш. вероисп. школи српској. Плата је 535 форинти, стан у нарави и за одправљање дужности перовође 120 фор. Рок пријаве је 5. Август 1888. Молбенице се имају доставити председништву местног срп. шк. одбора у Чакову.

— У Деспот-Сент-Ивану у Бачкој тражи се учитељ. Плата је 380 форинти 4 јутра земље, 2 хвата дрва, 2 хвата сламе стан с баштом. У истом месту тражи се учитељица; плата је 300 форинти два хвата дрва и толико сламе и стан с баштом. Молбенице се имају до 1. Августа по старом кал. председништву местног школског одбора у Д. Сент-Ивану (рег О-Кеér) доставити.

— У Великој-Кикинди тражи се учитељица за четврти разред женски. Плата је 550 форинти и 200 форинти у име станарине. Рок до 1-ог Августа. Молбенице се имају поднети местном школском одбору у Вел. Кикинди.

— У Наћлаку у (Чанадској жупанији) тражи се срб. нар. учитељ. Плата је 400 форинти стан и огрев с баштом. Просителји имају до 20. Јулија по старом календару поднети молбенице српском местном школском одбору у Наћлак доставити.

— У комуналним школама у Црвеној цркви (Vörös-templom) и у Острову траже се учитељи с платом од 300 фор. — У Калуђерову (Rebenberg) плата 400 ф. — У Кручици и у Кајдасову (Gajdasofl) оба с платом од 300 ф. Траже се учитељи који знају и мађарски. Молбенице с документи у мађарском преводу имају се Управном Одбору жупаније Темишварске до 31 Јулија по новом доставити.

— У Бањалуци траже се два учитеља, и то: учитељ за I. и II. разред с платом од 600 фор. уз стан и 32 форинти дрварине; учитељ за III. и IV. разред са 700 форинти плате уз стан и 32 форинти дрварине. Овоме у дужност спада и настава у немачком језику. Оба учитеља имају

уз остале своје дужности у цркви појати и децу црквеном појању обучавати. Првенство имају, који су хармоничком појању толико вични да и у овоме могу младеж обучавати. Рок 25. Јулији. Молбенице се шаљу на правосл. српску црквено-школску општину у Бањалуци.

— Тражи се учитељ за правосл. српску вероисповедну школу у Бугојну. Плата је 500 фор. стан и огрев Учитељ је обвезан у цркви при сваком богослужењу појати и децу појању обучавати. Молбенице до 25. Јулија имају се поднети правосл. црквено-школској општини у Бугојно у (Босни).

— Траже се учитељи и појци правосл. вере на српским комуналним школама у Славонији и Хрватској, и то: а) у котару вуковарском у Маркушици и Маринци с платама по 400 ф. уз стан с вртом и огрев; у Миклушевци с платом од 280 ф. уз стан с вртом и награду од 60 ф. за појање црквено, б) у котару илочком у Шаренграду с платом од 300 ф. и 60 ф. за појање уз стан с вртом и 3 хв. дрва; в) у котару иришком у Шатринци с платом 400 ф. стан с вртом и огрев. Учитељ мора знати и мађарски в) у котару румском у Индији тражи се учитељица православне вере с платом од 400 ф. и 15% у име станарине; у Буђановци тражи се учитељица с платом 400 ф. и 15% станарине; у Витојевци тражи се учитељ с платом од 350 ф. уз стан с вртом и за појање награду од 60 ф. — Свуда има и огрева, г) у котару старопазовачком у Буковцу и у Нови Карловци тражи се учитељ с платом од 350 ф. стан с вртом и огреви с наградом од 60 ф. за појање, д) у котару митровачком у селу Лаћарку учитељско место с платом од 350 ф. стан с вртом и огрев, и награду од 60 ф. за појање. За ово место могу компетовати и учитељице, е) у котару земунском у Попинци, Прогару и Бечмењу с платама по 350 ф. стан с вртом и огрев и уз награду по 60 ф. за појање, ж) у котару вировитичком у Клиси и у Пчелињу с платама по 350 ф. стан с вртом и огрев, з) у котару слатинском у Сухомлаки с платом од 350, у Војњину с платом од 500 ф. стан с вртом и огрев, у Смудах с платом од 400 ф. стан врт и огрев, и) у котару Доњомихољачком у Капелни с платом 350 ф. и за појање 25 ф. уз то стан врт и огрев, к) у котару осечком у Добесину с платом од 350 ф. стан, врт и огрев, л) у котару Ђаковачком, у Брачевцу с платом од 350 ф. 15% станарине, врт и огрев, у Паучју с платом од 350 стан с вртом и огрев, м) у котару нашичком у Погановци с платом од 350 форинти за појање 25 форинти стан с вртом и огрев, у Обрадовци и у Газју, с платама по 350 форинти уз стан врт и огрев.

За сва ова места до $^{3}/_{15}$. Августа траје стечај. Молбенице управљене на вис. крал. Хрв.-слав. земаљску владу одјел за богоштовје и наставу поднети се имају дотичним кр. котарским областима до реченога рока предати.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Потписани изјављујем своју највећу благодарност славној Црквено-школској општини Вршачкој, која ми је за време мога трогодишњег школовања на српској учитељској школи у Сомбору сваке године 100 ф. а. припомоћи подарила, дакле свега 300 фор. а. вр.

По новом кличем из дубине душе: „хвала!“

У Сомбору на Петров дан 1888. год.

Димитрије Илићин,
свршени приправник.

ШКОЛСКА ОБЈАВА ЗА 188⁸/₉. ГОДИНУ.

У српској учитељској школи сомборској започиње се школска 188⁸/₉. година 1. Септембра о. г. по старом календару.

У учитељску школу примају се :

а) За приправнике младиће православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су петнајсту годину навршили и четврти гимназијални, трећи реални или четврти разред грађанске школе с довољним успехом свршили.

б) За приправнице примају се Српкиње православне вере, које су четрнајсту живота годину навршиле и IV. разр. српске више девојачке школе или IV. разред ниже реалке с добрим успеком свршиле, а при том су здраве и примерног и моралног владања.

Једни и друге имају пријамни испит из славенског читања, молитва и из црквеног малог појања овде положити. — Ученици и ученице из школа, где се не учи српски језик, полажу још пријамни испит из српског језика, а они, који немају оцену из мађарског језика, имају показати да знају добро мађарски читати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети : крштено писмо, лекарску сведоџбу о добром здрављу и сведочанство о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима. Они, који су пре једне или више година школу оставили, имају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом. Женске имају још донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора, да ће их они за време трогодишњег овде учења издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању обвезу своју испунити.

Приправници, који желе стипендије из народних фондова добити, нека молбенице тога ради са сведочбом о сиромаштву поднесу вис. Шк. Савету у Карловцима ; а они, који желе платонеумске стипендије добити, нека тако исто инструиране молбенице поднесу платонеумском одбору у Сомбору.

На стипендије ове имају изгледа само они приправници и приправнице, који су примерног и похвалног владања и врло сиромашног стања, а при том се отлично или бар добро уче.

Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору 1. Јулија 1888.

Н. Ђ. Вукићевић,

српске учитељске школе сомборске управитељ и пристављени срб. нар. главни школски референт.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уреднишшву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 8. У Сомбору, 10. Августа 1888. Год. XX.

Отац као васпитач.

Педагошка расправа.

(За награду.)

Кад се отац буде трудио заједно са оним другим факторима, који су за то позвани, да овако негује и развије детињ ум, онда треба да се стара, да тај рад свој и крупиште. А круписање га тако, ако буде порадио и успео, да ум буде господар целога бића детиња, ако дакле васколики рад духа детиња буде управљан по саветима здравога разума. Буде ли дете већ као дете привикнуто, да умом заузда свако ексцентрично расположење духа свога у по неким критичним тренуцима, кад га какав порок или страст хоће да заслепе — онда ће то дете у будућности као човек заиста бити диван узор и образац, како треба владати над собом. У овом владању над собом огледа се не само врховна моћ ума над целим човечјим бићем, него уједно и познавање себе самог. За владањем над собом треба свако да се труди, јер само ко над собом уме да влада, умеће и над другим. Оно је учинило Ликурга бесмртним, лукавога Октавијана господарем света, а сина обичног адвоката Наполеона наследником великога Александра. Диван пример владања над собом показао је и Сократ, кад је једном приликом услед неке кривице свога слуге рекао му: „*да нисам у јарости, бих те сада истукао.*“ А ретки обрасци владања над собом били су и велики Американци Франклин и Вашингтон, којима је можда баш ово владање над собом највише помогло, те су постали за живота тако славни и виђени, а после смрти — бесмртни.

У владање над собом, дакле у другом реду уму подређено, спада и умети се одрећи макар и најмилијих наслада и уживања, ако устреба. За ово *одрицање* вели један филозоф: „*ова је реч*, т. ј. одрицање, *језгра свакидашње практичне филозофије*,

програм задовољства, чаробан начин, који нас спасава од разочарења, који нас мири са животом, који нам служи за поузданог вођа и кроз најочајније прилике.“ Човеку, који уме да се одрече, не треба много у животу, а још је Сократ рекао — и до данас се ово толико пута обистинило, — „да је оно најсрећнији човек, који има најмање потреба.“ Историја је забележила много примера, на којима се може видети одрицање и најмилијих земаљских сладости и уживања, а ради среће народа или својих ближњих или ради начела. *Ликург* је утврдио несложиву моћ Шпарте тиме, што се са самопрегоревањем одрекао краљевског достојанства, па и самога живота у отаџбини својој, само да што дужег века буде устав његов, који је био удешен према духу Шпартанаца, те да домовина његова процвета и да утврди своју будућност. Он је умео не само да се одрече, него да се и — жртвује за срећу народа свога. *Диоклецијан*, кад га посланици позваше из његове осаме за владаоца, овако им одговара: „Кад бисте видели, какав диван купус ја овде изводим, за цело не бисте тражили од мене тако што.“ А наш св. Сава? — Куда ћете лепшег примера одрицања? — Па Симеон мироточиви, Симон монах, Ана и мајка Анђелија, који се одричу свиле и кадифе краљевских дворова својих, да са голог камена клечећи славе великога Творца! . . .

Ове две врлине: умети владати над собом и умети се одрећи најбоље показују, да код човека са тим врлинама заиста ум господари и да се тај никад не ће повести за страшћу или пороком каквим. А, што је најглавније, ти људи са овим врлинама никада неће починити никакву *лакомисленост*, а лакомисленост је у нашим данима најгора мана друштва људског. Но не мана, него она права црвоточина, што највећма гризе и убија морал, а у место њега шири покварености и разврат. Несталност ума родитељ је лакомислености, а лакомисленост је опет непосредни родитељ свему покору у свету. Са ње је многа мајка закукала, мног отац пре времена оседео и оронио, мног живот пре времена иструхнуо у гробу. Свакидашњим крађама, отимачинама, убиствима и још стотини недела под другим именима бар у три четвртине случајева узрок је — лакомисленост. Па зар можеш, српски оче, допустити, да се и у твоме породу угнезди клица ове страшне немани, те да зар и он, кад се ова клица развије, (а она се брже развија, него што мислимо) буде можда не само убијца своје среће, него зар да раскопа и твој

дом, дом оца својега?! — Не, ни по што не! — За то неуморно учи своје дете да уме владати над собом. Чим видиш, да је починило ма најмању лакомисленост, одмах удеси све прилике око себе тако, да се последице лакомислености баш морају срушити на главу онога, који је лакомисленост починио. За живу главу не опраштај на „младост“ и не мази децу своју, јер ово двоје је онај сок, који најбоље потпомаже развијање клице лакомислености у детету. Па онда: покажи деци својој живот, покажи им сву поквареност његову, све узроке многим страшним последицама, све последице многим грозним узроцима. Тако би се ето могла слабити и искорењивати у деце клица лакомислености, а поред тога утврђивати моћ ума над бићем не само садашње деце, него и будућих људи.

Ја сам напред рекао, да ми је намера да изнесем у овоме чланку: шта би поглавито припадало оцу, да он при васпитавању узме на себе. И ево одмах овде примећујем, да и ово утврђивање моћи ума, упознавање живота и његових порока и опачина спада — поред онога, што ћу још доцније навести — међу то „поглавито“, што отац треба да узме на себе, и да врши и руководи то нарочито код мушке деце. Па, ако то буде савесно чинио, онда ће имати не само разборите и мудре децу, него и добру, која ни позније као људи не ће учинити какву лако мисленост, са које би се могао отровати живот његов.

(Наставиће се.)

ПОД КАКВИМ БИ УПРАВИТЕЉЕМ МОГЛА ШКОЛА НАЈБОЉЕ НАПРЕДОВАТИ?

(За награду.)

Зависан део успеха зависи од добре управе.

О важности истакнутога питања нећу да ријечи трошим, пошто му је важност доказана и изнесена тијем, што га је п. н. учитељски збор српских в кикиндских школа за расправу препоручио, а врли уредник нашег „Школског Листа“ ту препоруку прихватио. Ја ћу се у опће држати суштине и гледаћу, да у што мање ријечи своје мисли о истакнутом питању донесем и изложим.

Почећу нашом религијом — нашим лијепим православијем — као крупном васколике наставе — и рећи ћу: Сваки управитељ треба да је религиозан. Овијем нијесам рекао, да он пред сваким свештеником метанија чини и да у храмовима попут Фарисеја

клања и препемаже се, но сам то с тога истакао, што је наша правосл. вјера нас као Србе до данас из хиљаду искушења на пут прави изводила и као такве сачувала, а њена ће задаћа бити, да ту велику мисију међу Србима још много година врши — да нас штити и као Србе подржава. Ово је први разлог, који је потекао из чисте благодарности према нашој правосл. вјери, а други је: да управитељ као религиозан човјек својим примјером подручнијем учитељима своје школе претходи и да ученицима односно ученицама као узор религиозна човјека послужи. Ријечи много не помажу, јер су мртве, а примјер много користи, јер је он жив.

Управитељ срп. народне школе треба да је и добар Србин. Он мора историју свога народа добро знати, како би се у свом лијепом, али и тешком звању историјским истинама у згодним приликама испомоћи могао. Ко не зна прошлости наше, тај ће теже познати садашњост, а још мучније ће завирити моћи у будућност народа нашег. Прошлост, садашњост и будућност наша треба да су сваком Србину у опште, а управитељу српске школе особито — вазда пред очима, јер су та три периода наша од велике важности. Ко о том не размишљава, не заслужује имена Србин, а најмање заслужује, да му рећемо још и „добар Србин.“ Управитељ треба да има сва својства доброга учитеља, што се саме наставе и школе тиче — а која су то својства, држим да ћемо то сви знати.

Осим тих својстава мора он у пуној мјери посједовати све оне људске врлине, које измак деветнаестога вијека од интелигентна човјека са правом тражи и очекује. Морал нека му је вазда пред очима, он нека му у школи, у породици у колегијуму и у друштву импулс даје. Огријеши ли се управитељ школски само о једно начело морала, одмах губи придјев „добар“, а међу нама речено: не заслужује ни да име „управитеља школског“ носи. Добар управитељ треба да је у школи исто оно, што и добар домаћин у својој породици, а добар домаћин, коме напредак своје куће истински на срцу лежи, ваља да си лијепим начином, а кад устреба и стегом, потчини свако кутње чељаде, ако хоће, да му је на дому срећа и мир. Његова ријеч треба да буде закон; ко тај закон преступи није његов. Ова два положаја готово су истовјетна, — што вриједи за једнога, није на одмет другоме. Ко тлачи савете, а не испуњује налоге и заповиједи старијега, тај гријеши, па био он војвода или војник, господар или слуга, владика или свештеник, управитељ или

учитељ, учитељ или ђак. Правда и закон нека се на сваког протеже.

Управитељ треба да до своје части стручним образовањем и великом праксом дође, а уз то би ваљало, да и годинама, па и службом од својих колега старијих. Само такав управитељ може успјешно радити, такав може својој задаћи потпуно одговарати. На против, који управитељ до управ. столице протекцијом дође и који се на њој силом законских параграфа држи, тај не може све и кад би сам хотио — успјешно и онако радити, како се то од њега тражи и изискује. И самој колегијалности је у таквим приликама мртвачко звоно одзвонило, а да не говоримо о другим штетним последицама. Добар управитељ треба да подручне учитеље уједини и да их упути на складан и заједнички рад. Он ваља да их држи у лијепој слози и доброј вољи и да их привикне, да се не истичу један мимо другог, него да слошки раде за љубав цјелине, како би се права циљ данашње школе постићи могла. Добар управитељ треба да је добар посредник између школе и дома и између учитела и родитеља. Он треба ове да мири и зближује, како би школу са домом у највећу хармонију довести могао. Добар управитељ треба да све списе и записнике тачно води и у реду их држи, а морао би и добар конциписта бити.

У кратко: добар управитељ треба да је религиозан, добар Србин, теоретично и практично спремљен, врло моралан, савјестан, енергичан, тачан и душом и тијелом школи одан. Мора имати јасан преглед цјелокупног школског рада и не смије дијелити науку од васпитања. Треба да је прави и потпуни предавач у својој струци. Овај и овако огроман задатак и посао је доброга управитеља српске школе.

Љубомиров.

ГОДИШЊИ СПОМЕН У СЛАВУ ПОКОЈНОГА ДРА ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА У Г. КАРЛОВЦУ.

У недељу 10. Јулија у вече навршило се година дана, како је незаборављени и велезаслужени најславнији педагог и вредни књижевник српски др. Ђорђе Натошевић у сред свога благодатног рада при испитима учитељских кандидата у Горњем Карловцу са свим изненада на стану свом без боловања временити живот свој са вечним замењо. Тога дана на предлог учитељске школе тамошње давала је честита српска обштина горњокарловачка после службе Божије годишњи парастос за покој душе тог неумрлог великана српског и народног пријатеља. На свечаност

ову на позив управе стигао је у очи тога дана и заменик покојников у служби Н. Ђ. Вукићевић, кога су на жељезничкој станици управитељ с професорима и питомци учитељске школе са одушевљењем дочекали. На служби Божијој и на парастосу црква је дубком пуна била побожног народа, а били су при светковини тој и најуваженији чланови општине, најотменије Српкиње, учећа се младеж, садашњи и многи негдашњи питомци учитељске школе горњо-карловачке, који су на ову свечаност из разних крајева, на чак и из Босне и Херцеговине похитали.

На сред храма Божијег подигнут је био катафалк, а на њему је стајала слика покојникова венцем од миомирисногa цвећа окићена и пред њом символ бесмртности српско кољиво са упаљеном воштаницом. Службу Божију смерно је одслужио најпречастнији г. Никола Беговић прота, који је о причастном говорио поучну беседу, у којој је дивно представио важност српске школе за Србство у оним крајевима и вешто изложио велике заслуге покојног дра Ђорђа Натошевића за школу српску и за просвету народну.

После заамвонне молитве ударе сва звона, а служећи свештеник у друштву са најпречастнијим г. Николом Ј. Живковићем протојерејем и велезаслужним катихетом и професором на раковачкој реалгимназији започеше служити парастос за покој душе нашега незаборављеног „Георгија." На служби Божијој и на парастосу појали су приправници и приправнице у певници под управом својега професора г. Ђорђа Глибољског, али дивни гласови неколицине приправница и вештина њихова у појању надмашише јако појање мушких приправника. Црквени су тутори свима присутнима у руке дали запаљене воштанице. На свршетку парастоса приступе оба протојереја кољиву и старији благослови и прелије кољиво одпојавши: „Со святыми упокой". На које после икоса сва црква одпоје још једанпут ту исту дивну црквену химну. Начелствујући протојереј за тим у трипут возгласи вечну успомену миломе покојнику, на које се у три пут захори по храму: **Вѣчная память** — и подели се антидор и кољиво.

После одпуста школска младеж са управитељем и наставницима и многи отлични грађани и гости и учитељи са стране дођу у велику дворану учитељске школе, где је пристављени гл. школски референт Н. Ђ. Вукићевић држао говор о заслугама покојног дра Ђорђа Натошевића об новитеља школе српске и најславнијег српског педагога, којега ће спомен живети у народу нашем, докле буде било школâ српских и у њима свестних учитеља, којима Натошевић за вечити узор служити може. Уз бурни усклик „Слава Натошевићу"! заврши се ова прва успомена годишњица, која ће се, како чујемо, у обштини горњокарловачиој од сада сваке године у недељу најближу десетом дану Јулија месеца држати.

Нека је слава обновитељу српске народне школе, отцу нове српске педагогије, неумрлом дру Ђорђу Натошевићу!

На веки слава!! —ћ.

Испити у срб. учитељској школи у Г. Карловцу 1888. год.

Пошто су писмени испити из српског језика и из математике у српској учитељској школи и годишњи испити у I. и II. разреду исте школе обављени били држани су 12. и 13. Јулија ове године испити за учитељско оспособљење у истој школи. Као изасланик вис. Школ. Савета председавао је на тим испитима пр. главни школски референт Н. Ђ. Вукићевић, а као повереник преосвештеног дијецезана горњокарловачког присуствовао је на њима најпречастнији г. Никола Беговић прота и парох горњокарловачки.

Пре ових испита, 11. Јулија од 8—12 часова држан је испит у сва 4 разреда српске народне школе горњокарловачке, која приправницима и приправницама за вештбаоницу служи. У школи овој у сва 4 разреда било је 15 мушких и 21 женских; свега 36 ученика. На испиту је овом председавао привр. главни школски референт, који је тога дана после подне од 3—6 часова званично прегледао први и други приправнички разред и за то време о успеху приправника и приправница у појединим предметима уверио се. На испиту у народној школи присуствовали су отмени грађани и господе, родитељи ученика. Ученици су из свију предмета врло добро одговарали и сјајан успех показали, што се има особито захвалити неуморној ревности и учитељској вештини Владимира Красића отличног учитеља вештбаонице ове.

У првом разреду учитељске школе горњокарловачке било је 10 мушких и 4 женске, свега 14; у другом 7 мушких и 5 женских, свега 12; у трећем 7 мушких и 2 женске, свега 9 питомаца. Према томе било је у сва три разреда 24 приправника и 11 приправница.

Међу приправницима трећега разреда један је по потреби службе испослан био од управе на одправљање учитељске дужности у школу Приједорску у Босни, где је дужности своје у школи и цркви најприљежније вршио и за испите се ваљано спремио, те их и положио. Осим тога је г. Зарија Ћирић учитељ раковачки и свршени приправник II. разреда по дозволи вис. Школ. Савета од 1884. године овом приликом припуштен био полагању учитељског испита.

После дводневног устменог испита за оспособљење прочитане су у четвртак 14. Јулија разреднице приправника из сва три разреда и објављено је оспособљење испитаних кандидата и кандидаткиња за учитељство.

Са отличним успехом оспособљени су: Станко Мајсторовић, Григорије Живковић, Михаило Крстић, Гаврило Клина (приједорски привр. учитељ), Марија Трбојевићева и Софија Комадина. Просто оспособљени су за учитеље: Никола Мариновић, Миле Перић, Милан Радуловић и Зарија Ћирић (привр. учитељ раковачки). Станку Мајсторовићу као најотличнијем и примерног владања учитељском кандидату дата је у награду лепо увезена књига Неванија Змаја-Јована Јовановића, коју је на ту цјел поклонила српска књижара браће М. Поповића из Новога Сада.

После обављеног оспособљења држао је Н. Ђ. Вукићевић привр. гл. школски референт подужи говор испитаним и оспособљеним младим учитељима, у коме им је живо представио најглавније дужности њихове и

дао нуждна упутства за живот, за тим, опростивши се са управитељем и наставницима, тога дана после подне одпутовао је преко Реке у Трст, а одатле у свој завичај.

Следећега дана т. ј. 15. Јулија држано је „Благодарење“ за све Србе ученике у православном храму горњокарловачком и раздане су дипломе оспособљеним учитељима и учитељицама. —ћ.

По псалму 130.

Срце ми се не надима,
Не узноси, Боже, око,
Нити идем на велико,
Нити идем на високо.
Смерна ми је, кротка душа,
Као мало
Дете што је,
Кад је поред
Мајке своје.
Док је света, док је века,
Нек се узда
Човечанство у Тебека.

Иван М. Поповић.

УПУТСТВО ДЕЦЕ У ВЕРИ.

Написао Младен Вербошки, *свештеник.*

(Наставак.)

Друго правило је ово: Деци ваља из ране младости веру као најбоље и најсигурније средство, које добродјетељи и блаженству води, пред очи стављати; али то треба више примерима, него правилима чинити. Са једне стране покажимо деци са мудрим, умереним и добродјетелним животом својим, да је вера у стању свуда добре људе побожне и користне грађане и пријатеље изобразити. У датој прилици треба деци рећи, да би нам тешко пало ово иљ' оно учинити, овог се добита одрећи, или ону тешкоћу надвладати, или каквом злом искушењу против стати, када не би вера вољу и снагу томе дала и када се неби људи сматрали, да су за други живот опредељени. Али са друге стране треба деци показати мирноћу савести, трпљење у патњи и рећи јој, да вера тјеши и задовољава човека. Разговарати се треба са децом о тима случајевима и показати им, да спасоносни уплив вера има на наше умирење. Ако ми онда, када нас други оговарају, када нас неправедно окривљују, када нашима најбољима радовима злу намеру подмећу и нама у место заслужене похвале презрење показују; ако се ми онда у кругу своје породице са добром сведоџбом наше савести и са уверењем, да Бог наше намере и мисли зна и одобрава, тјешимо — то ће се онда наша деца учити, да више на пресуду свога разума, него на светску пресуду гледају и да мирноћу савести и одобрење Божије свима похвалама и отличијима људскима предностављају.

Ако нам наша добра предузећа не испадну за руком, ако нам се наше трудољубље не награђује и наше наде униште, то треба задовољство и веселост духа при том одржати, а тим ће деца научити шта може вера над нама учинити. Онда треба деци рећи: ја сам то са свом верноћу радио, ја сам све оно употребио што је од мене зависило, само

да своју добру намеру извршим; али ја нисам био тврдо уверен, да ће ми она за руком испасти. Ја добро знам, да све од Бога зависи и под његовом управом стоји, сада видим, да моје намере нису његове; али сам уверен, да су његове намере свагда најбоље. То ја не могу још сада увиђати; али може бити временом.

Ја сам био оруђе у његовим рукама, ја сам по његовој вољи, у колико сам је познавао, радио. „Може бити да сам семе посејао, које ће тек после неколико година добра плода донети."

Ако се тако при тима или сличнима приликама својој деци показујемо и њој са такима примерима разјашњавамо — то ће за цело она вера, која таково што произнаша, која својима поштователима и у немилим околностима утјеху и задовољство одржава, њино поштовање и љубав задобити и деца ће сама тражити, да ју добро познаду.

(Наставиће се).

БУКВАР ЗА СРПСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ.

Одобрио српски црквено-народни Шк. Савет. Цена 16 новчића. У Н. Саду. Издање и штампа А. Пајевића. 1885.

Кад срачуним све ове разлике између рукописних писмена поред слика и ових у овоме одељку за вежбање у читању, које би се разлике лајику можда са свим незнатне чиниле, али стручњаку, који има да се с њима бочи — и сувише отежтавају рад и успех, — онда морам да се питам: на што су управо она и штампана и рукописна писмена уз слике, кад их учитељ при настављању ученика и не сме овима показати, јер би само забуну могла међу њима да произведу!? А по методичном начину учитељ би их требао да покаже, јер што ученици на више места виде које писме, у толико ће га пре научити писати и бољеће га запамтити. А код ових писмена овако стоји: Ако не покажеш — зло, ако покажеш — још горе.

При првом будућем издању буквара ово не треба ни поштo тако оставити, него треба да се све те разлике уклоне и писмена изједначе. За штампана писмена уз слике ја бих, као што сам већ и навео мало више, предложио, да се сва замене новима, а за рукописна пак писмена тога сам мишљења, да су она уз слике много боља, него ова у одељку за вежбање у читању и свакако би требало: да се та писмена поред слике узму и за овај одељак. Они су много једноставнија, правилнија, па опет за то лепша, а већ сама им једноставност говори за првенство њино.

Испод овога одељка на 18. страни налазе се још и рачунске бројке до 10., за тим сви знаци интерпункције и уз то четир знака за четир рачунске операције. А за тим се на тој истој страни почињу и реченице с великим почетним писменима, које су заузеле простор све до 24. стране.

Ко нема сваки дан посла с буквaром, те кад би га узео једном у руке и случајно отворио прво на којој од страна овога одељка, за цело би држао да има у рукама какву ручну књигу намењену онима, који се на којем вишем заводу спремају за учитеље краснописа. Та зар су така велика

писмена за I., први! разред *основне* школе!? Зар и сваки учитељ уме тако да нацифра и ишара велика писмена?! Још са свим мала, невешта и неука дечица, којој и од обичних малих писмена глава бучи и којој и при писању ових дрхћу бојажљиве ручице, — па те мале невеже да већ у првом разреду тако поуздано владају руком и пером да могу да напишу таква велика писмена у прошлом издању као читави букети!? Заиста права иронија!

Кад се сетим, како су лепо и једноставно била написана та велика писмена у прошлом издању, онда морам да дођем до тога мишљења, да су она само за то измењена са овим шаренима, како би с том разликом што пре истисло из школе старо издање буквара, а новом опет издању што пре отворила шири пут! Други разлог ван овога никако несам могао да нађем, ма да сам га дуго истраживао.

Па да ли треба да и спомињем овде, да се ова писмена одмах избаце, како буквар дочека ново издање? — Не! Ја се позивам на савест издавачеву, а он ће и сам увидети, да је ово шест страна у буквару искинуто из какве књиге за учитеље краснописа, па зар забуном каквом ушло у *буквар* за *ученике првог основног разреда*. А кад то увиди, онда ће знати, шта му је прва дужност при будућем издању буквара за основне школе.

Од стране 24—31. заузима простор вежбање у читању с малим штампаним писменима и то — ван самогласних писмена: *а, е, и* и *о*, свако друго писме има свој засебан стан, а у свакоме од ових најчешће долази оно писме, које се у почетку става налази с леве стране горе.

Овде имам да приметим, да је и у овом новом, као што је и у старом издању било, врло погрешно учињено, што су у првим редовима ставова све до писмена *р* сви слогови једним истим поретком самогласних писмена састављани са сугласним писменима. Овим се ученицима отворио широк пут за механизам, који се тако строго осуђује у настави. Ученик је н. пр. упамтио, да се код става за вежбање писмена с први ред почиње: *са, се, си, со*, код *и*: *ша, ше, ши, шо*, па са свим мирном душом, без икакве пажње чита истим редом, уварда тај ред. Ово не би ни по што требало да и у будућем издању буквара остане, нарочито с тога не, што се сад читање по слоговима као најбоље препоручује; а како ће ученик да се што боље увежба у брзом шчитавању слогова, кад их без пажње на памет претрчи? Ове слогове би код сваког става са свим без икаквог реда требало измешати, јер општроумно ћаче ће га ипак наћи, макар се тај ред чак и после сваког петог става понављао. Иначе овај садањи ред нема само механизам као рђаву последицу, већ шта више и кобно *сричање*, пошто ђак на слогове није пазио и није их упамтио, те онда мора оне речи испод њих да — сриче! Па још у прва два става не само да ови слогови једним истим редом иду, него и друга два реда речи се свршују тим истим редом, т. ј. са: *а, е, и*, и *о*.

Ван тога има у овоме одељку још некоје погрешке. Тако се у ставу за вежбање писмена *ъ* (страна 26.) у другом реду налази реч *хаља* с првим писменом *х*, које ученици дотле још нису ни учили. А у ставу

пак за писме *в* (страна 29.) у петом реду налази се реч *кува*, а још се није учило писме *к*. И ове су погрешке доста замашне, јер ученици могу да направе због њих читаву збрку у познавању писмена.

(Свршиће се.)

„СРПСКА НАРОДНА ШКОЛА."

(Одговор г. М. Н.)

У I. и II. свесци „Новога Васпитача" је г. М. Н. оценио моју књигу „Српска народна школа", која је из „Заставе" прештампана.

У почетку своје критике вели, да годинама прође, док по која школска књига изађе, а за тим наставља: „С тога и осећам, да ми је у дужности, да савесно испитам вредност и ове књиге." Но на делу самом није тако чинио, пошто је само три прва чланка моје књиге површно прегледао, а овамо пише критику на целу књигу!

У прегледу у опште замера ми г. критичар, што у својој књизи нисам расправио и питања: о грађанским и вишим девојачким школама, наставном плану и школском законодавству. Он то чини, ма да сам ја на стр. 32. и 33. своје књиге навео разлоге, из којих исто нисам учинио. Ко дакле хоће да се уверио правом стању ствари, тај нека дотично место књиге прочита.

Свој општи преглед завршује г. критичар овако: „Целина ове књиге чини на читача доста пријатан утисак. У њој је мисли и назори, које нас и задовољавају, а писца одају као човека, који се са својом струком више бави од многих учитеља. Тако и начин, којима су те мисли изложене, може се допасти. Толико се сме отворено казати о књизи, имајући пред очима њену целину."

Држим, да је за свакога јасно, да појединости скупа дају целину, те би, према горњем критичаревом закључку, појединости моје књиге морале бити доста добре. Морале би бити правилне с погледом на главна питања као и начин, којим су иста изложеца. Или ако не све, а оно би така морала бити бар претежна већина, па да се добије целина, која ће на читаоце учинити доста пријатан утисак, која ће их задовољити, а писца одати као човека, који се са својом струком бави.

Но док је г. критичар извео горњи закључак за целину моје књиге, дотле за појединости вели: „Али ко хоће да је подвргне мало строжијој анализи, наићи ће у књизи и на такова, која га морају изненадити. Тако је у њојзи доста претераности, нејасних, заплетених израза, мисли без довољно логике, па и кривих појмова у самим врло важним питањима."

По томе су појединости моје књиге: претеране, нејасне, заплетене и на кривим појмовима изведене. Или ако не све, а оно их је, по критичаревим речима, у тволикој мери, у коликој се он није ни надао. С тога ће таке појединости скупа дати још у већој мери претерану, заплетену и неправилну целину, која не ће моћи на читаоце доста пријатно утицати, не ће их моћи задовољити, нити ће писца одати као човека, који се са

својом струком бави. Једном је тако, да је збир једнога рачуна већи од појединих бројева тога рачуна.

Очевидно је дакле, да ова два критичарева закључка један другог потиру. Стоји један или други, а који стоји, то остављам, да читаоци сами пресуде. Од своје стране примећујем, да су заиста без довољно логике изведени.

Но да видимо, да ли у мојој књизи има таких погрешака, које се „не могу узети као омање“ и због којих се књига тек условно читати сме.

На страни 1. сам изнео стање наше народне школе, у коме се пре неколико десетина година налазила. За тим сам продужио: „Остало све беше истиснуто, беше запуштена задаћа народне школе, по којој има ђаше, да негује васколики развитак својих ученика. Последице тога беху: телесно опадање, умна ограниченост, назадак у газдинству, потрвене човечанске и хришћанске врлине.“

Речено и сада потписујем, а то и сам г. критичар признаје, кад вели: „А њен је (школин) позив у главноме тај, да та зла слаби и ублажује.“ Без обзира дакле од куда зла потичу, то стоји, да их школа слаби и ублажује.“ И ако она то буде заиста чинила, онда је јасно, да ће зла бити мање, ако пак не, да ће га бити више. Из тога онда следује, да су та зла заиста последица запуштене народне школе. Али г. критичар још додаје: „Она пак сама их никада отклонити не може“, што и сам признајем. А што нисам навео и остале чињенице, узрок је, што нисам то питање за себе обрађивао, те ми није нужно било. Споменуо сам тек толико, колико ми је било потребно с обзиром на оно, што сам том приликом расправљао. На што дакле без невоље тражити и оно, што у књизи никако нема.

На стр. 9. своје књиге споменуо сам о Фреблу и забавишту, а после тога сам продужио: „Исто је учинио, кад је изрекао: да дете није створ, који само посматра и учи, но који претставља и ради, тако посматрањем и учењем прикупља знања, претстављањем и радом до истих долази, с тога прво има потпуну важност, ако је у свези с другим, ако је учење помоћу дела ња.“

(Наставиће се).

Некролог.

Арсеније Десанчић парох мединski и местни школски управитељ преселио се у вечност 8. Јулија на дан св. Прокопија ове године. У својој младости свршио је препарандију у Сомбору године 1837. и 1838. с отличним успехом. Најпре је био учитељ и ђакон, а за тим је постао парох у Мединi, где је пуних 50 година као свештеник чинодејствовао у Божијем олтару до скора, јер још на Духове ове године служио је са јеродјаконом грабовачким у Мединi. Пошле Духова се наскоро разболи и после кратке, али тешке болести у 73. години живота свог премину. Родио се у селу Ланчугу близу Мохача. Био је тачан и строг, нарочито у цркви при богослужењу и при молитви; ту се није смео мрднути нитко

од присутних у храму Божијем, а од учитеља је захтевао тачност у читању и појању. Младе је учитеље упућивао у вршењу дужности и с њима је лепо и пријатељски поступао, а на смрти својој библиотеку школи је местној оставио. Покојник је у Медини садашњу лепу и велику цркву са својим народом подигао, а жеља му је била, да и ново школско здање сазидати да. Народу је служио за образац свију врлина. За његову ревност и врлине отликован је од духовне власти црвеним појасом. — При спроводу учествоваше 3 свирска свештеника, од којих је један надгробно слово говорио о свештеничком позиву, а на опелу началствовао је преподобни игуман грабовачки г. Антоније Марковић са својим ђаконом, а појали су уз свештенство пет српских учитеља. На спроводу слегло се мноштина народа, интелигенција из околних места разне вере и народности и велики број господа. Из чега се види, да је покојник велико поштовање са својих врлина уживао у целој околини. Нека је вечна успомена редком овом служатељу олтара Господњег.

Душан Грбић, правник друге године на крал. свеучилишту пештанском и питомац Текелијиног зовода у Пешти, преставио се у двадесетој години млађаног живота свог у Горњем Карловцу на рукама свог уцвељеног родитеља прч. г. Манојла Грбића, који је у њему доброг свог јединца и своје једино и најдрагоценије благо изгубио. Покојник је био благе нарави и добар ученик, мио друг својих другова. У њему је Српство опет једног веома благонадежног младића изгубило. Бог му дао у рају насеље!

Олга Јовановићева, приправница првога разреда, родом из Карловаца, после дужег и тешког боловања је у цвету младости своје у шестнајстој живота години у наручију своје матере у Ср. Карловцима у среду 27. Јулија преминула. Покојница је била ћерка покојног учитеља карловачког Милана Јовановића, а унука негдашњег старог гимназијалног професора и по том сенатора тамошњег негдашњег Јосифа Јовановића. Свршила је најпре вишу девојачку школу у Новоме Саду с отличним успехом и била је ове године једна од најбољих и највреднијих ученица првог разреда у српској учитељској школи Сомборској и уживала је народну приправничку стипендију.

Разно.

Припомоћ. Високо крал. угарско министарство просвете опредилило је трима малољетним сирочадима покојног Андрије Јовановића учитеља српског у Куманима 150 форинти као годишњу припомоћ из државне учитељске мировинске закладе у Будапешти.

Госпођа Јулијана удовица покојнога Јована Милоша православног вероисповедног учитеља у Ходоњу из истога фонда добила је годишњу мировину од 84 форинти.

Нове књиге.

Уредништву овога листа достављене су следеће књиге на приказ:

Земљопис за гимназије, по најновијем министарском упутству написао др. Ј. Хунфалви, с мађарског превео Милан А. Јовановић, гимн. професор. Прва свеска. Земљопис Европе. У Н. Саду. Штампарија браће М. Поповића. 1887. Цена 80 новчића.

Земљопис за гимназије, по најновијем министарском упутству написао др. Ј. Хунфалви, с мађарског превео Стеван Милованов, гимн. професор. Друга свеска. Азија, Африка, Америка, Аустралија. Издала српска велика гимназија Новосадска. У Новом Саду, штампарија браће М. Поповића. 1887.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Најпреподобнији господин игуман и настојатељ манастира Ковиља: Мирон Ђорђевић благоизволео је овдашњој школи красну икону светог Саве подарити, на ком племенитом дару како у име своје, тако и у име школске младежи најтоплије се захваљујем. Исто тако и преподобном оцу намеснику: Јосифу Рацковићу, који је лепим књижицама обдарио ваљане ученике о испиту.

Дољи Ковиљ, 1888. год. Иван М. Поповић, *учитељ.*

Потписани налази за своју дужност, захвалити Славној српској црквено-школској општини у Сарајеву, која је изволила кроз пуне три године испомоћиме, да сам могао учитељске науке довршити.

У Бос. Костајници, 18. Јулија 1888. год.

Никола Марјановић, *свршени учит. приправник.*

СТАНИВО ЗА ПИСМАРИЦУ.

Подписани зготовио је станиво за писмарицу са ковчежићима, у којима су преклијете за две врсте писмена (ћирилицу и латиницу). Овака станива налазе се већ одавна у сомборским српским школама. Цена је оваког једног станива 12 форинти и може се добити код подписаног у Сомбору. Кузман Бикар столар у Сомбору.

Станива, која г. Кузман Бикар столар у Сомбору прави, зготовљена су по прилици усавршених станива, које је покојни вештак српски Теодор Станојевић Милаков на моју препоруку још пре 16 година направио и која се као врло целисходна у нижим разредима свију сомборских српских школа употребљују при познавању писмена и првом считавању српском и мађарском. С тога од своје стране особито препоручујем свима школским одборима и учитељима, да вешто израђена станива по овом начину, која сада једино г. Кузман Бикар столар у Сомбору израђује, за своје школе набавити постарају се.

Н. Ђ. Вукићевић,

прир. срб. нар. главни школски референт.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ на два учитељска места у Карлову, од којих је једно у центруму, друго у четврти, отвара се стечај. Са сваким од ових места скопчана је плата од 500 форинти ауст. вредности, слободан стан са баштом, у име огрева по два хвата сламе и по 5 форинти у име писаћег паушала. Осим овога има учитељ у центруму и на излазу башту са простором од 500 □ хвати, на коју ће поред пореза и откуп плаћати, не мање два јутра оранице земље, на коју порез плаћа. — За учитеља у четврти има изгледа, да ће такође добити два јутра земље. Обојици спада у дужност све предмете, који су високом Школском Уредбом прописани за основне и повторне школе за ту плату предавати и то, учитељ у центруму I. и II. разред мушки, а у четврти I. II. и III. разред мешовите школе, поред тога обвезни су у цркви појати и децу на богослужења водити. Проситељи нека се са доброснабдевеним молбеницама обрате на месни школ. одбор. — Нека уједно изрично назначе, да ли компетују на оба или на једно од упитних места. У последњем случају нека наведу, на које место компетују. У особито призрење узеће се они, који су, поред квалификације, вични хармонијском појању, а првенство имају они, који су испит из мађарског језика положили. Рок стечају до $^{10}/_{22}$. Авг. о. г.

— У Ст. Шовах у Бачкој тражи се учитељица. Плата је 300 фор. 1 хв. дрва и 2 хв. сламе са леним станом и баштом. Рок 15. Авг. по ст. Школа је српска вероисп. Молбенице се шаљу местном школ. одбору.

— У Парагама у Бачкој тражи се учитељ. Плата је 380 фор. за повторну школу награда од 20 фор. стан с баштом и 9 катастр. јутара земље. Рок 21. Август.

— У Новом Сент-Ивану, близу Сегедина, тражи се учитељ. Плата је 320 фор. за повторну школу 40 фор. 2 ланца оранице земље, стан с баштом од $^1/_4$ ланца земље и сламе колко је нуждно.

— У Броду, на Сави, на установљеној вероисп. школи тражи се учитељ и певац. Плата је 350 форинти 6 хвати дрва, стан и башта. Учитељ треба да је добар појац. Рок 14. Септембар.

— У Српском Ст. Мартону на српској вероисповедној школи тражи се учитељ. Плата је 400 форинти, $4^1/_2$ ланца оранице земље, 4 хвата дрва и стан. Рок 25. Август.

— У Дервенти (у Босни) тражи се учитељ на српској православној вероисповедној школи. Плата је 500 форинти стан с баштом и огрев. Рок 25. Август.

— Доњој Тузли (у Босни) тражи се учитељ на српској вероисповедној школи. Плата је 600 форинти. Рок 10. Август.

☛ Да би „Школски Лист“ уредно сваког месеца излазити могао, молимо све многобројне црквене и политичне општине, које „Школски Лист“ примају — и све остале дужнике наше, да нам дугове за „Школски Лист“ за ову и за прошле године што скорије послати изволе. Иначе не ће моћи лист уредно сваког месеца излазити. **Администрација „Школског Листа.“**

ШКОЛСКА ОБЈАВА ЗА $188^{8}/_{9}$. ГОДИНУ.

У српској учитељској школи сомборској започиње се школска $188^{8}/_{9}$. година 1. Септембра о. г. по старом календару.

У учитељску школу примају се :

а) За приправнике младићи православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су петнајсту годину навршили и четврти гимназијални, трећи реални или четврти разред грађанске школе с довољним успехом свршили.

б) За приправнице примају се Српкиње православне вере, које су четрнајсту живота годину навршиле и IV. разр. српске више девојачке школе или IV. разред ниже реалке с добрим успехом свршиле, а при том су здраве и примерног и моралног владања.

Једни и други имају пријамни испит из славенског читања, молитва и из црквеног малог појања овде положити. — Ученици и ученице из школа, где се не учи српски језик, полажу још пријамни испит из српског језика, а они, који немају оцену из мађарског језика, имају показати да знају добро мађарски читати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети: крштено писмо, лекарску сведоџбу о добром здрављу и сведочанство о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима. Они, који су пре једне или више година школу оставили, имају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом. Женске имају још донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора, да ће их они за време трогодишњег овде учења издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању обвезу своју испунити.

Приправници, који желе стипендије из народних фондова добити, нека молбенице тога ради са сведочбом о сиромаштву поднесу вис. Шк. Савету у Карловцима; а они, који желе платонеумске стипендије добити, нека тако исто инструиране молбенице поднесу платонеумском одбору у Сомбору.

На стипендије ове имају изгледа само они приправници и приправнице, који су примерног и похвалног владања и врло сиромашног стања, а при том се отлично или бар добро уче.

Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору 1. Августа 1888.

Н. Ђ. Вукићевић,

српске учитељске школе сомборске управитељ и пристављени срб. мар. главни школски референт.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уреднишшву *„Школског Листа“* у Сомбор.

Бр. 9. У Сомбору, 10. Септембра 1888. Год. XX.

Отац као васпитач.

Педагошка расправа.

(За награду.)

За неговање срца, о којему сам сад намеран да говорим, морам рећи, да је највећма занемарено; јер док се ум и сувише товари, а на развијању воље ипак се по нешто — истина, као што ћемо доцније видети, у лошем правцу — ради, дотле се неговање срца са свим запушта. Види се последица овога неговања срца са свим јасно у свакидашњем животу. Беде и невоље, јада и чемера је у свету толико много, а ни свако хиљадито срце не види их, нити уме да саосећа са оним патницима, који су жртва тих недаћа. Па и она доброчинства, што се и чине у свету, већином су увеоци осећаја у срцу, које тек спољашњи сјај, слава и таштина маме на живот, а немају унутрашње снаге за самосвојно развијање. Зар нам не доказује ову тврдњу то, што се, поред толике беде и невоље, патње и јада међу људима, ближњима нашим, оснивају добротворна друштва за неговање и спасавање — животиња?! А ти, један брате човече, стрпи се док не буде смештене и спасене животиње, на ће одма на тебе доћи ред, да ти твоја „сабраћа“ помогну!... Заиста жалост, кад се већ и са осећајима — афектира! А од куда то, да је тако мало саучешћа међу људима према беднима и невољнима? Кратак одговор, — због *себичности*. Себичност је тако јако ухватила корена у животу, да је она већ прво правило постала за данашње осећаје у срцу, а изузеци су врло ретки. У овој себичности се тако далеко иде, да се не само грамзи за туђим, него се чак и — отима! Заборавити и за Бога и за душу, па ради себе упропашћивати макар и читаве породице, то је девиза данашњих себичњака.

Против себичности треба отац нарочито да се бори. И ово му спада у прве васпитачке дужности. Он треба најживљим

бојама да нацрта пред дететом јад и невољу патника, које сретну или који им дођу у кућу. Нека гане дете тај јад макар и до суза; јер што је веће саучешће, већма ће се и срце детиње облагорођавати. Па још ако дете само дође на ту свету мисао, да треба да помогне јаднику, онда је за увек утврђена у срцу његову клица свете љубави према ближњима својима. Ову љубав према ближњима и милосрђе према беднима треба отац врло пажљиво да негује у детету; јер које дете не признаје све људе за своју браћу, које не буде умело саосећати у тузи и чемеру сиротана и паћеника у животу, то дете неће доцније ни своје родитеље умети поштовати, нити ће и према њима имати бољих осећаја. Са колико и колико примера се сретамо у животу, где деца на најбезбожнији начин отказују својим родитељима и љубав и послушност и поштовање; па колико само примера, где ово непризнавање, па чак и — мржња према родитељима стигне до толике свирепости, да се дивља и сурова рука још и подиже на родитеље своје! У свима овим страшним примерима то је узрок, што се није још из малена неговало и облагорођавало срце детиње.

Поред искорењивања себичности треба отац да постојано слаби клице злобе и пакости, јер оне тако исто могу да сатаре у срцу и последњи осећај љубави према ближњима, па и према најрођенијима својим. Тако исто да искорењује лаж, охолост, користољубље и — особито — *осветљивост*. Осветљивост у прошлости има засебна своја гробља и засебне потоке крви, који су једино због ње потекли. Но и у садашњости купи она силне жртве, можда више, него што се мисли. Отац треба да привикива децу, да баш онима чине добро, који их гоне и нападају, јер ће тиме показати сву величину душе своје. Како нам је диван пример пружио у овоме *Бонжан*, бивши председник француског министарства. Кад су се 1871. године распламтели у побеђеном француском народу срџба и гнев, те кад су на споменицима и присталицама царства тражили одмазде за пад и срамоту француског јунаштва и оружја, буде и Бонжан са бискупом Дарбојем, абом Дажверијем, Алардом и Кларком осуђен на смрт. Па гле, шта остави Бонжан у последњем завештају својим синовима у аманет: „*кад већ* — вели он — *баш морам умрети, онда тражим и желим од вас, да не допустите, да пропадну деца мојих убијућа, него их васпитавајте и створите од њих ваљане чланове људскога друштва, па сте осветили смрт моју.*“ И

ово великодушно ободравање очево заиста се као свети аманет хватило срца његовога најстарија сина, Ђорђа, који оснива у Оржевиљу завод за поправљање покварених и неморалних дечака, који завод још и данас спаса толику и толику децу са клизаве стазе зала и опачина и ствара од њих ваљане људе и грађане. На овоме примеру може се видети не само диван пример неосветљивости, него још и то, каквог утицаја може имати реч родитељска на добро васпитано дете.

Отац треба да чува своју децу, да не падну ни у какве страсти; јер страсти се већином свршују или моралном, или материјалном, или и физичком смрћу, а често и са свима трима удружено. Страсти се понајвише рађају из жеља, па потицале ове за каквом било насладом и уживањем. Па кад су жеље ембрио, или — можемо их и тако назвати — први степен страсти, онда треба отац да је опрезан према жељама своје деце и да их не испуњава одмах на први миг. Шта више, ја сам мога мишљења, деца управо и не треба да знају за жеље, него само за потребе. Па ако им се и по жељи што чини — и то треба тако удесити, да су то родитељи из своје побуде учинили, а не зар за то, да испуне жељу њихову. Но, ако оцу баш не испадне за руком, да улије у децу своју само схваћање потребе, онда свакако треба врло да сузбија жеље; јер ако он буде све и сва угађао својој деци, онда ће код њих жеља рађати жељу и на послетку ће већ постати са свим нервозна од силних жеља. А ако успе, да се деца не поводе за жељама, онда може бити умирен, да их је сачувао и од — страсти.

Упоредо са искорењивањем страсти, рђавих склоности и похота, треба отац најбрижљивије да усађује у децу све врлине и племенитије осећаје. Тако треба да их учи истини, искрености, пристојности, смерности и особито — захвалности, која се данас, као оно детелина с вилином косицом, са непризнавањем и незахвалношћу са свим запарложила. А свакако највећу пажњу треба отац да поклони неговању љубави према вери и народу. Ја сам љубав према вери напред споменуо, но ево је сад опет наглашујем при спомињању љубави према народу. Ово двоје је оно, што је Србина очувало и што ће и у будуће једино бити кадро да га очува. Но ту треба отац врло да пази, да му не падне дете ни у једну од две крајности, наиме ни у фанатизам, ни у шовинизам. Сваком своје — то треба да је доцнијим људима и прво и последње правило у свој ревној им

љубави према вери и народности. А да могу у томе на чисто бити, шта коме припада, треба отац из малена уз школу да их учи историји народа свога и историји света, те ће онда они потпуно бити свесни права и потраживања народних. Усађивање љубави према народности и вери такође спада оцу у најсветије душности, коју он треба да врши свим маром побожног и родољубивог срца свога.

За неговање срца могу у кратко ресумирати све оно, што сам до сад говорио, у ово неколико речи: отац треба да привикне децу, да умеју дати цару царево, Богу божје, човеку човеково — и што не желе себи, да не чине другоме. Па постигне ли то, онда нека зна, да ће срце у његове деце потпуно бити у потпуном смислу — срце, које ће и родитељу своме дати оно, што му припада и онда у тој доброти срца своје деце понајбоље ће баш сам родитељ умети уживати.

(Наставиће се.)

СЕДНИЦА ВИС. СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА.

(*Држана у Ср. Карловцима 19/31. Августа 1888.*)

Председава Његова Светост Патријарх. Присутни сви чланови осим дра Ника Максимовића.

У овој седници решени су следећи важнији предмети:

Вис. кр. угарско Министарство за богочаст и наставу препоручује, да се школске дворане чисто држе и често ветре, да се на здравље дечије пази, да учитељи младежи у школи, а свештеници народу у цркви и на дому науке о чувању здравља дају и особито да се настоји, да школска младеж чисту и неповређену здраву пијаћу воду пије. — У овом смислу сходну наредбу издати преко Еп. Шк. власти свима местним школским одборима, управитељима и учитељима.

Исто Министарство окружницом својом обраћа пажњу свију школских власти на неке агенте страних паробродских друштава, који преко учитеља у Угарској распростиру по народу објаве, у којима се људи позивају на сеобу у Америку. — У смислу ове наредбе забрањује се учитељима распростирање таковних објава и уједно се позивају, да као верни синови домовине и народа свога људе саветују, да у благословеном отачаству нашем остану и да се чувају од сељакања у стране земље.

Исто министарство јавља, да је стипендија Ђ. Раље од 50 фоината и 50 новч. за 1887/8. школаку годину подарена Славку Радовићу приправнику првога разреда у учитељској школи Сомборској.

Преосвештени Епископ Бачки у место Његове Светости Патријарха усљед вис. министарске наредбе позива, да се званична писма, што се странкама у Босни и Херцеловини шаљу ради сигурнијег уручења дотичнима преко земаљских власти у поменутим покрајинама шаљу.

На званични поднесак архидијецезалног Школског Одбора наређује се, да се изда декрет Лепосави Илијћевој изабраној учитељици српске вероисповедне школе у Беочину.

Изјава заменика гл. школ. референта, да је на основу поднешених од Еп. Шк. Одбора темишварског списа о избору и потврди Стевана Коларића за учитеља у Куманима, истоме на молбу његову ради легитимације пред војничким властима, од Њ. Светости Патријарха президијално декрет издан, узима се на знање.

На молбу управног Одбора сл. кр. града Сомбора наложено је местном Школском Одбору у Сомбору, да својим путем и начином народу тамошњем објави рок, до кога се деца у школу примати могу, а по истеченију тог рока, да има попис све оне деце од 6—12 година, која се у свакидашњу и оне од 13—15 година, која барем у повторну школу не иду са именником њихових небрижљивих родитеља поглаварству местном неотложно доставити и на последку сваког 15-ог и последњег дана у месецу да попише оних ђака, који у школу не долазе, истом поглаварству достављати има ради кажњења небрижљивих родитеља по закону.

На отворени у своје време у јавним листовима стечај на упражњено место спомоћног учитеља за математику, природопис, физику, хемију, краснопис и цртање на вишој девојачкој школи српској у Панчеву у одређеном року поднели су молбенице: Александар Бранко Ановић свршени техничар родом из Панчева и Даринка Бугарска испитана учитељица и свршена ученица двогодишњег течаја на државном образовалишту за учитељице грађанских школа у Будапешти, која се у молбеници својој обвезује, да ће прописани испит за способљење у истом разреду до 1. Септембра 1889. год. положити. — Пошто се није више конпетената пријавило, Школски Савет ставио је у кандидацију на прво место А. Б. Ановића, а на друго Даринку Бугарску и у смислу Уредбе за више девојачке школе од 1872. године доставио је ову кандидацију ради избора Српској Црквеној обштини у Панчеву.

Управа учитељске и више девојачке школе сомборске у смислу добивеног у своје време налога подноси изјаве свију учитеља и учитељица на тим школама, којом признају, да им је наредба вис. Школ. Савета о држању учитељских зборова на бр. Шк. С. 2/39. од 1879. године преко горње управе у смислу решења вис. Шк. Савета на бр. 254. од 1877. г. по ново публиковане. Наређено је, да се обадве изјаве у архиву Школског Савета на сахранење оставе.

Управа учитељске школе сомборске подноси званични извештај о стању школе те и њених вештбаоница за 1887/8. школску годину са нуждним предлозима. Узима се на знање и наређује се, да се у смислу донешеног већ закључка у седници Шк. Савета од 28. Марта ове године Црквеној Обштини Сомборској препоручи, да дворане средсредној школи Сомборској сходно законским прописима прошири; да и дотле, док се здање учитељске школе у смислу наређења Шк. Савета не дозида, привремено уступи учитељској школи у великом свом обштинском здању две простране, суве и видне дворане за држање предавања и једну собу за вештбање у практичном свиларству и на последку да врт школски што

скорије успостави и преда учитељу своме Стевану Коњовићу ради обделавања и практичног обучавања приправника, приправница и осталих ученика у вртларству, воћарству и виноградарству.

Управе виших девојачких школа у Новом Саду, Панчеву и у Сомбору подносе извештаје о стању истих школа, о закључним испитима у њима и о успеху ученика.

Привремени главни школски референт подноси извештај о прегледању учитељске школе горњокарловачке о закључном испиту у вештбаоници тамошњој и о испитима за оспособљење, који су у тој школи 11., 12. и 13. Јулија под његовим председавањем обављени. Издате су сходне наредбе у погледу на наставу у српском језику на основу реченица, даље о настави у писменим саставима и књижевности српској и о настави и испитима у славенском језику и црквеном појању у истој школи. Ревностном учитељу вештбаонице Владимиру Красићу за неуморном труду при настави школске дечице и упућивању приправника у настави као и на уредном вођењу специјалног наставног плана и пописа свршеног рада изјављено је признање, а учитељици ручнога рада ђи Олги Радуловића за успешну наставу у ручном раду изјављено је одобрење Школског Савета. На последку једногласно је примљен предлог гл. шк. референта, да се плате и станарине професора на овој учитељској школи изједначе с платама професорским на учитељској школи сомборској и овај закључак спроведен је на високославном Саборском Одбору с топлом препоруком, да се оствари у интересу горње школе и њених наставника.

У вези са овим поднео је исти привр. школ. референт у смислу наредбе вис. Шк. Савета од 28. Нов. 10. Дец. 1887. г. и са обзиром решења Школ. Савета под бр. 29. од 1885. извештај у ствари госп. Ђорђа Глибоњског професора ове школе, на основу којега извештаја је решење Школ. Савета под бр. 117. и 164. од 1885. ван крепости стављено и исти професор је за таковога потврђен, те ће се њему по молби његовој и заслужени квинквенали по годинама службе у издавање ставити.

Привремени гл. школски референт подноси званични извештај о прегледању школа у другој половини 1887/8. школске године. Он је зато време прегледао српске народне школе у В. Кикинди, Темишвару, Сивцу, Станару, Ст. Врбасу, у Новом Саду, Сентомашу, Ст. Бечеју — и држао је са учитељима конференције у В. Кикинди, Новом Саду, Сентомашу и Ст. Бечеју; за тим је прегледао вишу девојачку школу у Новом Саду и у Панчеву и председавао на испитима IV. разреда у обе ове школе. Осим тога обишао је и прегледао срб. вероисповедне школе у Земуну, Митровици, Беочину, Черевићу, Осеку, у архидијецези, о којима ће архидијецезалном Школском Одбору обашка извештај поднети.

Ове школе нађене су у добром и напредном стању и учитељи се — са изузетком неких, нарочито млађих — свуда ревностно труде, да одговоре у свему узвишеном позиву свом, али се опажају на неким местима мане и недостатци, особито у погледу наставног плана. За одклонити те мане и недостатке и довести школе наше у бољи ред, на основу поднешених предлога, наредио је вис. Школски Савет:

1. Да се учитељи имају у смислу §. 19. превишње Школске Уредбе

придржавати наставног плана изданог од вис. Школског Савета и то у Славонији и Хрватској наставног плана од 1872., а у Угарској оног наставног плана, који је 1878. од вис. Школ. Савета издан — са доцнијим допунама, које се односе на наставу у мађарском језику. Све, што се у том генералном наставном плану прописује, има се у одређено време и у означеном разреду свршити, а никако се не сме изоставити, или у виши разред пренети, нити је властан местни Школски Одбор или ико други осим Школског Савета одређивати: шта ће се у ком разреду предавати.

2. На основу тог генералног наставног плана имају местни учитељски зборови, а где ових нема Школски местни Одбори у смислу §. 20. за време ферија школских сваке године саставити распоред наставних предмета у сваком разреду на месеце, недеље, дане и лекције (или такозвани специјални наставни план), који се има у два примерка сачинити и један пре почетка сваке године Еп. Школ. Одбору на одобрење подносити, а другим ће се дотични учитељ служити.

3. Наређено је, да сваки учитељ у свези са распоредом лекција има водити дневник о свршеном свакидашњег раду у школи из сваког појединог предмета у одређеним часовима и получасовима, као што су то већ од више година најзаслужнији учитељи наши радили и као што је то у свима школама напреднијих народа одавна већ уведено и уобичајено.

Како је наставни план за српске народне учитеље са обзиром на вис. наредбу кр. угарског Министарства за богочаст и јавну наставу од 26. Августа 1877. бр. 21,678 од вис. Школског Савета 6/18. Јулија 1878. бр. 31. издан, дакле пре него што је на земаљском сабору краљевине Угарске донешен XVIII. законски чланак од 1879. године, по коме се у свакој немађарској школи у Угарској мора учити мађарски језик у толико, да деца за време шестогодишњег школовања свога у народној школи не само науче мађарски писати и читати и разумевати, него да *науче и говорити на том језику*, што у наставном плану Школ. Савета од 1878. г. прописано није било, то се на многим местима догађало, да су учитељи, необзирући се при настави на захтевање горенаведеног закона државног, у неприлику делазили са државним школским надзорницима. С тога је Школски Савет на званично умољење Еп. Школ. Одбора бачког наложио пр. главном школском референту, да према захтеву XVIII. зак. чланка од 1879. и на основу министарског наставног плана за немађарске народне школе изданог 1879. год. изради нацрт наставног плана за учење мађарског језика у срб. народним школама. Тај нацрт је у овој седници прочитан и одобрен и наређено је, да се као допуњење наставног плана Школског Савета од 1878. штампати даде, како би сви српски учитељи у Угарској од сада могли наставу мађарскога језика сходно прописима државног закона и горехваљене министарске наредбе предавати.

На молбу Љубомира Башића учитеља у Вемену дозвољава му се, да може испит из првог припрaвничког разреда у Сомбору приватно положити.

Молба Ђ. М. . . становника у Н. К. и бившег припр. учитеља ради полагања испита за учитељско оспособљење у Сомбору одбија се из уз-

рока тога, што је проситељ само први приправнички разред и то с недовољним успехом полазио и мађарски не зна.

Молба Х. Д. ученице IV. разреда више дев. школе у Новом Саду, да се у учитељску школу прими, одбија се, пошто је проситељка само 13 година и 6 месеци навршила.

На молбу преч. г. Милоша Рајковића протојереја и пароха у Фрањеву сину његовом Сави Рајковићу бившем ученику четвртог гимназ. разреда и ц. кр. војнику у резерви даје се дозвола, да уз полагање законом прописаног (види §. 93. Школ. Уредбе од 1872.) пријамног испита у први приправнички разред примљен бити може.

Јелисавета удова покојног Вукашина Павловића заслужног учитеља у Станишићу, старица од 80 година, моли, да јој се мировина, коју је супруг њен из учитељског пензионог фонда уживао, доживотно подари и Милица удова Петра Луџића негдашњег отличног учитеља у Ст. Бечеју, који је 44 године као учитељ служио, моли за мировину из учитељског фонда. Молбе обе ове проситељке од стране Школ. Савета с топлом су препоруком високославном Саборском Одбору спроведене. **В.**

УПУТСТВО ДЕЦЕ У ВЕРИ.

Написао Младен Ворђошки, *свештеник.*

(Наставак.)

Ако су дечија срца приуготовљена да могу на глас истине и добродјетели мотрити, то ће им поучење, које њој о вери дајемо, добро испасти, само мора оно по природи ствари и њиној појмљивости удешено бити. Сад ћемо најважније правило, које се на то односи, прегледати, — а то је: поучење, које деци из вере задајемо, не сме најтежима и најузвишенијима тајнама започињати. Ако противно томе правилу радимо, то не само да ће труд залудан, него и шкодљив бити. Залудан с тога, што је таково учење за дечије поњање врло узвишено. Зар није залудан труд деци оне речи говорити, код којих она тако мало мисле, као да су из њима са свим непознатог језика? Не само да је тај труд залудан, него и штетан. Деца се тим навикну, да се речима у место стварима задовоље и да неке изразе у опредељеној свези за право знање држе, а то јој мора пут, који истини води, затворити. Но то још није све. Такав несмотрен поступак мора и њину ревност и вољу о изучавању вере слабити; јер само са тим скопчана радозналост, могла би ту вољу и ревност одржати. Али та радозналост и задовољење исте мора одпасти и мржњи место учинити, када се морају оне ствари утубити, које се не познају и не појме. Рђав начин поучења може лако двоумље, па и само може она врло лако подозрителна бити, када он њу врло тамно неверство изродити. Младићу, који почиње о вери размишљати, види и када он у њој више неразумних речи и реченица за јасне и чисте појмове наће? Ако смо ради ту опасност од деце одклонити, то морамо поучење о тајнама вере на последку оставити Међу тим ће младић сам о себи размишљати и уједно својства своје душе испитивати. Он ће до неког знања о спази природе доћи и уједно искусити, да

му је немогуће кроз ту таму, у коју је ушао, проћи. У кратко: он ће до вољане тајана у природи, којих битност не може опорећи, наћи. Онда вера не ће на њега противан утисак имати, када види, да и она у себи науку садржи, која своје тавне стране има и од које ми само до врло несавршених појмова доћи можемо.

Дакле: ми требамо поученье оним започети, што је деци најлакше и најпојмљивије. Прво се морају она упутути на њине разне потребе и средства, која њој природа и душеван живот дају. Помоћи јој, да осећаје својих тежња и жеља опазе и једне од других разликују. Учити њу ваља, да жеље и тежње других људи са својима сравне. Представити њој ограничено немоћно и скопчано стање, у ком се она налазе и одатле доводити најотличније дужности добродјетељи, које се на њу и њине ближње односе, то треба њој са примерима појмљиво учинити и њино срце подстаћи, да оно изрече пресуду: шта је право и неправо, шта је пристојно и непристојно. Треба јој најузвишеније лепоте природе показати. Учити њу својства и намере најодличнијих људи познати. Потрудити се, да јој појмове о реду, вештини и мудрости представимо. Пред очи јој ставити богатства, која овде човек на земљи за своје издржаване и увеселење и за своју комоцију налази. И онда рећи њој без великог разјашњења: да је Бог свемогућ и невидим, који је све те лепоте и доброте створио и који их одржава. Деца ће ту истину врло лако осетити. Она имају темељ томе у срцу и разуму и свагда ће обоје против преговора, који би се против тога чинити могао, појавити т. ј. ако нису са свим покварена. Бога не треба представити као строгог и немилостивог судију, који се не да намолити, него као оца, који све своје створове љуби и за њих се стара који свагда много више добра чини, него и најнежнији родитељи своју деци, — али који не осећа слепу љубав њојзи, него њиног добра ради покорност од ње захтева. Његову наклоност можемо само тако придобити ако оно радимо, што је добро и право. Треба њине осећаје разбудити и представити јој, шта су они Богу дужни чинити. Рећи јој н. пр. ја видим, да ти мене волиш, јер се бринеш за твој бољак. Зар онда да нашег Оца Небесног још већма не волиш, Којега промисао тебе и мене одржава? Све, што имамо, од Њега је и Он је свагда наклоњен, да нам добро чини, Ти си уверен, да си за доброчинства, која ти чиним, дужан благодаран бити. Ти се из благодарности трудиш, да ми се услужан и покоран покажеш. Ти не извршујеш некоје радове с тога, што знаш, да се мени не допадају, а чиниш опет оно, о чему си уверен, да ми је пријатно. Зар да се онда не понашаш тако и спрам онога, од ког све долази и без којег ја и ти не би могли ништа бити? Али на тај начин моћи ћемо децу врло лако о најодличнијим дужностима спрам Бога уверити и њу из рана на извршивање истих упутити.

(Наставиће се.)

БУКВАР ЗА СРПСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ.

Одобрио српски црквено-народни Шк. Савет. Цена 16 новчића. У Н. Саду. Издање и штампа А. Пајевића. 1885.

(Свршетак.)

За тим се од 31—37. стране још у петнаест ставова налазе вежбања за читање с малим штампаним писменима и то у првим ставовима краће и лакше, а у доцнијима дуже и теже речи за шчитавање — по методичном начелу: с лакшега на теже. На страни 36. налазе се још и штампане рачунске бројке до 20.

На 37. стр. налазе се прво сва мала и велика штампана писмена, а за тим један став лепих српских речи за тепање, као и обичних назива, све у петом падежу.

Иза овога долази у десет ставова вежбање у читању са додавањем слогова, који стоје пред крњим речима, а ученици треба да сами науче, да тај слог додаду на сваку ту крњу реч и да је тако целу прочитају. На онда има још два става с дужим и тежим речима, који су такође згодни за вежбање у читању.

А за овим се на страни 42. почиње буквариска читанчица — и то прво с обичним кратким, а доцније и с врло проширеним, па и сложеним реченицама. Овим делом треба да се ученици вежбају брзом и течном читању, али с разумеванем онога, што читају.

Не знам: за што су у овом делу буквара све до 59. стране речи слог по слог штампане, кад су од 24 па до 42. стране ученици имали довољно прилике, да се вежбају у ч ању по слоговима; зар није довољно, што су на тих 18 страна речи по слоговима штампане? Но на послетку бих се због бољега успевања слабијих ученика и са тим начином измирио, само да је ипак остављено мало више размака између појединих речи; јер овако су речи раскомадане у слогове, а ти слогови у једнаком растојању штампани, те ученик не зна: које је једна, које друга реч, а овамо треба да ухвати смисла ономе што чита. Уз то деленье речи на слогове није потпуна пажња обраћена, јер су на много места по два и по три слога заједно штампани, а по негде је то деленье и погрешно.

Ево само неколико примера:

На стр. 42. *оте-то* (место о-те-то), *очи-ма* (о-чи-ма), *игра-ју* (и-гра-ју), *нео-че-шљан* (не-о-че-шљан), на стр. 43. *ора-чи* (о-ра-чи), *шваље* (шва-ље), *ма-уче* (ма-у-че) — и даље има таквих речи скоро на свакој страни, које нису са свим подељене на слогове.

А погрешно подељене речи, истина, да су ређе, али их ипак прилично има.

Тако на страни 46. стоји подељено *вит-ла-ју*, (треба ви-тла-ју), на истој страни *звиж-де* (зви-жде), на 48. стр. *баг-рен* (ба-грен), на стр. 49. *у-пек-ње* (у-пе-кне), на истој страни *пад-ну* (па-дну), на 52. стр. *бод-љив* (бо-дљив), даље *кра-дљи-ва* (крад-љи-ва), на 54. стр. *про-вид-но* (про-видно), на 55. стр. *круп-ни-је* (кру-пни-је), *сит-ни-је* (си-тни-је), на 58. страни *Авуст* (Ав-густ) итд.

Дељење речи на слогове престаје тек на 58. страни код става, који носи натпис „Правила.“ Одатле па све до краја буквару лепо је штампана реч по реч и по томе би се тек тај део с правом могао назвати букварском читанчицом.

Овде у овоме делу, где се налази и неколико приповетчица, имам да приметим, да приповетке под натписима: „Три лептирка“ и „Пчелица и голуб“ ни мало не пристају у буквар. Приповетке такве врсте, дакле басне, могу поднети за зрелије и старије ученике; али ученицима првога разреда писати о томе, како су лептири били сложни, како су „говорили“ лали, крину и како су им ови одговарали; како нису хтели да се деле један од другога и како је сунце „чуло“ ту њину љубав и слогу итд. или писати им о голубу као о разумном створењу, како је избавио пчелу, па како му је пчела ту љубав вратила, избавив и она њега од смрти, — такве ствари писати за први разред основне школе, опростите ми, ни најмање не подноси.

Шта ће да ради учитељ, кад буде по методици прво приповедио ученицима ове приповетке, пре него што им буде задао, да их науче читати? Шта да каже за њих деци, која су видела толико лала, лептирова, кринова, а још ни једно нису чула да говоре? Мора им казати, да су ове приповетке неистините и да њих тек „*онако*“ треба разумети. А тако „разумевање“, допустићете — и сувише је апстрактно и несхватљиво за *ученике првог основног разреда*.

С тога би ове две приповетке свакако требало изоставити из буквара; а ако би се морал у њима по сваку цену хтео да задржи и у будућем издању буквара, онди би то требало учинити конкретнијим начином, дакле каквим приповеткама из дечијег живота.

У овом последњем делу буквара држим: да би требало да има и две-три краће песмице, које би се могле узети за певање; јер певање игра у школској настави велику улогу, пошто је оно у стању, да освежи и раздрага ученем уморене ученике, како би после опет с вољом могли наставити учење. А те песме би свакако требало донети стих по стих — као што се обично песме штампају — те би већ и тај спољашњи облик утицао на децу, као што то из искуства знам.

На послетку се на крају буквара налази као додатак још три стране за наставу у рачуну и на једној страни и неколико лакших слика за прецртавање, што је добро урађено.

Језик је у овом издању већином чист и без погрешака. Тек се само неколико омашака налази.

Тако н. пр. на стр. 42. стоји: *плућама* дишемо, а треба *плућима*; јер реч плуће је средњега рода, па као што се каже: стојао је на вратима, допутовао је на колима, тако се исто мора казати плућима. На стр. 44. стоји: пузавац *пужа*. Ово држим да такође не ваља. Тај глагол може бити или непрелазан по 4. глаголској врсти *пузити*, или повратан глагол по 5. врсти *пужати се*. Могло би се дакле казати: или пузавац *пузи*, или: пузавац се *пужа*, а никако само *пуже*. Не ваља даље на 49. страни натпис: од *шта* деца ваља да се чувају. Предлог *од* иште 2. падеж, дакле може бити: од кога или од чега, а никако *од шта*.

На 58. страни су недељни дани ређавим редом наведени Почињу се са недељом, а треба с понедељником, а недеља да се тек на послетку спомене; јер по четвртој божјој заповести се ми недељом одмарамо, дакле је она по томе *седми*, а не први седмични дан.

Имао бих још да приметим, да је у буквару саразмерно мало донесено за вежбање у читању с правим рукописним писменима; па и оно, што је донесено на неколико страна — и то није штампано по слоговима, већ одмах целе речи и често и доста подуже. Тако се предмети, штампани правилним рукописним писменима, већином из свију наших школских књига изостављају, што ни мало није саветно, јер и ово је један од оних узрока, који повлаче за собом ту последицу, да наш свет, кад из школе изађе, већином много боље чита, него што уме да пише. Те за то би и у овом требало будуће издање буквара допунити, проширити.

Хартија је у овоме издању врло рђава и крта. За буквар треба да се свугде узима глатка и јака хартија, а особито треба то за српски буквар чинити, јер је наш народ сиромашан; а због слабе хартије и лошега увеза и поред свега настојавања и пажње учитеље, да се књиге што боље чувају, врло су ретки такви ученици, који из једног буквара науче читати, него се обично морају да купе по два, а кат-кад и по три примерка. А да је хартија и увез бољи, онда би српски родитељи били поштеђени од овог непотребног трошка.

Штампа такође не заслужује похвале, јер је лошија од штампе прошлог издања буквара, а признање треба да се само напретку одаје.

Љубомир Лотић.

ЗАПИСНИК

о званичном деланју учитеља Стевана Жекића *као местног управитеља српских вероисповедних школа у Ст. Бечеју. Година 1887/8.*

Број 1. — По смрти блаженопочившег пароха и многогодишњег местног школског управитеља Алексија Јосића, који је 18. Априла о. г. преминуо, благовољењем и једногласним изором славне скупштине црквене, држане 21. Маја о. г. под бр. 158. изабран сам за местног управитеља и у свези с тим за члана местног школ. одбора, што ми је званично достављено 23. Маја 1888. године и кога сам се избора с благодарношћу и примио.

Број 2. — Дописом славног местног школског одбора од 27. Маја т. г. бр. през. 4. познат сам, да одржим закључне годишње испите — како у школи са оном школском децом, која овдашње туђинске школе походе, тако и са оном, која у недељну школу иду. — Следујући позиву том, одржао сам у недељу 29. Маја од 8—10 часова испит из веронауке и српског језика са оном децом, која местне туђинске школе посећују. Присутни беху чланови местног школског одбора г. г. Младен Јосић парох. администратор, др. Иван Влаховић адвокат и Ђорђе Петковић трговац. — Наставник је г. Јован Михајловић. Деце је било 9 мушке и 9 женске, свега 18. — Успех је био: из веронауке врло добар, из српског језика добар.

Истога дана после подне од 2—½4 сахата држан је испит у недељној школи са мушкарцима. Обучавао их је г. Павао Дамјановић. — Ученика је било у току школске године 38, а на испиту само 8 присутних. — Успех из предаваних предмета као: веронауке, рачуна, српског читања с разумевањем и природописа — беше свуда добар.

То исто после подне од ¼4—½5 одржан је испит и са женском децом повторне школе. Предавала је гђа Катица Осваидова. Школу ову походило је 57 ученица, од којих су на испиту присуствовале њих 8. — Од стране посетилаца не беше у обе школе никога. — Успех је био из веронауке врло добар; а из рачуна, српског читања с разумевањем, природописа и изложеног краснописа добар.

Број 3. — Благородни господин *Никола Ђ. Вукићевић* управитељ српске учитељске школе у Сомбору — као привремени главни референат српско-народних вероисповедних школа — дописом од 4. Јунија о. год. број 124. јавља управи нар. школа у Ст. Бечеју, да ће 7. Јунија у Ст. Бечеј стићи, да тога дана местне школе српске прегледи и позива исту, да о овом доласку како сл. председништво српске православне црквене општине, тако и сл. м. шк. одбор извести, а исто тако да и сву г. г. учитеље и учитељице у месту о томе обавести.

Одговарајући задоста овом велеученом допису, нисам пропустио како Сл. Председништво срп. прав. црквене општине, тако и сл. м. школског одбора, које је у једној особи — благородног г. Арона Војновића писменом доставком неодложно, тако и сву г. г. учитеље и учитељице известити.

7. Јунија из јутра доченао сам са свом г. г. учитељима и учитељицама приспевшег из Сентомаша госп. привр. главног школског референта, који је у пратњи преч. госп. Јована Бороте проте ст. бечејског и частног госп. Лазе Каћанског пароха сентомашког у школско здање ступио. По кратком узајмном поздраву и приказу поведем г. главног референта по школама. — Прво је походио школу г. Милана Кириловића I. и II. разред средиштне мушке школе; за тим школу гђе Катице Осваидове-Јелчићеве I. II. и III. разред девојачке школе, а по том школу г. Јована Чиплића V. и VI. разред мушке школе. — По подне обишао је високопоштовани господин школу г. Јована Михајловића III. и IV. разред мушки у средишту и моју IV. V. и VI. разред девојачке школе. Како већ беше 7 часова по подне то се морало са посетом двеју предградских школа и једне селиштне престати. Како је госп. гл. школски референат намеран био, да сутра у 10 часова пре подне лађом за Панчево пође, позове сву г. г. учитеље и учитељице за сутра у 8 часова на конференцију.

8. Јунија искупише се сви учитељи и учитељица у 8 часова на конференцију, где се већало о наставом плану у опште, а мађарског језика посебице; даље о буквару.

Пошто је још велеуважени господин посетилац изјавио своје подпуно задовољство са радом учитељским и постигнутим успехом у овдашњим школама, опрости се љубазно од овдашњег учитељског тела са лепом и поуке пуном беседом. За тим му се управитељ у име учитељског тела захвали на доброти и љубави, којом је благоволео овдашње школе посетити.

Цело учитељско тело испратило је свога негдашњег наставника до паробродске станице, где се с њим срдачно опрости, пожеливши му сретна пута до скора виђења.

(Наставиће се.)

„СРПСКА НАРОДНА ШКОЛА."

(Одговор г. М. Н.)

(Свршетак.)

Овим је додирнута начелна страна Фребловог система, који се распростире на кућу, забавиште и школу.*) А да сам тај систем обрађивао, ја бих у сва три правца обележио обим и средства означио. Овако сам га тек у најкрупнијим цртама изнео, као што сам у најкрупнијим цртама изнео смер и средства забавишта. Држао сам, да је и то довољно, па да се о те стране разјасни целина, о којој сам писао. У осталом против наведеногa г. критичар не износи стварних доказа, него просто сумња, а гола сумња се тек не може у обзир узети. И тако, кад се дотично место моје књиге прочита, као што тамо стоји, кад се прочита у свези са оним, што је пред њим, као и са оним, што иза њега долази; онда је са свим јасно.

Па ипак морам признати, да је и критичарева тврдња оправдана, кад се ствар узме онако, како је он узима. Свакоме ће бити нејасно, кад се из реченице искине само први ред, па и то изврнуто, као што је учинио г. критичар. Он наводи дотично место овако: „дете није *ствар, које* само посматра и учи, но *које* представља и ради." (У књизи стоји: „дете *створ, који* само посматра и учи, но *који* итд. (Остало је са свим изостављено, па наводи још свршетак реченице, но и опет искинуто: „тако посматрањем и учењем прикупља (дете) знања, представљањем и радом до истих долази." Тако је ето госп. критичар извео *нејасност*, којом без сваког зазора мене тереши.

На страни 8. књиге излажу се дужности породице наспрам деце, а после тога стоји: „То може учинити свака породица, јер се тражи само оно, што је и њој чињено, што и животиње свом подмлатку по природном нагону чине." На страна 9. се продужује: „Па ипак — многе породице греше против свега и то једне из превелике љубави, друге из незнања, треће усљед сиротиње грдне. Осим тога има небројено узрока, усљед којих породице не могу достојно да врате свети дуг, усљед чега се између породице и школе све већа противност шири**)

Са „*може*" је дакле изражена могућност тога посла, који не прелази снагу породице. Та могућност је поткрепљена тиме, што је то чињено и породицама, што то чине и животиње свом подмлатку. Па ипак, што породице тој дужности *не могу* задоста да учине, што је од могућности учињена немогућност, има више узрока, који су и наведени. Тако је у

*) Види књигу: „Die neue Erziehung. Grundzüge der pädagog. Ideen Fröbels und deren Anwendung in Familie, Haus und Kindergarten," von A. Köhler.

**) Ово у главном тврди и г. критичар. Види: св. II. „Нов. Васпитача" стр. 43.

свези са осталим оправдано „може“ и не „могу,“ те ни најмање не решите логичну свезу. А да не би ко помислио, да је оно гледе животиња неразмишљено, оно тврдим, да и животиње у неколико имају уштних дужности, које оне и врше, што је још Русо изрекао.*)

Но г. критичар и ово место узима испрекидано и наводи овако: „Она ваља да га (дете) спреми за члана породице народа човечства.“ А да то буде „мора прво одгајање правилно удесити, да јој деца буду здрава, разборита и питома. За тим се тврди, да то може учинити свака породица. А за што? Јер се тражи само оно . . . што и животиње свом подмлатку по природном нагону чине.

Ко сравни ово са дотичним местом књиге, ту ће и сам видети, да је г. критичар нешто изоставио, што у књизи има, а нешто додао, што тамо нема. Увериће се најзад, да је узео горе речи „може“ и „не могу,“ које без осталога и не могу имати логичне свезе. Тим начином је истерао *нелогичност*, коју свету на видику мени у грех уписује.

На стр. 13. моје књиге стоји: „Задатак основне школе је: да све човекове урођене моћи складно и свестрано развије и то помоћу наука и вештина, које су свакоме човеку нужне. Она ваља своје питомце да спреми: да буду здрави људи, свесни чланови свога народа, слободни грађани и добри хришћани.“

На стављено питање г. критичара одговарам: човек има своју телесну и духовну страну. „Дете чим се роди већ има у неколико савршен телесни створ. Сви су му делови ту и сваки је сложен по облику, који му приличи и из елемената, који су му својствени.“ Духу човечијем су „*урођене*“ силе, што покрећу саморадњу и стоје напоредо са физиолошким стањем тела, па их ваља узети као услов и правац, од кога зависи цео душевни (психички) развитак. Развијањем ових *урођених* сила гради се мало по мало у разноликом виду духовни организам, који почне да ради исто тако као и телесни.“ Од домаћег васпитања иште се у главном, ово: да мотри на дечије здравље, да вежба дечија чула и дух, да их учи говорити, да им даде јасне појмове о предметима, који их окружују. „Но какво му драго било домаће васпитање, учитељ ваља да га својим радом доведе у свезу, да га даље настави, да обавешћује и даље *развија*.**) Школа по Фребловом начину васпитања ставила је себи у задаћу: „Образовно васпитна настава или: природни *свестрани развитак духовних моћи*“.***) Предњаведено признаје и г. критичар, кад вели: „Она“ (гимнастика) „има да оснажи и *складно* изобрази све делове оног тела, које се развија.“ На другом месту опет: „Та прегресивност наставе *развија* јако и душевне моћи детиње“.****)

Обе поменуте човекове стране, с обзиром на њихову целину и појединости, морају се, према околностима, што свестраније развити. Јер то

*) Види књигу: „Русољев Емил,“ превод М. Нешковића стр. 66.

**) Виду књигу: „Теорија педагогије“ од Ф. Дитеса, превод М. Шапчанина.

***) Види књиму: „Die neue Erziehung. Grundzüge der pädagog. Ideen Fröbels und deren Anwendung in Familie, Haus und Kindergarten“ von A. Köhler.

****) Види: „Рад у првом разреду основне српске школе“ од М. Нешковића страна 62. и 97.

ће ми г. критичар допустити, да од ступња тога развитка зависи ступањ човечије телесне и духовне снаге. С обзиром на њихов међусобни одношај држим да важи ово: „Природа развија у једно време све наше способности. Вештина, која помаже природи, треба дакле да их развија хармониски, како би увек њихова снага била једна према другој.“*)

Најпосле — држим: да и у називима нисам погрешио, јер наши опробани књижевници називају исте човекове стране у опште и у појединостима: способности, силе, моћи. Моћима сам их назвао и сам, а тако их назива и г. критичар.**)

Из предњаведеног се дакле види, које су то човекове *урођене моћи*, види се, да их и школа треба *складно* и свестрано да развија. По томе се види још и то, да је дотично моје суђење правилно и оправдано.

И сам г. критичар признаје, да је ово спорно питање најглавније, па ипак му је поклонио најмање пажње. Он по своме начину наводи и то место овако: „Задатак основне школе је: да све човекове моћи . . . развија.“ Навео је дакле тек поједине речи без сваке свезе, а на примедбу, те мисли, де је нешто доказао. Та ако је моје суђење заиста погрешно, онда је требао цело то место у свези навести. Поред тога је требао изнети своје правилно суђење, те би тако дао прилике читаоцима, да и сами о ствари расуде. Јер овако изгледа, да или и сам није био на чисто, или да му није стало до истине.

На стр. 4. своје књиге назвао сам Песталоција оцем новије педагогије, а на стр. 9 Фребла оцем напредне педагогије. Исто ми г. критичар замера и вели, да је новија и напредна педагогија једно исто, те је неприродно, да има два оца. Но ово би стајало тек онда, да је г. критичар доказао, да између Песталоцијевих и Фребловић назора о васпитању, као и у извађању истих, нема никакве разлике. Али он то није доказао, нити је доказати могао, пошто разлике у оба правца има.***) А како је Фребл у томе напреднији, то сам га смео назвати оцем те напредније педагогије, чему ни то не смета, што је био Песталоцијев ученик. Та није то првина, да је ученик напреднији од учитеља, да има своје умне производе. А што може бити у другим приликама, за што не би могло бити у овој прилици?! И тако је ето дато сваком своје, што је са свим природно. По томе се види, да ни у томе питању нисам погрешио, а поред тога се види још и то, да ни тај критичарев приговор не стоји. Па све да сам и погрешио, то не би била стварна погрешка, те се озбиљан критичар њоме не би ни бавио.

После изложеног примећујем, да је ово спорна књига — мој први рад после две и по године, за које време нисам ништа радио, пошто ме је окобоља мучила. Па и кад сам писање отпочео, бољетица не беше са свим минула. Но ја сам се усилио, пошто сам држао, да је ваљало која и из наших редова да се чује онда, кад је одбор петнајсторице хтео да

*) Види књигу: „Историја педагогије“ од Ђ. Миличевића стр. 314.

**) Види књигу: „Русовљев Емил“ превод М. Нешковића стр. 6. и „Рад у првоме разреду основне српске школе“ од истог стр. 62.

***) Ко хоће да се са Фребловим назорима боље упозна, тај нека прочита дело, које је под *) на 154 стр. већ споменуто.

већа о организацији народне школе. Усљед тога ми је рукопис био нечитак, те су и чланци били пуни погрешака, од којих су неке у „Застави“ исправљене. Но све их не могох отклонити тада — као ни онда, кад је дело прештампано. Па ипак признајем погрешке гледе језика, које је г. критичар навео, јер читаоци нису дужни о горњем рачуна водити. (Чудновато изгледа само то, што и г. критичар неке од тих чини, јер и сам н. пр. пише „хрђаво“.*) До душе св. писмо лепо каже: „Врачу, исцели се сам“, само што на жалост има људи, који се на то слабо осврћу).

Карактеристике ради нека је још прибележено, да је о упитној мој књизи било посредно разговора на учитељској скупштини, која је одржана у Сомбору 1886. године. На дан исте је била у вече конференција, којом је приликом претресан нацрт одбор петнајсторице. А пошто сам у конференцији учествовао и сам, то сам о реченом предмету говорио. Конференција је тада моје назоре одобрила и опуномоћила ме да поднесем скупштини у тој ствари извештај и да напишем представку на Н. Ц. Ш. Савет. Ја сам то и учинио, а скупштина је сутра дан моје назоре такође усвојила — као и представку, која је после и штампана.**) Моји тадашњи назори су приљени из упитне књиге, што се може видети из дотичног мог говора — као и из представке. Шта више — у представку је случајно ушла од речи до речи дефиниција о задаћи народне школе, о чему се сваки може уверити, ко сравни дотично место књиге и представке.

У конференцији па и у скупштини је учествовао г. критичар, па није имао ништа против, као ни онда, кад је представка штампана. На против — он је искао, да се представка прочита, а по прочитању је са огромном већином скупштине и усвојио.***) Тиме је јавно признао, да је моје суђење у представци било правилно, а по томе је посредно признао правилност мога суђења у књизи. Након две године ето тврди, да је моје суђење неправилно, те је посредно осудио и оно суђење у представци. Па шта дакле да му се верује? На ово питање нека читаоци сами одговоре, а ја само примећујем, да ме је г. критичар овом својом доследношћу заиста изненадио!

На послетку сам г. критичару и благодаран, што тражи, да читаоци моју књигу пажљиво прочитају. То и сам желим и додајем, да тако исто пажљиво прочитају његову критику као и овај мој одговор. Тако ће тек моћи о ствари изрећи праведан суд, који ја мирно чекам, јер сам уверен, да ће испасти у моју корист.

МАТА КОСОВАЦ,
народни учитељ.

*) Види књигу: „Русољев Емил“ превод М. Нешковића стр. 25. и „Рад у првом разреду основне српске школе од истог стр. 7.

**) Види: „Браник“ године 1886.

***) Види: „Вачванин“ године 1886. број 39.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Српска учитељска школа у Сомбору. Школска $188^{8}/_{9}$. година у учитељској школи Сомборској заочета је 1. Септембра. Редовних се ученика уписало у први разред 30 мушких, 26 женских; у други разред 27 муш-

ких, 27 женске; у трећи разред 21 мушки, 19 женских. У сва три разреда има дакле 78 мушких; 74 женских укупно: 152 ученика, те по томе са 13 више него прошле године. Ово је сада највећи постигнути број ученика у том заводу и већ нема у просторијама школским места за оволики број младежи. У вишој девојачкој школи овдашњој уписано је 84 ученице и у овој школи, као и у вештбаоницама, настава је у почетку Септембра започета. Призивање св. Духа држано је на Малу Госпојину.

Трговачка академија у Сомбору. У Сомбору је отворена средња трговачка школа, у коју се примају младићи, који су 4. разред гимназије, реалке или грађанске школе свршили, или пријамни испит положили. Управитељ завода је г. Ернест Жуљевић. Ученика има 36, међу којима 7 Срба. У недељу 4. Септембра свечаним призивањем св. Духа најпре у овдашњој римској, за тим у нашој цркви школа је ова отворена.

Изложба ученичких радња струковних школа — дрворезарске и кошарачке школе у Земуну. Као сваке, тако и ове године приредиле су обе ове школе лепу изложбу, која је у приземним просторијама овомесне комуналне основне школе на главној пијаци од 14/26. до 19/31. Августа о. г. поштованом општинству из места као и са стране бесплатно приступачна била. У оба ова завода траје течај за изучавање три године дана. Свршетком ове школске године навршене су три године, како су оба ова завода отворена, те се из изложених радња ученика ових завода видети може, шта и колико су ученици научили и шта вреде овакови заводи.

Српска православна школа у Мостару добила је ове школске године ново устројство. На челу јој је управитељ, које га је дужност само школу надзиравати. За управитеља изабран је досадашњи управљајући учитељ г. Мештеровић. Учитељи су: Владимир Гвозденовић, Марко Марковић, Јово Ковачевић и Петар Шевић. Учитељице ђа Катинка Н. Мештеровића рођ. Карајанковићева и ђица Милица Теодоровићева досадашња сарајевска учитељица. Школа у манастиру Житомишљићу стављена је под управу школе мостарске. У њој је учитељ Јово Гргуревић Херцеговац.

Избори учитеља. За учитеља III. и IV. разреда у Сивцу изабран је Милан Манојловић; за учитеља у Д. С. Ивану Јустин Манојловић; за учитеља у В. Бечкереку г. Душан Поповић; за учитељицу у Шова ђица Даринка Обушковићева; за учитељицу у Д. С. Ивану ђица Зорка Рајковићева; за учитеља у Бањалуци Светозар Пирошки; за учитеља у Сарајеву Димитрије Кличин; за учитељицу у Сарајеву ђица Јулка Милашиновићева; за учитеља у Т. Хиђошу изабран је г. Милан Ћосић бивши учитељ у Чобанцу; за учитеља у Карлову изабрани су: г. г. Димитрије Терзин и Дим. Васић; за учитељицу у В. Кикинди изабрана је госпођица Даница Телечка; за учитељицу у Мокрину изабрана је ђица Даринка Ковачевићева; за учитеља у Петрињи изабран је госп. Никола Шумоња бивши учитељ Сарајевски.

Некролог.

Арон Ђукић, стари и велезаслужени парох у Батајници, преселио се у вечност 14. Јулија о. г. у 72. години живота свог. У младости служио је цркву и школу 9 година као ђакон, а за тим је 41 годину служио као парох. — Био је примеран свештеник и љубио је школу и учитељски сталеж, тако, да је јединца сина свог Милана и унука од кћери Петра за учитеља изобразити дао. У породичном животу био је несрећан, јер му је прерано умрла супруга, а јединац син, једна кћи и унук такође су у младим годинама преминули.

Разно.

Стогодишњица Вука Ст. Караџића прослављена је у Београду највећаним. Светковина се започела на Малу Госпојину после подне свечаним вечерњем у свима црквама. У вече представљана је у нар. позоришту „Апотеоза Вука Караџића.“ Сутра дан 9. Септембра служена је у саборној цркви архијерејска св. литургија и даван је спомен пок. Вуку. За тим је следовао свечани ход покрај споменика кнеза Михаила до пред велику школу, где је држао говор у славу Вукову садашњи кр. српски министар просвете. После подне у седници кр. академије и ученог друштва говорио је о животу, раду и заслугама слављеника г. Јован Бошковић.

Откриће споменика Теодора Павловића. У Карлову код храма Божијег у порти над гробом велезаслуженог будиоца српске народне свести Теодора Павловића — на Малу Госпојину ове године свечано је откривен и освећен споменик овог велезаслужног Србина. Учитељство српско из В. Кикинде и околине нарочито је том приликом осветлало себи образ и делом засведочило своје поштовање према заслугама покојног Теодора Павловића.

Учитељски јубилеј. У понедељак 5. Септембра о. г. на дан св. Захарије и Јелисавете навршило се 25 година, како је суботичким учитељем постао г. Ђорђе Гојковић отлични негда питомац српске учитељске школе сомборске, који од тога доба па све до данас савестно, точно верно и са најбољим успехом дела у српској нар. школи суботичкој, уживајући подпуно поверење како српске црквене општине тамошње, тако и целог обштинства сл. кр. града Суботице. Поменутога дана ове године прославио је г. Ђорђе Гојковић у кругу својих сугрђана и поштователя редку светковину двадесетпетогодишњег успешног учитељског рада на корист подмладка српског и напредка народног. На прослави тога дана учествовало је лично преко 80 отличних поштователя јубиларових, међу којима беше и прич. г. Љубомир Купусаревић протопресвитер. Између многих поздрава, које је честити учитељ Гојковић на дан свога јубилеја са стране добио, споменућемо и поздрав његовог негдашњег наставника Н. Ђ. Вукићевића управитеља учитељске школе сомборске и пр. гл. школ. референта, који је, званичним пословима препречен, јубилара као једног од најотличнијих и најдостојнијих ученика својих на дан прославе његове писмено поздравио. Желећи му, да васпитава унуке својих ученица као своје ђаке и да са досадашњом ревношћу послужи цркви и школи српској још на многа, премногa љета. Стављајући дичног јубилара за углед данашњем младом учитељском нараштају, од свег срца желимо, да Бог да се сви млађи учитељи угледали на врлине овог учитељског ветерана и послужили школи и цркви с онаком љубави, са каквом је г. Ђорђе Гојковић служио за прошлих 25 година и служи и данас у подпуном здрављу и крепости.

Живио на многа љета!

Нове књиге.

Уредништву овога листа достављене су следеће књиге на приказ:

Рачуница за други разред нар. школе, према наставном плану вис. кр. угарског министарства и вис. Школ. Савета, а по најновијим изворима написао Аркадије Вуковић, учитељ. Друго поправљено издање. Вел. Бечкерек 1886. Цена 10 новч.

Рачуница за трећи разред народне школе од истога писца. Друго поправљено издање 1887. Вел. Бечкерек 1887. Цена 12 новч.

Рачуница за четврти разред нар. школе од истога писатеља. Друго поправљено издање. Вел. Бечкерек. 1888. Цена 20 новч.

Све три ове рачунице одобрене су за школске књиге и препоручене од вис. срб. народног Школског Савета. С тога их и ми свима школама и учитељима као ваљане, а јефтине помоћне књиге за ученике особито препоручујемо.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Племенита госпођа Зорка Дунђерска даровала је овдашњим срп. нар. вероисповедним школама врло дивку заставу и кумовала јој приликом освећења. Школска дечица добила су овим виђљиви символ, под којим ће војевати против мрака. Побуђени овим родољубивим делом — изричемо најтоплију благодарност племенитој госпођи дароватељци, желећи јој у име школске дечице, да је Божје провиђење дуго поживи и сваку јој радост подари у кругу миле породице њене! Из седнице учитељскога збора — држане у Сентомашу 18. Јуна 1888. године. *Ђорђе Р. Стефановић*, предс. учит. збора и управитељ школа. *Милан Ј. Настић*, перовођа учит. збора.

Имовна општина Ђурђевачка благоизволила је посредством пресветлога господина великога жупана Беловарско-Крижевачке жупаније овој школи премилостиво даровати новчану своту од две стотине фор. за разне набаве и трошкове. Најухарнију захвалу изриче одбор школски на овом племенитому дару колико имовној општини Ђурђевачкој, толико и пресветлому госп. великому жупану жупаније Беловарско-Крижевачке. У Великој Барни дне 19/31. Августа 1888. год. За местни школски одбор. *Р. Теодоровић*, парох и председник. *Јован Кнјурина*, учитељ и перовођа одбора.

Г. Арси Пајевићу, штампару у Н. Саду, који је приликом год. испита изволео послати нам преко 50 ком. одабраних дечијих књига као поклон доброј шк. деци, на чему нека му је овим особита хвала изречена — с тим, да се на њега и други наши родољуби угледају. У Орловату 15. Јуна 1888. године.

Школски одбор.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— На новоотвореним вероисповедним школама у Елемиру тражи се један учитељ и једна учитељица. Плата је учитеља 400 фор., стан с баштом. Плата је учитељице 300 фор. и најмљени од општине стан. Молбенице се имају до 24. Септембра м. шк. одбору у Елемиру поднети.

— У Фенлаку, Торњи, Хрњакову, Бочару, Парчу, Соки и Гаду, у Кечи и у Шурјину траже се учитељи. Молбенице на сва ова места имају се до 26. Септембра епарх. школ. одбору у Темишвару поднети.

— У Буквику седу близу Брчке на српској вероисповедној школи тражи се учитељ. Плата је 400 форинта, слободан стан и огрев. Молбенице се са сведочбама имају одмах поднети председнику општине госп. Митровићу (Brčka u Bosni).

— У Босанском Новоме (Bos. Novi) тражи се учитељ на православној српској школи. Плата је 500 фор. стан и огрев.

☛ *Да би „Школски Лист“ могао уредно и на време излазити, ио ново умољавамо оне многобројне црквене и иолитичне обштине, у којима школе лист овај примају и све остале дужнике наше, да нам дуг свој за ову и прошлу годину што скорије нослати изволе, иначе ћемо морати издавање листа обуставити, док се дугови „Школскога Листа“ не уплате.* Админ. „Школ. Листа.“

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 10. У Сомбору 15. Октобра 1888. Год. XX.

ПОСЛУШНОСТ УЧЕНИКА У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ.

Пише: Васкр. М. Марин.

„Где нема послушности, ту се све руши; јер кад непослушност и непокорност влада у дому, она такође влада и у селу и у области и у држави....

„Послушност је прво, што треба тражити од деце.“

Ћапт (дисциплина, стега) настоји, да ученици редовно полазе школу, да су у њој мирни, послушни и вредни, а и да у самој школи постоји ред. Као главна тачка доброга ћапта јесте послушност, којом се лако могу постићи сви остали захтеви, јер без ње не би се могло напредовати нити у науци, нити у васпитању. Она је дакле врлина, која се има у школи строго неговати.

Послушати — значи: испунити вољу, или покорити се вољи другога. Никакав рад, никакав посао без послушности не би се могао вршити и обављати. Она је душа васпитања, јер тек с њом долази човек у прави одношај према Богу и свету. Па баш у том лежи права њена важност како у дому родитељском, тако и у школи и у јавном животу. Особито пак у школи, а то већ с' тога, што је наше садање домаће васпитање познато са своје попустљивости.

Дете већ у своме детињству има неку своју вољу и тежи, да сав свој рад, кретање и мицање управља по тој својој вољи. Тако и пр. у детињој је вољи, да поквари какву стварку, која му се у руке дала, ма да му се заповедило, да то не чини. Оно хоће и противи се тој заповести, која је противна његовој вољи.

Тежак је и трудан посао савладати у деци ту њихову самовољу и привикнути их на покорност и послушност и ако се у том послу строго и опрезно не поступа, онда се рађа у деци јогунлук, то велико зло, од којег болују многа наша деца

и које повлачи за собом зле последице. По томе дакле видимо, да се послушност не рађа с' нами заједно у нами, него је то такова душевна својина, која улази у нас с' поља добром наставом и умним васпитањем и тек тада постаје нашом својином.

Важност послушности тако је велика, да би се о њој много говорити могло, но ја ћу у томе врло кратак бити.

Погледајмо на наше државне законе, који налажу, да се све, што је у њима, извршити има. Сад, кад не би грађани те законе слушали и по њима се владали, наступила би у држави својевоља и тад би бивали у њој велики изгреди и чуда. Човек би на човека нападао, ту би се отимало, крало и убијало и тој би држави брзо дошао крај.

Главна тачка у војничком занту јесте послушност и покорност. Да тога нема, не би се знало тад нит' које пуковник, нити заповедник, сваки би војник све по својој вољи чинио и наша редовна војска сва би се распрштала.

Без послушности пропада и домаћи живот. Нами је свима познато, како су цветале некад наше граничарске задруге. Ту је било послушности. Млађи су слушали старијега, а сви опет старешину. Но чим нестаде послушности, распрсташе се задруге и народ наш стаде пропадати.

Привикавање на послушност започиње се још од ране младости у дому родитељском, а наставља се у народној школи, која треба увек у свези да ради са домаћим васпитањем.

Послушност у школи не треба да потиче код ученика из страха и бојазни, но из праве и чисте љубави и поштовања према своме доброме учитељу. Даље — не треба да је она притворна и лажна, но треба да је чиста и стална.

Да учитељ задобије послушност ученика, која потиче из љубави и штовања према њему, ваља, да на ово пази:

Сваки учитељ треба добро да чува и одржи свој углед и достојанство како у школи, тако и ван школе. Јер како ће ученици љубити и штовати онога, за кога се читаве приче о неваљалим делима проносе по месту, то чују од родитеља и онда да боме да ту не ће послушност из љубави и штовања произићи.

Учитељ треба постепено да осведочи своје ученике, како их све љуби и воли и како им само добро жели и хоће; даље, како су његове жеље и заповести само оне, које на добар пут воде.

Љубав дечију нека гледа да стече благим, пријазним, умиљатим и праведним поступањем. Са ученицима нека увек благо поступа пријазним и умиљатим начином. Нека све једнаком љубављу љуби и нека према њима савесно и праведно поступа, а не да једног због најмање ситнице коре, а другог ученика да због веће погрешке са свим кроз прсте гледи.

(Свршиће се.)

Отац као васпитач.

Педагошка расирава.

(За награду.)

Остаје ми још да говорим о развијању воље.

Човек, који је створен по образу и подобију божјем, само је у том случају потпун човек, ако поред тога, што уме паметно да мисли и да расуђује, што уме у срцу да осећа, има још и слободну вољу. Чим би се човек увек управљао по туђој вољи, све би се већма удаљивао од свога узвишеног створитеља, а приближавао животињи, коју можеш водити и на рад и на клаиицу, па да ти никад не противречи. Но воља је и иначе од врло велике важности по човека и по живот његов. Вредност једнога човека за човечанство мери се по његовим делима; а како дела сва проистичу из воље, то је онда за цело потребно да та слободна воља буде у добром правцу развијена, јер ако није тако, онда ће бити од дела свакојаких чуда. Данас се на развијању воље врло настрано ради. Не само многе матере, него баш и очеви напојени материјалистичким духом и навикавају, и моле и светују, па чак и — преклињу своју децу, да се ману и уверења и самосталности и поноса, једном речи: све слободне воље своје, па да се за љубав „будућности“ не само поводе за вољом овог или оног силника, него чак ропски, макар и против свог уверења било, да и извршују вољу њихову, па све ако би требало упропастити ради извршења те обесне воље и по који живот или душу због оваког рђавог неговања воље има данас у животу толико моралних рептилија, да их на сваком кораку чопорима среташ, где гмижу и репом машу око лоших госа својих. Па нико не може горе да загорча живот којем врлом, поштеном човеку, него баш тај гад и талог људски са својим лажима, клеветама и денунцијацијама. Ако човечанство чисто неким „модерним“ начином доста хармонично напредује у целокупном свом разврату, покварености — деморализацији

својој, ипак се може казати, да се ова врста олоша данас највећма множи, а множење његово нарочито онда поће јако у напред, кад се замути време, те они могу одмах да дођу и до награде за подлост пигмејских душа својих.

Савестан отац треба да схвати, да му у свету дужност спада, да се бори против ове покварене струје и да најбрижљивије одстрањује кужни задах њен од још чистих душа деце своје. Спада му ово у дужност већ као члану друштва, које много пати са те покварености, а поглавито као *оцу*, који никад не би могао уживати у — колебљивим лутковима и у подлацима, па макар колико безгранична била родитељска љубав његова Овај рад не би му ни мало тешко пшао. Треба само пробудити у деци частољубље и понос човечји, а кад је ово двоје пробуђено, онда је одмах ту гаранција, да се часна и поносна душа никада не ће спустити у блато подлости. А част и понос врло лако се буде, јер им душа детиња веома нагиње. Ово двоје било би и код доцнијих људи два морална бранича, да никад не продаду своје душе. Но поред овога треба нивикавати децу, да се бољем туђем мишљењу и уверењу не само увек поклоне, него да се никад не устручавају и борити се за то. Ако се на ово не би обраћало довољно пажње, могла би деца врло лако зачамити у тој крајности, да у опште никога не признају над собом, него да им је њихова слободна воља као неки непогрешни мотор за сваки рад им и онда, кад тај рад нема ни смисла, ни цене, па је можда чак и штетоносан по кога. Ова крајност била би страшна заблуда и тако је исто за осуду, као и она крајност: не имати своје боље и бити пузавац.

И у даљем свом раду око развијања воље треба отац врло да чува децу од крајности. Крајности врло често нису само невини узроци ексцентричним природама, него оне могу да повуку за собом и врло опасне последице. *И сама врлина, кад пређе у крајност, постане грех* — рекао је један стари класичар. А против крајности још и због тога треба бити врло на опрезу, јер се крајности додирују — као што је рекао Кант. И чим дете падне у коју крајност, па се било отац и мати или школа потруде, да га извуку из те крајности, ретко да неће пасти у другу. Те за то ако би отац н. пр. видео, да му је које дете неодлучно, то, развијајући у њему одлучност, треба да пази, да дете не падне у тврдоглавство; при развијању доследности, да не падне у јогунство; при искорењивању млитавости, повод-

љивости несталности, итд. отац треба свагда да има пред очима, да свака васпитна средa има два опасна краја, те да чува дете, да се никад не само не настани, него и не доближи тим крајевима. А при развијању воље нарочито треба да пази, да дете не падне у *самовољу*. Самовоља је самоубијство за децу, она не зна ни за савет ни за пример родитељски. Ту дете ради са свим о својој глави и често само срећан случај може да га сачува, да не упропасти себе. У самовољи се као у неком фокусу наизменце стичу: пркос, непослушност, јогунство, непристојност, непризнавање и све друге рђаве склоности и страсти; она је најприснија сестра лакомислености и то најгоре, — хотимичне лакомислености, коју обично руководи пркос или беснило и која никад не прође без горих последица. Самовоља се никад не може са свим зауздати, кад једном преотме мах. Но може се врло лако постићи, да она никад и не избије у детету и то тако, кад се оно још из малена привикава на послушност. Због тога и то спада оцу у дужност, да још од првог доба детињег усађује у њега послушност према старијима; па ако буде то савесно чинио, онда нека се не боји, да ће му дете бити самовољно.

(Наставиће се.)

МОЖЕ ЛИ СЕ ОМОГУЋИТИ, ДА УЧИТЕЉИ САВ СВОЈ ЖИВОТ ПОСВЕТЕ ШКОЛИ И ЊЕНОМ УНАПРЕЂЕЊУ — И КОЈИМ ЋЕ СЕ НАЧИНОМ ТО ПОСТИЋИ?

(За награду.)

„Слогом расту мале ствари, а неслога све поквари.“ Тако вели наша народна пословица. И доста је ово непобитна истина, која се у свакидашњем животу свугде опажа, па ипак се на њу мало пажње обраћа. — Ако игде, то је међу учитељством заједница, споразумљење и међусобно удруживање најнужније, јер се само тим начином у народној школи онај успех постизавати могао, који се од ње пуним правом захтева; само би дакле сложним међусобним радом учитељи могли прокрчити оне стазе, које их на њиховом мучном и трновитом путу сусретају; само би тако здруженим силама могли проналазити најкраће путеве, који их к жуђеној и узвишеној мети воде.

А којим начином и како да се то најбоље и најлакше постигне?

Искуство показује — никојим другим већ устројењем учитељ-

ских друштава у свима појединим срезовима, каква се у другим напредним земљама налазе. — Овакова учитељска друштва су врло добра и плодоносна, јер се њихови поједини чланови тиме међусобно у пракси надопуњују, један другог на рад подстиче и такмичећи се све већма — за свој позив одушевљавају. — Ова друштва имају бити састављена из председника, подпредседника, тајника, благајника и књижевничког архивара и одбора. Одбор одређује преко године по више скупштина и места, где се такове скупштине обдржавати имају. Одбор одређује и поједине чланове друштва, који ће приликом таковних скупштина у школи држати практична предавања из појединих од одбора одређених предмета. По предавању саслуша председник критике свију чланова, који имају са свим безпристрасно по своме најбољем убеђењу мане предавача исказати. Свако таково друштво треба да има и своју књижницу, из које ће чланови уз потврду стручне књиге за проучавање узимати. Сва ова друштва могу бити у једној, општој међусобној свези, која им може бити као стожер и непоколебиви стуб јединства, око којега ће се сви скупљати и тиме би свеколико учитељство сачињавало једну нераздвојну целину, те ће тако у случају каквога захтева општом представком код виших предпостављених власти лакше успети и одзива наћи. — Члановима друштвеним имају општине подвоз и примерене дневнице приликом обдржавања скупштина одредити.

До данас се увидело, да је оно учитељство напредније и да оне школе много бољи успех показују, где овакова друштва постоје и где међу учитељима влада дух удружења и заједничка слога; јер више памети више и знају, а више њих ће заиста и пре и лакше изнаћи ону праву наравну методу, које се оне имају стално држати. Редки су случајеви, да је појединац у свима струкама довољно извежбан, зато би овим начином имао сваки прилику да се свестрано од других вештијих, старијих и искуснијих садругова већма усаврши; а тако исто би требао и своје околне садругове у школске дане посећивати, да види начин предавања у других, па би се том приликом увек нашло нечега новога, да му се допада, или не допада, што би своме садругу искрено казао и о дотичном предмету с' њиме се саветовао.

Учитељ треба да служи за узор својој општини и да јој предњачи лепим примером. Тим ће начином и народу своме

дати лепа примера слоге, као што и на грбу српском пише: „Само слога Србина спасава.“ А овде би се могле ове значајне речи применити овако: „Само слога учитеље и школу спасава и унапређује. А са школом би доследно и просвета народна унапређена била. (Наставиће се.)

НЕКОЛИКО БИСЕР-ЗРНА ИЗ ДИСТЕРВЕГОВИХ ДЕЛА.

I.

Да учитељ постигне своју мету, треба да је непрестано задахнут вером и љубави. У молитви се налази неисцрпиво врело утехе, охрабрења, оживљавања, вере и љубави.

Прави учитељ устаје и леже са мислима о школи. У његову деланју и раду она је прва и последња, једно и све.

Човек не треба да је религиозан само својима чувствима, него треба да истине религије схвати бистром свести, да их унесе у своје осведочење, те их појми својим карактером т. ј. васцелим својим мишљењем, чувствовањем, тежњом, да је дакле васцелим опсегом свога духовнога живота скроз и скроз проникнут религиозним мислима.

Човек је оно, што од себе начини. Он је толико вредан, колико је у себи развио човечанско достојанство. Нико није узвишен по пореклу, а нико ни низак. Нравно најбољи човек први је. Нравно мишљење оплемењује човека и даје му вредност и достојанство према човечанској врлини, коју нико не наслеђује, него је мора сâм себи прибавити. Поједини људи имају право на узвишено штовање садашњега и потоњега нараштаја; имају право на место и одређење у животу. Човека не понижују одношаји, него поддост у мишљењу. Најбољи је човек Богу најмилији, а међу честитим људима најуваженији.

Истина, да живот не прија идејама, истина, да је тешко оваплотити их и посветити им најбоље дневе свога живота; али је ипак слатко и плодовито радити на оваплоћењу које племените идеје. У свакој племенитој идеји сакривена је истина! Само ради ње вредно је живети. Ко јој се ода, не тражи никакве друге награде до оне, коју даје тежња за њом; а кога је обухватила, престаје за њом тежити, кад га нестане.

Са децом се мора озбиљно поступати, да и сама постану озбиљна. Озбиљност рађа послушност, а ова је једино врело свију врлина. Мекушац не може да буде послушан. Непослушност је извор свију прекршаја, грехова и опачина. Послушност ђака произваћа понајвише особност учитељева.

Школа, у којој је веселост основна црта дечија, пролетни је врт с пупови и цвећем, које је пуно-цунцато наде.

II.

Онај човек — особито учитељ, који не тежи за идеалима, који не живи у идејама, живи прост живот, не уздиже своје околице, никада неће учинити што ваљано.

Човекова је вредност у његовој душевности. Разум није никога учинио поштеним, верним и одушевљеним човеком. Душевност дакле чини човека васпитачем — не разум.

Има знатнијих чинилаца праве просвете, којој је врх и језгра карактер, а не знање. Знање памтења (ваљско знање) нема никакове вредности, али право, унутарње знање душе, које је привређено трудом, напором и духовним радом доживљено и у крв уливено, знање то постаје својина карактера, која тежи, да знање даље рашири и по њем удеси свет. Код знања дакле пази се на истинитост његову и на начин присвојења. Онај је по том прави учитељ, који уме потакнути децу, да истину присвајају свом снагом, преданошћу и љубављу. Објективно знање постаје правим поступањем — субјективном снагом, која оспособљава објективно делање, знање не остаје имање (ein Haben), него ће бити, или је већ од почетка постојање (ein Werden) и биће (ein Sein).

Савест учитељева састоји се у високом мњењу, које учитељ има о вредности и знаности свога звања; у правом мишљењу према ђацима и родитељима; у поштовању, које учитељ одаје својима претпостављенима и које од њих очекује; у мњењу, које има о својој сабраћи и у положају, који заузимље према њима; у свестном суделовању на развићу знања и вештина; у свестном суделовању у појавима времена и снагама, које у њему раде; у чувству и знању, да је члан, учитељ и васпитач младежи свога народа; у нутарњем осведочењу — да као учитељ нешто јест и важи.

О народној педагогији говори се овде у том смислу, да виши, богатији и просвећенији део народа смишља средства, да се стање нижега дела народа поправи у двојаком погледу, знанственом и моралном, да се тиме уклоне покварљиве стихије, које штетно утичу на свакога.

УПУТСТВО ДЕЦЕ У ВЕРИ.

Написао Младен Ворђошки, *свештеник.*

(Свршетак.)

Деци треба на срце метнути, да су људи некад сва доброчинства благога Бога на најгаднији начин употребљавали и у тешке грехове падали; али да је Бог — у место да их казни и уништи — јединороднога Сина Свог Исуса Христа њима послао, да их о ономе, што нису знали, поучи и опет да им да средства, како би могли заслужену каштигу избећи, те мудри, добри и задовољни постати. Деци треба добродјетели Спасове у најлепшој светлости показати и рећи јој, да је његов цео живот свет и

добротворан био, да му морају људи за то благодарни бити, да ће их он усрећити и увести у вечни живот, т. ј. ако се буду по његовој науци владали. На тај начин треба децу водити нади на безсмртије душе и представити јој, да је једина то права утјеха човечија, ваља учити децу, да је владање њихово у овом животу основ њене будућности на оном свету. Привикавати ваља децу томе, да садашњост тако сматрају, цене и употребљују, као што то будући живот изискује. Ако се настава на овакав начин предузима, то не ће ничега у њој бити, што би схваћању дечијем непоњатно било и што не би њихов разум и срце на пријатан начин забављало. Онда ће увидети деца, да је вера важна, утјешителна и љупка, а као такова она ће корен у њином срцу пустити и свима незгодама у несрећи и сваком двоумљу одпора дати. Онда ће вера најлепше плодове носит идеца ће збиља срећна бити.

Да би пак могли то извршити, треба живе осећаје зависности од Бога и његове воље у деци пробудити и непрестано обдржавати. То је најбољи темељ праве побожности, најлепше и спасително средство против зла, најјачи нагон против доброте и најбогатији извор унутарњег мира и душевног спокојства. Благо онима, који су се од своје ране младости навикли, да свако добро у свезу доводе с Богом, да настоје Богу угађати, да при свакој прилици вољом и радошћу оно уздижу, што је Богу по вољи. Тако васпитана младеж моћи ће небројена искушења на грех без и најмањег напора надјачати, којима би при противном мишљењу подлећи морала. Такова ће младеж мирне и задовољне часове у онима околностима уживати, у којима би други, који су се од Бога удалили, тешке муке од немира савести трпити морали.

Коме изображење своје деце на срцу лежи, тај ће се потрудити, да ту срећу деци придобије. Дакле децу треба учити, да Божију мудрост и доброту како у маломе, тако и у великоме познају и поштују. Децу ваља сачувати од заблуде, која би могла нашу добродјетел и побожност као и нашу утјеху и радост уништити.

Када се деци што пријатно деси и она се на то радују, треба јој рећи, да је то Бог — наш најбољи и општи отац — учинио, да би тим показао нови доказ његовог очинског старања и његове љубави. Ал када се што непријатно деси, када хоће страва или жалост срце дечије да обузме, треба јој рећи, да и та опасност и патња зависи од воље онога, који небом и земљом управља. Треба се његовој вољи подчинити, јер је Он свагда праведан и добар, Он најбоље зна шта ће нас усрећити. Дакле Њега треба тврдим повереньем поштовати и ослонити се на његово вођење, јер ће за цело спасење, благослов и радост донети. Тим ћемо начином децу правој побожности привести и најбоље од равнодушности и лакомислености у вери сачувати.

Овде морамо још једну кратку примедбу учинити, која се молитава тиче. Оне су изванредно добро средство, да осећаје зависности од Бога у нама одржимо. Али мала деца нису за ту побожност способна, и ако се деца томе пре привикну, него што и најмањи појам о вишем сушчеству имају, то се онда привикну без разума молити и целу ствар као просту

церемонију сматрати. Не треба деци ни онда, када већ почну свој разум развијати, тешке и дугачке молитве учити давати, а особито не треба то притиском чинити — или употребљењем казни. Не треба мислити, да је за децу сувише тешко без прописаних и на памет научених, молитава Богу се молити. То је много лакше, него што се многима чини — н. пр. кад се деца ујутру из сна пробуде, треба их питати: да ли се радују, што су здрава и жива? да ли желе и данас од сваког се зла сачувати? имају ли вољу чему се добром научити, да би се својима родитељима и учитељима као покорна деца показала? Онда треба упућивати, да своје мисли и осећања у кротку молитву ставе н. пр. овако: „Боже благи! ја се радујем, што сам жив и здрав и на томе ти захваљујем. Сачувај ме, Боже благи! и данас да ништа зло не говорим и не радим. Дај ми твоју милост, да могу моје дужности добро свршити и све бољи и бољи бити, како би се теби допасти могао" итд. На тај ће начин моћи деца из малена научити: шта је молитва и после љубав и наклоност прописанима молитвама задобити.

На послетку мора се младежи за рана права намера свете вере разјаснити. Вера није опредељена на то, да нашу радозналост задовољи, него је она на то нама дата, да нам срце поправи и умири, како би се могли поштено владати и Богу угађати.

Није оно најбољи христијанин, који веру најтачније зна, него онај, који се по вери чува од злих дела, а добра непрекидно извршује.

Треба младеж одвикивати од проклињања, које још једнако у народу нашем влада и учити је, да све људе за своју браћу сматрају и као таковој свака добра да желе.

Добра настава у вери има снажан уплив на наше мишлење и владање и пружа нам утеху свакој немилој околности, а предохрањава нас од страсти и неупутних жеља. Али треба умети ову наставу прилагодити животу дечијем. Кад н. пр. хоће гордост у њином срцу да овлада, то их треба питати: слаже ли се гордост с науком Христа Спаситеља и навести примере из Св. Писма, из којих ће се лако увидети моћи сва страхота те страсти. Ако деци тешко пада осветљивост савладати, то јој треба на срце метнути, да је осветљивост врло писка страст, која човеку христијанину ни мало не приличи. Ако су једу наклоњена, то јој треба скромност Исусову представити и навести јој све срамоте и увреде, које је он невино, али стрпељиво претрпео. Особено треба младеж привикнути, да свагда живот Спаситељев пред очима имају.

То је право Христијанство и ако нашу децу и ученике таковом мишлењу и таковом понашању приводили будемо, онда ће од њих прави христијани постати и онда ће они и као одрастли људи на правом путу остати и од сваког поштовани бити.

ЗАПИСНИК

о званичном деланју учитеља **Стевана Жекића** *као местног управитеља српских вероисповедних школа у Ст. Бечеју. Година 1887/8.*

(Свршетак.)

Број 4 — По закључку местног учитељског збора и по усвојењу истога закључка од стране Сл. м. шк. Одбора одржани су годишњи испити у овдашњим српским вероисповедним школама овим редом:

I. Код учитеља Стевана Жекића у IV., V. и VI. разреду девојачке школе. Како је поменути учитељ уједно и м. школски управитељ, то је Сл. м. шк. Одбор из седнице своје од 3. Јунија као повереника свога за овај испит одредио члана м. шк. Одбора благ. госп. Миту Радановића, адвоката. Испит је почет тачно у 8 часова и трајао до подне 14. Јуна т. г. (трећи дан Духова). — У школи овој било је почетком школске $188^{7}/_{8}$. год. у IV. р. 22; у V. р. 10; а у VI. р. 8 — свега 49 ученица. — При крају године остало је у IV. р. 16, у V. р. 12, а у VI. р. 6, — свега 34. ученице. Изостало је 15 ученица.

По бележкама г. повереника ови је успех постигнут: у веронауци *врло добар*, срп. читању *врло добар*, срп. језикословљу *врло добар*, срп. декламовању *врло добар*, црквено-славенском читању и разумевању *врло добар*, усменом и писменом рачуну *врло добар*, ђеометријском обликословљу *добар*, природопису *врло добар*, природословљу *добар*, науци о чувању здравља *добар*, земљопису *врло добар*, повесници *врло добар*, краснопису *добар*, цртању *добар*, појању и певању *врло добар*, вртарству и свиларству *добар*.

Учитељица ручног рада у овој школи гђа Марија Жекићка изложила је ручни рад ученица, који је г. повереник прегледао и као *врло добар* и *похвале достојан оценио*.

Овде се примећује, де на овом испиту, где је и ручни женски рад изложен био, није *никога* од „Просветне задруге Српкиња“ присутно било и ако је иста од стране Сл. м. шк. Одбора позвата и што је по позиву своме за дужност сматрати имала. Ову је околност и г. повереник са великим негодовањем на знање узети изволео.

II. — Сутра дан — у среду 15. Јуна — држан је испит под руковођењем местног шк. управитеља и то пре подне од 8—$^{1}/_{2}$12 часова код г. Младена Поповића у I. и II. разреду мешовите дољноварошке предградске школе. Деце је било почетком у I. разреду 38 мушких и 31 женско — свега у I. разреду 69. — У II. разреду 21 мушко и 29 женских — свега 41 дете. У оба разрода 59 мушких и 51 женско — у целој школи 110 деце. — Свршетком године остало је у I. р. 20 м. 25 ж. = 45 деце. У II. р. 18 м. 15 ж. = 31 дете. У оба дакле разреда 38 м. 40 ж. — свега 78. — Изостало је у току године 32 деце.

Успех: веронаука *добар*, срп. читање *добар*, декломовање *врло добар*, словенско читање *добар*, мађ. читање и писање *добар*, рачун усмени и писмени *довољан*, ђеометријско обликословље *добар*, природне науке и земљопис *врло добар*, краснопис I. р. *довољан*, II. р. *добар*, цртање *добар*, појање и певање *врло добар*, гимнастика *добар*.

III. Истога дана после подне испит код г. Милана Кириловића у I. и II. разред мушке средишне школе. Деце беше почетком школе у I. р. 26, у II. 21 — свега 47. — Од ових је остало до краја године у I. р. 18, а у II. 20, свега 38. — Остало је у течају године 8.

Успех: веронаука, српско читање, декламовање, славенско читање, мађ. читање и писање, рачун умни и писмени, све природне науке и земљопис *врло добар*, краснопис, цртање, појање и певање *добар*.

IV. 16. Јуна пре подне код г. Павла Дамјановића у ковинско-предградској школи у I. и II. методитом разреду. Деце је уписано било у I. р. 23 м. 14 ж. = 37. — У II. р. 15 м. 13 ж. = 28. — У оба разреда 38 м. 27 ж. = 65 деце. Остало до испита у I. р. 16 м. 7 ж. = 23, у II. р. 11 м. 11 ж. = 22. У оба разреда 27 м. 18 ж. = 45. — Напустило школу у току године 20 деце.

Успех: Из свију предмета *врло добар*, осим писања у I разреду — и појања и певања у оба разреда, где је успех *добар*.

V. Тога дана после подне беше испит код гђе Катице Освалдове у I., II. и III. р. женске школе. Деце беше у почетку године у I. р. 31, у II. 35, а у III. 34 = 100. — На крају године остало их је у I. р. 27, у II. 29, а у III. 32, свега 88. Изостало је 12 девојчица.

Успех: из веронауке, срп. читања, декламовања, природописа, природословља, науке о чувању здравља, земљописа, повеснице, краснописа III. р. појања и певања као и ручног рада *врло добар*, славенског читања, мађ. читања и писања, устменог и писменог рачуна, ћеометријског обликословља, краснописа I. и II. р. и цртања *добар*. — У погледу ручног рада изјашњује се присутне госпође чланице „Просветне задруге Српкиња," да је изложени рад врло добро урађен, но да га је са обзиром на број деце врло мало урађено.

VI. 17. Јуна пре подне био је испит код г. Јована Михајловића у III. и IV. р. средиштне мушке школе. Уписано је било у III. р. 51, у IV. р. 41, свега 92 ученика. До конца године остало је у III. р. 42, а у IV. р. 34 = 66. — У току године оставило школу 16 ученика.

Успех: Из свију предмета *врло добар* — изузев црквено словенско читање с разумевањем, ћеометријско обликословље, српско писање, цртање у III. разреду и пчеларство, у којима се показао *добар* успех.

VII. Тога дана после подне одржан је испит у селиштној школи код г. Стевана Перића. Деце се уписало у I р. 2. м. 5. ж. = 7, у II. р. 7 м. 7 ж. = 14, а у III. р. 7 м. 3 ж = 10. — У целој школи дакле 16 м. 15 ж. = 31 дете. — Остало до краја године у I. р. 2 м. 3 ж. = 5, у II. р. 7 м. 5 ж. = 12, а у III. р. 6 м. 3 ж. = 9. — У целој школи 15 м. 11 ж. = 26. Једна је ученица с пролећа прешла из вароши у III. р. то су 27. — Школу је напустило 5 деце.

Успех: из веронауке, српског и мађарског читања, умног и писменог рачуна, краснописа и цртања *врло добар*, а из свију осталих предмета *добар*.

VIII. У Суботу 18. Јуна био је испит код г. Јована Чиплића у V. и VI. разреду средиштне школе. Уписало се почетком у V.

р. 32, а у VI. р. 10 — 42 ученика. На крају године остало у V. р. 28, у VI. р. 7, — свега 35 ученика од којих 1 Јеврејин. — Изостали су од школе њих 7.

Успех: У свима предметима осим земљописа и повеснице *врло добар*, а у ова два *добар*.

Из овога се види, да је у свима школама било с почетка уписано 536 деце — и то 304 мушке, а 232 женске. — До краја шк. године остало је 236 м. и 186 ж. — 422. — Изостало у току године 68 м. 46 ж. = 114 деце. — Дакле од преко 800 деце није никад у школу ни дошло 264!! а на крају године остало тек нешто више од половине!

Сутра дан у Недељу 19. Јуна пре свете литургије прочитане су деци оцене и раздаване награде у књигама, које је Сл. м. шк. Одбор у вредности од 10 фор. набавити изволео.

По том у своје време отишли су ученици са својим наставницима на службу Божију, где је по свршетку свете службе одржано свечано „благодарење," које је одслужио пречасни г. прота Јован Борота са часним г. Александром Поповићем парохом и Младеном Јосићем парох. администратором. За тим су распуштени ученици на велики двомесечни одмор.

Број 5. — Дана 5/17. Јула о. г. под овим истим бројем поднет је председништву местног школског Одбора благор. г. др. Арону Војновићу извештај са бележкама о одржаним годишњим испитима како у повторним, тако и у свакидашњим школама са молбом, да се дотични извештај путем м. шк. Одбора надлежним местима подастре.

Саопштио: СТЕВАН ЖЕКИЋ.

УЧИТЕЉСКА СКУПШТИНА У ЦРНОЈ ГОРИ.

Црногорско учитељство сакупило се 8/20. о. месеца на Цетињу, те је ту обдржавало своју скупштину, која је претресала веома важна питања за напредак народне наставе у Црној Гори, те и о положају народних наставника.

Седници првог дана до подне учествовало је и Његово Височанство кнез Никола. Тиме је Његово Височанство одликовао цео учитељски сталеж, те дало и другима примера како ваља ценити наставнике народне нам узданице и будућности наше.

Учитељство Црне Горе, поштујући заслуге покојног дра Ђорђа Натошевића за реорганизацију српске основне школе — приредило му је на Цетињу приликом састанка ове своје скупштине парастос. „*Г. Ц.*"

СПОМЕН ДРУ ЂОРЂУ НАТОШЕВИЋУ НА ЦЕТИЊУ.

Према једнодушној одлуци учитељске скупштине — прире-

дило је је црногорско учитељство парастос великом обновитељу српске школе — лани преминулом дру Ђорђу Натошевићу. Парастос је био 9. Септембра о. г. у такозваној влашкој цркви. На парастосу је учитељ Никола Вучинић споменуо великог покојника овим речима: Браћо! Ево јутрос напуњују се четрнаест месеца, од како је зашла једна звезда са неба српске просвете — а то је др. Ђорђе Натошевић, који се родио у Сланкамену у српској војводини 1821. г. И ако смо сви одмах чули и жалили за тај велики српски губитак, али после смрти његове ово је први пут, што се уједно виђесмо. Јуче смо се састали, а јутрос ево смо дошли у овоме „дому Бога нашега," да се у скупу помолимо Свемогућем за упокојење душе његове. Да, ми смо се овде скупили, да се молимо Богу за упокојење душе његове, а назад тридесет година он је скупљао српске учитеље около себе, да их поучи, освести, просветли и усрећи, а све на корист српскога напретка. Са учитељима он се први пут на скупу види 1857. г., па од тада он је свагда био јаки ослонац српских учитеља и српске просвете по свим крајевима српских земаља све до једанаестог јула прошле 1887. г. То је, браћо, управ тридесет година. Но какве су те његове тридесет година, које је он са својим радом Српству посветио био? Као један од ученика његових ја овде немам намере сликати их, јер овде за то места није, него са свима вама у име благодарности рецимо му: нека му је вечна слава и вечна успомена! *„Г. Ц."*

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Отликовање српског учитеља. Његово Величанство премилостиви Цар и Краљ наш Франц Јосиф I. благоизволио је обдарити најстаријег српског учитеља у В. Кикинди г. Григорија Јорговића златним крстом за заслуге, признавајући тим скоро педесетогодишње труде и подвиге овог велезаслуженог радина на пољу васпитања и образовања народног. Ми се надамо, да ће учитељство српско овом отликовању уваженог старијег колеге свог искрено се обрадовати и честитамо штованом г. Јорговићу учитељу и управитељу срб. нар. школа у В. Кикинди ово превишње отликовање — са жељом, да га преблаги Бог поживи још дуго здрава и крепка на радост, понос, дику и узор учитељства српског. Живио нам отликовани стари учитељ г. Григорије Јорговић на многаја љета!

Српске вероисповедне школе у дијецези Пакрачкој. По гласу званичног извештаја Епархијске власти у Пакрацу налазе се у тој дијецези само две православне српске вероисповедне школе и то: једна у Новој Градишци, а друга у Беловару. У Новој Градишки има за свакидашњу школу обавезне прав. срб. деце 31 мушко и 29 женских; за повторну

школу обавезних 16 мушких и 17 женских. Школско је здање у добром стању, исто тако и школска дворана и скамије по старом начину устројене у добром су стању. До школе је учитељски стан и врт засађен воћкама. Учитељ Михаил Ковачић оспособљен је у Панчеву 1875. Ученика $188^{7}/_{8}$ године било је у првом разреду 16 мушких, 8 женских; свега 24, у другом разреду 6 мушких, 7 женских; свега 13. Из другог разреда прелазе ученици у грађанску школу. Школска кућа је својина црквене обштине. Школа има капитала: 4315 ф. 53 кр. Одтуда је интерес 269 фор. 08 новчића. Одтуда се на порез издаје 91 фор. 39 новчића. Плата је учитељева 400 ф. стан и огрев. Све трошкове око издржавања школе подмирује црквена обштина. — У Беловару број српске за школу обавезне деце је од 6—12: 50 м. 45 ж. = 95, од 12—15: 27 м. 31 ж. = 62. Школско здање и дворана у добром је стању. Скамија има 6 и у лошем су стању, учитељски стан са 2 собе и кујна има врт од $^{1}/_{2}$ јутра. Ученика има у сва 4 разрэда и то: у I. разреду 24 мушких 14 женских, ред. ученика у II. разреду 8 мушких, 6 женских, у III. разреду 3 мушка 3 женске, у IV. разреду 1 мушки, 2 женске. Свега: 36 мушких и 25 ж. = 61. Учитељица је госпођа Ангелина Грубићка рођ. Вучковићева. Управитељ је протопресвитер и парох г. Јован Штековић. Плата учитељице је 400 форинти. Школски приходи су: 604 форинта 44 новчића. Расходи 600 форината 40 новчића.

Избори учитеља и именовања. За учитеља у В. Средишту изабран је г. Василије Лазаревић, за учитеље у Сарајеву изабрани су г. г. Димитрије Клицин и Константин Травањ, за учитеља у Бањалуци изабрани су г. г. Светозар Пирошки свршени приправник и г. Сима Поповић бивши учитељ у Средишту. После оставке г. Душана Поповића за привр. учитеља у В. Бечкереку пристављен је г. Богдан Свирчевић, а у Чакову пристављен је г. Јован Максимовић. За учитеља у Иригу именован је г. Димитрије Нешковић досадашњи учитељ у Павловцима. За учитеља у Стејановци пристављен је г. Стеван Личинић свршени приправник, г. Лазар Цвејић именован је за привр. учитеља у Лаћарку, г. В. М. Марин именован је за сталног учитеља у Марадику, г. Ђорђе Јосић именован је за привр. учитеља у Попинци, Јелена Беришева именована је за учитељицу у Буђановци. За учитеља у Прогару изабран је г. Петар Вукадиновић, а за учитеља у Бечмену г. Миливој Чудомировић.

Приложак учитељским удовицама. По предлогу Вис. Школ. Савета дозволио је Вис. Саборски одбор, да се удовици Петра Луцића бившег учитеља у Н. Бечеју из старог пензионог учитељ. фонда доживотна годишња приложак од 40 фор., а удовици покојног Вукашина Павловића учитеља у Станишићу да се из истог фонда годишња приложак од 80 фор. издаје.

Некролог.

Урош Вујић учитељ у Мехали код Темишвара преселио се у вечност 25. Септембра о. г. Покојник је 31 годину као учитељ у том месту служио и својим ревностним многогодишњим учитељским радом поштовање у месту и у околини заслужио. При укопу покојниковом указао је њему

као заслуженом народном учитељу последњу почаст и сам високопреосвештени г. Георгије Бранковић епископ темишварски.

Стеван Књежевић учитељ у Шиклошу преселио се у вечност 25-ог Септембра и сарањен је уз велико саучешће 27. Септембра. Покојник је оставио за собом удовицу са двоје сирочади.

Нове књиге.

Уреднишшву овога листа достављене су следеће књиге на приказ:

„*Елементарна писменост*“ са упутством за руковање са „Букваром“ од Стеве Чутурила. Београд, штампарија задруге штампарских радника 1888. год.

Извештај о српској учитељској школи у Сомбору за годину $188^{7}/_{8}$. Саставио Н. Ђ. Вукићевић управитељ. Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

„*Орао*“ велики илустровани календар за 1889. годину. Уређује Стеван В. Поповић. Цена 50 новчића или 1 динар. Издање и штампа А. Пајевића у Новом Саду — са насловном сликом покојног Јосифа Панчића и са других 27 лепих слика у тексту, које представљају славне живе и мртве мужеве, задужбине српске и слике из српског живота и рада, као и слике предела и градова. Осим обичног календара налазе се у „Орлу“ одабрани поучни и забавни чланци од најбољих наших стручних писатеља.

„*Царић*“ мали календар са сликама за 1889. годину. Н. Сад, издање и штампа А. Пајевића. Цена 20 новч. или 40 пара динарских.

Велики „*Годишњак*“ са библиотеком за народ — велики српски народни илустровани календар за 1889. годину. (Година 40.) Издање српске књижаре браће М. Поповића у Н. Саду. Цена 50 новч. Уз овај календар иде као уздарје једна врло лепа икона Матере Божије арапске. У овом календару осим обичних календарских ствари има више поучних и забавних чланака и лепих слика.

Вредна књижара Миливоја Каракашевића у Сомбору издала је ових дана о свом трошку музикалију под насловом: **„Les belles Serbienes.“** Полка мазурка. За гласовир удесио и Србкињама Вјери и Персиди Вукићевића посветио Дезидерије Херценбергер у Сомбору (са насловним сликама горепоменутих Србкињица). — Добити се може ова музикалија у књижари М. Каракашевића у Сомбору. Цена је 50 новчића.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Свима оним племенитим дароватељима господи и грађанима марадичким, који су ме са својим добровољним прилозима потпомогли, да сам своју школу са дивном иконом св. Саве украсио — у име својих ученика изричем овим своју благодарност. Хвала им!

У Марадику 29. Септембра 1888. г.

В. Милан Марин, учитељ.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 11. У Сомбору 15. Новембра 1888. Год. XX.

ПОСЛУШНОСТ УЧЕНИКА У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ.

Пише: Васкр. М. Марин.

(Свршетак.)

Ученицима треба дати прилике, да увиде сами, како њихово мњење, мишљење и њихови назори рђавом путу воде и како би рђаво прошли, кад би се по њима владали и управљали — н. пр.: Учитељ говорио воћу, о јабуци и приповеда, како је мали Милош једном видео у суседном врту јабуку и на њој пуно зрелих и лепих јабука, па хотећи се бар једне дочепати, узме камичак и баци се на јабуку. Кад, ал' у један пут зачује се дрека и плач у суседном врту. Шта ће бити то?! Суседова кћи — мала Мара — баш је ходала вртом и како се мали Милош камичком бацио на дрво, камичак паде на њу и разбије јој главу. Сирота Мара!... Кад је то чуо Милош сажали му се и поче плакати, те се сети, ал' већ касно, оних учитељевих речи: децо, не бацајте се камењем! — Ту учитељ разложи ученицима, како је Милош прошао, а то све због тога, што се управљао по свом мишљењу, које га је на рђаво дело навело, а да је послушао учитеља свога, не би тако прошао.

Учитељ не треба никад да даде, да дотле дође, да ученици сами увиде, како њихова воља бива одобрена.

Но често се догађа, да ученици замоле учитеља, да им ово ил' оно учини, ил' да им нешто одобри. Ту треба учитељ добро да промисли, е-да-л им то или то одобри и допусти. Ако та њихова жеља на добро води, ту је дужан одобрити. Н. пр.: Наступио четвртак, дан одмора. Леп и пролетњи дан. Ученици замоле учитеља, да их изведе у гај, да се мало проходају. То је лепа жеља. Ту треба учитељ да *послуша* ученике, те да их изведе у гај и да их ту очигледно поучава о леноме дару Божијем, о сунцу, о птицама итд.

Закона школских мора се како учитељ, тако и ученици строго придржавати и испуњавати их. Преступи — против школског закона учињени — не смеју се опраштати, но преступника треба праведно и казнити. У противном пак случају ученици би се са свим одуларили и распустили, а прописане законе не би штовали, нити би се по њима владали.

Као закон школски — тако треба ученици да потпуно испуњавају и извршују заповеди учитељеве. Кад учитељ што наложи, то је свето и сваки је ученик дужан извршавати. А учитељу је дужност, да настоји строго, да се његова заповед испуни и крај ње мора остати, нити је слободно: да је заборави, нити од ње да одустане т. ј. да је узме натраг, јер ако то учини, онда све пропада, у деци се рађа противност послушности, а то је непослушност.

Не давно бејах код једног учитеља, био баш распуштао ученике кући, па им строго налаже, да после подне донесу домаћи задатак израђен. После подне била школа, па и прошла. Он дошао к' мени, па у разговору рече ми: како га ученици не ће да слушају и напомену, како им је до подне заповедио, да сви после подне донесу задатак израђен Кад после подне, а они не чинише то. Питам га: је л' кад год ученицима наложену заповест заборавио, или од ње одустао, или извршење заповести кроз прсте гледао? Вели: *Јесте.* — Дакле: несу теби ученици криви, што те не слушају, него си ти *сам* крив!

Учитељеве заповести треба да су мудре и промишљене, да су ученици у стању извршити их.

Заповести, да ученици не чине, или не раде ово ил' оно, које на зло води, треба да су у сугласју са заповестима или захтевима домаћим — н. пр.: кад учитељ ученицима заповеди, да се клоне пића, разјаснив им зле последице пијанства, а родитељи их код куће нуткају чашицом вина, ту дете дође до тога, да не зна ни само, кога ће да послуша.

Но још у дужност учитељеву спада и то, да у деци потстиче послушност не само према себи, но и према родитељима, према свештенику, према сеоским старешинама и у опште према свима старијима.

Као важна спомоћница у привикавању ученика на послушност служе разне лепе приче у нашим читанкама. Приче, у којима се истиче послушност као врлина, ваља учитељ лепо ученицима да прича, наглашавајући добре последице послушности,

а зле последице непослушности. После читања ваља: да ученицима ставља згодна питања о прочитаном, да испита ученике, како би они у тим приликама чинили.

У опште послушност ваља у школи тако неговати, да кад ученик из школе изиђе и старији постане, да сматра послушност као производ правога, властитога познања и слободе — но тако, да никада не искључи вољу Божију, која треба: да васда буде обвезним разлогом његова дјелања.

Противност послушности јесте непослушност, једна од великих порока, која рађа зле и гадне последице.

С' непослушним ученицима ваља учитељ мудро и опрезно да поступа и да на њих бодрим оком мотри и пази.

Јер велика је несрећа по учитеља, а највећа по ученике, ако ученици свога учитеља не слушају, но све чине по својој вољи. Ту онда бадава сва настава и све васпитање, јер је узалуд сав труд. Изгреди и неваљала дела све се множе и ту онда нема лепе будућности.

Покојни, честити и ваљани прота старобечејски, а негдањи врли надзорник црногорских школа: Милан Костић вели негде за кућевног старешину, коме су млађи непослушни, што би се могло односити и на народног учитеља:

„Ох, јадна кућевно старешино, кад си дотле дотерао, да са твојом мудром и проседом главом управља жутокљунче момче, да вољу твоју гази безстидно девојче, па ти је опет увек за то преча воља дечија!“

Тако он, а и ми тако, па при завршетку завршимо опет његовим речима:

„Савијај шибљику, док је танка, креши и исправљај за рана младу воћкицу, док не одрасте, не одебља, јер после ћеш је пре скрхати, него савити, дотерати!

Отац као васпитач.

Педагошка расправа.

(За награду.)

(Свршетак.)

Врхунац развијене слободне воље јесте схваћање дужности и савесно вршење ових. Сваки човек има дужности и обвеза према породици својој и према људскоме друштву. Управо човек и не припада себи, него као један раден читавом човечанству и сав рад његов, све и кад се баш његовој срећи клони,

треба у једно: да се клони и срећи васколикога лудства. Кад би сваки човек као једна јединица био потпуно свестан свих својих обвеза и дужности и кад би их вршио са свим онако, као што треба, како ли би дивно онда било у свету — као у једној целини и како ли би онда били људи срећни и задовољни! Ово схваћање дужности треба отац врло савесно да негује у детету и да га у једно напаја и љубављу према извршивању њихову.

И при неговању слободне воље треба отац увек да угоди дете у свет и живот и да га без многих речи на примерима учи и упућује. Треба даље да му из историје наводи примере чврсте, истрајне и одлучне воље, а тако исто и примере млитавости и мекуштва. *Немања* је једино уз своју примерну енергију основао српску краљевину. *Наполеон* је врло често говорио: „*Све је могућно, само треба хтети; немогућност има места само у речнику млитавих и слабих људи,*“ — па, држећи се ове изреке, он је задобио толико страна у историји за себе и за своја дела. *Колумб* и живот неће па коцку, само не ће да одступи од свога уверења; и на посрамљење свих оних, који су се исмевали са његовим мишљењем, он проналази Америку. Браћа *Грах*, *Регулус*, *Саванорола*, *Хус* и још вазда њих смрћу искупљују своја уверења. „*За своје мисли и назоре кадар сам и патити и умрети, али да бежим, то никако не могу*“ — рекао је *Русо*, кад су му пријатељи саопштили, каква га опасност чека, па и он, као оно негда Лутер, једва уз насиље својих заштитника пристаде, да се склони испред непријатеља. Па оваких примера сталности, одлучности, енергије, једном речи: развијене слободне воље има вазда у историји, а тако исто има и примера подлости, несталности, превртљивости и мекуштва. — Отац подједнако треба да одабира и једне друге, те да тако утиче на развијање воље детета свога. Па ако буде имао успеха у раду своме, а тога ће имати, ако узбуде савесно и пажљиво неговао вољу у детету своме, онда му се дете не ће као какав умни богаљ потуцати од мишљења до мишљења и од уверења до уверења, него ће бар у томе бити на чисто шта — *хоће*.

Непрестаним постепеним утврђивањем воље постаће дете као доцнији човек морално потпуно самосталан, а ова самосталност је така лепа особина у човеку, којој се и непријатељ мора поклонити. Морална самосталност и сталност у законима морала

то је — *карактер*, а људи од карактера увек имају у свакидашњем животу велику моралну надмоћ над онима, који у карактеру можда нису баш савршени; а према такође карактерним људима стоје у међусобном цењењу и поштовању. Заиста нема ништа дивније, него кад човек отворено исповеда своје мисли и начела, кад их се држи и кад по њима ради, — дакле, кад је карактеран. Да је у свету бар сваки десети човек челик-карактер, бар са половином било би у њему мање зла. Свакоме оцу спада у најсветију дужност, да у својој деци негује, развија и утврђује карактер, јер човек без карактера није човек!

А сад хајдемо да видимо, како и којим начинима треба отац да врши своју васпитачку дужност. Свега има три главна начина, који после имају вазда својих путева и кратких и дужих.

1. Отац треба да *подстрекава* децу на добро; треба речима да их ободрава, ако би видео, да то заиста има успеха код њих. А ако би искусио макар и један пут само, да се речи не лепе уз срце њихово, онда одмах нека истражује друге начине, којима ће их побуђивати да буду добра. Да речи и подстрекавање заиста могу имати успеха, види се и на примеру Бонжановом, који сам напред споменуо; но ипак за то, све и кад би само подстрекивање било за децу довољно, никако се не сме то подстрекивање вршити са много речи, јер се у много речи моћ утицаја раскомада, те нема оне снаге, што је има у кратком и језгровитом слогу. Но при подстрекивању треба отац врло да је опрезан и да не утиче на дете само тренутно, т. ј. да изазове у њему побуду за само једно добро дело, него да то подстрекивање има на срце трајнога утицаја. Па после, особито да пази, да се дете не хвали после каквог учињеног доброг дела, а и његова т. ј. очева, похвала да не буде претерана, јер би на послетку дете пало у ту погрешку, да ради самохваљења или ради похвале других чини добро. У опште при подстрекивању треба отац врло да је пажљив.

2. Васпитачку дужност своју треба отац да врши и *навикавањем*. Навикавање се и у најстаријих народа сматрало као врло моћан васпитни начин. Међу Латинима је ово и у пословицу ушло. Consuetudo est altera natura. И *Аристотел* је био тога мишљења, да поглавито од навике долази морално васпитање, а *Сенека* је рекао: »Non dat natura virtutem, ars est bonum fieri.« Навиком се нарочито добро даје утврдити у деци:

тачност, уредност, ред, чистоћа, послушност, пристојност, скромност и још многе друге врлине. Навиком се могу деца научити и истини, искрености и лепом, благом понашању према сваком. Навикавање није у опште ни мало тежак васпитни начин, само се мора врло савесно и тачно руководити, јер иначе може да буде опасно. Тако, ако отац или ко други не ће сваки дан надгледати дете, да ли је оно извршило све оне дужности, којима га привикавају, него се можда ослоне на детињу реферадy, онда врло лако може дете да постане лажљиво и да се служи и разним преварама, ако му можда није по вољи, да извршује оно, чему га отац или други ко привикава. За то треба уз навикавање да иде и најстрожија контрола.

3. Трећи васпитни начин јесте — *пример*. Ово је најславнији начин, јер само поред њега имају важности и успеха и подстрекивање и навикавање. Ако отац не ће увек и сам радити оно, на што дете подстрекује или навикава, онда боље да се окани и једнога и другога. На дете већма утиче пример, него не знам колико речи и навикавања. Те за то, ако отац хоће да му дете позније буде потпуно хармонички образован човек, мора својим сопственим примером утицати на њега. Сам отац мора увек бити сталан, одлучан, доследан својим речима, поштен, милостива срца, дарежљив према беднима и сиротима, благ, уредан, тачан, — једном речи — примеран човек. А најглавније је, да мора волети своју веру и народност. Кад би тако отац био образац карактерног човека, у сведневном саобраћају са својим дететом све би се ове врлине уписле у детињу душу да дете страсно воли да подражава. Без примера све и ако би се и постигло што са дететом, све то би било она највећа површност, а савестан отац ни по што не би требало да допусти, да му дете површно суди и расуђује, да дакле површан преглед има о свету и животу Површност је такође велика мана наших дана; у њој чами велик део омладине наше, а томе је једино васпитање криво. Дакле, кад добар пример може да буде превентивно средство против површности, то онда буди, оче, ти тај пример својој деци, па и ако можда не ће доћи у мишљењу, раду и понашању своме — до савршенства, али бар не ће бити површни.

Ја сам до сад говорио о васпитачким дужностима оца у погледу моралног васпитавања, а сад ево наглашујем, да и на телесни развитак деце треба да обрати пажњу. Још из малена

треба да привикава децу раду, да гимнастиште с њима, да их што чешће изводи у слободу на свеж ваздух, јер све ово јача и снажи тело и одржава здравље у крепости, а здрава душа може бити само у здравом телу.

Све ове дужности и око моралног и око телесног васпитавања деце треба отац заједно с матером подједнако да врши у породичноме дому и то и са мушком и са женском децом. Но инак за то треба између њега и матере да постоји нека мала подела рада у заобљивању њихова васпитна успеха и то у томе, што би њему припадало да у мушкој децч, а матери у женској да утврђују особине и природу сваки свога пола. Тако, док би мати још из малена привикавала женску децу у љубави према вредноћи и раду у тишини породичнога дома родитељскога, а доцније кад одрасту приправљала их за ваљане *матере* и *домаћице*, дотле би требало да отац развија у мушкој деци са свим мушку озбиљност не само за рад у доцнијој породици њиховој, него и за рад у општини и народу своме. Женску децу треба мати да привикава женској скромности и стиду, а отац опет треба да негује у сину смелост и слободу; но не таку, што често бива бестидна — дрскост, већ ону, што се назива озбиљно мушко држање. Ова мала подела рада ни мало не задире у *суштину* њихових васпитних дужности, него је ово само давање обележја нарави дечије. Тога мора бити; јер иначе, ако би отац и у женску децу, а мати опет и у мушку децу усађивали особине својих нарави, онда би врло лако могло бити, да женска деца постану мушкобање, а мушка опет, као што се то у свакидашњем животу вели, — млаконье. Да и овога може бити, то виђамо врло често у животу!

Но ево да завршим овај чланак. Отац заиста има велике и свете дужности као васпитач своје деце, које он треба не само добро да схвати, него да их и најсавесније испуњава. Па ако буде у вршењу ових дужности увек био одушевљен, марљив и истрајан, никада не ће моћи пребацити себи, да није имао права да постане оцем.

МОЖЕ ЛИ СЕ ОМОГУЋИТИ, ДА УЧИТЕЉИ САВ СВОЈ ЖИВОТ ПОСВЕТЕ ШКОЛИ И ЊЕНОМ УНАПРЕЂЕЊУ — И КОЈИМ ЋЕ СЕ НАЧИНОМ ТО ПОСТИЋИ?

(За награду.)

Ваљан учитељ, да би у школи што успешније радити могао, мора особито пазити на ово:

Нека што више настоји, да код ученика потребито страхопоштовање и љубав задобије, а тако исто и код њихових родитеља и других грађана нека одржи у подпуном смислу свој учитељски ауктортет; а то ће постићи само тако, ако буде са изтрајношћу и одушевљењем у школи и изван ње радио. — Даље: нека је тачан и искрено одан своме звању, те ако ваљак савестно радио буде, тада ће код поверене му младежи велики утисак и наклоност, а код народа уважење стећи, чиме му је успех знатно осигуран. — Ни по што пак нека неда ни најмање повода својим понашањем или другим чим, да би поједини родитељи или грађани пред децом својом узрока имали, да га оговарају и ниско с презрењем о њему говоре, јер би му тиме нужни ауторитет поремећен и понижен био; а са понижењем његовим би му и напредак у школи јако поколебан био. С тога је потребно онако морално и узорито владање, како се само учитељу приличи.

Нарочито пак нек се чува од ближег и интимнијег односаја и превеликог пријатељства с ратарским младићима, који често у својој разузданости на улици јавно зову учитеља по имену без икаквога частна назива и то најпростијим начином, које све могу и његови ученици чути, — као што сам се у више прилика осведочио, — а то се никако не слаже с учитељевим достојанством, будући му је шта више до крајности углед код ученика понижен. — А од куда онда такав учитељ да имаде код њих уважења, решпекта и поверљивости? (Ово важи за млађе учитеље.) А сада, по што сам навео главне црте, којима би се омогућило, да сви учитељи сходно светом позиву сав свој живот посвете школи и њеном унапређењу, нека ми се допусти уз ову расправу још неке тачке споменути, на које би учитељ у народној школи особито пажњу обратити имао, чиме би такође још већма своме племенитом позиву одговорити могао.

„Метод природни је узор свима методима" — вели Марцел. За то треба учитељ да се чува абстрактних формула, правила, досадних задаћа и непробавних учива, чиме се деца све већма отупљују; а видимо, да се у новије доба и учење на памет, као и с тим спојено учење, помоћу правила све већма изоставља; најпре дакле поједини предмети, а за тим општи појам, то је нов природни метод, који се и у искуству показао као ваљан и успешан, будући пак учење помоћу правила ни мало не развија, већ шта више слаби дух васпитаникова, а и знање, које је тим путем стечено, није трајно ни темељно, већ нестално и површно. — Путем правила произведено знање никако није основно ни право разумевање, већ само привидно и лако се заборавља, јер такови утисци нису чврсто

спојени у души детињој с осталим градивом, из које га су поникли, те се зато у таковом случају и испуњава она опште позната народна пословица: „Како дошло, онако прошло.“ — Неупуштати се дакле у апстракције и опште појмове, док није дечији дух довољно упознат с појединим стварима и чињеницима, од којих су ти појмови постали. — Деца не смеју бити пасивни примаоци, већ активни истраживаоци, пише Шпенцер; јер подстицањем ученика на самостално истраживање оспособиће им се дух за неодвисно мишљење и проналажење, а тиме ће стећи и најважнију способност, да узмогну сама себе обучавати како ваља, а то је главна циљ наставе у народној школи.

Метод треба да је занимљив и да деци угађа, јер се до данас увидило, да се већма напредује и много бољи успех показује овим методом; зато се има деци настава у што више занимљивијем облику саопштавати; тако исто и природјеној дечијој тежњи за променом задовољавати, зато се имају кратки одмори између школских часова одржавати, па и излети у околину, певање и поједине забавне предмете из читанака предузимати, које деци дух освежи, опорави и за даљи умни рад оспособи.

Цела настава нека је скопчана с потпуним разумевањем, те нека не буде сувише нагомилана и дух васпитаника преобтерећен тако, да их није у стању пробавати и као сталну својину примити; а знајмо, да је душевно преобтерећење убитачно и по телесни развој. — Настава има бити такова, да јој последице буду организација знања, за коју је нужно довољно времена и сопственог размишљања. — Нема много вредности оно знање, које је сабрано — као неки душевни паразити и само већ знање треба преобраћати у душевне мишице, које се не ће на другог ослањати, већ властитим трудом и радом себи и другима користити моћи.

Особиту пажњу треба учитељ да обраћа на очигледну наставу, која је врло меродавног значаја, те да њеном помоћу развије у деци што већу моћ проматрања и закључивања, јер им је то необходно нужно за равнање у доцнијем животу, по што знамо, да успеси зависе од точности и подпуности, којом се проматра и закључује.

Одатле следи, да моћ проматрања и закључивања условљава срећу и благостање појединаца, а по томе и читавог народа.

(Свршиће се.)

УЧЕЊЕ НА ПАМЕТ У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.

Да би дете у народној школи могло оно, што чита, сазнати, запамтити и у својој памети трајно задржати, мора оно, што чита прво потпуно схватити и разумети, за тим поједине речи и реченице саставити у органску свезу. Дугим и честим понављањем постају му представе јасније и најпосле дође до тога, да може својим говорним органом своје знање другоме казати.

Данас се у нашим народним школама учи: земљопис, повесница, природне науке, неговање човечијег тела, разумно вођење куће итд. Споменути предмети веома су корисни; њима се иде на то, да се дете у

народној школи упозна земљом (земљином површином и њеним обликом), повесница износи прилике и неприлике човечанства, црта узор-карактере а осуђује све оно, што је пречило развијање људства, природне науке упознају децу са природом, неговање човечијег тела пружа деци науку о телу човечијем, како се оно чува, да не оболи, разумно вођење куће учуњује нам женскиње на ред и чистоћу у кући. С погледом на то — ове су науке заиста од замашног значаја, за то морамо и наставу у тим предметима удешавати тако, да не би промашили њихов смер, кад су већ тако важни. Код сваког учења ове врсте нужно је, да се она ствар, о којој се говори и учи очигледно представи и дотле посматра и испитује, да се сва чула детиња дотакну те ствари, да сва посматрања слију у једну целину и побуде разум на размишљање.

Код учења земљописа потребно је, да деца упознају земљин облик и њену површину. Ово се не може у природи показати, за то се земљин облик вештачким глобусом деци приказује, а поједине државе и покрајине картом, на којој су обележене у малом оне државе и земље, о којима се учи. Данас се почиње настава у земљопису у народној школи од најближе околине дечије (места рођења) и синтетичним начином развија се на поједине срезове, жупаније, државе и најпосле достиже свој врхунац — континент (делове земље и мора.)

Учење повеснице ствар је тежа, дете може само примањем и веровањем да дође до онога, што се у повесници износи, јер она се не да очигледно представити. Очигледно показивање мора се овде заменити очигледним приказом, другима речима: мора учитељ у овом случају вештим и живим приповеданем у деци побудити пажњу, мора их својим приповеданем занети т. ј. мора им догађај повеснички тако занимљиво приказати, да они створе и представе себи из приче саму ствар, као што се догодила. Тако ће деца гледати и чисто видети лица, која су догађај проузрочила.

Начин, којим се повесница предаје, двојак је, један је биографијски, а други прагматички. По биографијском начину узима се једна повеснička слика — као представник извесног времена (то је понајвише владалац), око те слике врзу се сви догађаји, који се за то време догодили. Прагматичан начин узима се у вишим школама, по томе начину пази се више на догађаје, у којима се спомињу личности као споредна ствар. За народне школе је биографијски начин предавања повеснице много ближи од прагматичног. Повесница је ствар размишљања, за то би она имала више места у најстаријим разредима народних школа, грађанској школи, гимназији итд.

(Свршиће се.)

СТИХИРЕ НА БОЖИЋ.

I.

одите и радујмо се Богу,
Казујући: наступилу тајну!
Средњи зид је од ограде срушен,
Пламо-оружје оштрице откреће
И анђео херувим отступа
Од чувања дрвета живота,
Ја се рајске причешћујем хране,
Од које сам изагнан за преступ,
Што сам Богу непослушан био,
Јер сад Очев непроменљив образ
И обличје вечнога Му бића
Облик слуге узима на Себе,
Родивши се од Матере деве,
Да промене претрпео није,
Јер што беше, то и даље оста:
Истинити Бог, — што не бејаше,
Узео је и примио на Се,
Човек поста човеку за љубав.
Том се дакле поклонимо, људи!
Сажали се, помилуј нас, Боже,
Ког је дева родила, смилуј се!

II.

Онда, кад је Господ Исус рођен,
Кад се роди од пресвете деве,
Цео свет се обасја, просвети, —
Пастири су свирали, мудраци
Клањали се, анђели појали, —
Тек се Ирод збунио и смео,
Јер се Господ у телу показа,
Бог, Који је избавитељ душа.

III.

Царство Ти је вековечно, Христе,
Господарство у сви параштаји.
Родивши се од свагдашње деве
И од светог оваплоћен Духа,
Светлост нам се засја и засветли,
Засјао нам твој долазак, Боже,
Ти, Који си видело виделâ,
Ти, Који си Очево сијање,
Ти си сваку просветио тварку.
Све, што дише, све Тебека хвали;
Ти си, Христе, лик Очеве славе.
Ти, Који си и Који си био

И од свете засијао деве,
Сажали се и смилуј се нама!

IV.

Шта да Теби принесемо, Христе,
С тог, што си се родио на земљи
Као човек људима за љубав?
Та већ свако од оних створења,
Што од Тебе постала бејаху,
Благодарност приносе Ти сада!
Небо звезду, анђели појање,
Мудраци су дарове донели,
Пастири су чудо, удивљење,
Земља опет пећину је дала,
А ми Мајку деву Ти принели.
Ти, који си од увек, до века,
Ти се смилуј, о Господе, нама!

Слава.

Када Август царствова на земљи,
Многих људи престала је влада.
Кад од Чисте Ти човеком поста,
Многобоштво укиде се, Христе.
Под једином царевином беху
Тада светски градови стајали
И поче се веровати свуда:
Господарство јединог Божанства.
Људи од свуд ишли су на попис,
Ишли су по царској заповести.
Онда смо се и ми међу верне
Уписали именом Божанства.
Велико је милосрђе Твоје,
О Господе! нека Ти је слава!

Сомбор, 1888. ИВАН М. ПОПОВИЋ, учитељ.

ЗАКЛАДЕ УЗ СРБСКУ УЧИТЕЉСКУ ШКОЛУ СОМБОРСКУ.

(По рачуну срб. црквене општине сомборске на свршетку 1887.)

Уз србску учитељску школу Сомборску постоје следеће закладе, којима сомборска србска црквена општина под надзором дијецез. епархијског административног одбора рукује, а то су: 1) Заклада Платонеумска; 2) Заклада Школскога Листа; 3) Заклада за учитељске сироте; 4) Заклада Јосифа Мунтила негдашњег грађанина сегединског за приправнике учитељске у Сомбору. Стање ових заклада на свршетку 1887. год. било је — по гласу извештаја благајне србске црквенене општине сомборске — ово:

1. *Заклада Платонеумска* састоји се из 21,713 ф. 38 новч. Из камате троши се на стипендије Платонеумске 1020 ф. Остали приход придодаје се главници.

2. *Заклада „Школскога Листа“* састоји се из главнице 5598 ф. 97 н. Од камате издаје се 300 фор. као подпора за издавање „Школскога Листа“ и 9 фор. на предплату за 6 примерака „Школскога Листа,“ што се по завештању покојног архимандрита Стевана Михајловића сиромашним учитељима из Будимске и Горњокарловачке дијецезе шаље.

3. *Заклада за учитељске сироте* састоји се из главнице од 1721 фор. 33 новч. камата се придодаје главници.*)

4. *Заклада Јосифа Мунтила и Михаила Лефтера* за ученике приправничког завода сомборског састоји се из 837 фор. 08 новч., камата се на умножење главнице употребљује.

*) Овим се исправља погрешка штампарска у „Извештају“ поменуте учитељске школе од 1888. год. Ур.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Школски закон у Хрватској и Славонији, који је летос на земаљском сабору ових краљевина сачињен, — као што пишу Загребачки листови, — добио је већ превишњу потврду и по томе ће скорим у живот ступити. Ако и нису праведне жеље српскога народа овим законом испуњене, ипак надамо се, да ће се поправити стање српских народних школа у Хрватској и Славонији и да ће Срби у овим краљевинама, где год су у већини, знати и умети на основу свога новог школског закона своју школу правом српском школом учинити и децу своју у духу православне вере васпитавати моћи.

Педагошки и богословски семинар у Сибињу. У столичном месту православне митрополије романске основао је покојни први митрополит Андреј Шагуна учитељско-богословску школу под горњим именом. Ова школа под садањим својим управитељем лепо напредује. У њој су два одељења: учитељско-приправничко са три годишња течаја и богословско такође са три течаја. Редовних професора има 6, ванредних 3. Прошле школске године било је у богословском одељењу 85, у приправничком 58. — Ученици, који сврше приправничку школу с добрим успехом, могу бити примљени у богословску школу, а за тим се постављају најпре за учитеље и ђаконе, а за тим после неколико година учитељске службе рукоположени бивају за свештенике.

Накнадно оспособљење из мађарског језика. За време прошлих ферија положили су на српској учитељској школи у Сомбору накнадно испит из мађарског језика: г. Константин Пешић учитељ у Калазу и госпођица Јулијана Балашевића привр. учитељица у Срб. Чанаду. На свршетку Септембра положили су такав испит кандидати учитељског звања г. г. Адам Чиплић и Светозар Пиротски. Сви ови усљед тога добили су сведочанства о учитељској способности са утврђења печатом и подписом кр. школ. надзорништва.

Избори учитеља. За учитељицу у Елемиру изабрана је ђица Даринка Пековићева досадашња учитељица у Српском Милетићу, а за учитељицу у Модошу изабрана је госпођица Олга Црнојачка свршена приправница.

Именовања. Г. Велимир Кадић учитељ у Кусићу потврђен је за сталног учитеља. Г. Александар Јанковић привр. учитељ у Шиду именован је за правог учитеља у истом месту. Г. Стеван Нахудовић привр. учитељ у Нерадину именован је за сталног учитеља у истом месту. Г. Васа Ђурчић бивши учитељ у Шашинци премештен је за учитеља у Грабовце. Г. Радослав Лончар привр. учитељ у Мединци именован је за привр. учитеља у Вчелињу. Г. Радослав Наранџић свршени приправник именован је за привр. учитеља у Могорињу. Г. Никола Д. Јовановић бивши учитељ у Стејановци именован је за учитеља српског у Инђији, а ђица Вирсавија Драгашевићева учитељица у Бијељини именована је за учитељицу српску у Инђији. Г. Славко Трифунац свршени приправник изабран је за учитеља у Срб. Пардању. Г. Љубомир Ракић испитани учитељ и свршени богослов изабран је за учитеља на правосл. вероиспов. српској школи у Д. Тузли. Г. К. Ајваз пр. учитељ у Иланџи потврђен је за сталног.

Умировљење учитеља. Г. Тривун Ђурић учитељ у Острову и г. Ђорђе Цвејић у Лазку стављени су у заслужено стање мира.

Некролог.

Стеван Поповић Зарић учитељ српске народне школе у Новом Саду после дужег боловања преселио се у вечност 31. Октобра о. г. у 62-ој години трудљеничког живота свог. Покојник је био родом Карловчанин, где је свршио шести гимназијски разред године 1845 За тим је слушао филозофију у Пожуну. Године 1848. и 1849. служио је у народној војсци и добио је рану на левој руци. После буне одправљао је неколико година учитељско звање у Иригу и у Руми, затим је изабран био за учитеља у Новом Саду, где је подпуних 27 година служио у П. разреду женске школе као точан и савестан учитељ, а свега је провео у трудном звању учитељском тридесет година. — Председник обштине црквене у Н. Саду одмах је дао огласити заслуженог покојника у свима парохијалним црквама новосадским. Учитељски збор објавио је посмртним листом кончину покојника свему грађанству новосадском. Опело је било 1. Новембра после подне у саборној цркви, а затим је покојник уз свечани спровод учитеља, ученика и одабраног грађанства сахрањен на аљмашком гробљу. Бог му дао души спасеније!

Леонтије Радуловић митрополит херцеговачки и захумски преселио се у вечност 12. Октобра о. г. у Мостару и сахрањен је у тамошњој новој цркви. За млађих година много је страдао за цркву и народ свој. Ове године у Мају посвећен је за архијереја. Он је био после укинућа цећке патријаршије први Србин на престолу митрополије Захумске. Народ се наш у тамошњим крајевима многоме добру од овог обштељубљеног свог архипастира надао, па с тога му тешко пада овај превелики губитак.

Евстатије Михајловић умировљени судац кр. курије преминуо је 7. Октобра о. г. у Пешти у 87. години побожног, добродетељног, родољубивог и делатеног живота. Уз своје званичне дужности у слободним часовима бавио се списатељства и више је користних и поучних дела написао и на свет издао. Нека му Господ дарује вечно блаженство!

Домаскин (пре тога Димитрије) Бранковић архимандрит крушедолски и подпредседник архидијецезалног школског одбора, ректор и професор богословије у Ср. Карловцима после дугог и тешког боловања преселио се у вечност 15. Октобра о. г. у манастиру Крушедолу у 53. живота години. Покојник је рођен у Врањеву. Био је сенатор дистрикта В. Кикиндског и адвокат. Ступио је у монашки чин г. 1876. Чинио је добра сиротињи, а особито ђацима, оставио је у рукопису предавања своја о каноничком праву, а пред смрт је из овог повећег свог књижевног рада на свет издао одломак под насловом: „О брачном праву православне цркве." Вечна му памјат!

Разно.

Племенито дело. Честита црквена општина у Панчеву у недељу 30. Октобра 1888. у 4 сахата по подне у новој црквено-општинској дворани, свечаним начином раздала је одело и обућу сиротој школској деци из заклада покојних добротвора Арона Ђорђевића и Христине Вранешевићке. Свечани овај чин обрђан је по сљедећем распореду. 1. „Благослови, душе моја, Господа (Псалам 102.)" у 2 гласа од М. Топаловића, певају ученице српске више девојачке школе. 2. Говори подпредседник српске правосл. црквене општине г. Каменко Ј. Јовановић о смеру и цељу обеју добротворних закалда. 3. „Хвали, душе моја, Господа" (Псалам 145.) у 2 гласа од М. Топаловића певају ученице српске више девојачке школе. 4 О животу и заслугама покојних добротвора говори пречастни г. Душан Радуловић свештеник и катихета. 5. Раздаје се обућа и одело сиротој српској православној школској деци, која су по предлогу господе учитеља од општинске комисије одабрата. 6. Ученица IV. разреда српске више девојачке школе: Даринка Димитријевићева захваљује се у име обдарених ученика и ученица. 7. „Тебе Бога хвалим" у 2 гласа од М. Топаловића певају ученице српске више девојачке школе. — Нека је част и слава дичној црквеној општини српској у Панчеву, која је приредила ову свечаност у духу св. православља и чисте човекољубивости! Дај, Боже, да овај пример наће одзива и у свима српским црквеним општинама!

Отликовање. Велезаслужени сенатор и председник срб. црквене општине сомборске сл. кр. гр. Сомбора г. Петар Вукићевић отликован је од Његовог Величанства примилостивог цара и краља нашег Франца Јосифа I. златним крстом с круном за заслуге и то за многогодишње савестно точно и ревностно службовање своје код поглаварства сомборског. Отликовани старешина ступио је у службу овога града Октобра 1848. године и послужио је до сада пуних 40 година у јавној служби овога града, које му је 9 година градоначелником био. За време његове управе подигнута је у Сомбору велика државна гимназија, главне улице и пијаце града калдрмисане су, сазидано је позориште, засађен прекрасан перивој и у опште град је у свему напредовао. С тога и ужива слављеник опште поштовање грађанства сомборског без разлике вере и народности. Што се приметити могло у седници општинској 19. Октобра ове године, кад му је велики жупан краљевско отликовање свечано приденуо и на банкету, ког су поштоватељи његови тога дана у подне у дворани позоришне гостионице приредили, на коме је до 140 особа учествовало. — Нека Бог поживи нашег отликованог слављеника у крепости и подпуном здрављу још на многа љета!

Нови добротвори српске младежи. Атанасије Мејић бивши протопресвитер у Писаници, који се Априла месеца о. г. преставио, оставио је по смрти својој 8.000 форинта као стипендијску закладу за ученике из Панчачке дијецезе и поверио је руковање том закладом српско-народном Са-

борском Одбору. — Јован Христофоровић грађанин суботички, који се 31. Октобра о. г. у вечност преселио, оставио је цело своје имање у вредности од 10.000 фор. на стипендије за српске синове, који се уче науци лечничкој, мерничкој, земљоделској или шумарској.

Подпоре приправницима сомборским. Славна имовна општина бивше петроварадинске пуковније у Митровици подарила је из своје закладе стипендије од 200 форинти следећим питомцима српске учитељске школе у Сомбору: Стевану Вујадиновићу приправнику III. разреда из Бежаније, Вукосави Лубеновој и Душану Глумцу приправницима I. разреда из Голубинаца. Иста општина осим мањих подпора, које даје неким приправницима II. разреда, одредила је за ову годину подпоре по 100 фор. овим приправницима I. разреда: Александри Драгићевићевој из Ст. Пазова, Кузману Сакулцу из Бежаније, Вељку Анокићу и Филипу Борићу из Митровице и Стевану Мамузићу из Сурчина.

Исправак.

У чланку „Срп. нар. школа," који је у 8. и 9. броју овога листа штампан, има неколико замашнијих погрешака, које смисао кваре, те се овим исправљају. Тако у 8. бр. стр. 135. стоји: „.... наћи ће у књиги и на такова, која га морају напенадати," а треба: „.... наћи ће у књиги и на такова места, стоји: „дете створ," а треба: „дете није створ." У истом бр. стр. 153. стоји: „оно тврдим," а треба: „то тврдим." У истом броју и на истој стр. стоји: „ту ће и сам видети," а треба: „тај ће и сам видети." У истом бр. на стр. 156. стоји: „Навео је ток појединe речи без сваке свезе на примедбу, те мисли, да је нешто доказао," а треба: „Навео је дакле ток појединe речи без сваке свезе, на то је надовезао своју заиста критичну примедбу, те мисли да је нешто доказао. У истом бр. стр. 157. стоји: „након две год. ето тврди, да је моје суђење неправилно," а треба: „након две год ето тврди, да је моје суђење у књиги неправилно" итд. **М. К.**

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Парага (у Бачкој) на срб. вероисповедној школи тражи се учитељ. Плата је 300 форинти, 40 фор. за повторну школу, стан, четврт сесије земље, два јанца лединске земље и гумно. — Рок до 6. Децембра.

— У Орловату на комуналној школи тражи се учитељ. Плата је 300 форинти, за појање у цркви награда од 100 фор, а за обучавање младежи у појању 60 форинти, стан, огрев и 1 јанац земље. Молбенице с местаом школ. одбору одмах имају поднети.

— У Јазку котару Иришком с платом 450 ф. станом с вртом, у име огрева 40 ф.

— У Павловци у истом срезу. Плата је 400 фор. стан и огрев.

— У Острову у котару Вуковарском. Плата је 350 фор. стан и огрев.

— У Грабовци у Илочком котару, плата је 350 фор. стан и огрев.

— У Лазама у Винковачкоме котару, плата је 350 форинти стан с вртом и огрев и за појање награда од 60 форинти. — Рок до 28. Новембра по новом календару. Молбенице управљене на вис. кр. хрв. земаљску владу имају се преко дотичне котарске власти поднети.

☛ Више од половине српских школа и многи учитељи примају „Школски Лист," а за њега предплату не шаљу. Осим старих дужника имамо од 1885. године до данас на дугу најмање 400 форинти, а толико је нуждно, да се сви издатци за ову годину подмире. Ми смо штапаном дописницом по ново познали многобројне дужнике наше, да за 8 дана дуг свој исплате. Надамо се, да ће сви, који су позив добили, настојати, да нам што пре дуг свој, односно дуг својих општина, намире, како би и ми наше дугове око издавања и уређивања „Школскога Листа" већ један пут разчистити могли.

Изчекујући на подмирење дугова, јављамо, да ће последњи број „Школскога Листа" тек с концем месеца Децембра изићи.

Администрација „Школскога Листа."

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 12. У Сомбору 15. Децембра 1888. Год. XX.

ПРИЈАТЕЉИМА „ШКОЛСКОГА ЛИСТА.“

Придесет се већ навршило година од како је „Школски Лист“ по заузимању покојног дра *Ђорђа Натошевића* обновитеља школе српске излазити почео. За ово време изишло је двадесет годишњих течајева овога напредку народне школе посвећеног часописа.

На овоме Листу од постанка његовога т. ј. од Октобра 1858. па све до данас радио сам ја по могућству мојих слабих сила и уређивао сам га од 1866. до свршетка 1869. године, а ето се сада навршује опет девета година, од како лист овај после деветогодишњег одмора под мојим уредништвом на ново излази, борећи се без престанка са многим непријаликама, међу којима је највећа неуредно плаћање општина наших и нагомилани дугови од неколико стотина форинти, који се и после уручене опомене врло слабо уплаћују.

По изричној жељи неколицине старих пријатеља продужићу још и идуће 1889. године издавање овога листа, ако се буде довољно предплатника пријавило.

Благодарећи досадашњим верним пријатељима, који ме својом цењеном сурадњом у издавању „Школскога Листа“ подпомагаху, молим по ново и њи и све наше вредне педагоге, учитеље и књижевнике српске, да ме својим изворним делима, преводима и дописима у издавању овога листа и на даље подпомагати изволе.

„Школски Лист,“ веран првобитном свом програму, служиће и од сада само правим интересима српске народне школе и српског учитељства и примаће радо ваљане чланке о васпитању и настави, који не стоје у опреци са светом вером и народношћу нашом.

Чланци, што су нам за награду достављени били, штампани

су у овогодишњем „Школском Листу“ и поднеће се на оцену учитељском збору једне од првих општинâ српских, који ћемо умолити, да за њи награду досуди.

Уредништво је вољно и за 1889. годину по ново одредити награде за најбоље педагогијске и дидактичне чланке, који у овом листу изиђли буду.

Осим тога свако ваљано изворно или преведено дело, које одговара познатом програму овога листа као и извештаји о школама и о радовима учитељских зборова штампаће се у овом листу, а писатељима ће се шиљати у знак благодарности по један примерак „Школскога Листа“ на дар. Молимо само сваког, ко нам буде што за „Школски Лист“ послао, да то читко, разговетно и крупним писменима написати изволи.

Редовни сурадници умољавају се, да означе по две сиромашне школе, којима ће се лист овај као њихов дар бесплатно шиљати, или да опуномоће уредништво ово, да у име њихово то учини.

„Школски Лист“ излазиће као и до сада један пут сваког месеца и то петнајстога дана у месецу на финој артији у досадашњем облику.

Предплата се прима само на целу годину у један пут и молимо, да нам се до 15. Јануара поштанском упутницом припошље; јер доцније можда се неће моћи први бројеви накнадити. Свако, ко не би хтео „Школски Лист“ држати, нека нам први број одмах *врати*, ко то не учини, сматраће се за уписника и томе ће се лист шиљати, а од њега ће се предплата исчекивати.

Годишња предплата је 1 фор. 50 новч. а. вр., а за Србију 4 динара у српском или два форинта у аустријском новцу. Приправници, богослови као и ученици у обште и сви они учитељи, којих је плата мања од 300 форинти, добијају лист у пола цене, т. ј. за 75 новчића на целу годину.

Из Србије прима предплату г. Јован Бољарић учитељ код саборне цркве у Београду.

Господа учитељи, који нам пошљу четири предплатника са целом или 8 предплатника (ученика) са половном предплатом, добијају по један примерак листа на дар.

Имена родољубивих добротвора, који за сиромашне школе, учитеље и приправнике лист овај држали буду, обнародоваће се као и до сада са означењем, коме и куда се дар њихов шиље.

Исто тако ће се за вечити спомен штампати имена пред-

платника по реду, којим нам они предплату за 1889. годину пошљу са означењем примљене предплате.

Умољавам још једном све пријатеље, а особито г. г. учитеље, да се својски постарају око подпомагања и разширења „Школ. Листа,“ како би овај најстарији српски педагогијски часопис уз припомоћ своје закладе још и ове године излазити могао.

У Сомбору у очи св. Николаја 1888. г.

Никола Ђ. Вукићевић,
уредник „Школског Листа.“

ШТА ТРЕБА ДА ЈЕ ПРАВА ЦЕЉ ПОВТОРНИМ ШКОЛАМА?

— За награду. —

Кад дете сврши свакидашњу школу, лишава се сваке даље наставе, те отуда брзо пређе у заборав и оно, што је учитељ кроз толике године брижљиво, с највећим трудом зидао. Отуда је онака *вика* на школу, да не одговара своме задатку, да не приправљ своје питомце за живот и да ови за неко време, пошто су из школе иступили, на чисто забораве све, што су само научили и што им је требало као основа за даље образовање да служи. А то је сасвим природно, да разум изгуби своју живост и еластичност, кад не добија никакве хране и кад није увек заузет послом. За нашу децу — нарочито ону у селу — нема прилике, кад из школе изиђу, где би могла стечено у школи знање утврдити и проширити. Само читање, које треба да служи као најважнији основ даљег образовања, не може овде да врши свој уплив, но по што у деце није развијена љубав према читању, те ова или не ће да читају, или — ако и читају — то бива присиљавањем без заузимања. Овоме недостатку једино могу да помогну повторне школе; по што је њихова задаћа, да набављено знање даље развијају и у непрекидној свежини одржавају, — то је тај пут, што бујном духу младежи даје благодатне хране, дочим с друге стране служи, да се у њима општински живот пробуди и лепа будућност спреми, те да се тако приправе за честите и узорне, вредне и поштене чланове породице и цркве, народа и државе.

Други напреднији народи давно нам у томе примером за углед служиште. И ми схватисмо благодаран уплив повторне школе на народ; створисмо их и почелисмо водити наш млади нараштај тој узвишеној цељи, којом би му будућност најбоље осигурана била. Али од почетка даље писмо стигли; мислило се,

да ће доста бити узаконити, не бранећи, да ли она постоји и у пракси и да ли према околностима одговара своме циљу.

Ми имамо повторних школа — то нико не може порећи, али на — папиру. Она је скоро уникум. Ретко где и да постоји, а где је и има, та ни близу не одговара својој задаћи Данашња је повторна школа тек бледа слика од онога, што би требала да буде. А све дотле, док не будемо имали у народу напредних, добро уређених повторних школа, не ће моћи ни свакидашња основна школа својој задаћи одговорити; јер те две установе тако су једна за другу везане, да само заједно чине једну целину. За то никада сама основна школа не може одговорити својој задаћи, као што ни повторна школа без оне основне не може постигнути своју циљ.

Задаћа је повторне школе, да започето знање и васпитање отпочне тамо, где је основна школа стала. Она има децу душевно, морално и телесно да руководи и упућује до онога доба, док разум самосталнији и слободнији, суђење темељније, а схваћање много пространије не постане; док не буде у стању добро од зла делити и док се душевно толико учврсти, да може самостално за својим разумом корачати.

Повторној школи треба да је права циљ ширење и утврђење моралности међу младежи, а то ће се најбоље постићи што богатијим знањем о Богу и етиком. Без моралности не да се ни замислити о правом и општем напретку и срећи народа.

Повторна школа треба својим ученицима да пружи што више знања из матерњег језика. Њена права циљ треба да је унашање што чистијег народног језика у сам народ, а да искорењује све ругобе и накараде, што се у њему налазе и да оспособи своје ученике, да мисли своје умеју на папир логично и правилно стављати. Кратки писмени изватци из повеснице или расправе из домазлука треба да су редовни посао повторне школе, јер само тако ћемо дочекати, да нам се у народу рашири правилно писање, а не као што је данас, где се свака друга реч великим писменима пише. Компоновање је верно огледало мишљења, умовања и разумевања, оно најбоље показује, колико је састављач умно усавршен. Код данашње велике људске раширености не да се ни замислити никакав напредак без неке количине писмене образованости.

Повторној школи треба да је циљ и то, да од својих ученика створи што боље познаваоце повеснице како отачаствене,

тако и народне. Хронолошко и земљописно познавање повесница, кратки и важнији догађаји појединих столећа, борба великих мужева створење у омладини узор-слику родољубља, поштења и постојаности. Само узор-пример кадар је у млађаној души потпалити тежњу, да и она постане племенита, родољубива и заузета за дивне и узвишене идеје. За цељ повторној школи треба да је познавање земљописа, а особито упознавање народа и његовог душевног и материјалног стања. Још више да зна, како су напредни народи дошли до виђености и напретка, па да по томе и наша омладина као будући народ пође тим добрим путем, те подигне своју кућу и породицу морално и материјално.

Сваки дан показује се небројено примера, како се нашем народу свети незнање. Скоро на сваком кораку тужи се појединац, како је оштећен и превареп у много прилика, а особито при мери у рачуну. Народ се у такој прилици диже на школу и неправедно је оптужује, да не одговара својој задаћи и да не приправља за живот. За свако зло народно, варање и незнање крива је школа. Тако тесногрудим људима не да се доказати, да основна школа по превасходству има васпитну — па тек по том наставну цељ и да ова школа не може тако далеко ићи, да за сва времена и све околности, у које човек за свог живота упада, приправи — јер деца, кад изиђу из основне школе, кроз много времена забораве све оно, што су у школи научила. За то је позвана повторна школа. Њена је задаћа да младиће од 12—15 године приправи за практични живот. То је најбоље доба, у коме се све лако памти, а лако не заборавља, јер при свршетку повторне школе младић скоро непосредно ступа у живот, у којом се сва у школи стечена знања на самоме делу очитују. За то ова школа треба да пружи ученицима што више знања из рачуна, о новим мерама и из геометрије. Тиме се тек у омладини разија моћ суђења, памтења и схваћања.

Повторне школе треба да је најглавнија цељ, да у ученике своје унесе што више љубави и тежње за душевним унапређењем, а то се достиже скоро искључиво читањем одабраних списа. Подгревати и распаљивати љубав према читању — то треба да је права узвишена цељ повторним школама. Књига може да начини чуда од човека. Што се од школе не сме захтевати, то ће добра књига створити. Књига ствара славне научењаке, добре учитеље, ваљане трговце, вештог занатлију, трудољубивог и рационалног земљоделца. Камо среће да наш народ чита! Не би се

онда расељавао, задуживао и сиромашио, чему је само једна, али зла последица — морално опадање.

Сваког правог родољуба обузима туга, кад погледа по народу, па види, како му је слабо интелектуална снага развијена. Никакву спасоносну мисао не прихваћа, а о рационалном газдинству ни да чује, јер није кадар: све то да схвати као нешто добро и спасоносно, пошто не чита, а само се овим путем човек богати знањем. Читати их не зна грдна већина, а и они, који нешто знају, кроз дуже време забораве, јер се у томе не вежбају, а многи — и који знају читати, не могу прочитано да схвате. Од школе до човечјег живота велик је одсек времена, у ком се даде све заборавити. За то ни књиге — писане „за народ," које издаје „Матица српска" и које су иначе изврсног садржаја — не могу да одговоре својој задаћи, јер их народ не чита. Те књиге чита интелигенција наша, а овој су те књиге тек у другом реду намењене. Наш народ не зна, да се те књиге пишу једино ради његове среће и напретка. Свему томе крај могла би учинити највише повторна школа. Она треба да прими омладину из основне школе у своје крило и ту је приправи и оспособи за живот, дајући што више темељног и потребног знања, а особито да их приправи, да омиле књигу, да је свагда, кад год то време допусти, читају и тиме себе у својој струци дотерују, а још више душевно материјално подижу. Ја само у томе гледам спас нашем народу, а све друго — само за себе — не вреди много. Наш народ не могу подићи ни беседе, ни села, ни предавања, ни свештеник — колико књига, коју он у кругу своје породице читао и о томе заједнички премишљао и пресуђивао буде.

По томе повторна школа треба да има за своју праву циљ, да у ученике унесе што више љубави према књизи, а то ће се постићи давањем одабраних књига за читање. Кад ученици повторне школе оволе књигу, то ће они — и кад једном изиђу из школе — као људи и старешине тежити за књигом и жртвовати много на њу. Само тако не ће писане „књиге за народ" лежати гомилама код накладника, него ће се раширити по народу — коме су управо и намењене — да своју задаћу врше.

Али није довољно то, да се зна читати, него поред читања иде упоредо и разумевање. Осведочио сам се на многима, да су били добри читачи, а нису били у стању да ми кажу: шта су

читали, а то ће рећи: нису могли да схвате својим умом садржај књиге.

Свако читање треба да прати разум, јер ако се само очима чита, а разум је свраћен на други предмет, то онда није читање. Осетио сам на многим младим људима, кад су ми враћали књиге, које сам им на прочитавање давао, да нису разумели оно, што су читали. Поједине речи знали су, али садржину никако. Наравно — да тако читање не поси никакву корист. За то повторна школа има и ту циљ, да поред читања доведе своје ученике до тога, да оно, што су прочитали, потпуно и разумеју. А то ће се постићи, ако буду разумели књижевни језик и ако се буду вежбали у рецитовању прочитаног. У правој повторној школи сваки ученик добија књиге за прочитавање, а при повраћању истих каже наслов књиге, име писца, њену садржину и поуку, што нам садржај те књиге даје. Књиге се те равнају према особини ученика, које учитељу морају бити познате.

Повторна школа треба да упозна своје ученике не само с природом и њеним производима, него да стеку знања о држању и запаћању домаћих животиња као понајглавнијем извору народног благостања. Данас земља не може ни близу да намири потребе човечије, те је овај принуђен, да потражи и друге изворе за своје одржање. Не мање су привредне гране свиларство и теларство, које школа поред своје претоварености не може да негује и по народу шири; али то много лакше и с бољим успехом може да чини повторна школа. Упућивање омладине у овим лепим и благодарним привредним пословима даће нашем народу прилике, да се материјално ознажи и да подигне своју главу, која је под силним теретом бриге и сиромаштва клонула.

И земљорадња као и упознавање земље и оруђа, која се при овој радњи употребљују, треба да је заступљена у повторној школи, јер само модерним земљорадом може наш народ издржати утакмицу у овој грани привреде.

Ако све то повторна школа буде пружала нашем народу, онда ће само наступити морално и материјално благостање — т. ј. тек онда ће наш народ да буде срећан и напредан, а за тим ваљи — треба да је права и највиша циљ сваке повторне школе.

МОЖЕ ЛИ СЕ ОМОГУЋИТИ, ДА УЧИТЕЉИ САВ СВОЈ ЖИВОТ ПОСВЕТЕ ШКОЛИ И ЊЕНОМ УНАПРЕЂЕЊУ — И КОЈИМ ЋЕ СЕ НАЧИНОМ ТО ПОСТИЋИ?

(За награду.)

(Свршетак.)

Још бих на свршетку имао споменути, да учитељ мора имати јаку веру у свој рад, која ће га вавек бодрити к све већма за свети његов позив одушевљавати, када је унапред о своме сигурном успеху тврдо уверен, не клонећи духом, већ марљиво радећи о напретку народне просвете.

Ни један политичар не би се онолико трудио и жртвовао великим опасностима, кад не би уверен био, да је она замисао и реформа, за коју се бори, једина права и потребна. — Онај, који се чува жестоких ћуди, заиста не би био против пијанства, да није уверен о злим његовим последицама и да не зна, да је пијанство корен сваком друштвеном злу.

За то је и учитељу нужно тврдо уздање и чврста вера у свој рад а поред свега ревносно и неуморно, непрестано усавршавање.

Када пак претпоставимо, да је главно начело обучавања у народној школи, да се дете оспособи, да само себе узмогне обучавати — како ваља, јер је и цело човечанство напредовало и до већег степена просвете дошло обучавањем самога себе. Сетимо се само славних и неумрлих српских великана и књижевника: Доситеја Обрадовића, Вука Караџића и других, како су се скоро из ничега на књижевном пољу уздигли.

Ако игде — то је код учитељства обучавање самога себе даљим усавршавањем неопходно нужно, јер учитељ у школи треба: колико је могуће мање да говори, а ученике да навађа, да они сами што више изтражују, а то све ради тога, да би се већма деца побуђивала на самостални рад.

Тако исто учитељски приправник, свршивши учитељску школу, није још са свим готов и довољно способан без даљег усавршавања самога себе сходно светом позиву учитељском одговарати. У учитељској школи му је темељ положен, на коме је он сам дужан даље себе за своје тешко, али племенито и узвишено звање читањем стручних часописа и педагошких дела све више образовати, а проучавањем стручних дела ће све више потребног му методичког и педагошког знања сабрати, што ће му све као учитељу од велике користи бити.

Удруживањем пак и усавршавање би веће и сигурније постало.

„Свака птица к своју јату лети," вели српска пословица, т. ј. сама природа је у срце човечије усадила наклоност, да сваки човек у друштвеном животу бира себи равне и једнаке, па с њима више општи, него ли с другима; сваки се у своме колу сигурније окреће, него ли у туђем, јер и најбољи пријатељ другога сталежа има неких ствари, о којима не ће с нама да говори, знајући, да нас оне не занимају, а и ми с њима не можемо говорити као један с другим. За то је учитељско удруживање корисно, већ и само по себи природно, чему би сметала само несложа међу учитељи, које се треба чувати. — Опазе ли се несложни људи,

дужност је свакога појединога, да настоји, да се несложни сложе, непријатељи измире, јер знамо, да два човека, који живе у неслози, могу множину других људи замразити и од лепе и узвишене ствари одвратити. А сви треба да имамо на срцу своме једину спасоносну девизу: „Сви за једног, један за све," — па да видиш лепе среће и напретка свима, општу ствар и општи интерес предностављајући индивидуалности и личним интересима.

Плата нам, истина, није велика — и ни близу не одговара труду, који полажемо, но ипак ни удруживање учитељско није скончано с таковим трошковима, које не би сваки учитељ ради своје сопствене олакшице, користи и напретка подмирити могао, када сваки појединн често потроши и више новаца на разне начине, за које сам признаје, да није морало бити.

За то немојмо се изговарати којекаковим неосновним разлозима, већ будимо достојни просветитељи народни, те осветлајмо образ и себи и потомству своме; будимо чврсти поборници народа свога, на чијој је застави написано: „Просвета и благостање народа!" Не плашимо се никаквих запрека, не клонимо духом, ако нам што не пође за руком! Што се не постигне данас, постићи ће се сутра.

„Тко се одлучи, тај получи."

За то, мили садругови, удружујмо се, јер пословица вели: Камен до камена палача, зрно до зрна погача. Којему је год до процвата свога сталежа стало, нека свом снагом својом у своме кругу прегне и настоји, да се ова замисао што лакше остварити, те овакова учитељска друштва што пре и сигурније устројити узмогу.

У овом погледу би и предностављене школске области, а особито школски надзорници својом иницијативом много допринети могли.

Нетко мора почети. За то је и дао Бог, да ова замисао не остане глас вапијућег у пустињи, већ да њено семе падне на плодну њиву, на којој ће обилатим плодом уродити; да ће одзива у свеколике браће учитеља, те да сви листом пођрве у заједничко коло на мегдан, да окушају своју умну снагу у просветној борби за напредак своје млађане узданице и омиљеног нам народа српског, те да тако сваки узможе по нешто допринети на олтар опште среће и благостања, што ће нами на част, а роду нашем на корист, дику и понос служити.

Само тим начином т. ј.: устројењем учитељских друштава у свима појединим срезовима — држим, да би се омогућило, да сви учитељи сходно светом, узвишеном и племенитом позиву своме сав свој живот посвете школи и њеном унапређењу; само тако би наша народна школа могла давати корисне чланове човечанства, верне честите и ваљане држављане и праве челик-Србе, достојне својих дичних прадедова.

Само би тим начином помогли и себи и народу своме, а тада би нам и сунце лепше среће и благостања синуло.

НЕКОЛИКО БИСЕР-ЗРНА ИЗ ДИСТЕРВЕГОВИХ ДЕЛА.

III.

Некоји знаци ваљаног учитеља:

Он је свом душом одан свом звању, он ради у њему са свом снагом својом, с унутарњом радошћу и задовољством; најсретнији су му часови међу ђацима и сав свој рад и мишљење управља на своје звање.

Он је обгрлио свој сталеж и његове чланове, те их сматра као целину, он осећа у себи нагон, да се с њима сједини, да у заједници с њима ради, на око васпитања и образовања младежи у њихову друштву пробавља најсретније дружевне часове.

Он најопрезније пази на све одношаје, који су кадри: да потпомажу или заустављају његове животне моменте.

Где су други неосетљиви, где обични разум ништа не осећа, осећа он, те га весеље, или жалосте — у литератури, у политичним, религијозним и социјалним правцима појаве и уредбе.

Он одлучно утиче на своју околину; свак, ко долази с њим у дотицај, осећа његов утицај, нико не може бити према њему равнодушан.

Он има сталан правац као и људи свију сталежа, који нешто хоће и то одважно, увек и свагде хоће.

Он је све оно, што тражи његово природно опредељење; он ради све оно, што с њим хармонише, а противи се свему, што га уставља у његовом раду.

Индивидуалност је урођена наособност човекова; злочин је не поштовати је. Она се угушује, ако се са свом децом поступа по истом калупу; ако се од сваког детета тражи исто знање и умење — уништује се укупном наставом; ако у учитеља није развијена и ако нема снаге, што побуђује, угушује се механичном наставом, бирократизмом у школству и општим наставним планима.

Образованост се непрестано развија. И учитељ развија истину у својој деци само дотле, док и самог себе наображава. Образовање других најбоље је средство за образовање самог себе.

Ваљаност учитељеву одређује не оно, *што* учи, него *како* учи и *какав* је.

Оно је прави учитељ, који уме у деци разбудити пажљивост; који уме разбудити вољу за учење; који уме произвести и уздизати марљивост ученикову; који уме децу васпитати, да се ваљано понашају према сваком.

К. . . . р.

ПРВО СРБСКО ЗАБАВИШТЕ У СОМБОРУ.

Године $188^{7}/_{8}$. уписано је у ово забавиште 59 деце. Од тих је било 24 женске а 35 мушких.

Деца та занимају се са Фребловим играчкама т. ј. са коцкама и са стубовима (четир врсте), даље: са четвороугаоним плочицама и са више

врста троугловних плочица, са дашчицама, прутићи, кругови и полукруговима разне величине и са провлачењем артије. Осим тога учила су деца следеће:

А. Прокимени. 1. Буди, Господи, милост Твоја. 2. Крепост моја и пјеније моје. 3. Појте Богу нашему, појте. 4. Јако возвеличишасја дјела. 5. Ти, Господи, сохрани ни. 6. Спаси, Господи, људи твоја. 7. Господ крепост људем. 8. Помолитесја и воздадите. Тропар божићни и цветни. И: „Вси язици."

Б. Песме за певање: 1. Ја сам Србин српски син (по Деспотовићу). 2. Ја сам млада Србкиња (по истоме). 3. Већ се поља сва зелене. 4. Зелени се мио брег. 5. Рујна зора кад на прозор. 6. Уз'о деда свог унука. 7. Ево нас опет, зелени breже. 8. Благо нама тицама. 9. Весело сам дете. 10. Хајд' на ноге, хајд' у школу. 11. Ал' се небо осмехива. 12. Песма младог занатлије. 13. Голуб седи на стрејици. 14. Челица и голуб. 15. Лети чела малена. — Уз то још и неколико других кратких песмица.

В. Игре: 1. Полетела мала ласта. 2. Игра коло. 3. Слепи миш. 4. Паун пасе, трава расте. 5. У колу је јагње, на пољу је вук. 6. Most együtt énekeljünk. 7. Szedem szép rózsáját. 7. Galamb pósta итд.

Г. Учило се на памет и приказивало ово: Зелени се ливада. — Дивно гора листа. — Ој, сунашце, што разгониш. — Ко се боји сам у соби. — На прозору кавез стоји. — Сиротна ружа. — Радује се тица. — Зора млада на истоку плави. — Ком је Господ заштититељ. — Пи, пи, пи, пи. — Ох, како сунце сија. — Ала ј' лен овај свет. — Гле: долина загрлила. — У зеленом гају. — Од зиме се не бојимо. — Радујте се јесен дође. — Мала домаћица. — Што си цветак покидао. — Чим се роса са цвећа осуши. — Уз'о деда свог унука. — Хвала теби, Боже благи. — С крстом легох и устадох. — Поштуј оца твога. — Божић, Божић бата. — Већ се земља из сна буди — и још неке друге кратке песмице.

РЕЧ НА ВАВЕДЕНИЈЕ,

коју је говорио у Голубинцима Ђ. Прерадовић, *капелан.*

Давно је то било, љубазна браћо, кад је „старец Захарија, родитель Предтечевъ" кроз сузе радости весело завапио: „приближися предстателница скорбящихъ въ храмъ святый яко свята, освятитися — во обиталище Всецари," као што нам св. наша црква у песми својој данас казује, — давно је то било, стотинама је година снег падао и нестајао са земље, ал' овај дан остаде и до данашњег дана за све нас прерадостан дан и „праздникъ веечестенъ." Скоро нам чудновато мора доћи, што Црква тако торжествено прославља тај догађај из младости Богородице, кад се узме особито на ум, да је морало бити тако, јер је тако наређивало слово тадашњега закона. Јесте, браћо, наређивао је и тада закон, да се деца имају васпитати и на науку давати, а постајао је и леп обичај, да се то нарочито у цркви чини, па инак је од велика смисла ова светковина и огромна значаја. А ево за што:

Свем тадањем свету, па дакле и власти тадањој, познато је било,

да је детету Јоакима старца и старице Ане, још при зачатију Божијим Ангелом навештено било, да ће бити *благословена по свој земљи*, т. ј. да ће родити Искупитеља света, пак према томе знали су и то, да је на њој од самога часа тога била и остала необична Божија благодат и св. Духа дар, да јој дакле није биђ од потребе школа и наука — као осталој деци. Но благочастиви родитељи њени, свесни свега тога — с једне стране из превелике бриге око чеда свога, а с друге опет из исте таке љубави и поштовања према обичајима свога народа и наредбама своје домовине — не хтедоше их ни обићи, већ допратише јединаче своје у храм, да се ту — у обиталишту Свецара — а под управом свог народног свештенства напоји свежим пићем Божијега слова и науке светске одабране.

О, да дивног примера за нас, браћо! и за децу нашу! Може л' бити јаснијега путоказа за нас од овога, кога нам св. Црква сваке године пред очи изпаша? Заиста не!

Светковањем данашњега дана света нас Црква учи дакле, да децу своју у школу на науку слати имамо не само с тога, што нам то полаже изрично слово закона, већ из љубави према подмлатку нашем и из поштовања према самој науци, — као што су чинили и родитељи пресвете Богородице. — Не ваља рећи: „Ех, само кад би имао ко чувати овце, ил' свиње, ил' марву, ил' тако што," — јер то је велики грех. Јер за љубав тога, што би се ти морао одрећи, да три дана не проводиш свечарство, већ само један и сватове не тј и дане, већ један и што ти се снаха твоја не би накарадила свиленом хаљином, кад иде на венчање, већ што би се имала оденути у скромно и стању и положају своме сходно одело, — за љубав, велим, света тога убитачнога раскоша свога заиста је највећи грех начинити чедо своје душевним богаљем! Све дакле да је и спало баш на то, да нема ко други из куће бити свињаром или чобанином, већ да би то морало спасти на децу нејаку, — ограничи своје сувишна, често раскошна — па чак и кажњива уживања, пак ћеш толико заштедити, да чувара себи најмити и платити можеш.

Старајмо се, љубазни, за душевно васпитање деце наше боље, него за очи наше у глави, јер што ће нам и очи, ако будемо морали на њих гледати најпре душевну, а за тим материјалну, па најпосле и телесну пропаст деце наше. Јер куд и камо је нама данас теже живети, него старим нашим, а деца наша још тежим дневима на сусрет иду, у којима ће умно слабији и неразвијенији подлећи и уступити место на свом рођеном огњишту умно и морално надмоћнијем туђину.

Света је сво истина, љубазна браћо; с тога вас и молим, да не узимате ове моје речи на лако, јер из чисте љубави и од срца долазе — и знајте, да ће сваки онај, који к срцу не прими овај искрени савет пастира свога, који је готов и душу своју за вас положити, дочекати клетве порода свога — ма то чак и у гробу било!

То стиђи мора свакога, јер ко не прима добар савет, тај греши против Духа светога.

* * *

Кад су свети Родитељи Богоотроковице пронашли за потребно — на дивно чудо чак и небеског анђелског света — привести „питателницу

жизни нашеи“ у храм, да се тамо учи слову Божију и осталој свакој књизи и науци, како се не би огрешили ма у чему о дужност родитељску, — како тек треба ми то — као обични: грехом, нуждом, злобом, завишћу и сваковрстним невољама, с којима нам се ваља кроз цео живот на смрт и живот борити, опкољени људи да чинимо?

„Гледајте, браћо, вели нам св. Писмо, нека вам не буду деца умом деца, *него пакошћу нека се детиње, а умом нека буду савршена.“* (I. Кор. XIV. 20.)

Немојте дакле затварати ушију својих испред гласа Цркве своје, испред гласа пастира свога, испред гласа и саме савести своје, нити очију својих испред примера, кога вам у томе смислу св. наша мајка Црква светковањем данашњега празника пред очи износи, јер ће крв ваше деце из ваших руку вечити судија тражити, а ономе, који „сотвори и научи“ обећава св. Писмо, да ће се „велій“ нарећи „въ царствіи небеснѣмъ.“ (Мат. V. 19) — Аминь.

БОЖИЋЊЕ ЦВЕЋЕ.

ТРОПАР.

Рођење Ти, Христе Боже, засја
Целом свету ка' видело ума,
Јер су они, који све до тада
Звездицама служили бејаху,
Од звезде се научили Теби —
Сунцу правде — клањати се, Спасе,
Познати Те с источне висине.
О, Господе! нека Ти је слава!

КОНДАК.

Дјева данас Надприродног рађа,
Земља вертеп Неприступном даје,
Анђели Га и пастири славе,
А мудраци путују са звездом,
Јер за нас је рођено детенце,
Бог, Који је од увек, до века.

Тропари при читању пророчанстава.

Тајно си нам у пећини рођен,
Ал небо Те казивало свему,
Јер ка' уста имало је звезду —
И мудраце привело Ти, који
Тврдом вером клањаху се Теби.
С њима, Спасе, смилуј се и нама!

—

Ода Дјеве засјао си, Христе,
Ка' разумно сунашце врлина
И звезда Те у пећини каза,
Тебе, Боже, Који си несместљив. —
Мудраце је учила, довела,
Да се вером поклоне Тебика.
Са њима Те заједно славимо...
Нек Ти слава, Живодавче, буде!

Стихире на литији са славом по великом павечерњу.

Небо, земљо! пророчански данас
Зарадуј се! анђели и људи
Нек се свуда духовно веселе,
Јер се Господ у телу показа
Свима оним, који су у тами!
Пећина је примила са јасли
Рођенога од Матере Дјеве,
Пастири су казивали чудо,
Мудраци су са истока дошли
У Витлејем, дарове носећи,
А ми хвалу с недостојни усти
Анђеоски принесимо Томе:
Слава нек је на висини Богу,
А на земљи нека мир завлада!
Сада нам се испуни чекање,
Јер Спаситељ, Који нас посети,
Од зала је избавио људе.

—

Небо, земља скупише се данас,
Састаше се рођеноме Богу,
Који с неба на земљу се сиђе,
Куд је човек узишао сада.
Телом Онај видети се може,
Који нам је невидљив по бићу.
Тога ради, славећи Га, појмо:
Слава буди на висини Богу,
Мир на земљи! — то је, Христе, дао,
Подарио Твој долазак нама...
Нек је слава, Спаситељу, Теби!

—

Перзијански цареви, мудраци,
Кад су јавно познали: на земљи
Рођеног нам Небеснога Цара,
Тад — од сјајне упућени звезде —
У Витлејем достигли бејаху,
Биране су дарове дочели:
Злато, тамјан и мирисно уље,
Клањаху се, ничице паднувши,
Јер видеше Безлетно Детенце,
Које тамо у пећини лежа.

СВЕТИЛАН.

Посетио Спас од озго људе,
Спас, Који је исток од истока;

Сви, који смо чамили у мраку,
Истину смо нашли, јер се сада
Ода Дјеве родио нам Господ.

ИРМОС.

Величај ми Богоотац, душо,
Величај ми најчистију Дјеву —
Часнију и славнију од горње,
Анђеоске силе и војништва!
Где: преславне и напредне тајне!
Јер пећина постала је небо,
А Дјева је херувимски престо,
Јасле опет сместиште, у коме
Христос Господ лежао бејаше,
Бог, Који је вначе несмештив,
Кога свуда песмама славимо.

Сомбор, 1888. Ив. М. Поповић, учитељ.

† ГЕРМАН АНЂЕЛИЋ,

патријарх српски, архиепископ карловачки и митрополит.

Герман Анђелић патријарх српски преселио се у вечност 26. Нов о. г. после дужега боловања у Ср. Карловци и оглашен је тога јутра у 8 часова у саборној и у осталим црквама карловачким. Следећега дана издала је конзисторија архидијецезалне овај посмртни лист: „Конзисторија архидијецезе карловачка испуњава своју жалостну дужност, јављајући српском православном клиру и народу, да се дана 26. Новембра (8. Децембра) 1888. у 4 сата у јутру преставио блажени патријарх и митрополит српски и архиепископ карловачки, Његовог ц. кр. Ап. Величанства прави тајни саветник, гвоздене круне I. реда каваљер и кр. срп. реда св. Саве великокрстник: господин *Герман Анђелић*. Тело блаженог покојника предаће се после св. литургије и обредног опела матери земљи у овдашњој катедралној цркви 1/13. Децембра т. г. у 10 сати пре подне.“ — У одређено време 1/13. Децембра после службе Божије и опела сахрањен је покојни патријарх Герман са великом свечаношћу у средини саборне светониколајевске цркве карловачке. Бог да му душу прости!

† ЈЕФТА ЈОВАНОВИЋ,

најстарији српски учитељ.

Јефта Јовановић српски учитељ у миру (негда женски учитељ фабричке школе у Темишвару) и поседник сребрног крста с круном за заслуге преселио се у вечност у деветдесетој години живота свог после дугог и тешког боловања и пошто је са побожним чувством примио свету тајну причешћа у петак 18. Новембра, а сутра дан је у светођурђевском храму у Фабрици опојан и по том на фабричком православном гробљу у породичној гробници сахрањен. — Јефта Јовановић рођен је 1799. године. Године 1819. и 1820. слушао је науке у учитељској школи сомборској. У Падеју провео је као учитељ 6, у манастиру Сенђурђу 2 године, у Фабрици служио је као учитељ 45 година, а пре него што је ступио у учитељску школу, служио је као учитељ једну годину у Овсеници. Свега је дакле 54 године тешко учитељско звање одправљао. — На препоруку

епархијске школске власти године 1871. одликован је од Његовог Величанства сребрним крстом с круном за заслуге. Године 1873. стављен је у стање заслуженога мира и од тога доба уживао је годишњу мировину од 450 форинти и то од црквене обштине 210 форинти, од поглаварства темишварског 120 форинти и из старог учитељског пензионог фонда у Карловцима 120 форинти. Становао је до смрти и умрьо је у школском дому код своје кћери удате за учитеља фабричког г. Мату Гигића, поштован од својих кћери, зетова и унучади и уважен од целе обштине темишварске. Писао је до смрти чисто, читко и лепо и у писму свом од 30. Марта о. г. уредништву овога листа — на захтеваше — црте из живота свога, које овде учитељству српском саобштавамо. Нека је блажени покој и вечна успомена честитом старом учитељу Јефти. Вѣчная память!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Седница В. срб. нар. Шк. Савета држана је 10. Дец. пре и после подне.

У учитељску школу у Г. Карловцу уписало се у почетку ове школске године 33 приправника и 11 приправница свега 45 ученика и то у I. разред, 14 мушких, 3 женске; у II. разред 11 мушких, 4 женске; у III. разред, 8 мушких, 5 женских. — Ово је највећи број ученика, што га је до сада та школа имала.

Ново место за учитељицу. У Боботи на школи српској установљено је ново место за учитељицу с платом од 350 форинти, станарином и 6 хвати дрва за огрев.

Именовања. Прец. г. Јован Петровић православни катихета на гимназији, реалци и учитељској школи у Загребу потврђен је у своме звању са наставом професора. — Г. Сава Радосављевић привр. учитељ у Карловчићу именован је за правога учитеља у истом месту. — Г. Васа Дојић постављен је за подучитеља у Беловару. — Г. Миле Грбић учитељ у Вел. Мучној премештен је за учитеља у Вуковљу. — Г. Душан Ламбрин привр. учитељ комуналне школе у Иланџи потврђен је за сталног учитеља. — Г. Стојан Стакић свршени приправник и испитани српско-народни учитељ именован је за привременог учитеља на комуналној школи у Ботошу.

Некролог.

Фотије Јорговић архимандрат и настојатељ манастира Војловице преставио се 22. Новембра у 49. години живота свог. Покојник је био добар свештеник и својим трудом и добрим газдовањем поставио је манастир Војловицу у добар ред. Он је био пријатељ „Школскоме Листу“ и држао га је од постанка његовог безпрекидно за свих 20. година, а последњих година је шиљао предплату још и за два сиромашна учитеља.

Светозар Милошевић парох и школски управитељ у Беочину преселио се у вечност 11. Новембра у 50. живота свог години. Био је примеран свештеник и љубитељ школе и просвете народне. С тога је велико поштоване у тој обштини уживао.

Нове књиге.

Уредништву овога листа достављене су следеће књиге на приказ:

Летопис „Матице Српске,“ уређује А. Хаџић. Књига 155. 1888. Свеска трећа. У Н. Саду у срп. штампарији дра Светозара Милетића. Садржај: Стара и нова психологија од прсф В. Вујића. Суђаје, драмолет по народном предању, написао Љубинко. Говор у спомен дру Ђ. Натошевићу

говорио у свечаној седници „Матице Србске“ о св. Сави Аркадије Варађанин. Хамлет (наставак) превео Л. Костић. Грађа за ђеографију Црне Горе од Ж. Драговића. Књижевноет. Гласник из србског и словенског света. Цена је овој књизи 70 новч.

„О србском језику“ од Јована Бошковића (скупљених списа свеска II) У Београду у штампарији краљевине Србије. 1888. год.

Дечије радовање I., II, III. и IV. лепе слике различитих животиња са пригодним стиховима у тексту. Издање Мил. Каракашевића у Сомбору. Цена сваке свеске 10 новч. или 20 пара дин.

Дечије забаве у слици и речи I., II., III и IV. Свака свесчица стаје 4 новчића или 10 пара дин.

КЊИЖЕВНИ НАТЈЕЧАЈ.

Прошла главна скупштина „Савеза хрв. учит. друштава“ одлучила је, да се пригодом савезне обће учитељске скупштине будућих великих школских празника има свечано отворити „Хрв. учитељски дом.“ Да се код те прилике наше пучко учитељство у што лепшем виду прикаже и свому народу и странском свијету, разписује се овим награда од десет дуката у злату за најбољу расправу о питању:

„Што се од садање пучке школе мора захтијевати, да се не занемари њезина задаћа?“

На основу те расправе дебатовати ће се у реченој скупштини о том питању, па за то јој се имају додати и сходне резолуције, које би се имале прихватити. Ну да расправљање буде што зрелије, а скупштинари да се за то што боље приправити могу, то ће се расправа, која се најбољом пронађе, скупа са резолуцијама за времена штампати у „Напредку,“ ну она се свакако има тако удесити, да не премаши један тискани арак истога листа. Натјечајни рукописи имају се средишњему одбору „Савеза“ припослати до конца ожујка 1889. (по н. к.); али не смеју подписани бити по дотичном саставитељу, него његово име и презиме има се додати у посебном запечаћеном листу, извана са каковом пословицом или изреком, која се налази и на челу расправе. Награђени писац имати ће у скупштини своју расправу кратким и напаметним говором у расправљање привести, те своје назоре и резолуције бранити и заговарати. Још би се желило, да поднесени рукописи не буду писани руком пишчевом.

У Загребу 16. (4.) Студена 1888. год.

Средишњи одбор „Савеза хрв. учитељских друштава.“

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Уљми тражи се учитељица. Плата је 300 ф. и 4 хв. дрва и слободан стан с баштом. Школа је комунална са србским наставним језиком. Молбенице на мађарском језику написане имају се до 19. (31.) Дец. о. г. поднети управном одбору жупаније Темишварске. (Temes megye közigazgatási bizottsága.) Документи се морају такође у доставерном мађарском препису поднети. Изабрана ће се прве године службовања сматрати као привремена учитељица, а за тим ће се за сталну учитељицу наименовати.

☛ Више од половине србских школа примају „Школски Лист,“ а за њега предплату не шаљу. Осим старих дужника имамо само од 1885. године до данас на дугу преко 300 фор., а толико је нуждно, да се сви издатци за ову годину подмире. Ми смо штампаном дописницом по ново позвали многобројне дужнике наше, да за 8 дана дуг свој исплате. Иначе ћемо принуђени бити имена свију дужника штампати, а за тим дуг судским путем на штету дужника утерати. Администрација „Школскога Листа.“

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

ТЕТСКА БИБЛИОТЕКА